NUOTYKIŲ VĖJAS

CONN IGGULDEN

TYRŲJŲ VILKAS

ROMANAS APIE ČINGIZCHANĄ

TYTO ALBA

NUOTYKIŲ VĖJAS

CONN IGGULDEN

TYRŲ VILKAS

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Gendrutis Morkūnas ir *Kristina Miliūnienė*

VILNIUS 2010

UDK 820-3
Ig-06

Conn IGGULDEN
WOLF OF THE PLAINS
HarperCollins*Publishers* 2007

Serija „Nuotykių vėjas“

Copyright © Conn Iggulden 2007
Maps © John Gilkes
© Gendrutis Morkūnas, Kristina Miliūnienė, vertimas į lietuvių kalbą, 2010
© Asta Puikienė, viršelio dizainas, 2010
© „Tyto alba“, 2010

ISBN 978-9986-16-766-2

*Šios knygos nebūčiau galėjęs parašyti
be Mongolijos žmonių, kurie leido man tarp jų
pagyventi ir žiemai baigiantis pasakojo savo tautos
istoriją, vaišindami sūdyta arbata ir degtine.*

*Ypač dėkoju Mary Clements už suteiktas specialias
žinias apie žirgus ir Shelagh Broughton, kurios vertingi
tyrinėjimai leido perteikti daugumą šios knygos faktų.*

Mano broliams
Johnui, Davidui ir Halui

Gero nebus, daugvaldystei įvykus.
Valdovas tik vienas,
Vienas karalius...

*Homeras, „Iliada“**

* Vertė J. Ralys ir kt., red. A. Dambrauskas. Vilnius: Valst. grož. lit. l-kla, 1962.

Mongolų imperija valdant Čingischanui
Š
V
R
P
ŠVENTOJI ROMOS IMPERIJA
LENKIJA
VENGRIJA
SERBIJA
BULGARIJA
BIZANTIJOS IMPERIJA
Juodoji jūra
Viduržemio jūra
Dnieperis
Volga
Sarajus
Kaspijos jūra
Aralo jūra
Syrdarja
Balkašo ežeras
Urgenčas
Kyzylkumai
KARAKITAJAI
Isyk Kulio ežeras
Otyraras
Balasagunas
Karakumai
Buchara
Damaskas
Tigras
Bagdadas
Samarkandas
Mervas
Amudarja
Kašgaras
TIAN ŠANIS
Eufratas
CHOREZMAS
Kabulas
Indas
Persijos įlanka
Indas
Delis
GURIDŲ SULTONATAS

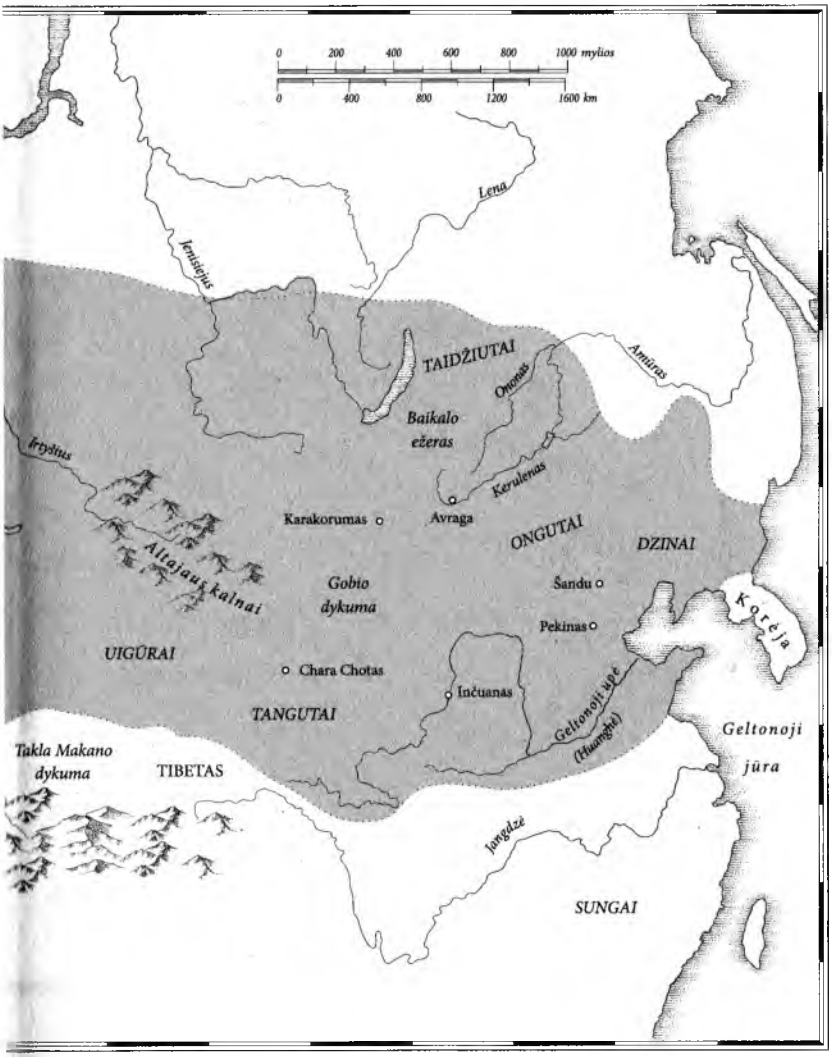
0 200 400 600 800 1000 mylios
0 400 800 1200 1600 km
Lena
Jenisėjus
TAIDŽIUTAI
Ononas
Amūras
Baikalo ežeras
Irtyšius
Kerulenas
Karakorumas
Avraga
ONGUTAI
DZINAI
Altajaus kalnai
Gobio dykuma
Šandu
Korėja
Pekinas
UIGŪRAI
Chara Chotas
Inčuanas
TANGUTAI
Geltonoji upė (Huanghe)
Geltonoji jūra
Takla Makano dykuma
TIBETAS
Jangdze
SUNGAI

Mongolai ir kaimyninės gentys 1200 m.

Š
V
R
P
TAIDŽIUTAI
Baikalo ežeras
Irkutskas
Čita
Ulan Udė
Ononas
MONGOLAI
Avraga
Kerulenas
Pastatyta 1138–1200 m.
Linchuanas
ONGUTAI
DZINŲ
IMPERIJA

PROLOGAS

Akinamo sniego tyruose mongolų lankininkai apsupo plėšikaujančių totorių raitelių būrį. Lankininkai, keliais valdydami savo žemaūgius mongoliškus žirgus, stovėdami balnakilpėse taikliai leido mirtiną strėlę po strėlės. Jie niūriai tylėjo, tebuvo girdėti šuoliuojančių žirgų kanopų dundėjimas, gožiantis sužeistųjų riksmus ir vėjo kaukimą. Totoriai neturėjo kur pasislėpti nuo atskriejančios mirties, ji užgriuvo iš mūšio lauke tirštėjančių sutemų. Žirgai žvengdami klupo, iš jų šnervių tiško ryškiai raudonas kraujas.

Nuo gelsvos uolos mūšį stebėjo kailiais apsitūlojęs Jesugėjus. Atrodė, kad tyruose ne vėjas kaukia, o draskosi piktosios dvasios. Vėjas deginte degino odą, kur nusitrynė lajaus sluoksnis, tačiau, regis, Jesugėjaus tai netrikdė. Prie tokio vėjo per daugelį metų buvo pripratęs, net nebesuvokdavo, ar jį jaučia. Vėjas buvo gyvenimo smulkmena – tokia pat, kaip vadovauti kariams ar žudyti priešus.

Totoriams netrūko narsos, tačiau Jesugėjus juos niekino. Jis matė, kaip jie buriasi aplink jauną karį, per vėją girdėjo tą karį kažką šaukiant. Jis vilkėjo grandelinį antkrūtinį – tokių šarvų Jesugėjus troško ir jam pavydėjo. Trumpais įsakymais totorius sustabdė karius, kad neišsibėgiotų, ir Jesugėjus suprato – atė-

jo laikas įsiterpti. Tai pajuto ir devyni jo arbano* bendražygiai, geriausi genties kariai, kraujo broliai ir artimi giminaičiai. Jie vilkėjo užsitarnautus brangius šarvus iš virintos odos** su šuoliuojančio jauno vilko atvaizdu.

– Ar pasirengę, mano broliai? – paklausė Jesugėjus, kai visi pasisuko į jį.

Sunerimusi prunkštelėjo viena kumelė, ir geriausias jo karys Elukas nusijuokė:

– Mes juos visus išžudysime. Tavo garbei, mažute, – pasakė jis, trindamas kumelei ausis.

Jesugėjus kulnais paragino žirgą ir lengva risčia pajudėjo ten, kur verdančio mūšio lauke buvo girdėti šauksmai. Iš viršaus kariai matė, kaip smarkiai siaučia vėjas. Jesugėjus, žvelgdamas, kaip prie nusilpusių karių artėja Dangiškojo tėvo rankos ir vis tvirčiau supa juos didelėmis baltomis šerkšno drobulėmis, pagarbios baimės apimtas kažką sušnibždėjo.

Jie ėmė šuoliuoti tvarkinga rikiuote be jokio įsakymo – kiekvienas vyras per dešimtmečius buvo įpratęs laikytis reikiamo atstumo ir žinojo savo vietą. Visi tegalvojo apie viena – iš balnų išversti priešus ir palikti jų kūnus šalti tyruose.

Jesugėjaus arbanas įsiveržė į pačią besikaunančiųjų tirštumą, reikėjo prasibrauti iki priešų vado, išnirusio prieš keletą akimirkų. Jeigu vadas liks gyvas, visa gentis seks paskui jį it šviesulį. Žirgui atsitrenkus į pirmąjį priešo karį, Jesugėjus nusišypsojo – nieku gyvu.

Totorių kariui net nespėjus pasigręžti į artėjantį pavojų, nuo smūgio lūžo stuburas. Viena ranka įsitvėręs žirgo karčių, Jesugė-

---

* Arbanas – mongolų kariuomenės karinis vienetas iš dešimties karių. (*Čia ir kitur vertėjo G. Morkūno paaiškinimai.*)

** Vandenyje (kartais su priedais) virinta oda tampa kieta, panaši į medieną. Buvo naudojama šarvams gaminti.

jus staigiais kardo kirčiais ėmė kapoti priešus, ir tie krito tarsi lapai. Bijodamas sugadinti tėvo kardo ašmenis, užuot kirtęs, porą priešų sutrypė žirgo kanopomis, o vieną užmušė sunkia kaip kūjis kardo rankena. Šitaip puldamas, jis įsiveržė į nuožmiai besiginančių totorių būrio vidurį. Devyni bendražygiai sekė paskui Jesugėjų – dar vaikystėje jie prisiekė saugoti savo chaną. Net nesidairydamas jis žinojo, kad visi dengia jį iš nugaros. Kad jie šalia, Jesugėjus suprato ir iš to, kaip bėgioja totorių vado akys. Plokščiuose išsišiepusiuose Jesugėjaus bendražygių veiduose totorius matė savo mirtį. Galbūt šį regėjimą patvirtino aplinkui gulintys stingstantys strėlių perverti lavonai. Totorių puolimas buvo atremtas.

Jesugėjui patiko, kad totorius atsistojo balnakilpėse ir atstatė į jį ilgą kruviną kardą. Šiojo akyse nebuvo baimės, tik pyktis ir neviltis – mūšis pralaimėtas. Tie, kurių šąlantys lavonai gulėjo aplinkui, pamoką gavo, ir Jesugėjus žinojo – ją pajus visos totorių gentys. Pavasarį jos ras pajuodusius kaulus ir supras, kad jo gyvulių kaimenių puldinėti nebegalima.

Totorių karys susiraukė, išgirdęs Jesugėjaus juoką. Jie žvelgė vienas kitam į akis. Ne, jie nepasimokys. Nuo lopšio totoriai mirtinai užsispyrę. Jie sugrįš, o jis vėl turės juos vyti, pralieti dar daugiau jų nedoro kraujo. Tokia ateitis jam patiko.

Iššūkį jam metęs totorius buvo jaunas. Jesugėjus prisiminė sūnų, gimstantį jam už kalvų rytuose, ir pagalvojo, ar tik ir jo sūnui neteks kada nors atsidurti per kardo atstumą prieš pražilusį karį.

– Kuo tu vardu? – paklausė Jesugėjus.

Aplinkui siautęs mūšis buvo pasibaigęs. Mongolai vaikščiojo tarp lavonų, rinkdami nuo jų visa, kas galėtų praversti. Vėjas vis dar kaukė, tačiau totorius išgirdo klausimą, ir Jesugėjus matė, kad jaunasis priešas susiraukė.

– O tu, jako pimpale?

Jesugėjus nusijuokė, bet ėmė peršėti nepridengtą odą. Be to, jis buvo pavargęs. Totorių būrį savo žemėse jie persekiojo dvi paras, be miego, kasdien suvalgydami tik po saują varškės. Jo kardas troško atimti dar vieną gyvybę, tad Jasugėjus jį pakėlė.

– Nesvarbu, berniuk. Prijok arčiau.

Totorių karys Jesugėjaus akyse kažką pamatė ir tas kažkas buvo iškalbingiau už strėlę. Susitaikęs su lemtimi jis linktelėjo.

– Esu Temudžinas Ugė, – pasakė. – Už mano mirtį bus atkeršyta. Aš – chano sūnus.

Jis spustelėjo kulnais, ir žirgas metėsi Jesugėjaus link. Chano kardas sušvilpė ore – kirtis buvo apskaičiuotas puikiai. Kūnas susmuko, o žirgas tarsi strėlė nuskriejo mūšio lauku.

– Iš tavęs, berniuk, teliko maita, – tarė Jesugėjus. – Kaip ir iš visų tų, kurie plėšikauja mano kaimenėse.

Jis apžvelgė susirinkusius karius. Pakviesti jo, keturiasdešimt septyni atjojo nuo savo gerų*. Per nuožmų totorių antpuolį žuvo keturi jų broliai, tačiau namo negrįš nė vienas iš dvidešimties totorių. Sumokėta daug, tačiau žiema privertė žmones daryti kas įmanoma.

– Nurenkite žuvusiuosius. Greičiau, – įsakė Jesugėjus. – Grįžti per vėlu. Nakvosime uolų užuovėjoje.

Brangūs metalo dirbiniai ir lankai buvo labai vertinami, nes tiko mainams, sulaužytiems ginklams pakeisti. Grobis teko menkas, tik šarvai, ir tai patvirtino Jesugėjaus mintį, kad juos puolė būrys jaunų karių, išjojusių tiesiog pasigrumti ir pasirodyti. Jie nesiruošė kautis iki mirties kietoje tarsi akmuo žemėje.

Jesugėjui kažkas pamėtėjo kruvinus metalinius šarvus, ir jis pasidėjo juos ant balno gugos. Šarvai buvo geri, galėjo atlaikyti

* Gėras – mongolų ir kaimyninių tautų klajoklių palapinė iš veltinio ir medinio rėmo, nesunki, lengvai išardoma ir pastatoma.

bent jau durklo smūgį. Mintyse kartodamas jaunojo kario vardą, jis svarstė, kas anas galėjo būti, kad dėvėjo tokį brangų daiktą.

Jesugėjus gūžtelėjo pečiais. Tai nebebuvo svarbu. Sutikęs mainikaujančias gentis, jis savąją dalį totorių trumpakojų žirgų išmainys į stipriuosius gėrimus ir kailius. Nors maudė kaulus, diena jis buvo patenkintas.

Pūga nenurimo ir kitą rytą, kai Jesugėjus su kariais grįžo į stovyklą. Tik apsaugos raiteliai lengva žingine jojo šalia, pasirengę duoti ženklą, jei kas netikėtai užpultų. Kiti buvo taip apsivynioję kailiais ir apsikrovę grobiu, kad atrodė keistų pavidalų, buvo sustirę, apledėję, apskretę.

Vieta stovyklai buvo parinkta vykusiai, vėjų nugairintomis kerpėmis apžėlusių uolėtų kalnų prieglobstyje. Sniege gerų beveik nesimatė. Šviesą skleidė tik blankios besigrūdančių debesų properšos, – tačiau grįžtančius karius pastebėjo vienas iš tų aštriaakių berniukų, kurie saugojo stovyklą. Pasigirdus apie jų artėjimą pranešantiems ragų garsams, Jesugėjaus širdis suvirpėjo.

Jis pagalvojo, kad moterų ir vaikų lauke dar neturėtų būti. Tokiame šaltyje jie prabunda tik tam, kad užsikurtų geležinę krosnelę. Laikas keltis ateis po valandos ar dviejų, kai didžiulėse veltinio ir vytelių palapinėse nebeliks žnaibančio speigo.

Prijojęs arčiau, Jesugėjus išgirdo iš Hiulanos gero tarsi dūmai sklindantį klyksmą ir pajuto, kaip kažką nujausdama dažniau ima plakti širdis. Jų vienintelis sūnus dar kūdikis, o mirtis labiausiai tyko mažųjų. Palikuonių chanui reikėjo tiek, kiek telpa jo geruose. Jis sušnibždėjo maldą už kitą berniuką, pirmojo brolį.

Jesugėjui lipant nuo žirgo, su kiekvienu judesiu girgždėjo šarvai. Jis išgirdo, kaip spigiai gere suklykė jo sakalas. Beveik nežiūrėdamas į kailiais apsitūlojusį tarsi stulpas šalia stovintį karį,

chanas numetė jam žirgo pavadį ir stumtelėjęs medines duris įėjo į vidų. Akimirksniu nuo šarvų ėmė tirpti ledas ir ant grindų atsirado balučių.

– Eikit! Eikit lauk! – šūktelėjo juokdamasis dviem skalikams, kurie karštligiškai prišokę ėmė jį laižyti ir šokinėti it pamišę. Sakalas pasisveikindamas surėkė – Jesugėjus pagalvojo, kad taip paukštis rodo norįs į medžioklę. Pirmasis sūnus Bekteris nuogas šliaužiojo kampe, žarstydamas kietus tarsi akmuo varškės sūrio gabalėlius. Visa tai Jesugėjus matė neatplėšdamas akių nuo moters ant kailių. Hiulana gulėjo greta karštos krosnies, jos akys spindėjo lempos šviesoje. Jos švelnus ryškus veidas blizgėjo nuo prakaito, ir ant kaktos, ten, kur ji perbraukė atgalia ranka, Jesugėjus pamatė kraujo pėdsaką. Pribuvėja krapštėsi skudurų ryšulyje, ir Jesugėjus iš Hiulanos šypsenos suprato, kad jam gimė antras sūnus.

– Duok jį man, – pasakė Jesugėjus žengdamas artyn.

Pribuvėja atsisuko, jos raukšlėtas veidas irzliai susiraukė.

– Savo didžiulėmis rankomis sutraiškysi jį. Tegu paragauja motinos pieno. Galėsi nešioti vėliau, kai sustiprės.

Pribuvėjai mažylį paguldžius ir ėmus skudurėliu valyti rankutes ir kojeles, Jesugėjus neiškentė nepasilenkęs ir nepažiūrėjęs. Apsitūlojęs kailiais, jis tarsi pakibo virš pribuvėjos ir kūdikio. Šis ėmė pašėlusiai klykti – atrodė, kad pažįsta tėvą.

– Jis pažino mane, – išdidžiai pasakė Jesugėjus.

Pribuvėja suprunkštė.

– Jis dar per mažas, – sumurmėjo.

Jesugėjus neatsakė, tik nusišypsojo kūdikiui raudonu veideliu. Bet staiga jis pasikeitė. Ūmai pakėlęs ranką stvėrė senyvai pribuvėjai už riešo.

– Kas jo rankutei? – paklausė tyliai.

Pribuvėja ketino šluostyti kūdikio pirštelius, bet pamačiusi

rūstų Jesugėjaus žvilgsnį švelniai juos atlenkė. Pasirodė akies dydžio kraujo krešulys, suvirpantis nuo menkiausio judesio. Krešulys buvo juodas, žvilgėjo tarsi riebalai. Hiulana pasikėlė norėdama apžiūrėti, kas ant naujagimio kūnelio patraukė Jesugėjaus dėmesį. Pamačiusi tamsųjį gumulėlį, tyliai sudejavo.

– Jo dešinėje saujoje kraujas, – sušnibždėjo ji. – Visą gyvenimą jį lydės mirtis.

Jesugėjus staigiai įkvėpė oro, gailėdamasis, kad ji nepatylėjo. Nedera taip kalbėti, dar prišauks kūdikiui blogą likimą. Keletą akimirkų jis stovėjo mąstydamas. Pribuvėja pikta šluostė ir vystė kūdikį, o ant paklodės virpėjo tas krešulys. Jesugėjus paėmė jį ir ėmė žiūrėti, kaip jis žvilga.

– Hiulana, jis gimė su mirtimi dešinėje rankoje. Tai – geras ženklas. Jis – chano sūnus, ir visur jį lydės mirtis. Jis bus didis karys.

Jis žiūrėjo, kaip kūdikį paduoda išsekusiai motinai. Vos spėjęs atsidurti jos glėbyje, kūdikis įnirtingai puolė žįsti krūtį. Motina krūptelėjo ir įsikando lūpą.

Jesugėjus atsisuko į pribuvėją, jo žvilgsnis buvo neramus.

– Mesk kauliukus, motin. Pažiūrėkim, ką tas krešulys vilkų genčiai reiškia – gera ar bloga.

Jo žvilgsnis buvo niūrus, ir nereikėjo nė sakyti, kad kūdikio gyvybė priklausys nuo to, ką jis dabar išvys. Jis chanas, tad gentainiai iš jo laukia stiprybės. Jis norėjo tikėti, kad tai, ką jis ką tik pasakė, padės išvengti Dangiškojo tėvo rūstybės, tačiau bijojo, kad teisi gali būti ir Hiulana.

Pribuvėja nulenkė galvą, suvokdama, kad įprastą gimimo eigą sutrikdė kažkas baisaus ir keista. Ji paėmė šalia krosnies padėtą maišelį su avies kulkšnių kauliukais – genties vaikai buvo nudažę juos raudonai ir žaliai. Kaip tie kauliukai iškrisdavo, taip juos vadino – žirgu, karve, avimi arba jaku, ir jais buvo galima

žaisti daugybę žaidimų. O suaugusieji žinojo, kad išmesti tinkamoje vietoje ir tinkamu laiku kauliukai gali pasakyti kur kas daugiau. Pribuvėja užsimojo mesti kauliukus, bet Jesugėjus vėl ją sulaikė – staiga griebė jai už rankos, ji net krūptelėjo.

– Šis mažas karys yra mano kraujas. Duok man, – pasakė jis, imdamas iš jos keturis kauliukus.

Išgąsdinta ledinio žvilgsnio, ji nesipriešino. Nutilo net šunys ir sakalas.

Jesugėjus metė kauliukus. Paskutiniam nustojus ristis, pribuvėja aiktelėjo.

– Oi! Keturi žirgai neša didelę sėkmę. Jis bus didis raitelis. Viską jis užkariaus būdamas ant žirgo.

Jesugėjus gyvai linktelėjo. Jis norėjo parodyti sūnų genčiai ir būtų parodęs, jei ne aplink gerus siaučianti pūga, besiveržianti į šiltą patalpą. Šaltis buvo priešas, tačiau gentims jis padėdavo sustiprėti. Seni žmonės tokias atšiaurias žiemas tverdavo neilgai. Greitai žūdavo ir silpnesni vaikai. Jo sūnaus tarp jų nebus.

Jesugėjus žiūrėjo į mažytį sūnaus kūną. Kūdikis žindo motinos krūtį. Jo akys buvo aukso spalvos, panašios į tėvo, geltonos, beveik kaip vilko. Hiulana pakėlė akis į Jesugėjų, linktelėjo, ir jo didžiavimasis numaldė jos nerimą. Nors tikėjo, kad krešulys blogas ženklas, kauliukai ją apramino.

– Ar išrinkai jam vardą? – paklausė pribuvėja Hiulanos.

Atsakė Jesugėjus, nė truputėlio nedvejodamas.

– Mano sūnus bus Temudžinas, – pasakė jis. – Geležis.

Lauke kaukė vėjas, ir buvo matyti – pūga liausis dar negreitai.

PIRMA DALIS

I
SKYRIUS

Vieną pavasarį vienuolikmetis Temudžinas su keturiais broliais išjojo į stepę palenktyniauti. Jie šuoliavo Deli'un-Boldacho kalno šešėlyje. Vyriausiasis, Bekteris, jojo susikaupęs širma kumele, valdydamas ją patyrusia ranka. Taikydamasis brolį aplenkti, iš paskos šuoliavo Temudžinas. Paskui juos lėkė Chazaras, pašėlusiai plakdamas žirgą – norėjo pasivyti vyresniuosius brolius. Dešimtmetis Chazaras buvo genties numylėtinis. Jis buvo nerūpestingas, priešingai nei niūrus ir uždaras Bekteris. Šuoliuodamas paskui Bekterio kumelę, keršas Chazaro eržilas prunkštė ir žvengė, keldamas berniukui juoką. Paskui jį lėkė aštuonmetis Kačiunas. Jis neturėjo Chazaro atvirumo, taip patinkančio gentainiams. Kačiunas buvo rimčiausias iš brolių, kartais jis atrodydavo net paslaptingas. Kalbėjo mažai ir nesiskųsdavo, kad ir ką Bekteris jam darė. Su žirgais jis mokėjo elgtis kaip retas. Kitiems jojikams atsipalaidavus, jis netikėtai mesdavosi į priekį ir visus aplenkdavo. Temudžinas per petį žvilgtelėjo į brolį ir pamatė, kaip nepriekaištingai šis sėdi balne. Atrodė visai ramus, tačiau, ne kartą iš jo sulaukęs netikėtumų, Temudžinas nepaliovė jo stebėti.

Atsilikęs nuo kitų mažiausias jauniausiasis brolis gailiai prašė nepalikti. Temugė per daug mėgo malonumus ir buvo tingus – tai buvo aišku ir iš to, kaip jis jojo. Temudžinas šyptelėjo

matydamas, kaip apkūnus berniukas, norėdamas joti greičiau, mosuoja rankomis. Motina nenorėjo, kad jauniausiasis jotų su jais į žygius. Temugė buvo tiek paaugęs, kad nebereikėdavo rišti prie balno, bet atsilikęs nuo kitų jojikų bliaudavo. Bekteriui tekdavo jį švelniai padrąsinti.

Jų garsus šūkavimas šviežia žole apaugusiuose tyruose buvo girdėti toli. Jie šuoliavo lyguma ir ant žirgų atrodė tarsi paukščiukai. Didžiuodamasis tuo, ką jie moka, Jesugėjus kartą pavadino juos savo žvirbliais. Temudžinas pasakė Bekteriui, kad jis per storas būti žvirbliu, ir visą naktį turėjo slėptis nuo vyriausiojo brolio rūstybės.

Šiandien visi gentainiai buvo nusiteikę puikiai. Nulijo pavasario lietūs, upės prisipildė vandens, jos vingiavo lyguma, kuri dar prieš keletą dienų tebuvo išdžiūvęs molis. Kumelės ėmė duoti pieno, visi jį gėrė ir gamino sūrį bei šaltą jogurtą. Negyvuose kalvų šlaituose rodėsi žalumos lopinėliai. Visi laukė vasaros ir šiltų dienų. Metai turėjo būti derlingi, todėl iki žiemos gentys ruošėsi ne kariauti tarpusavyje, o lenktyniauti ir prekiauti. Jesugėjus nurodė: šiemet vilkų šeimos turi nukeliauti daugiau nei tūkstantį mylių ir papildyti savo kaimenes. Žinodami, kad kelionėje pamatys imtynininkų ir lankininkų, berniukai elgėsi kaip niekada gerai. O lenktynės žirgais kaitino jų aistrą ir žadino vaizduotę. Visi berniukai, išskyrus Bekterį, slapčia prašydavo Hiulanos užtarti prieš Jesugėjų. Visi norėjo palenktyniauti ilgą nuotolį arba trumpo greitojo jojimo varžybose, išsikovoti šlovę ir pagarbą.

Kiekvienas žinojo, kad berniukas, grįžęs namo su iškovotu „Šauniojo raitininko“ arba „Žirgo šeimininko“ vardu, vieną dieną užims tėvo, nebegalinčio prižiūrėti savo gyvulių kaimenių, vietą. Visi, išskyrus gal tik storąjį Temugę, svajojo apie tai. Temudžinas pyko, kad Bekteris manėsi tai būsiąs jis, tarsi metų ar dvejų skirtumas būtų ką nors reiškęs. Jųdviejų santykiai dar labiau įsitempė

Bekteriui grįžus po sužadėtuvių, vienus metus praleidus kitoje gentyje. Vyresnysis brolis buvo kažkaip nenusakomai paaugęs, ir, nors Temudžinas buvo aukščiausias iš brolių, jis matė, kad Bekteris pasikeitęs ir nebemėgsta, kai su juo juokaujama.

Atrodė, kad iš tikrųjų pasikeitė Temudžinas, o Bekteris tik apsimeta esąs subrendęs. Mąslus berniukas kalbėdavo tik gerai apgalvojęs žodžius, tarsi mintyse pasverdamas kiekvieną sakinį. Temudžinas šaipėsi iš brolio rimtumo, tačiau žiemos mėnesiai slinko vienas po kito ir neatrodė, kad kas nors keistųsi. Kartais Temudžiną dar pralinksmindavo brolio pasipūtimas, tačiau su tuo taikstytis būtų galėjęs tik tada, jeigu jis nebūtų turėjęs teisės paveldėti tėvo palapinių ir kardo.

Temudžinas stebėjo jojantį Bekterį stengdamasis neatsilikti. Diena buvo per graži rūpintis tolima ateitimi, ir Temudžinas ėmė vaizduotis, kaip jie keturiese, o su Bekteriu net penkiese, per genčių suėjimą susišluoja visus apdovanojimus. Jesugėjus nežinotų, kur dėtis iš pasididžiavimo, o Hiulana visus po vieną apkabintų ir pavadintų savo mažaisiais kariais ir mažaisiais raiteliais. Net šešiametis Temugė galėtų dalyvauti varžybose, nors jam dar pavojinga – gali nukristi nuo žirgo. Temudžinas susiraukė, kai atsisukęs per petį Bekteris nužvelgė savo palydą. Kad ir kaip jie gudravo, atėjus pavasariui Jesugėjus dar neleido nė vienam iš jų dalyvauti varžybose.

Hiulana vėl buvo nėščia, jos nėštumas artėjo į pabaigą. Jis buvo sunkus, labai skyrėsi nuo ankstesnių. Dieną pradėdavo ir baigdavo žiaukčiodama virš kibiro, jos veidą išpildavo raudonos dėmelės. Laukdami, kol Jesugėjus liausis susirūpinęs žingsniuoti aplink gerus, sūnūs elgėsi pavyzdingai. Galų gale chanui įkyrėjo berniukų žvilgsniai ir baimingas tylėjimas, tad pasiuntė juos po

žiemos prajodinėti žirgų. Temudžinas nesiliovė plepėjęs, Jesugėjus pakėlė jį ir viena ranka metė ant baltakojo eržilo. Temudžinas apsisuko ore ir nusileido tiesiai ant žirgo. Po akimirkos jis jau šuoliavo. Baltakojis buvo piktas ir greitas kaip žvėris, bet Jesugėjus žinojo, kad berniukas jį labiausiai mėgsta.

Jesugėjus stebėjo, kaip ant žirgų lipa kiti. Jo plačiame tamsiame veide nebuvo matyti pasitenkinimo. Kaip ir jo tėvas, jis niekada nerodydavo jausmų, ypač sūnums – tai galėjo juos sugadinti. Tėvas privalėjo daryti viską, kad jo bijotų, nors kartais jam skausmingai norėdavosi berniukus apkabinti, pamėtyti aukštyn. Tai, kad jis žinojo, kuriuos žirgus jie labiausiai mėgsta, rodė jo meilę. Apie jo jausmus jiems buvo leidžiama spręsti iš žvilgsnio ar blykstelėjimo akyse – visa tai buvo ne daugiau, negu kadaise leisdavo sau jo tėvas. Jesugėjus brangino šiuos prisiminimus ir dėl to, kad jų buvo tikrai nedaug. Jis dar prisiminė, kaip jo tėvas sumurmėjo pagirdamas, kai jis surišo sunkaus nešulio virves. Tai buvo nereikšmingas dalykas, bet Jesugėjus prisimindavo senąjį tėvą kaskart, kai įrėmęs kelį į nešulį kietai rišdavo virves.

Jesugėjus žvelgė į savo berniukus, jojančius ryškios saulės šviesos nutvieksta vietove. Iš ten jie nebegalėjo jo matyti, tad Jasugėjaus veidas pašviesėjo. Jo tėvas žinojo, kad kietoje žemėje reikia kietų vyrų. Jesugėjus suprato, kad, norėdami užaugti vyrais, jie turės išlikti gyvi mūšiuose, kankinami alkio ir troškulio. Tapti genties chanu galėjo tik vienas. Kitiems teks tarnauti arba pasiėmus klajoklio ožkų ir avių kaimenę išjoti. Užsimąstęs Jesugėjus papurtė galvą. Jis žiūrėjo į sūnų žirgų paliktą dulkių debesį. Ateitis dunksojo virš jų, o kol kas jie regėjo tik pavasarį ir žalias kalvas.

Temudžinas šuoliavo, jo akis žilpino saulė. Po savimi jautė įsitempusį žirgą, veidą glostė vėjas – tai kėlė jo dvasią. Jis matė,

kaip priekyje ką tik ant akmens suklupusi Bekterio kumelė vėl ima šuoliuoti. Brolis staiga pliaukštelėjo kumelei per snukį, tačiau atstumas tarp jų buvo sumažėjęs ir Temudžinas šūktelėjo, lyg būtų jį beaplenkiąs. Temudžinas mėgo pirmauti, bet jam patikdavo ir spustelėti Bekterį – vien tam, kad suerzintų.

Bekteris buvo beveik suaugęs, plačių, raumeningų pečių ir be galo ištvermingas. Po sužadėtuvių metų, praleistų olchunų gentyje, jis grįžo visažinis ir mokėjo tuo naudotis. Temudžinui tai buvo tarsi rakštis, ypač tada, kai broliai apstodavo Bekterį ir imdavo klausinėti apie motinos gentainius ir jų papročius. Temudžinui taip pat buvo smalsu, bet tvirtai nusprendė viską sužinoti pats, kai Jesugėjus išsiųs tenai jį.

Į jauną karį, grįžusį iš būsimosios žmonos genties, imdavo žiūrėti kaip į vyrą. Sužadėtinė subrendusi atkeliaus pas jį lydima palydos, kad parodytų, ko ji verta. Čia jos lauks paruoštas geras, o prie jo stovės jaunasis vyras ir įsives ją vidun.

Vilkai turėjo paprotį: prieš tapdamas kariu, jaunuolis kviesdavo į dvikovą chano sargybinius. Bekteris to labai troško, ir Temudžinas prisiminė, kaip kartą su siaubu stebėjo prie karių laužo šalia Jesugėjaus gero einantį brolį. Bekteris linktelėjo kariams, ir vienas po kito trys vyrai atsistojo pažiūrėti, ar būdamas olchunų gentyje jis netapo silpnesnis. Temudžinas visa tai stebėjo stovėdamas šešėlyje, šalia tylūs stypsojo Chazaras ir Kačiunas. Bekteris susiėmė su visais trimis iš eilės, be menkiausio aiktelėjimo iškentė išbandymą. Ilgų rankų, į žemaūgį žirgą panašus Elukas, it raumenų siena, buvo paskutinis. Jis bloškė Bekterį taip smarkiai, kad šiam iš ausies pasipylė kraujas. Savo nuostabai, Temudžinas pamatė, kaip Elukas padėjo Bekteriui atsistoti ir padavė puoduką karšto juodojo airago* atsigerti. Bekteris vos

* Mongolijoje taip vadinamas kumysas.

neužspringo karčiu skysčiu, sumišusiu su jo krauju, tačiau kariai į tai nekreipė dėmesio.

Temudžinui patiko matyti vyresnįjį brolį sumuštą kone iki sąmonės netekimo, tačiau pastebėjo ir tai, kad vyrai prie naktinio laužo iš jo nebesišaipo. Bekteris savo drąsa išsikovojo kažką neapčiuopiama, bet labai svarbaus. Taip jis tapo kliūtimi Temudžino kelyje.

Pavasario saulėje šuoliuojantys broliai žinojo, kad tyruose nėra baigiamosios linijos – tokios, kokia nustatoma per didįjį genčių suėjimą. Net jei būtų buvusi, po žiemos pradėti tikras lenktynes dar per anksti. Jie žinojo, kad žirgų negalima varginti, kol jiems po oda neatsirado šiek tiek riebalų, o skrandžiuose – geros žalios žolės. Šios lenktynės tebuvo bėgsmas nuo kasdienių rūpesčių ir pareigų, po jų teliks ginčytis, kas sukčiavo ir kas turėjo laimėti.

Bekteris jojo beveik stačias, todėl žirgui šuoliuojant atrodė tarsi akmeninis. Temudžinas žinojo: tai tik vaizduotė. Vyresnysis brolis valdė kumelę vos pastebimai, jo širmoji buvo pailsėjusi ir sustiprėjusi. Juo dėtas, Temudžinas kumelę būtų šiek tiek paraginęs. Pats jojo pasilenkęs, taip pat kaip Chazaras, užgulęs žirgo sprandą. Atrodė, vėjas tapo šaltesnis, todėl abiem berniukams tokia padėtis tiko.

Temudžinas pamatė, kad Chazaras prisigretino prie jo dešinio peties. Jis dar paragino šuoliuojantį Baltakojį, šis piktokai sušnarpštęs iš paskutiniųjų šoko pirmyn. Temudžinas šnairomis stebėjo Chazaro žirgą ir nusprendė tarsi netyčia šiek tiek pasukti į šoną. Regis, Chazaras suuodė jo ketinimą ir jodamas šalin ėmė atsilikti. Temudžinas nusišypsojo. Jis kartais pagalvodavo, kad jie vienas kitą per gerai pažįsta, kad galėtų tarpusavyje lenktyniauti. Bekteris atsisuko, jų akys akimirksnį susitiko. Temudžinas pakėlė antakius ir išsišiepė rodydamas dantis.

– Aš vejuosi! – šūktelėjo jis. – Pabandyk sustabdyti mane!

Bekteris nusisuko net sustingęs iš priešiškumo.

Pasijodinėti su Bekteriu retai pasitaikydavo, ir dabar Bekteris norėjo parodyti „vaikams", kaip turi jodinėti karys. Būtų sunku susitaikyti su pažeminimu, taigi Temudžinas buvo pasirengęs išsinerti iš kailio ir įveikti brolį.

Prie jųdviejų artėjo Chazaras. Temudžinui nespėjus jo pristabdyti, Chazaras beveik pasivijo. Broliai nusišypsojo vienas kitam, džiaugdamiesi diena ir greitu jojimu. Ilga ir tamsi žiema baigėsi, ir, nors kiekvienas žinojo, kad ji vėl greitai grįš, dabar visi džiaugsis pavasariu ir jo teikiamais malonumais. Geresnio gyvenimo negalėjo būti. Gentainiai galės prisivalgyti riebios avienos, kaimenėse atsiras daugiau avių ir ožkų maistui ir mainams. Vakarais bus galima iš medžio drožti strėles arba iš žirgų uodegų ašutų vyti virves, dainuoti arba klausytis pasakojimų iš genčių praeities. Jesugėjus gins jaunų totorių puldinėjamas kaimenes, o gentis neskubėdama keliaus lygumomis nuo vienos upės prie kitos. Dirbti teks, tačiau vasarą dienos ilgos ir visada atsiras laiko patinginiauti – užėjus šalčiams, tokio malonumo jie nebeturėdavo. Kam slampinėti naktimis nežinia kur ir ieškoti nežinia ko, dar sutiksi laukinį šunį, kuris gali apkandžioti. Taip ir nutiko Temudžinui, kai jis buvo vos vyresnis nei dabar Kačiunas. Ir dabar tebeturi tą baimę.

Kad Temugė nukrito nuo žirgo, pirmas pamatė Chazaras, žvilgtelėjęs, ar Kačiunas, norėdamas laimėti žolynų vainiką, nepradėjo jų vytis. Chazaras girdavosi turįs aštriausias akis gentyje. Dabar jis tolumoje pamatė tysantį nejudantį brolį. Ką daryti, jis nusprendė akimirksniu – sušvilpė Bekteriui ir Temudžinui, duodamas ženklą, kad traukiasi iš lenktynių. Berniukai atsisuko ir pamatė tarsi maišas gulintį Temugę. Akimirką jie dvejojo, nė vienas nenorėdamas nusileisti. Bekteris gūžtelėjo pečiais, tarsi tai būtų buvęs visiškai nereikšmingas dalykas, ir plačiu ratu pa-

suko atgal. Temudžinas padarė tą patį, ir jie greta nušuoliavo paskui kitus. Taip lenktynių pirmieji tapo paskutiniais. Dabar pirmas jojo Kačiunas, nors Temudžinas abejojo, ar jam tai rūpi. Aštuonmetis Kačiunas amžiumi buvo arčiausiai Temugės, ilgais vakarais jis mokydavo brolį, kaip vadinasi daiktai geruose, ir darė tai su beribe kantrybe ir švelnumu. Galbūt todėl Temugė kalbėjo geriau už daugumą savo bendraamžių, tačiau visiškai nemokėjo rišti mazgų, kokius vikriais pirštais jam rodydavo Kačiunas. Jauniausias Jesugėjaus sūnus buvo itin nerangus, tad jeigu kas nors dabar būtų paklausęs, kuris iš brolių nukrito, visi be jokių abejonių būtų atsakę, kad Temugė.

Pasivijęs kitus, Temudžinas nušoko nuo žirgo. Kačiunas ir Chazaras bandė pasodinti Temugę.

Berniuko veidas buvo labai išblyškęs, atrodė, jis smarkiai užsigavo. Kačiunas švelniai plekštelėjo jam ir krūptelėjo, kai Temugės galva atsilošė.

– Atsipeikėk, mažyli, – tarė Kačiunas broliui, tačiau šis nejudėjo. Tarp jų išniro Temudžino šešėlis, ir Kačiunas užleido vietą broliui.

– Nemačiau, kaip jis nukrito, – pasakė jis, tarsi matymas būtų pagelbėjęs.

Temudžinas linktelėjo. Vikriomis rankomis jis stengėsi užčiuopti sulaužytus kaulus ar aptikti žaizdą. Galvoje po tamsiais plaukais buvo guzas. Temudžinas pirštu bakstelėjo į tą vietą.

– Jis susitrenkė, bet lūžusių kaulų neapčiuopiu. Duokite vandens. Jam reikia.

Jis ištiesė ranką, ir Chazaras padavė odinę gertuvę, kabojusią prie balno, dantimis ištraukė kamštį ir Temugei į pražiotą burną įpylė drungno vandens.

– Žiūrėk, kad neužspringtų, – įsikišo Bekteris, jis tebesėdėjo balne tarsi visiems vadovaudamas.

Temudžinas nepasakė nė žodžio. Jį kaustė baimė – ką pasakys jų motina Hiulana, jei Temugė mirs. Kol ji pilve nešioja kūdikį, jie net negalėtų pranešti tokios žinios. Ji nusilpusi nuo negalavimų, ir Temudžinas pagalvojo, kad toks smūgis ir sielvartas ją nužudytų. Bet kaip nuslėpti? Ji pamišusi dėl Temugės, tai ji nupenėjo jį, nuolat maitindama saldžia jogurto varške.

Staiga Temugė žioptelėjo ir išspjovė vandenį. Bekteris irzliai nusiviepė, jam nusibodo vaikų žaidimai. Jo broliai nušvito.

– Sapnavau erelį, – pasakė Temugė.

Temudžinas linktelėjo.

– Geras sapnas, – tarė jis, – bet tu turi išmokti joti, mažyli. Sužinojęs, kad nukritai, tėvas prieš gentainius sudegs iš gėdos.

Jam atėjo į galvą dar viena mintis, ir jis susiraukė.

– Jeigu jis sužinos, neleis į lenktynes per genčių suėjimą.

Išgirdęs tai, nustojo šypsotis net Chazaras, Kačiunas sučiaupė lūpas sunerimęs. Temugė čepsėdamas paprašė dar vandens, ir Temudžinas padavė jam gertuvę.

– Jei kas nors paklaustų, kodėl ištinusi galva, sakyk, kad mes žaidėm ir tu susitrenkei. Ar supratai, Temuge? Tai turi būti paslaptis. Jesugėjaus sūnūs nuo žirgų nekrenta.

Temugė matė, kad visi laukia jo atsakymo. Laukia net Bekteris, kurio jis taip bijo. Temugė guviai linktelėjo ir susiraukė iš skausmo.

– Susitrenkiau galvą, – pasakė jis mieguistu balsu. – Ir mačiau erelį virš Raudonojo kalno.

– Ant Raudonojo kalno erelių nebūna, – pasakė Chazaras. – Prieš dešimt dienų ten gaudžiau švilpikus. Būčiau matęs.

Temugė gūžtelėjo pečiais, tai nebuvo įprasta. Šis melagėlis, jeigu kas juo suabejodavo, kuo garsiau tvirtindavo savo, tarsi taip galėtų priversti juo patikėti. Bekteris buvo besukąs žirgą atgal, tačiau susimąstęs pažvelgė į mažylį.

– Kada tu matei erelį? – paklausė.

Temugė vėl gūžtelėjo pečiais.

– Vakar. Jis ratais sklandė virš Raudonojo kalno. O sapne jis buvo didesnis už tikrą. Jo nagai buvo kaip...

– Tu matei tikrą erelį? – nutraukė jį Temudžinas ir sugriebė už rankos.

– Taip anksti matei erelį? Tikrai matei?

Temudžinas norėjo įsitikinti, kad tai nėra eilinis kvailas Temugės pramanas. Visi dar prisiminė, kaip vieną vakarą jis parėjo į gerą ir ėmė įtikinėti, kad jį gaudė švilpikai, esą, jie stovėjo ant užpakalinių kojų ir kalbėjosi su juo.

Iš Bekterio veido buvo matyti, kad ir jis tai prisiminė.

– Jis dar apsvaigęs.

Temudžinas pastebėjo, kad Bekteris tvirčiau suspaudė pavadį. Lėtai, tarsi sėlindamas prie elnio, Temudžinas atsistojo, nepastebimai žvilgtelėjo ten, kur viską pamiršęs jo žirgas rupšnojo žolę. Pastipo jų tėvo sakalas, ir tėvas vis dar gedėjo kilniojo paukščio. Temudžinas žinojo, kad tėvas svajoja pamedžioti su ereliu, tačiau erelių jie matydavo retai, o jų lizdai uolų viršūnėse, ten net drąsiausiam kopikui per statu ir per aukštai.

Temudžinas žiūrėjo, kaip Kačiunas eina prie savo žirgo ir ruošiasi joti. Lizde gali būti erelio jauniklis, jį būtų galima parnešti tėvui. Galbūt Bekteris norėtų erelį turėti sau, tačiau visi žinojo, kad Jesugėjus būtų labai dėkingas tam sūnui, kuris atneštų paukščių chaną. Ereliai – oro valdovai, kaip gentys – žemės, o gyvena jie beveik tiek pat, kiek žmogus. Gavęs tokią dovaną, Jesugėjus jiems tikrai leistų šiais metais dalyvauti lenktynėse. Gauti erelį jų tėvui būtų geras ženklas. Jo padėtis tarp šeimų sustiprėtų.

Čiupinėdamasis galvą, suvirpėjęs, kai pamatė ant savo pirštų kraujo, Temugė šiaip taip atsistojo. Jis tikrai buvo apsnūdęs, bet

broliai tikėjo tuo, ką jis pasakė. Šios lenktynės tebuvo nerūpestingas pasijodinėjimas. Dabar bus tikros.

Pirmas staigiai, tarsi puolantis šuo, pajudėjo Temudžinas. Jis užšoko ant Baltakojo, šūktelėjo: „Na!“, ir išsigandęs nirtus žirgas prunkšdamas ėmė šuoliuoti. Kačiunas ant žirgo užšoko vikriai ir lengvai, tokie buvo visi jo judesiai. Po akimirksnio balne sėdėjo ir Chazaras, jis susijaudinęs garsiai juokėsi.

Bekteriui šokant į balną nuo svorio kumelės užpakalis krestelėjo, ir ji, paraginta kulnais, šoko pirmyn. Po kelių akimirkų tyruose liko vienas Temugė. Suglumęs jis žiūrėjo į brolių paliktą dulkių debesį. Kad geriau matytų, papurtė galvą ir ant žolės išvėmė pusryčių pieną. Tada pasijuto gerėliau, įsiropštė į balną. Truktelėjo pavadį, kad žirgas nustotų ėsti. Išpešęs paskutinį žolės kuokštą, žirgas prunkštelėjo ir pajudėjo į priekį. Kratydamasis ir šokinėdamas balne, Temugė nujojo paskui brolius.

II
SKYRIUS

Saulė buvo aukštai danguje dar neprijojus Raudonojo kalno. Pradžioje jie kaip patrakę šuoliavo, paskui ėmė joti risčia. Tokiu greičiu mažaūgiai arkliukai galėjo bėgti toli ir ilgai. Bekteris ir Temudžinas jojo visų priekyje, dabar jie buvo sudarę paliaubas. Vos atsilikę, iš paskos sekė Chazaras ir Kačiunas. Kai išvydo aukštą uolą – neaprėpiamo dydžio akmens luitą, kurią gentys vadino Raudonuoju kalnu, visi jau buvo nuvargę. Didžiąją uolą supo gausybė kitų, mažesnių, aptūpusių ją tarsi vilkę jaunikliai. Praėjusią vasarą berniukai čia daug laipiojo, tad vietą pažinojo puikiai.

Bekteris ir Temudžinas be perstojo dairėsi į tolumas, ar nepamatys kitų raitelių. Vilkų gentis šiose žemėse neturėjo teisės medžioti, jos buvo per toli nuo jų gerų. Kaip ir daugelis dalykų tyruose, šaltinių vanduo, pienas, kailiai ir mėsa priklausė tiems, kurie turėjo užtektinai galios visa tai paimti, tiksliau, išlaikyti. Chazaras ir Kačiunas jaudindamiesi galvojo tik apie tai, kaip ras erelio jauniklį, tačiau vyresnieji buvo pasirengę prireikus ir gintis ar bėgti. Abu turėjo peilius, o Bekteris buvo ginkluotas strėlėmis ir nedideliu lanku ant nugaros, kad jį būtų galima kuo greičiau panaudoti. Temudžinas pagalvojo, kad sutikę kitos genties vaikus jie elgsis taikiai, bet jei pultų suaugę kariai, visi turėtų daug bėdos, nepadėtų nė jų tėvo vardas.

Temugė tolumoje vėl atrodė kaip dėmelė. Jis jojo, nors sruvo prakaitas ir kandžiojo zyziančios musės – joms, matyt, jis buvo skanus. Brolius jis vos įžiūrėjo, atrodė, tos tvarkingai judančios poros – iš kito pasaulio, gal kaip vanagai jo vieversiui ar vilkai jo šuniui. Jis norėjo patikti broliams, tačiau broliai buvo ne tokie kaip jis – aukšti, pasitikintys savimi. Jų draugijoje jis tapdavo nerangesnis nei būdamas vienas, nemokėjo kalbėti taip, kad jiems įtiktų, išskyrus tuos retus akimirksnius, kai ramiais vakarais kalbėdavosi su Kačiunu.

Temugė stipriai įrėmė kulnus žirgui į šonus, tačiau šis jautė, kad raiteliui trūksta patirties, todėl risčia leisdavosi retai. Kačiunas sakydavo, kad jo per minkšta širdis. Broliams nematant, Temugė negailestingai mušdavo žirgus, tačiau tingiems gyvuliams buvo nė motais.

Jeigu jis nebūtų žinojęs, kur joja broliai, būtų paklydęs, nes atsiliko jau pirmąją valandą. Motina liepdavo broliams niekada jo nepalikti, bet jie to nepaisė. Temugė žinojo, kad pasiskundus broliai gerokai apskaldytų ausis. Kai pasirodė Raudonasis kalnas, Temugė jautėsi baisiai nelaimingas. Net iš toli jis išgirdo, kaip ginčijasi Bekteris su Temudžinu. Temugė atsiduso, pajudino nutirpusį užpakalį. Kišenėse paieškojo varškės, bet rado tik sudžiūvusio sūrio gabaliuką. Kol nespėjo pamatyti kiti, užsikišo mažytę baltą lazdelę už žando. Apėmė palaima, bet jis pasistengė nuslėpti ją nuo skvarbių brolių akių.

Keturi broliai stovėjo nulipę nuo žirgų ir žiūrėjo, kaip jis lėtai artėja.

– Būtų buvę greičiau, jei būčiau jį pasiėmęs ant savo žirgo, – pasakė Temudžinas.

Likusią atkarpą iki Raudonojo kalno jie vėl lenktyniavo. Atlėkė šuoliais, keldami dulkių kamuolius. Tik tada prisiminė, kad kas nors turėtų likti saugoti žirgų. Juos galima palikti supančiotus,

tačiau iki stovyklos toli, ir kas gali žinoti, kokie vagys atjos ir nusives juos. Bekteris uolos papėdėje liepė likti Kačiunui, tačiau jis – geriausias kopikas, taigi atsisakė. Jie kurį laiką ginčijosi, skirdami vienas kitą sargauti. Chazaras ir Kačiunas susimušė. Chazaras atsidūrė pargriautam broliui ant galvos, o šis kaip pašėlęs bandė išsivaduoti. Kačiuno veidas tapo tamsiai purpurinis, tada Bekteris keikdamasis kumščiais juos išskyrė. Vienintelė išeitis buvo sulaukti Temugės. Tiesą sakant, nė vienas iš jų, gerai apžiūrėjęs Raudonąjį kalną iš arčiau, jau nebenorėjo lenktyniauti kopdamas aukštyn. Ko gero, už nuogą uolą labiau jaudino nežinia, ar ten yra erelio lizdas. Niekas ir nesitikėjo rasti erelio išmatų ar pamatyti ore ratus sukantį, lizdą saugantį ar medžiojantį erelį. Taigi, kai nėra jokių erelio buvimo ženklų, jie vėl suabejojo, ar Temugė nemelavo. O gal jis sukūrė pasaką, kad padarytų jiems įspūdį?

Temudžinui ėmė mausti skrandį. Rytą jis nepusryčiavo ir nenorėjo sunkiai kopdamas visai nusilpti. Kol kiti žvelgė į besiartinantį Temugę, Temudžinas pasėmė saują rusvų dulkių ir, sumaišęs jas su vandeniu iš prie balno kabančios gertuvės, padarė košę. Baltakojis iššiepė dantis ir tyliai sužvengė, bet nesipriešino, kai Temudžinas rišo jį prie krūmokšnio. Tada Temudžinas išsitraukė peilį.

Įpjauti veną ant žirgo peties ir prie jos prispausti lūpas tereikėjo akimirksnio. Kraujas buvo karštas ir skystas, Temudžinas jautė, kaip grįžta jėgos ir tarsi nuo geriausio juodojo airago šyla skrandis. Jis suskaičiavo šešis gurkšnius, tada nuo žaizdos atitraukė lūpas ir užspaudė ją kruvinu pirštu. Nuo dulkių košės kraujas geriau kreša, ir Temudžinas žinojo, kad grįžus namo tebus likęs mažas šašelis. Jis išsišiepė, rodydamas broliams kruvinus dantis ir atgalia ranka valydamasis veidą. Dabar, kai skrandis buvo pilnas, jis jautė vėl užplūstant jėgas. Pažiūrėjo, ar krau-

jas ant Baltakojo peties gerai kreša – kraujas lėtai varvėjo per žirgo koją. Žemaūgis žirgas nieko nė nepajuto, vėl ėmė rupšnoti pavasario žolę. Temudžinas nuo kraujo pėdsako nubraukė musę ir paplekšnojo gyvuliui sprandą.

Bekteris taip pat nulipo nuo žirgo. Pamatęs, kaip pasistiprino Temudžinas, vyresnysis brolis atsiklaupė ir, paspaudęs kumelės spenį, sau į burną nukreipė ploną šilto pieno srovelę. Gardžiuodamasis net čepsėjo. Temudžinas į jo vaidinimą nekreipė dėmesio, Chazaras ir Kačiunas žvelgė viltingai. Iš patirties jie žinojo, kad, paprašius duoti ir jiems, brolis atsisakytų, tačiau, jei nerodytų savo troškulio, galbūt Bekteris pasigailėjęs duotų ir jiems po gurkšnį šilto pieno.

– Gerk, Chazarai, – liepė Bekteris, staigiai pakeldamas galvą.

Chazaras nelaukė, kol jo paprašys dar sykį, ir tarsi kumeliukas prigludo ten, kur Bekteris laikė tamsų kumelės spenį su blizgančiais pieno lašais. Chazaras ėmė godžiai ryti srovelę, net apsitaškė pienu veidą ir rankas. Jis springdamas prunkštė – Bekteris net šyptelėjo, nuvarydamas jį šalin.

Kačiunas žiūrėjo į Temudžiną – šis buvo tarytum suakmenėjęs. Berniukas prisimerkė, papurtė galvą. Bekteris gūžtelėjo pečiais paleisdamas spenį ir taip pat žvilgtelėjo į Temudžiną, paskui atsitiesė ir ėmė stebėti jauniausiąjį, lipantį nuo žirgo.

Temugė nulipo kaip visada atsargiai. Šešių vasarų amžiaus berniukui iki žemės toli, nors kiti genties vaikai iš balnų iššokdavo mėgdžiodami vyresniuosius ir rodydami, kad nebijo. Temugei toks paprastas dalykas buvo neįveikiamas, todėl jo broliams buvo nesmagu matyti, kaip jis lipa nuo žirgo ir svirduliuodamas atsistoja. Bekteris pliaukštelėjo liežuviu, ir Temugės veidas, tiriamas visų žvilgsnių, patamsėjo.

– Šita vieta? – paklausė Temudžinas.

Temugė linktelėjo.

– Sklandantį erelį mačiau čia. Lizdas yra kažkur netoli viršūnės, – tarė jis, pakėlęs galvą aukštyn.

Bekteris išsiviepė.

– Tai galėjo būti vanagas, – sumurmėjo pasekęs Temugės žvilgsnį.

Temugės veidas dar patamsėjo iš nuoraudžio.

– Ten buvo erelis! Tamsiai rudas, didesnis už visus erelius pasaulyje!

Bekteris truktelėjo pečiais ir nutaikęs akimirką išspjovė gumulėlį pienuotų skreplių.

– Galbūt. Radęs lizdą sužinosiu.

Temudžinas galėjo priimti iššūkį, bet jų ginčas nusibodo Kačiunui, ir tas nuėjo šalin. Eidamas nusitraukė nuo liemens platų diržą, laikantį minkštą delą*. Kačiunas rankomis įsikibo į uolą, delas nukrito ir jis liko tik su berankoviais marškiniais bei drobinėmis blauzdinėmis. Minkšta jo batų oda buvo beveik tokia pat kibi kaip basos kojos. Kiti taip pat nusirengė, sunkų apdarą buvo išmintingiau palikti ant žemės.

Temudžinas paėjėjo dvidešimt žingsnių palei uolą, rado kitą akmens luitą, pasispjaudė delnus ir įsikabino į akmenį. Chazaras nusišypsojo ir išgąsdino Temugę, mesdamas jam savo pavadį. Ir Bekteris susirado vietą, stipriomis rankomis bei kojomis įkibo į plyšius ir niurnėdamas kilstelėjo aukštyn.

Po kelių akimirkų Temugė vėl liko vienas. Jis jautėsi bjauriai, nuo žiūrėjimo aukštyn į kopiančiuosius ėmė skaudėti sprandą. Kai jų pavidalai tapo skruzdėlių dydžio, apie save priminė pilvas. Paskutinį kartą žvilgtelėjęs į stipresnius brolius, jis prisėlino

* Delas – į chalatą panašus mongolų drabužis iš medvilnės, šilko, brokato arba kailio. Dažniausiai dėvi klajojantys mongolai.

prie Bekterio kumelės atsigerti pieno. Kartais būti paskutiniam visai neblogai.

Pakilęs šimtą pėdų, Temudžinas suprato, kad nukritęs iš tokio aukščio užsimuštų. Gaudydamas kvapą pasiklausė, ar negirdėti brolių, tačiau niekur jų nebuvo nei girdėti, nei matyti. Įsikibęs į uolą pirštų galais ir batais, jis atsilošė pažiūrėti, kas laukia aukščiau. Atrodė, oras vėsta, dangus virš galvos buvo toks giedras, kad žiūrint į jį skaudėjo akis. Nebuvo nė menkiausio debesėlio, todėl atrodė, kad jis kopia į žydrą taurę. Driežiukai bėgiojo į šalis nuo jo ieškančių pirštų, o vienam vikruoliui pakliuvus po ranka ir ėmus spurdėti jis vos nepasileido. Kai širdis nustojo daužytis, jis nubraukė sutraiškytą driežiuką nuo uolos briaunos, kur šis lepinosi saulėje, ir žiūrėjo, kaip gyvis krenta vartydamasis vėjyje.

Jis matė žemai apačioje Temugę žindant Bekterio kumelės spenį ir vylėsi, kad broliui užteks nuovokos bent truputėlį pieno palikti. Pastebėjęs, kad pieno nebeliko, Bekteris sumaltų jį į miltus, ir mažasis goduolis būtų tai užsitarnavęs.

Saulė kaitino sprandą, ir Temudžinas pajuto, kaip prakaito srovelė sudrėkina blakstienas, graužiamos prakaito ima mirksėti akys. Jis papurtė galvą. Kojos ieškojo naujos vietos pailsėti, tad jis kabojo tik ant rankų. Temugė savo pasakomis apie erelius gali pražudyti kurį nors iš jų, tačiau dabar abejoti buvo per vėlu. Temudžinas dar nežinojo, kaip stačia siena nulips žemyn. Kad nenupultų, reikia susirasti vietą pailsėti.

Judant skrandyje gurguliavo kraujas, primindamas suteiktas jėgas. Jis atsirūgo karčiu kvapu. Iššiepęs dantis, Temudžinas kilo aukštyn. Skrandyje pajuto baimės šaltuką, ir tai jį įsiutino. Jis *neturi* bijoti. Jis – Jesugėjaus sūnus, vilkas. Vieną dieną jis taps

chanu. „Aš nebijosiu, aš nenukrisiu“, – ėmė murmėti sau ir stiprėjant vėjui vėl kopė aukštyn. Laikėsi kuo arčiau uolos, bet vėjas jį stūmė žemyn. Atsilaikyti padėjo įsivaizduojamas Bekterio susierzinimas, jei Temudžinas viršūnę pasiektų pirmas.

Pūstelėjo vėjo gūsis, ir širdis nusirito į kulnus, jam pasirodė, kad vėjas atplėš jį nuo uolos ir svies žemyn, ištėkš šalia laukiančio Temugės. Juto, kaip kiekvieną kartą kimbant į uolą dreba pirštai, ir tai buvo pirmas nuovargio ženklas. Iš įniršio įgavęs jėgų jis judėjo toliau.

Buvo sunku suprasti, kiek jis užkopė, tačiau Temugė ir žirgai apačioje atrodė kaip skruzdėlės, o jo rankos ir kojos degte degė iš įtampos. Temudžinas pasiekė kyšulį, kur buvo užuovėja ir galėjo pailsėti. Jis užduso. Matė, kad aukštyn nebėra jokio kelio, ir pasilenkęs pažiūrėjo už kyšulio. Nejau bus čia įstrigęs, o kiti rado lengvesnius kelius aukštyn? Tik Kačiunas uolomis laipiodavo geriau, tačiau Temudžinas žinojo – ir jam reikia laiko pailsinti skaudančius raumenis. Jis giliai įkvėpė šilto oro, žavėdamasis tuo, ką mato aplinkui. Atrodė, tolumoje matyti jo genties gerai. Pagalvojo, ar Hiulana dar nepagimdė. Ko gero, nuo tada, kai jie atjojo prie Raudonojo kalno, praėjo daug laiko.

– Įstrigai? – pasigirdo iš viršaus.

Temudžinas garsiai nusikeikė – iš už kyšulio išlindo Kačiuno veidas. Jų akys susitiko, ir Temudžinas matė, kad akių krašteliais Kačiunas šypsosi. Temudžinas lėtai slinko kyšuliu, kol rado patogią vietą įsikibti. Vylėsi, jog ir aukščiau ras kitą tokią vietą. Kačiunas stebėjo jį, tad jis ėmė lygiai kvėpuoti ir nutaisė abejingą – tikro kario – veidą. Norint įsitverti aukščiau reikėjo pašokti – akimirksnį jį užvaldė siaubas. Padaryti tai ant žemės būtų vienas juokas – ten kristi visai žemai. Čia, kaukiant vėjui, Temudžinas nedrįso net pagalvoti apie prarają už nugaros.

Beveik nejausdamas rankų ir kojų iš paskutiniųjų jis pasi-

kėlė aukštyn. Suvokė, kad yra tik du keliai – kopti arba kristi. Riaumodamas Temudžinas nusigavo iki klūpančio ir jo kopimą stebinčio Kačiuno.

– Cha, kalnų valdovo uolos nesustabdys, – pergalingai tarė Temudžinas Kačiunui.

Brolio žodžius šis išklausė tylėdamas.

– Uola turi dvi viršūnes, – pasakė jis. – Bekteris pasirinko pietinę.

Temudžinas stebėjosi brolio ramybe. Jis žiūrėjo, kaip Kačiunas nuslinko prie raudono akmens luito, kuris jam sukėlė tiek siaubo, pakraščio. Vėjas ėmė taršyti jo plaukus.

– Bekteris nežino, kur gyvena ereliai. Jeigu iš viso jie čia gyvena, – tarė Temudžinas.

– Jis pasirinko lengvesnį kelią. Bet nemanau, kad erelis lizdą suks ten, kur jį būtų galima nesunkiai pasiekti, – vėl gūžtelėjo pečiais Kačiunas.

– Yra kitas kelias? – paklausė Temudžinas.

Kalbėdamas jis apčiuopomis susirado lėkštą nuolydį, nuo kurio Raudonojo kalno viršūnės matėsi geriau. Kaip ir sakė Kačiunas, jų buvo dvi. Išvydo pietinės link kopiančius Bekterį ir Chazarą. Net iš toli jie atpažino galingą vyriausiojo brolio stotą, jis kopė lėtai, bet užtikrintai. Šiaurinė viršūnė, pakibusi virš Temudžino ir Kačiuno, buvo uolos smaigalys, bauginantis dar labiau negu siena, kuria jie ką tik kopė.

Temudžinas suspaudė kumščius ir pajuto, kad rankos ir blauzdos tarsi pripiltos švino.

– Pasirengęs? – paklausė Kačiunas, rodydamas galva į šiaurinę viršūnę.

Temudžinas ištiesė ranką ir vikriai čiupo už sprando rimtąjį jaunėlį. Pastebėjo, kad Kačiunui nuplyšęs dešinės rankos piršto nagas. Per dilbį raumeningo peties link ėjo sukrešėjusio krau-

jo srovelės pėdsakas, tačiau berniukas niekaip nerodė, kad jam skauda.

– Pasirengęs, – atsakė Temudžinas. – Kodėl laukei manęs?

Kačiunas vėl įsikibo į uolą ir tylutėliai sumurmėjo:

– Jei tu nukristum, kada nors chanu taptų Bekteris.

– Jis būtų geras chanas, – nepatenkintas tarė Temudžinas.

Pats tuo netikėjo, tačiau prisiminė, kaip Bekteris kovėsi su tėvo kariais. Suaugusiųjų pasaulyje buvo dalykų, kurių Temudžinas dar nesuprato. O Bekteris bent jau elgiasi kaip karys.

Išgirdęs, ką pasakė Temudžinas, Kačiunas nusijuokė.

– Temudžinai, jis joja tarsi suakmenėjęs. Kas gali sekti paskui žmogų, nemokantį sėdėti balne?

Temudžinas nusišypsojo, ir abu ėmė kopti.

Kartu buvo truputėlį lengviau. Keletą kartų Temudžinas palaikė Kačiuno pėdą, o šis vikriai tarsi voras kabarojosi aukštyn. Jis gerai ne tik jodinėjo, bet ir laipiojo, tačiau ir jo jaunas kūnas rodė nuovargio ženklų. Užkopus dar kokį šimtą pėdų Temudžinas pamatė, kad brolio veidas vis labiau blykšta. Abu berniukai buvo uždusę, jiems atrodė, kad nebegali pajudinti apsunkusių rankų ir kojų.

Saulė persirito per aukščiausią tašką ir ėmė slinkti į vakarus. Temudžinas apsidairė, ar nematyti, kur bent kiek galėtų pailsėti. Jei ant uolos užkluptų tamsa, jie tikrai nukristų. Dar daugiau nerimo kėlė tolumoje pasirodęs debesies kraštas. Jei kiltų vasaros audra, nuo uolos jie būtų šluote nušluoti. Temudžinas bijojo dėl brolių. Staiga Kačiunas paslydo, ir juodu vos nenusirito žemyn.

– *Laikau* tave. Susirask, kur įsikibti, – pratarė Temudžinas, alsuodamas tarsi iš burnos veržtųsi liepsnos. Jis neprisiminė, kada buvo taip pavargęs. Atrodė, viršūnė nepasiekiamai aukštai. Kačiunui pavyko svorį perkelti nuo Temudžino rankos, ir žvilg-

telėjęs jis pamatė kruvinus nudrėskimus, kuriuos jo batai paliko ant Temudžino odos. Jis pažvelgė į tolumas, kur buvo nukreiptas brolio žvilgsnis, ir pamatęs debesis sustingo. Tarp uolų buvo sunku suprasti, iš kur pučia vėjas, tačiau berniukams atrodė, kad debesys artėja tiesiai į juos.

– Nagi, judinkis! Nežiopsok! Jei ims lyti, mums galas, – suriko Temudžinas broliui, stumdamas jį aukštyn.

Kačiunas užsimerkęs linktelėjo. Akimirksnį atrodė, kad jis apsvaigęs. Kartais visai pasimiršdavo, koks jis dar jaunas. Temudžinas didžiavosi savimi – jis gali padėti jaunesniajam broliui. Mintyse prisiekė brolio nepalikti.

Jie vėl ėmė kopti. Pietinė viršūnė dar buvo matyti, nors nei Bekterio, nei Chazaro ant jos šlaito nebebuvo. Temudžinas spėliojo – gal jie pasiekė viršūnę ir dabar leidžiasi žemyn, o po vieno iš jų marškiniais – erelio jauniklis. Jeigu Bekteris į tėvo namus parneštų didįjį paukštį, jo būdas taptų nebepakeliamas. Vien šios minties pakako, kad Temudžinui atsirastų dar truputėlis jėgų.

Nė vienas pradžioje nesuprato, ką reiškia netikėtai pasigirdę šaižūs garsai. Jie niekada nebuvo girdėję, kaip klykia erelių jaunikliai, be to, tarp uolų kaukė vėjas. Dangų uždengė debesys, ir Temudžinas susirūpino, kur rasti prieglobstį. Pagalvojus, kad žemyn leistis reikės slidžiomis aplytomis uolomis, ėmė neviltis. Jis puikiai žinojo – net Kačiunas nesugebėtų to padaryti. Kuris nors iš jų nukris.

Šliauždami prie šakų ir plunksnų prikimšto plyšio, berniukai galvojo ne tik apie pavojų, kurį kėlė tamsūs debesys. Nespėjęs užlipti tiek, kad akys būtų lizdo lygyje, Temudžinas užuodė pūvančios mėsos dvoką. Galų gale jis suprato, kad švilpiamus garsus skleidžia pora erelio jauniklių, stebinčių kopėjus laukiniu žvilgsniu.

Jų tėvai turėjo susiporuoti anksti – jaunikliai buvo jau sutvirtėję. Tiesa, abu dar buvo pūkuoti, tačiau buvo matyti ir auksuotų rudų plunksnų, kurios iškels juos, ir sklandydami virš kalnų jie galės ieškotis grobio. Sparnai buvo bjauriai gumbuoti, tačiau abiem berniukams rodėsi, kad niekada nematė nieko nuostabesnio. Erelių kojos atrodė per didelės paukščio jaunikliui. Didžiuliai geltoni jų pirštai baigėsi tamsesniais nagais – buvo panašu, kad paukščiai jau dabar galėtų draskyti mėsą.

Kačiunas sustingo iš nuostabos ir netekęs amo kabėjo į uolą įsikabinęs pirštais. Vienas iš jauniklių berniuko tylėjimą suprato kaip iššūkį ir sušnypštė. Rodydamas, koks drąsus, jis išskleidė sparnus. Regėdamas tai, Kačiunas nepajėgė tramdyti džiaugsmo.

– Jie – mažieji chanai, – pasakė spindinčiomis akimis.

Negalėdamas pratarti nė žodžio, Temudžinas linktelėjo. Jis jau svarstė, kaip artėjant audrai su abiem paukščiais saugiai nusileisti žemyn. Apžvelgė horizontą – jam staiga tapo neramu, kad jauniklių tėvai gali grįžti prieš atslenkant debesims. Jauniklius nešantys berniukai nepajėgtų apsiginti nuo tokioje nesaugioje vietoje ir tokiame aukštyje puolančių paukščių.

Temudžinas stebėjo, kaip Kačiunas pasislenka aukštyn ir prisiploja prie uolos briaunos greta lizdo. Atrodė, tarsi jis nesuvoktų, kokioje bjaurioje padėtyje yra. Kačiunas ištiesė ranką, bet Temudžinas perspėjamai šūktelėjo.

– Debesys per arti, dabar negalime lipti žemyn, – tarė jis. – Palikime juos lizde, galėsime pasiimti rytą.

Jam kalbant tyrais nusirito perkūnijos dundesys, ir berniukai pažvelgė ten, iš kur pasigirdo griaustinis. Saulė virš jų dar švietė, tačiau tolumoje buvo matyti tamsūs lietaus sūkuriai. Raudonojo kalno link lėkė debesų šešėlis. Žiūrint iš taip aukštai, vaizdas buvo įspūdingas, kėlė baimę.

Jų žvilgsniai susitiko, Kačiunas linktelėjo. Nuo briaunos, ant kurios buvo lizdas, jis ėmė leistis ant žemiau esančio kyšulio.

– Teks pabadauti, – tarė jis, kišdamas į burną skaudantį pirštą ir laižydamas sukrešėjusį kraują.

Temudžinas klusniai linktelėjo.

– Badauti geriau, negu nusiristi žemyn, – pasakė jis. – Lietus tuoj prasidės, todėl norėčiau susirasti vietą, kur nebijodamas nukristi galėčiau pamiegoti. Naktis bus sunki.

– Man ne, – tyliai pasakė Kačiunas. – Aš mačiau erelio akis.

Sujaudintas Temudžinas mažajam berniukui padėjo peršliaužti uolos briauną, iš čia buvo galima palypėti aukščiau. Juos traukė uolos plyšys. Galėtų kuo giliau ten įlįsti ir galų gale pailsėti.

– Bekteris įsius, – tarė Kačiunas patenkintas.

Temudžinas padėjo jam įlįsti į plyšį ir sprausdamasis giliau išbaidė porą driežiukų. Vienas išsigandęs nulėkė prie uolos briaunos ir šoko žemyn. Jis ilgai krito išskėtęs kojytes. Abiem berniukams plyšyje buvo per ankšta, tačiau galėjo bent pasislėpti nuo vėjo. Sutemus bus nepatogu ir baugu, ir Temudžinas žinojo, kad labai pasiseks, jeigu galės numigti.

– O Bekteris pasirinko lengvą kelią, – tarė jis, imdamas Kačiuną už rankos ir lįsdamas į plyšį.

III
SKYRIUS

Audra Raudonąjį kalną plakė visą naktį ir baigėsi tik prašvitus. Giedrame danguje vėl pasirodė skaisti saulė. Jesugėjaus sūnūs išlindo iš savo plyšių ir priedangų į kaitrą išdžiūti. Visus keturis audra užklupo tada, kai leistis žemyn buvo per vėlu. Visą naktį jie snūduriavo drebėdami nuo drėgmės, o susapnavę, kad krenta žemyn, krūptelėdavo. Kai saulės šviesa užliejo dvišakę Raudonojo kalno viršūnę, jie žiovavo, kūnai buvo sustingę, paakiai pajuodę.

Temudžinas ir Kačiunas kamavosi mažiau – padėjo tai, kad jie rado erelius. Kai šviesos užteko matyti aplinkui, Temudžinas ėmė rabždintis iš plyšio – jis norėjo paimti vieną ereliuką. Berniukas vos nenulėkė žemyn, kai virš jo iš vakarų pusės prasklendė tamsus šešėlis. Erelis buvo milžiniškas.

Pamatęs įsibrovėlius prie jauniklių, paukštis neapsidžiaugė. Temudžinas žinojo, kad patelės stambesnės už patinus, ir nusprendė, kad virš jo piktai rėkdama skraido jauniklių motina. Jaunikliai buvo nemaitinti, tad paukštis suko ir suko ratus apie juos, vis pažvelgdamas į uolos plyšį, kur naktį slėpėsi berniukai. Būti taip aukštai ir žiūrėti į tamsias akis paukščio, kurį ore laiko tik išskleisti sparnai, buvo baugu ir neįprasta. Paukščio nagai mėšlungiškai susigniauždavo ir atsileisdavo, atrodė, paukštis

įsivaizduoja draskąs jų mėsą. Kačiunas sudrebėjo iš siaubo pagalvojęs, kad erelis bet kurį akimirksnį gali kaip strėlė pulti juos ir iškrapštyti kaip švilpikus iš urvelių. Jie teturėjo menką Temudžino peiliuką apsiginti nuo medžioklio, galinčio vienu smūgiu sulaužyti šuns nugarkaulį.

Temudžinas matė, kaip neramiai erelis dairosi, sukiodamas rudą auksuotą galvą. Paukštis galėjo likti čia visą dieną, o kam nors būti šalia lizdo puikiai matomam iš viršaus – menkas džiaugsmas. Vienas brūkštelėjimas nagais, ir jis nulėktų žemyn. Berniukas stengėsi prisiminti, ką buvo tekę girdėti apie erelius. Ar galima šūktelėti, kad jauniklių motina išsigąstų? Pasvarstęs jis nusprendė tylėti – kol paukščių jaunikliai nėra saugiai paslėpti prie krūtinės po marškiniais, nesinori, kad į šią nuošalią viršūnę atkaktų ir Bekteris su Chazaru.

Kačiunas įsirėmė į plyšio sieną. Temudžinas pamatė, kad jis iš uolos išsikrapštė akmenį ir varto jį rankoje.

– Pataikysi? – paklausė Temudžinas.

Kačiunas tik gūžtelėjo pečiais.

– Galbūt. Jeigu pasiseks, numušiu jį. Daugiau nieko negaliu sugalvoti.

Temudžinas tyliai nusikeikė. Erelis kažkur dingo, bet Temudžinas žinojo, kad šie paukščiai puikūs medžiotojai, todėl nepanoro lįsti iš saugios slėptuvės. Nusivylęs garsiai atsiduso. Kankino alkis, laukė sunkus leidimasis žemyn. Juodu su Kačiunu nusipelnė daugiau, negu grįžti tuščiomis.

Temudžinas prisiminė Bekterio lanką, likusį žemai apačioje su Temuge ir žirgais, ir nusikeikė, kad nesumojo jo pasiimti. Žinoma, ginklo Bekteris nebūtų leidęs nė paliesti. Vyresnysis brolis puikavosi visais ištaigingais kario daiktais, kuriuos turėjo.

– Akmenį paimk tu, – tarė Kačiunas. – Aš lipsiu prie lizdo, ir jeigu paukštis grįš, galėsi jį numušti.

Temudžinas susiraukė. Sumanyta protingai. Jis gerai svaido akmenis, o Kačiunas puikiai laipioja uolomis. Bėda ta, kad ne jis, o Kačiunas paimtų jauniklius. Tai tebuvo smulkmena, tačiau jis nenorėjo, kad paskui kas kitas juos savintųsi.

– Tu sviesk akmenį. Paukščius paimsiu aš, – atsakė jis.

Kačiunas tamsiomis akimis pažiūrėjo į brolį, tarsi perskaitė jo mintis. Berniukas gūžtelėjo pečiais:

– Gerai. Ar turi į ką susukti jauniklius?

Temudžinas nuo marškinių apačios atpjovė ilgas atraižas paukščiams surišti. Nors drabužis sugadintas, paukščiai – kur kas svarbiau, drabužio dėl jų negaila. Jis pasiruošė – apvyniojo raiščius ant delnų, tada išlindo iš plyšio, akimis ieškodamas skrendančio šešėlio arba aukštai danguje sklandančio taškelio. Temudžinas žinojo – paukštis jau pažiūrėjo jam į akis ir supranta, ką jis ketina daryti. Ereliai protingi kaip šunys ir sakalai, gal net protingesni.

Jautė, kaip kopiant į ten tvinkčioja sustingę raumenys. Iš lizdo vėl pasigirdo plonas cypimas, jaunikliai, išbuvę visą naktį vieni, prašė maisto. Ko gero, ir jiems nebuvo saldu be šilto motinos kūno, kuris būtų saugojęs nuo audros. Temudžinas susirūpino, kad tesigirdi vienas jauniklis – kitas galėjo žūti. Apsidairė, ar kur nematyti sklendžiančio paukščio, kuris galėtų jį plote priploti prie uolos. Nieko nebuvo matyti, tad jis užkopė ant aukščiau esančio kyšulio ir prisiglaudė prie akmeninės sienos, kaip vakar Kačiunas.

Lizdas buvo gilioje įduboje aštriais kraštais – kad nepajėgtų išlipti ir nenukristų nemokantys skraidyti jaunikliai. Išvydę Temudžino veidą, liesučiai ereliukai spruko tolyn prie lizdo krašto, apimti baimės, jie plakė beplunksniais sparnais ir cypsėdami šaukėsi pagalbos. Temudžinas dar sykį nužvelgė dangų ir sukalbėjo trumpą maldelę Dangiškajam tėvui, kad apsaugotų jį. Pa-

silenkė, dešinį kelį įrėmė į drėgnus šiaudus ir senas plunksnas. Nuo jo svorio sutraškėjo smulkučiai kauleliai, ir jis pajuto, kaip nuo plėšrūno grobio atliekų plūsteli šleikštulį keliantis dvokas.

Vienas jauniklis susigūžė atsitraukęs nuo ištiestos rankos, o kitas bandė snapu kirsti Temudžinui į ranką, paskui drėskė nagais. Plonyčiai kaip adata nagai buvo silpni, tad rankoje teliko mažytės įbrėžos. Temudžinas į jas nekreipė dėmesio, pakėlęs jauniklį žiūrėjo, kaip paukštelis draskosi.

– Tėvas su tavimi galės medžioti dvidešimt metų, – sumurmėjo jis, nusivyniodamas nuo rankos atraižą ir rišdamas paukščio sparnus ir kojas. Kitas jauniklis išsigandęs vos neiššoko iš lizdo, tačiau Temudžinas, pačiupęs jį už geltonos kojos, įtraukė atgal. Paukštis ėmė dejuoti ir draskytis. Temudžinas apžiūrėjo ką tik išdygusias plunksnas, auksines su raudonu atspalviu.

– Jei būtum mano, pavadinčiau tave Raudonuoju paukščiu, – pasakė jis ir įsikišo abu jauniklius po marškiniais. Paukščiai, pajutę žmogaus odos šilumą, šiek tiek nurimo, nors Temudžinas jautė, kaip jų nagai krebždena kūną. Pagalvojo, kad nusileidus jo krūtinė atrodys taip, tarsi būtų įkritęs į dygliuotą krūmą.

Virš jo sumirgėjo tamsus erelio šešėlis. Erelis skrido kur kas greičiau, negu buvo galima tikėtis, ir prieš išgirsdamas Kačiuno šūksnį Temudžinas tespėjo pakelti ranką. Vienintelis jų akmuo nulėkė paukščio link ir, pataikęs jam į šoną, atmušė puolimą. Erelis niršiai *sukliko* – taip rėkia tik žvėris. Tai priminė Temudžinui, kad erelis yra medžiotojas ir elgiasi kaip medžiotojas iš prigimties. Matė, kad erelis nusileido ant kyšulio ir dabar skėsčioja didžiuliais sparnais, norėdamas išlaikyti pusiausvyrą. Temudžinui ant lopinėlio kyšulio teliko susigūžti į kamuoliuką ir saugoti veidą bei kaklą nuo erelio nagų. Ausis kurtino spiegsmas, berniuko kūną plakė sparnai. O tada paukštis ėmė kristi žemyn, klykdamas iš įniršio. Berniukai žiūrėjo, kaip erelis įvijai krenta ir

nebegali sustoti. Vienas jo sparnas buvo sustingęs, kitas kraipėsi ir plazdėjo kylančio oro srautuose. Temudžino kvėpavimas sulėtėjo, jis jautė, kaip rimsta širdis. Jau turėjo paukštį tėvui; galbūt antrąjį ereliuką bus leista mokyti medžioti jam.

Kol Temudžinas pamažu leidosi žemyn, Bekteris su Chazaru priėjo prie Temugės ir žirgų. Kačiunas leidosi kartu, padėdamas broliui, kur galėjo, taigi Temudžinui nereikėjo ieškoti, į ką įsikibti, ar bijoti dėl neįkainojamo nešulio. Nusileidus ant žemės ir žiūrint į viršų atrodė, kad viršūnės nepasiekiamai aukštai, negalėjo patikėti, kad buvo įkopę į jas.

– Ar radote lizdą? – paklausė Chazaras, nors viskas buvo aišku iš to, kokie jie išdidūs.

Kačiunas linktelėjo:

– Ir du jauniklius jame. Nuvijome motiną ir abu pasiėmėme.

Temudžinas leido jaunesniajam broliui viską papasakoti. Jis žinojo, kad kiti nesupras, ką reiškia tupėti ir matyti pasaulį apačioje, ir jausti, kaip į pečius plakasi mirtis. Suvokė, kad jis nebijojo, tačiau širdžiai ir kūnui neįsakysi. Ten, ant Raudonojo kalno, vieną akimirksnį buvo pajutęs džiugų jaudulį, ir tai sukėlė tokį nerimą, kad net nenorėjo apie tai kalbėti, bent kol kas. Gal kada nors apie tai papasakos Jesugėjui, kai šis bus geros nuotaikos.

Temugė naktį taip pat vargo, nors surado prieglobstį ir sau, ir žirgams, be to, gurkštelėdavo šilto pieno, ir tai padėjo viską iškęsti. Padėkoti už tai, kad jis pasakė apie erelį, neatėjo į galvą nė vienam iš ketverto. Juk Temugė su jais nekopė. Vienintelis dalykas, kurį jis gavo, tai stiprus Bekterio niuksas, kai vyriausiasis brolis pamatė, kad Temugė per naktį ištuštino jo kumelės tešmenį. Visiems pajudėjus atgal, jauniausiasis brolis žliumbė, tačiau niekas neparodė užuojautos. Jie buvo ištroškę ir alkani, net visada smagus Chazaras raukėsi dėl jaunėlio godumo. Pradžioje žalia lyguma visi jojo kartu, bet Temugė greitai atsiliko.

Tėvo karius berniukai pamatė, kai genties gerų dar nebuvo nė ženklo. Kariai pastebėjo juos vos spėjusius išjoti iš Raudonojo kalno šešėlio – tolumoj pasigirdo aukšti rago garsai.

Berniukai slėpė jaudulį, nors raitelių pasirodymas reiškė, kad kažkas aptiko jų nesant stovykloje. Kai pažino jų link šuoliuojantį Eluką ir neišvydo šypsenos jo veide, jodami nejučia labiau priartėjo vienas prie kito.

– Jūsų tėvas pasiuntė mus jūsų ieškoti, – pasakė karys, kreipdamasis į Bekterį.

Temudžinas negalvodamas atkirto:

– Esam nakvoję lauke ne vieną naktį.

Mažytėmis juodomis akimis pažvelgęs į Temudžiną ir pasitrynęs smakrą Elukas papurtė galvą.

– Visus perspėję, ramiu oru ir ne tada, kai gimdo jūsų motina, – pasakė jis griežtai, tarsi bartų mažą vaiką.

Temudžinas matė, kaip Bekteris paraudo iš gėdos, ir suprato, kad geriau elgtis taikiai.

– Ką gi, jūs suradot mus. Jeigu mūsų tėvas pyksta, tebūnie tai mūsų ir jo reikalas.

Elukas vėl papurtė galvą, ir Temudžinas pastebėjo jo akyse švystelint pyktį. Berniukas niekad nemėgo tėvo karių, nors pats nežinojo, kodėl. Dabar pyktis buvo ne tik Eluko akyse, bet ir veide.

– Nerimaudama, kad jums kas nors gali atsitikti, jūsų motina vos neprarado kūdikio, – pasakė karys.

Nuo Eluko žvilgsnio Temudžinas turėtų nuleisti akis, tačiau pajuto kylantį pyktį. Ereliukai prie krūtinės suteikė ryžto. Jis žinojo, kad išvydęs paukščius tėvas jiems viską atleis. Temudžinas kilstelėjo ranką stabdydamas jojančius brolius, net Bekteris turėjo stabtelėti, nebegalėjo kaip niekur nieko joti toliau. Elukas buvo priverstas sukti žirgą atgal, jo veidas patamsėjo iš susierzinimo.

– Su mumis, Elukai, tu nejosi. Grįžk vienas, – pasakė Temudžinas. Jis pamatė, kaip karys įsitempė ir ėmė lėtai purtyti galvą. – Šiandien mes josim vieni su ereliais, – tarė Temudžinas, jo veidas buvo labai rimtas.

Jo broliai nusišypsojo – džiaugėsi ir savo paslaptimi, ir dėl Eluko pažeminimo. Karys žvilgtelėjo į Bekterį – šis žiūrėjo į niekur, žvilgsnis buvo įbestas į tolius.

Elukas sušnarpštė.

– Tėvas jums, storžieviams, įkrės šiek tiek nuolankumo, – pasakė jis pykčio dėmėmis išmuštu veidu.

Temudžinas į jį pažvelgė ramiai, net jo žirgas buvo visai nurimęs.

– Neįkrės. Vieną dieną kuris nors iš mūsų taps chanu, Elukai. Pagalvok apie tai ir grįžk. Daryk, kaip liepiau. Mes parjosim vieni.

– Jok sau, – staiga pratarė Bekteris. Jo balsas buvo žemesnis nei brolių.

Eluką tarsi perkūnas trenkė. Valdydamas žirgą vien keliais, jis apsisuko nuleidęs akis. Patylėjo, tada ūmai linktelėjo ir nujojo tolyn, palikęs juos vienus. Dingus įtampai, jie kažkodėl ėmė drebėti. Temudžinas buvo beveik tikras, kad pavojus jiems negresia. Elukui užteko proto neprasidėti su Jesugėjaus sūnumis. O galėjo jiems duoti pipirų ir net priversti grįžti pėsčiomis. Dabar Temudžinas jautėsi taip, tarsi būtų laimėjęs mūšį, ir visą kelią namo ant sprando juto Bekterio žvilgsnį.

Dar nepasirodžius gerams vėjas atnešė šlapimo tvaiką. Po žiemos Deli'un-Boldacho kalno papėdėje kvapas į žemę būdavo įsisunkęs plačiu žiedu aplink stovyklą, ten sutemus eidavo žmonės, prispirti gamtinių reikalų. Kad ir kaip būtų, čia namai.

Elukas nulipo nuo žirgo prie Jesugėjaus gero, tikriausiai no-

rėjo matyti, kaip berniukai gaus pylos. Temudžinas laikėsi išdidžiai, jam patiko sunkiai slepiamas kario dėmesys. Chazaras ir Kačiunas sekė paskui Temudžiną, Temugę patraukė verdamos avienos kvapai, o Bekteris kaip visada buvo niūrus.

Išgirdęs, kaip sveikindamiesi su kaimene sužvengė sūnų žirgai, iš gero išėjo Jesugėjus. Jam prie šono kabėjo kardas, mėlynos ir aukso spalvos delas siekė kelius. Batai ir kelnės buvo švarutėliai, pats atrodė dar aukštesnis nei paprastai. Jo veide nebuvo pykčio, tačiau sūnūs žinojo, kad jis visada apsimeta ir tai privalo mokėti visi jo kariai. Patyręs Jesugėjus viską suprato, kai tik sūnūs prijojo. Jis pastebėjo, kad Temudžinas kažką slepia prie krūtinės ir visi vos gali nustygti iš susijaudinimo. Net Bekteris stengėsi neparodyti džiaugsmo, ir Jesugėjus ėmė spėlioti, ką parnešė jo sūnūs.

Pastebėjo netoliese besisukiojantį, apsimetantį, kad valo savo žirgą, Eluką. Šis nebuvo iš švariųjų – jo kumelės uodega visada būdavo purvina ir prisivėlusi dyglių. Jesugėjus gerai pažinojo Eluką, jautė, kad pyksta jis ne ant jo, bet ant berniukų. Būtų gūžtelėjęs pečiais, jei nebūtų pratęs laikytis šaltai, kaip dera kariui. Taigi į blogą Eluko nuotaiką numojo ranka.

Lipdami nuo žirgų Chazaras ir Kačiunas akimirksnį savo kūnais užstojo Temudžiną. Atidžiai įsižiūrėjęs Jesugėjus pamatė po Temudžino marškiniais kažką krutant. Jo širdis ėmė smarkiau plakti, – tačiau jie taip lengvai neišsisuks.

– Jūs turit seserį, nors gimdymas buvo sunkus – tai dėl to, kad buvot dingę. Jūsų motina nerimaudama dėl jūsų vos nenumirė.

Berniukai žiūrėjo nenuleisdami akių. Jesugėjus susiraukė, jam taip norėjosi už kitų nepaisymą iškaršti jiems kailius.

– Mes buvom ant Raudonojo kalno, – sumurmėjo Kačiunas, išsigandęs tėvo žvilgsnio. – Temugė ten buvo matęs erelį, mes kopėme ieškoti jo lizdo.

Išgirdus tai Jesugėjaus širdis ėmė daužytis. Po Temudžino

marškiniais galėjo spurdėti tik vienas dalykas, tačiau jis bijojo apsirikti. Tris kartas ar net ilgiau, nuo tada, kai vilkai atėjo čia iš tolimų vakarų, niekam iš giminės nepavyko pagauti erelio. Erelis buvo vertingesnis už dešimtį geriausių eržilų – kad ir dėl mėsos, kurią padės sumedžioti.

– Tu turi paukštį? – paklausė Temudžino Jesugėjus, žengdamas žingsnį į priekį.

Berniukas nebeištvėrė ir nusišypsojo, tada išdidus ėmė knistis užantyje.

– Mudu su Kačiunu radome du, – atsakė jis.

Šalta tėvo išraiška pasikeitė. Tamsiame veide su reta barzdele pasirodę jo dantys atrodė akinamai balti.

Temudžinas švelniai ištraukė jauniklius ir įdavė juos tėvui į rankas. Paukščiai, išvydę šviesą, ėmė gailiai cypsėti. Berniukas pajuto, kaip prie krūtinės staiga pasidarė vėsiau. Į raudonąjį jauniklį jis žiūrėjo kaip šeimininkas, stebėjo kiekvieną paukščio judesį.

Jesugėjui pritrūko žodžių. Priėjo Elukas, norėdamas pamatyti jauniklius. Jesugėjus iškėlė paukščius aukštyn, veide švietė džiaugsmas. Jis pasisuko į sūnus.

– Eikite vidun pas motiną. Atsiprašykite, kad išgąsdinote, ir pasisveikinkite su seserimi.

Tėvui nespėjus baigti, Temugė puolė į gerą, ir visi išgirdo Hiulaną šūktelint iš džiaugsmo pamačius jauniausiąjį sūnų. Paskui Temugę nuėjo Kačiunas ir Chazaras, bet Temudžinas ir Bekteris nepajudėjo.

– Vienas vos mažesnis už kitą, – pasakė Temudžinas, rodydamas į paukščius. Jis iš visų jėgų troško, kad jo nenuvarytų šalin. – Jo plunksnos turi raudonumo, tai pavadinau jį Raudonuoju, – užbaigė berniukas.

– Geras vardas, – sutiko Jesugėjus.

Staiga susijaudinęs, Temudžinas atsikrenkštė.

– Tikėjausi, kad vieną – Raudonąjį – gausiu aš. Juk paukščiai du.

Jesugėjus tuščiu žvilgsniu pažiūrėjo į sūnų.

– Ištiesk ranką, – liepė jis.

Nustebęs Temudžinas iki peties pakėlė ranką. Laikydamas abu surištus paukščius ant vienos rankos, kita ranka tėvas nulenkė ištiestą Temudžino ranką.

– Suaugęs erelis sveria kaip šuo. Ar galėtum išlaikyti šunį ant ištiestos rankos riešo? Ne. Tai didžiulė dovana, dėkoju tau. Tačiau raudonieji paukščiai ne vaikams, net jeigu jie mano sūnūs.

Temudžinas pajuto, kaip akis užlieja ašaros žlugus ryto svajonėms. Atrodė, tėvas jo nuoskaudos ir nevilties net nepastebėjo. Jis pasišaukė Eluką.

Temudžinui pasirodė, kad priėjęs Elukas šypsosi bjauriai ir klastingai.

– Tu – geriausias mano karys, – pasakė Jesugėjus Elukui. – Raudonąjį paukštį atiduodu tau.

Eluko akys iš netikėtumo išsiplėtė. Karys pagarbiai paėmė paukštį. Berniukus jie jau pamiršo.

– Man tai didelė garbė, – pasakė Elukas nusilenkdamas.

Jesugėjus garsiai nusijuokė.

– Tai man garbė turėti tokį karį kaip tu, – atsakė. – Galėsime medžioti su ereliais. Šį vakarą jų atsiradimo proga vilkų gentis linksminsis.

Jis pasisuko į Temudžiną.

– O tu turėsi senajam Čagatajui papasakoti, kaip jūs kopėte. Jis iš tavo pasakojimo sukurs didžią dainą.

Temudžinas nieko neatsakė. Jis daugiau nebegalėjo žiūrėti į raudonąjį paukštį laikantį Eluką. Kartu su Bekteriu pro žemą durų angą šmurkštelėjo gero vidun pas Hiulaną ir jų naująją se-

serį. Aplink jas sėdėjo visi broliai. Jie girdėjo lauke tėvą, kviečiantį visus pažiūrėti, ką parnešė sūnūs. Šįvakar bus šventė, tačiau žvelgdami vienas kitam į akis jie jautėsi nesmagiai. Tėvo džiaugsmas jiems reiškė daug, tačiau raudonasis paukštis buvo Temudžino.

Vakare gentis didžiuliuose kunkuliuojančiuose puoduose ant išdžiovinto avių ir ožkų mėšlo laužų virė avieną, kepė ją liepsnose. Genties dainius Čagatajus dainavo apie tai, kaip ant Raudonojo kalno buvo rasti ereliai. Besikaitaliojantys aukšti ir žemi jo balso tonai kėlė šiurpulį. Genties jaunimas ir moterys atsiliepdami džiugiai šūkavo. Jesugėjui paukščius teko rodyti daugybę kartų, ir ereliukai, netekę savo lizdo, gailiai cypsėjo.

Įveikę viršukalnes berniukai sėdėjo tamsoje prie laužo ir vieną po kito tuštino juodojo airago puodukus. Po antro puoduko Chazaras išbalo ir nutilo, o Kačiunas po trečio ėmė negarsiai knarkti, miegodamas lėtai atsilošė, o jo puodukas nusirito į žolę. Temudžinas žiūrėjo į liepsnas ir nieko aplinkui nematė. Negirdėjo, kaip prie jo priėjo tėvas, bet jeigu ir būtų išgirdęs, nebūtų kreipęs dėmesio. Airagas kažkaip keistai kaitino kraują, Temudžinas jautė, kaip jis teka gyslomis.

Surietęs stiprias kojas, Jesugėjus atsisėdo šalia berniuko. Kad neperšaltų vėsią naktį, jis vilkėjo kailiu apkraštuotą delą, tačiau krūtinė po delu buvo nuoga. Juodasis airagas jį gerokai įkaitino, be to, jis visada sakydavo: chanas neturi bijoti šalčio.

– Negerk per daug, Temudžinai, – pasakė jis. – Jau įrodei, kad esi vyras. Rytoj įvykdysiu savo, kaip tėvo, priedermę – mudu vyksime pas olchunus, tavo motinos gentį.

Jis matė, kad Temudžinas žiūri aukštyn, tačiau nesuprato, kas spindi jo šviesaus aukso spalvos akyse.

– Mes pamatysime gražiausias jų dukteris ir išsirinksime tą, kuri savo karštu kūnu šildys tau patalą.

Jesugėjus patapšnojo sūnui per petį.

– Aš būsiu tenai, o Elukas augins raudonąjį paukštį, – atsakė Temudžinas. Jo balsas buvo abejingas, be jokios išraiškos, bet tėvas kažką pajuto net per savo girtumą. Jis susiraukė.

– Darysi taip, kaip aš liepsiu, – pasakė jis ir trenkė sūnui antausį.

Trenkė, ko gero, stipriau, negu norėjo. Temudžinas nuvirto į priekį, paskui atsitiesė ir įbedė akis į tėvą. Tačiau Jesugėjus jau buvo spėjęs beveik viską pamiršti, jis dairėsi, ketindamas garsiai pagirti Čagatajų, kuris kratė savo senus kaulus šokdamas ir kilnodamas rankas tarsi erelio sparnus. Po kurio laiko pastebėjo, kad Temudžinas vis dar neatitraukia nuo jo akių.

– Tada aš praleisiu genčių suėjimą ir jojimo lenktynes, – pasakė Temudžinas susitikus jų žvilgsniams. Jis stengėsi sulaikyti nuoskaudos ašaras.

Jesugėjus tyrinėjo sūnų neįskaitomu veidu.

– Olchunų gentis atkeliaus į suėjimą. Tu turėsi Baltakojį. Gal jie leis tau juo palenktyniauti su broliais.

– Ne. Aš liksiu čia, – pasakė Temudžinas, laukdamas dar vieno smūgio.

Atrodė, Jesugėjus neišgirdo.

– Tu metus gyvensi su jais, – tarė Jesugėjus. – Kaip Bekteris. Bus sunku, tačiau turėsi daug gerų prisiminimų. Turbūt nereikia sakyti, kad privalai sužinoti jų pajėgas, apžiūrėti ginklus, suskaičiuoti, kiek yra žmonių.

– Su olchunais mes nesipykstame, – pasakė Temudžinas.

Jo tėvas gūžtelėjo pečiais.

– Žiema ilga, – atsakė.

IV
SKYRIUS

Prašvitus Temudžinas pajuto, kad skauda galvą. Tėvas su Eluku ant žemaūgių žirgų krovė maistą ir antklodes. Aplinkui sukiojosi Hiulana, po jos chalatu krūtį žindo naujagimė dukrelė. Su Jesugėjumi juodu kalbėjosi pusbalsiu. Jesugėjus pasilenkė ir veidu prigludo prie Hiulanos kaklo. Tokios švelnumo akimirkos pasitaikydavo labai retai, tačiau slogios Temudžino nuotaikos neišsklaidė. Tą rytą tėvo jis neapkentė taip, kaip tik gali neapkęsti dvylikametis berniukas.

Niūriai tylėdamas Temudžinas lajum ištepė pavadį, patikrino visus apynasrio ir balno kilpų dirželius ir mazgus. Jis neturi suteikti tėvui progos peikti jį girdint jaunesniems broliams. Tiesa, jų ir nesimatė. Po vakarykštės puotos gere buvo visiškai tylu, tik girdėti, kaip auksaspalvio erelio jauniklis prašo lesalo, tad Hiulana įsmuko vidun pamaitinti jo gabalėliu kraujuotos mėsos. Kol Jesugėjus bus išvykęs, maitinti paukščius turės ji. Dabar ji norėjo įsitikinti, ar vyras patenkintas ir turi visko, ko reikia kelionei.

Žemaūgiai žirgai prunkštavo vienas kito pusėn, sutiko dar vieną naują dieną. Tai buvo ramybės vaizdelis, o Temudžinas apsiniaukęs stovėjo tarp žirgų, ieškodamas kokios dingsties kuriam nors įspirti. Jam nereikėjo į karvę panašios žmonos. Jis

troško auginti eržilus ir šuoliuoti su raudonuoju ereliu, tokiu savu ir kiek bauginančiu. Iškeliauti kitur buvo tarsi bausmė, tai jis žinojo iš Bekterio patirties. Temudžinui grįžus, Bekterio sužadėtinė jau gal bus savo vyro gere. Bekteris tada taptų kariu.

Temudžinas prastai jautėsi ir dėl Bekterio. Jis įprato pašiepti vyresniojo brolio pasipūtimą ir nuolat nerimavo, kad Bekteris netaptų tėvo numylėtiniu. Žinojo, kad jam nesant su Bekteriu bus elgiamasi kaip su įpėdiniu. Po metų Temudžino paveldėjimo teisę gali pamiršti beveik visi.

O ką daryti? Jis žinojo Jesugėjaus požiūrį į neklusnius sūnus. Jeigu atsisakytų keliauti, jį sumuštų, o jei užsispyrėlis laikytųsi savo, jį galėjo išvaryti iš genties. Jesugėjus tuo dažnai grasindavo – pakakdavo berniukams sukelti per daug triukšmo arba per žiauriai susimušti tarpusavyje. Tada jis nesišypsodavo, todėl niekam nekildavo minties, kad jis tik gąsdina. Taip pagalvojęs, Temudžinas net sudrebėjo. Būti bevardžiu klajokliu sunki dalia. Tau miegant niekas neprižiūrės tavo kaimenių, niekas nepadės įkopti į statų kalną. Būnant vienam tektų badauti arba (tuo Temudžinas buvo beveik įsitikinęs) nužudytų kokia nors plėšikaujanti gentis.

Anksčiausi jo prisiminimai apie tai, kaip gere išdykaudamas stumdosi ir barasi su broliais. Joks šeimos narys niekad nelikdavo vienas, todėl įsivaizduoti save vienišą buvo neįmanoma. Žiūrėdamas į nešulius kraunantį tėvą, Temudžinas vos vos papurtė galvą. Nesugalvojo nieko geriau, kaip nutaisyti akmeninį veidą. Pasiklausė, kaip Jesugėjus su Eluku veržDami virves sutartinai šūkčioja. Virvės turėjo būti įtemptos kiek įmanoma. Dviem vyrams tai padaryti nebuvo labai sunku.

Temudžinas matė, kad vyrai baigė darbą. Jis aplenkė ratu Eluką ir paskutinį kartą patikrino kiekvieną jo surištą mazgą. Atrodė, tėvo karys įsitempė, tačiau Temudžinui jo įžeisti jaus-

mai visai nerūpėjo. Jesugėjus dažnai sakydavo, kad negalima priklausyti nuo kitų, tačiau net dabar mazgų, kuriuos sumezgė Jesugėjus, Temudžinas nedrįso tikrinti. Tėvo nusiteikimas jam buvo neaiškus. Tai galėtų jį pradžiuginti, lygiai taip pat jis galėjo vienu smūgiu patiesti sūnų ant žemės už įžūlumą.

Temudžinas susiraukė pagalvojęs apie laukiančią kelionę: kartu jos tik tėvas, nebus nė vieno brolio, kuris trikdytų tylą. Jis nežymiai gūžtelėjo pats sau. Teks iškęsti – juk jam teko kęsti ne vieną nepatogumą. Ar gali būti dar blogiau? Jis ištvėrė audrų – tiek iš Jesugėjaus, tiek siųstų Dangiškojo tėvo. Jam teko kęsti troškulį ir badą – net įsikąsti ir paragauti savo kraujo. Išgyveno žiemas, kai mirtinai sušaldavo ištisos kaimenės, ir vieną vasarą, kai saulė taip nudegino odą, kad ant jos atsirado geltonų pūslių. Tėvas visa tai iškęsdavo be mažiausio skundo ar silpnumo ženklo, rodė neįtikėtiną ištvermę. Tai padėdavo ir kitiems. Pasirodžius Jesugėjui, net Eluko veidas pašviesėdavo.

Temudžinas stovėjo sustingęs ir išbalęs tarsi jaunutis beržas svyruoklis, kai Hiulana šmurkštelėjo po jo žirgo kaklu ir apkabino sūnų. Jis pajuto mažutį kūdikį prie jos krūtinės ir užuodė lajaus bei šilto pieno kvapą. Hiulanai sūnų paleidus, mergytė ėmė klykti, jos veidukas paraudo – jai sutrukdė žįsti. Temudžinas žiūrėjo, kaip motina į pieno reikalaujančią burnytę skubiai įdeda savo plokščią krūtį. Jis negalėjo pažvelgti motinai į akis. Hiulana metė žvilgsnį į šalia stovintį Jesugėjų, išdidų, tylomis žiūrintį į tolį. Hiulana atsiduso:

– Baik, Jesugėjau, – pasakė garsiai.

Jos vyras krūptelėjo, pasuko galvą, jo skruostai patamsėjo.

– Ko tau?.. – pradėjo jis.

Jį nutraukė jį:

– Tu gerai žinai, ką turiu galvoje. Berniukui nepasakei nė vieno švelnaus žodžio ir dabar nori tris dienas joti tylėdamas?

Jesugėjus susiraukė, tačiau Hiulana kalbėjo toliau:

– Atėmei iš vaiko paukštį ir atidavei tam bjaurybei. Ir nori, kad dabar jis džiaugtųsi ir dėkotų?

Išblukusios Jesugėjaus akys blykstelėjo, rodydamos, ką jam šie žodžiai reiškia.

– Sūnus dar per jaunas, – sumurmėjo.

Hiulana sušnypštė tarsi verdantis puodas.

– Netrukus jis turės sužadėtinę. Jis jaunas ir, kaip jo užsispyrėlis tėvas, per daug išdidus. Jis toks panašus į tave, kad negali į jį net pažiūrėti.

Jesugėjus nutylėjo. Motina pažvelgė į Temudžiną, tačiau šis nežinojo, ką sakyti.

– Jis girdi, nors apsimeta, kad ne, Temudžinai, – sumurmėjo ji. – Tuo judu panašūs.

Ji pakėlė ranką ir stipriais pirštais suėmė jo smakrą.

– Nebijok mano giminės. Jie geraširdžiai, tik turi nepaleisti iš akių jaunųjų. Jie stengsis tave išbandyti, bet tu nesibaimink.

Geltonos Temudžino akys blykstelėjo.

– Aš nebijau, – tarė jis. Ji laukė. Atžarus sūnaus veidas nežymiai pasikeitė. – Gerai, klausau tavęs, – pasakė jis.

Motina linktelėjo ir išsitraukusi maišelį su šviežio pieno varškės gabalėliais įspraudė jį sūnui į ranką.

– Balno krepšyje yra gertuvė šalto juodojo airago. Kad nesušaltum kelionėje. Sustiprėk ir švelniai elkis su mergina, kad ir kokią tau išrinktų.

– Švelniai? – paklausė Temudžinas.

Pirmą kartą nuo tada, kai tėvas pasakė, kad jis turės iškeliauti, skrandyje pajuto virpuliuką. Kažkur gyvena visiškai nepažįstama mergina, kuri taps jo žmona ir gimdys jam vaikus. Jis ne tik negalėjo įsivaizduoti, kaip ji atrodo, net nežinojo, kokia ji turėtų būti.

– Norėčiau, kad ji būtų kaip tu, – pasakė susimąstęs.

Hiulana nušvito ir akimirką vėl apglėbė jį, o jo sesutė dar kartą piktai suklykė.

– Tu – geras berniukas, Temudžinai. Savo žmonai būsi nuostabus vyras, – pasakė ji.

Nustebęs Temudžinas pamatė jos akyse sužibusias ašaras. Motina nubraukė jas, o sūnus pajuto kylančią širdgėlą. Jo gynyba ėmė byrėti, o ji suprato, kad sūnus bijo būti pažemintas matant Jesugėjui ir Elukui. Sužadėtuvėms besirengiantys vyrai neturi žliumbti su savo motinomis.

Hiulana vėl trumpam apkabino sūnaus kaklą, paskui nusisuko ir paskutinį kartą tylutėliai šnektelėjo su vyru. Vilkų chanas garsiai atsiduso, linktelėjo ir užsėdo ant žirgo. Temudžinas mikliai šoko į balną.

– Temudžinai, – išgirdo jis.

Lengvu pavadžio truktelėjimu sukdamas savo baltakojį žirgą jis šypsojosi. Jo miegaliai broliai galų gale atsikėlė ir priėjo atsisveikinti. Temugė ir Chazaras pagarbiais veidais sukiojosi prie jo balnakilpių, šviesoje markstydamasis Kačiunas apžiūrinėjo nusitrynusią priekinę žirgo kanopą. Visi buvo linksmi, triukšmavo, ir Temudžinas pajuto, kad sunkumas krūtinėje atlėgsta.

Iš gero išėjo Bekteris, jo lygus veidas buvo abejingas. Temudžinas žvilgtelėjo į brolį ir tuščiame jo žvilgsnyje pamatė kibirkštėlę džiugesio – Bekteris galvojo, kaip palengvės jo gyvenimas išvykus Temudžinui. Buvo sunku, kad negalės rūpintis jaunesniaisiais, tačiau Temudžinas nusprendė neprisidaryti gėdos kalbėdamas apie tai, kas kelia jam nerimą. Kauliukai mesti, ir kiekvieno ateitis aiški. Stiprus žmogus gali pakeisti likimą, bet Temudžinas žinojo, kad tik savo likimą. Kiti turi suktis patys.

Atsisveikindamas su motina, jis paskutinį kartą kilstelėjo

ranką ir paragino Baltakojį. Šis prunkšdamas risčia pasileido šalia Jesugėjaus žirgo. Temudžinas pajuto, kad neištvertų, jeigu pažiūrėtų atgal, tad nė neatsisuko. Bundančios genties garsai ir tylus žirgų žvengimas slopo, greitai tebuvo girdėti kanopų dundėjimas ir pakinktų žvangčiojimas. Stovykla liko už nugaros.

Jesugėjus jojo tylėdamas kylančios saulės link. Šiemet Hiulanos gentis buvo arčiausiai per trejus metus, todėl kelionė užtruks tik keletą dienų. Baigiantis kelionei, jis suvoks, ar sūnus gali vadovauti genčiai. Jodamas su Bekteriu sužinojo tai jau po pirmos dienos. Vyriausiasis sūnus tikrai ne koks užsidegęs smarkuolis, bet genčiai reikia tvirtos rankos, o Bekteris darėsi puikus vyras.

Jesugėjaus antakiai buvo kiek suraukti. Dalį dėmesio buvo sukaupęs į lygumas aplinkui, akimis ieškojo priešo ar kokio nors žvėries. Jis niekada nepasiklys, puikiausiai prisimena kiekvieną kalvą, o kiekviena nupjauta ožkos ausis tarsi ant žemės ištiestas marginys jam rodė, kur yra kitos gentys.

Su Bekteriu joti jam tada patiko, nors iš paskutiniųjų stengėsi to neparodyti. Sunku suprasti, kaip berniukai tampa vadais, tačiau Jesugėjus buvo įsitikinęs, kad vaiko nereikia lepinti ir elgtis su juo per švelniai. Prisiminęs gere likusį storulį Temugę, jis pakėlė akis į dangų, kur gyvena Dangiškasis tėvas. Jeigu mažylis neturėtų tiek stiprių brolių, Jesugėjus paimtų jį iš motinos globos ir galbūt atiduotų auginti kitai genčiai. Gal grįžus taip ir padaryti?

Jesugėjus pasimuistė balne, jis negalėjo jodamas galvoti apie tai, apie ką buvo pratęs, nes trikdė šalia jojantis Temudžinas. Berniukas nuolat žvalgėsi aplinkui, staigiai sukiodamas galvą, kai atsiverdavo naujas vaizdas. Bekteris buvo ramus bendrakeleivis, o tylintis Temudžinas tėvą kažkodėl nervino.

Nepadėjo ir tai, kad kelias pas olchunus ėjo pro Raudonąjį kalną – Jesugėjui teko galvoti apie sūnaus nuopelnus gaudant erelio jauniklius. Žiūrėdamas į stačius šlaitus, jis jautė jį stebinčio sūnaus žvilgsnį, tačiau užsispyręs berniūkštis nedavė progos tėvui prabilti.

Jesugėjus piktai suniurnėjo, nesuprasdamas, kodėl tokią gražią dieną jo nuotaika tokia prasta.

– Tau pasisekė, kad pasiekei lizdą taip aukštai, – pasakė jis.

– Tai nebuvo sėkmė, – atsakė Temudžinas.

Jesugėjus mintyse nusikeikė. Berniūkštis dygliuotas kaip erškėtis.

– *Pasisekė*, kad nenukritai, nors Kačiunas ir padėjo.

Temudžinas prisimerkė. Regis, tėvas vakar buvo per daug girtas, kad suprastų, apie ką dainuoja Čagatajus. O gal jis pasikalbėjo su Kačiunu? Temudžinas nesumojo, ką sakyti, tad nutylėjo.

Kurį laiką Jesugėjus atidžiai žiūrėjo į sūnų, paskui papurtė galvą ir prisiminė Hiulaną. Tik dėl jos jis pabandys dar kartą. Kitaip šitai niekad nesibaigs.

– Girdėjau, kopiant buvo netikėtumų. Kačiunas sakė, kad į lizdą grįžęs erelis tavęs vos nenustūmė nuo uolos.

Temudžinas gūžtelėjo pečiais ir truputėlį atsileido. Jis buvo kvailai patenkintas, kad tėvas domisi, nors jo šaltas veidas to neparodė.

– Jis numušė erelį akmeniu, – saikingai pagyrė brolį. Kačiuną jis mėgo labiausiai, tačiau suprato, kad savo palankumą ar priešiškumą nuo kitų geriausia slėpti. Baigiantis dvyliktiems gyvenimo metams dėl to turėjo aiškią nuojautą.

Jesugėjus vėl nutilo, ir Temudžinas ėmė raustis galvoje ieškodamas, kaip nutraukti tylą, kol ji visai neįsigalėjo.

– Ir tave tėvas buvo išsiuntęs pas olchunus? – paklausė jis.

Jesugėjus žvilgtelėjo į sūnų, atsikrenkštė.

– Manau, tu jau tiek paaugęs, kad gali tai žinoti. Ne, aš suradau tavo motiną su dviem jos broliais per mūsų antpuolį. Pamačiau, kad ji graži ir stipri.

Jis atsiduso, apsilaižė lūpas, jo akys žiūrėjo į praeitį.

– Ji jojo ant puikios kumelaitės, liūties auštant spalvos. Jos kojos buvo basos ir gražiai įdegusios.

Temudžinas apie tai nebuvo girdėjęs, tad prisigretino arčiau tėvo.

– Tu pagrobei ją iš olchunų? – paklausė.

Tai nebūtų jo nustebinę. Jo tėvas mėgo medžioti ir užpuldinėti, prisiminus mūšius, jo akys švytėdavo. Jei vasara būdavo šilta ir derlinga, į nelaisvę paimtus karius randuota nuo kardo ašmenų oda jis išsiųsdavo namo pėsčiomis. Žiemą, kai trūkdavo maisto, belaisvių laukė mirtis. Žemę stingdant žiemos prieblandai, gailesčiui nebuvo vietos.

– Nuvijau jos brolius kaip porą ožkiukų, – pasakė Jesugėjus. – Buvau per jaunas kautis vienas, tačiau iškėliau kardą ir surikau jiems pulti.

Užplūdus prisiminimams, jis atsilošė ir suūkavo. Paskui nusijuokė.

– Kad tu būtum matęs jų veidus! Vienas bandė mane pulti, tačiau aš – chano sūnus, o ne šuniukas, kurį galima išgąsdinti ir nuvyti. Strėle pataikiau jam į klubą ir priverčiau bėgti.

Jis tyliai atsiduso.

– O, geri laikai buvo. Tada maniau, kad mano kaulai niekada nepavargs. Buvau įsitikinęs – gyvenimas neduos nieko gera, viską turėsiu iš jo pasiimti pats, savo protu ir jėga.

Jis pažvelgė į sūnų, jo veide pasirodė apgailestavimas – Temudžinui teliko spėlioti, dėl ko.

– Tada raudonojo erelio būčiau užkopęs pats, sūnau.

– Jei būčiau žinojęs, būčiau grįžęs ir pasakęs apie jo lizdą, – tarė Temudžinas, stengdamasis suprasti, kas taip slegia tėvą.

Krenkštelėjęs Jesugėjus papurtė galvą.

– Per vėlu. Esu per sunkus šokinėti siaurutėmis atbrailomis ir per plyšius. Manau, pabandęs nulėkčiau žemyn tarsi krentanti žvaigždė. Be to, kam turėti sūnus, jei ne tam, kad užaugtų stiprūs ir norėtų išbandyti save. Taip sakydavo mano tėvas, kai dar buvo šviesaus proto. Drąsos negalima slėpti kaip kauliukų maišelyje. Ją reikia ištraukti ir nuolat rodyti dienos šviesoje, nuo to jos daugėja. Klysti, jei manai, kad drąsą gali išsitraukti tik tada, kai jos prireikia. Ji – tavo galios dalis. Jei tai pamirši, tada, kai drąsos labiausiai reikės, pamatysi, kad maišelis tuščias. Ne, tu teisingai pasielgei, kad kopei prie lizdo, o aš teisingai pasielgiau, kad atidaviau paukštį Elukui.

Jesugėjus negalėjo nepastebėti stingulio, staiga užplūdusio Temudžiną. Nusivylęs jis tyliai suniurnėjo.

– Patikėk, vaike, jis geriausias ir ištikimiausias mano karys. Jo nekeisčiau į jokius kitus penkis gentainius – ar dešimtį olchunų karių. Jo vaikai nevaldys šeimų. Jo kardas niekada nebus toks kaip mano. Ar supranti? Ne, tau tik dvylika. Ką tu gali suprasti?

– Tu turėjai jam ką nors duoti, – atkirto Temudžinas. – Ar tai norėjai pasakyti?

– Ne. Tai – ne skola. Aš pagerbiau jį dovanodamas raudonąjį paukštį, nes jis – geriausias mano karys. Nes jis geriausias mano draugas nuo vaikystės ir niekada nesiskundė, kad jo šeima vilkų gentyje yra žemesnė už manąją.

Temudžinas išsižiojo norėdamas piktai atšauti. Elukas suterš raudonąjį paukštį savo storaodėmis geltonomis rankomis. Paukštis per gražus bjauriam tarnui. Jis nieko nepasakė, jau mokėjo nutaisyti šaltą ir tuščią veidą. Tai buvo vienintelis būdas apsiginti nuo tėvo tiriamo žvilgsnio.

Jesugėjus, kiaurai jį permatęs, prunkštelėjo.

– Vaike, savo šaltą veidą aš rodydavau jau tada, kai tu tebuvai Dangiškojo tėvo sapnas.

Nakčiai jie įsikūrė prie vinguriuojančio upelio. Temudžinas ėmėsi ruoštis rytdienai. Peilio kriauna nuo kieto sūrio gabalo atskėlė mažų gabalėlių ir sudėjo į odinius maišelius, iki pusės pripiltus vandens. Drėgnas mišinys bus po balnais, jį savo kūnais plaks ir šildys žirgai. Per pietus jie turės šilto, kartaus ir gaivinančio minkštos varškės gėrimo.

Kitas darbas buvo surasti avių mėšlo. Radęs jo, sutrupino, ieškodamas sausų gabaliukų, kurie gerai liepsnodami degtų. Pririnkęs krūvelę sausiausių, titnago gabalėliu brūkštelėjo per seno peilio ašmenis. Pasirodė kibirkštys, jos virto liepsnos liežuvėliu, o šis – degančiu laužu. Jesugėjus papjaustė džiovintos avienos, sumaišė ją su trupučiu laukinio svogūno ir lajaus. Pasklido skanus kvapas, ir jų burnose ėmė rinktis seilės. Hiulana jiems įdėjo duonos, ji greitai sužiedės, todėl jie laužė plokščius kepalėlius ir mirkė padaže.

Jie sėdėjo vienas prieš kitą ir valgė, tarp kąsnių nuo pirštų nučiulpdami mėsos sultis. Temudžinas sugavo ant krepšio su juoduoju airagu sustojusį tėvo žvilgsnį. Kantriai žiūrėjo, kol chanas prarijo didžiulį gurkšnį.

– Papasakok apie olchunus, – paprašė Temudžinas.

Tėvo veidą iškreipė nevalingas vypsnys.

– Jie nėra stiprūs, tačiau jų daug it skruzdėlių. Kartais pagalvoju, kad, kol jie mane nugalėtų, galėčiau juos žudyti kad ir visą dieną.

– Jie neturi karių? – netikėdamas paklausė Temudžinas. Jo tėvas kartais mėgdavo juokauti, tačiau dabar atrodė rimtas.

– Tokių kaip Elukas neturi. Pats pamatysi. Jie kaunasi ne kardais, o strėlėmis, todėl mūšyje visada laikosi toli nuo priešo. Niekada nepriartėja, jei tik jų nepriverčia. Jų šarvai – vienas juokas, nors žirgus žudo neblogai. Jie tarsi geliančios vapsvos, bet jeigu kas nors įsiveržia tarp jų, išsilaksto lyg vaikai. Štai kaip pagrobiau jūsų motiną. Prisėlinau prie jų, o tada puoliau.

– Tai kaip aš išmoksiu valdyti kardą? – griežtai paklausė Temudžinas.

Jis buvo pamiršęs, kaip tėvas atsiliepia į tokį atžarų balsą, ir vos išvengė kumščio, nes tėvas užsimojo norėdamas įkrėsti šiek tiek nuolankumo. Tarsi nieko nebūtų atsitikę, Jesugėjus kalbėjo toliau:

– Sūnau, turėsi mokytis pats. Žinau, kad ir Bekteriui teko. Jis sakė, kad nuo pirmos iki paskutinės dienos prie jų lanko ar peilio jie neleido net prisiliesti. Jie visi bailiai. Bet jų moterys nuostabios.

– Tai kodėl jie tavo sūnums atiduoda savo dukteris? – paklausė Temudžinas, laukdamas dar vieno smūgio. Jesugėjus jau vyniojosi į savo delą ruošdamasis miegoti atsigulęs ant avių nugraužtos žolės.

– Nė vienas tėvas nenori, kad jo namuose knibždėtų netekėjusių dukterų. Ką jie su jomis darytų, jei aš kartkartėmis neatsiųsčiau sūnaus? Tai įprasta, ypač kai gentys susitinka. Jie gali sustiprinti savo kraują kitų genčių sėkla.

– Ar tai sustiprins mus? – paklausė Temudžinas.

Neatsimerkdamas tėvas sumurmėjo:

– Vilkai ir taip stiprūs.

V
SKYRIUS

Aštri Jesugėjaus akis olchunų žvalgus pastebėjo tą pačią akimirką, kai šie pamatė juos. Pasigirdo žemas ragų trimitavimas, raginantis karius stoti ginti savo kaimenių ir moterų.

– Tylėk, kol jie tavęs neužkalbins, – perspėjo sūnų Jesugėjus. – Nerodyk jausmų, kad ir kas nutiktų. Supratai?

Temudžinas neatsakė, tik nervingai nurijo seilę. Dienos ir naktys, su tėvu praleistos kelionėje, buvo kažkokios keistos. Jis neprisiminė, kad kada nors Jesugėjus jam būtų buvęs toks dėmesingas, mat namuose prieš tėvo akis nuolat šmėžuodavo broliai ir pasiimdavo jo dėmesį. Pradžioje Temudžinas manė, kad ilga kelionė su tėvu bus nuobodi. Jie nebuvo ir negalėjo būti draugai, tačiau pasitaikydavo akimirksnių, kai tėvo akyse jis pagaudavo kažką žybtelint, ir tai buvo panašu į didžiavimąsi sūnumi.

Tolumoje Temudžinas išvydo sausos žemės dulkių debesį. Artėjo ginkluoti jauni raiteliai ant žemaūgių žirgų. Jesugėjus kietai suspaudė lūpas, jis sėdėjo ant žirgo tiesus, sustingusia nugara. Temudžinas kaip tik gebėjo mėgdžiojo tėvą. Abu žiūrėjo, kaip plečiasi dulkių debesis daugybei karių tarsi spiečiui artėjant prie vienišos raitelių poros.

– Nesisukiok, Temudžinai, – griežtai paliepė Jesugėjus. –

Ten tik žaidžiantys berniukai, man padarysi gėdą, o jiems bus per daug garbės.

– Suprantu, – atsakė Temudžinas. – Bet jei būsi įsitempęs, jie supras, kad juos pastebėjai. Ar ne geriau būtų, jeigu su manim kalbėtumeis, juoktumeis?

Jis pajuto Jesugėjaus žvilgsnį ir akimirką užplūdo baimė. Šis auksinių akių žvilgsnis yra buvęs paskutinis matytas ne vieno genties jaunuolio. Dabar Jesugėjus ruošėsi sutikti priešus, jo raumenis ir veiksmus užvaldė įgimta nuojauta. Žvilgtelėjęs į tėvą, sūnus pamatė, kad jis iš visų jėgų stengiasi sukaupti valią ir nusiraminti. Olchunų kariai šuoliavo dar tolokai, diena pamažu šviesėjo.

– Bus kvaila, jeigu jie nušluos mus nuo žirgų, – prisivertė nusišypsoti Jesugėjus sustingusia tarsi numirėlio šypsena.

Matydamas tėvo pastangas, Temudžinas pralinksmėjo.

– Juk tau nieko neskauda? Atmesk galvą, kaip esi pratęs.

Tėvas paklausė sūnaus patarimo, ir juodu ėmė juoktis – tokius juos ir sutiko olchunų raiteliai. Besijuokdamas Jesugėjus net išraudo, šluostėsi ašaras. Raiteliai šūkaudami sustojo, turėjo sustoti ir pora keliautojų. Iš paskos atsirito debesis dulkių, vėjas pustė jas tarp raitelių, versdamas prisimerkti.

Netvarkingai jojančių raitelių būrys nutilo, o Jesugėjus ir Temudžinas susitvardė ir dėjosi tik dabar pamatę olchunų karius. Temudžino veidas buvo beveik be išraiškos, nors paslėpti smalsumą jam nebuvo lengva. Viskas vos pastebimai skyrėsi nuo to, ką jis buvo matęs iki šiol. Jų žirgai buvo grynaveisliai, kariai vilkėjo ilgus pilkus delus, apačioje išsiuvinėtus auksiniais siūlais, mūvėjo tamsiai rudas kelnes. Jie atrodė švaresni ir tvarkingesni už jo gentainius. Temudžinas pajuto įsižiebiant pyktį. Jo žvilgsnis nukrypo į karį, kuris turėjo būti visų vadas. Kiti jam priartėjus žvelgė pagarbiai, laukdami įsakymų.

Temudžinas matė, kad jaunasis karys joja gerai kaip Kačiunas, tik jis buvo beveik suaugęs vyras. Vilkėjo tik plonyčiais marškiniais, jo rudos rankos buvo nuogos. Prie balno pririšti du lankai ir geras svaidomasis kirvis. Nematyti, kad nors vienas karys turėtų kardą, tačiau visi buvo ginkluoti kirvukais, ir Temudžinas ėmė svarstyti, kaip tuos kirvukus naudoti mūšyje. Jam atrodė, kad jų kirvukai, palyginti su vienu ar dviem gero kardo kirčiais, verti ne daugiau už pagalius. Žinoma, jei tų kirvukų neimsi svaidyti.

Temudžino dėmesys olchunų kariams sulaukė atsako. Vienas paragino žirgą, prijojo prie Jesugėjaus ir ištiesė tamsią ranką, norėdamas pačiupinėti chano delą.

Temudžinas nespėjo pagauti tėvo judesio, tačiau ant kario delno atsirado raudonas dryžis dar neprisilietus prie Jesugėjaus drabužio. Karys suriko ir šoko atgal, jo skausmas akimirksniu virto įniršiu.

– Vilkų chane, tau pavojinga atjoti čia be savo karių, – netikėtai tarė jaunasis vienmarškinis karys. – Atvedei dar vieną sūnų, kad olchunai išmokytų jį vyriškumo?

Jesugėjus žvilgtelėjo į Temudžiną, ir jo akys vėl keistai sužibėjo.

– Čia mano sūnus Temudžinas. Temudžinai, o čia tavo pusbrolis Kokė. Tai jo tėvui peršoviau klubą tą dieną, kai sutikau tavo motiną.

– Jis iki šiol šlubuoja, – nesišypsodamas pratarė Kokė.

Atrodė, žirgas pajudėjo net neparagintas, ir jaunuolis, prijojęs prie Jesugėjaus, patapšnojo per petį. Jesugėjus sutiko tai ramiai, nors kažkas toje ramybėje rodyte rodė, kad jis norėtų elgtis kitaip. Kokei traukiantis, jaunieji kariai atsipalaidavo. Juk jų vadas parodė, kad nebijo chano, o Jesugėjus turėjo pripažinti, kad nėra valdovas ten, kur gyvena olchunų gentis.

– Jūs turbūt alkani. Medžiotojai šįryt parnešė riebių švilpikų. Ar pavalgysite su mumis?

– Taip, – už abu atsakė Jesugėjus.

Nuo šios akimirkos juos saugojo svečių teisės, todėl Jesugėjaus sąstingis atlėgo. Vis dėlto buvo matyti, kad jis mieliau išsitrauktų kardą. Durklą jis paslėpė po kailiu apsiūtu drabužiu. O Temudžinas jautėsi taip, tarsi jo viduriai būtų išvirtę lauk. Jis dar nesuvokė, koks bus vienišas tarp svetimų žmonių, bet dar nespėjus prijoti pirmųjų olchunų palapinių įbedė akis į tėvą, bijodamas akimirkos, kai šis išjos ir paliks jį vieną.

Olchunų gerai skyrėsi nuo Temudžinui pažįstamų vilkų genties buveinių – jie buvo pilkšvo atspalvio. Žirgus jie laikė didžiuliuose aptvaruose toliau nuo palapinių, jų buvo tiek daug, kad jis nepajėgė suskaičiuoti. Olchunų gentis, kaip sakė Jesugėjus, buvo gausi ir gyveno turtingai – ant visų kalvų aplinkui šlamštė žolę daugybė galvijų, ožkų ir avių. Temudžino brolių amžiaus berniukai lakstė aplink stovyklą. Kiekvienas turėjo mažytį lanką, šaukdami bei plūsdamiesi jie laidė strėles į žemę. Tai atrodė itin keistai. Temudžinas panoro, kad su juo čia būtų ir Kačiunas su Chazaru.

Jo pusbrolis Kokė nušoko nuo žirgo ir įdavė pavadį smulkutei moteriai raukšlėtu tarsi sudžiūvęs medžio lapas veidu. Temudžinas ir Jesugėjus nuo žirgų nulipo vienu metu, jų žirgus nuvedė pagirdyti ir pašerti. Kiti raiteliai pasklido po stovyklą, grįžo į savo gerus arba būriavosi pašnekėti. Svetimų žmonių stovykloje pasitaikydavo nedažnai, todėl Kokei per žmonių tirštumą vedant abu vilkus Temudžinas jautė šimtus jį tiriančių žvilgsnių.

Jesugėjus nepatenkintas sukrenkštė – jis gavo sekti jaunuoliui iš paskos. Chanas stengėsi eiti kuo lėčiau, net sustojo ap-

žiūrėti pintų vienos iš mažesniųjų šeimų gero puošmenų. Kokė raukėsi – jis buvo priverstas palaukti savo svečių arba eiti vienas. Temudžinas džiūgavo matydamas, kaip gudriai tėvas nedidelį žaidimą dėl jų padėties pakreipė savo naudai. Užuot skubėję paskui jaunesnį vyrą, jie stabteldavo apžiūrėti olchunų gerų. Jesugėjus net spėjo pasikalbėti su vienu ar dviem žmonėmis, tačiau neuždavė klausimų, į kuriuos jie nebūtų sugebėję atsakyti, tik žarstė pagyras ar sakė kokius nors paprastus žodžius. Olchunų žmonės smalsiai spoksojo į abu vilkus, ir Temudžinas jautė: tėvas įtampą mėgsta ne mažiau nei mūšį.

Kol priėjo gerą ryškiai mėlynomis durimis, Kokė spėjo pajusti, kaip jį erzina svečiai, nors gerai ir nesuprato, kodėl.

– Kaip tavo tėvas? – paklausė Jesugėjus.

Jaunasis karys, jau spėjęs įnerti pro duris, turėjo stabtelėti.

– Jis stiprus kaip visada, – atsakė.

Jesugėjus linktelėjo.

– Pasakyk, kad aš atvykau, – tarė jis, maloniai žiūrėdamas į sūnėną.

Prieš panirdamas į gero prietemą, Kokė paraudo. Nors lauke į juos žiūrėjo daugybė akių ir klausėsi daugybė ausų, Temudžinas ir Jesugėjus liko vieni.

– Įėjęs būk mandagus, – sumurmėjo Jesugėjus. – Jie kitokie negu mes. Pastebi mažiausią klaidelę, paskui iš tavęs šaiposi.

– Suprantu, – atsakė Temudžinas beveik nejudindamas lūpų. – Kiek metų mano pusbroliui Kokei?

– Trylika ar keturiolika, – atsakė Jesugėjus.

Temudžino akyse sužibo susidomėjimas.

– Vadinasi, jis gyvena tik todėl, kad tada jo tėvui pataikei į klubą, o ne į širdį?

Jesugėjus truktelėjo pečiais.

– Aš nesitaikiau į klubą. Norėjau jį nužudyti, tačiau tam

teturėjau akimirksnį, nes kitas tavo motinos brolis į mane sviedė kirvį.

– Jis irgi čia? – paklausė Temudžinas dairydamasis.

Jesugėjus krenkštelėjo.

– Ne. Nebent būtų sugebėjęs vėl prisitaisyti galvą.

Temudžinas nutilo ir susimąstė. Olchunų gentis neturėjo už ką mylėti jo tėvo. Daugelis turėjo jo neapkęsti, tačiau jis vis tiek jiems siuntė savo sūnus išsirinkti žmonų. Temudžinas pasijuto sutrikęs ir išsigandęs – to, prie ko jis buvo įpratęs tarp savo gentainių, čia nebuvo. Paskutinėmis pastangomis Temudžinas sukaupė ryžtą, ir jo veidas vėl tapo ledinis. Galų gale Bekteris savo metus iškentė. Temudžinas beveik patikėjo – niekas čia jo nežudys, o visa kita galima ištverti.

– Kodėl jis nesirodo? – tyliai paklausė tėvo.

Jesugėjus suniurnėjo, atitraukdamas žvilgsnį nuo jaunos moters, melžiančios ožką.

– Jis verčia mus laukti, manydamas, kad įsižeisime. Laukiau ir prieš dvejus metus, kai atvedžiau Bekterį. Neabejoju, atjojus su Chazaru bus tas pat. Tavo dėdė kvailys, bet juk visi šunys loja ant vilko.

– Tai kodėl tu joji pas jį? – paklausė Temudžinas dar tyliau.

– Dėl mūsų giminystės čia man niekas negresia. Juos tai erzina, tačiau priimdami mane jie daro didelę garbę tavo motinai. Aš vaidinu savo vaidmenį, o mano sūnūs gauna žmonas.

– Ar tu susitiksi su jų chanu? – paklausė Temudžinas.

Jesugėjus papurtė galvą.

– Jei Sansaras mane pamatytų, turėtų duoti man palapinių ir moterų, kol čia būsiu. Jis išjojo medžioti. Jeigu jis atvyktų pas vilkus, daryčiau tą patį.

– Tau jis patinka, – atidžiai žiūrėdamas tėvui į veidą pasakė Temudžinas.

– Jam užtenka padorumo neapsimetinėti mano draugu, todėl jį gerbiu. Jei nuspręsčiau jo kaimenes pasiimti sau, jam leisčiau pasilikti keletą avių ir moterį ar dvi, ir gal net lanką bei gerą apsiaustą nuo šalčio.

Nuo šios minties Jesugėjus nusišypsojo. Jis pažvelgė į merginas, užsiėmusias savo bliaunančia banda. Temudžinas svarstė, ar jos žino, kad tarp jų atsirado vilkas.

Gere buvo tiršta prietema ir tvyrojo avienos bei prakaito kvapas. Temudžinas, susilenkęs lįsdamas po durų stakta, pirmąkart suvokė, koks pažeidžiamas žmogus tuo metu, kai įeina į svetimus namus. Ko gero, žemos durys ne tik dėl šaltų žiemų.

Patalpos šonuose stovėjo drožinėtos lovos ir kėdės, viduryje – maža krosnelė. Temudžiną nuvylė būsto vidaus paprastumas, nors savo aštria akimi ant tolimosios sienos jis pastebėjo nuostabų lanką, sutvirtintą ragu ir sausgyslėmis. Kažin, ar leis jam pasimokyti šaudyti? Jeigu visiems metams iš jo atimtų ginklus, jis prarastų įgūdžius, kurių įgyti taip stengėsi.

Kokė stovėjo pagarbiai nulenkęs galvą. Šalia pakilo žmogus, visa galva žemesnis už vilkų chaną, ir Jesugėjus priėjo su juo pasisveikinti.

– Enkai, atvedžiau tau dar vieną sūnų, – šaltai tarė Jesugėjus. – Olchunų žmonės yra vilkų draugai ir daro jiems daug garbės, dovanodami stiprias žmonas.

Į dėdę Temudžinas žiūrėjo susižavėjęs. Juk jis – jo motinos brolis. Buvo keista pagalvojus, kad ji augo šiame gere, galbūt, kaip ir kiti kūdikiai, jodinėjo ant ėriuko.

Enkas buvo plonutėlis tarsi strėlė. Ant jo kaulų beveik nebuvo mėsos, todėl galėjai matyti kiekvieną skustos galvos kaukolės įdubą. Net tamsiame gere žvilgėjo riebaluota jo oda, o tarpuaky-

je kabojo vienintelė žilų plaukų sruoga. Į Temudžiną jis pažvelgė ne itin palankiai, nors sveikindamasis Jesugėjui paspaudė ranką, o jo žmona atnešė gaivinančios pasūdytos arbatos.

– Kaip gyvena mano sesuo? – tylai tapus nebepakeliamai paklausė Enkas.

– Ji man pagimdė dukrą, – atsakė Jesugėjus. – Gal kada nors tu atsiųsi pas mane olchunų sūnų.

Enkas linktelėjo, nors neatrodė, kad ši mintis jam patiktų.

– Ar mergina, kurią suradai mano vyriausiajam sūnui, jau subrendusi? – paklausė Jesugėjus.

Gerdamas arbatą Enkas vyptelėjo.

– Motina sako, dar ne, – atsakė jis. – Ji pas jus atvyks, kai bus pasirengusi.

Atrodė, jis nori kažką pridurti, tačiau tik kietai suspaudė lūpas, kad aplink jas net pagilėjo raukšlelės.

Sėsdamas ant lovos kraštelio, Temudžinas pastebėjo, kokios geros antklodės. Prisiminęs, ką sakė tėvas, dešine ranka paėmė siūlomą arbatos dubenėlį, kairės delnu, kaip įprasta pagal tradiciją, prilaikydamas dešinės alkūnę. Niekas nebūtų prikibęs prie to, kaip jis elgėsi olchunų gentyje.

Visi patogiai įsitaisė ir tylėdami gėrė arbatą. Temudžinui pasidarė ramiau.

– Kodėl tavo sūnus nepasisveikino su manimi? – klastingai paklausė Enkas Jesugėjaus.

Temudžinas sustingo pamatęs, kaip susiraukė tėvas. Jis padėjo puoduką ir atsistojo. Atsistojo ir Enkas, ir Temudžinui buvo smagu, kad juodu vienodo ūgio.

– Dėde, garbė tave matyti. Esu Temudžinas, antrasis vilkų chano sūnus. Motina tau siunčia linkėjimų. Kaip tu laikaisi?

– Gerai, vaike, – atsakė Enkas. – O tu dar turėtum iš mūsų pasimokyti mandagumo.

Jesugėjus tylutėliai atsikrenkštė, ir Enkas skubiai užsičiaupė, nutylėdamas, ką dar ketino sakyti. Susierzinimas senio akyse neliko Temudžino nepastebėtas. Jis jau paniro į klastos ir gudrybių sklidiną suaugusiųjų gyvenimą ir vėl ėmė bijoti akimirkos, kai tėvas išjojęs paliks jį vieną.

– Kaip tavo klubas? – negarsiai paklausė Jesugėjus.

Siauros Enko lūpos dar susiaurėjo, jis išspaudė šypseną.

– Niekada apie tai negalvoju, – atsakė jis.

Pastebėjęs, kaip sunkiai jis sėdasi, Temudžinas pajuto slaptą džiaugsmą. Jis neprivalo pamėgti šių svetimų žmonių. Berniukas suprato, kad tai, kaip ir visa kita, ką sugalvoja Jesugėjus, skirta sūnums išbandyti. Jis iškęs.

– Ar savo geruose turite jam žmoną? – paklausė Jesugėjus.

Enkas šyptelėjo, iš arbatos tirščių išgėrė skysčio likučius ir padavė dubenėlį įpilti dar.

– Yra viena šeima, kuri dar nerado tinkamos poros savo dukrai. Jie džiaugtųsi, jei jų dukra valgytų kieno nors kito mėsą ir pieną.

Jesugėjus linktelėjo.

– Prieš išvykdamas pažiūrėsiu į ją. Ji turi būti stipri ir pajėgi gimdyti vaikus vilkams. Kas žino, gal kada nors ji taps genties motina.

Enkas linktelėjo. Jis gurkšnojo sūrią arbatą ir atrodė labai susimąstęs. Temudžinui tesinorėjo vieno – būti kuo toliau nuo rūgštaus kvapo, kurį jis skleidė, nuo šio tamsaus gero, tačiau prisivertė nusiraminti ir klausytis kiekvieno žodžio. Galų gale nuo to, kas čia vyksta, priklauso jo ateitis.

– Atvesiu ją, – pasakė Enkas, tačiau Jesugėjus papurtė galvą.

– Geras kraujas būna iš geros giminės, Enkai. Prieš išjodamas aš turiu pamatyti jos tėvus.

Enkas nenoriai linktelėjo.

– Labai gerai. Šiaip ar taip, man reikia nusimyžti.

Temudžinas atsistojo ir praleido laukan skubantį dėdę. Beveik po akimirksnio pasigirdo garsus čiurlenimas. Jesugėjus garsiai nedraugiškai sukikeno. Tylėdamas jis ištiesė ranką ir apkabino Temudžino sprandą, paskui abu išėjo į lauką, kur skaisčiai švietė saulė.

Olchunams atvykėliai kėlė nepasotinamą susidomėjimą. Akims apsipratus su šviesa, Temudžinas pamatė, kad aplink Enko gerą susirinko daugybė smalsuolių. Jesugėjus į juos net nežvilgtelėjo. Skindamasis kelią per minią, Enkas paspyrė du geltonus šunis, ir tie nusirito šalin. Jesugėjus sekė paskui Enką. Žvilgtelėjęs į Temudžiną, pamatė abejingą šio žvilgsnį. Šiek tiek aprimęs tėvas linktelėjo.

Jie ėjo paskui šlubčiojantį Enką, kiekvienas jo žingsnis priminė Jesugėjaus kadaise padarytą žaizdą. Enkas jautė įdėmius svečių žvilgsnius ir net išraudo, vesdamas juos pro susispietusius gerus į stovyklos pakraštį. Plepėdami olchunai sekė iš paskos ir visai nesidrovėjo savo smalsumo.

Už jų sudundėjo kanopos, ir Temudžinui knietėjo atsigręžti. Jis pastebėjo tėvo žvilgsnį ir suprato, kad kilus kokiam nors pavojui Jesugėjus išsitrauks kardą. Jesugėjus tik šyptelėjo, nors jo pirštai nekantriai spaudė kardo rankeną. Kanopų bildesys vis artėjo, nuo jo ėmė virpėti žemė po kojomis.

Paskutinę akimirką Jesugėjus staigiai pasisuko, pakėlė ranką ir išvertė raitelį iš balno. Žirgas pro juos prašuoliavo it pašėlęs, jis buvo be kamanų, nepabalnotas. Netekęs savo naštos, žirgas porą kartų pasistojo piestu, paskui nurimo ir ėmė rupšnoti sausą žolę.

Temudžinas atsisuko ir pamatė, kad jo tėvas ant žolės guldo vaiką, taip lengvai, tarsi šis būtų besvoris.

Tai buvo mergaitė, nors Temudžinas tuo ir suabejojo. Plaukai trumpai kirpti, veidas – kone juodai purvinas. Ji muistėsi Jesugėjaus rankose, spjaudėsi ir klykė. Šis nusijuokė ir nustebusiu veidu atsisuko į Enką:

– Matau, olchunai savo vaikus augina kaip laukinius, – pasakė Jesugėjus.

Enko veidas persikreipė, tikriausiai taip jis išreiškė smagumą. Jis žiūrėjo, kaip purvina mergaitė cypdama bėga šalin.

– Eime pas jos tėvą, – žvilgtelėjęs į Temudžiną pasakė jis ir nušlubavo pirmyn.

Temudžinas pažvelgė į tolstančią mergaitę gailėdamasis, kad geriau į ją neįsižiūrėjo.

– Ar tai ji? – paklausė.

Niekas neatsakė.

Už stovyklos ganėsi olchunų žirgai, džiaugėsi pavasariu tyliai žvengdami ir purtydami galvas. Kraštinis geras stovėjo mažame dulkėtame žemės plotelyje šalia aptvarų, saulės kepinamas, be jokių puošmenų, net medinės nedažytos durys rodė, kad jų gyventojai neturtingi ir neįtakingi. Temudžinas atsiduso pagalvojęs, kad šioje skurdžioje šeimoje turės gyventi visus metus. Jis vylėsi gauti bent medžioklės lanką. Pažiūrėjus į gerą atrodė, kad ten gyvenančiai šeimai bus sunku jį išmaitinti.

Jesugėjus žvelgė abejingai, ir Temudžinas Enko akivaizdoje stengėsi nors kiek mėgdžioti tėvą. Jis nusprendė, kad liesasis dėdė, taip šaltai juos sutikęs, jam nepatinka. Nuspręsti buvo nesunku.

Jų pasitikti išėjo mergaitės tėvas. Jis visą laiką šypsojosi ir lankstėsi. Jo drabužiai buvo pajuodę nuo senų riebalų ir purvo – tokie purvini, kad Temudžinas nusprendė, jog jis jų nenusivelka žiemą vasarą. Šeimininkui juokiantis matėsi, kad burnoje nėra dantų. Jis pasikasė tamsią dėmę ant galvos ir nuspriegė bjaurų

gyvį. Temudžinui, iki tol gyvenusiam švariame motinos tvarkomame gere, buvo sunku nejausti pasišlykštėjimo. Ore tvyrojo aštrus šlapimo dvokas, net nebuvo matyti išvietės duobės.

Jis paspaudė atkištą juodą šeimininko ranką ir įėjo vidun išgerti dar dubenėlio sūrios arbatos. Pasuko kairėn paskui tėvą ir Enką ir pajuto, kad nuotaika dar labiau bjūra: lovos buvo aplūžusios, nedažyto medžio. Ant sienos kabojo senas lankas, tačiau jis atrodė apgailėtinai ir buvo daugybę kartų taisytas. Garsiai suplojęs delnais, senis pažadino žmoną ir liepė jai užkaisti virdulį. Aiškiai buvo justi, kad svetimi žmonės jį nervina. Jis nuolat kažką murmėjo panosėje.

Enkas nepajėgė nuslėpti džiaugsmo. Jis šypsojosi žvalgydamasis į plikas veltinio sienas ir medinį šimtus kartų taisytą gero rėmą.

– Mums garbė lankytis tavo namuose, Šrija, – tarė jis moteriai.

Toji jam linktelėjo ir į negilius dubenėlius ėmė pilstyti sūdytą arbatą.

Enko nuotaika akivaizdžiai dar pagerėjo, kai kreipėsi į jos vyrą.

– Atvesk savo dukrą, Šolojau. Berniuko tėvas nori ją pamatyti.

Vėl išsižiojo gysloto neaukšto vyro bedantė burna. Vyras išėjo, kas antrą žingsnį tempdamasis aukštyn smunkančias kelnes be diržo. Pasigirdo klyksmas ir trumpas senio atsakas, bet Temudžinas apsimetė, kad nieko negirdi. Pasišlykštėjimą jis stengėsi nuplauti arbata. Jautė, kaip pilnėja šlapimo pūslė.

Šolojus atitempė besispyriojančią purvinąją mergaitę. Jesugėjaus akivaizdoje tris kartus smagiai trenkė jai per veidą ir kojas. Mergaitės akyse pasirodė ašaros, nors tramdė jas taip pat ryžtingai, kaip ir priešinosi tėvui.

– Čia Bortė, – klastingai tarė Enkas. – Tikiuosi, ji taps gera ir ištikima žmona tavo sūnui.

– Ji, atrodo, nelabai jauna, – abejodamas pasakė Jesugėjus.

Mergaitė išsivadavo iš tėvo gniaužtų ir atsisėdo nuo jų kuo toliau, kitame gero gale.

Enkas gūžtelėjo pečiais.

– Jai keturiolika, tačiau ji dar nekraujuoja. Gal todėl, kad tokia liesa. Žinoma, buvo ir kitų mergintojų, bet jie ieškojo ramios, ne karštos merginos. Ji būtų gera vilkų motina.

Mergaitė čiupo batą ir paleido į Enką. Temudžinas sėdėjo šalia jo, tad batą pagavo lekiantį ore. Mergaitė piktai nužvelgė jį.

Jesugėjus nuėjo į kitą gero galą ir kažkaip mergaitę nuramino. Jis buvo stambus net savo gentyje, o palyginti gležniems mergaitės gentainiams atrodė dar stambesnis. Ištiesęs ranką, Jesugėjus švelniai palietė mergaitės skruostą ir kilstelėjo galvą.

– Mano sūnui reikia stiprios žmonos, – pasakė žiūrėdamas jai į akis. – Manau, ši mergaitė užaugusi bus nuostabi.

Metusi šalin apsimestinį drovumą, mergaitė taikėsi pliaukštelėti jam per ranką, bet Jesugėjus buvo greitesnis. Jis nusišypsojo ir palinksėjo galvą.

– Man ji patinka. Aš pritariu sužadėtuvėms.

Enkas vos šyptelėjo slėpdamas nepasitenkinimą.

– Džiaugiuosi suradęs gerą porą tavo sūnui, – pasakė jis.

Jesugėjus pakilo ir ištiesė nugarą. Jis čia buvo aukščiausias.

– Enkai, po metų grįšiu jo pasiimti. Išmokyk jį drausmės ir nepamiršk, kad vieną dieną jis taps vyru ir gali grįžti atsiimti senų skolų.

Grasinimą Enkas ir Šolojus suprato. Užuot atsakęs, Enkas susivaldė ir tik stipriai sukando žandikaulius.

– Sunkus gyvenimas olchunų geruose. Mes tau grąžinsime karį – ir su žmona.

– Neabejoju, – atsakė Jesugėjus.

Kone dvilinkas jis išlindo pro žemutes duris, ir Temudžiną staiga apėmė siaubas. Jis suvokė, kad tėvas išvyksta. Atrodė, abu vyresni vyrai eina paskui jį be galo ilgai, bet Temudžinas prisivertė sėdėti tol, kol viduje liko tik raukšlėtoji Šolojaus žmona, tada ir jis galėjo išeiti. Markstydamasis ryškioje šviesoje pamatė, kad tėvo žirgas atvestas. Žvelgdamas į juos visus Jesugėjus lengvai užšoko ant balno. Jo ramus žvilgsnis galų gale sustojo ties Temudžinu, tačiau, nepasakęs nė žodžio, jis keliais paragino žirgą, ir šis palengva nurisnojo.

Temudžinas žiūrėjo į tolstantį tėvą. Jis grįžta pas Temudžino brolius, motiną ir visa, ką jis myli. Berniukas tikėjosi, kad prieš išnykdamas tėvas bent žvilgtels atgal, nors žinojo, kad to negali būti. Pajuto kylančias ašaras ir, kad jas sulaikytų, giliai atsiduso. Jis jautė – Enkui jo silpnumas suteiktų malonumo.

– Pasipūtęs kvailys, kaip ir visi vilkai, – pasakė Enkas.

Nustebindamas Enką, Temudžinas staiga atsisuko. Enkas pašaipiai vyptelėjo.

– O Jesugėjaus vilkiūkščiai dar blogesni už tėvą. Nieko, Šolojus vilkiūkščius muša kaip savo dukteris ir žmoną. Jos visos žino savo vietą, berniuk. Būdamas čia, sužinosi ir tu.

Jis mostelėjo Šolojui, ir žmogelis suėmė Temudžino ranką. Jo gniaužtai buvo netikėtai stiprūs. Pamatęs berniuko veido išraišką, Enkas šyptelėjo.

Temudžinas tylėjo, jis suprato, kad jie nori jį pagąsdinti. Po kelių akimirkų Enkas apsisuko ir rūgščiu veidu nuėjo šalin. Temudžinas pastebėjo, kad dabar, kai šalia nėra Jesugėjaus, dėdė šlubuoja kur kas labiau. Tai jam, vienišam ir išgąsdintam, teikė šiokios tokios paguodos. Jeigu su juo elgtųsi švelniai, jam pritrūktų tvirtumo, o dabar kylanti neapykanta buvo tarsi gaivinantis kumelės kraujas.

Net jodamas pro paskutinius olchunų raitelius Jesugėjus neatsigręžė. Jam skaudėjo širdį palikus mylimą sūnų tokių nupiepėlių, kaip Enkas ir Šolojus, rankose, tačiau jei būtų pasakęs Temudžinui nors keletą raminamų žodžių, tie, kurie to tikėjosi, būtų džiūgavę. Tik nujojęs toli nuo stovyklos, tyruose, jis leido sau nusišypsoti. Temudžinas turi smarkumo, ir, ko gero, daugiau negu kuris kitas jo sūnus. Bekteris jo vietoje būtų visai paniuręs. Temudžinas turėtų nustebinti tuos, kurie mano, jog su chano sūnumi gali elgtis kaip tinkami. Vienaip ar kitaip, metus jis išgyvens, ir vilkams tai suteiks naujų jėgų – juk berniukas įgaus patirties ir parsigabens žmoną. Jesugėjus prisiminė, kokie nupenėti galvijai ganosi šalia jo žmonos genties gerų. Nors olchunų apsauga, regis, neprasta, suprato: jeigu žiema būtų atšiauri, olchunų stovykloje jis turėtų apsilankyti dar kartą – jau su savo kariais. Įsivaizdavus Enką, bėgantį nuo jo kovotojų, Jesugėjaus nuotaika šiek tiek pagerėjo. Tada tas džiūsna nebesišaipytų ir klastingai nebespoksotų. Jesugėjus kulnais spustelėjo žirgo šonus ir pasileido risčia. Aplinkui buvo dykynė, tačiau Jesugėjų apėmė malonios mintys – jis įsivaizdavo čia siaučiant liepsnas ir aidint klyksmus.

VI
SKYRIUS

Temudžinas staiga pabudo kažkieno rankų numestas nuo gulto ant medinių grindų. Gere buvo taip tamsu, kad nematė net savo rankų. Viskas buvo nepažįstama. Jis išgirdo greta murmant ir vaikščiojant Šolojų ir pagalvojo, kad tas senis jį ir pažadino. Temudžiną vėl užliejo neapykanta Bortės tėvui. Keldamasis į kažką susitrenkė pakaušį ir vos susilaikė nesudejavęs iš skausmo. Iki aušros dar buvo toli, olchunų stovyklą gaubė tyla. Temudžinui nesinorėjo, kad ant jo imtų loti šunys. Žiovaudamas pagalvojo, kad lašelis šalto vandens nuplautų visus miegus. Jis ištiesė ranką, kur vakar matė stovint kibirą, bet dabar ten buvo tuščia.

– Pabudai? – kažkur greta pasigirdo Šolojaus balsas.

Temudžinas tamsoje atsisuko į balso pusę ir suspaudė kumščius. Jautė vakar sumuštą skruostą. Dabar Temudžinui iš gėdos kaupėsi ašaros, nors suvokė, kad kalbėdamas apie sunkų gyvenimą šiuose skurdžiuose namuose Enkas nemelavo. Šolojus savo nurodymus sutvirtindavo kaulėtomis rankomis: ar lieptų šuniui trauktis iš kelio, ar dukrai ir žmonai ką nors padaryti. Vaidinga moteriškė, regis, buvo išmokyta niūriai tylėti, o Bortė tėvo kumščių jėgą tą pirmą vakarą savo kailiu pajuto kelis kartus – vien dėl to, kad ankštame gere atsidurdavo per arti jo. Temudžinas spėjo, kad jos kūnas po purvo sluoksniais ir palaikiais drabužiais turėtų

būti nusėtas mėlynių. Jis pats jau buvo gavęs porą smūgių, kol susiprato, kad galvą turi laikyti nuleistą. Temudžinas tada jautė, kaip Bortė žiūri į jį su panieka, bet ką jis galėjo padaryti? Užmušti senį? Buvo aišku – po pirmo Šolojaus pagalbos klyksmo juos apsuptų olchunai ir Temudžinui gyventi liktų nebeilgai. Pasitaikius menkiausiai progai Šolojaus gentainiai su didžiausiu džiaugsmu jį užkapotų. Paskutinis šios nakties sapnas buvo malonus – jis tempė prie žirgo pririštą kruviną Šolojaus kūną, tačiau tai tebuvo vaizduotė, kurią sužadino pažeminimai. Atsiduso prisiminęs, kad Bekteris išgyveno, ir pagalvojo: kaip tas jautis sugebėjo neprarasti kantrybės?

Sugirgždėjo vyriai – tai Šolojus atidarė žemutes duris, jo įleistos vidun šaltos žvaigždžių šviesos užteko Temudžinui sėkmingai apeiti krosnį ir miegančias Bortę bei jos motiną. Kažkur netoliese buvo du gerai, kuriuose gyveno Šolojaus sūnūs su savo nevalyvomis žmonomis ir vaikais. Iš tėvo gero jie išsikraustė prieš keletą metų, paliko tik Bortę. Šiurkštaus būdo Šolojus savo namuose buvo chanas, tad Temudžinui teko nuleisti galvą ir stengtis užsidirbti kuo mažiau smūgių.

Išėjęs lauk, jis sudrebėjo, ant storo delo sukryžiavo rankas tarsi norėdamas apkabinti save. Šolojus vėl tuštino šlapimo pūslę – atrodė, tas noras naktį jam užeina kas valandą. Temudžinui teko ne kartą prabusti, nes Šolojus eidamas vis už jo užkliūdavo. Dabar jis svarstė, kodėl šįkart Šolojus išstūmė jį iš guolio. Pajuto, kaip iš alkio skauda skrandį, tikėjosi pusryčių gauti ko nors karšto. Būtų užtekę karštos arbatos puoduko, kad nustotų drebėti rankos, tačiau žinojo – paprašius dabar, kol neužkurta krosnis, Šolojus tik kikentų ir šaipytųsi.

Temudžinas taip pat nusišlapino, žiūrėdamas, kaip nuo šlapimo garuoja žemė. Žvaigždžių šviesoje išryškėjo tamsūs kaimenių pavidalai. Pavasario naktys dar šaltos, žemę dengia ledo

plutelė. Žinodamas, kad gero durys išeina į pietus, Temudžinas nesunkiai susirado rytų pusę ir pažvelgė, ar dar nešvinta. Aušros nebuvo nė ženklo, ir Temudžinas vylėsi, kad taip anksti Šolojus jį žadins ne kiekvieną rytą. Senis nors ir bedantis, bet gyslotas ir plonas tarsi sena lazda – Temudžiną apėmė nuojauta, kad jo diena bus ilga ir sunki.

Įėjus vidun Šolojus jį čiupo už riešo ir ėmė tempti prie savęs. Senis laikė medinį kibirą ir, kai Temudžinas jį paėmė, į laisvą ranką įspraudė ir kitą.

– Prisemk juos, vaike, ir greitai parnešk, – liepė jis.

Temudžinas linktelėjo, pasuko ten, kur buvo girdėti netoliese tekančios upelės čiurlenimas. Norėjosi, kad čia būtų Chazaras su Kačiunu, jau spėjo jų pasiilgti. Įsivaizdavo juos ramiai atsikeliančius gere, kurį prisiminė nuo mažumės, ir Hiulaną, raginančią juos tvarkytis. Grįžtant kibirai buvo sunkūs, tačiau norėjosi valgyti – ir neabejojo, kad Šolojus, gavęs dingstį, būtinai jį marins badu.

Grįžus viryklė jau kūrenosi, o Bortės po antklodėmis nebebuvo. Paniurusi nedidukė Šolojaus žmona Šrija triūsė apie viryklę, kišo į ją šakalius, triukšmingai darinėjo dureles. Nuo jo atvykimo nepasakė jam nė žodžio. Temudžinas ištroškusiu žvilgsniu pažvelgė į arbatinį, tačiau vos spėjus pastatyti kibirus su vandeniu pasirodė Šolojus ir dviem pirštais suėmęs už žasto išvedė lauk.

– Galėsi grįžti vėliau, kai pakils saulė. Avis kirpti moki?

– Niekada nebandžiau... – pradėjo Temudžinas.

Šolojus išsiviepė.

– Ne tiek jau daug naudos iš tavęs. Vandens parsinešti galiu ir pats. Kai prašvis, prirink avių mėšlo krosniai. Ar moki ganyti kaimenę?

– Teko, – skubiai atsakė Temudžinas, tikėdamasis, kad gaus savo žirgą ir galės prižiūrėti olchunų avis bei galvijus. Tada nors

kiek galėtų kasdien pabūti toliau nuo naujosios savo šeimos. Šolojus pastebėjo berniuko džiaugsmą ir jo bedantė burna susitraukė it dumblinas kumštis.

– Nori pabėgti pas motiną, ar ne? Išsigandai, kad reikės truputį padirbėti?

Temudžinas papurtė galvą.

– Galiu rauginti odas ir vyti virves kamanoms ir balnams. Dar moku raižyti medį, ragą ir kaulą.

Jis pajuto, kad paraudo, nors abejojo, ar žvaigždžių šviesoje Šolojus tai mato. Išgirdo, kaip senis suprunkštė.

– Man nereikia balno žirgui, kurio neturiu. Ne visi gimsta prašmatniuose šilkuose ir kailiuose.

Temudžinas pamatė artėjantį senio kumštį ir, staigiai pasukęs galvą, išvengė smūgio. Šolojus nenusileido, ėmė vaiką kulti, kol tas parkrito čia pat, kur šiltas šlapimas buvo ištirpdęs leduką. Temudžinui bandant atsikelti, Šolojus spyrė į šoną, ir berniukui trūko kantrybė. Jis vikriai pašoko ir svyruodamas atsistojo. Atrodo, senis ketina jį žeminti kiekviename žingsnyje, tik nežinia, ko jis siekia.

Šolojus įpykęs keistai sukvykė, nusispjovė ir kreivais pirštais čiupo Temudžiną. Šis pasitraukė atgal, nesuvokdamas, ką turėtų daryti, kad kankintojas nuo jo atstotų. Jis susilenkė vengdamas smūgių krušos, tačiau kai kurie iš jų pasiekė tikslą. Nuojauta ragino duoti atkirtį, tačiau jis nebuvo tikras, ar Šolojus tą atkirtį bent pajustų. Tamsoje senis atrodė padidėjęs, tapo bauginantis, ir Temudžinas net neįsivaizdavo, kaip jam trenkti, kad apsigintų.

– Gana! – sušuko jis. – Gana!

Geležiniuose gniaužtuose laikydamas Temudžino delo kraštą, Šolojus sukikeno. Jis sunkiai alsavo, tarsi ką tik per vidurdienio kaitrą nubėgęs gerą galą kelio.

– Ir ne su tokiais esu susitvarkęs – su pasiutesniais. Iš tavęs nieko gera, pienburni, kaip ir maniau.

Senio balse buvo didžiulė panieka, ir Temudžinas įsižiūrėjo į jo veido bruožus. Rytuose sušvito pirmasis saulės spindulys, ir stovykla galų gale ėmė busti. Abu vienu metu pajuto, kad juos kažkas stebi. Atsigręžę pamatė į juos žiūrinčią Bortę.

Temudžinas nuraudo iš gėdos, jam tai buvo skaudžiau negu smūgiai. Jautė, kaip tyliai į juos žiūrint Bortei Šolojus jį paleidžia. Senis atrodė kiek suglumęs. Nepasakęs nė žodžio, jis atstūmė Temudžiną ir dingo dvokioje gero tamsoje.

Temudžinas pajuto peršėjimą ant viršutinės lūpos – iš nosies varvėjo kraujas. Piktai nusišluostė ir suvokė, kaip jam viskas įkyrėjo. Temudžino judesys tarsi pažadino Šolojaus dukterį, ji apsisuko ir nubėgo į ryto brėkšmą. Keletą akimirkų jis liko vienas, ir šios akimirkos jam pasirodė neįkainojamos. Temudžinas jautėsi sutrikęs ir menkas. Jo naujoji šeima ne ką geresnė už gyvulius, o prasidėjo dar tik pirma jo diena čia.

Bortė bėgo pro gerus, aplenkdama kliūtis ir lojantį šunį, kuris bandė ją vytis. Keletas greitų posūkių, ir šuo liko užpakalyje, iš bejėgiško pykčio vampsėdamas ir urgzdamas. Bėgdama Bortė jausdavo, kad gyvena, ir atrodė, jog niekas pasaulyje tada negali jos paliesti. Kai stovėdavo, tėvas galėjo pasiekti ranka, o motina sušerti per nugarą beržo svyruoklio rykšte. Jos veide dar buvo matyti mėlynės, atsiradusios prieš dvi dienas, kai atsitrenkė į kibirą šalto jogurto.

Buvo lengva kvėpuoti, jai norėjosi, kad saulė liktų prišalusi prie tolimo horizonto. Jei visi miegotų, ji galėtų susirasti nors kiek tylos ir laimės, nebijodama kitų žvilgsnių. Ji žinojo, ką kiti apie ją kalba, ir kartais norėdavo būti tokia pat, kaip kitos gen-

ties merginos. Kartą net pabandė, kai motina ant jos ėmė šaukti. Jai nusibosdavo visą dieną siūti, virti ir mokytis rauginti juodąjį airagą kariams. Tai neteikė jokio džiaugsmo. Nuo kitų merginų ji skyrėsi net išvaizda: buvo smulkaus sudėjimo, krūtys panėšėjo į mažyčius pumpurus ir visai nepuošė kaulėtos krūtinės. Motina priekaištavo, kad ji valgo per mažai ir todėl neauga, tačiau Bortė manė kitaip. Ji nenorėjo turėti krūtinės, panašios į karvės tešmenį, kuris dar nukąra, kai melžia. Ji norėjo būti greita kaip elnias ir liesa kaip laukinis šuo.

Bėgdama ji prunkštavo, jausdama malonų vėjelio dvelksmą. Nė nepagalvojęs, tėvas ją pažadėjo vilkiūkščiui. Senis per kvailas, kad paklaustų, ar ji to nori. Ne. Jam tai visai nerūpi. Ji žinojo, koks žiaurus gali būti jos tėvas, ir galėjo tik pabėgti nuo jo ir pasislėpti. Tai darė jau tūkstančius kartų. Stovykloje gyveno moterų, kurios Šolojui įsisiautus priimdavo ją pernakvoti. Ji žinojo, kad ir tai pavojinga, ypač tada, kai jų vyrai tegaudavo rūgusio pieno. Bortė visada saugodavosi jų šnabždesių ir meilaus alsavimo, nes tai reiškė, kad tamsoje jie gali ją pasigauti. Tai buvo atsitikę tik kartą, ir daugiau ji nesileis, tad dabar visur nešiojosi nedidelį peilį.

Ji aplenkė kraštinius stovyklos gerus ir, beveik nesuprasdama kodėl, nusprendė bėgti prie upės. Ryto šviesoje buvo matyti vinguriuojanti vandens juosta. Bortė jautė lekianti vis taip pat greitai. Gal ji galėtų pakilti kaip garnys, peršokti siaurą upę ir nebenusileisti ant žemės. Ji nusijuokė pagalvojusi, kaip bėgioja šie smagūs paukščiai, atrodantys tarsi būtų tik iš kojų ir plasnojančių sparnų. Pribėgus upės pakrantę, kojos atsipalaidavo. Džiugią skrydžio akimirką ji pažvelgę į kylančią saulę – akimirką pasirodė, kad taip ir skris. Kojos pasiekė kitą upelio krantą, kuris dar buvo šešėlyje, ir Bortė parkrito į šarmotą žolę. Svajonių vaizdiniai gniaužė kvapą. Ji pavydėjo paukščiams, galintiems pa-

kilti taip aukštai virš žemės. Žiūrėdama į jų tamsius pavidalus švintančiame danguje galvojo, kaip jie turėtų džiaugtis laisve. Nieko nebūtų maloniau, kaip išskleisti sparnus ir pakilti aukštyn, palikus ant žemės tėvą ir motiną. Vaizdavosi, kad tada jie būtų mažyčiai tarsi vabalėliai. Ji skristų į saulę, ir pats Dangiškasis tėvas pasveikintų ją. Jis mosteltų ranka, o ji skristų toliau. Dėl Dangiškojo tėvo Bortė nebuvo tikra. Ji žinojo, kad visi vyrai panašūs į eržilus, olchunų kaimenėse lipančius ant kumelių. Prieš sueitį ir jos metu jie įkaisdavo, o jų ilgi kuolai tabaluodavo papilvėse. Po visko, tarsi nieko nebūtų įvykę, jie imdavo rupšnoti žolę, ir Bortė čia nematė švelnumo. Gyvenant su tėvais tame pačiame gere, nebeliko jokių sueities paslapčių. Kurį nors vakarą panoręs pamylėti Šriją, tėvas į dukterį nekreipdavo dėmesio.

Gulėdama ant šaltos žemės, Bortė burna gaudė orą. Jei jie mano, kad vilkiūkštis galės jodinėti ir ją, iš jo vyriško pasididžiavimo teliks strampas. Ji įsivaizdavo, kaip nusineša jį tarsi raudoną kirminą, o vilkiūkštis ją vaikosi ir prašo atiduoti. Vaizdas buvo juokingas, ir atgavusi kvapą ji sukikeno. Stovykla kilo. Reikėjo triūsti geruose ir apie juos, pasirūpinti gyvuliais. Bortė pagalvojo, kad jos tėvui dabar iki kaklo bus darbo su vilkų chano sūnumi, tačiau žinojo, kad, prireikus padirbėti su žalia oda ar kloti vilną veltiniui, ten turės būti ir ji. Kol avys kerpamos, darbo turi visi, ir jai dingus ilgesnį laiką atsirastų dingstis dar vienai krušai kirčių beržo rykšte.

Ji atsisėdo ir nusiskynė žolės stiebelį pakramtyti.

– *Temudžinas*, – garsiai ištarė, jausdama, kaip tariant šį vardą juda lūpos ir liežuvis.

Tai reiškia geležinis vyras. Vardas geras, jei tik ji nebūtų mačiusi, kaip jo savininkas dreba jos tėvo rankose. Jis už ją jaunesnis ir truputėlį bailys, tad kodėl ji turi už jo tekėti? Argi jiems gimtų stiprūs sūnūs ir dukterys, galinčios bėgioti taip, kaip ji?

– Niekada, – garsiai pasakė ji, žiūrėdama į tekantį vandenį.

Lyg pastūmėta Bortė staiga pasilenkė virš vandens ir įsižiūrėjo į neaiškų savo atspindį. Pagalvojo, kad šis atspindys gali būti bet kieno. Kiekvieno, kas peiliu nusirėžia plaukus ir yra purvinas kaip piemuo. Teisybė, ji nėra graži, bet gali greitai bėgioti – niekas jos nepavytų.

Švietė karšta vidurdienio saulė. Temudžinas nusišluostė prakaitą, jautė, kaip gurgia pilvas. Bortės motina buvo tokia pat surūgusi ir nemaloni, kaip ir tėvas, o jos akys buvo tokios pat aštrios. Jam darėsi baisu pagalvojus, kad ir jo žmona bus tokia bjauri ir niūri. Pusryčiams Šrija jam davė dubenėlį sūrios arbatos ir nykščio ilgumo gabalėlį kaulo kietumo sūrio. Sūrį jis įsikišo į burną ir ėmė čiulpti, tačiau net iki pietų jis beveik nesuminkštėjo. Šolojui buvo paduoti trys maišeliai karštos neraugintos duonos ir avienos su prieskoniais. Norėdamas ryto šaltyje sušilti, jis mėtė riebaluotus maišelius iš vienos rankos į kitą. Užuodus kvapą Temudžino burnoje ėmė rinktis seilės, tačiau Šrija paspaudė jo pilvą ir pasakė, kad jis galėtų pabūti keletą kartų nevalgęs. Tai buvo įžeidimas, bet argi svarbu – vienu įžeidimu daugiau ar mažiau?

Kol Šolojus riebalais tepė odas ir tikrino olchunų žirgų kanopas, Temudžinas nešiojo didžiulius vilnos ryšulius moterims, o šios klojo vilną ant senų skudurų – ruošėsi velti veltinį. Tokių sunkių ryšulių jam nebuvo tekę nešioti, bet jis svyruodamas tempė juos per visą stovyklą, į jį žiūrėdami krykštė ir klegėjo maži vaikai. Nebaigus antro žygio ėmė skaudėti blauzdas ir nugarą, tačiau pailsėti jam niekas neleido. Nešant dešimtą ryšulį, Šolojus liovėsi tepęs odas ir pažvelgė į klupinėjantį Temudžiną. Keletas vyrų stovėjo šaipydamiesi ir dėl kažko lažinosi. Atrodė, olchunų žmonės gali lažintis dėl bet ko, Temudžinas neėmė to į galvą ir

dirbo tol, kol kojos sulinko ir jis suklupo. Niekas nepadėjo jam atsistoti, ir, visų tyliai stebimas, jis ėmė keltis jausdamasis toks nelaimingas, koks dar niekada nebuvo. Nė viename šiurkščiame veide jis nematė nė trupučio užuojautos ar palankumo ir, kai pagaliau atsistojo, pajuto, kad jų priešiškumas jam teikia jėgų. Temudžinas pakėlė galvą. Nors akis graužė prakaitas, kiekvienas oro gurkšnis tarsi deginte degino, nusišypsojo jiems. Jo džiaugsmui, kai kurie, matydami jo žvilgsnį, nusisuko, nors dauguma tik prisimerkė.

Pamatęs, kaip staiga ima keistis jų veido išraiška, Temudžinas suprato, kad kažkas ateina. Jis stovėjo abiem rankomis prilaikydamas ryšulį ant peties. Sukdamasis pažiūrėti, kas patraukė minios dėmesį, jis pajuto, koks dabar yra pažeidžiamas, ir šis jausmas jam labai nepatiko. Tai buvo Kokė, jis džiaugėsi matydamas, kas vyksta. Ėjo nuleidęs rankas, bet nebuvo sunku įsivaizduoti, kaip jis kumščiu trenkia Temudžinui į nepridengtus paširdžius. Temudžinas bandė įtempti pilvo raumenis ir pajuto, kaip jie virpa iš nuovargio. Ryšulys buvo labai sunkus, o kojos vis dar keistai silpnos. Į artėjantį Kokę jis žiūrėjo abejingu veidu, stengdamasis jį sutrikdyti.

Temudžinui nepavyko. Paskui Kokę sekė jo amžiaus berniūkščiai. Jų akys spindėjo, jie atrodė grėsmingai. Akies krašteliu Temudžinas matė vienas kitą alkūnėmis niuksinčius ir besišaipančius suaugusiuosius. Jis tyliai sudejavo – taip norėjosi turėti peilį ir nuo jų veidų rėžte nurėžti pasipūtimą. Ar ir Bekteriui teko šitaip kentėti? Jis apie tai niekada neužsiminė.

– Vyruti, pakelk ryšulį, – vaipydamasis pasakė Kokė.

Nespėjęs praverti burnos, Temudžinas pajuto stumtelėjimą ir, praradęs pusiausvyrą, vos nepargriuvo su visu ryšuliu. Klupdamas žengė Kokės link, tačiau šis jį šiurkščiai pastūmė. Temudžinas buvo daugybę kartų ėmęsis su broliais, todėl žino-

jo, ką daryti – dėjo tokį niuksą, kad Kokės galva net loštelėjo. Pamiršę nukritusį ryšulį, jie ėmė raičiotis po dulkėtą žemę. Kiti berniūkščiai nepalaikė šauksmais nė katro kovotojo, bet vienas prišoko ir spyrė Temudžinui į pilvą. Iš skausmo Temudžinas susirietė. Jis įniršęs suriko, pabandė išsisukti nuo Kokės ir atsikelti, tačiau kitas berniūkštis spyrė į nugarą. Kokei iš nosies bėgo kraujas, jo srovelė buvo plona ir dulkėse sparčiai krešėjo. Nespėjus Temudžinui atsistoti, Kokė jį vėl pastvėrė ir prispaudė galvą prie žemės, o kiti du vaikigaliai atsisėdo jam ant krūtinės ir kojų. Jų svoris Temudžiną plote priplojo prie žemės. Ilgai nešiojęs ryšulius, jis buvo per daug pavargęs, kad išsivaduotų. Muistėsi kaip pamišęs, tačiau ėmė dusti nuo dulkių, springo jomis ir draskė nagais žemę. Vieną berniūkštį jis buvo nutvėręs už kaklo, tad Kokė ėmė daužyti jam galvą, kad paleistų aną. Paskui Temudžinas ėmė netekti pojūčių, triukšmas jo ausyse ėmė tilti.

Jis nenubudo, nes nemiegojo, tačiau kai kažkas jam ant galvos išpylė kibirą vandens, pasijuto tarsi nirtų iš sapno. Temudžinas užspringo šaltu vandeniu, šis su krauju ir drumzlėmis tekėjo veidu. Jį laikė Šolojus. Senis nuvijo berniūkščius, ir šie, tyčiodamiesi ir juokdamiesi iš savo aukos, nubėgo. Berniukas pažvelgė Šolojui į akis, tačiau jose nepamatė nieko, tik susierzinimą. Kad atkreiptų Temudžino dėmesį, senis jam prieš veidą spragtelėjo pirštais.

– Turėsi atnešti dar vandens, nes vieną kibirą išpyliau ant tavęs, – išgirdo tolimą Šolojaus balsą. – O kol mes valgysime, eisi padėti daužyti vilnos. Jei gerai dirbsi, duosiu mėsos ir karštos duonos, ir tu atgausi jėgas.

Akimirką Šolojus į jį žiūrėjo su pasišlykštėjimu.

– Manau, kad jam dar sukasi galva. Vaikinui reikėtų tvirtesnės kaukolės, tokios, kokią turi jo brolis. Ano galva kaip jako.

– Girdžiu, – suirzęs pasakė Temudžinas, purtydamas iš savęs silpnumo likučius.

Jis paėmė kibirą visai nesistengdamas slėpti pykčio. Kokės ir visų kitų nebebuvo, tačiau jis prisiekė kada nors užbaigti jų pradėtas kautynes. Jis galėjo kęsti sunkų darbą ir olchunų panieką, tačiau visiems matant jį sumušti buvo jau per daug. Temudžinas suprato, kad negali pulti priešininko valdomas vien jausmų. Nors, kaip vaikas, kautis labai troško, kaip karys suprato, kad reikia sulaukti savo meto. Jis palauks.

Jesugėjus jojo tarp smailių uolų, išsimėčiusių plačiame žaliame slėnyje. Staiga tolumoje pamatęs raitelius kaip judančius taškelius, kietai suspaudė lūpas. Raiteliai buvo toli, tad jis negalėjo pasakyti, kas jie – slapta jį sekantys olchunų kariai ar kokios neseniai į tas vietas atklydusios genties plėšikų būrys. Aplinkui buvo vien nuogi šlaitai, ir jo viltys, kad tai piemenys, greitai ištirpo, nebuvo matyti ir paklydusių avių. Jesugėjus suprato, kad raiteliams ėmus jį vytis nepajėgtų pasipriešinti.

Šnairomis stebėdamas, kaip jie joja, stengėsi nerodyti savo smulkaus išbalusio veido. Jis tikėjosi, kad jie nesivargins persekioti vienišo raitelio, tačiau netrukus šnirpštelėjo pamatęs, kad jie suka jo link. Jų žirgams ėmus šuoliuoti, pakilo dulkės. Artimiausi vilkų kariai už dviejų dienų kelio, ir jam lieka pačiam atsikratyti svetimų raitelių šiuose tyruose. Jis paleido savo išdarą šuoliais, džiaugdamasis, kad žirgas stiprus ir gerai pailsėjęs. Gal persekiotojų žirgai pavargę ir jie atsiliks?

Jesugėjus atgal nesižvalgė. Tokiame erdviame slėnyje jis matė toli ir pats buvo matomas. Medžioklė tęsis ilgai ir gali jam baigtis liūdnai, jei nespės rasti, kur pasislėpti. Jo žvilgsnis karštligiškai bėgiojo kalnais. Ant aukštų keterų styrojo medžiai – iš

tolo atrodė tarsi blakstienos, – tačiau tarp medžių nepasislėpsi. Reikėjo surasti saugų slėnį, kuriame medžiai augtų tarp akmenų, o žemė būtų nuklota senais lapais ir pilkais pušų spygliais. Tokių vietų daug, tačiau jį užklupo per toli nuo kurios nors iš jų. Niršdamas jis jojo toliau. Atsisukęs pamatė, kad persekiotojai priartėjo, jų penki. Jesugėjus žinojo, kad persekiotojų kraujas virte verda, jie susijaudinę ir garsiai šūkauja, nors balsų iš toli nebuvo girdėti. Jodamas jis iššiepė dantis prieš vėją. Jei jie žinotų, ką vejasi, taip neskubėtų. Jis apčiuopė kardo, gulinčio ant žirgo pasturgalio, rankeną ir paplojo žirgui per tą vietą. Ilgas kardas, kadaise buvęs jo tėvo, jojant saugiai gulėjo odinėje makštyje. Po delu jautė raminamą grandelinių šarvų, mūšio laimikio, svorį. Jeigu persekiotojai sumanytų jį pulti, paskerstų ne vieną, pasakė sau Jesugėjus, pajutęs pažįstamą jaudulio tvinksėjimą. Jis vilkų chanas ir nebijo jokio žmogaus. Už jo kailį priešams tektų brangiai sumokėti.

VII
SKYRIUS

Kas kartą paraudusiais pirštais palietęs šiurkščią vilną Temudžinas krūptelėdavo. Jam buvo tekę matyti, kaip tai daro vilkai, tačiau šį darbą paprastai dirbo vyresni berniukai ir jaunos moterys. Olchunų stovykloje viskas buvo kitaip. Čia jis buvo ne vienintelis vaikas. Mažiausieji tampė sklidinus vandens kibirus ir laistė juo kiekvieną vilnos sluoksnį, todėl vilna nuolat buvo drėgna. Kokė ir kiti berniukai rišo ją prie rėmuose ištemptos odos ir valandų valandas apsipylę prakaitu daužė ilgomis glotniomis lazdomis. Temudžinas dirbo grumdamasis su noru užvažiuoti lazda per išsiviepusį Kokės veidą.

Vilną išmušus iki minkštumo, moterys ištiestomis rankomis atmatavo vieną aldą* ir pažymėjo kreida. Reikiamo pločio vilną jos klojo ant veltinio pakloto, glotnino ir kedeno gumuliukus, skleidė pluoštelius, kol medžiaga tapo panaši į vientisą baltą kilimą. Užpylė dar vandens, ir veltinys susisluoksniavo, bet reikėjo daug patirties, kad jis būtų tinkamo storio. Temudžinas žiūrėjo į savo kaistančias rankas – jas vis labiau skaudėjo. Kokė jį erzino, o moterys, matydamos jo sutrikimą, kikeno. Temudžinas pajuto, kad jam nebesvarbu. Dabar, kai nusprendė sulaukti tinkamo

* Aldas – senovinis mongolų ilgio vienetas, lygus atstumui tarp ištiestų žmogaus rankų pirštų galų, t. y. maždaug 160 cm.

laiko, galėjo iškęsti jų įžeidinėjimus ir juoką. Žinoti, kad išauš diena, kai šalia nieko nebus ir jis galės Kokei grąžinti bent truputėlį, ko tas nusipelnęs, kėlė aiškiai suvokiamą malonumą. O gal grąžinsiu ir daugiau nei truputėlį, pagalvojo jis. Nors skaudėjo iki pat alkūnių subraižytas rankas, galvoje kirbėjo smagios mintys.

Kai kilimai pasidarė lygūs ir taisyklingos formos, atvarė mažaūgį olchunų žirgą. Ilgą ištisų kartų žmonių rankų nugludintą ritinį apvyniojo daugybe vilnos sluoksnių. Temudžinas būtų daug davęs, jei jam būtų leidę tampyti tą ritinį po laukus, toliau nuo šių žmonių. Deja, tas darbas atiteko džiūgaujančiam Kokei, ir Temudžinas suprato, kad gentainiai šį vaikiną mėgsta. Gal dėl to, kad savo išdykavimu jis palinksmina moteris? Temudžinui liko nuleisti galvą ir laukti kitos pertraukos, kai galės gauti kumelės pieno, ryšelį daržovių ir avienos. Rankas ir nugarą skaudėjo taip, jog atrodė, kad kažkas į jį suvarė peilį ir dabar, vos jam pajudėjus, kraipo ašmenis, tačiau Temudžinas kentė, su kitais vėl kraudamas išdaužytą vilną ant vėlimo pakloto.

Pastebėjo, kad kenčia ne jis vienas. Buvo panašu, kad viską prižiūri Šolojus, nors Temudžinas abejojo, ar jis turi bent vieną avį. Vienas mažesnis berniukas pribėgo per arti, jo sukeltos dulkės pasklido ant vilnos, ir Šolojus, stvėręs jį už rankos, ėmė negailestingai mušti lazda. Jis nekreipė dėmesio į berniuko riksmą, kol šis virto unkštimu. Vilna turėjo būti švari, kitaip veltinys būtų netvirtas. Temudžinas stengėsi nepadaryti tokios pat klaidos. Priklaupęs prie pat kilimo krašto, jis žiūrėjo, kad nė menkiausias grumstelis ar akmenėlis nesugadintų jam skirto plotelio.

Popietę tiesiai prieš jį dirbo Bortė, tad Temudžinas pasinaudojo proga atidžiau apžiūrėti mergaitę, kurią jam skyrė tėvas. Ji buvo liesa ir atrodė tarsi iš vienų kaulų, ant galvos pūpsojo kuokštas juodų plaukų, jie lindo jai į akis, panosė snarg-

lėta. Bjauresnę mergaitę buvo sunku įsivaizduoti. Pagavusi jo žvilgsnį, ji atsikrenkštė ir norėjo nusispjauti, tačiau prisiminusi, kad šalia švari vilna, viską nurijo. Temudžinas papurtė galvą stebėdamasis, kaip ji galėjo sužavėti jo tėvą. Ko gero, tik dėl išdidumo Jesugėjus priėmė tai, kas jam buvo pasiūlyta. Taip jis norėjo pažeminti menkystas Enką ir Šolojų. Temudžinui teko pripažinti – mergina, kuri gyvens jo gere ir gimdys jam vaikus, yra laukinė kaip tyrų katė. Jis liūdnai pagalvojo, kad iš olchunų žmonių nėra ko daugiau tikėtis. Jie nėra dosnūs, tad jeigu kam nors atiduoda merginą, aišku, kad nori jos atsikratyti – tegu su ja vargsta kita gentis.

Šrija sudavė jam per rankas lazda vilnai mušti. Temudžinas iš skausmo suriko. Visos vyresnės moterys vėl ėmė kikenti, o viena ar dvi net pamėgdžiojo jo riksmą. Jis vėl paraudo iš pykčio.

– Temudžinai, nemiegok, – pasakė Bortės motina jau kažkelintą kartą.

Vienodas darbas buvo nuobodus, todėl moterys plepėjo arba pusiau snūduriavo, tačiau naujokui ši prabanga buvo neleistina. Bausmės galėjai sulaukti už menkiausią neatidumą. Atrodė, saulė niekada nenusileis ir karštis nenuslūgs. Net vanduo, kurį perduodavo ratu, buvo šiltas, sūrus ir kėlė šleikštulį. Atrodė, lazda daužyti dvokiančią vilną, traiškyti utėles, vynioti ir nešioti vilną reikės amžinai. Buvo sunku patikėti, kad jis čia tik pirmą dieną.

Kažkur pietuose joja namo jo tėvas. Temudžinas įsivaizdavo, kaip sutikdami jį šokinės šunys ir kaip jam bus gera mokyti erelius skristi medžioti ir tūpti ant riešo. Ir broliai bus ten, kai jis mokys erelius. Drebančiais pirštais jie laikys iškėlę kąsnelius mėsos. Jis žinojo – raudonajam paukščiui čiumpant iš rankų jauką Kačiunas nė nemirktels. Temudžinas pavydėjo jiems artėjančios vasaros.

Šrija vėl jam sušėrė. Žaibišku judesiu jis ištraukė jai iš ran-

kų lazdą ir padėjo ant žemės. Prieš siekdama lazdos, ji akimirką žvelgė į jį išsižiojusi. Temudžinas prispaudė lazdą keliu ir papurtė galvą. Pajuto, kad pasielgė lengvabūdiškai, ėmė daužytis širdis. Matė, kaip ji žvilgtelėjo į netoliese stovintį Šolojų – šis žiūrėjo, kaip ant žemės skleidžiamas naujas drėgnos vilnos ryšulys. Temudžinas laukė, kad Šrija tuoj ims klykti, tačiau, jo nuostabai, ji tik gūžtelėjo pečiais ir siekė lazdos. Akimirka nesmagi, tačiau Temudžinas apsisprendęs padavė lazdą Šrijai ir pasirengė išsisukti nuo smūgių. Nežinodama, ką daryti, ji pavartė lazdą, nusigręžė ir nuėjo šalin. Temudžinas vėl ėmėsi lyginti ir pašyti vilną, nepaleisdamas moters iš akių, bet ji negrįžo, tad jis pasinėrė į darbą.

Dėdė Enkas atnešė pilną puodą rūgusio pieno, kad jiems sugrįžtų jėgos ir galėtų baigti darbą. Saulei priartėjus prie kalvų vakaruose, kiekvienas gavo po samtį skaidraus skysčio, vadinamo juoduoju airagu. Jis atrodė kaip vanduo, tačiau degino burną, buvo karštesnis už gere ragautą balintą arbatą, ir Temudžinas užspringo, ėmė kosėti. Jis nusišluostė burną ir aiktelėjo iš skausmo, kai skystis tarsi liepsna nudegino patekęs ant odos žaizdelių. Kokė kažkur laukuose žirgu tampė vilnos ritinį, bet dabar ėmė juoktis Šolojus, pamatęs, kad jis nuo airago pasijuto blogai. Temudžinas net pagalvojo, kad senį tuoj ištiks priepuolis ir jis numirs čia pat jo akyse. Jis to vylėsi, tačiau senis nusišluostė ašaras ir sunkiai alsuodamas nuslinko prie puodo dar vieno samčio. Derėjo pasipiktinti, kad žmogus, kuris beveik nedirbo, jį gaus, tačiau tai, regis, niekam nerūpėjo. Pamažu temo, jie suvyniojo paskutinį ritinį ir pririšo jį prie kito žirgo.

Nespėjus niekam paprieštarauti, į balną įšoko Bortė, ir pavadį laikantis Šolojus nustebo. Abu nepratarė nė pusės žodžio, tačiau senio lūpos sujudėjo taip, tarsi bedantėje burnoje būtų atsiradusi kremzlė, kurios jis negali sukramtyti. Akimirką pa-

dvejojęs, jis pliaukštelėjo žirgui per pasturgalį, ir Bortė dingo tamsoje. Ji veltinį suvolios, kad taptų tvirtas ir lygus. Toks veltinys žiemą apsaugos gerus nuo šalčio, iš jo bus galima padaryti sunkių dangalų ir gūnių žirgams. Veltinio atraižos bus panaudotos kūdikiams, kurie per maži vaikščioti prie išvietės duobės, nes gali įkristi. Temudžinas atsitūpė, ištiesė nugarą ir iš skausmo užsimerkė. Dešinė ranka buvo nutirpusi, ir jam dėl to buvo neramu. Kaire bandė ją patrinti, kad į pirštus pritekėtų kraujo, tačiau iš skausmo ištryško ašaros. Iki šiol jam neteko taip sunkiai dirbti, ir jis abejojo, ar toks darbas padės tapti stipriam.

Vilkdamas kojas priėjo Šolojus, ir Temudžinas, pajutęs jį, krūptelėjo. Jis nekentė savęs, kad jaudinasi, bet buvo gavęs tiek daug netikėtų smūgių, taigi pasidarė budrus. Nuo rauginto pieno jis ėmė raugėti rūgštimi. Šolojus jį suėmė jau gerai pažįstamais dviem pirštais ir parodė būsto link.

– Pavalgyk ir eik miegoti. Rytoj kaposi malkas žiemai.

Iš nuovargio Temudžinas nieko neatsakė. Pusiau miegodamas, apsunkusiais sąnariais ir siela jis nusekė paskui Šolojų.

Jesugėjus susirado vietą apsistoti, ji atrodė gana saugi. Slėnis, kuriame pastebėjo raitelius, baigėsi, ir jis nušuoliavo į tarpukalnę, tikėdamasis rasti kokią nors slėptuvę ir supainioti persekiotojus. Žinojo, kad susekti jį dulkėtoje žemėje nesunku, tačiau juk negalėjo joti visą naktį ir rizikuoti – pataikęs į švilpiko olą žirgas galėjo susilaužyti koją. Jis nulipo žemėn ir nuolat ragindamas savo drąsų nediduką išdarą vedė jį stačiu šlaitu ten, kur buvo matyti nelygi medžių juosta. Kopti buvo sunku ir pavojinga, žirgas, kanopoms slystelėjus purioje dirvoje, persigando, išsprogino akis. Jesugėjus, akimirksniu apsukęs pavadį ant medžio kamieno iš paskutiniųjų jį laikė, kol žirgas atgavo pusiausvyrą. Pa-

siekus viršūnę, Jesugėjui siaubingai skaudėjo pečius ir krūtinės raumenis, o žirgas šniokštavo taip garsiai, jog atrodė, kad girdėti toli aplinkui. Jesugėjus nemanė, kad sutemus persekiotojai seks paskui jį į mišką. Jam tereikėjo pasislėpti, o aniems tektų tuščiai ieškoti jo žirgo kanopų pėdsakų – jie išnyko ten, kur ant žemės prasidėjo sudžiūvusių pušies spyglių kilimas. Jesugėjus būtų pasijuokęs žiūrėdamas, kaip persekiotojai ieško jo pėdsakų, bet nieko nesimatė. Pašiurpusi sprando oda buvo ženklas, kad jie kažkur netoliese, dairosi jo ir klausosi. Jis bijojo, kad žirgas, pajutęs jų žirgus, nenusižvengtų ir neišduotų, kur jie yra, tačiau gyvulys nuo ilgo jojimo ir kopimo buvo per daug pavargęs. Jeigu pasiseks ir jis ištvers naktį nesusikūręs laužo, jie jo nebeieškos ir išaušus patrauks savais keliais. Nieko baisaus neatsitiks, jeigu jis namo grįš kokia diena vėliau.

Ant aukšto kalno keteros Jesugėjus vieną prie kito prilenkė du krūmokšnius ir prie jų pririšo žirgą. Nusistebėjo pamatęs, kad gyvulys klaupiasi, ir suprato, kad įsitempus prie krūmų pririštam pavadžiui jis negali atsigulti. Balno jis nenuėmė – kas žino, gal reikės greitai dingti iš čia, – tik truputėlį palaisvino balno juostą žirgo papilvėje. Žirgas patenkintas tyliai prunkštelėjo ir įsitaisė patogiau. Po kelių akimirkų jis užsimerkė ir užsnūdo, jo minkšta lūpa nukaro, apnuogindama tvirtus geltonus dantis.

Jesugėjus pasiklausė, ar negirdėti persekiotojų. Tokia nelygia vieta netikėtai priartėti prie jo būtų sunku. Jis atrišo odinį dirželį, laikantį kardą makštyje, ir greitu judesiu jį ištraukęs ėmė apžiūrinėti ašmenis. Plienas buvo geras, tad vagims ir plėšikautojams jis būtų puikus grobis. Jeigu šalia būtų Elukas, jie pabandytų pulti vyrus apačioje, tačiau penki vyrai jam vienam per daug – žinoma, jeigu jie ne silpni berniukai, kuriuos galima išgąsdinti šūksniu ir keletu staigių kirčių. Jesugėjus buvo patenkintas – tėvo kardo ašmenys kaip visada aštrūs. Galąsti juos čia

būtų per daug neatsargu – gali išgirsti persekiotojai. Iš odinės gertuvės gurkštelėjo keletą gurkšnių ir susiraukė iš svorio supratęs, kad vandens joje nebedaug. Iki ryto žirgas ištrokš. Jei upeliai aplinkui išdžiūvę, nesvarbu, ar persekiotojai jį ras, ar ne, rytojus bus sunkus. Susimąstęs Jesugėjus gūžtelėjo pečiais. Yra buvę ir blogiau.

Jis pasirąžė ir nusižiovavo, su šypsena žiūrėdamas į miegantį žirgą, paskui iš balno krepšio išsitraukė džiovintos avienos ir ėmė kramtyti, jausdamas malonų prieskonių skonį. Jis pasiilgo Hiulanos ir berniukų ir ėmė galvoti, ką jie dabar veikia.

Atsigulė ir po delu pasikišo rankas. Jis vylėsi, kad Temudžinui užteks tvirtybės iškęsti Hiulanos gentainius. Tokio amžiaus berniukui tai sunku. Sužinojęs, kad Temudžinas pabėgo, Jesugėjus nesistebėtų, tačiau tikėjosi, kad nepabėgs. Būtų sunku tai nuslėpti, tad nepraeitų nė vasara, ir gėdinga žinia pasklistų į kitas gentis. Tylia malda jis pasiuntė sūnui pagalbą. Jesugėjus žinojo, kad jo vyriausiajam sūnui teko kentėti. Kai šalia nebuvo Hiulanos, Bekteris pasipasakojo apie tai, prastai apibūdindamas olchunus. Kitaip ir negalėjo būti. Jesugėjus tyliai suniurnėjo dėkodamas Dangiškajam tėvui už tokius sūnus. Leidžiantis į miegus, lūpose šmėstelėjo šypsena. Sūnūs, o dabar ir dukra. Jis palaimintas – turi gerą sėklą ir tinkamą gimdyti moterį. Jis pažinojo moterų, kurios gimdė tik kas antrą gyvą vaiką, kiti tebūdavo apgailėtini mėsos gabalai. Visi Hiulanos vaikai išgyveno ir augo stiprūs. Tik Temugė storas, reikės ką nors daryti. Galų gale jį apėmė miegas, kvėpavimas sulėtėjo ir tapo lygus.

Jesugėjus staiga atsimerkė rytuose pasirodžius pirmiesiems aušros ženklams. Tolimų kalnų viršūnės buvo nusidažiusios auksu. Jis mylėjo šią žemę, tad pasimeldė sulaukęs naujos dienos. Tada netoliese išgirdo kažką jojant ir sulaikė kvėpavimą. Kildamas nuo apšarmojusios žemės, atplėšė prišalusius plaukus. Mie-

gojo su nuogu kardu po delu, susirado ir suėmė jo rankeną. Jis žinojo, kad turi pasiruošti, kol persekiotojai nespėjo užgriūti jo sustingusio, tačiau dar nežinojo, ar jį pastebėjo. Nepasukdamas galvos apsižvalgė ir visais pojūčiais stengėsi suvokti, kas joja. Čia galėjo būti ir paklydusios ožkos ieškantis piemuo, bet tai buvo mažai tikėtina. Išgirdo netoliese prunkštelint žirgą, ir atsiliepdamas tylutėliai sužvengė pabudęs jo draugas – šito Jesugėjus labiausiai bijojo. Dešinėje, ne toliau kaip už penkiasdešimt žingsnių, vienas iš persekiotojų jojo kumele. Jesugėjus lengvai pakilo, nekreipdamas dėmesio į tvinkčiojimą keliuose ir nugaroje. Nė akimirksnio nedelsdamas nuo balno čiupo lanką ir jį įtempė, iš strėlinės ištraukęs ilgą strėlę priglaudė prie templės. Tik Elukas taiklią strėlę galėdavo paleisti toliau už jį. Jeigu ten priešai, kol jie priartės per kardo ilgį, jis spės išversti vieną arba du. Jesugėjus žinojo, kad pirmiausia reikia taikytis į vadus, tada liktų silpnesni kariai, kuriems atsilaikyti prieš jo kardą būtų sunku.

Dabar, kai jie aptiko, kur jis, iš tos pusės nepasigirdo nė menkiausio garso, ir Jesugėjus kantriai laukė, kol jie pasirodys. Saulė švietė į nugarą, ir, kiek pasvarstęs, jis atsisagstė delą ir, padėjęs ant žemės kardą ir lanką, jį išvertė. Jautė, kaip daužosi širdis, bet tamsus delo pamušalas susilies su krūmokšniais, bus kur kas mažiau matomas negu mėlynas drabužis, ir jiems bus sunku į jį pataikyti. Jis vėl paėmė ginklus į rankas ir stovėjo tylus, kaip medžiai ir krūmai aplinkui. Pagavo save tyliai niūniuojant ir tuoj pat nutilo. Miegai jau buvo išsilakstę, kraujas greitai tekėjo gyslomis. Jis pajuto, kad net džiaugiasi kilusia grėsme.

– Ei, sveiki stovykloje! – iš kairės pasigirdo balsas.

Supratęs, kad jį apsupo, Jesugėjus mintyse nusikeikė. Nesvarstydamas pasitraukė giliau tarp medžių, palikęs žirgą, ir pasuko balso pusėn. Kad ir kas jie, nužudyti jį nebus lengva. Dingtelėjo, kad nepažįstamieji gali būti ir nepavojingi, tačiau

tik kvailys rizikuotų gyvybe, žirgu ir tėvo kardu, pasikliaudamas vien miglota viltimi. Tyruose net stiprūs vyrai, norėdami išlikti gyvi, turi saugotis. Jesugėjus suprato, kad jis būtų vertingas plėšikautojų grobis, net jeigu jie to ir nesuvoktų.

Laukdamas pajuto, kaip nuo plaukų laša prakaitas.

– Nematau jo, – vos už kelių žingsnių pasigirdo dar vienas balsas.

Jesugėjus pritūpė ir įtempė lanką. Lankas sugirgždėjo.

– Bet jo žirgas čia, – pasakė trečiasis už anų dviejų žemesniu balsu. Iš klausos atrodė, kad jie jauni, tad Jesugėjus nusistebėjo, kaip sėkmingai jie rado pėdsakus. Jų žingsnių nebuvo girdėti net jiems priartėjus.

Labai atsargiai jis pasigręžė žvilgtelti, kas darosi už jo. Pro krūmus pamatė, kad vienas bando atrišti nuo krūmų jo žirgą, ir rūsčiai susiraukė. Jis neleis pagrobti žirgo ir palikti jį čia vieną.

Jesugėjus giliai įkvėpė ir, kai atsistojo visu ūgiu, nepažįstamasis šalia žirgo net krūptelėjo. Vyro ranka siekė peilio, tačiau akims užkliudžius įtemptą lanką sustingo.

– Mes nenorime kautis, seni, – garsiai pasakė nepažįstamasis.

Jesugėjus suprato, kad taip jis perspėja savo draugus, išgirdo, kaip tarsi atsiliepdami dešinėje sušlamėjo krūmai, ir jo širdis ėmė dunksėti sparčiau.

– Neslankiok man už nugaros ir išlįsk, kad matyčiau tave, – skambiu balsu tarė jis.

Šlamesys nutilo, ir jaunuolis, ramiai stovintis prieš jo strėlę, linktelėjo.

– Daryk, kaip jis sako. Aš dar nepusryčiavęs ir nenoriu čia užsibūti.

– Šūktelėk prieš pajudėdamas, – pridūrė Jesugėjus. – Arba mirsi.

Po ilgos tylos jaunuolis atsiduso.

– Visi eikite čia, – įsakė jaunuolis.

Buvo matyti, kad stovėdamas prieš strėlę, nutaikytą tiesiai į širdį, jis praranda ramybę.

Jesugėjus primerkęs akis žiūrėjo, kaip šlamindami krūmus išlenda keturi vyrai. Du laikė įtemptus ir paruoštus šauti lankus. Visi jie buvo ginkluoti ir vilkėjo delus storu pamušalu – strėlė tokiame dele įstrigtų. Įžiūrėjęs, kaip išsiuvinėti delai, Jesugėjus suprato, kas tie vyrai, ir ėmė svarstyti, ar ir jie atpažino, kas jis. Iš nerūpestingo šalia jo žirgo stovinčio vaikino elgesio Jesugėjus suvokė, kad jie – totorių plėšikai, kieti vyrai, išjoję grobti, kas tik pasitaikys.

Visiems išlindus iš krūmų, tas, kurio balsą Jesugėjus išgirdo pirmiausia, linktelėjo jam:

– Pasveikinau tuos, kurie stovykloje, seni. Ar užtikrini mums svečių teises, kol pavalgysime?

Jesugėjus pagalvojo, ar mandagumo taisyklių būtų laikomasi, jeigu jiems nekeltų grėsmės jo lankas, tačiau matydamas, kad lankus turi ir jie, linktelėjo ir atleido templę. Jaunuoliai nurimo, jų vadas atsipalaiduodamas truktelėjo pečiais.

– Mano vardas Ulaganas, aš totorius, – šypsodamasis pasakė jaunuolis. – O tu – vienas iš vilkų, jei tik, žinoma, nepavogei jų delo ir kardo.

– Nesuklydai, aš iš vilkų, – atsakė Jesugėjus ir ramiu balsu pridūrė: – Kviečiu į stovyklą pasidalyti maistu ir pienu.

– O kuo tu vardu? – kilsteldamas antakius paklausė Ulaganas.

– Elukas, – nesvyruodamas atsakė Jesugėjus. – Jeigu sukurtumėte laužą, atsirastų puodukas juodojo airago kraujui sušildyti.

Stengdamiesi negąsdinti vieni kitų staigiais judesiais, vyrai ėmė lėtai ruošti maistą, taigi parinkti akmenų ir plieno bei titnago gabaliukais įžiebti ugnį prireikė daugiau laiko negu paprastai, bet saulei pakilus jie jau valgė džiovintą mėsą iš Jesugėjaus balno

krepšių ir retai kada ragaujamą medų, kurio Ulaganas ištraukė iš maišelio po delu. Saldumas Jesugėjui labai patiko – medaus jis nebuvo valgęs trejus metus, nuo tada, kai jie buvo radę laukinių bičių lizdą. Jis laižėsi pirštus, kad nedingtų nė mažiausias auksinio skysčio lašelis su vaško trupinėliais, tačiau visą laiką po ranka ant žemės gulėjo kardas ir lankas. Ulaganas žiūrėjo, kaip jis valgo, ir jaunuolio žvilgsnis buvo kažkuo nemalonus, nors kiekvieną kartą jų akims susitikus jis nusišypsodavo. Kol sotinosi, nė vienas nekalbėjo, visų judesiai liko įsitempę.

– Pavalgėt? – po kurio laiko paklausė Ulaganas.

Jesugėjus pajuto juos vos pastebimai sudirgus, kai vienas pasitraukė į šoną, nusimovė kelnes ir ėmė tuštintis. Jis nesistengė prisidengti, ir Jesugėjus jam stenant pamatė kabantį vyriškumą.

– Pas mus, vilkus, išmatų šalia maisto nebūna, – sumurmėjo Jesugėjus.

Ulaganas gūžtelėjo pečiais. Jis atsistojo, nieko nelaukdamas pakilo ir Jesugėjus, nes nenorėjo užleisti pranašumo. Nustebęs pamatė, kaip Ulaganas žengė prie garuojančios krūvelės ir išsitraukė kardą.

Akimirksniu ir Jesugėjaus rankoje atsirado kardas, tačiau niekas jo nepuolė. Ulaganas savo kardą perbraukė per dvokiančią masę ir apvėlė ja ašmenis iki pat rankenos.

Ulaganas suraukė nosį ir pažiūrėjo į tą, kurio pastangomis atsirado krūvelė.

– Nasanai, tavo viduriai nesveiki. Ar nesakiau tau?

– Sakei, – niūriai tarė Nasanas, savo kardu darydamas tą patį.

Jesugėjus suprato, kad jų susitikimas tyruose neatsitiktinis.

– Kada pažinai mane? – tyliai paklausė jis.

Ulaganas nusijuokė, tačiau jo akys liko šaltos.

– Olchunai pasakė mums, kad buvai atjojęs pas juos su sūnumi. Už tai, kad jų chanas į mūsų mažytę stovyklą atsiųstų savo

raitelį, jam gerai sumokėjome. Įkalbėti jį nebuvo sunku, – tyliai nusijuokė Ulaganas. – Tavęs nemėgsta. Pasvarstydavau, gal daugiau nebeatjosi, tačiau senasis Sansaras laikosi žodžio.

Jesugėjaus širdis nuliūdo – jis išsigando dėl Temudžino. Galvodamas, ką daryti, stengėsi, kad jo priešas nenutiltų. Jis matė, kad Ulaganas kvailys. Kalbėtis su žmogumi, kurį ketini nužudyti, nėra jokios prasmės, tačiau jaunasis karys mėgavosi savo galia Jesugėjui.

– Kodėl buvo verta siųsti jus į žygį mano gyvybės? – paklausė Jesugėjus.

Ulaganas išsišiepė.

– Vilke, tu nužudei ne bet ką. Nužudei chano sūnų, kuriam užteko kvailumo grobti iš jūsų kaimenių. Jo tėvas lengvai neatleidžia.

Apsimesdamas, kad dėmesingai klausosi, Jesugėjus linktelėjo. Jis pamatė, kad ir kiti trys ruošiasi ištepti savo kardų ašmenis, ir be jokio perspėjimo šoko priekin, stipriai kirto į kaklą Nasanui, grįžtelėjusiam į draugus. Totorius mirdamas suriko ir nugriuvo, o Ulaganas, apimtas įtūžio, suriaumojo ir smeigė kardu tiesiai Jesugėjui į krūtinę. Totorius buvo greitas, tačiau ašmenys, atsimušę į grandelinius šarvus po delu, nuslydo į šoną ir nukirto tik drabužio skiautę.

Siekdamas pranašumo, Jesugėjus žaibiškai puolė. Porą kartų suskambėjo ašmenys, kai trise jį apsupo. Pečiuose jis jautė jėgą. Jis parodys, kas yra vilkų chanas.

Jesugėjus visus apgavo, metęsis į priekį, paskui atšokęs atgal. Trimis slystamais žingsniais jis atsidūrė jiems už nugarų. Vienas vyras plačiai užsimojo kirsti, tačiau Jesugėjus dūrė jam į krūtinę prie pažasties ir kiek galėdamas pasuko ašmenis. Staiga nugaroje pajuto stiprų skausmą, tačiau šoktelėjęs buvo nebepasiekiamas ir kirčiu nuvertė trečiąjį nukirstu žandikauliu.

Ulaganas puolė įniršęs dėl trijų ginklo brolių mirties.

– Reikėjo atsivesti daugiau karių. Ne juokas įveikti chaną, – paerzino jį Jesugėjus. – Penki man įžeidimas.

Vengdamas Ulagano kirčio, jis staiga parkrito ant vieno kelio. Žaibišku judesiu Jesugėjus kirto, kardas pataikė jaunuoliui į blauzdą. Žaizda nebuvo mirtina, tačiau kraujui aptaškius Ulagano batus totorių karys staiga prarado pasitikėjimą savimi.

Jesugėjus atsistojo, žengė į kairę, paskui į dešinę, kad abu jo priešai sutriktų. To su Eluku ir kariais jis mokydavosi kasdien ir žinojo, kad tokie judesiai labai svarbūs norint laimėti kardų kautynes. Kardą pakelti mokėjo kiekvienas, tačiau meistrą atskirti galėjai iš to, kaip kaunantis juda jo kojos. Jis šyptelėjo pamatęs, kad Ulaganas šoko jo link, ir pamojo jaunuoliui prieiti arčiau. Totorius linktelėjo savo paskutiniam kariui, ir šis atsitraukė į šoną. Ulaganas gerai apskaičiavo laiką, tad Jesugėjui nebeliko kur trauktis. Jis suvarė kardą vyrui į krūtinę, – jo net vardo nežinojo, – tačiau kardas įstrigo tarp šonkaulių, ir Ulaganas smogė visa jėga ir pro grandelinius šarvus įbedė kardą smaigaliu Jesugėjui į pilvą. Jesugėjaus rankos atsileido, kardas iškrito. Jis pajuto širdgėlą dėl savo sūnų, ir šis skausmas buvo stipresnis už kūno skausmą. Dešine ranka sugriebęs Ulaganą, stengėsi jį sulaikyti, kaire iš diržo išsitraukė durklą.

Ulaganas pajuto Jesugėjaus judesį ir ėmė draskytis, norėdamas ištrūkti, tačiau Jesugėjaus gniaužtai buvo geležiniai. Jis pažvelgė žemyn į jaunąjį totorių ir spjovė jam į veidą.

– Už tai, ką padarei, totoriau, jūsų šioje žemėje nebeliks. Jūsų gerai bus sudeginti, o kaimenės išsklaidytos.

Staigiu judesiu jis perrėžė jaunuoliui gerklę ir paleido. Šis nuvirto. Jesugėjus lenkdamasis pajuto, kaip iš žaizdos išslydo totoriaus kardas, iš skausmo suriaumojo ir suklupo. Jautė, kaip per šlaunis teka kraujas. Trūkčiodamas ir keikdamasis, užsimerkęs,

nes nebebuvo į ką žiūrėti, durklu nuo delo atpjovė didelę atraižą. Išsigandęs žirgas neramiai tampė pavadį ir žvengė. Gyvulį gąsdino kraujo kvapas, ir Jesugėjus prisivertė ramiai jį pakalbinti. Jeigu žirgas nusitrauktų ir pabėgtų, pas savuosius jis nebesugrįžtų.

– Viskas gerai, mažiau. Jie nenužudė manęs. Ar prisimeni, kaip Elukas griuvo ant jauno medelio ir tas persmeigė jam nugarą? Jį išgelbėjo verdantis airagas, kuriuo vilgė žaizdą.

Jis šyptelėjo prisiminęs, kaip paprastai nekalbus Elukas tą kartą klykė tarsi kūdikis. Jesugėjui palengvėjo, kai pajuto, kad kalbėdamas nuramino žirgą ir šis nustojo tampyti pavadį.

– Taip jau geriau, mažiau. Tu parneši mane namo.

Atrodė, tuoj apims svaigulys, tačiau jo pirštai kietai apvyniojo skudurą aplink liemenį, tvirtai surišo tvarsčio galus. Pakėlęs rankas krūptelėjo užuodęs žmogaus išmatas, kuriomis buvo išteptas Ulagano kardas. Šlykštu, pagalvojo. Vien už tai jie nusipelnė mirties.

Norėjosi klūpėti ištiesus nugarą. Tėvo kardas gulėjo šalia, ir palietus ranka šaltą metalą apėmė ramybė. Norėjosi čia pasilikti ilgai ir žiūrėti, kaip kyla saulė. Tačiau žinojo ir tai: jeigu jis nori, kad Temudžinas liktų gyvas, čia būti negalima. Reikėjo grįžti į vilkų stovyklą ir pasiųsti karius gelbėti sūnaus. Būtinai reikėjo grįžti. Kūnas atrodė sunkus ir niekam tinkamas, tačiau jis vėl sukaupė visas jėgas.

Iš skausmo riktelėjęs atsistojo ir klupdamas nusvyravo prie žirgo, žiūrinčio į jį neramiomis akimis. Kakta atsirėmęs į žirgo šoną pailsėjo ir iš skausmo trūkčiojamai kvėpuodamas tarp balno diržų įkišo kardą. Neklusniais pirštais atrišo pavadį ir kažkaip sugebėjo įsėsti į balną. Žinojo, kad stataus šlaito žemyn neįveiks, tačiau kita kalvos pusė lengvesnė joti, todėl keliais spustelėjo žirgo šonus. Jis žvelgė į tolius, ten, kur buvo jo namai ir šeima.

VIII
SKYRIUS

Vakarui atėjus Bekteris paleido savo kumelę pasiganyti. Jis sėdėjo ant aukštos kalvos ir dairėsi, ar nematyti grįžtančio tėvo. Nuo jodinėjimo skaudėjo nugarą – visą dieną jis prižiūrėjo kaimenes. Darbas bent nebuvo nuobodus. Jis spėjo išgelbėti ožkiuką, įkritusį į pelkę prie upės ir vos nenuskendusį. Apie juosmenį apsirišęs virvę, įbrido į juodą dumblą ir ištraukė nusigandusį gyvuliuką. Ožkiukas kaip pasiutęs priešinosi, tačiau Bekteris čiupo jį už ausies, ištraukė ir paguldė ant sauso kranto džiūti. Mažiukas į Bekterį žiūrėjo taip, tarsi dėl viso sąmyšio būtų kaltas žmogus. Lėtai žvalgydamas lygumą, Bekteris nuo odos krapštė pridžiūvusį purvą.

Jis mėgdavo būti ten, kur negirdėti gerų sumaišties ir triukšmo. Išvykus tėvui, jis pajuto, kaip vos pastebimai pasikeitė kitų žmonių, ypač Eluko, elgesys su juo. Kol Jesugėjus buvo stovykloje, karys klausydavo jo tėvo ir buvo nuolankus, tačiau kai jie liko vieni, Bekteris matė, kaip šis gentainis prieš jį pučiasi, ir jam buvo nesmagu. Tėvui apie tai neverta nė užsiminti, tačiau šalia Eluko jis būdavo budrus ir klausydavo tik savo proto balso. Bekteris suprato, kad dirbant ir mokantis kautis geriausia tylėti ir neatsilikti nuo kitų. Čia jis bent galėjo parodyti savo sugebėjimus ir, tempdamas lanko templę, nebejausdavo Temudžino žvilgsnio ant sprando. Temudžinui išvykus pas olchunus, jam

palengvėjo. Net tikėjosi, kad ten jo broliui įkrės išminties ir pamokys gerbti vyresniuosius.

Su malonumu Bekteris prisiminė, kaip Kokė bandė jį erzinti pačią pirmą dieną. Jaunesnis berniukas neprilygo Bekteriui jėga ir nuožmumu, tad Bekteris pargriovęs jį spardė iki sąmonės netekimo. Jo žiaurumas olchunų žmones pribloškė – galėjai pamanyti, kad jų gentyje berniukai nesimuša. Bekteris nusispjovė, prisiminęs jų priekaištaujančius veidus, panašius į avių snukučius. O Kokė jo daugiau nebeerzino. Tai buvo gera pamoka tam snargliui.

Žinoma, Enkas jį mušė vilnos plakimo lazda, tačiau Bekteris smūgius kentė nė necyptelėjęs, o kai Enkas užduso ir pavargo, atėmė iš jo lazdą, taip parodydamas savo jėgą. Paskui jie paliko jį ramybėje, o Enkas suprato, kad neverta būti su Bekteriu šiurkščiam. Kaip ir sakė Jesugėjus. Olchunų žmonės silpni, nors jų moterys minkštos kaip šviežias sviestas ir eidamos pro šalį kaitina kraują.

Bekteris pagalvojo, kad jo išrinktoji dabar jau subrendusi, nors olchunų gentis iki šiol jos neatsiuntė. Jis prisiminė, kaip juodu išjojo į tyrus ir jis ant upelio kranto ją pasiguldė. Supratusi, ką jis daro, ji šiek tiek priešinosi, ir jam nesisekė. Teko panaudoti jėgą, tačiau juk jis turėjo tam teisę. Vėliau pagalvojo – jeigu nieko iš jo nenorėjo, ko trynėsi apie jį gere. Prisiminimas sukėlė šypseną. Nors ji po to kiek paverkė, jis matė, kad jos žvilgsnis nušvitęs. Prisiminus nuogą jos kūną, jam sustandėjo varpa, ir jis vėl pasvarstė, kada olchunai ją atsiųs. Jos tėvas jo nemėgo, tačiau olchunų žmonės nedrįs prieštarauti Jesugėjui. Vargu ar jie atiduotų ją kitam vyrui po to, kai Bekteris išliejo į ją savo sėklą. Gal ji net pastojo. Bekteris manė, kad vargu ar tai įmanoma prieš pasirodant mėnesinių kraujui, tačiau žinojo ir tai – čia yra daug paslapčių, kurių iki šiol niekas iki galo nesupranta.

Artėjant nakčiai, oras kankinančioms svajonėms darėsi per šaltas, ir jis vėl ėmė žvalgytis. Bekteris buvo beveik įsitikinęs, kad vilkų šeimos jau susitaikė su tuo, jog vieną dieną jis taps jų vadu, nors, kai nebūdavo Jesugėjaus, įsakymų visi laukdavo iš Eluko. Tai Elukas pasiuntė žvalgus ir stebėtojus. Tačiau viskas turėjo pasikeisti Bekteriui gavus žmoną ir nužudžius pirmąjį priešą. Iki tol patyrę kariai žiūrės į jį kaip į berniuką – kaip jis žiūri į savo brolius.

Tirštėjančiose sutemose Bekteris pamatė tamsią dėmę, pasirodžiusią žemai tyruose. Jis pašoko ir iš po delo išsitraukė ragą. Prieš pakeldamas jį, kelias akimirkas svarstė, akimis ieškodamas, ar, be vienišo raitelio, nematyti didesnės grėsmės. Nuo aukštumos jis žvelgė į didžiulį ganyklų plotą – regis, raitelis vienas. Bekteris susiraukė tikėdamasis, kad ten ne kuris nors nieko neperspėjusių kvailų jo brolių. Jeigu vakarieniaujančius karius sukeltų be reikalo, jo padėtis gentyje nepagerėtų.

Žiūrėdamas į artėjantį nedidelį raitelį Bekteris nusprendė palaukti. Raitelis akivaizdžiai neskubėjo. Jo žirgas ėjo tarsi be tikslo, atrodė, kad žmogus, kurį jis neša, nežino, kur joja.

Nuo savo minties jis apsiniaukė. Yra žmonių, kurie sako, kad nepriklauso jokiai genčiai. Jie klajoja tyruose iš vienos genties į kitą, padirba kokią dieną už maistą, kartais atneša prekių mainyti. Jų niekas nemėgo – visada galėjai laukti, kad jie pavogs, ką tik įmanoma pavogti, ir dings. Bekteris žinojo: ne savo genties vyrais niekas nepasitiki. Jis spėliojo, ar raitelis nėra vienas iš tokių.

Saulė nusileido anapus kalvų, šviesa ėmė sparčiai blėsti. Bekteris suprato – kol nepažįstamasis nespėjo dingti sutemose, jis turi papūsti ragą. Pakėlė ragą prie lūpų ir vėl sudvejojo. Kažkuo pažįstamas tolimo raitelio pavidalas jį sulaikė. Bet juk ten negali būti Jesugėjus? Jo tėvas taip prastai niekada nejodinėjo.

Jis vos nepavėlavo sutrimituoti. Kalvomis nuvilnijęs garsas buvo pratisas ir graudus. Iš visų pusių pasigirdo kitų stebėtojų ragų balsai, ir Bekteris patenkintas pasikišo ragą po delu. Dabar, kai visi perspėti, galima joti pažiūrėti, kas gi tas raitelis. Užšoko ant kumelės ir pasitikrino, ar lengvai pasieks peilį ir lanką. Vakaro tyloje buvo girdėti atsako šūksniai ir žirgų kanopų dundesys. Įsiaudrinę kariai jojo iš stovyklos. Bekteris kulnais spustelėjo kumelei šonus ir ėmė leistis nuo kalvos, trokšdamas aplenkti Eluką ir vyresnius karius. Jis jautėsi taip, tarsi vienišasis raitelis būtų buvęs jo nuosavybė. Pagaliau Bekteris jį vėl pamatė. Nusileidus į lygumą ir pavarius kumelę šuoliais, mintys apie olchunus ir pažadėtą žmoną išgaravo, širdis ėmė tankiau daužytis. Pūtė vėsus vakaro vėjas, o Bekteris netvėrė noru parodyti kitiems, kad gali jiems vadovauti.

Vilkai lėkė iš stovyklos vedami Eluko. Prieblandoje jie matė, kaip Bekteris pasileido šuoliais, ir nusekė jį, vis dar nesuprasdami, kodėl jis sukėlė sumaištį.

Elukas pasiuntė po dešimtį karių iš abiejų pusių apsupti stovyklos – juos galėjo užpulti iš kito šono. Palikti gerus be apsaugos, jei kas nors surengė pasalą, būtų klaida. Priešams užtektų išradingumo nuvilioti stebėtojus ir juos pulti, o prieblanda sukelti sumaiščiai labai tiko. Joti be Jesugėjaus kairėje Elukui buvo neįprasta, tačiau jautė džiaugsmą matydamas, kad kiti jo klauso. Jis davė įsakymus, ir netrukus susidarė arbanas, kurio smaigalyje jojo Elukas. Visi jie sekė paskui Bekterį.

Iš priekio vėl pasigirdo rago garsas, ir Elukas, stengdamasis įžiūrėti, kas ten, prisimerkė. Tamsoje jis beveik nieko nematė, todėl lėkti šuoliais jo kumelei ir paties gyvybei buvo pavojinga, tačiau jis ragino kumelę be perstojo, žinodamas, kad nesant pavojaus Bekteris netrimituotų. Elukas įtempė lanką ir apčiuopomis įdėjo strėlę. Tai jam buvo tekę daryti tūkstančius kartų.

Kariai pasekė jo pavyzdžiu. Kad ir kas išdrįstų pulti vilkus, tą, dar nespėjusį priartėti, sutiktų zvimbiančių strėlių lietus. Jie jojo rūsčiai tylėdami, pasistoję balnakilpėse, puikiai laikydami pusiausvyrą ant šuoliuojančių žirgų. Elukas susičiaupė prieš vėją, pajutęs puolimo jaudulį. Tegu jie išgirsta, kaip jų link artėja kanopų dundesys. Tegu jie bijo atpildo.

Šuoliuojantys kariai tamsoje kone užlėkė ant dviejų atviroje vietoje stovinčių žirgų. Elukas vos nepaleido strėlės, tačiau išgirdęs, kaip šaukia Bekteris, nepatenkintas atsisėdo į balną ir atleido pavadį. Jis vis dar jautė įsiaudrinusį kraują ir staiga įniršo ant Jesugėjaus sūnaus, kam juos čia atvedė be reikalo. Užmetęs lanką ant balno gugos, Elukas vikriai nušoko nuo žirgo ir išsitraukė kardą. Buvo tamsu, ir jis vis dar nesuprato, kas darosi.

– Elukai, padėk, – paprašė Bekteris aukštu susijaudinusiu balsu.

Elukas pamatė, kaip iš berniuko glėbio ant žemės slysta bejėgiškas Jesugėjaus kūnas. Jis pajuto, kaip dingsta paskutiniai kautynių įniršio pėdsakai, ir sunkiai dunksinčia širdimi priklaupė šalia Jesugėjaus ir Bekterio.

– Jis sužeistas? – paklausė Elukas, paliesdamas savo chaną.

Jis beveik nieko nematė, tad patrynė pirštais ir juos apuostė. Jesugėjaus pilvas buvo tvirtai aptvarstytas, tačiau per tvarstį sunkėsi kraujas.

– Elukai, jis nugriuvo. Nugriuvo man į glėbį, – tarė Bekteris. Buvo matyti, kad jį apima baimė. – Aš negalėjau jo išlaikyti.

Elukas ramindamas uždėjo ranką berniukui ant peties. Tada sušvilpė, duodamas ženklą prijoti kitiems kariams. Jis suėmė vieno tamsaus raitelio pavadį.

– Basanai, jok pas olchunus ir sužinok, kas atsitiko.

– Ar prasideda karas? – paklausė karys.

– Galbūt. Pasakyk – jeigu jie tavęs neišleis, mes atjosime ir aš pasirūpinsiu, kad jų gerai virstų pelenais.

Karys linktelėjo ir nujojo, kanopų dundesys greitai ištirpo naktyje.

Jesugėjus sudejavo ir atsimerkė, išsigando aplink judančių šešėlių.

– Elukai? – sušnibždėjo jis.

Elukas pasilenkė prie jo.

– Čia aš, mano chane.

Jie laukė, ką dar pasakys Jesugėjus, tačiau šis vėl prarado sąmonę. Elukas susiraukė.

– Jį reikia gabenti į stovyklą gydyti žaizdų. Pasitrauk, berniuk, dabar tu niekuo negali padėti.

Bekteris stovėjo be žado, nepajėgdamas suvokti, kad prie jo kojų guli bejėgis tėvas.

– Jis nugriuvo, – pasakė tarsi per miegus. – Ar jis miršta?

Elukas žiūrėjo į gulintį vyrą, paskui kurį sekė visą savo kario gyvenimą. Kiek galėdamas švelniau suėmė Jesugėjų už pažastų ir užsivertė ant pečių. Chanas buvo sunkus, o grandeliniai šarvai dar pridėjo svorio, tačiau Elukas buvo stiprus ir neparodė nė ženklo, kad jam sunku.

– Bekteri, padėk užkelti ant žirgo. Jis dar gyvas, turim jį nugabenti ten, kur šilta. Naktį čia jis mirtų.

Jis paguldė Jesugėjų skersai balną. Ilgos chano rankos beveik siekė žemę.

Keliant Jesugėjų į balną Elukui dingtelėjo mintis.

– Kur jo kardas? – paklausė jis. – Ar niekas nematot?

– Ne. Turbūt nukrito su juo.

Lipdamas į balną, Elukas atsiduso. Net nebuvo kada galvoti apie tai, kas darosi. Pasilenkęs kalbėtis su chano sūnumi, ant krūtinės pajuto Jesugėjaus kraujo šilumą.

– Pažymėk vietą, kad galėtume ją rasti prašvitus. Jis tau nepadėkos, jei dings jo tėvo kardas.

Bekteris pasisuko į šalia stovintį kitą tėvo karį, priblokštą to, ką mato.

– Pasilik čia, Unegenai. Aš turiu su tėvu grįžti į stovyklą. Kai tik bus matyti, apžiūrėk viską aplinkui ir radęs kardą parnešk man.

– Padarysiu, kaip liepi, – iš tamsos pasigirdo Unegeno balsas.

Bekteris pasuko prie savo kumelės. Duodamas įsakymą, tamsoje jis nematė Eluko veido. Tokiomis akimirkomis pasaulis keičiasi, ir Elukas nežinojo, kas jų laukia rytoj.

Žiūrėdama į gentainius, Hiulana šluostėsi ašaras. Pasklidus žiniai apie chano sužeidimą, susirinko vilkų vyrai ir moterys, visi laukė naujienų. Hiulana norėjo pasakyti jiems ką nors nauja, tačiau iki šiol Jesugėjus nepratarė nė žodžio. Jis gulėjo vėsioje gero prieblandoje, jo oda degte degė. Lėtai slinko diena, saulė jau buvo aukštai, bet visi laukė nesitraukdami.

– Jis dar gyvas, – tarė Hiulana. – Aš išploviau žaizdą, bet jis dar neatsipeikėjo.

Elukas linktelėjo, pro jos žvilgsnį neprasprūdo tai, kaip į jį žiūri kiti kariai. Kačiunas, Temugė ir Chazaras stovėjo šalia bejėgio tėvo sukrėsti ir išbalę. Po antklodėmis Jesugėjus atrodė mažesnis, jo silpnumas sūnus gąsdino labiau negu visa, ką jie patyrė iki šiol. Jų gyvenimuose jis buvo toks galingas, jog atrodė protu nesuvokiama, kad tėvas gali mirti. Hiulana bijojo dėl jų visų, nors garsiai nieko nesakė. Kitų vyrų akyse ji matė godulį ir žinojo, kas laukia šeimos netekus gynėjo. Kalbėdamasis su ja, šypseną ypač bandė slėpti Elukas, nors jo žodžiai buvo pabrėžtinai mandagūs.

– Pasakysiu, jei jis prabus, – pasakė ji kariams.

Ji nėrė į gerą, kuo toliau nuo jų abejingo domesio. Lopšyje klykė dukrelė Temuluna, prašydamasi, kad ją pervystytų. Klyksmas buvo panašus į aidintį jos viduje, ir ji vos laikėsi nepradėjusi klykti pati. Reikėjo tvardytis vien dėl sūnų.

Kartu su ja vidun įėjo Temugė. Jo lūpytės virpėjo iš sielvarto. Hiulana jį pakėlė ir nušluostė akis, nors pati apsipylė ašaromis. Jie verkė šalia Jesugėjaus ir žinojo, kad chanas nieko negirdi.

– Kas bus, jei jis mirs? – paklausė Temugė.

Nespėjus atsakyti, girgžtelėjo durys ir įėjo Elukas. Hiulaną apėmė įsiūtis, kad ją pamatė tokią akimirką, ji piktai nusibraukė ašaras.

– Pasiunčiau kitus tavo sūnus prie kaimenių visai dienai, kad negalvotų tiek daug apie tėvą, – pasakė Elukas.

Žinoma, ji galėjo tai įsivaizduoti, tačiau jai pasirodė, kad žiūrint į sustingusį Jesugėjų Eluko veide atsirado slepiamas pasitenkinimas.

– Tau užtenka tvirtybės, kai to reikia genčiai, – tarė Hiulana. – Mano vyras padėkos tau, kai tik atsigaus.

Elukas vos linktelėjo, praleisdamas jos žodžius pro ausis, ir priėjo prie gulinčio Jesugėjaus. Ranką pridėjęs prie chano kaktos ir pajutęs karštį tyliai švilptelėjo. Pauostė žaizdą, ir Hiulana suprato, kad jis turėjo užuosti pūvančios mėsos kvapą.

– Į žaizdą pyliau pakaitinto spirito, – pasakė Hiulana. – Turiu karštį mušančių žolelių.

Ji jautė – privalo kalbėti vien tam, kad nebūtų tylu. Regis, Jesugėjui grįžus Elukas kiek pasikeitė. Jo eisena matant žmonėms pasidarė išdidesnė, o žvilgsnis, vos jai prabilus, gręžte gręžė ją. Kiekvieną kartą jiems kalbantis Hiulana norėjo minėti Jesugėjų, tarsi tai padėtų jam išgyventi. Net baisu pagalvoti, kad jis gali mirti, ir ji nedrįso žvelgti į ateitį. Jesugėjus privalo gyventi.

– Mano šeima su juo nuo pat jo gimimo, – švelniai pasakė Elukas. – Aš visada buvau jam ištikimas.

– Jis tai žino, Elukai. Jis tave dabar tikrai girdi ir žino, kad esi geriausias iš jo vyrų.

– Jeigu tik nemirs, – tyliai pasakė Elukas, atsisukdamas į ją. – Jei mirs, priesaika jam manęs nebesaistys.

Apimta siaubo, Hiulana žvelgė į jį. Kol dar ne viskas pasakyta, niekas gyvenime nepasikeitė, ir ji dar gali tramdyti savo baimę. Užvis baisiausia tai, ką jis gali išdrįsti pasakyti.

– Jis išgyvens, Elukai, – atsakė ji išdavikiškai drebančiu balsu. – Karštis nukris, ir jis sužinos, kad tu likai jam ištikimas tada, kai to labiausiai reikėjo.

Jos vyro karys tarsi kažką suvokė. Jis papurtė galvą, dingo atsargus žvilgsnis.

– Žinoma. Anksti ką nors galvoti, – pasakė žiūrėdamas į išbalusį Jesugėjaus veidą ir krūtinę. Tvarsčiai buvo tamsūs nuo kraujo. Jis palietė juos, ir ant pirštų liko raudonos dėmės. – Aš esu ištikimas visoms šeimoms. Joms reikia stiprybės. Turiu galvoti apie vilkus ir kas jų laukia, – tarsi sau pasakė jis.

Hiulanai gniaužė kvapą matant, kad tai, kas jos gyvenime buvo tvirta ir aišku, dabar griūva. Jai buvo nepakeliama Eluko veide atsiradusi viską apskaičiavusio žmogaus išraiška. Jos sūnūs – niekuo nenusikaltę – turės kentėti.

Nepasakęs daugiau nė žodžio, Elukas išėjo, tarsi mandagybių jam jau būtų gana. Ko gero, iš tikrųjų buvo gana. Jo veide Hiulana pamatė atvirą valdžios troškimą, ji nebegalės to pamiršti. Net jei Jesugėjus sveikas pašoktų iš patalo, viskas būtų nebe taip, kaip buvo anksčiau, – Elukas jau pasiryžo tapti chanu.

Išgirdo, kaip kūkčioja Temugė, vėl apkabino jį. Jis beviltiškai apsivijo ją rankutėmis, ir tai ją ramino. Lopšyje užmiršta klykė duktė.

– Kas mums bus? – kūkčiojo Temugė.

Glausdama jį glėbyje, Hiulana papurtė galvą. Ji nežinojo.

Bekteris išvydo karį, pasiųstą ieškoti tėvo kardo. Skubėdamas vyras ėjo tarp gerų susimąstęs ir nuleidęs galvą. Bekteris jį pašaukė, tačiau atrodė, karys negirdi. Jis skubėjo tolyn. Susiraukęs Bekteris jį pasivijo ir paėmė už alkūnės.

– Unegenai, kodėl neatėjai pas mane? – griežtai paklausė Bekteris. – Ar radai mano tėvo kardą?

Unegenas žvilgtelėjo į kažką Bekteriui už nugaros, ir šis atsigręžęs pamatė, kad juos stebi Elukas.

Unegenas neišlaikė Bekterio žvilgsnio ir nuleido akis.

– Ne, ne, aš jo neradau. Man labai gaila, – pasakė Unegenas, iš Bekterio rankos ištraukė rankovę ir nuėjo šalin.

IX
SKYRIUS

Spindint baltoms žvaigždėms, Temudžinas žiūrėjo pro aukštą žolę. Išeiti iš Šolojaus gero nebuvo sunku. Tebegaravo šviežias šlapimas. Šolojaus žmona ir duktė kietai miegojo, o senis ką tik buvo išsituštinęs šlapimo pūslę. Temudžinas žinojo, kad jo dingimą greitai pastebės, bet nedrįso artintis prie žirgų aptvaro. Olchunai saugojo savo žirgus, tačiau, net jei nebūtų saugoję, tamsoje tarp daugybės svetimų žirgų susirasti savo Baltakojį būtų neįmanoma. Bet tai nesvarbu. Jo auka ėjo pėsčiomis.

Tyrai buvo užlieti sidabru. Temudžinas tyliai žengė žole, stengdamasis nekliudyti akmens, kad nesuklustų priekyje einantis vyresnis vaikinas. Jis nežinojo, kur Kokė eina. Tai nesvarbu. Pamatęs tarp gerų žmogų, Temudžinas sustingo ir atidžiai įsižiūrėjo. Per savaitę olchunų stovykloje jis gerai įsidėmėjo išdidžią Kokės eiseną. Atpažinęs jį, Temudžinas ėmė tyliai sekti apimtas medžiotojo įkarščio. Tą naktį jis neketino keršyti, tačiau vargu ar atsiras geresnė proga. Pasaulis miegojo, tamsioje žolių jūroje judėjo tik du pavidalai.

Labai susikaupęs Temudžinas žiūrėjo į vyresnįjį vaikiną. Jis lengvai striuoksėjo, pasirengęs susigūžti, jeigu Kokė jį pajustų. Mėnesienoje kurį laiką įsivaizdavo, kad seka vaiduoklį, viliojantį ten, kur tamsiosios jėgos atims jam gyvybę. Tėvas yra pasakojęs

apie surastus mirtinai sušalusius gentainius. Jų į tolį įsmeigtose akyse atsispindėdavo siaubas, širdį stingdant žiemos šalčiui. Prisiminęs tai, Temudžinas suvirpėjo. Naktis buvo šalta, tačiau jį šildė jo paties pyktis. Jis slėpė pyktį visas sunkias dienas, praleistas čia, patyręs įžeidimų ir smūgių, puoselėjo jį nešiodamasis širdyje. Rankos prašyte prašėsi peilio, tačiau jis manė esąs užtektinai stiprus įveikti Kokę plikomis rankomis. Nors širdis daužėsi, jis jautė džiugesį ir pyktį vienu metu. Sėlindamas juto, kad šie jo jausmai gyvi. Būti medžiotoju nuostabu.

Kokė ėjo turėdamas kažkokį tikslą. Temudžinas matė, kad jis pasuko tamsaus šešėlio kalvos papėdėje link. Olchunų žvalgai priešų turi dairytis kitoje pusėje ir neįžiūrėtų vaikinų tokioje tirštoje tamsoje. Temudžinui buvo neramu – ar nepames savo aukos. Kokei panirus į šešėlį ir dingus, Temudžinas ėmė lengva ristele bėgti. Kvėpavimas šiek tiek padažnėjo, tačiau jis, kaip buvo mokytas, judėjo atsargiai. Nebuvo jokio garso, tik minkštas jo batų tapsėjimas. Įbėgdamas į šešėlį, prie tako pamatė krūvą akmenų – piramidę dvasioms. Negalvodamas pasičiupo kumščio didumo akmenį, su niūriu pasitenkinimu pajuto jo svorį.

Atsidūręs tirštoje tamsoje, Temudžinas mirksėjo akimis ieškodamas Kokės. Blogai būtų ant jo suklupti. Dar blogiau, jeigu pasitaikytų keli olchunų vaikinai, atsinešę čia odos maišelį pasivogto juodojo airago. O užvis blogiausia būtų, jei Kokė čia jį atsiviliojo tyčia ir dabar vėl primuš. Temudžinas papurtė galvą, kad ši prašviesėtų. Jis pasirinko savo kelią ir iš jo nesitrauks.

Priekyje išgirdęs prislopintus balsus, jis sustingo, stengdamasis įžiūrėti, kas ten kalba. Mėnulį užstojo kalnas, ir jis beveik nieko nematė. Sėlindamas artyn, juto, kaip kas žingsnį pila prakaitas. Išgirdo negarsų Kokės juoką ir kitą balsą, aukštesnį. Temudžinas nusišypsojo. Kokė susirado merginą, nors grėsė susilaukti jos tėvų pykčio. Gal jie ims voliotis ir bus galima užklupti netikėtai?

Nugalėjęs troškimą pribėgti ir pulti, jis nusprendė palaukti, kol Kokė grįš atgal. Temudžinas žinojo, kad mūšiai laimimi slaptumu, greičiu ir jėga. Kur pora guli, buvo neaišku, tačiau jie arti – jis išgirdo, kaip Kokė ėmė tolygiai kriokuoti. Temudžinas nusišiepė, atsirėmė į uolą ir ėmė kantriai laukti progos smogti.

Laukti teko neilgai. Mėnulis pasislinko per plaštaką, tamsioji juosta kalno papėdėje pašviesėjo, ir Temudžinas vėl išgirdo kalbantis, mergina tyliai juokėsi. Jis svarstė, kuri mergina sutiko ateiti į tokią tamsą, ir įsivaizdavo veidus tų, kurias matė veliant veltinį. Viena ar dvi buvo guvios, įrudusios saulėje, kai pažvelgdavo į Temudžiną, jis jautė kažkokį neramumą, bet manė, kad panašiai jaučiasi visi vyrai su gražiomis moterimis. Buvo apmaudu, kad to nejuto matydamas Bortę, o ją, regis, jo buvimas šalia tik erzino. Jeigu ji būtų ilgakojė ir mikli, tėvo pasirinkimas gal žadėtų ir ką nors malonaus.

Temudžinas sulaikė kvėpavimą. Kažkas ėjo taku, ir jis prisispaudė prie uolos, tikėdamasis, kad jo nepastebės. Kad reikėjo pasislėpti aukštoje žolėje, jis suprato per vėlai. Jei jie bus kartu, teks pulti abu arba nieko nedaryti. Kai neregimas žmogus priartėjo, krūtinėje ėmė dunksėti, kraujo tvinksniai tarsi didžiulis būgnas atsiliepė ausyse, jis sunkiai gaudė orą.

Su kankinamu nerimu Temudžinas žiūrėjo į už kelių žingsnių einantį pavidalą. Jis buvo beveik įsitikinęs, kad tai – ne Kokė. Žingsniai per lengvi, ir šešėlis mažesnis už jo priešo. Širdis daužėsi – tai buvo mergina, ir kai ji praėjo, Temudžinas pamažu ėmė atgauti kvapą. Akimirką nuo įtampos svaigo galva. Jis pasisuko ton pusėn, iš kurios turėjo pasirodyti Kokė, ir žengė ant tako jo pasitikti.

Tada vėl išgirdo žingsnius ir leido Kokei prieiti arčiau. Jis prabilo gardžiuodamasis tuo, kaip jo balsas išgąsdins vaikiną.

– Koke, – sušnibždėjo jis.

Judantis šešėlis šoktelėjo iš siaubo.

– Kas ten? – sušnypštė Kokė. Jo balse buvo girdėti baimė ir kaltumas.

Temudžinas neleido jam atsipeikėti. Jis trenkė kumštyje suspaudęs akmenį. Tamsoje smūgis išėjo silpnas, tačiau Kokė susverdėjo. Temudžinas pajuto smūgį į pilvą, ko gero, alkūne ir, apimtas galų gale išsiveržusio laukinio pykčio, ėmė daužyti Kokę. Jis nematė priešo, tačiau aklumas suteikė jėgų. Daužė Kokę kumščiais ir spardė, kol šis nugriuvo. Temudžinas pasilenkė prie jo krūtinės.

Begarsėse grumtynėse jis pametė savo akmenį, tad dabar, prilaikydamas gulintįjį, ėmė apgraibomis jo ieškoti. Kokė bandė šauktis pagalbos, tačiau Temudžinas smogė porą kartų jam į veidą ir toliau ieškojo akmens. Rado jį ir tvirtai suspaudė. Užsimodamas Temudžinas pajuto kylančią pykčio bangą – buvo pasirengęs užmušti savo kankintoją.

– Temudžinai! – pasigirdo balsas iš tamsos.

Abu vaikinai sustingo, Kokė, išgirdęs vardą, dar sumykė. Temudžinas veikė nesąmoningai – apvertė savo priešą ir pašoko, laukdamas naujo puolimo. Jis atsitrenkė į nedidelę žmogystą ir pargriovė ją, šūktelėjo pažįstamas balsas. Išgirdo, kaip Kokė atsistojo ir nubėgo. Po jo kojomis dunksėjo akmenys.

Temudžinas paėmė žmogystą už rankų, pajuto, kokios jos plonytės. Jis tyliai nusikeikė.

– Borte, – sušnibždėjo jis, jau žinodamas, ką išgirs. – Ką tu čia veiki?

– Sekiau tave, – atsakė ji.

Jam pasirodė, kad matyti, kaip žiba jos akys, blausus dangaus šviesulių atspindys, kurio neužgožia kalnas. Iš baimės ar įtampos ji buvo uždususi, o jis svarstė, kaip jai pavyko jį visą kelią sekti ir likti nepastebėtai.

– Per tave jis paspruko, – pasakė Temudžinas.

Keletą akimirkų jis laikė ją prispaudęs, širsdamas už tai, kad jam sutrukdė. Apie visa tai Kokė papasakos kitiems olchunams, jį primuš ar net gėdingai išvarys. Jo ateitis pasikeitė dėl vienintelio žodžio. Nusikeikęs paleido Bortę, girdėjo, kaip ji atsisėda ir ima trintis rankas. Jis jautė jos kaltinamą žvilgsnį. Atsakydamas iš visų jėgų sviedė akmenį ir išgirdo, kaip jis barkšteli kažkur toli.

– Kodėl sekei mane? – jau ramiau paklausė Temudžinas.

Norėjo girdėti jos balsą. Tamsoje jis buvo šiltas ir žemas, kur kas malonesnis, kai nesimatė, kokia ji kaulėta ir koks piktas jos žvilgsnis.

– Maniau, kad tu bėgi, – atsakė ji.

Bortė atsistojo, pakilo ir jis – nesinorėjo, kad ji nutoltų, nors nebūtų galėjęs paaiškinti, kodėl.

– Maniau, kad tu džiaugtumeisi, jei pabėgčiau, – tarė jis.

– Aš... Aš nežinau. Kiek pas mus esi, man nepasakei nė vieno švelnaus žodžio. Kodėl turėčiau norėti, kad pasiliktum?

Temudžinas sumirksėjo. Per keletą akimirkų juodu pasakė vienas kitam daugiau negu per kelias dienas. Jis norėjo, kad tai tęstųsi.

– Kodėl mane sustabdei? Kokė parbėgs pas Enką ir tavo tėvą. Pastebėję, kad mūsų nėra, leisis ieškoti. Bus blogai, kai suras.

– Anas yra kvailys. Tačiau užmušti jį būtų nedora.

Nieko tamsoje nematydamas jis susirado jos ranką. Nuo prisilietimo abu aprimo. Slėpdama sutrikimą, ji prabilo:

– Temudžinai, tavo brolis jį yra kone mirtinai primušęs. Laikė jį ir daužė tol, kol šis ėmė verkti kaip vaikas. Kokė tavęs bijo, todėl ir nekenčia. Daugiau nebereikia jo skriausti. Tai tas pats, kas mušti ujamą šunį. Jo dvasia jau palaužta.

Temudžinas lėtai įkvėpė. Nuo to, ką išgirdo, jį krėtė šiurpas.

– Nežinojau, – pasakė jis.

Jos žodžiai daugelį dalykų sugrąžino į vietas, jam tarsi kas spragtelėjo atmintyje. Kokė žiaurus, tačiau Temudžinas prisiminė, kad jo akyse visada buvo šiek tiek baimės. Akimirką viskas jam atrodė nebesvarbu, pasigailėjo, kad nesmogė akmeniu, tačiau Bortė suėmė jo ranką ir priglaudė sau prie skruosto.

– Temudžinai, tu... keistas, – tarė ji.

Jam nespėjus atsakyti, ji dingo tamsoje.

– Palauk! – šūktelėjo jis. – Mes galim grįžti kartu.

– Jie primuš mus abu, – atsakė ji. – Gal aš pabėgsiu. Gal niekada nebegrįšiu.

Temudžinui buvo baisu net pagalvoti, kad Šolojus ją muša. Kažin, ką pasakytų jo tėvas, jeigu pas vilkus juodu grįžtų kartu?

– Eime su manimi. Pasiimsiu savo žirgą ir kartu josim namo.

Jis laukė jos atsakymo, tačiau ji tylėjo.

– Borte, – pašaukė jis.

Jis leidosi bėgti ir besidaužančia širdimi nulėkė žvaigždžių nutviekstu lauku. Bortė jau buvo toli, tad Temudžinas dar paspartino žingsnį. Netrukus jis skriete skriejo per žolę. Prisiminė, kaip pilna burna vandens turėdavo bėgioti kalvų šlaitais aukštyn žemyn. Nubėgęs į vietą, vandenį išspjaudavo ir taip patvirtindavo, kad kvėpavo tik per nosį. Jis bėgo lengvai, be jokių pastangų, galvodamas apie rytdieną. Nežinojo, ką darys, tačiau šiąnakt jis surado kažką brangaus. Jis suprato – kad ir kas atsitiktų, nebeleis jos skriausti. Staiga išgirdo, kaip sargybiniai ant aplinkinių kalvų ima pūsti ragus, perspėdami karius geruose.

Temudžinui grįžus, stovykloje virė sąmyšis. Artėjo aušra, tačiau liepsnojo deglai, jų riebioje geltonoje šviesoje bėgiojo žmo-

nės. Stovyklos prieigose jį du kartus sustabdė neramūs vyrai su įtemptais lankais. Kariai jau buvo balnuose, jodinėjo aplinkui, keldami dulkes ir sumaištį. Temudžinui pasirodė, kad nėra kas jiems vadovauja. Jeigu taip atsitiktų pas vilkus, virš visų iškiltų jo tėvas ir pasiųstų karius ginti kaimenių nuo plėšikų. Jis pirmąkart pamatė tai, ką Jesugėjus jau buvo patyręs. Olchunai turi daug puikių lankininkų ir medžiotojų, tačiau karui jie nepasiruošę.

Temudžinas sutiko Enką, šlubčiojantį tarp gerų, suėmė jį už žasto. Piktai šūktelėjęs, Enkas išsisuko ir pats pabandė čiupti Temudžiną.

– Jis čia! – šūktelėjo Enkas.

Temudžinas, veržDamasis iš dėdės rankų, netyčia pargriovė jį ant nugaros. Jis matė atbėgančius karius ir pajuto – jį nutvėrė ir velka žeme. Temudžinas atsipalaidavo, apsimetė nualpusiu – tikėjosi, jie nors akimirką atleis gniaužtus ir jis galės pasprukti. Viltis buvo tuščia, tačiau jis nesuprato, kas darosi – jį laikantys vyrai buvo svetimi. Jeigu pasiektų žirgą, jis galėtų pabėgti ir išvengti bausmės. Jie atsidūrė deglo šviesos salelėje. Temudžinas sausai gurktelėjo – pamatė, kad jį laiko rūstūs chano kariai tamsiais virintos odos šarvais.

Jų vadą Sansarą Temudžinas būdamas čia matė tik kartą, iš toli, genčių suėjime. Jis vėl ėmė muistytis, tad vienas karys taip trenkė antausį, kad net žiežirbos akyse pasirodė. Jį šiurkščiai nutempė prie chano gero durų. Prieš įleisdamas į vidų, vienas karys Temudžiną nuodugniai apieškojo, tada įstūmė pro durų angą. Jis išsitiesė ant lygaus geltono medžio grindų, deglų šviesoje blizgančių aukso spalva.

Žirgų žvengimas ir karių šūkavimai lauke nesiliovė, o čia Temudžinas – jau keliaklupsčias – pasijuto esąs tyloje, tvyrojo įtampa. Be chano, viduje buvo trys kariai nuogais kardais. Temudžinas pažvelgė nepažįstamiesiems į veidus – juose buvo

įniršis ir, keisčiausia, nemažai baimės. Jis būtų tylėjęs, tačiau išvydo pažįstamą žmogų ir šūktelėjo nustebęs.

– Basanai, kas atsitiko? – paklausė kildamas nuo grindų. Išvydus tėvo karį krūtinę spustelėjo nerimas.

Niekas neatsakė, o Basanas susigėdęs nusigręžė. Temudžinas susigriebė ir jį išpylė raudonis. Jis nusilenkė olchunų chanui.

– Mano viešpatie chane, – kreipėsi kaip pridera.

Palyginti su Eluku ar Jesugėjumi, Sansaras buvo menko stoto. Jis stovėjo už nugaros sunertomis rankomis, prie šono kabėjo kardas. Chano veidas buvo ramus, bet nuo įdėmaus jo žvilgsnio Temudžiną išpylė prakaitas. Galų gale Sansaras prabilo, kalbėjo kapotu tvirtu balsu.

– Tavo tėvą apimtų gėda, jeigu pamatytų tave išsižiojusį, – tarė jis. – Valdykis, vaike.

Temudžinas padarė kaip lieptas – suvaldė kvėpavimą ir ištiesė nugarą. Mintyse suskaičiavęs iki dešimties, jis vėl pakėlė galvą.

– Aš pasirengęs, mano viešpatie.

Sansaras linktelėjo. Atrodė, tarsi akimis svertų Temudžiną.

– Vaike, tavo tėvas sunkiai sužeistas. Jis gali mirti.

Temudžinas pabalo, bet veidas liko ramus. Jis jautė olchunų chano pagiežą ir staiga nusprendė jam niekada nerodyti savo silpnumo. Sansaras tylėjo. Ko gero, jis laukė, ką darys Temudžinas. Šis neprabilo, ir chanas tarė:

– Olchunai užjaučia tave. Aš pasiųsiu į tyrus žvalgus, kad jie surastų klajoklius, drįsusius užpulti chaną. Jie skaudžiai sumokės.

Girdint žvalų balsą, kai reiškė užuojautą, buvo aišku, kad chanas apsimeta. Temudžinas leido sau linktelėti, nors galvoje sukosi visokios mintys ir norėjosi rėkte išrėkti klausimus senajai gyvatei. Matydamas Temudžino sielvartą, chanas sunkiai slėpė džiaugsmą.

Atrodė, Sansarą Temudžino tylėjimas ima nervinti. Jis žvilgtelėjo į Basaną, tarsi sustingusį sėdintį dešinėje.

– Ko gero, būti su mumis visus metus nebegalėsi, vaike. Laikai dabar pavojingi, žmonės vieni kitiems grasina, nors galėtų to nedaryti. Bus teisinga tau grįžti apraudoti savo tėvo.

Temudžinas suspaudė žandikaulius. Jis nebegalėjo tylėti.

– Tai jis miršta? – paklausė.

Sansaras sušnypštė, tačiau Temudžinas į jį nekreipė dėmesio, buvo pasisukęs į tėvo karį.

– Basanai, atsakyk, aš klausiu! – tarė jam.

Tėvo karys pažvelgė Temudžinui į akis ir įsitempęs kilstelėjo galvą. Šitaip elgdamasis svetimo chano gere, Temudžinas pažeidė papročius – net po tokių naujienų jų abiejų galvoms kilo pavojus. Iš Basano akių buvo matyti, kad jis supranta, kas jiems gresia, tačiau ir jis buvo vilkas.

– Jis sunkiai sužeistas, – tvirtu balsu atsakė Basanas. – Kol galėjo, jojo į stovyklą, bet... Tai buvo prieš tris dienas. Nežinau.

– Beveik prašvito, – tarė Temudžinas.

Jis įdėmiai pažvelgė į olchunų chaną ir vėl nusilenkė.

– Mano viešpatie, bus, kaip sakei. Aš turiu grįžti ir imtis vadovauti savo žmonėms.

Tai išgirdęs Sansaras visiškai nuščiuvo, jo akys žybtelėjo.

– Eik su mano palaiminimu, Temudžinai. Čia lieka vien tavo draugai.

– Suprantu, – atsakė Temudžinas. – Mano pagarba olchunams. Tau leidus, aš eisiu pažiūrėti, kaip mano žirgas. Laukia ilga kelionė.

Chanas atsistojo ir šaltai apkabino Temudžiną. Šis suvirpėjo.

– Tesaugo tave dvasios, – pasakė Sansaras.

Temudžinas nusilenkė paskutinį kartą ir nėrė pro duris į tamsą, Basanas jam iš paskos.

Jiems išėjus, olchunų chanas kreipėsi į patikimiausius karius, traškindamas pirštų sąnarius.

– Viskas turėjo būti sutvarkyta iki galo, – piktai pasakė jis. – Tačiau kauliukai vis dar metami ir neaišku, kaip jie kris.

Nusikabinęs nuo kablio maišelį airago, plona srovele įsipylė dar neišrūgusio skysčio į burną ir piktai ją nusibraukė.

– Privalėjau žinoti, kad totoriai, nesukėlę triukšmo, nesugeba net žmogaus nužudyti. Aš jiems *atidaviau* jį. Kaip jie galėjo palikti jį gyvą? Jeigu jis būtų dingęs, apie mus nė šuo nesulotų. Jei išgyvens, jis ims ieškoti, kaip totoriai apie jį sužinojo. Dar neprasidėjus žiemai pasipils kraujas. Pasakykit, ką daryti?

Sansaras apsižvalgė. Vyrų veidai buvo sutrikę ir neramūs. Chanas pašaipiai šyptelėjo.

– Eikit ir visus nuraminkit. Čia nėra priešų, tik tie, kuriuos pakvietėme. Melskitės, kad vilkų chanas būtų jau miręs.

Temudžinas aklomis ėjo tarp gerų, stengdamasis nurimti. To, ką jis ką tik išgirdo, negalėjo būti. Jo tėvas nuo gimimo tikras karys, ir niekas iš vilkų neįveikdavo jo kardų kautynėse, net stoję prieš jį dviese. Jis suprato, kad turi išklausinėti Basaną, tačiau bijojo atsakymų. Kol Basanas tyli, gali paaiškėti, kad tai – melas arba klaida. Jis pagalvojo apie motiną ir brolius ir taip staiga sustojo, kad Basanas į jį atsitrenkė. Jeigu tai tiesa, jis dar nepasirengęs varžytis su Bekteriu dėl valdžios.

– Kur tavo žirgas? – paklausė tėvo kario.

– Pririšau šiaurinėje stovyklos pusėje, – atsakė šis. – Atsiprašau, kad atnešiau tokias naujienas...

– Pirmiausia eime. Prieš išvykdamas, turiu dar šį tą padaryti. Elkis, kaip liepsiu. – Jis nežiūrėjo, ką tai išgirdęs daro Basanas, gal todėl šis tik linktelėjo ir pakluso Jesugėjaus sūnui.

Temudžinas plačiais žingsniais žengė tarp olchunų – šie dar bėgiojo, atsigaudami po sąmyšio. Pavojus buvo paskelbtas atjojant Basanui, ir visi baisiausiai persigando.

Temudžinas pašaipiai šyptelėjo pagalvojęs, ar vieną dieną jam neteks vesti savo karių į žygį prieš šią gentį. Galų gale prašvito, tad stovyklos pakraštyje prie gero durų jis pamatė stovintį sulinkusį Šolojų su kirviu rankoje. Temudžinas ryžtingai priėjęs sustojo ten, kur ginklas jo nepasiektų.

– Ar Bortė namie? – paklausė jis.

Šolojus, pamatęs, kad vaikino elgesys pasikeitė, susiraukė – prieš jį neabejotinai stovi nuožmus karys. Senis išdidžiai pakėlė galvą.

– Dar ne, vaike. Maniau, ji su tavimi. Tavo brolis tą patį padarė merginai, kuri buvo jam skirta.

Temudžinas susvyravo, prarasdamas tai, ką jau buvo pasiekęs.

– Ką?

– Jis savo merginą paėmė per anksti, tarsi jie būtų rujojantys ožys ir ožka. Ar jis nesakė? Jeigu tu padarei taip pat, nukirsiu tau rankas, vaike. Nemanyk, kad bijau tavo tėvo žmonių. Kadaise daugelį nužudžiau plikomis rankomis. Kirviu nudėsiu jus abu.

Temudžinas išgirdo, kaip slysta iš makšties ašmenys Basanui išsitraukiant kardą. Karys nespėjo kirsti, Temudžinas sustabdė ant jo rankos uždėdamas savąją.

– Aš jai nieko nepadariau. Ji sulaikė mane, kai grūmiausi su Koke. Tik tiek.

Šolojus susiraukė.

– Aš jai liepiau neiti iš palapinės. Štai kas svarbiausia.

Temudžinas priėjo arčiau senio.

– Šiąnakt aš supratau daugiau, negu norėjau. Šiaip ar taip, aš – ne mano brolis. Grįšiu tavo dukters, kai jai pasirodys mėne-

sinių kraujas. Ji bus mano žmona. Iki tol tu jos nepaliesi. Jeigu jai nuo tavęs liks nors menkiausia mėlynė, turėsi priešą, seni. Juk nenori, kad būčiau tavo priešas? Bet jei skriausi ją, nukentės visi olchunai.

Šolojus klausėsi rūgščiu veidu, jo lūpos krutėjo. Temudžinas kantriai palaukė, kol senis viską apmąstys.

– Vaike, jai suvaldyti reikia stipraus vyro.

– Prisiminsiu tai, – tarė Temudžinas.

Šolojus linktelėjo žiūrėdamas, kaip abu vilkai tolsta. Matydami nuogą kardą, jiems iš kelio spruko vaikai. Šolojus užsimetė kirvį ant peties ir šnirpšdamas pasitempė aukštyn blauzdines.

– Mergaite, žinau, kad tu slapstaisi čia pat, – pasakė į tuščią orą.

Atsakymo neišgirdo, bet tyla darėsi slegianti, ir jis nusišypsojo sau, apnuogindamas pajuodusias dantenas.

– Manau, kad susiradai sau tinkamą, jei tik jis liks gyvas. Žinok, lažybų dėl jo nekirsčiau.

X
SKYRIUS

Kai Temudžinas su Basanu įjojo į genties saugomus plotus ir išgirdo aidint vilkų ragus, jiems už nugarų leidosi saulė. Dešimt karių tobula rikiuote šuoliavo užkirsti jiems kelio – smogiamasis būrys, galintis lengvai susidoroti su plėšikautojais. Temudžinas negalėjo nepalyginti skubių jų veiksmų su olchunų gretose kilusia suirute. Buvo ne taip lengva sulėtinti žingsnį, tačiau tik kvailys nesibaimintų prarasti gyvybės niekam nespėjus jo atpažinti.

Jis žvilgtelėjo į Basaną ir pamatė prie nuovargio prisidėjus įtampą. Visą laiką Temudžinas vertė karį joti iš paskutiniųjų, jis norėjo įveikti kelią per porą dienų. Jie jojo be miego, gerdami tik vandenį ir tirštą jogurtą. Per tą laiką jie nesusidraugavo, ir įjojus į savas žemes Temudžinas pajuto, kad atstumas tarp jų didėja. Karys buvo nekalbus, ir jam tai kėlė didesnį nerimą, nei būtų norėjęs pripažinti. Pagalvojo, kad atšuoliuojančių karių arbanas gali būti priešų. Nederėjo to sakyti, beliko tiesia nugara sėdėti balne, kaip norėtų jo tėvas.

Kariams priartėjus tiek, kad buvo galima pasisveikinti, Basanas pakėlė dešinę ranką, rodydamas, kad kardo joje nėra. Temudžinas tarp kitų pamatė Eluką ir iškart pastebėjo, kaip kariai jo klauso. Ne kas kitas, o Elukas davė ženklą sustoti, jo pasitikėjimas

savimi vos nepravirkdė Temudžino. Jis grįžo namo, tačiau čia viskas pasikeitę. Nors susivaldė ir nepravirko, jo akys žvilgėjo.

Elukas valdingai uždėjo ranką ant Temudžino pavadžio. Kiti juos apsupo ir be jokio paliepimo ėmė joti žingsnis į žingsnį, Temudžino žirgas savaime prisitaikė prie kitų. Nors tai buvo smulkmena, panūdo truktelėti pavadį it supykusiam vaikiščiui. Nenorėjo, kad jį parvestų į tėvo gentį kaip mažą berniuką. Regis, jis praranda sveiką protą.

– Tavo tėvas dar gyvas, – pasakė Elukas. – Jo žaizda užkrėsta, jis daug dienų kliedėjo.

– Tai jau atsigavo? – nedrįsdamas tikėtis paklausė Temudžinas.

Elukas gūžtelėjo pečiais.

– Kartais jis šaukia ir kovoja tik su jam matomais priešais. Jis stiprus, tačiau nevalgo, todėl jo kūnas tirpsta kaip vaškas. Nemanau, kad jis ilgai tvers. Ruoškis tam.

Pasidavęs nevilčiai, Temudžinas žemai nuleido galvą. Elukas, užuot sugėdinęs jį už silpnumą, nugręžė žvilgsnį nieko nesakęs. Temudžinas ištiesė ranką ir ištraukė savo pavadį iš Eluko gniaužtų.

– Kas kaltas? Ar jis pasakė?

– Dar ne, nors tavo motina klausinėja kaskart jam prabudus. Jis jos nebepažįsta.

Elukas tyliai atiduso, ir Temudžinui pasirodė, kad jo paties įtampa atsispindi kario veide. Jesugėjus kliedi ir yra prie mirties – vilkai turėtų būti sutrikę ir išsigandę. Jiems reikės stipraus vado.

– Kaip mano brolis Bekteris? – paklausė Temudžinas.

Elukas susiraukė, regis, atspėjęs Temudžino mintis.

– Jis su kariais išjojo apieškoti tyrų, – Elukas padvejojo tarsi galvodamas, kiek berniukui galima sakyti. – Neverta tikėtis rasti

tavo tėvo žudikus dabar. Likę gyvi jau bus pasprukę. Jie nelauks, kol juos surasime.

Eluko veidas buvo kaip kaukė, tačiau Temudžinas pajuto, kad jis slepia pyktį. Galbūt jam nepatinka, kad Bekteris gali tapti įtakingas tarp karių.

Reikėjo bent rodyti pastangas ieškoti žudikų, todėl Elukas pasirinko Bekterį, bet nenorėjo, kad kas nors iš jo atimtų ką tik atsiradusius šalininkus. Temudžinas manė, kad tėvo karį jis gerai supranta, nors tas ir stengiasi neatsiskleisti. Tik kvailys tokiu metu negalvotų apie valdžią. Jis pats, ko gero, per jaunas, o Bekteris tuoj taps vyru. Padedami Eluko, vilkus galėtų valdyti ir vienas, ir kitas, tačiau yra ir kita galimybė, akivaizdi ir šiurpinanti. Temudžinas išspaudė šypseną žiūrėdamas į karį, daug pavojingesnį už bet kurį iš neseniai paliktų olchunų.

– Elukai, tu mylėjai mano tėvą taip, kaip aš jį myliu. Ko jis norėtų vilkams, jeigu mirtų? Ar jis norėtų, kad jiems vadovautum *tu*?

Tarsi gavęs smūgį, Elukas sustingo ir žudikiška veido išraiška pažiūrėjo į šalia jojantį berniuką. Temudžinas nė nemirktelėjo. Jis jautėsi kaip nerūpestingas vaikas, ir tai, kad Elukas gali jį nužudyti, tuo metu visai nerūpėjo. Kad ir kas lauktų ateityje, jis gali Elukui žvelgti į akis be jokios baimės.

– Aš buvau ištikimas visą gyvenimą, – tarė Elukas, – tačiau tavo tėvo dienos atėjo ir praėjo. Sužinoję apie tai, priešai ims ieškoti mūsų silpnųjų vietų. Žiemą mūsų kaimenes puldinės totoriai, gal net ir olchunai ar kereitai. Jie norės patikrinti, ar mes galime apginti savo turtą.

Jis taip sugniaužė pavadį, kad net krumpliai pabalo, ir nusisuko nuo Temudžino, negalėdamas ištverti šviesiai geltonų akių žvilgsnio.

– Elukai, tu žinai, ko jis norėtų. Ir žinai, ką turi daryti.

– Ne. Ne, vaike, šito aš *nežinau*. Žinau, ką tu galvoji, ir pasakysiu: esi per jaunas mums vadovauti.

Temudžinas vienu gurkšniu nurijo kartėlį ir išdidumą.

– Tada Bekteris. Neišduok mūsų tėvo, Elukai. Visą gyvenimą jis su tavimi elgėsi kaip su broliu. Dabar pagerbk jį, padėdamas jo sūnui.

Temudžino nuostabai, Elukas spustelėjo kulnais ir nulėkė į būrio priekį. Jo veidas buvo išraudęs ir įtūžęs. Temudžinas nedrįso pažvelgti į vyrus aplinkui. Jam nesinorėjo matyti jų veido išraiškos ir suvokti, kad jo pasaulis subyrėjo. Jis nematė nei klausiamų, nei užjaučiamų žvilgsnių.

Vilkų stovykloje buvo tylu ir ramu. Temudžinas prie tėvo gero nulipo nuo žirgo ir giliai įkvėpė. Atrodė, namie jis nebuvo daugybę metų. Paskutinį kartą, kai čia stovėjo, tėvas buvo stiprus ir kupinas gyvybės, buvo svarbiausias visų jų gyvenime. Nepakenčiama žinoti, kad tas gyvenimas dingo ir niekada negrįš.

Jis stovėjo lauke sustingęs ir žvelgė į tolį virš kitų šeimų gerų. Vien pažiūrėjęs į gerų duris, galėjo pasakyti vardus ten gyvenančių vyrų, moterų ir vaikų. Tai jo žmonės, ir jis visada žinojo savo vietą tarp jų. Netikrumas buvo jam naujas jausmas, atrodė, tarsi krūtinėje žiojėtų didžiulė tuštuma. Susivokė, kad įeinant į gerą reikia sukaupti visą ryžtą. Būtų stovėjęs ilgiau, tačiau besileidžiančios saulės šviesoje pamatė renkantis žmones. Jam buvo sunku kęsti jų užuojautą, tad susiraukęs įėjo pro žemas duris ir užtrenkė jas prieš žiopsančius veidus.

Viršuje žiojėjo dūmų anga, dar neuždengta nakčiai veltiniu, tačiau gere buvo karšta ir jautėsi kvapas, nuo kurio pykino. Motinai atsisukus, jis pamatė, kokia ji išbalusi. Pasijutęs nesaugus,

puolė jai į glėbį. Nebesuvaldė ašarų, ir motina tylėdama ėmė jį supti glėbyje, o jis žiūrėjo į išdžiūvusį tėvo kūną.

Jesugėjaus oda suvirpėjo, kaip ropinėjant musei virpa arklio raumuo. Tėvo pilvas buvo apvyniotas sukepusiais tvarsčiais, kietais tarsi sena nendrė. Temudžinas žiūrėjo į ploną it kirminas pūlių ir kraujo srovelę, tekančią oda į antklodę. Tėvo plaukai buvo sušukuoti ir ištepti aliejais, atrodė retesni, sruogos, siekiančios skruostikaulius, labiau pražilusios. Buvo matyti išsišovę šonkauliai. Veidas buvo įdubęs ir patamsėjęs – žmogaus, kurį jis pažinojo, mirties kaukė.

– Temudžinai, pakalbėk su juo, – paprašė motina.

Norėdamas atsakyti, jis pakėlė galvą ir pažvelgė į jos paraudusias, kaip ir jo, akis.

– Jis šaukėsi tavęs, o aš nežinojau, ar spėsi grįžti.

Žiūrėdamas į žmogų, kuris, atrodė, gyvens amžinai, jis linktelėjo, nuo nosies rankove nusišluostė sidabriškas gleives. Karščiavimas sudegino raumenis, paliko tik kaulus, ir Temudžinui buvo sunku patikėti, kad tai tas pats galingas karys, toks pasitikintis savimi jojęs į olchunų stovyklą. Jis ilgai žiūrėjo, negalėdamas ištarti nė žodžio. Nepastebėjo, kaip motina kibire šalto vandens sudrėkino skudurėlį ir įspraudė jam į ranką. Ji uždėjo jo pirštus ant tėvo veido ir jie kartu nušluostė tėvo akis ir lūpas. Temudžinas, kovodamas su pasibjaurėjimu, bandė giliai nekvėpuoti. Ligonio kūno dvokas buvo koktus, tačiau motina nerodė pasišlykštėjimo, ir jis stengėsi būti tvirtas dėl jos.

Prisilietus Jesugėjus sujudėjo ir atsimerkė. Jis žvelgė tiesiai į juos.

– Čia Temudžinas, mano vyre. Jis laimingai grįžo namo, – švelniai pasakė Hiulana.

Akyse tebuvo tuštuma, ir Temudžinas pajuto, kaip vėl kaupiasi ašaros.

– Nenoriu, kad mirtum, – pasakė tėvui ir pratrūko raudoti. – Aš nežinau, ką daryti.

Vilkų chanas atsiduso taip sunkiai, kad šonkauliai išsišovė tarsi narvo virbai. Temudžinas pasilenkė virš jo ir padėjo savo ranką ant tėvo delno. Oda buvo neįtikėtinai karšta ir sausa, bet Temudžinas neatitraukė rankos. Tėvo lūpos sukrutėjo, ir jis pasilenkė, kad išgirstų.

– Tėve, aš namie.

Tėvo pirštai jo ranką sugniaužė iki skausmo. Temudžinas apėmė juos kita ranka, jų akys mirksnį susitiko, ir Temudžinas suprato, kad tėvas mato jį.

– Totoriai, – sušnibždėjo Jesugėjus.

Atrodė, tarsi jo gerklė būtų užsikimšusi. Jis iš giliai atsiduso, išleisdamas likusį orą, krūtinėje pasigirdo sausas spragtelėjimas. Temudžinas laukė, kol tėvas atsidus dar kartą, tačiau nesulaukė, tėvo ranka, kurią jis laikė savojoje, suglebo. Jis spaudė ją apimtas nevilties, trokšdamas išgirsti dar bent vieną atodūsį.

– Nepalik mūsų, – meldė jis, tačiau matė, kad tėvas jo nebegirdi. Už Temudžino nugaros pasigirdo garsas – tarsi Hiulana būtų užspringusi, tačiau jis negalėjo atsiplėšti nuo veido žmogaus, kurį taip garbino. Ar tėvas kalbėjo su juo? Temudžinas neprisiminė, kad jis būtų ką sakęs, ir staiga išsigando, jog tėvas išeis pas dvasias taip ir nesužinojęs, kiek daug reiškė sūnums.

– Viskas, ką turiu, yra iš tavęs, – sušnibždėjo jis. – Aš – tavo sūnus ir *niekas* daugiau. Ar girdi?

Jis pajuto, kaip prisilietė motina.

– Jis laukė tavęs, Temudžinai. Dabar jis mirė, – pasakė ji.

Temudžinas negalėjo į ją net pažiūrėti.

– Ar manai, kad jis žinojo, kaip jį myliu? – paklausė.

Ji nusišypsojo pro ašaras, akimirką buvo tokia graži, kokia turėjo būti jaunystėje.

– Žinojo. Jis taip didžiavosi tavimi, kartais sakydavo, kad dėl to gali sprogti širdis. Kai tu jodavai, kaudavaisi su broliais ar su jais ginčydavaisi, jis pažvelgdavo į mane. Jo šypsenoje matydavau viską. Jis nenorėjo tavęs išpaikinti. Dangiškasis tėvas davė jam tokius sūnus, kokių jis norėjo, o tu buvai jo pasididžiavimas, jo slaptas džiaugsmas. Jis žinojo.

To jau buvo per daug, ir Temudžinas pravirko visai nesigėdydamas.

– Reikia pasakyti visiems, kad jis mirė, – tarė Hiulana.

– Kas bus dabar? – paklausė Temudžinas, šluostydamasis ašaras. – Elukas man neleis vadovauti vilkams. Ar chanas bus Bekteris?

Motinos veide jis ieškojo palaikymo, tačiau jos akis temdė nuovargis ir liūdesys.

– Nežinau, kas bus, Temudžinai. Jei tavo tėvas būtų gyvenęs dar bent keletą metų, būtų nesvarbu. Bet dabar... Negeras laikas mirti, bet tai...

Ji pravirko, ir Temudžinas priglaudė jos galvą sau prie peties. Anksčiau jis nė neįsivaizdavo, kad galėtų ją raminti, bet viskas išėjo savaime. Tai jam suteikė stiprybės žvelgti į ateitį – kad ir kokia ji bus. Jaunumas jam regėjos kaip trūkumas, bet dabar jis žinojo: palaikomas tėvo dvasios, jis turi rasti drąsos stoti prieš visą gentį. Jis apžvelgė gerą.

– Kur erelis, kurį jam parnešiau?

Motina papurtė galvą.

– Negalėjau rūpintis juo. Elukas atidavė jį kitai šeimai.

Temudžinas kovojo su kylančia neapykanta žmogui, kuriuo tėvas taip pasitikėjo. Jis pasitraukė nuo motinos. Ji priėjo ir pažiūrėjo į Jesugėjaus kūną, stebint Temudžinui pasilenkė prie vyro ir švelniai pabučiavo į praviras lūpas. Pasirodė, kad nuo prisilietimo ji visu kūnu krūptelėjo. Drebančiais pirštais užspau-

dė jam akis, žaizdą pridengė antklode. Karščio ir mirties prisotintas oras buvo sustingęs, bet Temudžinas pajuto, kad kvapas jo nebekankina. Jis giliai įkvėpė, pripildydamas plaučius tėvo esybės, ir atsistojo. Apsišlakstė veidą vandeniu iš kibiro ir nusišluostė švaria audinio skiaute.

– Einu pranešti visiems, – tarė jis.

Motina linktelėjo. Sustingusios jos akys žvelgė į tolimą praeitį. Temudžinas nuėjo prie žemų durų ir išniro į gryną vakaro orą.

Moterų aimanos kilo aukštyn, pas Dangiškąjį tėvą, kuris turėjo išgirsti, kad mirė didis tyrų žmogus. Jesugėjaus sūnūs susirinko atiduoti tėvui paskutinės pagarbos. Išaušus kūną jie suvynios į baltą audeklą, nugabens ant aukštos kalvos ir nuogą paliks dvasių mylimiems vanagams ir pesliams. Rankos, kurios juos mokė šaudyti iš lanko, ryžtingas veidas – jis visas virs tūkstančiais mėsos gabalėlių, kuriuos stebint Dangiškajam tėvui išnešios paukščiai. Jis nebebus susijęs su žeme, kaip jie.

Vakare kariai rinkosi būreliais ir ėjo nuo gero prie gero tol, kol visos šeimos išsakė, ką norėjo išsakyti. Temudžinas liko nuošalyje, tačiau troško, kad stovykloje būtų Bekteris, matytų laidotuves danguje ir girdėtų raudas mirusiajam. Nors nemėgo brolio, Temudžinas žinojo, kad Bekteriui bus skaudu neišgirdus pasakojimų apie tėvo gyvenimą.

Niekas nemiegojo. Patekėjus mėnuliui, viduryje stovyklos uždegė didžiulį laužą. Senasis pasakotojas Čagatajus palaukė, kol visi susirinko. Vėso odmaišis paruošto juodojo airago. Trūko tik išsiųstųjų žvalgų ir ant aplinkinių kalvų likusių sargybinių. Visi kiti vyrai, moterys ir vaikai atėjo pasiklausyti ir nuoširdžiai paverkti, taip atiduodami pagarbą Jesugėjui. Kiekvienas žinojo –

ant žemės nukritusios ašaros kada nors įsilies į upes, o jos malšins kaimenių ir visų genčių žmonių troškulį. Apverkti chaną, kuris saugojo juos šaltomis žiemomis ir padarė vilkus galingus, nebuvo jokios gėdos.

Pradžioje Temudžinas sėdėjo vienas. Prie jo prieidavo žmonės, paliesdavo petį ir tyliai pasakydavo keletą pagarbos žodžių. Temugės veidas buvo raudonas nuo ašarų, tačiau jis atėjo kartu su Kačiunu ir abu atsisėdo šalia brolio. Paklausyti Čagatajaus atėjo ir Chazaras išbalusiu, bekrauju veidu. Jis apkabino Temudžiną. Hiulana atėjo paskutinė su drabužio klostėse miegančia Temuluna, vieną po kito apkabino sūnus, paskui, tarsi nieko nesuvokdama, įbedė akis į laužo liepsnas.

Susirinkus visai genčiai, Čagatajus atsikrenkštė ir per petį nusispjovė į laužo ugnį.

– Pažinojau Vilką dar visai berniuką, kai jo sūnūs ir duktė buvo tik Dangiškojo tėvo sapnas. Ne visą gyvenimą jis vadovavo mums. Jaunas jis įlindo į mano tėvo gerą ir pavogė medaus korį, suvyniotą į skepetą. Skepetą jis užkasė, tačiau turėjo šunį, geltonos ir juodos spalvos skaliką. Šuo skepetą iškasė ir atnešė jam tada, kai jis kitiems aiškino, kad net nežinojo apie medų. Kelias dienas po to jis negalėjo net atsisėsti.

Kariai nusišypsojo, ir Čagatajus nutilo.

– Kaip karys, jis ėmė vadovauti būriams būdamas tik dvylikos vasarų. Jie puldinėjo totorius ir grobė žirgus bei avis. Kai Elukas įsinorėjo nuotakos, Jesugėjus per vieną naktį jos tėvui surinko išpirką – pagrobė ir parvarė tris raudas kumeles ir tuziną galvijų. Jo kardą tada nudažė dviejų žmonių kraujas, ir beveik niekas negalėjo jam prilygti kovoje su kardais ar lankais. Tai genčiai jis buvo tikra rykštė, o jam tapus chanu jie ėmė bijoti ir jo karių.

Čagatajus nugėrė didelį gurkšnį airago ir apsilaižė lūpas.

– Kai jo tėvas iškeliavo į dangų, Jesugėjus surinko visus ka-

rius ir daugeliui dienų su jais išjojo. Jie išgyveno tik su keliomis saujomis maisto ir tiek vandens, kiek reikėjo burnai sudrėkinti. Kai kariai grįžo, jų vidurius degino badas, o širdis – ištikimybė jam. Jesugėjus išmokė juos išdidumo, ir vilkų kūnai nuo avienos bei pieno ėmė stiprėti ir pilnėti.

Temudžinas klausėsi, kaip senis apdainuoja tėvo pergales. Čagatajaus atmintis vis dar buvo gera, jis prisiminė viską, kas kada nors buvo pasakyta, ir kiek karių krito nuo Jesugėjaus kardo bei strėlių. Galbūt skaičiai buvo padidinti – Temudžinas to nežinojo. Klausydamiesi prisiminimų, senieji kariai linksėjo ir šypsojosi. Kai ištuštino airago odmaišį, o Čagatajus vėl ėmė pasakoti apie mūšius, pasigirdo pritarimo šūksniai.

– Tai atsitiko tada, kai senasis Jėkė prarado tris dešinės rankos pirštus, – kalbėjo toliau Čagatajus. – Jesugėjus rado juos sniege ir atnešė Jėkei, o tas liepė atiduoti juos šunims. Jesugėjus patarė juos verčiau prisirišti prie lazdelės – kad galėtų jais kasytis.

Tai išgirdęs, Chazaras sukikeno. Kaip ir broliai, jis nuščiuvęs klausėsi kiekvieno žodžio. Tai buvo jų genties istorija, pasakojimai apie vyrus ir moteris, kurie juos sukūrė tokius, kokie yra dabar.

Čagatajus vėl gurkštelėjo iš odmaišio ir jo balsas vos juntamai pasikeitė.

– Jis paliko stiprius sūnus, jie seka jo pėdomis. Jis norėjo, kad vilkams vadovautų Bekteris arba Temudžinas. Girdėjau, ką apie tai šnibždasi šeimos. Girdėjau ginčų ir pažadų, tačiau jų gyslomis teka chano kraujas, tad jeigu vilkai yra garbingi, jie turi nedaryti gėdos mirusiam chanui. Jis žiūri į mus.

Stovykla nutilo. Temudžinas išgirdo, kaip pritardami sumurmėjo kai kurie kariai. Pajuto, kad į jį, sėdintį liepsnų šviesoje, iš tamsos žiūri šimtai akių. Jis jau buvo bekyląs, tačiau nuo kalvų pasigirdo pratisi sargybinių ragų garsai. Kariai akimirks-

niu pakirdo iš girto svaigulio, vikriai pašoko budrūs, pasirengę pavojui. Šviesos rato pakraštyje išniro Elukas, jis piktai žvelgė į Čagatajų. Temudžinas tik dabar pastebėjo, koks nusilpęs ir pavargęs jų dainius. Lengvas vėjelis draikė jo baltus plaukus. Į Eluką jis žvelgė be lašelio baimės. Elukas staiga linktelėjo – atrodė, kažkas jau nuspręsta. Jam atvedė žirgą ir jis vienu greitu judesiu įšoko į balną. Nepažvelgęs atgal, jis dingo tamsoje.

Ragai nustojo aidėti, kai tik sargybiniai atpažino grįžtančių žvalgų būrį. Dvylikos karių priešakyje jojo Bekteris. Jis prijojo prie laužo, ketindamas čia nulipti nuo žirgo. Temudžinas išvydo, kad jie parneša nematytų šarvų ir ginklų. Didžiulio laužo liepsna apšvietė pūvančias galvas, už plaukų pririštas prie Bekterio balno. Temudžinas krūptelėjo pamatęs atvipusias jų lūpas, klapsinčias tarsi teberėktų. Nors galvos buvo pajuodusios ir purvinos, jis suprato, kad mato veidus tų, kurie nužudė jo tėvą.

Jesugėjus pasakė, kas buvo priešai, kai palapinėje girdėjo tik juodu su motina, ir nei ji, nei Temudžinas apie tai niekam neužsiminė. Kažkodėl buvo šiurpu girdėti grįžusius karius vėl minint totorius. Jie iškėlė aukštyn lankus ir delus, dėmėtus nuo sudžiūvusio kraujo. Aplink karius susirinko siaubingo vaizdo pakerėti žmonės. Visi stengėsi paliesti negyvėlių veidus.

Bekteris įžengė į šviesos ratą taip, tarsi jau būtų aišku, kas vadovaus genčiai. Temudžinui tai vaizduojantis visada kildavo kartėlis, tačiau dabar, po visų nuogąstavimų. Jis juto laukinį pasitenkinimą. Tegu jo brolis vadovauja genčiai!

Visi kalbėjosi triukšmingai. Kariams pasakojant, ką rado, buvo girdėti sukrėstų žmonių šūksniai. Penki pūvantys lavonai gulėjo toje vietoje, kur iš pasalų buvo užpultas vilkų chanas. Į Jesugėjaus sūnus visi žvelgė pagarbiais veidais, tik pasirodžius Elukui stojo tyla. Šis lengvai nušoko nuo žirgo ir atsisuko į brolius. Temudžinas ramiai ir ryžtingai atsistojo prie Bekterio pe-

ties, prie jų priėjo Chazaras ir Kačiunas. Jie žiūrėjo į Eluką ir laukė, ką šis pasakys. Elukas galingas karys, taigi galbūt jie klysta. Šalia Eluko jie atrodo kas ir esą – berniukai.

– Bekteri, tavo tėvas galų gale mirė, – tarė Elukas. – Mirtis buvo nelengva, tačiau tai – galas.

Bekteris padilbomis stebėjo tėvo karį. Jis suprato iššūkį ir matė pavojų. Pakėlęs galvą prakalbo, jausdamas, kad jo padėtis galbūt niekada nebebus tokia tvirta kaip dabar. Jis aiškiu balsu tarė:

– Aš didžiuosiuosi vesdamas vilkus į kovą.

Pasigirdo keli pritarimo šūksniai, tačiau Elukas lėtai papurtė galvą. Jo pasitikėjimas savimi išgąsdino tuos, kurie palaikė Bekterį. Vėl įsivyravo tyla, ir Temudžinas sulaikė kvapą.

– Aš būsiu chanas, – pasakė Elukas. – Tai jau nuspręsta.

Bekteris palietė savo kardą, ir Eluko akys patenkintos sužvilgo. Temudžinas pirmas sugriebė brolio ranką, nuo jo nedaug atsiliko Kačiunas.

– Jis nužudys tave, – ištrūkti bandančiam broliui pasakė Temudžinas.

– Arba aš jį. Už tai, kad tas nedorėlis sulaužė priesaiką, – šūktelėjo Bekteris atsakydamas.

Stumdydamiesi jie nepastebėjo, kaip Elukas išsitraukė kardą ir jo rankena tarsi kūju smogė Bekteriui taip, kad jį parbloškė. Susipynus abiejų brolių kojoms, pargriuvo ir Temudžinas. Kačiunas tėvo karį puolė plikomis rankomis, gelbėdamas brolius nuo kardo ašmenų. Už jų apimta siaubo suklykė Hiulana. Atrodė, šis garsas pervėrė Eluką, vienu rankos mostu nusviedusį Kačiuną ir artėjantį jų link. Jis apžvelgė visus ir kardą įsikišo į makštį.

– Iš pagarbos jūsų tėvui šią naktį kraujo nepraliesiu, – pasakė jis įniršio perkreiptu veidu, pakeltu balsu, kad visi girdėtų. –

Vilkai iškeliauja. Aš neliksiu ten, kur žemė sutepta chano krauju. Surinkite gyvulius ir žirgus. Vidurdienį trauksime į pietus.

Jis priėjo prie Hiulanos ir jos sūnų.

– Bet be jūsų, – tarė. – Aš nenoriu saugotis jūsų peilio į nugarą. Jūs liksite čia ir nugabensite tėvo kūną į kalvas.

Pūtė lengvas vėjelis. Hiulana susverdėjo. Jos veidas buvo baltas ir sumenkęs.

– Tu paliksi mus čia mirti?

Elukas patraukė pečiais.

– Mirti ar gyventi, bet jūs nebebūsite vilkai. Tai nuspręsta.

Elukui už nugaros pasirodė Čagatajus, ir Temudžinas pamatė, kaip jis sugriebė Eluko ranką. Elukas nevalingai kilstelėjo kardą, tačiau Čagatajus nekreipė jokio dėmesio į plikus ašmenis prie pat veido.

– Tai – nedora užmačia, – pasakė jis piktai. – Tu sutepsi didžio žmogaus atminimą, nepalikęs nė vieno, kad atkeršytų jo priešams. Kaip ilsėsis jo dvasia? Tu negali palikti vaikų vienų tyruose. Tai tas pats, kas juos nužudyti.

– Eik šalin, seni. Chanas turi priimti sunkius sprendimus. Aš nepraliesiu nei vaikų, nei moterų kraujo, o jei jie mirs badu, mano rankos bus švarios.

Iš nebylaus įniršio Čagatajaus veidas patamsėjo, senis puolė daužyti Eluką ir jo šarvus. Jis nagais perdrėskė Elukui kaklą, ir šis atsakė akimirksniu – dūrė kardu seniui į krūtinę ir parvertė jį ant nugaros. Iš Čagatajaus burnos pasipylė kraujas. Hiulana krito ant kelių, ji verkė ir lingavo, o jos sūnūs stovėjo pritrenkti. Pasigirdo šūksniai, kai kurie kariai stojo tarp Eluko ir Jesugėjaus sūnų, laikydami rankas ant kardo rankenos. Elukas pasipurtė ir nusispjovė ant Čagatajaus. Jo kraujas gėrėsi į sudžiūvusią žemę.

– Nereikėjo tau kištis, senas kvaily, – tarė jis kišdamas kardą į makštį ir abejingai nuėjo šalin.

Kariai padėjo Hiulanai atsistoti, moterys parvedė į gerą. Visi suko veidus nuo verkiančių vaikų, ir Temudžinui tai buvo baisiausia už viską, kas tą naktį nutiko. Gentis nusigręžė nuo jų, jie žuvę.

Išardžius vilkų gerus, kietoje žemėje liko tik juodi šiukšlini ratilai su senų kaulų nuolaužomis, indų duženomis ir odos skiautelėmis. Jesugėjaus sūnūs stovėjo liūdni su motina ir seserimi ir žiūrėjo į visa kaip pašaliečiai. Elukas buvo negailestingas, tad Hiulana turėjo prašyti žmonių neleisti Bekteriui jo pulti, kai jis liepė išardyti jų gerą ir sukrauti kartu su kitais gerais bei visu jų turtu. Kelios moterys, matydamos tokį žiaurumą, verkė, tačiau dauguma tylėjo, o Elukas nieko nepaisė. Chano žodis buvo įsakymas.

Temudžinas, netikėdamas tuo, ką mato, purtė galvą: vežimai jau buvo pakrauti, gyvuliai lazdų smūgiais suvaryti į vietą. Jis matė, kad po stovyklą žirgliojantis Elukas turi jo tėvo kardą. Bekteris, žvelgdamas į ginklą, atvirai tūžo, bet tik sukando dantis. Eidamas pro šalį ir matydamas bejėgiškus jų žvilgsnius, Elukas šypsojosi sau. Temudžinas svarstė, kaip Elukas per tiek metų sugebėjo neišsiduoti, ko trokšta. Jis nujautė tai jau tada, kai Jesugėjus jam atidavė raudonąjį paukštį, bet ir tada būtų nepatikėjęs, kad Elukas gali taip bjauriai juos išduoti. Išgirdęs, kaip prieš kelionę tvirtai rišant sparnus cypsi erelio jaunikliai, Temudžinas ėmė linguoti galvą – protu viso to jis nepajėgė suvokti. Ant žemės tysančio Čagatajaus kūno vaizdas vis iškildavo prieš akis, primindamas praėjusią naktį. Gentis senąjį dainių ketino palikti ten, kur jis nugriuvo, ir tai atrodė toks pat baisus nusikaltimas, kaip ir visa, ką jie padarė berniukams.

Jie iš sielvarto buvo išbalę, tik Hiulana dar skleidė ledinį įniršį – jis atrodė tarsi bausmė kiekvienam, kuriam užtekdavo kvailumo pažvelgti jai į akis. Net Elukas, atėjęs paliepti, kad išardytų

chano gerą, nedrįso žiūrėti į ją, apsimesdamas, kad žvelgia kitur, ten, kur vyksta darbai. Gentainiai atrišo ir suvyniojo didžiulius sunkaus veltinio gabalus, staigiais kirčiais nukapojo džiovintų sausgyslių mazgus, mediniai sienų rėmai buvo išardyti į dalis. Iš jų buvo atimta viskas – nuo Jesugėjaus lankų iki kailiais pamuštų žieminių delų. Supratęs, kad jie lieka kaip stovi, Bekteris ėmė keiktis ir šaukti, tačiau Hiulana, matydama nežmonišką Eluko žiaurumą, tik purtė galvą. Delai buvo per geri ir vertingi, kad juos būtų galima palikti tiems, kurie vis tiek neišgyvens. Žiema kaip strėlė juos pakirs vos pasirodžius pirmajam sniegui. Hiulana į visus žvelgė oriai, jos veidas bylojo išdidumą ir nebuvo nė menkiausios ašaros.

Tai ilgai netruko. Viskas buvo sudėta gabenti, tad saulei pakibus virš galvų juodieji ratilai liko tušti, o vežimai pakrauti ir vyrų aprišti virvėmis.

Papūtus stipresniam vėjui, Hiulaną ėmė krėsti drebulys. Dingus gerams nebeliko jokios užuovėjos, ji jautėsi pažeidžiama ir nesaugi. Ji pagalvojo – jeigu visa tai matytų Jesugėjus, jis paimtų savo tėvo kardą ir nukirstų kokią dešimtį galvų. Suvyniotas į audeklą jo kūnas gulėjo ant sausos žemės. Išdžiūvusį Čagatajaus kūną naktį kažkas apvyniojo sena drobule ir jo žaizdos nebesimatė. Jie gulėjo greta, ir Hiulana negalėjo atsispirti norui žiūrėti į juos.

Elukas papūtė ragą, kaimenių varovai ėmė šūkauti, ilgiausiomis lazdomis ragindami gyvulius. Kilo triukšmas, ėmė bliauti avys ir ožkos, jos stengėsi išvengti smūgių. Gentis pajudėjo. Tarsi beržas Hiulana stovėjo su sūnumis ir žvelgė išeinantiems įkandin. Temugė tyliai kūkčiojo, ir Kačiunas paėmė jį už rankutės, jei kartais berniukas leistųsi bėgti paskui gentį.

Kaimenių varovų balsai ir lazdų smūgių garsai greitai išnyko tyruose. Hiulana lydėjo žmones akimis, kol jie visai nutolo, tada

šiek tiek nurimo ir atsiduso. Ji žinojo, kad Elukas gali užuolankomis pasiųsti ką nors iššudyti paliktos šeimos. Kai nueinančiųjų nebebuvo matyti, ji atsisuko į sūnus. Šie apsupo ją.

– Mums reikia užuovėjos ir maisto, bet dabar svarbiausia eiti iš čia. Netrukus pasirodys maitėdos ir ims raustis laužų pelenuose. Ne visi jie keturkojai. Bekteri! – jos griežtas balsas tarsi pabudino tolin žvelgiantį sūnų. – Prižiūrėk brolius.

– Kam? – paklausė jis, vėl atsisukdamas į tyrus. – Mes visi mirę.

Hiulana pliaukštelėjo jam per veidą. Sūnus sudrebėjo, jo akys sublizgo. Ten, kur naktį jam trenkė Elukas, vėl ėmė bėgti kraujas.

– Mums reikia užuovėjos ir maisto, Bekteri. Jesugėjaus sūnūs neis nuolankiai pasitikti mirties, nors Elukas to trokšta. Nesirengia mirti ir Jesugėjaus žmona. Ar supranti, Bekteri, kad man reikia tavo tvirtybės?

– Ką mes darysime su... juo? – paklausė Temudžinas, žiūrėdamas į tėvo kūną.

Hiulana, taip pat pažvelgusi į Jesugėjaus palaikus, akimirksnį susvyravo. Ji suspaudė kumštį ir sudrebėjo iš pykčio.

– Argi palikti mums žirgą būtų buvę per daug? – iškošė ji tyliai.

Ji įsivaizdavo nuo nuogo Jesugėjaus kūno maršką nutempiančius patenkintus begenčius klajoklius, tačiau pasirinkimo nebuvo.

– Temudžinai, tai tik kūnas. Tavo tėvo siela išskrido. Matydamas mus išgyvenusius jis bus patenkintas.

– Tai paliksim jį laukiniams šunims? – baisėdamasis paklausė Temudžinas.

Bekteris linktelėjo.

– Taip reikia. Koks skirtumas, šunims ar paukščiams, Temu-

džinai. Ar toli mudu jį nuneštume? Jau po pietų, o mums reikia pasiekti vietą, kur auga medžiai.

– Raudonąjį kalną, – netikėtai pasakė Kačiunas. – Ten yra užuovėja.

Hiulana papurtė galvą.

– Per toli, iki nakties nespėsim. Į rytus nuo čia yra dauba, iki rytojaus tiks. Ten auga medžių. Tyruose mes žūtume, tačiau miške po dešimties metų aš nusispjausiu Eluko pusėn.

– Noriu valgyti, – sušniurkščiojo Temugė.

Hiulana pažvelgė į jauniausiąjį sūnų ir jos akyse sužvilgo ašaros. Ji įkišo ranką tarp delo klosčių ir ištraukė medžiaginį maišelį su jo mėgstamu šviežiu sūriu. Iškilmingai, tarsi duodami priesaiką, visi paėmė po vieną ar du gabaliukus.

– Mano sūnūs, mes išgyvensime. Išgyvensime, jūs tapsite vyrais, o Elukas pasens. Kas kartą, tamsoje girdėdamas kanopų bildesį, jis galvos, ar ne jūs atjojate pas jį.

Jie baimingai žiūrėjo į Hiulanos veidą – jame buvo piktas ryžtas. Toks stiprus, kad šiek tiek sumažėjo ir jų neviltis. Visiems ji suteikė jėgų.

– Eime! – riktelėjo ji. – Pirma užuovėja, po to – maistas.

XI
SKYRIUS

Lynojo, tad Bekteris ir Temudžinas, peršlapę iki siūlo galo, sėdėjo susiglaudę. Prieš sutemstant jie pasiekė medžiais apaugusią daubą tarp kalnų. Iš įmirkusios, pelkėtos žemės sunkėsi upelė. Prie jos spietėsi juodakamienės pušys ir balti tarsi kaulai svyruokliai beržai. Aidintis vandens čiurlenimas tamsių šaknų lizde susigūžusiems berniukams buvo keistas ir baugus.

Kol nesutemo, Hiulana liepė pririnkti nulūžusių jaunų išvartų. Per lapus ir purvą jie tempė didžiules apipuvusias šakas ir krovė jas po sulinkusiu medžiu. Susibraižė rankas ir krūtines, tačiau motina neleido ilsėtis. Net Temugė nešė glėbius sausų spyglių ir bėrė juos ant mažesnių šakelių. Jie plušėjo tol, kol visai paprastas būstas buvo baigtas. Jame neužteko vietos Bekteriui su Temudžinu, bet dėkinga Hiulana pabučiavo abu išdidžiai stovinčius berniukus ir su kūdikiu įšliaužė į pašiūrę. Tarsi drebantis šuo jai tarp kojų susirangė Chazaras. Paskutinis tyliai kūkčiodamas įropojo Temugė. Svyruodamas iš nuovargio, Kačiunas stovėjo šalia vyresniųjų brolių. Temudžinas paėmė jį už rankos ir įstūmė pas kitus. Vietos jam beveik nebeliko.

Ant krūtinės lėtai nusviro motinos, maitinančios mergytę, galva. Temudžinas ir Bekteris kaip galėjo tyliau pasitraukė į šoną

ir ėmė ieškoti ko nors tokio, kas veidus pridengtų nuo lietaus – bent tol, kol užmigs.

Nieko nerado. Gulėti ant susipynusių šaknų buvo truputėlį geriau, negu mirkti tiesiog ant žemės, tačiau tamsoje nematomi gumbai spaudė šonus, kad ir kaip jie rangėsi. Atėjus miegui, išbudindavo ant veidų užtiškę ledinio vandens purslai, ir snūduriuodami jie nebesusigaudė, kur esą. Atrodė, naktis niekada nesibaigs.

Temudžinas pabudo, pajudino sustingusias kojas. Prisiminė, kas vyko vakar. Nesuprantama – kaip jie galėjo palikti tėvo kūną. Eidami visi žvalgėsi atgal, palikta blyški dėmė vis mažėjo. Hiulana matė jų ilgesingus žvilgsnius ir tai ją pykdė.

– Jus visada supo šeimos, – pasakė ji. – Jums nereikėjo slapstytis nuo vagių ir bastūnų. O dabar mums *reikia* slėptis. Net vienišas piemuo gali mus iššudyti – ir nesusilauks bausmės.

Žiauri naujoji tikrovė juos šiurpino labiau negu prasidėjęs lietus, nors ir jis gniuždė dvasią. Temudžinas sumirksėjo pajutęs, kaip nuo kažko viršuje laša vanduo. Regis, jis taip ir nebuvo užmigęs, nors jautė, kad praėjo nemažai laiko. Pilve buvo skausmingai tuščia, ir jis svarstė, kaip jie susiras maisto. Jei Elukas būtų palikęs bent lanką, Temudžinas būtų galėjęs visus pamaitinti primedžiojęs riebių švilpikų. Be lanko jie mirs iš bado per keletą dienų. Jis pažvelgė į dangų – lietaus debesys jau sklaidėsi, pasirodė žvaigždės. Nuo medžių aplinkui dar varvėjo, bet jis vylėsi, kad rytą bus šilčiau. Drėgmė sunkėsi į visą kūną, drabužiai apskreto purvu ir lapais. Pagalvojęs apie Eluką, jis suspaudė kumščius ir tarp pirštų pajuto slidžią tyrę. Į delną įsmigo dyglys ar pušies spyglys, bet to beveik nejuto, tylomis keikdamas žmogų, kuris išdavė jų šeimą. Kumščius spaudė tol, kol ėmė drebėti visas kūnas, o akyse pasirodė žali ratilai.

– Palik jį gyvą, – sušnibždėjo Temudžinas Dangiškajam tė-

vui. – Tegu jis būna stiprus ir sveikas. Palik jį gyvą man, kad galėčiau nužudyti.

Šalia per miegus sumurmėjo Bekteris, ir Temudžinas vėl užsimerkė trokšdamas, kad kuo greičiau praslinktų valandos iki aušros. Jis norėjo to paties, ko ir jaunesnieji broliai, – kad motina jį apkabintų ir įveiktų visus jų sunkumus. Tačiau žinojo, kad jis privalo būti stiprus – ir dėl jos, ir dėl brolių. Aišku viena – jie išgyvens, kada nors jis susiras ir nužudys Eluką, ir ištrauks Jesugėjaus kardą iš negyvos jo rankos. Su šia mintimi jis ir užmigo.

Visi atsikėlė, kai tik buvo įmanoma įžiūrėti vienas kito purviną veidą. Hiulanos akys iš nuovargio buvo patinusios ir atrodė tarsi pamuštos, tačiau ji sukvietė vaikus. Ji žiūrėjo, kaip eidama iš rankų į rankas tuštėja vienintelė vandens gertuvė. Mažytė dukrelė nerimavo – nuo šviežių išmatų ji buvo net slidi. Daugiau vystyklų nebuvo, ir mergytė ėmė klykti, net veidelis išraudo, atrodė, ji niekada nenutils. Hiulanai liko į riksmą nekreipti dėmesio. Besikankinantis kūdikis net neėmė krūties. Galų gale baigėsi ir motinos kantrybė, ir mergaitei sugniaužtais kumšteliais klykiant į tuštumą ji paliko savo nuogą krūtį karoti.

– Jei norim išlikti, turim susirasti sausą vietą ir imtis žvejoti ir medžioti, – pasakė ji. – Parodykit, ką turit, ir bus matyti, ką daryti. – Ji pastebėjo, kad Bekteris dvejoja, tad atsisuko į jį. – Neslėpk nieko, Bekteri. Jei negalėsime medžioti ir sušilti, per vieną mėnulį visi mirsime.

Prašvitus jie lengviau susirado vietą, kur storas spyglių kilimas ne permirkęs, o tik drėgnas. Drebėdama Hiulana nusivilko delą. Jo šone juodavo dėmė – ten naktį išsituštino jų sesutė. Pasklido toks kvapas, kad Chazaras turėjo prisidengti veidą. Hiulana jo nepaisė, tik susierzinusi suspaudė lūpas. Temudžinas

matė, kad klodama delą ant žemės ji vos laikosi. Švelniai pagulde dukrelę ant drabužio, ir mergytė ašarų pilnomis akimis ėmė žvalgytis į brolius. Skaudu buvo matyti ją drebant.

Bekteris patempė lūpą, iš diržo išėmė peilį, padėjo ant delo. Hiulana nykščiu pabandė ašmenis ir linktelėjo. Nuo liemens atsirišo sunkią pintų arklio ašutų virvę – buvo paslėpusi virvę po savo delu paskutinę naktį namie, kai ieškojo ko nors, kas galėtų jiems praversti sunkiu metu. Virvė buvo plona, tačiau tvirta. Ją padėjo prie peilių krūvelės.

Be savo peiliuko, Temudžinas atidavė delą prilaikančią juostą. Ji buvo ilga, gerai nuausta. Jis neabejojo – Hiulana sugalvos, kaip ją panaudoti.

Visi susidomėję žiūrėjo, kaip Hiulana iš gilios delo kišenės traukia nedidelę kaulinę dėžutę. Joje buvo briaunotas plieno gabalėlis ir geras titnagas. Šiuos daiktus vos ne pagarbiai ji padėjo šiek tiek nuošaliau. Tamsiai geltona dėžutė buvo nuostabiai išraižyta. Hiulana užsigalvojusi nykščiais paglostė dėžutę.

– Jūsų tėvas man ją padovanojo, kai mudu susituokėme, – tarė ji, tada paėmė akmenį ir sudaužė dėžutę į šipuliukus. Kiekviena kaulo atplaišėlė buvo aštri kaip skustuvas. Jas rūpestingai išdėliojo, paskui atrinko geriausias.

– Ši bus kabliukas žuvims. Iš kitų dviejų išeis strėlių antgaliai. Chazarai, paimk virvę ir surask gerą akmenį kabliukui pagąsti. Peiliu prikask sliekų ir susirask vietą, kur nepučia vėjas. Šiandien mums reikia tavo sėkmės.

Chazaras ėmėsi darbo neįprastai rūpestingai.

– Supratau, – tarė jis, vyniodamasis ašutų virvę apie kumštį.

– Palik man galelį, kad užtektų žabangoms, – jam atsistojus paliepė ji. – Mums reikia žarnų ir sausgyslių lankui.

Ji atsisuko į Bekterį ir Temudžiną ir kiekvienam padavė kaulo atplaišą.

– Imkit peilius ir iš beržo padarykit lanką. Kaip tai daroma, ne kartą matėte.

Išbandydamas kaulo atplaišą, Bekteris spustelėjo ją sau į delną.

– Jei turėtume ragą ar arklio odos templei... – pradėjo jis.

Hiulana nesujudėjo, tik pažiūrėjo į jį taip, kad jis nutilo.

– Mums išgyventi nepakaks žabangų švilpikams. Nesakau, kad noriu lanko, kokiu didžiuotųsi jūsų tėvas. Padarykite ką nors, kuo būtų galima žudyti. O gal mums lieka sugulti ant lapų ir laukti, kol įveiks šaltis ir badas?

Nepatenkintas, kad jį bara kitiems matant, Bekteris susiraukė. Nežiūrėdamas į Temudžiną, jis čiupo savo peilį ir, tvirtai sugniaužtame kumštyje laikydamas kaulo atplaišėlę, nuėjo šalin.

– Aš galėčiau prie lazdos pririšti peilį. Gal išeitų žeberklas, – pasiūlė Kačiunas.

Hiulana dėkingai pažvelgė į jį ir giliai atsiduso. Ji paėmė mažiausią peilį ir padavė sūnui.

– Geras berniukas, – glostydama jam veidą tarė ji. – Jūsų tėvas jus visus mokė medžioti. Ko gero, jis nė nemanė, kaip tai kada nors bus svarbu, bet mums prireiks visko, ko jūs išmokote.

Ji pažvelgė į apgailėtinai mažą likusių daiktų krūvelę ant delo ir atsiduso.

– Temuge, jeigu surastum ką nors sausa, kad galėtų degti, aš užkurčiau laužą. Tinka bet kas.

Mažasis storulis atsistojo, jo burnytė virpėjo. Jis dar negalėjo atsigauti iš siaubo, kuris apėmė jiems patekus į šią naują beviltišką padėtį. Kiti berniukai matė, kad Hiulana vos laikosi nepratrūkusi, bet Temugei ji atrodė tarsi uola ir jis priėjo, kad motina jį apkabintų. Keletą akimirksnių ji palaikė sūnų priglaudusi, paskui stumtelėjo šalin.

– Surask, ką galėsi, Temuge. Kitos nakties be laužo tavo sesutė neištvers.

Mažajam berniukui ėmus kūkčioti, Temudžinas susigūžė. Temugė, pamatęs, kad motina į jį nebežiūri, nukūrė po juoduojančiais medžiais.

Norėdamas nors kiek nuraminti Hiulaną, Temudžinas nevikriai ištiesė ranką ir suėmė ją už peties. Jam buvo gera, kad ji pakėlė galvą ir akimirką veidu prisilietė prie jo rankos.

– Padaryk žudantį lanką, Temudžinai. Surask Bekterį ir padėk jam, – paprašė keldama į jį akis.

Iš alkio skausmingai nurijęs seiles, jis paliko ją dviese su kūdikiu. Mažylės klyksmas aidėjo tarp šlapių medžių.

Bekterį Temudžinas surado pagal garsą, kuris sklido broliui peiliu kapojant jauną berželį. Temudžinas tyliai švilptelėjo, perspėdamas brolį, kad ateina. Bekteris dėl tokio rūpestingumo tik metė niūrų žvilgsnį. Netaręs nė žodžio, Temudžinas stvėrė ploną medelio liemenį prilaikyti, kad Bekteriui būtų patogiau kapoti. Kieti peilio ašmenys buvo išgaląstos geležies, smigo giliai. Atrodė, Bekteris visą savo pyktį lieja ant medžio, tad Temudžinui reikėjo drąsos jį laikyti – kirčiai vienas po kito krito prie pat jo pirštų.

Netrukus Temudžinas galėjo nulenkti medelį, pasirodė balti jauno medžio plaušai. Nusivylęs pagalvojo, kad lankas bus, matyt, niekam tikęs. Buvo sunku prisiminus, kokių puikių ginklų buvo kiekviename vilkų gere. Beržo šerdis buvo suklijuojama su siauromis išvirintų avinų ragų juostelėmis ir sutrintomis sausgyslėmis ir paliekama sausoje tamsioje vietoje visiems metams, paskui atskiros lanko dalys sujungiamos. Kiekvienas lankas buvo išradingumo stebuklas, juo buvo galima žudyti esantį toliau nei už dviejų šimtų aldų.

Lankas, kurį dabar daro juodu su broliu, bus ne ką geresnis už vaiko žaislą, tačiau nuo jo priklausys, ar jie liks gyvi. Kai

primerkęs akį Bekteris iškėlė berželio liemenį su plona pasišiaušusia žieve, Temudžinas gaižiai prunkštelėjo. Bekteris kietai suspaudė žandikaulius, ir Temudžinas nustebo, kad trenkęs nupjautu berželiu į kito medžio kamieną brolis sulaužė jų triūso vaisių ir nusviedė ant lapų.

– Tai – tik laiko gaišimas, – įsiutęs pasakė jis.

Temudžinas žiūrėjo į peilį brolio rankoje ir staiga suvokė, kokie jie vieniši.

– Kiek jie gali nukeliauti per dieną? – rūsčiai paklausė Bekteris. – Tu galėtum pasekti. Sargybinius mes pažįstam kaip savo brolius. Aš galėčiau pralįsti pro juos.

– Ir ką darysi? – paklausė Temudžinas. – Nužudysi Eluką?

Bekterio akys blykstelėjo įsivaizdavus tokį dalyką, tačiau jis papurtė galvą.

– Ne. Mes niekaip jo nepasieksim, tačiau galim pasivogti lanką! Tik lanką ir keletą strėlių, tada būtų maisto. Argi tu ne alkanas?

Temudžinas apie skausmą skrandyje stengėsi negalvoti. Alkį jis buvo patyręs, tačiau visada žinodavo, kad laukia karštas valgis. Dabar viskas buvo blogiau, jo viduriai imdavo skaudėti vos prisilietus prie pilvo. Jis tikėjosi, kad tai nėra pirmieji viduriavimo dėl ligos ar blogo maisto ženklai. Kaip ir motina, suvokė, kad dabar jie vaikšto ant ašmenų, kurių vienoje pusėje išlikimas, kitoje – kaulų krūvelė atėjus žiemai.

– Aš alkanas, – pasakė jis. – Bet mes niekaip nepateksime į gerą nesukėlę triukšmo. O jei ir patektume, jie atsektų mūsų pėdsakais, ir antrą kartą išeiti Elukas mums nebeleistų. Mes teturime sulaužytą lazdą.

Broliai pažvelgė į sugadintą berželio kamieną. Apimtas beprasmio įtūžio, Bekteris stvėrė medelį, pabandė perlaužti nepasiduodantį kamieną, paskui nusviedė į atžalyną.

– Gerai, bandykim iš naujo, – pasakė niūriai. – Nors neturim nei templės, nei strėlių, nei klijų. Mėtyti akmenis į žvėris būtų tas pats.

Sujaudintas Bekterio protrūkio, Temudžinas tylėjo. Kaip ir kiti jo tėvo sūnūs, jis buvo įpratęs, kad šalia būtų kas nors, žinantis, kaip ką daryti. Galbūt jie per daug priprato prie tokio užtikrinto gyvenimo. Nuo tada, kai pajuto delne glembančią tėvo ranką, jis buvo sutrikęs. Kartais pajusdavo krūtinėje kaupiantis taip reikalingas jėgas, tačiau vis dar tikėjosi, kad visa tai baigsis ir savaime grįš senasis gyvenimas.

– Templei supinsim drabužių atraižas. Ji laikys ne mažiau kaip du šūvius. Galų gale teturim du strėlių antgalius.

Bekteris atsakydamas suniurnėjo ir stvėrė kitą berželį, lankstų ir ploną kaip jo nykštys.

– Ką gi, laikyk jį stipriai, broli, – keldamas sunkius ašmenis pasakė jis. – Padarysiu lanką dviem kartams. O jeigu nepavyks, valgysim žolę.

Kačiunas aptiko Chazarą tarp aukštų kalvų. Vyresnysis brolis sėdėjo nejudėdamas, tad laipiodamas uolomis vos jį pastebėjo. Jo žvilgsnį patraukė vieta, kur upelis išsiliejo į duburėlį, brolis sėdėjo jo pakraštyje. Chazaras laikė rankoje paprastą lazdą su nukarusia ilga beržo šaka. Perspėdamas jį, Kačiunas švilptelėjo ir žiūrėdamas į skaidrų vandenį apačioje kuo tyliau ėmė sėlinti prie brolio.

– Matau jas. Kol kas ne didesnės už pirštą, – sušnibždėjo Chazaras. – Atrodo, jos nenori sliekų.

Jie žiūrėjo į suglebusį mėsgalį, kuris ranka pasiekiamas plūduriavo vandenyje. Kačiunas mąsliai suraukė kaktą.

– Jeigu norim šį vakarą pavalgyti, turim pagauti ne vieną ir ne dvi, – tarė jis.

Sutikdamas Chazaras suniurnėjo.

– Pasakyk, jei ką nors sugalvosi. Negaliu jų *priversti* kibti.

Kačiunas ilgai tylėjo. Berniukai būtų galėję mėgautis ramybe, jei tik jiems nebūtų skaudėję pilvų. Galų gale Kačiunas atsistojo ir ėmė vynioti nuo liemens rausvai geltoną savo delo juostą. Ji buvo beveik trijų aldų ilgio – tokio, kokio būtų trys vyrai, sugulę vieno galva prie kito kojų. Jam nebūtų atėję į galvą panaudoti juostos, jeigu Temudžinas nebūtų savosios padėjęs į Hiulanos krūvelę. Chazaras pažvelgė į jį ir jo veide nušvito šypsena.

– Maudysies? – paklausė jis.

Kačiunas papurtė galvą.

– Tinklas būtų geriau negu kabliukas. Tada mes sugautume visas. Manau, būtų galima pabandyti juosta užtvenkti upeliuką.

Chazaras ištraukė iš vandens sumaitotą slieką ir atsargiai padėjo brangųjį kabliuką.

– Gali padėti, – pasakė jis. – Aš paėjėsiu prieš srovę ir eidamas atgal daužysiu vandenį lazda. Jei užtversi kelią srovei, gal pasiseks keletą jų išmesti ant kranto.

Abu berniukai nenoromis pažvelgė į šaltą vandenį. Kačiunas tyliai atsiduso ir ėmė vyniotis juostą ant rankų.

– Vis geriau, negu laukti, – tarė jis ir drebėdamas įbrido į duburėlį.

Nuo šalčio jie žiopčiojo ir drebėjo, tačiau juostą skersai srovę pavyko vikriai pririšti. Vienoje pusėje privirtino prie medžio šaknies, kitoje Kačiunas įmetė didelį akmenį, apie jį apvynioję audinį, antrą galą pririšo kitame krante. Išėjo dvigubas tinklas. Ilgio užteko, todėl pamatęs ryškiaspalvę kliūtį nosimis baksnojančias ir neriančias atgal žuveles jis trumpam pamiršo net šaltį. Chazaras atpjovė audinio atraižą ir ja prie lazdos pririšo peilį. Taip atsirado trumpas žeberklas.

– Prašyk Dangiškojo tėvo didesnių žuvų, – pasakė Chazaras. – Mums labai reikia.

Kačiunas dar ilgokai buvo vandenyje, stengdamasis taip smarkiai nedrebėti, o brolis nuėjo ir dingo iš akiračio. Nebuvo reikalo nieko sakyti.

Temudžinas pabandė paimti iš brolio lanką, tačiau Bekteris savo peilio kriaunomis trinktelėjo jam per pirštus.

– Jis mano, – susierzinęs pasakė.

Temudžinas žiūrėjo, kaip Bekteris sulenkė berželio stiebą, bandydamas prie kito jo galo pririšti supintą templę. Jis virpėjo laukdamas, ar nepasigirs trakštelėjimas, paversiantis niekais jau trečią jų bandymą. Iš pat pradžių Temudžiną erzino bloga Bekterio nuotaika darant ginklą. Atrodė, tarsi medis ir virvutė būtų priešai, kuriuos reikia priversti paklusti. Kai Temudžinas mėgindavo padėti, brolis jį šiurkščiai atstumdavo, ir tik du kartus nepasisekus Bekteris leido broliui palaikyti lenkiamą kamieną. Antrasis lankas taip pat sulūžo, o pirmosios dvi templės taip pat neatlaikė tempimo. Saulė pakilo virš galvų, o jų nuotaika, vienai nesėkmei sekant kitą, prastėjo.

Naujoji templė buvo nupinta iš trijų Temudžino juostos atraižų. Templė buvo stora, tarsi supinta neįgudusio vaiko, ir smarkiai virpėjo Bekteriui atleidus lanką. Jis drebėjo iš nekantrumo. Templė išlaikė, tad abu broliai su palengvėjimu atsiduso. Bekteris nykščiu palietė įtemptą stygą, pasigirdo žemas brunzgimas.

– Ar padarei strėles? – paklausė jis Temudžino.

– Tik vieną, – atsakė Temudžinas, rodydamas tiesią beržo šakelę su tvirtai įsmeigta smailia kaulo atplaiša. Nugludinti atplaišą taip, kad tiktų prie beržo šakelės ir turėtų mažytį dantuką, pri-

reikė daugybės laiko. Jis darė strėlę net sulaikęs kvėpavimą, nes žinojo – jeigu strėlės antgalis nulūžtų, nebūtų kuo jos pakeisti.

– Tai duok man, – tiesdamas ranką pareikalavo Bekteris.

Temudžinas papurtė galvą.

– Pats pasidaryk, – neduodamas strėlės pasakė jis. – Ši yra mano.

Jis pamatė įniršusio Bekterio akis ir pagalvojo, kad brolis jam gali trenkti naujuoju lanku. Galbūt dėl to, kad jie kartu praleido nemažai laiko jį darydami, jis netrenkė. Galų gale Bekteris linktelėjo.

– Šito iš tavęs ir reikėjo tikėtis.

Bekteris tyčia padėjo lanką taip, kad Temudžinas negalėtų pasiekti, ir susirado akmenį strėlės antgaliui pagaląsti. Temudžinas stovėjo nejudėdamas, jam buvo pikta, kad turi dirbti su kvailiu.

– Bekteri, ar žinai, kad iš olchunų apie tave negirdėjau nė vieno gero žodžio? – paklausė Temudžinas.

Bekteris sušnarpštė, paspjaudė akmenį ir ėmė į jį brūžinti kaulo atplaišą.

– Brolau, man nerūpi, ką jie apie mane galvoja, – atsakė niūriai. – Jei būčiau tapęs chanu, būčau puolęs juos pačią pirmąją žiemą. Parodyčiau, ko vertas jų išdidumas.

– Nepamiršk, kai grįšime, to pasakyti motinai, – tarė Temudžinas. – Jai bus malonu girdėti, ką tu ketini daryti.

Bekteris pažvelgė į Temudžiną mažomis tamsiomis akimis.

– Tu dar vaikas, – patylėjęs tarė jis. – Tu niekada nebūtum vadovavęs vilkams.

Temudžinas pajuto, kaip užlieja pyktis, tačiau nieko neparodė.

– Bet dabar mes nieko nežinom, kas būtų buvę, ar ne? – paklausė jis.

Bekteris jam neatsakė. Jis dildė kaulą, norėdamas pritaikyti jį prie koto.

– Užuot stovėjęs čia, galėtum padaryti ką nors naudinga, pavyzdžiui, surasti švilpiko olą.

Temudžinas nieko neatsakė. Jis nusisuko nuo brolio ir nuėjo šalin.

Valgis tą vakarą buvo varganas. Hiulana įkūrė laužą, nors drėgni lapai dūmijo ir spragėjo. Dar viena naktis šaltyje galėjo juos pražudyti, tačiau Hiulana bijojo, kad laužo šviesą kas nors gali pastebėti. Iš visų pusių juos slėpė kalvos, bet ji liepė vaikams susispiesti apie laužą ir kūnais užstoti liepsną. Visi iš bado buvo nusilpę. Temudžino veidas apie lūpas buvo žalias – jis bandė valgyti laukų žoles, bet jį supykino ir teko viską išvemti.

Visos dienos triūso vaisius tebuvo tik dvi žuvys, pagautos ne dėl jų įgūdžių, bet per laimingą atsitiktinumą. Mažyčiai traškantys pajuodę gabaliukai, ne ką didesni už pirštą, traukė visų akis.

Temudžinas ir Bekteris vienas ant kito tyliai siuto dėl po pietų ištikusios nesėkmės. Temudžinui suradus švilpiko olą, Bekteris atsisakė jam duoti lanką, Temudžinas įniršęs jį puolė, ir jie nusirito drėgna žeme. Besipešdami jie sulaužė vieną strėlę, ir jos trakštelėjimas nutraukė grumtynes. Bekteris pabandė stverti kitą strėlę, bet Temudžinas buvo greitesnis. Jis jau nusprendė pasiskolinti iš Kačiuno peilį ir rytoj pasidaryti savo lanką.

Hiulana prastai jautėsi, ji virpėjo laikydama liepsnoje šakeles ir svarstė, kuriam iš berniukų neduoti valgyti. Kačiunas ir Chazaras nusipelnė žuvies bent paragauti, tačiau ji žinojo, kad jos stiprybė yra svarbiausias dalykas, kurį jie turi. Jei ji nualptų ar mirtų iš bado, žūtų ir visi kiti. Pažiūrėjus į du vyriausius sūnus jos žandikauliai susispaudė iš pykčio. Abu buvo su šviežiomis

mėlynėmis, ir jai norėjosi jiems įkrėsti už kvailumą. Jie nesuvokia, kad niekas negelbės jų, neatidės mirties. Jų gyvybės priklauso nuo dviejų mažų žuvelių lauže, ne ką didesnių už kąsnį.

Nepasiduodama nevilčiai, Hiulana nagu pabaksnojo juodą žuvį. Spustelėjus pirštu ištekėjo skaidrus skystis, ji prispaudė pirštą sau prie burnos, apimta palaimos užsimerkė. Ji nekreipė dėmesio į skrandžio skundus ir, padalijusi vieną žuvį į du gabaliukus, padavė juos Kačiunui ir Chazarui.

Kačiunas papurtė galvą.

– Pirmiausia tu, – pasakė jis, ir jos akys pritvinko ašarų.

Tai išgirdęs, savo kąsnį į burną dedantis Chazaras stabtelėjo. Jis uodė keptą žuvį – Hiulana matė, kaip nuo seilių drėksta jo lūpos.

– Galiu dar šiek tiek pakentėti, Kačiunai, – tarė ji. – Pavalgysiu rytoj.

Chazarui to pakako. Jis įsidėjo gabalėlį į burną ir ėmė garsiai čiulpti žuvies kaulus. Kačiuno akys iš alkio skausmo patamsėjo, tačiau jis papurtė galvą.

– Pirmiausia tu, – pakartojo.

Jis padavė jai žuvies galvą. Hiulana lėtai paėmė.

– Kačiunai, nejaugi manai, kad galiu suvalgyti tavo maistą? Mano mielas sūnau, – tarė kietesniu balsu. – Valgyk, arba aš mesiu žuvį į laužą.

Išgirdęs tai, jis net krūptelėjo ir žuvį tuoj pat paėmė. Visi girdėjo, kaip jam kramtant traška kaulai. Jis kramtė tol, kol žuvis burnoje pavirto koše, ir mėgavosi kiekvienu maisto trupinėliu.

– Dabar tu, – tarė motinai Temudžinas.

Jis paėmė antrąją žuvį, norėdamas jai paduoti. Bekteris pliaukštelėjo jam per ranką, nustūmė ją, ir įsiutęs Temudžinas vėl vos neužpuolė brolio.

– Šį vakarą man nereikia valgyti, – pasakė Temudžinas, su-

laikydamas pyktį. – Nereikia ir Bekteriui. Pasidalyk antrąją žuvį su Temuge.

Jis negalėjo tverti aplink laužą susirinkusiųjų alkanų žvilgsnių, todėl atsistojo – nebenorėjo nieko matyti. Pajutęs silpnumą, šiek tiek susvyravo. Bekteris paėmė žuvį ir padalijo į du gabalėlius. Didesnįjį įsidėjo sau į burną, o kas liko atidavė motinai, negalėdamas pažvelgti jai į akis.

Hiulana nuslėpė irzulį. Ji pavargo nuo smulkmeniškumo, kuris apėmė jos šeimą ištikus badui. Visi jautė, kad mirtis šalia, todėl išlikti stipriam sunku. Ji atleido Bekteriui, tačiau paskutinis gabaliukas atiteko Temugei – tas, dairydamasis, ar negaus daugiau, įniko jį čiulpti. Temudžinas nusispjovė ant žemės, tyčia taikydamasis į Bekterio delo kraštą. Nespėjus Bekteriui pašokti, jis dingo tamsoje. Nusileidus saulei, drėgnas oras sparčiai vėso, ir jie ėmė rengtis dar vienai šaltai nakčiai.

XII
SKYRIUS

Labai tyliai Temudžinas laukė nutaikęs strėlę. Nors jam pasirodžius visi švilpikai buvo išsilakstę, tie kvaili padarai netrukus grįš atgal. Turėdamas padorų lanką ir plunksnuotų strėlių, jis savo šeimai nesunkiai pargabentų riebų patiną.

Artimiausia tarpukalnės vieta, kur veisėsi švilpikai, buvo pavojingai atvira. Temudžinas būtų džiaugęsis bent keleto krūmų priedanga, tačiau turėjo sustingęs sėdėti ir laukti, kol baikštūs gyvūnai išdrįs grįžti. Tuo pat metu visą laiką žvelgė į aplinkines kalvas, stebėdamas, ar viršūnėje nepasirodė koks nors klajūnas. Hiulana juos prigąsdino, ir dabar visi bijojo net šešėlių. Išėję iš savo tarpukalnės pirmiausia apžvelgdavo visą akiratį.

Vėjas pūtė Temudžinui į veidą, tad jo kvapas neturėtų atbaidyti laimikio, bet lanką reikėjo laikyti šiek tiek įtemptą – menkiausias judesys, ir švilpikai, švystelėję rudu kailiuku, vėl ners į savo urvelius. Rankos drebėjo iš nuovargio, o ramybę drumstė tylus balsas galvoje, kad šį kartą jis privalo nužudyti gyvūnėlį. Po keturių dienų, kurias jie mito visokia smulkme ir laukiniais svogūnais, Jesugėjaus sūnūs ir žmona buvo arti bado mirties. Hiulana prarado visas jėgas ir dukrelei ją liečiant ir klykiant tik abejingai sėdėjo. Tik kūdikis pirmąsias tris dienas

gavo užtektinai maisto, tačiau Hiulanos pienas išseko, ir mergytės kūkčiojimas draskyte draskė broliams širdį.

Žvalgydami apylinkes ir ieškodami kokio nors pasimetusio ir sulaukėjusio gyvulio, Kačiunas ir Chazaras įkopė aukštai į kalvą. Kačiunas pasidarė nedidelį lanką ir tris strėles kietais antgaliais, pajuodusiais nuo ugnies. Temudžinas troško, kad broliams pasisektų, tačiau jis žinojo, kas tikrai visus išgelbėtų – jam reikia pataikyti. Už dvidešimties žingsnių pamatęs švilpiką, jis beveik pajuto karštos mėsos skonį. Gera strėle tokiu atstumu pataikytų ir vaikas. Temudžinas laukė, kol nuo lanko įskaudo rankos. Negalėjo garsiai kalbėti, tai mintyse kvietėsi tuos nervingus padarėlius, kad jie pasitrauktų nors truputėlį nuo savo slėptuvių ir prieitų kuo arčiau.

Akis ėmė graužti prakaitas, ir Temudžinas sumirksėjo, norėdamas nupurtyti prakaito lašelius. Švilpikas apsidairė, šalia pajutęs grobuonį. Temudžinas matė, kad gyvūnas sustingo, ir suprato – po akimirkos švilpikas pašoks ir dings. Jis atsikvėpė ir paleido strėlę nusmelktas baimės, kad gali ją prarasti.

Strėlė švilpikui pataikė į kaklą. Smūgis nebuvo stiprus, tačiau strėlė įsmigo į gyvūną, šis ėmė patrakusiai purtyti letenėles norėdamas jos atsikratyti. Temudžinas numetė lanką ir pasileido prie grobio, kol šis atsipeikėjęs nespėjo pasprukti. Bėgdamas pastebėjo šviesesnį kailį gyvūno papilvėje ir pašėlusiai besispardančias kojas.

Jis užgriuvo ant švilpiko, karštligiškai bandydamas jį sučiupti. Gyvūnas buvo įniršęs – ir vos neištrūko iš nusilpusių rankų. Strėlė iškrito, ant sausos žemės pasipylė kraujas. Truktelėjęs ir pasukęs švilpikui kaklą, Temudžinas pajuto akyse besikaupiančias palengvėjimo ašaras. Jis stovėjo sunkiai kvėpuodamas, primynęs švilpiką koja, nes tas dar spardėsi ir šokčiojo. Dabar Temudžinas žinojo, kad jie pavalgys. Luktelėjo, kol praėjo silpnu-

mas, jausdamas sumedžioto riebaus sveiko gyvūno svorį. Šį vakarą motina turės karštos mėsos ir kraujo. Sausgysles bus galima sutrinti ir, sumaišius su žuvies sunka, padengti lanką, kad būtų tvirtesnis. Kitą kartą jis galėtų šauti iš didesnio atstumo, būtų lengviau nudobti grobį. Padėjo rankas ant kelių ir nusiraminęs tylutėliai nusijuokė. Tai buvo smulkmena, bet ji reiškė tiek daug, kad net sunku suvokti.

Už nugaros išgirdo pažįstamą balsą.

– Ką turi? – eidamas žole brolio link paklausė Bekteris.

Ant peties kabėjo jo lankas. Jis neatrodė toks išalkęs ir sumenkęs, kaip kiti. Kačiunas pirmas pasakė įtariantis, kad Bekteris savo laimikių neparneša šeimai. Savo maisto dalį Bekteris mielai pasiimdavo, tačiau per keturias dienas bendram laužui neparnešė nieko. Temudžinas atsistojo. Jam buvo nemalonu matyti į laimikį įbestas brolio akis.

– Švilpiką, – atsakė pakeldamas gyvūną.

Bekteris lenkėsi pažiūrėti ir netikėtai stvėrė švilpiką. Temudžinas jį truktelėjo į save, ir suglebęs žvėrelis nukrito į dulkes. Abu broliai čiupo jį, pasiutiškai spardydami ir daužydami vienas kitą. Temudžinas buvo nusilpęs ir pajėgė tik trumpam sulaikyti Bekterį, kol tas jį nustūmė ir uždususį paliko gulėti ir žiūrėti į dangų.

– Parnešiu motinai. Tu jį būtum pavogęs ir suvalgęs, – pasakė šypsodamas Bekteris.

Buvo skaudu girdėti Kačiuno metamus įtarimus, ir Temudžinas pabandė kilti nuo žemės. Bekteris jį laikė prispaudęs koja, tad jam nepavyko. Atrodė, Temudžiną apleido visos jėgos.

– Susimedžiok kitą, Temudžinai. Ir negrįžk, kol nesumedžiosi.

Bekteris nusišaipė, pastvėrė suglebusį švilpiką ir lėtai nuėjo žemyn nuo kalvos, kur žaluma buvo sodresnė ir tirštesnė. Temudžinas žiūrėjo, kaip jis tolsta, ir jam buvo taip pikta, kad, rodėsi,

sprogs širdis. Ji vos plazdėjo krūtinėje, ir jis su siaubu pagalvojo, ar iš bado ji visai nenusilpo. Kol Elukas valdo vilkus, o Bekteris nenubaustas, jam negalima mirti.

Jis dar kartą suvaldė savo jausmus ir atsisėdo. Kol gulėjo, kvaili švilpikai buvo sugrįžę, bet jam pakilus išsilakstė. Paėmė strėlę, uždėjo ją ant pintos templės ir nurimęs vėl pasirengė medžioti. Skaudėjo raumenis, atrodė, kojos sulinks neišlaikiusios svorio, tačiau širdis vėl ėmė plakti tokiu tempu ir taip stipriai, kaip reikėjo.

Tą vakarą jie teturėjo vieną švilpiką. Bekteriui jį parnešus, Hiulana pagyvėjo ir sukūrė didesnį laužą akmenims įkaitinti. Nors drebėjo rankos, ji švariai išvalė vidurius, išėmė žarnas ir visa kita, o į jų vietą pridėjo iki spragsėjimo įkaitusių akmenukų. Rankas ji buvo apsivyniojusi delu, tačiau porą kartų nusideginusi pirštus krūptelėjo. Mėsa kepė iš vidaus, išsipūtusią odą pavoliojo žarijose, kad įgytų skanaus traškumo. Širdį pelenuose kepė tol, kol ji ėmė šnypšti. Niekas neturėjo nueiti veltui.

Atrodė, kad Hiulanos skruostai paraudo vien nuo kvapo. Ji apkabino Bekterį, palengvėjimas virto ašaromis, nors, regis, jų nė nejautė. Apie tai, kas atsitiko, Temudžinas nepasakojo. Jai reikėjo, kad visi veiktų vieningai, todėl, kol ji silpna, būtų per žiauru apkaltinti besišypsantį brolį.

Bekteris mėgavosi visų dėmesiu, švytintį žvilgsnį kartkartėmis nukreipdamas į Temudžiną. Motinai nematant Temudžinas atsakydavo niūriu žvilgsniu. Vakarui virstant naktimi tai pastebėjo Kačiunas ir bakstelėjo jį alkūne.

– Kas atsitiko? – visiems susėdus valgyti sušnibždėjo berniukas.

Nenorėdamas dalytis savo neapykanta, Temudžinas papurtė galvą. Vienintelis dalykas, apie kurį jis galėjo galvoti, buvo ga-

ruojantys mėsos gabaliukai, kuriuos jam į delną įspraudė Bekteris – jis dalijo mėsą, tarsi būtų savo žmones maitinantis chanas. Sau pasiliko švilpiko mentę, geriausią dalį.

Niekam iš jų dar nebuvo tekę ragauti tokios skanios mėsos. Sušilę visi tapo truputį laimingesni, įgavo šiek tiek vilties. Vienas šūvis iš lanko viską pakeitė, – tiesa, dar Kačiunas parnešė tris žuveles ir keletą svirplių. Tai buvo puota, nuo kurios jiems ėmė skaudėti ir degti viduriuose. Mažesnieji broliai per greitai rijo kąsnelius, tad turėjo gerti vandens, kad deginimas nurimtų. Temudžinas būtų atleidęs Bekteriui už vagystę, jei broliai nebūtų buvę tokie dosnūs pagyrų, o jas Bekteris priėmė kaip savaime suprantamą dalyką. Jo akutės švytėjo pasitenkinimu – dėl ko, suprato tik Temudžinas.

Tą naktį nelijo, ir alkis apmalšintas, tad berniukai pasistatytose paprastutėse pašiūrėse užmigo per akimirką. Jie nebuvo visiškai sotūs, tačiau jau galėjo kentėti ir ramiau kęsti nepatogumus. Jie pabėgo nuo bedugnės krašto.

Temudžinas nemiegojo. Jis pakilo, tyliai išėjo į tamsą ir virpėdamas paieškojo akimis mėnulio. Buvo aišku – vasara ilgai nebesitęs. Ateis žiema ir juos nužudys, kaip žudo peilis krūtinėje. Švilpikai per šalčius miegos savo urveliuose giliai žemėje ir bus neįmanoma jų pasiekti. Į pietus išskris paukščiai, todėl nebepasigausi ir jų. Žiemą sunku net šiltuose geruose, kai čia pat galvijai ir žirgai. Jesugėjaus šeimai žiema būtų mirtis.

Stovėdamas ir šlapindamasis jis galvojo apie olchunus ir tą naktį, kai sėlino paskui Kokę. Tada jis buvo dar vaikas, kuriam terūpėjo muštis su kitais berniukais. Jis ilgėjosi tos nakties tyrumo ir troško, kad Bortė būtų čia. Pagalvojęs, kad Bortei šilta ir ji soti, o jam jau kaulai išsišovę, jis suniurnėjo.

Temudžinas pajuto, kad už jo kažkas yra, ir atsisukdamas pasilenkė, rengdamasis pulti arba bėgti.

– Turi geras ausis, broli, – pasigirdo Kačiuno balsas. – Aš tylus tarsi lengvas nakties vėjelis.

Nusiraminęs Temudžinas šyptelėjo broliui.

– Kodėl nemiegi?

Kačiunas gūžtelėjo pečiais.

– Noriu valgyti. Vakar visą dieną nebejaučiau alkio, o kai Bekteris parnešė visą glėbį mėsos, skrandis vėl atgijo.

Temudžinas nusispjovė.

– Švilpikas *mano*. Aš jį sumedžiojau, o Bekteris iš manęs jį atėmė.

Mėnulio šviesoje Kačiuno veido išraiškos nesimatė, tačiau Temudžinas pajuto, kad Kačiunas sunerimo.

– Taip ir maniau. Kiti gal nepastebėjo.

Jis nutilo, mažas ir paniuręs stovėjo tamsoje. Temudžinas pastebėjo kažką išsipūtusio po jo marškiniais ir bakstelėjo į tai pirštu.

– Kas čia? – paklausė nustebęs.

Kačiunas neramiai žvilgtelėjo jų stovyklos pusėn, kažką ištraukė parodyti Temudžinui. Tai buvo kito švilpiko griaučiai. Supratęs, kad laiko rankoje kaulus, Temudžinas įsiuto. Jie buvo suskaldyti – taip alkanas žmogus juos laužo, norėdamas iščiulpti kaulų smegenis. Bekteris bijojo kurti laužą. Kaulai buvo žali, ne senesni kaip vienos dienos.

– Radau ten, kur medžiojo Bekteris, – neramiu balsu pasakė Kačiunas.

Temudžinas sukiojo kauliukus rankose, glostė kaukolę. Bekteris ant jos paliko odą, nors akių nebebuvo. Švilpiką jis sumedžiojo tą dieną, kai jie neturėjo nė kruopelės maisto.

Temudžinas atsiklaupė ir ėmė ieškoti bent gabalėlio mėsos. Kaulai dvokė, tačiau per parą buvo ne visai sugedę. Kačiunas

atsiklaupė šalia, ir jie nučiulpė kiekvieną sulaužytą kauliuką, kad neliko net kvapo. Tai ilgai netruko.

– Ką daryti? – baigus paklausė Kačiunas.

Temudžinas apsisprendė. Jis buvo negailestingas.

– Kačiunai, ar kada matei erkę ant žirgo?

– Žinoma, – atsakė brolis. Jiems buvo tekę matyti nykščio sąnario dydžio erkių. Atplėštos jos palikdavo kruviną pėdsaką, kuris ilgai nekrešėdavo.

– Kai žirgas silpnas, erkė pavojinga, – tyliai pasakė Temudžinas. – Ar žinai, ką daryti, kai ją randi?

– Užmušti ją, – sušnibždėjo Kačiunas.

Kitą rytą Bekteriui išėjus iš stovyklos Temudžinas su Kačiunu išsmuko paskui. Jie žinojo jo mėgstamą medžioklės vietą, tad leido jam nutolti, kad nepajustų esąs sekamas.

Sėlindamas tarp medžių, Kačiunas neramiai žvilgčiojo į Temudžiną. Temudžinas matė, kad brolis bijo, ir stebėjosi, kad nebijo pats. Iš alkio nuolat skaudėjo pilvą, jis porą kartų turėjo sustoti ir, išstenėjęs žalsvo skysčio, nusišluostydavo šlapiais lapais. Sukosi galva ir buvo silpna, tačiau badas sunaikino bet kokį gailestingumo jausmą. Jis manė, kad šiek tiek karščiuoja, širdis daužėsi ir tvinkčiojo, tačiau jis vertė save eiti pirmyn. Temudžinas suprato, ką reiškia būti vilku. Jokios baimės ar apgailestavimo, tik paskata sunaikinti priešą.

Sekti Bekterį drėgna žeme nebuvo sunku. Jis nesistengė slėpti pėdsakų, tad vienintelis pavojus – netyčia užlipti ant jo tada, kai pasislėpęs tykos grobio. Temudžinas su Kačiunu sėlino atsargiai, visi pojūčiai buvo įtempti. Medyje pamatęs porą vieversių, Kačiunas lengvu prisilietimu perspėjo brolį, ir jie tą vietą apėjo, kad nekiltų triukšmo nubaidžius paukščius.

Kačiunas stabtelėjo, Temudžinas atsisuko į jį ir susiraukė – brolio kaukolės kaulai buvo išsišovę po išsitempusia oda. Sunku tai matyti, ir Temudžinas pagalvojo, kad ir pats atrodo tarsi prie mirties. Užsimerkęs jis jusdavo, kad praranda pusiausvyrą ir ima sverdėti, turėdavo įveikti galvos svaigimą. Reikėjo valios pastangų lėtai giliai įkvėpti, kad apramintų besidaužančią širdį.

Kačiunas ištiesė ranką, Temudžinas pažvelgė, kur jis rodo, ir sustingo pamatęs Bekterį, įsitaisiusį už kokio šimto žingsnių prie upelio. Buvo baugu matyti į statulą panašų krūmuose klūpantį pavidalą. Dar iš vaikiškų žaidimų jie žinojo, kokie kieti Bekterio kumščiai ir koks jis stiprus. Temudžinas stebėjo Bekterį, svarstydamas, kaip prisėlinti kuo arčiau, kad būtų galima šauti. Jis nė truputėlio nedvejojo. Vaizdas prieš akis buvo gal kiek padūmavęs, mintys slinko lėtai, tačiau tikslas buvo aiškus.

Kačiunas ir Temudžinas net loštelėjo, kai Bekteris iš savo užuoglaudos paleido strėlę į vandenį. Abu berniukai šmurkštelėjo į tankmę, išgirdę, kaip trys išbaidytos antys suplakė sparnais ir krykdamos pakilo – tik apie pavojų perspėjo per vėlai.

Bekteris pašoko ir įbrido į upelį, paskui dingo už medžio. Į krantą grįžo nešinas suglebusia rusva antimi.

Temudžinas žiūrėjo pro šakelių ir spyglių tankynę.

– Palauksim čia, – sumurmėjo jis. – Surask vietą kitoje tako pusėje. Mes stversim jį, kai grįš.

Stengdamasis rodyti, kad nesijaudina, Kačiunas nurijo gerklėje susidariusį gumulą. Jam nepatiko ką tik atsiradęs Temudžino šaltumas ir jau ėmė gailėtis, kad parodė broliui švilpiko kaulus. Dabar, dieną, pagalvojus, ką jie rengiasi daryti, ėmė drebėti rankos, bet kai Temudžinas pažvelgė į jį, išvengė įdėmaus jo žvilgsnio. Kačiunas palaukė, kol Bekteris nusisuko, tada vikriai šmurkštelėjo per taką. Jo lankas buvo paruoštas šauti.

Temudžinas prisimerkė žiūrėdamas, kaip Bekteris iš anties

ištraukė strėlę ir paslėpė paukštį po marškiniais. Kai Bekteris pamankštinęs raumenis patraukė tolyn nuo jų, kita kryptimi, Temudžiną apėmė neviltis. Jis ištiesė delną į tą pusę, kur slėpėsi Kačiunas, nors jaunesniojo brolio ir nematė. Temudžinas pagalvojo apie Bekterį, kur nors ramioje vietelėje ryjantį antį, ir panoro jį nužudyti kaip tik ten. Jeigu jis būtų stiprus, o skrandis pilnas geros mėsos ir pieno, jis pasektų brolį toliau, tačiau dabar, kai jis silpnas, gali pavykti tik užpuolus iš pasalų. Nelaukdamas, kol nutirps kojos, Temudžinas ištiesė jas. Vidurius nudiegė skausmas, ir kol praėjo, jis turėjo užsimerkti ir susiriesti. Tykodamas Temudžinas nedrįso nusimauti kelnių ir nusilengvinti, nes jautri Bekterio nosis galėjo užuosti. Jesugėjus juos mokė kreipti dėmesį į kiekvieną smulkmeną. Temudžinas nenorėjo prarasti pranašumo, jis nugalėjo savo norą ir atsisėdo laukti.

Blogiausia akimirka buvo tada, kai netoli tos vietos, kur po drėgnu atžalynu slėpėsi abu berniukai, medyje nutūpė laukinis karvelis. Žiūrėdamas į paukštį, Temudžinas kankinosi, nes žinojo, kad galėtų lengvai nušauti vos už kelių žingsnių tupintį karvelį. Atrodė, paukštis nė nenujaučia, kad jie šalia. Temudžinui ėmė kartotis alkio mėšlungiai, bet jis stengėsi į balandį nežiūrėti. Žinojo, kad Bekteris grįžta, o pašovus karvelį visi paukščiai aplinkui pakiltų nuo medžių ir išduotų jų slaptavietę. Vis dėlto jis negalėjo atitraukti akių nuo karvelio, o šiam pakilus žiūrėjo į tolstantį paukštį, kol galėjo įžiūrėti. Dar ilgai buvo girdėti jo sparnų plazdėjimas.

Bekteris grįžo saulei persiritus per keterą ir ėmus ilgėti šešėliams. Temudžinas išgirdo jo žingsnius ir prisivertė atsipeikėti iš snūdulio. Jis nustebo, kad praėjo tiek daug laiko, ir pasvarstė, ar tik nebuvo užmigęs. Kūnas buvo visai nusilpęs, net upelio vanduo negalėjo numalšinti skrandžio skausmo.

Temudžinas įtempė templę ir purtydamas svaigstančią gal-

vą, plačiai atmerkęs akis ėmė laukti. Norėdamas priversti kūną išsijudinti ir kuo ilgiau būti pasirengusį, jis bandė įtikinti save, kad, jeigu nepataikys, Bekteris jį nužudys. Išsijudinti buvo sunku. Kad geriau matytų, Temudžinas skubiai pasitrynė akis. Jis jau girdėjo Bekterio žingsnius. Ir tada atėjo toji akimirka.

Į taką jis įžengė tik keletas žingsnių nuo Bekterio. Temudžinas įtempė lanką, ir Bekteris žioptelėjo jį pamatęs. Tą pat akimirksnį ėmė graibytis prie diržo peilio, tada Temudžinas paleido strėlę. Kaulinis antgalis įsmigo broliui į krūtinę. Tuo pat metu iš užpakalio šovė Kačiunas, jo strėlė pataikė Bekteriui į šoną ir bloškė jį pirmyn.

Bekteris susvyravo ir iš pykčio sustūgo. Jis išsitraukė peilį ir žengė vieną žingsnį, paskui kitą, tada jo kojos sulinko ir jis griuvo veidu į lapus. Abu šūviai buvo taiklūs – Temudžinas išgirdo, kaip pervertuose brolio plaučiuose garsiai burbuliuoja ir šnypščia. Temudžinas nejuto gailesčio. Svaigstančia galva jis žengė artyn, numetė savo lanką ir iš Bekterio pirštų ištraukė peilį.

Jis pažvelgė į pasibaisėjusio Kačiuno veidą, susiraukė, pasilenkė ir suvarė peilio ašmenis Bekteriui į kaklą. Pasipylė kraujas, o su juo iš Bekterio kūno išėjo gyvybė.

– Viskas, – žiūrėdamas į stiklėjančias brolio akis tarė Temudžinas. Plekšnodamas per Bekterio delą ir marškinius, kai ieškojo anties, Temudžinas jautėsi tarsi besvoris. Anties nebuvo, tad Temudžinas paspyrė kūną ir svirduliuodamas nuėjo šalin. Galva svaigo taip, kad atrodė, tuoj nualps. Jis priglaudė kaktą prie šalto drėgno beržo kamieno ir palaukė, kol nurimo tvinkčiojimas gyslose.

Išgirdo, kaip minkštais žingsniais per lapus artėja Kačiunas, užuolankomis apeidamas brolio kūną. Temudžinas atsimerkė.

– Tikėkimės, ko nors pavalgyti parneš Chazaras, – pasakė jis.

Kačiunas neatsakė. Temudžinas susirinko Bekterio ginklus, per petį persimetė jo stangrų lanką.

– Jei kiti pamatys Bekterio peilį, supras, – niūriai pasakė Kačiunas.

Temudžinas ištiesė ranką ir apkabino brolio kaklą, ramindamas ir save, ir jį. Jis jautė Kačiuno išgąstį, dabar to išgąsčio banga užplūdo ir jį. Iš anksto nebuvo pagalvojęs, kas bus, kai jo priešas bus negyvas. Už Bekterį niekas nekeršys, ir jis nebegalės atsikovoti tėvo gerų bei kaimenių. Jis supus čia, kur guli. Temudžinas tik dabar pradėjo suvokti tikrovę, jam buvo sunku patikėti tuo, ką padarė. Keistoji nuotaika, apėmusi jį prieš šūvį, dingo, vietoj jos buvo tik silpnumas ir alkis.

– Aš jiems pasakysiu, – tarė Temudžinas. Jo žvilgsnis, tarsi traukiamas nematomos jėgos, vėl sustojo prie Bekterio. – Pasakysiu, kad per jį mes badavom. Čia nėra vietos atlaidumui. Aš pasakysiu jiems viską.

Ir jie ėmė leistis į tarpukalnę. Abu ramino kito buvimas šalia.

XIII
SKYRIUS

Pamačiusi į stovyklą grįžtančius tik du berniukus, Hiulana pajuto kažką negera. Šalia sėdėjo Chazaras ir Temugė, o mažoji Temuluna gulėjo ant skepetos prie besikūrenančio laužo. Klūpanti Hiulana ėmė lėtai stotis, jos liesame veide pasirodė išgąstis. Temudžinui priartėjus, ji pamatė, kad šis nešasi Bekterio lanką, ir sustingo. Ir Temudžinas, ir Kačiunas žvilgsnį suko šalin. Šnibždesiu virstančiu balsu ji paklausė:

– Kur jūsų brolis?

Negalėdamas atsakyti, Kačiunas žiūrėjo į žemę. Ji žengtelėjo artyn. Temudžinas pakėlė galvą ir garsiai nurijo seiles.

– Jis vogdavo maistą... – pradėjo Temudžinas.

Hiulana įšėlusi suriko ir trenkė jam taip stipriai, kad atšoko galva.

– Kur brolis? – veriamu balsu pakartojo klausimą. – Kur mano sūnus?

Iš Temudžino nosies raudona srove per lūpas tekėjo kraujas, turėjo jį išspjauti. Skausmingai iššiepė motinai kruvinus dantis.

– Jis nebegyvas, – atšovė.

Nespėjo daugiau nieko ištarti. Hiulana vėl trenkė jam, dar ir dar kartą. Temudžinas susirietė ir klupdamas ėmė trauktis atbulas.

– *Tu* jį nužudei! – klykė motina. – Kas tu esi?

Temudžinas bandė sulaikyti jos rankas, tačiau ji buvo stipresnė, smūgių kruša pylėsi jam ant veido ir pečių, visur, kur tik Hiulana galėjo pasiekti.

– Nemušk jo! Liaukis! – šaukė Temugė, tačiau ji negirdėjo sūnaus. Jos ausyse tarsi kas riaumojo, įniršis, atrodė, tuoj sudraskys ją į gabalus. Ji prirėmė Temudžiną prie medžio ir čiupusi už pečių ėmė purtyti jo liesą kūną, kol sūnaus galva nusviro.

– Dabar tu nužudysi jį! – rėkė Kačiunas, stumdamas ją šalin.

Ištraukusi iš jo silpnų rankų savo delo kraštą, Hiulana suėmė Temudžiną už ilgų plaukų ir atvertė galvą aukštyn, kad žiūrėtų jai į akis.

– Tu gimei su kraujo krešuliu delne. Su mirtimi. Sakiau tavo tėvui, kad tu – mūsų prakeikimas, tačiau jis buvo aklas.

Pro ašaras ji nieko nematė. Temudžinas pajuto, kad jos rankos dar stipriau susigniaužė.

– Jis nuo mūsų slėpė maistą, palikdamas mus badauti! – suriko Temudžinas. – *Tu* per jį badavai!

Jis pratrūko verkti taip puolamas, jautėsi toks vienišas, koks dar niekada nebuvo. Hiulana žiūrėjo į jį, tarsi jis būtų nesveiko proto.

– Tu iš manęs atėmei sūnų, mano berniuką, – pasakė ji.

Įsmeigusi žvilgsnį Hiulana pakėlė drebančią ranką prie jo veido, ir Temudžinas prieš pat akis pamatė jos aplaužytus nagus. Tai truko labai ilgai. Apimtas siaubo jis laukė, kol ji ims draskyti jį.

Bet jos rankos nusviro bejėgės – taip pat staiga, kaip ta jėga rankose buvo atsiradusi. Hiulana krito be sąmonės. Temudžinas pajuto, kad stovi drebėdamas. Jo skrandį sutraukė mėšlungis, jis ėmė raugėti ir iš burnos pasipylė rūgštus geltonas skystis.

Žengtelėjęs šalin nuo motinos, pamatė į jį žiūrinčius brolius ir piktai sušuko:

– Jis valgė riebius švilpikus, o mes badavom! Jį reikėjo nužudyti! Kiek mes būtume išgyvenę, jeigu jis, ką nors sumedžiojęs, būtų ėmęs ir mūsų laimikio dalį? Mačiau, kaip jis šiandien sumedžiojo antį, bet ar ta antis duos mums jėgų? Ne, ji – jo pilve.

Už Temudžino sujudėjo gulinti Hiulana, ir jis pašoko, vengdamas dar vieno antpuolio. Žiūrėjo į dievinamą motiną, ir jo akys prisipildė ašarų. Jeigu būtų pagalvojęs, viso to nebūtų jai sakęs, gal būtų pamelavęs, kad Bekteris nukrito iš aukštai ir užsimušė. Ne, tarė jis sau. Tai būtų neteisinga. Bekteris buvo erkė ant kūno, imanti daugiau, negu jai priklauso, ir nieko neduodanti, nors visi kiti buvo prie bado mirties. Atėjus laikui Hiulana tai supras.

Motina atmerkė krauju pasruvusias akis ir ropomis atsiklaupė dejuodama iš sielvarto. Atsistoti jai nebeužteko jėgų, todėl Temugė su Chazaru prišoko jai padėti. Temudžinas nusivalė kraują ir paniūromis žvelgė į ją. Jam norėjosi pabėgti, kad nebematytų jos žvilgsnio, tačiau prisivertė stovėti.

– Jis būtų mus pražudęs, – tarė jis.

Hiulana pažiūrėjo į jį tuščiu žvilgsniu, ir jis sudrebėjo.

– Ištark jo vardą, – liepė ji. – Ištark vardą sūnaus, kurį pagimdžiau pirmą.

Netikėtai apimtas silpnumo, Temudžinas krūptelėjo. Atrodė, kad kraujuojanti nosis karšta ir didelė, akyse mirguliavo. Jis tenorėjo kristi ir užmigti, tačiau stovėjo ir žiūrėjo į motiną.

– Ištark jo vardą, – vėl liepė ji.

Vangumą jos akyse išstūmė pyktis.

– Bekteris, – spjaute išspjovė vardą Temudžinas, – kuris vogė maistą, kai mes badavome.

– Turėjau tave nužudyti tada, kai pribuvėja atgniaužė tavo delną. – Švelniu tapęs Hiulanos balsas gąsdino labiau už piktą. – Turėjau tada suprasti, kas tu esi.

Temudžinas jautė, tarsi jį kas draskytų viduje, negalėjo sustabdyti motinos, kad jo neskaudintų. Panoro pribėgti prie jos ir pajusti, kaip apkabina jį, daryti viską, kad tik baigtųsi jo sukelta beprasmė kančia.

– Eik šalin nuo manęs, vaike, – ramiai pasakė Hiulana. – Jei užtiksiu tave miegantį, nužudysiu už visa tai, ką padarei. Už tai, ką iš manęs atėmei. Tu neguodei jo, kai jam dygo dantukai. Tavęs nebuvo, kai reikėjo žolelėmis malšinti jam karštį, sūpuoti jį, kai buvo visų sunkiausia. Tu buvai dar negimęs, o mudu su Jesugėjumi jau mylėjome tą mažą berniuką. Kai mes buvom jauni, jis buvo viskas, ką turėjom.

Temudžinas klausėsi apdujęs nuo sukrėtimo. Matyt, motina nesupranta, kuo Bekteris tapo užaugęs. Kūdikis, kurį ji supo, virto žiauriu vagimi, tačiau kaip tai pasakyti, Temudžinas nerado žodžių. Net atsiradus jiems ant liežuvio, Temudžinas stengėsi jų neištarti, nes žinojo – tai nieko nepakeis arba, dar blogiau, ji vėl puls jį. Jis papurtė galvą.

– Labai gailiuosi, – ištarė.

Jis apgailestavo ne dėl to, ką padarė, bet dėl skausmo, kurį suteikė.

– Dink iš čia, Temudžinai, – sušnibždėjo Hiulana. – Negaliu tavęs matyti.

Jausdamas, kaip stringa kvėpavimas gerklėje, ir kraujo skonį burnoje, jis sukūkčiojo ir apsisukęs nubėgo.

Jie nematė jo penkias dienas. Kačiunas žvalgėsi brolio, bet vienintelis jo buvimo ženklas buvo medžioklės laimikis, kurį jis atnešdavo ir palikdavo jų mažytės stovyklos pakraštyje. Pirmą dieną tai buvo du dar šilti balandžiai kraujuotais snapais. Hiulana priėmė dovaną, nors apie tai, kas atsitiko, su niekuo nesikalbėjo.

Mėsą jie valgė liūdnai tylėdami. Kačiunas ir Chazaras žvilgčiojo vienas į kitą, Temugė šniurkščiojo ir dejavo. Jei jie būtų buvę saugūs vilkų geruose, Bekterio mirtis jaunesniesiems broliams būtų netgi palengvinusi gyvenimą. Su deramomis apeigomis būtų jį apraudoję ir atidavę jo kūną į dangaus kapus. Čia, tarpukalnėje, tai dar kartą priminė, kad juos sekioja mirtis. Pradžioje, kol oda nuo bado dar nebuvo kietai aptempusi jų kaulų, tai atrodė netgi nuotykis. Dabar jie gyveno tarsi laukiniai žvėrys ir stengėsi negalvoti apie artėjančią žiemą.

Čia, tarp kalnų, Chazaras nustojo juoktis. Išėjus Temudžinui, jis ėmė mąstyti. Tai jis prilupo Temugę už tai, kad šis dažnai trukdo motiną. Nelikus Bekterio, visi susirado naują savo vietą. Nutaisęs niūrų veidą, Chazaras kiekvieną rytą išsivesdavo Kačiuną medžioti. Aukščiau tarpukalnėje jie rado geresnį duburį, nors prie jo reikėjo eiti pro ten, kur buvo nužudytas Bekteris. Kačiunas iššniukštinėjo žemę ir surado vietą, kur Temudžinas nutempė ir šakomis apdėjo kūną. Brolio lavoną draskė plėšrūnai, todėl, kai antrą vakarą stovyklos pakraštyje Kačiunas rado negyvą sulysusį šunį, turėjo prisiversti praryti kiekvieną gyvybės vertą kąsnį. Jį persekiojo Temudžino, žudančio žvėrį prie Bekterio kūno, vaizdas, tačiau jis privalėjo valgyti, ir šuo buvo geriausias maistas, kurio jie gavo čia apsigyvenę.

Penktos dienos vakarą Temudžinas parėjo į stovyklą. Pamatę jį, visi sustingo, berniukai žiūrėjo į Hiulaną, ką ji darys. Ji žvelgė į jį ateinantį, nešiną gyvu ožkiuku. Temudžinas atrodė šiek tiek sustiprėjęs, jo oda po dienų, praleistų kalvose vėjyje ir saulėje, patamsėjo. Buvo keblu tuo pat metu jausti palengvėjimą dėl to, kad jis sveikas, ir neblėstančią neapykantą už tai, ką padarė. Ji nepajėgė atleisti.

Temudžinas paėmė savo radinį už ausies ir stumtelėjo tarp jų.

– Netoli į vakarus yra du piemenys, – pasakė jis. – Jie vieni.

– Ar jie tave matė? – nustebindama visus, staiga paklausė Hiulana.

Temudžinas pažvelgė į ją ir jo ramiame žvilgsnyje atsirado dvejonė.

– Ne. Ožkiuką paėmiau tada, kai jie jojo kitapus kalvos. Nežinau, gal jie jo pasiges. Negalėjau nepasinaudoti gera proga.

Jis perkėlė svorį nuo vienos kojos ant kitos, laukdamas, kol motina pasakys dar ką nors. Nežinojo, ką darytų, jeigu jį vėl išvarys.

– Jie jo ieškos ir ras tavo pėdsakus, – tarė Hiulana. – Dar atvesi juos čia.

Temudžinas atsiduso. Nebuvo jėgų toliau ginčytis. Nespėjus motinai paprieštarauti, jis atsisėdo prie laužo, sukryžiavo kojas ir išsitraukė peilį.

– Kad liktume gyvi, turim valgyti. Jei jie mus suras, mes juos nužudysim.

Jis pamatė, kaip motinos veidą vėl aptraukia šaltis, ir jau laukė tuoj prasidėsiančios audros. Tą dieną jis toli ėjo, tad dabar skaudėjo kiekvieną sulysusio kūno raumenėlį. Kitos nakties vienas jis neištvers – tai rodė jo veide atsiradusi baimė.

Norėdamas nutraukti nepakenčiamą įtampą, prabilo Kačiunas:

– Vienam iš mūsų šiąnakt teks saugoti stovyklą, jeigu jie ateitų.

Nežiūrėdamas į jį, Temudžinas linktelėjo. Jo žvilgsnis buvo įbestas į motiną.

– Mums reikia vienas kito, – tarė jis. – Jeigu nužudydamas brolį aš suklydau, nieko nebeįmanoma pakeisti.

Ožkiukas subliovė ir pabandė sprukti tarp Hiulanos ir Temugės. Hiulana jį čiupo už kaklo, ir Temudžinas laužo liepsnos šviesoje pamatė, kad ji verkia.

– Ką aš galiu tau pasakyti, Temudžinai, – tyliai ištarė ji. Nuo ožkiuko sklido šiluma, ir ji įsikniaubė veidu į bliaunančio, spurdančio gyvulėlio kailį. – Tu sudaužei man širdį, ir nebelabai svarbu, kas dar manęs laukia.

– Tačiau tu rūpiniesi kitais. Mums reikia tavęs, kad galėtume ištverti žiemą – be tavęs žūtume, – pasakė Temudžinas. Kalbėdamas jis ištiesė nugarą, jo geltonos akys spindėjo liepsnos šviesoje.

Hiulana linktelėjo sau ir, glostydama ožkiuko ausis, ėmė tyliai dainuoti savo vaikystės dainą. Kadaise ji matė, kaip nuo maro mirė du jos broliai, kaip ištinusius ir pajuodavusius jų kūnus tėvo gentis paliko tyruose. Buvo girdėjusi šaukiančius iš skausmo karius, kurių žaizdų jau niekas negalėjo sugydyti. Jie merdėdavo dienų dienas, kol gyvybė galiausiai išsekdavo. Kai kurie prašydavo pasigailėti ir perrėžti jiems gerklę, ir jų pasigailėdavo. Visą gyvenimą ją lydėjo mirtis. Ko gero, net praradusi sūnų ji privalėjo laikytis – ji vilkų motina.

Ji nežinojo, ar galės mylėti jos sūnų nužudžiusį žmogų, nors troško jį apkabinti ir suspausti taip, kad iš jo išeitų visas liūdesys. Tačiau, užuot tai padariusi, paėmė savo peilį.

Kol sūnūs medžiodavo, ji iš beržo tošies darė puodukus. Dabar po vieną numetė Chazarui ir Kačiunui. Temugė nuropojo pasiimti savojo, ir liko tik du nedailūs indai. Hiulana atsisuko į paskutinįjį sūnų.

– Imk puoduką, Temudžinai, – tarė ji. Patylėjusi pridūrė: – Kraujas tau suteiks jėgų.

Tai išgirdęs, jis nuleido galvą. Suprato, kad jam leista likti su visais. Jis paėmė puoduką ir pakėlė kartu su broliais – pastebėjo, kaip dreba jo rankos. Hiulana atsiduso ir tvirčiau suėmė ožkiuką. Įsmeigė ašmenis gyvulėliui į kaklą, perpjovė jam gyslas. Jos rankomis pasipylė kraujas, ir vienas kitą stumdydami berniukai

kišo puodukus po srove, kad nė lašas nenueitų perniek. Kol į puodukus sruvo kraujas ir jie gėrė karštą skystį, ožkiukas dar spurdėjo. Jie laižėsi lūpas jausdami, kaip kraujas teka į jų kūnus ir slopina skausmus.

Kraujo srovei virtus menkute srovele, Hiulana viena ranka pakėlė suglebusį gyvulį ir ėmė kantriai laukti, kol prisipildys jos puodukas. Kai indas buvo sklidinas, ėmė gerti pati. Ožkiukas dar mataravo kanopomis, tačiau gyveno jau paskutines akimirkas – arba jau buvo nebegyvas. Jo akys buvo didelės ir tamsios.

– Mėsą išvirsim rytoj vakare, kai nereikės bijoti, kad laužą gali pastebėti dingusio gyvulio ieškantys piemenys, – paaiškino ji. – Jeigu jie čia ateitų, jiems negalima leisti išeiti, kad nepapasakotų, kur mes. Ar supratote?

Laižydamiesi kraujuotus veidus, berniukai oriai linktelėjo. Hiulana vėl giliai atsiduso, savo sielvartą nustumdama gilyn, ten, kur gedėjo Jesugėjaus ir visko, ką prarado. Sielvartą reikėjo užrakinti tokioje vietoje, kur jis nebegalėtų naikinti jos sielos. Vis dėlto ji nuolat verkė.

– Ar jie ateis mūsų nužudyti? – baimingai žiūrėdamas į pavogtą ožkiuką plonu balsu paklausė Temugė.

Hiulana papurtė galvą ir, norėdama jį nuraminti ir nors kiek apsiraminti pati, prisitraukė arčiau savęs.

– Mažyli, mes vilkai. Lengvai mes nemirštam.

Kalbėdama ji žiūrėjo į Temudžiną, ir jis suvirpėjo, matydamas jos ledinį ryžtą.

Gulėdamas veidu į baltą apšerkšnijusią žolę, Temudžinas žiūrėjo žemyn į du piemenis. Jie miegojo aukštielninki, susivynioję į storus delus, rankos buvo sukištos į rankoves. Šalia Temudžino ant pilvų gulėjo broliai, į jų kaulus smelkėsi šaltis. Naktis buvo be

menkiausio garso. Krūvoje su gyvuliais miegantieji nė neįtarė, kad juos stebi alkani žmonės. Temudžinas tamsoje įtempė akis. Visi trys berniukai turėjo lankus ir peilius, jie susikaupę stebėjo ir svarstė, ar jiems gali pavykti. Mažiausias judesys išgąsdintų ožkas ir jos imtų bliauti, tada abu vyrai pabustų akimirksniu.

– Arčiau eiti nebegalima, – sušnibždėjo Chazaras.

Svarstydamas Temudžinas suraukė antakius. Jis stengėsi nekreipti dėmesio į skausmą, kilusį gulint ant šaltos žemės. Piemenys turėtų būti tvirti žmonės, galintys išgyventi vieni. Prie jų turėtų gulėti lankai, jie turėtų būti įpratę bet kada pašokti ir nušauti ožkiukų tykantį vilką. Nebūtų jokio skirtumo, jeigu vietoj vilko būtų trys berniukai, ypač naktį.

Žiūrėdamas į taikingą vaizdą apačioje, Temudžinas nurijo gerklėje susidariusį gumulą. Jis būtų pritaręs broliui, kad reikia šliaužti atgal į tarpukalnę, jeigu šalia miegančių vyrų nebūtų buvę supančioto lieso arkliuko. Jis miegojo stovėdamas, jo galva beveik siekė žemę. Temudžinas troško jį turėti ir vėl jodinėti. Tada jis galėtų nujoti medžioti toliau, o sumedžiojęs didesnį grobį parsitemptų jį į stovyklą. Jeigu tai kumelė, jie turėtų pieno. Pagalvojęs apie tai, burnoje pajuto pieno rūgštumą. Vyrai gali turėti naudingų daiktų, todėl nevalia jų paleisti, nesvarbu, koks pavojus grėstų. Artėja žiema. Temudžinas jautė ją ore ir iš geliančių šerkšno adatėlių ant nuogos odos. Kiek jie galėtų išgyventi be avienos riebalų?

– Ar nematyti šunų? – beveik negirdimai paklausė Temudžinas. Visi tylėjo. Šunys turėtų gulėti čia pat, pabrukę uodegas iš šalčio, tačiau jų nebuvo matyti. Temudžinas net neprisileido minties apie juos, šokančius ant jo iš tamsos, – bet dabar nebuvo pasirinkimo. Kad išgyventų jų šeima, piemenys turi mirti.

Jis giliai įkvėpė ir patikrino, ar lanko templė įtempta ir sausa.

– Mano lankas geriausias. Eisiu prie jų ir šausiu į pirmąjį,

kuris pašoks. Jūs eisit iš paskos ir šaudysit į šunis, jei mane puls. Supratot? – Mėnulio šviesoje buvo matyti, kad broliai jaudinasi. – Pirmiausia šunis, paskui kiekvieną, kurio nenužudysiu aš, – norėdamas įsitikinti, kad jie suprato, aiškino Temudžinas.

Broliams linktelėjus, jis tyliai pakilo ir nusėlino miegančiųjų link. Ėjo prieš vėją, todėl jo kvapo banda neturėjo pajusti.

Atrodė, kad šaltis stovyklėlės gyventojus sustingdė į ragą. Temudžinas artėjo prie jų girdėdamas tik savo šnopavimą. Bėgdamas lanką jis laikė parengtą. Tikėjosi – jam, pratusiam leisti strėles nuo šuoliuojančio žirgo, pataikyti bus nesunku ir bėgant.

Likus trims dešimtims žingsnių, šalia miegančių vyrų kažkas sujudėjo, tamsus šešėlis pašoko ir sustaugė. Iš kitos pusės urgzdamas ir lodamas jo link pasileido kitas šuo. Išsigandęs Temudžinas suriko, neišleisdamas iš akių piemenų.

Jie pabudo staiga ir pašoko tuo metu, kai Temudžinas paleido pirmąją strėlę. Tamsoje jis nesiryžo taikyti į gerklę, strėlė pervėrė vieno vyro delą ir įsmigo į krūtinę. Vyras suklupo ant vieno kelio. Apimtas skausmo, jis šaukė savo draugą, ir Temudžinas pamatė, kad tas ritasi šonan ir pašoka su įtemptu lanku. Išsigandusios bliovė tamsoje besiblaškančios avys ir ožkos, kai kurios, sprukdamos nuo užpuolikų, nėrė pro pat Temudžiną ir jo brolius.

Temudžinas, skubėdamas iššauti pirmas, pasileido prie piemens. Kita jo strėlė buvo užkišta už liemens juostos, antgalis traukiant įstrigo, ir jis keikdamasis ėmė ją tampyti. Piemuo strėlę į savo lanką įdėjo patyrusio kario judesiu, ir Temudžiną akimirką apėmė neviltis. Jis niekaip negalėjo ištraukti įstrigusios strėlės – ir šuns urzgimas kairėje sukėlė jam baisų siaubą. Jis išsisuko nuo to besitaikančio į gerklę kibti šuns ir, nuvirtęs aukštielninkas, išgirdo virš galvos piemens paleistos strėlės dūzgesį.

Pajutęs, kaip šuns dantys įsikirto į ranką, Temudžinas suriko iš baimės. Tada Chazaro strėlė pervėrė šuns kaklą, ir urgzdamas šuo nugriuvo.

Temudžinui iškrito lankas, piemuo ramiai dėjosi į lanką naują strėlę. Dar blogiau – klupinėdamas atsistojo ir pirmasis, čia pat susirado savo lanką, ir Temudžinui šmėstelėjo mintis, kad jie dar gali pabėgti. Tačiau suprato: viską reikia užbaigti. Jei ne, vyrai juos mėnesienoje paseks ir vieną po kito nužudys. Jis vėl timptelėjo savo strėlę ir ši išsitraukė. Drebančiomis rankomis įdėjo į lanką. Kur kitas šuo?

Kačiuno strėlė stovinčiam piemeniui pataikė po smakru. Laikydamas įtemptą lanką, jis dar akimirką stovėjo, ir Temudžinui pasirodė, kad prieš mirdamas piemuo spės paleisti strėlę. Jam teko girdėti apie karius, kurie galėdavo išsitraukti kardą jau mirę, tačiau jam bežiūrint piemuo parkrito.

Tas, kurį sužeidė Temudžinas, krapštėsi su savo lanku, stengėsi jį įtempti ir rėkė iš skausmo. Temudžino strėlė išdraskė jam krūtinės raumenis, todėl įtempti lanką tiek, kad galėtų iššauti, dabar jam buvo sunku.

Žinodamas, kad mūšį laimėjo jie, Temudžinas ėmė rimti. Prie jo peties atsistojo Chazaras ir Kačiunas. Visi trys žiūrėjo, kaip piemens pirštai vis dar graibo lanką.

– Kur kitas šuo? – tyliai paklausė Temudžinas.

Kačiunas negalėjo atitraukti akių nuo sužeisto piemens, kuris, žiūrėdamas į užpuolikus, ėmė tyliai melstis.

– Aš nušoviau jį, – atsakė jis.

Dėkodamas Temudžinas pliaukštelėjo broliui per nugarą.

– Tada viską reikia baigti.

Piemuo žiūrėjo, kaip aukščiausias iš užpuolikų paėmė iš kito strėlę ir įtempė lanką. Jis liovėsi vargęs su lanku, paleido jį iš rankų, išsitraukė peilį ir pakėlė akis į žvaigždes ir mėnulį. Jo balsas

nutilo. Temudžino paleista strėlė pataikė jam į kaklo duobutę. Net tada jis svyruodamas dar pastovėjo, paskui krito ant žemės.

Trys broliai atsargiai prisiartino prie kūnų, žiūrėjo, ar kuris nors nerodo gyvybės ženklų. Temudžinas pasiuntė Chazarą parvesti arklio, kuris, užuodęs kraują, sugebėjo pabėgti, nors buvo supančiotas. Temudžinas atsisuko į Kačiuną ir, suėmęs jį už sprando, prisitraukė prie savęs taip, kad jų kaktos susilietė.

– Žiemą mes ištversime, – šypsodamasis tarė Temudžinas.

Kačiunas užsikrėtė jo nuotaika, ir tuščiuose tyruose jie kartu suriko pergalės šūksnį. Gal tai atrodė kvaila, tačiau net žudydami jie visi dar buvo berniukai.

XIV
SKYRIUS

Elukas sėdėjo ir žiūrėjo į ugnį, galvodamas apie praeitį. Praėjus ketveriems metams po to, kai jis iškeliavo iš Deli'un-Boldacho kalno šešėlio ir žemių aplinkui Raudonąjį kalną, vilkai klestėjo, išaugo jų skaičius ir daugėjo turto. Gentyje buvo ir tokių, kurie jo vis dar nekentė už tai, kad paliko Jesugėjaus sūnus, tačiau nebuvo nė menkiausio blogo likimo ženklo. Jau kitą pavasarį avys atsivedė ėriukų daug daugiau, negu kas nors būtų galėjęs prisiminti, geruose atsirado dešimtis klykiančių kūdikių. Ir nė vienas nemirė per gimdymą, – tad tie, kuriems buvo svarbu visokie ženklai, liko patenkinti.

Elukas suniurnėjo, maloniai jausdamas, kaip po antro odmaišio juodojo airago vaizdas miglojasi ir liejasi akyse. Visi tie metai buvo geri, jam per tą laiką gimė trys sūnūs. Jie jau bėgiojo po stovyklą ir mokėsi valdyti lanką bei kardą. Pats jis priaugo svorio – pastambėjo, bet nenutuko. Dantys ir akys dar stiprūs, o jo vardo bijo visos gentys. Jam reikėtų tik džiaugtis.

Per tuos metus vilkai nukeliavo toli į pietus. Galų gale jie pasiekė žemes, kur musių buvo tiek daug ir oras buvo toks drėgnas, kad jie prakaituodavo visą dieną, o ant odos ėmė daugėti spuogų ir opų. Elukas ilgėjosi šaltų sausų vėjų šiaurės kalvose, ir vieną dieną liepė vilkams sukti į senąsias vietas. Jam buvo smal-

su, kas nutiko Jesugėjaus šeimai. Iš dalies vis dar gailėjosi nepasiuntęs ten kario, kad išvaduotų nuo šios nežinios. Ne dėl kaltės, o dėl kankinamo neužbaigto darbo jausmo.

Jis pasipurtė, pakėlė odmaišį ir pamatė, kad jis tuščias. Tingiu mostu paprašė dar vieno, ir jauna moteris padavė jį. Ji atsiklaupė prieš jį, nuleido galvą, o jis nužvelgė ją vertinamu žvilgsniu. Airagas buvo užtemdęs atmintį ir jis neatsiminė jos vardo, bet ji buvo grakšti, ilgakojė, panaši į pavasarinį kumeliuką. Jis pajuto kylančią aistrą, suėmė rankomis jos veidą ir pasuko taip, kad žiūrėtų jam į akis. Tyčia neskubėdamas, paėmė jos ranką ir įsikišo sau po skvernu, kad ir ji pajustų jo geidulį. Ji sunerimo, bet jis niekada į tai nekreipdavo dėmesio. Priešta-rauti chanui buvo užginta. Jei ji patiks jam, jos tėvui duos jauną žirgą.

– Eik į mano gerą ir lauk manęs, – veldamas burnoje žodžius paliepė jis ir žiūrėjo, kaip moteris šliaužia tolyn. Pastebėjo, kokios gražios jos kojos, ir pagalvojo, kad reikia eiti paskui ją. Tačiau aistra staigiai nurimo, tad jis vėl ėmė žiūrėti į ugnį.

Jis vis dar prisiminė, kokiais žvilgsniais Jesugėjaus sūnūs išdrįso į jį pažiūrėti, kai jis juos paliko. Jeigu tai būtų įvykę šįryt, jis savo rankomis būtų nužudęs juos. O prieš ketverius metus savo genties vadžias jis dar tik ėmė į rankas ir nežinojo, ar gentis palaikys jį. Iš Jesugėjaus jis išmoko, kad gentainiai daro viską, ką liepia juos valdantys, tačiau visada yra dalykų, kurių nevalia daryti, ir riba, kurios negalima peržengti.

Ar tikrai tie sudžiūvę vaikai ir jų motina žuvo jau pirmąją žiemą? Buvo keista grįžti į kraštą, susijusį su tiek prisiminimų. Tos nakties stovykla buvo laikina, kad arkliai galėtų atsiganyti geroje žolėje. Po mėnesio kito jie pajudės atgal į žemes prie Raudonojo kalno. Elukas buvo girdėjęs, kad į senąsias vietas grįžo ir olchunai, o jis norėjo parvesti vilkus į šiaurę ir dėl to, kad svajojo

ką nors užkariauti. Airagas, o gal gere laukianti moteris įkaitino kraują ir Elukui įsinorėjo kautis.

Mėgaudamasis šaltu oru, jis giliai įkvėpė. Drėgnomis naktimis pietuose, kai jo sugelta paraudusi oda būdavo apnikta nematytų gyvių ir juos reikėdavo išrausti peilio galu, jis svajodavo apie šaltį. Oras šiaurėje buvo švaresnis, o pietuose visi gentainiai nuolat kosėjo. Mirė ir kalvose vanagams buvo palikti senis ir du vaikai, bet grįždami į pažįstamas žemes vilkai džiūgavo.

– Tolujau, – pašaukė Elukas, nors atėjusi mintis dar nebuvo iki galo aiški. Jis pažvelgė į šoną, kur pakilo tupėjęs karys. Tas priėjo ir atsistojo šalia. Elukas žiūrėjo į išsitiesiantį sunkų jo kūną ir jautė tokį pat pasitenkinimą, koks apimdavo matant gausėjančias kaimenes. Pastarajame genčių susitikime vilkai pasirodė gerai – laimėjo dvejas trumpo atstumo lenktynes ir nedaug atsiliko ilgojo atstumo lenktynėse. Buvo pagerbti jo lankininkai, o du kariai imtynėse pateko į galutinį varžybų ratą. Tolujus laimėjo ketverias imtynes ir gavo Sakalo vardą, bet paskui jį įveikė naimanų genties vyras. Atsidėkodamas Elukas Tolujų pasiėmė sau į karius. Po metų ar dvejų jis dar sustiprės, ir Elukas jam paves kautis su visais užpuolikais. Jaunuolis be galo ištikimas, ne atsitiktinai Elukas pasikvietė tą, kurį išaugino savo rankomis.

– Tu buvai dar berniukas, kai paskutinį kartą jodinėjome šiaurėje, – pasakė Elukas.

Tolujus linktelėjo, jo tamsiose akyse nebuvo jokios išraiškos.

– Tu buvai su mumis, kai palikome senojo chano žmoną ir vaikus.

– Mačiau. Jiems pas mus nebuvo vietos, – žemu ramiu balsu atsakė Tolujus.

Elukas nusišypsojo.

– Visai teisingai. Jiems nebuvo likę vietos. Atėję į pietus mes praturtėjome. Dangiškasis tėvas mus laimina.

Tolujus neatsakė. Svarstydamas, ką rengiasi daryti, tylėjo ir Elukas. Tai buvo ne daugiau kaip vaiduokliai ir senos žaizdos, tačiau jis vis dar sapnuodavo Hiulaną ir prabusdavo išpiltas prakaito. Kartais ji rangydavosi nuoga po juo, ir jis matydavo jos po oda išsišovusius kaulus. Tai buvo niekai, tik žemių aplink senąjį kalną prisiminimai iš pelenų prikėlė praeitį.

– Pasiimk du vyrus, kuriais pasitiki, – liepė Elukas.

Tolujus stovėdamas šalia chano įsitempė. Jis troško įtikti.

– Kur liepsi vykti? – paklausė jis.

Atsakymo laukė tol, kol Elukas gurkštelėjo airago.

– Grįžkit į senąsias medžioklės vietas, – galų gale ištarė jis. – Pažiūrėkit, ar jie dar gyvi. Bent vienas iš jų.

– Ar juos reikia nužudyti? – paklausė Tolujus.

Jo balse tebuvo smalsumas, ir Elukas, trindamas išsipūtusį pilvą, susimąstė. Jam prie šono kardas, kadaise priklausęs Jesugėjui. Gerai būtų viską užbaigti keliais greitais jo kirčiais.

– Jei jie gyvi, dabar gyvena kaip gyvuliai. Daryk jiems, ką nori, – atsakė prisiminęs Bekterio ir Temudžino nenuolankumą. Žiūrėdamas į ugnį, akimirką patylėjo. – Jei rasit vyresniuosius berniukus, atveskit juos čia, man. Aš jiems parodysiu, kuo tapo vilkai turėdami stiprų chaną. Paskui juos atiduosim paukščiams ir dvasioms.

Tolujus nulenkė sunkią galvą ir tyliai tarė:

– Tavo valia.

Jis apsisuko ir išėjo ieškoti bendražygių. Laužo šviesoje Elukas žiūrėjo, kaip jis tolsta tvirtais užtikrintais žingsniais. Gentis pamiršo Jesugėjaus vaikus. Kartais Elukui atrodydavo, kad juos prisimena jis vienintelis.

Tolujus išjojo su Basanu ir Unegenu. Abiem jo bendražygiams buvo netoli trisdešimties, tačiau jie nebuvo gimę vadovauti, kaip jis, Tolujus. Jis dar kaupė jėgas ir, nors buvo matęs tik aštuoniolika žiemų, žinojo, kad jie prisibijo jo būdo. Chanui artimam jaunam kariui užtekdavo vos vos parodyti savo valdžią, ir patenkintas galėdavo stebėti nervingus vyresnių vyrų žvilgsnius. Jis matė, kaip atsargiai jie vaikšto šaltu metu ir kaip saugo savo kelius. Didžiuodamasis jaunyste, Tolujus bet kada galėdavo pašokti iš miego, pasirengęs dirbti ar kautis.

Tik Elukas niekada nė truputėlio nesvyruodavo. Kai Tolujus iškvietė chaną imtynių, šis jį taip trenkė į žemę, kad lūžo trys pirštai ir šonkaulis. Tolujus labai didžiavosi, kad yra šalininkas vienintelio žmogaus, kuris toks pat stiprus, kaip jis. Niekas iš vilkų nebuvo ištikimesnis už Tolujų.

Pirmas tris dienas jie jojo tylėdami. Vyresnieji kariai apdairiai laikėsi atokiau nuo Eluko numylėtinio. Jie žinojo, kad jo nuotaika gali pasikeisti akimirksniu. Visi žvalgė žemes iki pat Raudonojo kalno. Žolė tanki ir sultinga, labai tinkama kaimenėms, kurias Elukas genties priešakyje pargins iš pietų. Žemė gera, ir jokia kita gentis šiuo metu į ją nesikėsino. Tik keletas tolumoje šmėstelėjusių piemenų drumstė jausmą, kad didžiulėse plynėse jie vieni.

Dvyliktą dieną jie pamatė vienišą gerą prie upės ir prišuoliavo prie jo. Tolujus šūktelėjo: *Nochoj Chor!*, perspėdamas, kad klajokliai piemenys laikytų savo šunis, tada nušoko ant šaltiniuotos žemės, priėjo prie žemų gero durų ir įėjo vidun. Sekantys paskui jį Basanas su Unegenu susižvalgė, jų veidai buvo atšiaurūs ir įsitempę. Vyrai vienas kitą pažinojo nuo vaikystės, net nuo tada, kai vilkus valdė ne Jesugėjus. Pasipūtęs jaunasis Tolujus kaip vadas juos erzino, tačiau jie nusprendė pasinaudoti proga sužinoti, kas nutiko tiems, kuriuos jie paliko.

Tolujus savo didžiulėse letenose laikė sūdytos balintos arbatos dubenėlį ir, sėdėdamas ant senovinės lovos, garsiai šliurpė. Kiti vyrai, nusilenkę piemeniui ir jo žmonai, atsisėdo šalia. Šeimininkai į atvykėlius žiūrėjo su neslepiamu siaubu.

– Jums nieko nereikia bijotis, – gavęs arbatos, pasakė Basanas.

Tolujus už tai metė į jį niekinamą žvilgsnį. Jaunajam kariui tie, kurie buvo ne vilkai, visiškai nerūpėjo.

– Mes ieškome moters su penkiais sūnumis ir dukterimi, – paaiškino Tolujus.

Jo žemas balsas mažame gere skambėjo per garsiai. Piemens žmona neramiai apsidairė, ir Basanas su Unegenu pajuto, kaip ėmė tvinksėti širdis.

Tolujus taip pat pastebėjo nebylų atsaką.

– Ar pažįstate juos? – lenkdamasis prie jų paklausė jis.

Piemuo pasitraukė atgal, buvo akivaizdu, kad jį gąsdina šis keistas stotingas karys. Jis papurtė galvą.

– Girdėjome apie juos, tačiau kur jie, nežinome, – atsakė jis.

Visiškai nejudėdamas, Tolujus žiūrėjo piemeniui į akis. Jo lūpos kiek prasivėrė, pasirodė balti dantys. Į gerą įslinko grėsmė, ją jautė kiekvienas.

Tolujui nespėjus nieko ištarti, pro duris įbėgo berniukas. Tėvų namuose pamatęs nepažįstamuosius, jis staiga sustojo.

– Mačiau žirgus, – žvalgydamasis didelėmis tamsiomis akimis pasakė jis.

Tolujus sukikeno, nespėjus niekam nė pajudėti ištiesė ranką, prisitraukė berniuką ant kelių ir ėmė vartyti ore. Berniukas krykštė, tačiau Tolujaus veidas liko bejausmis, o piemuo ir jo žmona stingo iš siaubo.

– Mes turime juos rasti, – berniukui juokiantis pasakė Tolujus.

Ištiestomis rankomis jis laikė vaiką be jokių pastangų. Pavartęs pasistatė ant kelių.

– Dar! – uždusęs paprašė vaikas.

Tolujus pamatė, kad berniuko motina stojasi, o jos vyras spaudžia jai ranką.

– Jūs juos pažįstat, – įsitikinęs tarė Tolujus. – Pasakykit mums ir mes išeisim.

Nepaisydamas vaiko džiūgavimo, vėl jį pavartė ir pakreipęs galvą žiūrėjo, ką darys jo tėvai. Motinos veidas buvo persimainęs.

– Už dienos kelio į šiaurę mažoje stovykloje gyvena moteris su berniukais. Ten tik du gerai ir keletas žirgų. Jie taikingi žmonės, – beveik pašnibždomis tarė ji.

Tolujus linktelėjo. Jis mėgavosi savo galia motinai, nieko nesuprantančiam jos sūnui krykščiant jo rankose. Pajutęs, kad jie gali viso to nebeištverti, pastatė berniuką ant grindų ir stumtelėjo tėvų link. Motina apkabino sūnų ir užsimerkė.

– Jei pamelavote, aš grįšiu, – pagrasino Tolujus.

Jo tamsiose akyse ir rankose, kuriomis lengvai būtų galėjęs sulaužyti jų sūnų, jie aiškiai matė grėsmę. Piemuo jo žvilgsnio neatlaikė ir, kol Tolujus su savo kariais išėjo, žiūrėjo sau po kojomis.

Užlipęs ant žirgo, Tolujus pastebėjo didelį šunį – amsėdamas jis iššoko iš už gero. Šuo buvo per senas medžioklei, į nepažįstamuosius jis žvelgė balkšvomis akimis – nesunku suprasti, kad šuo beveik nieko nemato. Žiūrėdamas į šunį, Tolujus iššiepė savo baltus dantis, ir šuo giliu storu balsu suurzgė. Paskui Tolujus sukikeno ir greitais patyrusio šaulio judesiais įtempė templę. Basanas paniuręs stebėjo, kaip Tolujaus paleista strėlė perveria šuns gerklę. Šunį suėmė traukuliai, jis ėmė kriokuoti tartum kosėtų. Jie kulnais spustelėjo žirgų šonus ir nujojo.

Kai vakare jie virėsi valgyti, Tolujaus nuotaika atrodė gera. Džiovinta aviena buvo ne per sena, tačiau sūris kiek apkartęs – kramtant ir ryjant dilgino liežuvį.

– Ką chanas įsakė jiems padaryti, kai juos rasime? – paklausė Basanas.

Susiraukęs, tarsi klausimas būtų jam sutrukdęs, Tolujus žvilgtelėjo į vyresnį karį. Jis džiaugėsi, galėdamas savo žvilgsniu bauginti kitus. Jėgų jam būtų užtekę vienu smūgiu parversti žirgą. Į klausimą neatsakė tol, kol Basanas nenusuko akių. Laimėta dar viena maža pergalė.

– Ką tik aš nuspręsiu, Basanai, – skonėdamasis savo mintimi atsakė Tolujus. – Tiesa, chanas nori, kad vyresniuosius berniukus pargabentume. Aš juos pririšiu prie žirgų uodegų ir jie turės bėgti iš paskos.

– Gal ten visai ne tie, kurių ieškome? – jaunajam kariui priminė Unegenas. – Juk jie turi gerų ir žirgų.

– Bus matyti. Jei tai jie, pasiimsim ir jų žirgus, – šypsodamasis atsakė Tolujus.

Elukas negalėjo nė įsivaizduoti, kad ten bus galima gauti grobio, ir niekas neužginčys Tolujaus teisės pasiimti Jesugėjaus šeimos turtą. Jų likimas buvo nulemtas tą dieną, kai gentis juos paliko. Jiems negalioja jokie svetingumo įstatymai. Jie klajokliai be chano, kuris galėtų juos apginti. Kišdamas į delą rankas ir ruošdamasis miegoti, Tolujus tyliai atsiraugėjo. Diena buvo gera. Vargu ar galima norėti geresnės.

Temudžinas nuo akių nusibraukė prakaitą. Jis rišo paskutinį skersinį baigdamas aptvarą, kur galės atsivesti jauniklių avys ir ožkos. Maža kaimenė gausėjo, nes išmaitinti reikėjo tik keletą burnų. Prieš porą metų broliai buvo išjoję už vilną ir mėsą išsi-

mainyti veltinio. Jo užteko dviem nedideliems gerams. Žvelgiant į savo gerus Temudžinui visada pakildavo nuotaika.

Netoliese Chazaras ir Kačiunas mokėsi šaudyti į taikinį, padarytą iš storų audiniu apvyniotų veltinio sluoksnių. Temudžinas atsistojo ir pamankštino sustingusius raumenis. Atsirėmęs į tvorą, jis stebėjo brolius ir prisiminė pirmuosius jų mėnesius čia, kai sėlino mirtis ir žiema. Tada sunku buvo visiems, tačiau jų motinos žodžiai išsipildė. Jie išgyveno. Nelikus Bekterio, broliai suvienijo savo tikėjimą ir jėgas. Dirbti jiems teko nuo aušros iki sutemų. Tai visus sustiprino, ir kai netriūsdavo prie kaimenės arba negamindavo prekių mainams, kiekvieną laisvą akimirką jie praleisdavo galąsdami ginklus ir tobulindami įgūdžius.

Temudžinas palietė prie diržo kabantį peilį, tokį aštrų, kad juo nesunkiai buvo galima perrėžti gyvulio odą. Gere jis turėjo tviskančiu kaulu iš vidaus padengtą lanką – ne blogesnį nei tėvo. Tempdamas jo templę, Temudžinas jausdavosi taip, tarsi prie pirštų spaustų peilio ašmenis, ištisus mėnesius mankštino raumenis mokydamasis gerai įtempti. Šiuo lanku jis dar nenužudė žmogaus, tačiau žinojo, kad prireikus strėlę jis paleis tiesiai į taikinį.

Žaliuojančiuose tyruose papūtė vėsus vėjelis, ir Temudžinas užsimerkė. Buvo malonu jausti, kaip vėjas džiovina jo prakaitą. Gere buvo girdėti motinos, dainuojančios Temugei ir Temulunai, balsas. Klausydamasis dainos, jis nusišypsojo, akimirką pamiršęs kovą už jų gyvybes. Temudžinas labai retai jausdavosi ramus. Prekėmis jie keisdavosi su vienišais piemenimis ir jų šeimomis, taigi nustebo sužinojęs, kad, be tyruose klajojančių didžiųjų genčių, gyvena ir kitokių žmonių. Kai kurie buvo išvaryti iš genčių už sunkius nusikaltimus arba geidulius, kitų chanas negynė nuo pat gimimo. Jie buvo nepatiklūs žmonės, Temudžinas su jais turėdavo reikalų tik tada, kai vertė būtinybė. Žmogui,

gimusiam chano gere, visi tie vyrai ir moterys buvo begenčiai, verti tik paniekos. Būdamas vienas iš jų, Temudžinas nuolat jautė nemalonią įtampą, taip pat jautėsi ir jo broliai. Išaugdami į vyrus, jie nepajėgė negalvoti apie tai, kaip būtų galėję gyventi – deja, jų ateitį pavogė per vieną dieną. Temudžiną apimdavo neviltis pagalvojus, kad iki pat senatvės jis turės stumti dienas su keletu ožkų ir avių. Štai ką Elukas atėmė iš jų. Ne tik jų prigimtinę teisę, bet ir gentį, didžiąją vieni kitus ginančią šeimą, ir pakenčiamą gyvenimą. Temudžinas negalėjo atleisti už tuos sunkius metus.

Jis išgirdo, kaip džiaugsmingai šūktelėjo Kačiunas, atsimerkė ir pamatė, kad brolio strėlė įsmigusi į taikinio centrą. Temudžinas išsitiesė ir lėtai nuėjo prie brolių. Akimis nesąmoningai stebėjo aplinką – tai buvo daręs tūkstančius kartų. Jie niekada nebuvo saugūs, nuolat persekiojo baimė, kad išvys su tuzinu nuožmių karių atjojantį Eluką.

Nelaimės nuojauta persekiojo nuolat, nors bėgant metams ji silpnėjo. Temudžinas įsitikino, kad, kaip ir kitos vienišų klajoklių šeimos, jie gali gyventi ir nepatraukdami didžiųjų genčių dėmesio. Tačiau vienas plėšikų būrys galėjo iš jų viską atimti, medžioti juos kaip žvėris, nugriauti arba pagrobti jų gerus – vien dėl pramogos.

– Temudžinai, ar matei mano šūvį? – paklausė Kačiunas.

Temudžinas papurtė galvą.

– Brolau, žiūrėjau į kitą pusę. Bet tavo lankas puikus.

Lankas, kaip ir tas, kurį Temudžinas turėjo savo gere, metus buvo džiovinamas, paskui priklijuotos išvirintos avino rago juostelės, kad ant rėmo dengtų viena kitą. Nuo žuvų klijų geruose ilgai dvokė, tačiau medis tapo kietas kaip geležis – visi jie didžiavosi tuo, ką pasigamino.

– Iššauk tu, – paprašė Kačiunas, duodamas broliui lanką.

Temudžinas jam nusišypsojo, pamatęs, kaip vėl paplatėjo brolio pečiai ir jis dar paūgėjęs, tartum būtų augęs staigiais proveržiais. Visi Jesugėjaus sūnūs buvo aukšti, bet Temudžinas kitus praaugo, sulaukęs septyniolikos jis jau buvo tėvo ūgio.

Temudžinas tvirtai suėmė lanką, įdėjo strėlę kauliniu antgaliu, sukietėjusiais pirštų galais įtempė templę. Iškvėpė orą ir tuo metu, kai reikėjo vėl įkvėpti, paleido strėlę – ši įsmigo prie pat Kačiuno strėlės.

– Nuostabus lankas, – glostydamas geltoną kaulo paviršių pagyrė Temudžinas.

Jo veidas buvo liūdnas, ir Kačiunas, visada mokantis perskaityti brolio mintis, tai pajuto.

– Kas atsitiko? – paklausė Kačiunas.

– Iš senojo Horgiuzo girdėjau, kad olchunai grįžo į šiaurę, – atsakė Temudžinas, žiūrėdamas į tolius.

Viską akimirksniu supratęs, Kačiunas linktelėjo. Nuo tos dienos, kai nužudė Bekterį, juos su Temudžinu siejo ypatingi saitai. Pradžioje šeima iš visų jėgų stengėsi ištverti pirmąją žiemą, paskui – antrąją, tačiau trečią jie turėjo užtektinai veltinio gerams, be to, Temudžinas išmainė lanką ir dalį vilnos į žirgą, tinkantį į porą pavargusiai senajai kumelei, pagrobtai iš piemenų pirmosiomis dienomis. Ketvirtų metų pavasarį jie nepailsdami dirbo, daugiausia stengėsi Temudžinas. Jie turėjo ginklų ir mėsos, gyveno netoli miško, kur buvo galima pasislėpti nuo galingesnių už juos. Motina pasitaisė ir, nors vis dar prisimindavo Bekterį ir praeitį, jos sūnums pavasaris pažadino naujų lūkesčių.

Temudžinas vis pagalvodavo apie Bortę, nors olchunai buvo dingę iš tyrų nežinia kuria kryptimi. Net jeigu būtų juos suradęs, jie būtų tik pasijuokę iš apskurusio klajoklio. Jis neturėjo kardo nei ko nors, ką būtų galima į jį išsikeisti. Berniukai nujodavo toli nuo savo stovyklos, pasikalbėdavo su klajokliais ir

išgirsdavo naujienų. Olchunai buvo pastebėti ankstyvą pavasarį, ir nuo tada Temudžinas neturėjo ramybės.

– Ar tu parsivesi Bortę čia? – apžvelgdamas stovyklą paklausė Kačiunas.

Temudžinas pasekė jo žvilgsnį ir, matydamas sukrypusius gerus ir bliaunančias avis, nurijo kartėlį. Kai jis matė Bortę paskutinį kartą, ji davė bežodį pažadą, kad tekės už jo ir bus chano žmona. Temudžinas tada žinojo, ko jis vertas.

– Gal ją jau atidavė kitam, – irzliai atsakė Temudžinas. – Kiek jai dabar? Aštuoniolika? Jos tėvas ne iš tų, kurie leistų jai ilgai laukti.

Krenkštelėjo Chazaras.

– Ji pažadėta tau. Jei ištekėjo už kito, tu galėtum iš jo pareikalauti savo.

Temudžinas žvilgtelėjo į brolį – ir vėl matyti, kad šiam trūksta supratimo, o tai reiškia bent jau tai, kad Chazaras niekada negalėtų valdyti vilkų. Jis neturėjo vidinės ugnies, kokios turėjo Kačiunas, ir nemokėjo taip greitai suvokti tikslų ir numatyti veiksmų eigos. Temudžinas prisiminė naktį, kai jie nužudė piemenis. Chazaras kovojo jo pusėje. Galų gale jis turėjo kažką iš tėvo, nors ir nepajėgdavo perprasti Jesugėjaus pamėgtų gudrybių. Jei tėvas būtų likęs gyvas, kitais metais pas olchunus būtų patekęs Chazaras. Eluko išdavystė iš vėžių išmušė ir jo gyvenimą.

Temudžinas nenoromis linktelėjo.

– Jei turėčiau naują delą, galėčiau nujoti pasižiūrėti, – pasakė jis. – Bent žinočiau, kaip yra iš tikrųjų.

– Mums visiems reikia moterų, – džiaugsmingai sutiko Chazaras. – Ir aš jaučiu aistrą. Nenorėčiau mirti, nepamiegojęs su kuria nors.

– Ožkos pasiilgs tavo meilės, – pajuokavo Kačiunas.

Chazaras bandė jam trenkti, bet Kačiunas išsisuko nuo smūgio.

– Gal galėčiau tave palydėti pas olchunus, – apžiūrinėdamas Chazarą nuo galvos iki kojų pasakė Temudžinas. – Ar aš ne šios šeimos chanas? Tu juk esi puikus vaikinas.

Tai buvo tiesa, nors Temudžinas ir juokavo. Chazaras užaugo lieknas, stiprus ir aukštas, buvo tamsaus gymio, tankūs nekirpti plaukai siekė pečius. Jie nebevargo pinti plaukų į kasas, o jei kada ir paimdavo jiems peilį, tai tik tam, kad nelįstų į akis medžiojant.

– Dešimt avių ėringos, – tarė Temudžinas. – Pasilikę ėriukus, galėtume parduoti keletą ožkų ir porą senesnių avinų. Tada įsitaisytume naujus išsiuvinėtus delus, galbūt ir geresnių kamanų. Senasis Horgiuzas kaip tik krapštinėjosi prie jų, kai su juo kalbėjausi. Manau, norėjo man jas pasiūlyti.

Chazaras stengėsi slėpti susidomėjimą, tačiau jie seniai nebegalėjo išlaikyti bejausmių karių veidų. Jiems nereikėjo saugotis, kaip mokė Jesugėjus, tad buvo nuo to atpratę. Kai jie buvo tokie vargšai, spręsdavo visada Temudžinas, broliai seniai pripažino, kad vadovauti turi jis. Tai įkvėpė jo dvasią, nors jis buvo tik keleto nuvargusių arklių ir poros gerų chanas.

– Susitiksiu su seniu ir pasiderėsiu, – tarė Temudžinas. – Chazarai, mes josim kartu, bet palikti tavęs ten negaliu. Mums tavo lanko labai reikia. Jeigu ten būtų subrendusi mergina, pasikalbėčiau su jais dėl tavęs.

Chazaras nuliūdo, Kačiunas guosdamas pliaukštelėjo jam per petį.

– Bet ką jiems pasiūlysim? Jie sužinos, kad mes nieko neturim.

Temudžinas pajuto, kad susijaudinimas slopsta, ir nusispjovė.

– Galėtume apiplėšti totorius, – netikėtai pasiūlė Kačiunas. – Įsiveržę į jų žemes, galėtume pasiimti viską, ką rastume.

– Ir jie imtų mus medžioti, – susierzinęs atkirto Chazaras.

Jis nepastebėjo Temudžino akyse sužibusių liepsnelių.

– Už tėvo mirtį dar neatkeršyta, – pasakė jis.

Kačiunas pajuto jo nuotaiką ir klausydamasis brolio suspaudė kumščius.

– Mes užtektinai stiprūs, galėtume pulti jiems nieko nenutuokiant, – kalbėjo toliau Temudžinas. – Kodėl ne? Jeigu nukeliautume su gyvuliais ir žirgais, olchunai mumis apsidžiaugtų ir niekam nerūpėtų, kad gyvuliai ir žirgai totorių.

Jis suėmė brolius už pečių ir stipriai suspaudė.

– Mes trise galėtume susigrąžinti tik mažą dalelę to, ką jie mums skolingi. Juk viską praradome per juos.

Temudžinas matė, kad Chazaras su Kačiunu buvo besutinką, bet Kačiunas staiga susiraukė:

– Negalima palikti motinos vienos su mažaisiais, – tarė jis.

Temudžinas pamąstė.

– Mes nugabensime ją pas senąjį Horgiuzą ir jo šeimą. Jis turi žmoną ir paaugusių berniukų. Motina ten būtų saugi kaip niekur kitur. Aš pažadėsiu jam penktąją dalį to, ką parsinešime, ir jis sutiks. Žinau, kad sutiks.

Kalbėdamas Temudžinas pastebėjo į tolį nukreiptą Kačiuno žvilgsnį. Pamatęs, kas patraukė brolio akis, sustingo.

– Raiteliai! – sušuko Kačiunas motinai.

Jai pasirodžius artimiausio gero duryse visi atsisuko.

– Kiek? – paklausė Hiulana.

Ji priėjo prie jų ir įtempusi akis stengėsi tolumoje įžiūrėti nepažįstamuosius, tačiau jos akys buvo silpnesnės už sūnų.

– Tik trys, – tvirtai atsakė Kačiunas. – Ar mums bėgti?

– Temudžinai, tu tam pasirengęs, – švelniai tarė Hiulana. – Tavo valia.

Neatitraukdamas akių nuo tamsių taškelių lygumoje, Temu-

džinas juto, kaip visi žiūri į jį. Jis dar jautėsi pakiliai po ką tik broliams pasakytų žodžių, tad norėjo spjauti į viską ir sutikti atėjūnus. Jesugėjaus šeima *neturėtų slėptis*, ypač kai yra tiek pasiekę. Jis giliai atsiduso ir palūkėjo, kol nusistovės mintys. Raiteliai galėjo būti priešakinė daug didesnio būrio grupelė. Tai galėjo būti ir trys plėšikai, išsiruošę deginti, prievartauti ir žudyti. Jis sugniaužė kumščius ir apsisprendė.

– Visi bėkit į mišką, – garsiai sušuko jis. – Paimkit lankus ir viską, ką galit panešti. Pažadu, jei jie ateina plėšikauti, mes sudorosim juos.

Visi greitai išsilakstė. Hiulana dingo gere ir netrukus vėl pasirodė nešina Temuluna, šalia jos tapseno Temugė. Po sunkiųjų metų jauniausiasis sūnus nebebuvo toks vaikiškai riebuilis, tačiau jiems bėgant į mišką baimingai žvalgėsi į šalis ir kulniuodamas paskui motiną klupčiojo.

Temudžinas su Chazaru ir Kačiunu čiupo strėles ir lankus, ant peties užsimetė krepšius ir pasileido medžių link. Jie girdėjo, kaip užpakaly šaukia bėglius pastebėję raiteliai, tačiau visi jau buvo saugūs. Atbėgęs į mišką, Temudžinas prarijo nemalonų skonį burnoje ir uždusęs sustojo pažvelgti atgal. Kad ir kas tie raiteliai, jis jų nekentė už tai, kad privertė juos bėgti – juk jis prisiekė: daugiau jų niekas neprivers bėgti.

XV
SKYRIUS

Trys kariai atsargiai įjojo į mažytę stovyklą. Jie pastebėjo debesėlį dūmų, rūkstančių iš vieno gero. Buvo girdėti ožkų ir avių bliovimas, tačiau rytas keistai ramus. Jie jautė, tarsi stebėtų nematomos akys.

Nedidukai gerai ir išklerėę aptvaras stovėjo upelio pakrantėje pačioje mišku apaugusios kalvos papėdėje. Tolujus matė nubėgančius ir miške dingstančius žmones, todėl lipo žemėn atsargiai, už žirgo slėpdamasis nuo pasalūniškos strėlės. Kaip ir Tolujus, po delais Basanas ir Unegenas dėvėjo odinius šarvus, kurie turėjo apsaugoti jų krūtines ir suteikti pranašumo net jei antpuolis būtų staigus.

Pasilenkęs po žirgo kaklu, Tolujus kariams davė ženklą ranka. Vienas prieš jiems einant į vidų turėjo patikrinti gerus, kad negautų šūvio į nugarą. Linktelėjęs Basanas įjojo į gero šešėlį ir, pasinaudojęs savo kumele kaip priedanga, šmurkštelėjo vidun. Kol jis viską žvalgė, Tolujus ir Unegenas laukė, neatitraukdami akių nuo miško. Prieš akis buvo sunkūs dygliuotų krūmų ryšuliai, vytomis virvutėmis pririšti prie medžių – juos įveikti buvo įmanoma tik pėsčiomis. Kliūtis darė žmonės, laukiantys antpuolio, vieta joms parinkta gerai. Norėdami pasiekti mišką, jie turėtų pereiti maždaug trisdešimties žingsnių pločio atvirą

vietą, ir jei miške laukia lankais ginkluoti Jesugėjaus sūnus, tektų pralieti daug kraujo.

Apmąstydamas savo padėtį, Tolujus susiraukė. Jis nebeabejojo, kad nubėgę žmonės – Jesugėjaus sūnūs, kuriuos jie tada paliko. Reta vienišų tyrų klajūnų šeima mūšiui būtų pasirengusi taip, kaip ši. Neatplėšdamas akių nuo tamsių krūmų, kurie galėtų paslėpti ir visą kariuomenę, Tolujus aklai įtempė lanką. Jis žinojo, kad galėtų parjoti į stovyklą ir grįžti su tiek karių, kiek reikėtų jiems sumedžioti. Deja, Elukas krūmų ryšulių nematė, todėl pamanytų, kad Tolujus išsigando. Jis negalėjo chanui leisti apie jį pagalvoti blogai, tad pradėjo ruoštis mūšiui. Ramus, lėtas Tolujaus kvėpavimas virto trūkčiojamu, ėmė tankiau plakti širdis ir atsirado naujų jėgų. Basanas įėjo į kitą gerą ir grįžo purtydamas galvą.

Tolujus suspaudė kumštį, paskui staigiai ištiesė tris pirštus. Parodydami, kad suprato, Basanas ir Unegenas linktelėjo. Jie pasiruošė lankus ir ėmė laukti įsakymų. Su odiniais šarvais Tolujus jautėsi stiprus – žinojo, kad jį pakirsti gali tik su didžiausia jėga paleista strėlė. Jis pakėlė kumštį, ir visi trys vyrai pasileido greta, o pasiekę atvirą vietą pasklido į šonus.

Bėgdamas Tolujus užduso. Jis stengėsi pastebėti menkiausią judesį krūmuose. Vienoje pusėje kažkas sumirgėjo, ir Tolujus per akimirką susilenkė kaip imtynininkas. Virš galvos prazvimbus strėlei, vėl atsitiesė. Kiti du kariai bėgdami išsisuko strėlių, tačiau Tolujus dabar suprato, kad įeiti į mišką jiems nepavyks. Kiekvienas tarpas tarp medžių buvo užtaisytas didžiuliais dygliuotų krūmų ryšuliais. Jesugėjaus sūnūs už savęs bus užtvėrę paskutinį. Tolujus ėmė dvejoti. Jautė, kad yra matomas iš visų pusių, širdis daužėsi.

Nespėjus nieko nuspręsti, Tolujui į krūtinę atsitrenkė strėlė ir jis susvyravo nuo smūgio. Skausmas buvo neapsakomas, bet

jis nekreipė dėmesio, tikėjosi, kad šarvai sulaikė strėlę ir ji įsmigo negiliai. Tolujus suprato, kad anie turi gerus lankus.

Vilkų trijulė sustojo prieš dygliuotus ryšulius, atsidūrę blogiausioje padėtyje iš visų galimų. Tiesa, jie buvo lankininkai, gebantys pašauti paukštį ore, tad padėtis buvo dar ne tokia bloga, kokia atrodė Tolujui. Norėdami iššauti, jų priešai bent akimirką turėtų pasirodyti, tada vienas iš karių žaibiškai paleistų strėlę. Išsisukti nuo tokio šūvio neįmanoma.

Ko gero, Jesugėjaus sūnūs žinojo silpnąją savo kovos būdo vietą. Tarp medžių įsivyravo tyla. Išsigandę netikėtai pasirodžiusių karių, išsilakstė paukščiai, buvo girdėti vien dėl savo gyvybės bijančių karių tankus kvėpavimas. Jis pamažu rimo.

Tolujus lėtai žengė du žingsnius į dešinę ir paliko vieną koją priekyje, kad kuo geriau išlaikytų pusiausvyrą, Basanas ir Unegenas pasislinko į kairę. Pasirengę žudyti arba būti nužudyti, jie žiūrėjo, įtempę kiekvieną pojūtį. Buvo labai lengva įsivaizduoti į kūną sminganačią strėlę, bet Tolujus pasijuto besimėgaująs pavojaus jausmu. Jis iškėlė galvą ir netikėtai pats sau šūktelėjo pasislėpusiems.

– Aš Tolujus, iš vilkų! – sušuko jis, balsas atviroje vietoje aidėjo garsiai. – Esu artimas Elukui, kuris kadaise buvo Jesugėjaus karys. – Tolujus giliai atsikvėpė. – Nereikia kautis. Jeigu suteiksite mums svečių teises, grįšime prie gerų ir aš pasakysiu jums, ką turiu perduoti.

Jis palaukė atsakymo, nors nesitikėjo, kad jie gali taip lengvai išsiduoti. Akies krašteliu matė, kaip sujudėjo Basanas – buvo aišku, kad jam tai nepatinka.

– Mes negalim stovėti čia visą dieną, – sumurmėjo Basanas.

Jų akys nesiliovė laksčiusios. Tolujus sušnypštė:

– Norit leisti jiems pabėgti?

Jam atsakė tik Basanas:

– Dabar mes žinom, kad jie gyvi. Turim apie tai pranešti chanui. Gal jis duos kitokį įsakymą.

Norėdamas atsakyti, Tolujus kryptelėjo galvą, ir tai jo vos nepražudė. Jis pamatė, kaip krūmuose pašoko berniukas ir įtempė lanką. Tolujui net ausis užgulė, ir tą akimirką, kai jį metė atgal į krūtinę po kaklu pataikiusi strėlė, jis paleido savąją. Per skausmą suvokė, kad iššovė per daug skubėdamas. Jis išgirdo, kaip į krūmus šovė ir Unegenas. Riaumodamas iš pykčio, Tolujus pašoko, dėdamasis kitą strėlę.

Basanas, pamatęs kažką sujudant, aklai šovė į tą vietą. Nepasigirdo jokio skausmo šūksnio. Tolujus žvilgtelėjo į kairę ir pamatė gulintį Unegeną – jo gerklė buvo kiaurai perverta strėlės. Akių baltymai buvo išvirtę, iš burnos kadaravo liežuvis. Mosuodamas savo lanku, Tolujus piktai nusikeikė.

– Jūs prašotės sunkios mirties, ir aš ją padovanosiu jums! – suriko jis.

Akimirką jis galvojo, kad reikia bėgti prie žirgų, tačiau neleido išdidumas ir pyktis, kad negali nubausti išdrįsusių juos pulti. Greitu judesiu išsitraukė iš delo dvi įsmigusias strėles, trukdančias judėti.

– Atrodo, į vieną pataikiau, – tarė Basanas.

Įsivyravo tyla, kartu ir grėsmė, kad vėl pasipils strėlės.

– Reikia grįžti prie žirgų, – tarė Basanas. – Galime apjoti dygliuotą užtvarą ir pulti, kur jos nėra.

Įsiutęs Tolujus išsišiepė. Ten, kur pataikė strėlės, skausmingai dilgsėjo. Kiekvieną žodį jis išspjovė kaip įsakymą:

– Būk ten, kur esi, – pasakė jis, žiūrėdamas į medžius. – Šauk, jei tik kas sujudės.

Temudžinas tupėjo už dygliuotos užtvaros, kurią padarė prieš keletą mėnesių. Tai jo strėlė pataikė Unegenui į kaklą – dėl to jautė laukinį džiaugsmą. Jis prisiminė, kad Unegenas atidavė jo tėvo kardą Elukui. Daugybę kartų Temudžinas svajojo atkeršyti. Net mažytė to keršto dalis jam buvo saldi kaip laukinių bičių medus.

Jis ir jo broliai tikėjosi tokio antpuolio, nors matyti vilkų karius varganoje savo stovykloje buvo keista. Temudžinas buvo parengęs mirtinus spąstus užpuolikams, bet ne tokiems pavojingiems, kokie buvo geriausi Eluko kariai. Temudžinas didžiuodamasis išpūtė krūtinę, kad jie nužudė vieną iš priešų, nors didžiavimasis buvo sumišęs su baime. Šie buvo greičiausi ir geriausi jo tėvo kariai. Atrodė, nužudyti vieną iš jų, net jeigu tai Unegenas, smerktina, bet tai nesutrukdys Temudžinui bandyti nužudyti kitus.

Jis prisiminė Tolujų, berniūkštį įžūliomis akimis, ne tokį kvailą, kad lįstų prie chano sūnų, tačiau net tada jis buvo vienas stipriausių vilkų stovyklos vaikų. Žiūrėdamas išilgai įtempto lanko strėlės, Temudžinas matė, kad Tolujus užaugo tvirtas ir išdidus. Pas Eluką jis klestėjo.

Pro mažytį tarpelį užtvaroje žiūrėdamas į stovinčius Tolujų ir Basaną, Temudžinas prisimerkė. Basanas atrodė prislėgtas, ir Temudžinas prisiminė, kaip jis atjojo pas olchunus jo parsivesti. Ar Tolujus, pasirinkdamas karį, apie tai žinojo? Ko gero, ne. Tais laikais viskas buvo kitaip, Tolujus tebuvo murzinas mažas triukšmadarys, visada įkliūvantis į bėdą. Dabar jis vilkėjo chanui artimo kario šarvus ir delą. Temudžinui norėjosi jo išdidumui smogti smūgį.

Galvodamas, ką daryti, Temudžinas laikėsi tylutėliai. Kiek įmanoma lėčiau jis suktelėjo galvą pažiūrėti, kur įsitaisė Kačiunas. Kiekvieną mirksnį jis bijojo savo judesiu patraukti skvarbų

Basano žvilgsnį. Žinojo – iškart per krūmus atlėktų strėlė. Kakta ėmė tekėti prakaitas.

Išvydęs brolio žvilgsnį, Temudžinas nusiminęs sumirksėjo. Kačiunas žvelgė į jį laukdamas, kad brolis jį pastebėtų. Jaunesniojo brolio akys buvo didžiulės iš skausmo ir išgąsčio – į jį pataikė strėlė ir pervėrė šlaunį. Kačiunas prisiminė bejausmį mirties, kuri šįryt atėjo jų, veidą. Jis sėdėjo nejudėdamas, jo veidas buvo sumenkęs ir išbalęs. Berniukas žiūrėjo į brolį, nedrįsdamas jam nė mostelti. Nors jis valdėsi, įstrigusios strėlės plunksnos vos matomai virpėjo. Įtempęs pojūčius taip, kad net svaigo galva, Temudžinas išgirdo lapų čiuženimą. Pagalvojo, kad Tolujus pamatys, kur kruta lapai, ir iššaus dar vieną strėlę – mirtiną. Kuris nors iš Eluko žmonių pučiant lengvam vėjeliui galėjo užuosti kraujo kvapą.

Temudžinas ir Kačiunas ilgai žiūrėjo vienas kitam į akis, abu buvo labai nusiminę. Pabėgti jie nebegali. Chazaro Temudžinas nematė, tačiau ir jis dabar pakliuvęs į bėdą, net jei to nesuvokia.

Be galo lėtai Temudžinas suko galvą, kol vėl pamatė Tolujų ir Basaną. Jie taip pat laukė, nors buvo aišku, kad Tolujus siunta. Temudžinas įžiūrėjo, kaip jis išsitraukė dvi krūtinėje įstrigusias strėles. Jaunuolio įsiūtis Temudžiną būtų pralinksminęs, jeigu strėlė, kuri sužeidė Kačiuną, nebūtų sužlugdžiusi jų ketinimų.

Temudžinas suvokė, kad tokia padėtis be išeitis negali tęstis ilgai. Gal Tolujus, ketindamas grįžti su daugiau žmonių, pasitrauks? Jeigu taip įvyktų, juodviem su Chazaru užtektų laiko pergabenti Kačiuną į saugesnę vietą.

Galvodamas, ką daryti, Temudžinas sugriežė dantimis. Jis nesitikėjo, kad Tolujus paspaudęs uodegą bėgs prie žirgų, nors ir neteko Unegeno. To jam neleis išdidumas. Jei jis įsakytų pulti Basanui, Chazaras ir Temudžinas turėtų pabandyti šauti dar po

vieną strėlę, nors pataikyti į gerklę, kai šarvuotas žmogus bėga nuleidęs galvą, beveik neįmanoma. Temudžinas suvokė: kol Tolujus nesugalvojo to paties, jis turi ko nors imtis. Gal pasitraukti ir pulti juos iš kitos pusės? Berniukai buvo įrengę užtvarą aplink visą stovyklą, tačiau buvo vietų, kur vienas karys galėtų prasibrauti.

Temudžinas niršo dėl tokios nesėkmės. Nuo susišaudymo praėjo visai nedaug laiko, bet, atrodė, laikas ištįso, nes mintys lėkė žaibo greičiu. Jis žinojo, ką turi daryti, bet jį kaustė baimė. Akimirką užsimerkė, paskui sukaupė visą savo valią. Chanui tenka daryti sunkius sprendimus, ir jis žinojo, kad jo tėvas jau būtų ėmęs veikti. Basaną ir Tolujų reikia nuvilioti šalin, kol jie nesurado ir nenužudė Kačiuno.

Nepaleisdamas iš akių užpuolikų, Temudžinas ėmė šliaužti atgal, kol juos uždengė krūmai. Girdėjo, kad anie kalbasi, tačiau žodžių suprasti buvo neįmanoma. Nušliaužęs dešimt ar dvidešimt aldų, prisidengdamas berželiu jis pakilo ir iš nugaros strėlinės išsitraukė dar vieną strėlę. Nei vieno, nei kito vyro nebematė, todėl šauti turėjo iš atminties. Trumpai pasimeldė Dangiškajam tėvui, prašydamas kelių akimirkų sąmyšio priešams, tada įtempė lanką ir paleido strėlę ta kryptimi, kur stovėjo Tolujus.

Tolujus dalelytę akimirkos girdėjo, kaip nežinia iš kur paleista strėlė lėkdama skrodžia lapus. Dar nespėjus strėlei pataikyti į jį, paleido savąją. Strėlė Tolujui dilbyje paliko ilgą įbrėžą ir atsimušusi sukdamasi nulėkė šalin. Jis suriko iš skausmo ir netikėtumo, tada pamatė tarp medžių kažką nubėgantį. Įsidėjo ir paleido dar vieną strėlę, tikėdamasis, kad ši bus taikli. Strėlė įstrigo kalvos krūmų tankumyne, ir Tolujaus pyktis nugalėjo atsargumą.

– Vykis jį! – suriko Basanui, bet šis jau ir taip bėgo. Steng-

damiesi nepamesti iš akių bėgančiojo, jie pasuko į rytus nuo užtvarų. Bėgo žvalgydamiesi, ar nematyti, kur galėtų įsmukti į mišką.

Jie surado plyšį, ir Tolujus, nė akimirkos nesvyruodamas, nėrė į jį. Basanas stabtelėjo įsitikinti, ar užpuolikas nenori jų suklaidinti. Tolujus nedvejodamas lipo į kalvą, Basanas leidosi jį vytis. Jie matė, kad jaunuolis nešasi lanką, ir abu pajuto medžioklės jaudulį. Jie buvo sotūs, stiprūs ir pasitikintys savimi. Prasibrovę tarp veidus plakančių šakų, pribėgo upelį, jį peršoko. Bėglys kūrė nesustodamas ir nesižvalgydamas, nors buvo matyti, kad pasuko per tankiausius krūmus.

Tolujus ėmė dusti, o Basano veidas nuo kopimo paraudo, tačiau jie išsitraukė kardus ir, nepaisydami nuovargio, bėgo toliau.

Kačiunas pažvelgė aukštyn – ant jo veido krito Chazaro šešėlis. Dar nespėjęs pažinti brolio, jis čiupo peilį. Paskui nurimo.

– Temudžinas mums laimėjo truputėlį laiko, – pasakė Kačiunas.

Chazaras pažvelgė pro medžius tolyn – ten į kalvą bėgte kopė du vyrai. Beržai ir pušys augo tik iki pusės kalvos, ir broliai suprato: kol Temudžinas pasieks viršūnę ir atsidurs kitoje kalvos pusėje, kur taip pat auga miškas, jis bus puikiai matomas. Jie nebuvo tikri, ar Temudžinas gali pabėgti nuo persekiotojų, tačiau sukrėstus brolius nuramino tai, kad Eluko kariai jų nebetyko.

– Ką daryti? – tarsi savęs paklausė Chazaras.

Kačiunas stengėsi susikaupti, nors trukdė skausmas, tartum graužte graužiantis kojos raumenis. Bangomis užplūsdavo silpnumas, ir jis stengėsi neprarasti sąmonės.

– Reikia ištraukti tą strėlę, – tarė Kačiunas, net susigūždamas nuo šios minties.

Jie matydavo, kaip tai daroma kariams grįžus iš sunkių mūšių. Žaizda kojoje buvo švari, kraujo čiurkšlė jau virto nedidele srovele. Vis dėlto Chazaras pririnko didelę saują lapų ir purviną kamštį sukišo broliui į burną, tada suėmė strėlės kotą ir trūktelėjo. Kačiuno akys išsiplėtė iš skausmo, išvirto baltymai. Nors tvardėsi, iš Kačiuno lūpų pasigirdo tyli dejonė. Norėdamas ją nuslopinti, Chazaras užspaudė Kačiunui burną ir laikė tol, kol strėlės šipuliai nukrito ant žemės. Greitais tiksliais judesiais nuo savo juosmens juostos nupjovęs atraižą, Chazaras sutvarstė Kačiunui koją.

– Atsiremk man į petį, – liepė jis, keldamas Kačiuną.

Buvo matyti, kad jaunesniajam broliui svaigsta galva. Jis išspjovė šlapius lapus, o Chazaras žiūrėjo į jį ir galvojo, ką daryti.

– Jie grįš, – atsipeikėjęs tarė Kačiunas. – Reikia susirinkti. Jeigu greitai suksimės, galėtume paimti visus žirgus ir joti į kitą stovyklą.

Chazaras nesitraukė nuo Kačiuno tol, kol įkėlė į Tolujaus žirgo balną. Uždėjęs ranką broliui ant peties paramino, į rankas įspraudė pavadį. Kačiunas leidosi joti ten, kur slėpėsi motina su jauniausiaisiais. Temudžinas užtvaroje buvo padaręs angą pabėgti, tad Chazaras mintyse padėkojo broliui, kad jis tai numatė. Visus metus jų vaizduotę nuolat drumstė galintys pasirodyti Eluko kariai. Padėjo tai, kad Temudžinas daugelį kartų svarstė jų veiksmus. Chazarui net bloga darėsi pagalvojus, kad jie turi grįžti į tą pačią tamsią tarpukalnę, kur praleido pirmąsias naktis atsidūrę čia. Temudžinas sakė, kad ten reikia pasistatyti nedidelį gerą, tačiau jie nemanė, kad jo prisireiks taip greitai. Jie vėl liks vieni, ir juos medžios.

Bėgdamas jis meldėsi, kad Temudžinui pavyktų pabėgti nuo persekiotojų. Jeigu pavyktų, Temudžinas žinotų, ką daryti. Kad brolis gali neišsigelbėti, Chazarui buvo baisu net pagalvoti.

Temudžinas bėgo, kol nusilpo kojos, nuo kiekvieno žingsnio vis labiau svaigo galva. Pradžioje užteko jėgų ir greičio peršokti kiekvieną kelyje pasitaikančią kliūtį arba po ja pralįsti, tačiau jėgos silpo, burnoje atsirado karčių seilių, jis ėmė klupinėti. Veidą braižė šakelės ir dygliai.

Sunkiausia buvo įveikti kalvos viršūnę, ji buvo nuoga tarsi akmenys upėje. Tolujus ir Basanas Temudžinui pavymui leido strėles, tad Temudžinas buvo priverstas lėtinti žingsnį, nes reikėjo žvalgytis, ar neatlekia strėlės, ir pamačius jas, nors ir alino nuovargis, staigiai šoktelėti iš kelio. Buvo beveik pasiviję jį plačioje dykroje, bet netrukus Temudžinas pasijuto vėl esąs tarp senų medžių ir bėgo toliau, nors jautė, kaip temsta akys ir gerklę drasko kiekvienas oro gurkšnis.

Jis prarado lanką, kai šis įkliuvo į erškėčių krūmą ir taip įstrigo, kad, veltui bandęs ištraukti, turėjo jį palikti. Temudžinas keikė save, kam nenuėmė templės, bent neperpjovė. Tai buvo blogiausia – netekti ginklo, kuriuo būtų galėjęs kautis, kai jie pasivys. Jo mažasis peilis sutikus Tolujų nepadėtų.

Jis nebepajėgė bėgti greičiau už karius. Geriausia, ką galėjo padaryti, tai susirasti vietą pasislėpti. Svirduliuodamas per krūmus dairėsi tokios vietos. Baimės kamuolys įstrigo gerklėje, ir jis niekaip negalėjo jo nuryti. Žvilgtelėjęs atgal, išvydo akyse virpantį dviejų mišku besiartinančių karių vaizdą. Jie vijosi neįtempę lankų, ir Temudžiną persmelkė neviltis. Jis nemanė būsiąs ilgai persekiojamas ir gailėjosi, kad nebuvo pasislėpęs ginklų arba iškasęs duobių, kokiomis žiemą gaudo vilkus. Jo kvėpavimas virto gargimu, paskui rėksmu. Su kiekvienu iškvėpimu kūnas šaukte šaukė sustoti. Jis nežinojo, kiek nubėgo. Saulė dar buvo virš galvos, tad jam teliko bėgti ir bėgti, kol plyš širdis arba į nugarą įsmigs strėlė.

Kelyje pasitaikė siauras upeliūkštis. Ant šlapio akmens pa-

slydo koja, jis kluptelėjo ir įlėkė į ledinį vandenį sukeldamas purslų debesį. Tai pabudino iš svaigulio, tad išsiropštęs jis bėgo toliau kiek valdydamasis. Jis skaičiavo žingsnius, kol išgirdo Tolujų ir Basaną brendant per upelį toje pačioje vietoje. Jie buvo už penkiasdešimt trijų žingsnių, užtektinai arti, kad nukautų jį tarsi elnią, jei tik jis duotų jiems progą iššauti strėlę tiesiai į jį. Temudžinas pakėlė galvą ir sukaupė visą ištvermę – reikia bėgti toliau. Kūnas jo nebeklausė, tačiau jis prisiminė Jesugėjaus žodžius, kad savo valios pastangomis žmogus gali judėti net tada, kai silpnas kūnas nebepajėgia.

Staiga Temudžino kelyje atsiradusi dauba paslėpė jį nuo persekiotojų žvilgsnių, jis ėjo slapstydamasis tarp senų beržų. Aplinkui augo žmogaus ūgio erškėčiai, ir jis puolė į juos negalvodamas. Kaip pamišęs braižydamasis į spyglius, jis brovėsi gilyn ir gilyn, ten, kur buvo tamsi priedanga. Jį buvo beapimanti neviltis ir baisi baimė, bet, kai dienos šviesa užtemo, Temudžinas susirietė į kamuoliuką ir tyliai kiūtojo.

Plaučiai šaukte šaukėsi oro, bet jis stengėsi nejudėti. Darėsi vis blogiau, sunkėsi prakaitas. Temudžinas jautė, kaip dega veidas ir dreba rankos, tačiau įtempė kiekvieną burnos ir skruostų raumenėlį, kad kvėpuotų plona srovele – tik tiek drįso sau leisti.

Jis girdėjo, kaip traškindami šakas ir šūkaudami prabėgo Tolujus ir Basanas. Temudžinas buvo įsitikinęs: toli jie nenubėgs – grįš ieškoti jo. Nors jam tesinorėjo užsimerkti ir susmukti ant žemės, brangų laiką panaudojo įlįsti dar giliau į tamsią slėptuvę. Į jį smigo spygliai, tačiau jis negalėjo šaukti, todėl spraudėsi per juos, kol nulūždavo, ir jie likdavo po oda. Palyginti su tuo, kad jį gali sugauti, tokios žaizdos buvo vieni niekai.

Jis prisivertė nustoti beprasmiškai šliaužti. Keletą akimirkų apie nieką negalvojo, tik apie tamsą ir saugumą – kaip medžiojamas gyvūnas. Ta jo dalis, kuri buvo jo tėvo sūnus, žinojo – jeigu

judės, virpantys lapai jį gali išduoti. Tas vidinis „aš“ į jo rabždinimąsi žiūrėjo abejingai ir su panieka. Jis stengėsi susivaldyti. Galų gale, pasigirdus Tolujaus balsui, Temudžinas sustingo ir užsimerkė – jam šiek tiek palengvėjo. Daugiau nebuvo kas daryti.

– Jis pasislėpė, – aiškiai, gąsdinamai arti ištarė Tolujus. Vyrai, pametę jį iš akių, grįžo atgal.

Temudžinui nudiegė krūtinę ir jis įsikišo ranką į lipnią burną, kad sukandęs pirštus nustelbtų aną skausmą. Ėmė galvoti apie tėvą jų gere ir vėl prisiminė gyvenimą, kurio neteko.

– Temudžinai, žinau, kad girdi mus, – švokšdamas riktelėjo Tolujus.

Jį bėgimas taip pat išvargino, tačiau vilkų kariai buvo stiprūs ir ištvermingi kaip niekas kitas, tad greitai atsigaudavo.

Temudžinas gulėjo skruostą prispaudęs prie senų lapų, jausdamas sodrų suplėkusių puvėsių kvapą – taip dvokia niekada dienos šviesos nematę puvėsiai. Jis žinojo, kad tamsoje galėtų pabėgti nuo persekiotojų, tačiau tems dar negreitai, ir nepajėgė sugalvoti išeities. Nekentė jo ieškančių vyrų, nekentė taip karštai, kad, atrodė, jo neapykantą turėtų pajusti ir jie.

– Kur tavo brolis Bekteris? – vėl šūktelėjo Tolujus. – Mums reikia tik judviejų. Ar supratai?

Temudžinas išgirdo, kaip kitokiu balsu Tolujus sušnibždėjo Basanui:

– Jis pasislėpė kažkur čia. Paieškok ir jį pamatęs šūktelk.

Tvirtas Tolujaus balsas buvo atgavęs šiek tiek pasitikėjimo savimi, ir Temudžinas ėmė melsti Dangiškąjį tėvą, kad šis nutrenktų Tolujų, sudegintų arba žaibo smūgiu sudraskytų į gabalus, kaip kartą buvo matęs sudraskant medį. Dangiškasis tėvas liko nebylus, gal jo net negirdėjo, ir Temudžino krūtinėje vėl užvirė neapykanta, prieš akis kilo kruvino keršto vaizdai.

Deginantis kvėpavimas kiek palengvėjo, tačiau širdis vis dar

daužėsi, buvo sunku nejudėti arba neimti garsiai kvėpuoti. Šalia pasigirdo žingsniai, traškėjo spygliai ir lapai. Temudžiną pasiekė nedidelis krintančios šviesos lopinėlis – įrėmė į jį akis, žiūrėdamas, kaip juda šešėliai. Savo siaubui, jis pamatė, kad šviesą užtemdė sunkiu batu apauta koja, paskui batas dingo ir pasirodė po krūmais žvelgiantis veidas. Susitikus žvilgsniams, žiūrinčiojo veidas ištįso, pasirodė iššiepti tarsi laukinio šuns dantys. Begalinę akimirką juodu su Basanu žiūrėjo vienas į kitą, paskui karys dingo.

– Nematau jo, – šūktelėjo Basanas pasitraukdamas.

Temudžinas pajuto, kaip kaupiasi ašaros. Net per kraujo ūžimą ausyse jis staiga pajuto visus skausmus ir žaizdas, kurias jo vargšas išsikamavęs kūnas gavo per šią medžioklę. Jis prisiminė, kad Basanas buvo ištikimas Jesugėjui, ir jo pagalba sukrėtė.

Temudžinas išgirdo, kaip tolumoje šūktelėjo Tolujus. Paskui ilgai gulėjo vienas, klausydamasis tik savo tylaus kvėpavimo. Jam nematoma saulė nuslinko už tolimų kalvų, daubą erškėtyne anksti apgaubė tamsa. Temudžinas girdėjo, kaip vienas kitą šaukia kariai, tačiau jų balsai skambėjo toli. Galų gale sąmonę staiga apėmė nuovargis ir jis užmigo.

Jis nubudo nuo geltonų liepsnų mirgėjimo. Pradžioje nesuvokė, kas tai ir kodėl jis, susitraukęs ir susirietęs, guli tokiam tankiam gervuogyne, kad beveik negali pajudėti. Būti tamsoje tarp spyglių buvo baisu, bet jis nesumanė, kaip išlįsti nešliaužiant atgal tuo pačiu keliu, kuriuo čia pateko.

Apsiblaususiomis akimis jis pamatė deglą tamsoje, kartą auksinėje šviesoje šmėstelėjo Tolujaus veidas. Karys vis dar jo ieškojo, dabar jis atrodė niūrus ir pavargęs. Be abejonės, abu vyrai išalko ir sustiro. Kaip ir Temudžinas.

– Jei nepasirodysi, nuplėšiu tau odą, – staiga suriko Tolujus. – Jeigu priversi tavęs ieškoti visą naktį, uždaužysiu mirtinai.

Temudžinas užsimerkė, ir kai tik deglas nutoldavo, bandė judinti raumenis. Tamsoje Tolujus nepamatys krutančių gervuogių, ir Temudžinas ėmė rengtis vėl bėgti. Vos nesudejavęs iš palengvėjimo ištiesė prie krūtinės prispaustas kojas. Buvo šalta ir ankšta, ir Temudžinas pagalvojo, kad jį pažadino ne Tolujaus riksmas, o skausmas.

Rankomis pasitrynė sutrauktus šlaunų raumenis, ir jie atsileido. Reikėjo kuo greičiau pašokti ir bėgti, kad įgautų pranašumo ir tamsa paslėptų jį nuo persekiotojų žvilgsnių. Jis žinojo, kad šeima bus nusigavusi į tarpukalnę, pasistengus juos galima pasiekti iki aušros. Tolujus ir Basanas niekaip jo nesusektų sausoje pievoje, todėl jie turėtų grįžti pastiprinimo. Mintimis Temudžinas prisiekė – jie niekada jo nepagaus. Jis nusives šeimą toli nuo Eluko vilkų, ir ten, kur galės jaustis saugūs, jie pradės naują gyvenimą.

Temudžinas pasirengė šuoliui, bet staiga slėptuvę nušvietė deglas, ir jis sustingo. Matė Tolujaus veidą, atrodė, karys žiūri tiesiai į jį. Temudžinas nepajudėjo net tada, kai Eluko karys ėmė brautis per erškėčius. Nuo deglo šviesos krito šliaužiantys šešėliai, Temudžino širdis daužėsi iš baimės. Jis nedrįso net pasukti galvos apsižvalgyti, nors girdėjo, kaip kažkur prie pat kojų liepsnoje traška spygliai. Norėdamas pasitikrinti spėjimą, Tolujus, ko gero, deglą įkišo per giliai į krūmus.

Temudžinas pajuto, kaip jam čiupinėja kulkšnį, ir, sukaupęs visas jėgas, spyrė, bet gniaužtai buvo tarsi geležiniai. Jis išsitraukė už diržo užkištą peilį. Tempiamas iš krūmų į atvirą vietą jis rėkė iš baimės ir pykčio.

Kad geriau Temudžiną sugriebtų, Tolujus numetė deglą, todėl Temudžinas vos įžiūrėjo vyrą, čiupusį jį už delo ir pakė-

lusį kumštį. Milžiniška ranka suspaudė Temudžinui rankos, laikančios peilį, riešą. Temudžinas bejėgiškai raitėsi. Atlekiančio kumščio jis beveik nematė ir pasinėrė į tamsą.

Atsipeikėjęs Temudžinas išvydo laužą ir prie jo besišildančius du vyrus. Jis buvo pririštas prie berželio, šalo nugara. Veidas buvo kruvinas, nuo lūpų nusilaižęs lipnų purvą, Temudžinas pajuto kraujo skonį. Rankos buvo užlaužtos, nevertėjo net bandyti mazgų tvirtumo. Joks vilkų karys nepaliks palaidos virvės, kurią galėtum pasiekti pirštais. Per keletą akimirkų Temudžinas suprato, kad negali pabėgti, ir visa vaizduotės jėga trokšdamas Tolujaus mirties įbedė į jį niūrias akis. Jeigu Temudžiną būtų išklausęs bent vienas dievas, Tolujus būtų paskendęs liepsnose.

Jis nežinojo, ką galvoti apie Basaną. Šis sėdėjo atsirėmęs alkūne į žemę ir žiūrėjo į ugnį. Jie neturėjo pasiėmę maisto, bet buvo aišku, kad, užuot tamsoje tempę jį prie savo žirgų, jie ketina per naktį likti miške. Pajutęs, kaip gerkle teka srovelė kraujo, Temudžinas užsikosėjo. Abu vyrai apsižvalgė.

Kai pamatė, kad Temudžinas atsipeikėjo, jautiškas Tolujaus veidas nušvito pasitenkinimu. Nieko nelaukdamas jis pakilo. Už jo nugaros Basanas papurtė galvą ir nusisuko.

– Sakiau, kad tave surasiu, – džiaugsmingai pasakė Tolujus.

Temudžinas žiūrėjo į jaunąjį karį, kurį prisiminė kaip ilgakojį ir ilgarankį berniuką. Jis išspjovė kraujo krešulį ir pamatė, kad Tolujaus veidas apsiniaukė. Kario rankose staiga atsirado peilis, ir Temudžinas pastebėjo, kaip Basanas kyla nuo laužo.

– Mano chanas nori tavęs gyvo, – tarė Tolujus. – Bet galėčiau išlupti tau akį už tai, kad privertei mus tave vaikytis. Ką manai? O gal liežuvį tau perskelti į du, kaip gyvatės?

Jis suvaidino, kad čiumpa Temudžiną už smakro, ir džiugiai nusijuokė.

– Keista pagalvojus apie laikus, kai tavo tėvas buvo chanas, ar ne? – kalbėjo Tolujus, mosuodamas peiliu prie pat Temudžino akių. – Žiūrėdavau į judu su Bekteriu, kai buvote dar maži. Norėdavau suprasti, kuo jūs ypatingi, ieškojau, kuo jūs už mane geresni. – Jis nusišypsojo ir papurtė galvą. – Buvau labai mažas. Nežinia, kodėl vienas žmogus yra chanas, o kitas – vergas. Visa tai čia. – Jis pastukseno sau į krūtinę, jo akys degė.

Temudžinas pakėlė antakius. Jam nusibodo Tolujaus puikavimasis. Nuo kario sklido stiprus lajaus kvapas, ir jausdamas tą gaižų tvaiką Temudžinas išvydo reginį: erelis plaka jo veidą sparnais. Jis pasijuto abejingas ir suvokė, kad netikėtai dingo baimė.

– Negali to jausti, Tolujau, tu tikrai negali, – lėtai tarė Temudžinas. Jis pakėlė akis ir įsmeigė į milžinišką jam grasinantį vyrą. – Tu – bukaprotis jakas ir tinki tik rąstams nešioti.

Tolujus trenkė Temudžinui į veidą, Temudžino galva nuo smūgio loštelėjo į šoną. Kitas smūgis buvo stipresnis, Tolujaus delnas liko kruvinas. Tolujaus akyse degė neapykanta ir piktdžiuga, ir nežinia, kada jis būtų liovęsis daužyti Temudžiną, tik staiga prabilo Basanas. Balsas sklido už Tolujaus peties. Temudžinas net nustebo, kad karys taip arti.

– Palik jį ramybėje, – tyliai paprašė Basanas. – Mušti surištą žmogų negarbinga.

Gūžtelėjęs pečiais Tolujus sušnypštė.

– Tada jis turi atsakyti į mano klausimus, – atsisukdamas į karį griežtai pasakė jis.

Basanas tylėjo, ir Temudžinas nusiminė. Daugiau karys jam nepadės.

– Kur Bekteris? – paklausė Tolujus. – Tam aš turiu gerai iškaršti kailį.

Paminėjęs Bekterį, Tolujus nusuko akis į tolį, ir Temudžinas svarstė, kas galėjo atsitikti tarp jųdviejų.

– Jis nebegyvas, – atsakė jis. – Mudu su Kačiunu jį nužudėm.

– Tikrai? – akimirką pamiršęs Tolujų paklausė Basanas.

Temudžinas pasinaudojo tarp jų tvyrančia įtampa ir atsakė Basanui:

– Buvo sunki žiema, Basanai, o jis vogė maistą. Kaip chanas, aš taip nusprendžiau.

Basanas gal ir būtų atsakęs, tačiau prie Temudžino priėjo Tolujus ir uždėjo sunkias rankas ant pečių.

– Bet iš kur man žinoti, kad sakai tiesą, mažyli? Jis gali prie mūsų sėlinti net dabar. Kas mums tada būtų?

Temudžinas suprato, kad tai beviltiška. Viskas, ką jis galėjo daryti, tai ruoštis smūgiams. Jis nutaisė bejausmį veidą.

– Saugokis, Tolujau. Tada, kai tavęs ateisiu, norėčiau, kad būtum stiprus ir sveikas.

Tolujus iš netikėtumo išsižiojo. Jis nesuvokė, juoktis ar keiktis. Galų gale nusprendė smogti Temudžinui į pilvą. Smogdamas sukikeno – jis džiaugėsi savo jėga ir tuo, ką gali padaryti.

XVI
SKYRIUS

Pamatęs, kad dingo žirgai, Tolujus sumušė Temudžiną dar kartą. Jaunojo kario įtūžis dėl Temudžino brolių beribės drąsos buvo beveik juokingas. Užteko vienos neatsargios jo belaisvio šypsenėlės, ir jis liejo pyktį nevilties priepuolyje. Įsikišo Basanas, tačiau išsekimas ir smūgiai padarė savo, tad likusią nakties dalį Temudžinas buvo pusiau be sąmonės.

Diena, kurią Tolujus padegė Temudžino ir jo brolių pastatytus gerus, buvo šilta ir rami. Jiems už nugarų į dangų kilo juodų dūmų juostos. Temudžinas atsigręžė tik kartą – jis norėjo viską įsiminti, kad ir už tai būtų atkeršyta. Temudžino pagrobėjai pradėjo ilgą kelionę, jie tempė Temudžiną už virvės, apvyniotos jam apie riešus.

Tolujus pasakė Basanui, kad jie pasiims žirgų iš vienišų klajoklių, pas kuriuos buvo užsukę anksčiau. Tačiau po sunkios dienos pasiekę tą vietą, jie pamatė, kad ten, kur buvo geras, likęs tik išdegintas ratas. Temudžinas slapta nusišypsojo – jis žinojo, kad senasis Horgiuzas tarp klajoklių jau paskleidė žinią ir nusigabeno šeimą kuo toliau nuo žiauriųjų vilkų karių. Jie nebuvo gentainiai, tačiau visus silpnuosius siejo prekyba ir vienišumas. Temudžinas žinojo, kad gandas apie vilkų sugrįžimą pasklis toli ir greitai. Eluko sprendimas grįžti į žemes prie Raudonojo kalno buvo

tarsi akmens tekštelėjimas į tvenkinį. Visos gentys šimto dienų kelio atstumu sužinos ir ims svarstyti, kas bus vilkai – jų priešai ar sąjungininkai. Tokie kaip Horgiuzas, kurie gyveno be didžiųjų šeimų apsaugos, dar labiau nerimavo dėl to, kaip jiems atsilieps nauja tvarka. Bastantis vilkams, maži šunys sliūkina į šalį.

Pirmą kartą Temudžinas pasaulį išvydo iš kitos pusės. Jis galėjo neapkęsti genčių už tai, kaip jos elgėsi klajodamos tyrais, tačiau pats svajojo vieną dieną visus priversti bėgti. Jis buvo savo tėvo sūnus, todėl nepajėgė įsivaizduoti savęs klajokliu be genties. Kad ir kur būtų, teisė būti vilku priklauso ir jam. Nusileisti reikštų išduoti tėvo atminimą ir jų pačių kovą dėl išlikimo. Be to, Temudžinas žinojo paprastą tiesą. Vieną dieną jis taps chanu.

Neturėdamas nieko daugiau, tik šiek tiek upelio vandens troškuliui numalšinti, ir jokios vilties pasprukti, Temudžinas iš šios minties galėjo tik pasišaipyti. Pirmiausia reikėjo pabėgti nuo lemties, kurią jam buvo parengę Tolujus ir Elukas. Jis bėgo, tempiamas virve, ir galvojo, kaip išsivaduoti. Buvo sumanęs pabėgėti pirmyn ir Tolujui ant kaklo užmesti kilpą, tačiau jaunasis stipruolis visą laiką buvo budrus, be to, Temudžinas abejojo, ar pasitaikius tinkamai akimirkai jam užtektų jėgų užveržti storą kario kaklą.

Jiems keliaujant Tolujus buvo neįprastai tylus. Jis prisiminė, kad grįžta tik su vienu chano sūnumi, net ne vyriausiu, kad iš jų pavogė vertingus žirgus, o Unegenas nebegyvas. Jeigu būtų nepavykę sugauti Temudžino, jų žygis būtų buvęs visiška nesėkmė. Bijodamas, kad belaisvis kaip nors ištrūks ir jam nebeliks nieko, tik nešlovė, Tolujus nuolat žvilgčiojo į jį. Atėjus nakčiai Tolujus pašokdavo iš neramaus miego ir tikrino virves. Temudžiną jis visada rasdavo nemiegantį ir su slepiama pašaipa žiūrintį į jį. Temudžinas taip pat galvojo apie grįžimą, jam buvo smagu žinoti, kad jaunesnieji broliai atėmė iš Tolujaus galimybę pasiro-

dyti Elukui su naujais laimėjimais. Grįžti pėsčiomis bus didelis išdidaus kario pažeminimas, tad Temudžinas, jeigu tik nebūtų buvęs toks sumuštas ir nelaimingas, būtų džiūgavęs dėl šios niūrios Tolujaus kelionės atgal.

Jie neteko balnakrepšių su maistu, taigi jėgos silpo. Antrą dieną, palikęs Temudžiną saugoti Basanui, Tolujus pasiėmė lanką ir nuėjo į mišką ant aukštos keteros. Temudžinas laukė tokios progos, bet Basanas pastebėjo Temudžino įkarštį šiam dar nespėjus prabilti.

– Ne, nepaleisiu tavęs, Temudžinai. Neprašyk manęs, – pasakė karys.

Temudžino krūtinė susitraukė, atrodė – su iškvėptu oru išlėkė ir jo viltis.

– Tu nepasakei jam, kur aš slepiuosi, – sumurmėjo jis.

Basanas paraudo ir nusuko akis.

– Privalėjau. Daviau tau galimybę tavo tėvo atminimo garbei, bet Tolujus tave vis tiek surado. Jeigu nebūtų buvę tamsu, jis galėjo suprasti, ką aš padariau.

– Jis tai ne. Jis kvailys, – tarė Temudžinas.

Basanas nusišypsojo. Jaunasis Tolujus kilo tarp vilkų, apie jo būdą buvo pasakojama neįtikėtinų dalykų. Jau seniai niekas nedrįso jo įžeisti jam girdint ir net tada, kai jis negirdėdavo. Matydamas Temudžiną, drąsiai stovintį prieš Tolujų, Basanas suvokė, kad yra ir kitas, ne vilkų, pasaulis. Dabar jis prabilo su kartėliu.

– Temudžinai, sakoma, kad vilkai stiprūs... Mes stiprūs, kai esame tokie, kaip Tolujus. Elukas susirado naujų artimų karių, žmonių be jokios garbės. Jis verčia mus jam lankstytis. Jeigu kas nors jį pralinksmina, parneša elnią arba užpuola svetimą šeimą, Elukas numeta juodojo airago odmaišį – tarsi šuniui, kuris gerai pasitarnavo. – Kalbėdamas karys žiūrėjo aukštyn į kalvas, jis

prisiminė kitokius laikus. – Tavo tėvas niekada nevertė mūsų lankstytis, – pasakė jis tyliai. – Kol jis buvo gyvas, savo gyvybę už jį būčiau atidavęs net negalvodamas. Prie jo aš visada jaučiausi esąs vyras.

Nešnekus gentainis kalbėjo ilgai, Temudžinas klausėsi, žinodamas, kaip svarbu, kad Basanas būtų sąjungininkas. Pas vilkus jis nebeturėjo nieko, visai nieko. Galėjo paprašyti pagalbos dar kartą, tačiau Basanas žodžiais nesimėto. Jo savigarba sakė, kad negalima leisti Temudžinui pabėgti dabar, kai jį ką tik sugavo. Temudžinas tai suprato, nors platūs tyrai jį šaukte šaukė ir jis troško pabėgti nuo mirties, kad ir kokią baisią Elukas jam būtų rengęs. Jis žinojo – išvengti mirties antrąkart, kai Elukas tvirtai valdo gentį, neįmanoma. Kalbėdamas jis rūpestingai rinko žodžius, reikėjo, kad Basanas išgirstų daugiau nei tik belaisvio prašymą.

– Mano tėvas buvo gimęs valdyti, Basanai. Jis sugyveno su žmonėmis, kuriais pasitikėjo. Elukas ne taip... pasitiki savimi. Jis ir negali toks būti. Aš negaliu atleisti už tai, kas padaryta, tačiau suprantu Eluką. Suprantu ir kodėl jis apsistatęs tokiais žmonėmis kaip Tolujus. Iš silpnumo jie pikti, ir kartais tokie žmonės gali būti labai geri kariai.

Jis matė, kaip jam kalbant Basanas rimsta, stengdamasis viską suprasti, tarsi tai būtų sakęs ne jo belaisvis.

Susimąstęs Temudžinas vėl prabilo:

– Galbūt Elukas Tolujuje tai ir pastebėjo. Nemačiau Tolujaus antpuolyje, bet gali būti, kad jis neįtikėtinai drąsiais savo poelgiais kovoja su baime.

Temudžinas būtų taip nesakęs, jeigu pats nebūtų taip manęs. Tolujus, kurį jis pažinojo, vaikystėje buvo rėksnys, vos užsigavęs, imdavo žliumbti. Basanas sunerimo. Jis galvojo apie tai, ką pasakė Temudžinas. Temudžinas tai matė ir, norėdamas paslėpti pasitenkinimą, nutaisė beaistrį veidą.

– Tavo tėvas jo nebūtų padaręs sau artimu kariu, – purtydamas galvą pasakė Basanas. – Būti pasirinktam Jesugėjaus – didžiausia viso mano gyvenimo garbė. Tada tai reiškė daugiau, negu turėti jėgų ir šarvus ir puldinėti vargšes šeimas, grobti jų kaimenes. Tai reiškė...

Jis pasipurtė, grįždamas iš prisiminimų.

Temudžinas norėjo, kad karys dar kalbėtų, tačiau spausti nedrįso. Ilgai jie stovėjo tylėdami, paskui Basanas atsiduso.

– Būdamas su tavo tėvu aš galėjau didžiuotis, – tarsi sau niurnėjo jis. – Tiems, kurie mus užpuldavo, buvome kerštas ir mirtis, tačiau nelietėme savųjų šeimų, nė vieno iš vilkų. Elukas verčia mus žygiuoti aplink gerus su kovine apranga. Mes nebedorojame vilnos ir nebeprajodinėjame naujų žirgų. Dalydamas dovanas, jis leidžia mums storėti ir glebti. Jaunieji ir nežino, kad gali būti kitaip, bet aš kadaise buvau liesas, stiprus ir pasitikintis savimi, Temudžinai. Prisimenu, ką reiškė su Jesugėjumi pulti totorius.

– Tu ir dabar darai jam garbę, – sujaudintas, kad karys prisimena jo tėvą, sušnibždėjo Temudžinas.

Jis pamatė, kaip rimsta Basano veidas, ir suprato – šiandien tikėtis iš kario ko nors daugiau neverta.

Tolujus grįžo džiūgaudamas – prie jo diržo buvo pririšti du švilpikai. Pridėję įkaitintų akmenų, juodu su Basanu juos iškepė. Lengvame vėjelyje užuodus mėsos kvapą Temudžino burna prisipildė seilių. Tolujus leido Basanui vieno švilpiko kaulelius su mėsa numesti ten, kur juos galėjo pasiekti Temudžinas. Temudžinas valgė lėtai, plėšdamas nuo kaulų gabaliukus mėsos. Jis privalėjo likti stiprus. Kai Temudžinas mėsos kąsnį pakeldavo prie burnos, Tolujus patraukdavo virvę. Atrodė, taip jis smaginasi.

Kai jie vėl pajudėjo, Temudžinui teko grumtis su nuovargiu ir riešų skausmu. Jis nesiskundė, nes Tolujus, pamatęs bent kokį jo silpnumą, būtų tik džiaugęsis. Žinojo: karys, užuot leidęs pabėgti, jį nužudytų. Neturėjo jokios galimybės pasprukti nuo dviejų vyrų, kurių belaisvis buvo. Mintis, kad vėl susitiks su Eluku, kėlė kankinamą skausmą tuščiame skrandyje. Atėjus vakarui, Tolujus staiga sustojo, įsižiūrėjęs kažkur tolin. Kad geriau matytų besileidžiant saulei, Temudžinas prisimerkė. Jį apėmė neviltis.

Senasis Horgiuzas nespėjo nueiti toli. Temudžinas pažino jo keršą žirgą ir vežimą, prikrautą skurdaus šeimos turto. Negausi ožkų ir avių kaimenė ėjo priešais, vėjelis toli nešė jų bliovimą. Ko gero, Horgiuzas nesuvokė, koks pavojus gresia. Temudžiną sukrėtė mintis, kad senis liko tam, kad pamatytų, kas atsitiko jo draugų šeimai.

Horgiuzas nebuvo kvailas. Jis nesiartino prie einančių karių, nors jam atsisukus pasižiūrėti jie matė išbalusį senio veidą. Temudžinas mintyse meldė jį trauktis šalin, kuo greičiau ir kuo toliau.

Jam neliko nieko kita, tik žiūrėti, kaip Tolujus savo virvės galą padavė Basanui ir nuo pečių nusiėmė lanką. Slėpdamas ginklą, Tolujus įtempė templę ir skubiu žingsniu pasileido senio ir jo šeimos link. Temudžinas nebegalėjo ištverti. Jis taip trūktelėjo virvę, kad Basanas net apsisuko. Temudžinas pakėlė rankas ir, norėdamas parodyti Horgiuzui, kad turi trauktis, ėmė kaip išprotėjęs mojuoti.

Buvo matyti, kad Horgiuzas dvejoja. Jis pasisuko balne ir pažvelgė į vienišą jo link artėjantį vyrą. Spėjo pamatyti karštligišką Temudžino mojavimą, bet buvo per vėlu. Tolujus pasiekė atstumą, kuriuo galėjo šauti. Koja jis prispaudė lanką, įtempė templę ir per akimirką pakėlė ginklą. Horgiuzui vos spėjus šūktelėti žmonai ir vaikams, Tolujus iššovė.

Žmogui, kuris mokėjo šaudyti net visu greičiu šuoliuodamas, tai buvo paprastas šūvis. Pamatęs, kaip Horgiuzas suraginо žirgą, Temudžinas sudejavo. Jis žinojo, kad pavargęs žirgas greitai nebėgs. Kariai ir jų belaisvis žiūrėjo, kaip lekia strėlė, o Tolujus jau paleido antrą. Atrodė, ji kabo ore, o žmonės juda per lėtai, vėluodami.

Temudžinas suriko, kai strėlė pataikė senajam Horgiuzui į nugarą ir išsigandęs jo žirgas atsistojo piestu. Net tokiu atstumu Temudžinas matė, kaip jo draugo kūnas ėmė trūkčioti, jis vos sumosavo rankomis. Kita strėlė nulėkė tuo pačiu keliu, bet Horgiuzui nuslydus iš balno ir tapus tik tamsių drabužių krūva ant žemės, strėlės antgalis įsmigo į medinį balną. Temudžinas suvirpėjo, kai antra strėlė pasiekė tikslą ir pasigirdo duslus jos smūgis. Tolujus pergalingai suriko ir medžiotojo risčia pasileido pirmyn. Parengęs lanką, jis artėjo prie siaubo apimtos šeimos tarsi prie ožkų kaimenės sėlinantis vilkas.

Horgiuzo žmona, ištraukusi iš balno styrančią strėlę, nukirto prie vežimo žirgą laikančius saitus, įkėlė į balną abu savo sūnus ir jau norėjo pliaukštelėti arkliukui leistis bėgti, tačiau Tolujus suriko to nedaryti. Jam pakėlus lanką, moteris pasidavė ir susmuko.

Apimtas nevilties, Temudžinas žiūrėjo, kaip Tolujus artėja prie jos, nerūpestingai dėdamasis strėlę į lanką.

– Ne! – suriko Temudžinas, tačiau Tolujus smaginosi. Pirma strėlė pataikė moteriai į krūtinę, paskui jis šovė į verkiančius vaikus. Smūgiai nubloškė vaikus nuo žirgo ir jie nukrito ant dulkėtos žemės.

– Ką bloga jie jam padarė, Basanai? Pasakyk! – klausė Temudžinas.

Kiek nustebęs Basanas pažiūrėjo į jį. Tamsiose kario akyse buvo abejonė.

– Jie – ne mūsų žmonės. Ar verčiau reikėjo palikti juos badauti?

Temudžinas nusuko žvilgsnį nuo Tolujaus, kuris, norėdamas įlipti į balną, paspyrė vieno vaiko kūnelį. Dalis jo jautė, kokį nusikaltimą mato, tačiau žodžių tam paaiškinti nebuvo. Jis neturėjo kraujo ar vedybinių ryšių su Horgiuzu ir jo šeima. Jie nebuvo vilkai.

– Jis žudo kaip bailys, – apie tai galvodamas pasakė Temudžinas. – Ar ir prieš ginkluotus karius jis eina su tokiu malonumu?

Jis pamatė, kaip susiraukė Basanas, ir suprato, jog pataikė. Buvo aišku, kad Horgiuzas ir jo šeima šios žiemos neišgyvens. Temudžinas žinojo – Jesugėjus, ko gero, būtų įsakęs tą patį, bet jis būtų tai daręs apgailestaudamas ir suvokdamas, kad rūsčiuose tyruose tai – savotiška malonė. Kariui pasukus atgal prie jų, Temudžinas pašaipiai šyptelėjo. Nors didelis ir stiprus, Tolujus buvo menkas žmogelis. Jis atėmė kitų žmonių gyvybes, kad išlietų pyktį žlugus jo sumanymams. Grįždamas prie jį stebinčiųjų jis švytėte švytėjo. Temudžinas nekentė jo, tačiau apie viską galvojo tik sau, nebesikreipdamas į Basaną.

Dabar Tolujus ir Basanas keršąja kumele jojo pasikeisdami, Temudžinas griuvinėdamas bėgo iš paskos. Nužudytuosius jie paliko maitėdoms, prieš tai iš negyvų kūnų Tolujus išsitraukė strėles. Jų vežimuką karys apžiūrinėjo ilgai, bet ten buvo tik džiovintos mėsos ir skarmalų. Tokie klajokliai, kaip Horgiuzas, neturėdavo brangaus paslėpto turto. Tolujus perpjovė gerklę ožkiukui ir, prieš rišdamas jį prie balno, skonėdamasis atsigėrė jo kraujo. Kitas ožkas nusivarė kartu. Kol pasieks vilkų gerus, šviežios mėsos jie turės daugiau, negu reikia.

Praeidamas pro Horgiuzą ir jo šeimą, Temudžinas pažvelgė į jų sustingusius išbalusius veidus. Kai jis buvo alkanas, jie šiltai

jį sutiko, pavaišino sūdyta arbata ir mėsa. Po to, ką dabar teko patirti, jis jautėsi priblokštas ir nusilpęs, tačiau toldamas nuo jų staiga suvokė, kad ir jie buvo jo gentis ir šeima. Juos siejo ne kraujas, bet draugystė ir pagalba išgyvenant sunkius laikus. Jis suprato, kad ir už juos reikės atkeršyti.

Hiulana suėmė Temugę už pečių ir papurtė. Nuo tada, kai jie paliko vilkus, berniukas augo tarsi pavasarinė žolė. Jo vaikiško apkūnumo nebeliko nė pėdsako, tačiau ten, kur reikėjo jėgų, Temugė dar netiko. Jis padėdavo broliams dirbti, bet darė tik tai, kas jam buvo liepiama. Dažnai jis dingdavo, galėdavo praleisti visą dieną plaukiodamas ar laipiodamas po uolas – žvalgydavosi gražių vaizdų. Hiulana tai laikė paprasčiausiu tingėjimu ir aplupdavo sūnų rykšte. Temugė buvo nelaimingas mažas berniukas ir vis dar svajojo grįžti pas vilkus, prie visko, kas buvo prarasta. Jam reikėdavo pabūti atskirai nuo šeimos, ir jeigu jam to neleisdavo, darydavosi suirzęs ir paniuręs. Galų gale Hiulana netekdavo kantrybės ir leisdavo jam išeiti, kad grynas oras nupūstų blogas mintis tarsi voratinklius.

Atėjus vakarui, mažyčiame gere Temugė tylutėliai kūkčiojo, ir Hiulanai jau ėmė trūkti kantrybės.

– Ką mes darysime? – kūkčiojo jis, valydamasis snarglius – jų pėdsakas buvo beveik nosies platumo.

Hiulana nuslėpė susierzinimą ir šiurkščiomis rankomis paglostė jam plaukus. Kad sūnus silpnas, jos neturėjo stebinti – Jesugėjus įspėjo ją, kad taip bus. Gal ji išlepino vaiką?

– Jam viskas bus gerai, Temuge. Tavo brolis nesileis lengvai sugaunamas.

Ji stengėsi kalbėti žvaliai, tačiau ir pati pradėjo galvoti apie jų ateitį. Temugė gali sau verkti, bet Hiulana turi viską numatyti ir

elgtis išmintingai, kitaip ji praras juos visus. Ir kiti sūnūs po šio likimo smūgio buvo priblokšti ir nelaimingi. Su Temudžinu jie jau buvo beįgyją vilties. Prarasti brolį reiškė grįžti į visišką pirmųjų dienų neviltį, grįžę prisiminimai apie tamsiąją tarpukalnę prislėgė jų dvasią tarsi sunkus akmuo.

Hiulana išgirdo, kaip šalia gero tylutėliai nusižvengė žirgas. Ji klausėsi, o jos galvoje brendo sprendimas, kuris, atrodė, širdį sudraskys į gabalus. Pagaliau, kai Temugė ėmė tyliai šniurkščioti kampe, įbedęs žvilgsnį į niekur, ji pasakė visiems:

– Jei Temudžinas negrįš iki rytdienos vakaro, mums reikės iš čia išeiti. – Ji jautė, kaip visi nuščiuvo, net mažoji Temuluna nustojo žaisti spalvotais kauliukais ir išplėtusi akis žvelgė į motiną. – Dabar, kai vilkai grįžta prie Raudonojo kalno, kito pasirinkimo neturime. Elukas viską iššniukštinės ir ras mūsų slėptuvę. Tada mums galas.

Rūpestingai parinkdamas žodžius, atsakė Kačiunas:

– Jei mes išvyksim, Temudžinas mūsų neberas, pati tai žinai. Galėčiau pasilikti ir laukti jo. Pasiimkit žirgus, pasakykit, kuria kryptimi keliausit, ir, kai tik jis grįš, eisim jums iš paskos.

– O jeigu jis nebegrįš? – paklausė Chazaras.

Žiūrėdamas į jį Kačiunas susiraukė.

– Lauksiu, kol galėsiu. Jei vilkai ateis į tarpukalnę, aš pasislėpsiu arba naktimis keliausiu pas jus. Jei visi iš čia išvyksim, Temudžinas gali mirti, nes mes su juo nebesusitiksim.

Šypsodama Hiulana suspaudė Kačiunui petį. Ji stengėsi nepasiduoti nevilčiai. Nors ji šypsojosi, akys buvo nelinksmos.

– Tu geras brolis ir nuostabus sūnus, – tarė ji. – Tėvas tavimi didžiuotųsi.

Hiulana pasilenkė arčiau ir jos ryžtas, kai kalbėjo, juos sutrikdė.

– Bet saugok savo gyvybę, nelįsk į pavojų, jei pamatysi, kad

jį sugavo. Supratai? Temudžinas gimė su kruvina ranka. Gal tai – jo likimas.

Staiga jos veidas persimainė.

– Aš negaliu prarasti vieno po kito visų savo sūnų.

Prisiminusi Bekterį, ji netikėtai pravirko. Visi buvo sutrikę. Kačiunas apkabino motinos pečius. Kampe vėl ėmė kūkčioti Temugė.

XVII
SKYRIUS

Elukas sėdėjo soste iš medžio ir glotnios odos. Jo geras buvo dukart didesnis nei kitų stovykloje. Jesugėjus tokius valdžios ženklus niekindavo, tačiau Elukui patiko būti aukščiau savo gentainių. Tegu nepamiršta, kas chanas! Jis klausėsi, kaip traška liepsnojantys deglai ir tolumoje šūkauja gentainiai. Elukas vėl buvo girtas ar apygirtis, tad ranka mosuodamas sau prieš akis matė tik neryškų vaizdą. Jis pagalvojo, ar nereikėtų įsakyti atnešti dar airago, nes norėjosi užmigti, tačiau, užuot įsakęs, sėdėjo apimtas niūrios ramybės ir žiūrėjo į grindis. Jo artimieji kariai žinojo: tada, kai chanas mąsto apie praeitį, jo linksminti geriau nebandyti.

Ant medinės laktos prie dešinės Eluko rankos tupėjo erelis su gaubtu ant galvos ir taip pat tarytum mąstė. Erelio patelė galėdavo ilgam sustingti ir tada atrodydavo tarsi iš bronzos. Paskui staiga krūpteldavo nuo kokio nors garso, pakreipdavo galvą, tarsi ką nors matytų per storą gaubto odą. Raudonas jos plunksnų atspalvis išliko, ir atsimušus deglo šviesai sparnai švytėdavo. Elukas didžiavosi paukštės dydžiu ir jėga. Jis žiūrėdavo, kaip erelis puola ožkiuką ir su nukarusiais mėsos draiskalais sunkiai pakelia jį į orą. Paprastai ereliui jis duodavo tik gabalą mėsos, tačiau akimirka būdavo ypatinga. Jesugėjaus erelį jis atidavė kitai šeimai, ir ši chano dovana susiejo juos amžino dėkingumo

saitais. Jis troško, kad abu erelius pamatytų Temudžinas arba Bekteris. Elukas norėjo, kad jie būtų gyvi vien dėl to, kad dar kartą pamatytų jų pyktį.

Jis prisiminė dieną, kai pats Jesugėjus jam padovanojo raudonąjį paukštį. Prieš jo valią akyse netikėtai pasirodė ašaros, tad dėl savo liūdesio ėmė garsiai keiktis ir plūsti airagą. Tada jis buvo jaunesnis, o jauniems viskas atrodo geriau, švariau ir gražiau negu tiems, kurie leido sau sustorėti ir kas vakarą geria. Elukas žinojo, kad jis dar stiprus. Užtektinai stiprus, kad galėtų sudoroti kiekvieną, kuris drįstų jį išbandyti.

Pasmėlusiomis akimis Elukas apsidairė, ar nematyti Tolujaus, akimirką pamiršęs, kad karys dar negrįžo. Kai išjojo Tolujus, Basanas ir Unegenas, vilkai lėtai keliavo į šiaurę. Sužinoti, ar Jesugėjaus vaikai dar gyvi, arba surasti bent jų kaulus bus gana paprasta. Elukas prisiminė savo, kaip chano, pirmąją žiemą ir sudrebėjo. Žiema buvo rūsti net traukiantis į pietus. Likusiems šiaurėje, tiek mažiems, tiek seniems, ji turėjo būti žiauri. Jis beveik neabejojo – Hiulana ir jos vaikai ilgai negalėjo išgyventi. Vis dėlto kažkas graužė Eluką. Kas sulaikė Tolujų ir kitus vyrus? Jaunasis imtynininkas jam naudingas būdamas šalia. Jo ištikimybė, palyginti su kai kurių vyresnių karių, nekėlė jokių abejonių. Elukas žinojo, kad yra tokių, kurie iki šiol neigia jo teisę valdyti gentį, – kvailiai, negalintys sutikti su naująja tvarka. Jis stengėsi neišleisti jų iš akių. Atėjus laikui, vieną ankstyvą rytą juos surinks už gerų į Tolujų panašūs žmonės, ir jis pats nukapos nepatenkintiesiems galvas. Taip, kaip privalu chanui. Jis visada prisiminė, kad gentį užvaldė jėga, taigi tik jėga buvo galima viską išlaikyti. Nestabdomas priešiškumas gali augti tol, kol jie sukauptų drąsos mesti jam iššūkį. Ar viso to požymių jis nejautė dar gerokai anksčiau, nei buvo nužudytas Jesugėjus? Giliausioje širdies kertelėje jis pripažino, kad jautė.

Išgirdęs perspėjamuosius ragų garsus, Elukas sverdėdamas pakilo ir stvėrė kardą, atremtą į kėdės ranktūrį. Raudonasis paukštis suspiegė, tačiau Elukas nekreipė į jį dėmesio. Išėjęs į šaltą orą, papurtė galvą, kad atsikratytų kvaitulio. Jautė, kaip ima greičiau tekėti kraujas ir užlieja malonus jaudulys – pamanė, gal juos puola svetimieji, o gal su senojo chano sūnumis grįžta Tolujus. Šiaip ar taip, ant jo kardo liks kraujo. Elukas niekada nemiegodavo taip saldžiai ir be sapnų, kaip nužudęs žmogų.

Jam atvedė žirgą, ir stengdamasis nesuklupti į balną lipo atsargiai. Veikė išgertas airagas, tačiau nuo jo Elukas buvo dar stipresnis. Apsimiglojusiomis raudonomis akimis jis dėbtelėjo į susirinkusius karius ir keliais spustelėjo žirgą. Eržilas šuoliais pasileido sutikti pavojaus.

Elukas rėkavo šaltame vėjyje, kol raiteliai išsirikiavo aplink jį tobula rikiuote. Jie vilkai, ir visi privalo jų bijoti. Elukas kaip niekad pagyvėdavo tokiomis akimirkomis – tada pasimiršdavo visos neištikimybės, visiems reikėdavo pulti vieną priešą. Tai Elukui patiko kur kas labiau negu menkos bėdos ir šeimų nesantaika. Kodėl jis turėtų tuo rūpintis? Jo kardas ir lankas parengti apginti juos, ir tai viskas, ką jis privalo jiems duoti. Jie gali augti ir daugintis kaip tos ožkos, kurias prižiūri. Kol kariai joja pirmyn, o jis juos veda – visa kita nesvarbu.

Visu greičiu šuoliuodamas, Elukas nuleido kardą virš eržilo ausų ir, kad kariai jotų greičiau, šūktelėjo: *Čiuch!* Jautė, kaip iš jo garuoja airagas. Troško, kad ten būtų juos susirengę pulti priešai, tikėjosi mūšio, kuriame išbandytų savo drąsą ir svaigtų atsidūręs prie pat mirties ribos. Deja, tyruose buvo matyti du raiteliai ant juodbėrių žirgų, taip apkrautų, kad vargu ar galėjo kelti pavojų. Elukas pajuto kartų nusivylimą, tačiau jį užgniaužė ir nutaisė bejausmį veidą. Vilkai iš abiejų raitelių galėjo atimti visą turtą, palikti jiems tik gyvybę – žinoma, jeigu nepažįsta-

mieji nepanorėtų kautis. Artėdamas prie jų, Elukas tikėjosi, kad panorės. Jo kariai, užėmę savo vietas, jojo šalia.

Dar neišsiblaivęs, Elukas atsargiai nulipo nuo žirgo ir žengė nepažįstamųjų link. Nustebęs išvydo, kad abu ginkluoti, nors jiems užteko proto neišsitraukti kardų. Matyti klajoklius su kardais buvo neįprasta. Patirtį, kaip lankstyti ir kalti plieną, visos gentys labai saugojo, tad geras kardas buvo didelis turtas. Tačiau abu raiteliai neatrodė turtingi. Kadaise geri jų rūbai dabar buvo nešvarūs, prisigėrę senų dulkių ir purvo. Juodasis airagas kraujyje dar slopino, tačiau Eluko domesys ėmė stiprėti.

Artėdamas Elukas atidžiai apžiūrėjo abu vyrus. Jis prisiminė, kaip Jesugėjus mokė įvertinti priešus. Vienas jų amžiumi galėjo būti antrojo tėvas, tačiau atrodė stiprus, nors jo plaukai buvo žili, ant nugaros supinti į kasą ir sutepti riebalais. Dėl to, kaip jis stovėjo, Elukas pajuto dilgsint grėsmę. Jis nekreipė dėmesio į jaunesnįjį, nes laukė vyresnio vyro pirmojo judesio. Nebūtų galėjęs paaiškinti, kodėl, tačiau tai ne kartą išgelbėjo jam gyvybę.

Nors juos supo ginkluoti kariai, nė katras nenulenkė galvos. Elukas susiraukė, stebėdamasis jų keistumu ir pasitikėjimu savimi. Prieš jam prabylant pasirodė, kad vyresnysis krūptelėjo, kai jo skvarbios akys sustojo ties šuoliuojančiu vilku ant Eluko šarvų. Jis kažką sumurmėjo bendrakeleiviui ir abu aprimo.

– Aš Arslanas, – aiškiai tardamas žodžius pasakė jis. – Čia – mano sūnus Želmė. Esame įsipareigoję vilkams ir štai galų gale jus radome.

Elukas tylėjo. Žmogus peržvelgė karių veidus.

– Kur tas, kurį vadina Jesugėjumi? Aš įvykdžiau savo priesaiką ir suradau jus.

Elukas rūsčiai žvelgė į jo šiltame gere sėdinčius svečius. Lauke, šaltyje, prie durų stovėjo du kariai, pasirengę jam pakvietus ateiti į pagalbą. Gere ginklų turėjo tik Elukas, bet būdamas su atvykėliais jis nuolat jautė įtampą, nors priežasties aiškiai nesuvokė. Gal dėl to, kad juodu nerodė jokios baimės. Pamatęs didžiulį Eluko gerą, Arslanas nenustebo ir neišsigando. Savo kardą jis atidavė ir nė nežvilgtelėjo į jį. Arslanui apžiūrinėjant ant gero sienų kabančius ginklus, Elukas buvo beveik įsitikinęs, kad jo veide akimirką pasirodė vos įžiūrima pašaipa. Jo dėmesį patraukė tik raudonasis paukštis, ir Elukas susierzino, kai Arslanas ūktelėjo iš galugerklio ir paglostė rusvai auksines plunksnas ant erelio krūtinės. Paukštė liko rami, ir Elukas pajuto, kaip užverda pyktis.

– Jesugėjų nužudė totoriai beveik prieš penkerius metus, – pasakė Elukas, kai jie susėdo ir išgėrė po dubenėlį arbatos. – Kas jūs ir ko atvykote?

Jaunesnysis jau žiojosi norėdamas atsakyti, tačiau Arslanas švelniai palietė jo ranką, ir jis nuščiuvo.

– Jeigu jūs būtumėte likę šiaurėje, būtume atkeliavę anksčiau. Mudu su sūnumi jojome daugiau kaip tūkstantį dienų, kad surastume jus ir įvykdytume priesaiką, kurią daviau tavo tėvui.

– Jis man ne tėvas, – griežtai atsakė Elukas. – Aš buvau pirmasis iš jo karių.

Jis pamatė, kaip vyrai susižvalgė.

– Vadinasi, tai, kad jūs palikote Jesugėjaus sūnus ir žmoną tyruose, nebuvo tušti gandai? – tyliai paklausė Arslanas.

Elukas, jausdamas, kaip Arslanas jį tyrinėja, ėmė gintis.

– Aš esu vilkų chanas, – atsakė jis. – Aš valdau juos jau ketverius metus, ir jie dabar stipresni, negu buvo anksčiau. Jeigu jūs prisiekėte vilkams, prisiekėte man.

Arslanas su sūnumi vėl susižvalgė. Elukui pasidarė pikta.

– Kai kalbatės su manimi, į mane ir žiūrėkite, – liepė jis.

Arslanas klusniai atsisuko į medžio ir odos soste sėdintį žmogų, bet nieko nepasakė.

– Iš kur gavote tokius ilgus kardus? – paklausė Elukas.

– Mano viešpatie, aš juos kalu, tai mano amatas, – tyliai atsakė Arslanas. – Kadaise buvau naimanų genties ginklininkas.

– Ar jus išvarė? – akimirksniu paklausė Elukas.

Jis gailėjosi, kad prieš jiems atvykstant per daug išgėrė. Mąstė lėtai ir jautė iš vyresniojo sklindantį pavojų, nors atvykėlis kalbėjo ramiai. Gerai apskaičiuoti judesiai rodė jo tvirtumą – Elukas tai pajuto. Žmogus galėjo būti kardų meistras, tačiau kartu jis karys. Jo sūnus buvo liesas tarsi virvė, jis neatrodė pavojingas, tad Elukas nebekreipė į jį dėmesio.

– Chaną palikau, kai jis pasiėmė mano žmoną, – atsakė Arslanas.

Elukas sudrebėjo, prisiminęs prieš daugelį metų girdėtą nutikimą.

– Girdėjau apie tai, – stengdamasis geriau prisiminti pradėjo jis. – Tu esi tas, kuris metė iššūkį naimanų chanui? Tu – priesaikos laužytojas?

Prisiminęs seną skausmą, Arslanas atsiduso.

– Tai buvo seniai. Buvau jaunesnis, tačiau tai, kad sulaužiau priesaiką, tiesa. Chanas buvo žiaurus. Jis priėmė mano iššūkį, bet pirma nuėjo į savo gerą. Mes susikovėme, ir aš jį nužudžiau, tačiau kai nuėjau pasiimti žmonos, radau ją perpjauta gerkle. Tai jau daug kartų pasakota istorija, seniai apie ją nebegalvoju.

Arslano akys iš liūdesio patamsėjo, tačiau Elukas nepatikėjo.

– Apie tai girdėjau net pietuose, kur oras karštas ir drėgnas. Jeigu tu esi tas pats žmogus, kalbama, kad gerai kauniesi kardu. Ar tai tiesa?

Arslanas patraukė pečiais.

– Pasakotojai visada sutirština spalvas. Gal kada nors taip ir buvo. Dabar mano sūnus kaunasi geriau. Tačiau aš dar turiu savo dumples ir galiu pasistatyti kalvę. Ir patirties turiu, tad galiu gaminti kovos ginklus. Aš buvau sutikęs Jesugėjų, kai jis medžiojo su savo sakalu. Jis pamatė, kad galiu atnešti naudos, ir nusprendė sulaužyti papročius ir priimti mus į savo gentį. – Jis trumpam nutilo, prisimindamas seniai praėjusius laikus. – Kai sutikau jį, buvau vienišas ir nusivylęs. Mano žmoną buvo atėmęs kitas, nebenorėjau gyventi. Jesugėjus pasiūlė man vilkų globą, jei kartu pasiimčiau ją ir sūnų. Manau, jis buvo didis žmogus.

– Aš didesnis, – susierzinęs, kad Jesugėjų giria jo gere, atsakė Elukas. – Jei tikrai moki tai, kuo giriesi, vilkai džiaugsis galėdami priimti tave.

Arslanas ilgai tylėjo, net nenukreipė žvilgsnio. Elukas juto, kaip gere didėja įtampa, ir turėjo prisiversti, kad jo pirštai nestvertų kardo rankenos. Matė, kaip raudonasis paukštis po gaubtu pakėlė galvą. Atrodė, ir jis jaučia ore tvyrančią įtampą.

– Aš įsipareigojau Jesugėjui ir jo įpėdiniams, – tarė Arslanas.

Elukas prunkštelėjo.

– Ar aš čia ne chanas? Vilkai priklauso man, o tu pasisiūlei vilkams. Priimu jus abu ir suteiksiu gerą, avių, druskos ir saugumą.

Vėl stojo tyla, ir tapo tokia nejauki, kad Elukas vos nepratrūko keiktis. Pagaliau Arslanas linktelėjo galvą.

– Tu mus labai pagerbei, – pasakė jis.

Elukas nusišypsojo.

– Tada sutarta. Tu pasirodei, kai man reikia gerų ginklų. Tavo sūnus bus vienas iš mano karių, jei tik jis, kaip sakei, gerai

kaunasi kardu. Mes josime į kovą, apsiginklavę kardais, kuriuos tu nukalsi. Tikėk manimi, atėjo laikas vilkams pakilti.

Priplėkusio naujo gero tamsoje Želmė pažvelgė į tėvą ir prislėgtu balsu paklausė:

– Tai mes liekame, ar ne?

Nematomas tamsoje, tėvas papurtė galvą. Žinodamas, kad jų gali klausytis, jis atsakė beveik negirdimai:

– Ne. Šis žmogus, kuris save vadina chanu, viso labo yra vampsintis šuo kruvinomis rankomis. Ar gali įsivaizduoti, kad aš tarnauju tokiam pačiam žmogui, koks buvo naimanų chanas? Jesugėjus buvo garbingas žmogus. Paskui tokį galėčiau sekti nė truputėlio neabejodamas. Jis mane užtiko, kai skyniau laukinius svogūnus ir teturėjau menką peiliuką. Jis galėjo iš manęs atimti viską, tačiau neatėmė.

– Tu būtum jį nužudęs, jei būtų pabandęs, – atsakė Želmė, nusišypsodamas tamsoje.

Jam teko matyti, kaip tėvas kaunasi, taigi žinojo, kad net neturėdamas ginklo jis gerokai pranašesnis už daugumą kardais ginkluotų karių.

– Ko gero, aš jį nustebinau, – nesididžiuodamas pasakė Arslanas, – bet jis to nesuvokė. Jis medžiojo vienas, ir mačiau, kad jam nereikia palydos, tačiau su manimi jis elgėsi pagarbiai. Jis pasidalijo su manimi mėsa ir druska. – Prisiminęs Arslanas atsiduso. – Man jis patiko. Liūdna girdėti, kad jo nebėra. Šitas Elukas silpnas ten, kur Jesugėjus buvo stiprus. Savo puikių kardų į jo rankas neatiduosiu.

– Taip ir maniau, – atsakė Želmė. – Tu nedavei jam priesaikos. Galvojau – kodėl. Jis net neišgirdo žodžių, kuriuos tu ištarei. Jis kvailys, bet juk žinai, jis nepaleis mūsų.

– Nepaleis, – atsakė Arslanas. – Reikėjo anksčiau klausyti, ką kalba apie šį chaną. Neturėjau stumti tavęs į pavojų.

Želmė suniurnėjo.

– Ką gi man daugiau daryti, tėve? Mano vieta – šalia tavęs. – Akimirką jis pamąstė. – Ar man jį iškviesti kautis?

– Ne! – karštai sušnibždėjo Arslanas. – Žmogų, kuris gali palikti sušalti tyruose vaikus su jų motina? Jis lieptų tave čiupti ir nukirsti galvą, o pats neišsitrauktų kardo. Mes padarėm klaidą atvykdami čia, tad dabar belieka laukti akimirkos, kada galėsim pabėgti. Sumūrysiu žaizdrą iš šviežio molio plytų, o tam prireiks laiko. Siuntinėsiu tave malkų ir žolelių – ko nors, kad tik galėtum išeiti iš stovyklos. Sužinok sargybinių vardus ir pratink juos prie to, kad nuolat eisi ieškoti medžiagų. Paieškok vietos, kur galėtume paslėpti tai, ko mums prireiks. Kai pasitaikys tinkamas metas, aš išvesiu žirgus.

– Jis siųs sargybinius su mumis, – atsakė Želmė.

Arslanas sukikeno.

– Tegu. Dar nemačiau žmogaus, kurio negalėčiau nužudyti. Mes pabėgsim baigiantis vasarai. Kalvė, kurią paliksiu, tiks tik geležies laužui.

Želmė atsiduso. Jis jau seniai nebuvo gere, tad nelabai džiaugėsi, kad vėl laukia sunkios naktys per žiemos šalčius.

– Čia yra gražių moterų, – pasakė jis.

Sūnaus balse išgirdęs ilgesį, tėvas atsitiesė ir kurį laiką tylėjo.

– Sūnau, nepagalvojau apie tai. Galbūt aš kvailys. Pats daugiau nevesiu, bet, jei nori likti čia ir susirasti vietą tarp šių žmonių, aš liksiu su tavimi. Negaliu visą gyvenimą tampytis tavęs kartu.

Želmė tamsoje surado tėvo ranką.

– Tu žinai, aš eisiu visur, kur eisi tu. Tavo priesaika mane įpareigoja, kaip ir tave.

Arslanas krenkštelėjo.

– Priesaika mirusiam nieko neįpareigoja. Jei Jesugėjus arba jo vaikai būtų gyvi, eičiau pas juos atvira širdimi. Kai taip atsitiko, mums nėra jokio kito gyvenimo, tik čia arba tyruose su tikrais vilkais. Šiąnakt tavo atsakymo nereikia. Išsimiegok ir rytą vėl pasikalbėsim.

Elukas atsikėlė saulei tekant. Skaudėjo galvą, oda dvokė lipniu prakaitu. Arslanui ir Želmei išėjus į gerą, jis liepė atnešti dar airago ir pamiegojo tik tiek, kiek žvaigždės danguje nukeliavo per delno plotį. Jautėsi bjauriai. Išėjęs laukan ir apžvelgęs stovyklą, jis nustebo pamatęs, kad Arslanas su sūnumi jau atsikėlę. Abu atvykėliai mankštinosi. Ištrauktus kardus kilnojo ir tampėsi taip, kad užmiegotomis akimis Elukui atrodė, tarsi jie šoktų.

Šalia jau buvo susirinkę keletas karių, kai kurie šaipėsi ir laidė šiurkščius juokelius. Atvykėliai nekreipė į juos dėmesio, tarsi šalia nieko nebūtų. Tie, kurie mokėjo žiūrėti, matė, kad besimankštinantieji puikiai laiko pusiausvyrą ir yra nepaprastai vikrūs. Ant nuogos Arslano krūtinės buvo randų rezginys, jų buvo visokių – nuo pabalusių senų sužeidimų pėdsakų ant rankų iki nudegimų ir užgijusių strėlių žaizdų ant pečių ir krūtinės. Net Elukui tai padarė įspūdį. Arslanas mankštinosi toliau, jam pašokus ir pasisukus ore Elukas pamatė tik keletą žaizdų ant šviesesnės jo nugaros odos. Elukui teko nenoromis pripažinti – tėvas ir sūnus atrodo įspūdingai. Arslanas žvilgėjo prakaitu, nors kvėpavo visai neužduseęs. Elukas žiūrėjo niūriai, stengdamasis prisiminti praėjusios nakties pokalbį. Jis matė, kaip nutilo visi kariai, ir piktai krenkštelėjo, kai tėvas su sūnumi baigė mankštą. Jis jais nepasitikėjo. Stovėdamas ir kasydamasis stebėjo, kaip du kariai užkalbina Arslaną ir klausinėja apie ką tik matytus

pratimus. Elukas svarstė, ar ateiviai nešnipinėja. O gal rengiasi pasikėsinti į jį? Vyresniojo žvilgsnis buvo ypač panašus į žudiko – Elukas suprato, kad turės priversti juos bent šiek tiek paklusti jam. Priešingu atveju smuktų jo įtaka ir svarba.

Nepaisant blogų Eluko nuojautų, jų atvykimas buvo Dangiškojo tėvo dovana, juk kaip tik tuo metu Elukas ketino pulti olchunus. Vilkų daugėjo, ir jis jautė, kaip pavasaris plūsta į kraują ir užlieja jį visą, šaukia į karą. Jam reikės gerų kardų jauniems kariams, ir galbūt Arslanas juos nukals. Ginklakalys, kurį jie turėjo, buvo senas girtuoklis ir tik dėl vertingo amato jo iki šiol niekas nepaliko sniege. Pagalvojęs, kad Arslanas padarys vilkams grandelinių šarvų ir kardų, Elukas nusišypsojo. Vilkai stiprės.

Elukas nuolat galvodavo apie mirtį. Viena senė jo gere metė kauliukus ir išpranašavo didelį kraujo praliejimą po jo vėliavomis. Gal Arslanas – dvasių pasiuntinys, apie tokius pasakoja legendos. Elukas pasirąžė ir maloniai trakštelėjus kaulams bei sukietėjus raumenims pajuto, kaip grįžta jėgos. Jo puikybė prabudo žuvus Jesugėjui. Buvo visiškai aišku, kur ta puikybė jį veda.

Praėjus keturioms dienoms po Arslano ir jo sūnaus atvykimo, į vilkų stovyklą grįžo Tolujus ir Basanas, paskui save tempdami sumuštą žmogystą. Elukas išjojo jų pasitikti kartu su visais ir pamatęs, kad kariai grįžo su gyvu belaisviu, kimiai suriko. Norėjo, kad ten būtų buvęs Bekteris, tačiau matyti į jį užtinusiomis akimis žiūrintį Temudžiną buvo dar smagiau.

Kelionė Temudžinui buvo sunki, tačiau kai Elukas nulipo nuo žirgo, jis stovėjo kiek galėjo tiesus ir pasitempęs. Nuo pat sugavimo bijojo šios akimirkos ir dabar, kai ji atėjo, nuo išsekimo ir skausmo jis buvo tarsi sustingęs.

– Ar man suteikiamos svečio teisės? – paklausė jis.

Elukas sukikeno ir atgalia ranka smogė jam į veidą. Temudžinas pargriuvo.

– Sveikas sugrįžęs namo, Temudžinai, – rodydamas stiprius baltus dantis pasakė Elukas. – Aš ilgai laukiau, kol galėsiu pamatyti tave, šliaužiojantį žeme.

Kalbėdamas jis pakėlė koją ir spustelėjo Temudžino veidą į dulkes. Po truputėlį spaudė vis stipriau, jo akyse atsirado kažkas, dėl ko visi kariai nutilo.

Tylą nutraukė Basanas.

– Mano viešpatie, Unegenas žuvo. Kiti paspruko.

Atrodė, kad norėdamas atsakyti Elukas grįžta iš kažkur toli. Jis atleido Temudžiną minančią koją.

– Jie liko gyvi? – nustebęs tarė.

Basanas papurtė galvą.

– Bekteris nebegyvas. Supratau, kad visi kiti gyvi. Mes radom jų stovyklą ir sudeginom ją.

Unegenas Elukui nerūpėjo. Jis buvo vienas iš vyresnių karių. Elukas suprato, kad senieji širdyje jo nelaiko chanu. Metams bėgant jis pamažu keitė juos jaunesniais kariais, kurie troško kraujo ir užkariavimų.

– Jūs viską padarėt kaip reikiant, – kreipėsi jis į Tolujų ir didžiuodamasis išpūtė krūtinę. – Dovanoju tau rinktinį žirgą ir dešimt odmaišių airago. Pasigerk. Tu nusipelnei chano pagyrimo.

Apsidžiaugęs Tolujus nusilenkė kiek galėdamas žemiau.

– Mano viešpatie, tu suteikei man garbę, – tarė jis, slapčia žvilgtelėdamas į Temudžiną. – Džiaugsiuos matydamas, kaip jis tampa nuolankus.

– Labai gerai, Tolujau. Tu pamatysi. Dvasioms reikia kraujo troškuliui numalšinti. Jis bus kraujo dėmė ant žemės, kuri pasiųs mus į pergalę ir didybę. Pas mus atvyko kardų meistras. Cha-

no sūnus bus mūsų auka. Dangiškasis tėvas duos mums švelnių moterų ir daugybę klusnių genčių. Jaučiu tai savo krauju.

Temudžinas šiaip taip atsiklaupė. Po kelionės jo kūnas buvo jautrus ir skaudėjo, o riešai degte degė. Jis nusispjovė, apsižvalgė ir pagalvojo apie tėvą.

– Esu matęs avies *šūdą*, kuris buvo garbingesnis už tave, – lėtai ištarė Elukui.

Žiūrėdamas, kaip prie jo artėja vienas karys, jis stengėsi nedrebėti. Karys kardo rankena trenkė taip, kad Temudžinas netektų sąmonės. Jis nugriuvo po trijų smūgių, o jo akys liko atmerktos.

Atsipeikėjęs Temudžinas pajuto, kad drabužiais ir veidu teška šiltas vanduo. Jis sužiopčiojo ir riktelėjęs iš skausmo atsistojo. Suvokė, kad vienas pirštas sulaužytas, o dešinė akis taip užkrešėjusi krauju, kad negali jos net atmerkti. Jis vylėsi, kad jie neapakino jo, nors dalelytei jo neberūpėjo niekas. Buvo taip tamsu, kad Temudžinas nesuprato, kur jis. Virš galvos pamatęs grotas, o už jų žvaigždes, jis suvirpėjo. Jis buvo šaltoje skylėje, po medinėmis grotomis. O šios taip aukštai, kad iššokti neįmanoma. Sveikąja ranka apčiupinėjęs duobės kraštus pajuto slidžią drėgną žemę. Kojos mirko vandenyje. Viršuje buvo girdėti tylus kikenimas.

Jo siaubui, kikenimui nutilus ant jo vėl pasipylė dvokiančio skysčio srautas. Kariai šlapinosi į skylę ir juokėsi.

Temudžinas rankomis užsidengė galvą – jis grūmėsi su juoda neviltimi. Žinojo, kad toje dvokiančioje skylėje gali mirti. Jį galėjo apmėtyti iš viršaus akmenimis ir sulaužyti jam kojas ir rankas. Po tėvo mirties jis suprato – pasaulyje teisingumo nėra. Dvasios žmonėmis nesirūpina nuo pat jų gimimo, žmogui lieka iškęsti tai, ką teikia gyvenimas, arba palūžti.

Stenėdami vyrai ėmė ant grotų risti sunkų akmenį. Jiems nuėjus, Temudžinas bandė pasimelsti. Jo nuostabai, tai suteikė jėgų. Iki aušros jis kiūtojo susirangęs prie šaltos purvinos sienos ir negalėjo nieko daugiau daryti, tik kartais užmigti ir prabusti. Tai buvo nedidelis džiaugsmas, nes jo skrandis buvo tuščias. Jautėsi taip, tarsi visą gyvenimą būtų skaudėję ir jis visada būtų buvęs alkanas. Tik tada, kai su broliais galėdavo jodinėti prie Raudonojo kalno, jis buvo laimingas. Šis prisiminimas jam buvo tarsi šviesa tamsoje, tačiau jis neilgai lankė jį.

Prieš aušrą jis išgirdo kažką ateinant. Užtemdydamas beveik visas žvaigždes, virš grotų pasilenkė tamsus pavidalas. Laukdamas dar vieno dvokiančio srauto, Temudžinas suvirpėjo, tačiau tamsusis pavidalas prabilo.

– Kas tu? – pasigirdo tylus balsas.

Temudžinas į viršų nė nežvilgtelėjo, tačiau pajuto, kaip vėl prabunda išdidumas.

– Aš esu vyriausias gyvas likęs Jesugėjaus, kuris buvo vilkų chanas, sūnus, – atsakė jis.

Staiga jo akyse sublykčiojo žiežirbos ir jis pagalvojo, kad tuoj mirs. Prisiminė senovinius žodžius, kuriuos kartodavo tėvas, ir nieko nepaisydamas ėmė kalbėti.

– Aš esu žemė ir kalvų kaulai, – pasakė karštai. – Esu žiema. Kai mirsiu, šalčiausiomis naktimis ateisiu jūsų visų.

Nenorėdamas parodyti, koks jis apgailėtinas, įžūliai žvelgė į viršų. Šešėlis nesujudėjo, praėjus kiek laiko sumurmėjo keletą žodžių ir dingo. Ir duobėje vėl buvo matyti žvaigždės.

Temudžinas apsikabino kelius ir ėmė laukti ryto.

– Kas tu, liepiantis nepulti į nevilti? – sumurmėjo jis.

XVIII
SKYRIUS

Temudžinas žiūrėjo, kaip virš galvos slenka saulė. Ją pridengė tamsus debesis, tad į oranžinį ratilą galėjo žiūrėti beveik neprisimerkęs. Po šaltų naktų jausti ryto šilumą buvo gera. Atsipeikėjęs jis pirmiausia ištraukdavo kojas iš suledėjusios purvo tyrės, patrepsėdavo ir pamankštindavo sąnarius, kol pajusdavo, kaip vėl ima tekėti kraujas. Jis atlikdavo gamtinius reikalus viename duobės kampe, tačiau duobė buvo tokia maža, kad išmatos gulėjo beveik po kojomis. Trečią dieną oras duobėje pasidarė sunkus, nuo dvoko pykino. Pro grotas viršuje į duobę priskrido musių, ir jis leido laiką jas mušinėdamas – rado pramogą muses kuo ilgiau palikti gyvas.

Į duobę jam įmesdavo duonos ir avienos. Matydami, kaip jis gaudo maistą, kol tas nešleptelėjo į purvą, juokėsi. Pirmą kartą kramtant nuo dugno pakeltą valgį jo skrandį skausmingai sutraukė, tačiau liko tik tai arba badauti, tad gūžtelėjęs pečiais prisivertė praryti maistą. Kasdien akmenukais purve jis žymėjosi saulėje slenkančius šešėlius – tai padėdavo nebejausti laiko ir sumažinti kančias.

Temudžinas nesuprato, kodėl, užuot nužudęs, Elukas jį laiko duobėje. Vienišumo valandomis įsivaizdavo, kad gal Eluką priveikė gėda arba jis pajuto negalintis nuskriausti Jesugėjaus sū-

naus. O gal jį ištiko nelaimė ar suluošino liga? Temudžinui buvo gera tai įsivaizduoti, tačiau iš tikrųjų Elukas galėjo būti išvykęs medžioti arba rezgė ką nors nedora. Temudžinas seniai suprato, kad tikrovė anaiptol ne tokia graži kaip jo vaizduotėje.

Kai nuėmė akmenį ir nukėlė grotas, Temudžinas pagalvojo – pagaliau artėja mirtis, – ir beveik pajuto palengvėjimą. Jis iškėlė rankas – už jų jį ištraukė į viršų. Girdėjo susirinkusių šeimų balsus ir pagalvojo, kad taip ir bus – jis mirs. Kai vienas karys tvirtai griebė sulaužytą pirštą, iš geliamo skausmo Temudžinas net žioptelėjo.

Paleistas Temudžinas parkrito ant kelių. Aplinkui save jis matė daugybę veidų, jo akys prašviesėjo ir ėmė atpažinti tuos, kuriuos kadaise pažinojo. Kai kurie tyčiojosi, o mažiausi vaikai ėmė mėtyti į jį aštrius akmenukus. Kiti buvo sunerimę, jų bejausmiai veidai rodė tvyrančią įtampą.

Jis pasirengė mirčiai, pabaigai. Kad ir sunkūs, metai, kuriuos pavyko išgyventi nuo tada, kai juos paliko, atrodė kaip dovana. Jis pažino džiaugsmą ir liūdesį ir prisiekė savo dvasią atiduoti oriai. Tėvas ir jo kraujas to reikalavo, ir buvo nesvarbu, kokią kainą teks sumokėti.

Elukas sėdėjo savo didžiajame soste, ta proga išneštame į lauką. Temudžinas žvilgtelėjo į jį, paskui apsidairė. Jam labiau patiko matyti kitų žmonių veidus. Nors daug teko iškentėti, vėl matyti juos buvo keistai ramu. Nekreipdamas dėmesio į Eluką, Temudžinas kai kuriems, kuriuos gerai pažinojo, linktelėjo ir nusišypsojo. Jie nedrįso atsakyti tuo pačiu, tačiau jų akys tapo švelnesnės.

– Būčiau atvedęs jį čia kaip garbingą žmogų, – staiga miniai suriaumojo Elukas. Jis palenkė savo didelę galvą ir ėmė ja kinkuoti. – Tačiau radau jį gyvenantį kaip gyvulį, be žmogaus savybių. Betgi kandžiojasi net žiurkė, todėl, kad jis nužudė mano

karį, aš esu priverstas šį *begentį* klajoklį atiduoti teisingumui. Ar atiduosime jį teisingumui? Ar parodysime, kad vilkai ir dabar tvirti?

Temudžinas matė, kaip Eluko karių šeimos pritaria nė nesusimąstydamos. Kai kurie šaukė sutinkantys, tačiau dauguma tylėdami stovėjo ir žiūrėjo į purviną jaunuolį, žvelgiantį į juos geltonomis akimis. Jis lėtai atsistojo. Dvokė savo išmatomis, kūnas buvo sukandžiotas musių ir žaizdotas, tačiau jis stovėjo nepalenkiamas ir laukė, kol blykstelės kardo ašmenys.

Elukas išsitraukė savo kardą su vilko galva, išraižyta ant kaulinės rankenos.

– Dvasios paliko jo šeimą, mano vilkai. Pažiūrėkite, kaip jis atrodo, ir patikėsite tuo. Kur dingo Jesugėjaus sėkmė?

Paminėti senojo chano vardą buvo klaida. Daugelis žmonių, išgirdę jį, nesąmoningai nusilenkė, ir Eluką užliejo pyktis. Nukirsti Temudžinui galvą buvo per mažai, ir jis įsikišo kardą į makštį.

– Pririškit jį prie žirgo, – įsakė jis. – Tampykite tol, kol apsipils krauju, ir vėl įmeskit į duobę. Gal rytoj aš jį nužudysiu.

Jam stebint, Tolujus atbulomis privedė bėrą išdarą ir prie balno pririšo ilgą virvę. Minia, norėdama pamatyti nepaprastą reginį, susijaudinusi persiskyrė. Pririšus riešus, Temudžinas išblyškusiu veidu keletui akimirkų atsisuko į Eluką ir spjovė ant žemės. Elukas išsišiepė iki ausų.

Balne sėdintis Tolujus atsigręžė. Jo veide buvo sumišę pasipūtimas ir pyktis.

– Ar greitai gali bėgti? – paklausė jis.

– Pasižiūrėkim, – laižydamas suskilusias lūpas atsakė Temudžinas. Jis pajuto, kaip pažastys sudrėko nuo prakaito. Jis galėjo sukaupti drąsą ir be baimės stoti prieš kardą. Įsivaizduoti, kaip jį tempia paskui šuoliuojantį žirgą, buvo nepakeliama.

Jis bandė susiimti, bet Tolujus kulnais spustelėjo žirgo šonus ir suriko laukiniu balsu. Virvė įsitempė, ir Temudžinas šoko bėgti, bet nusilpusios kojos iškart ėmė pintis. Netrukus Temudžinas pargriuvo.

Tolujui grįžus, Temudžinas, pririštas virve, tysojo be jokių gyvybės ženklų. Ant jo kūno nebuvo nė lopinėlio be nudrėskimų ir kraujo. Drabužiai virto dulkinais skudurais, plevėsuojančiais vėjyje. Kai Tolujus nukirto virvę, Temudžinas nė nepajuto, nes susmukęs gulėjo ant žemės. Jo rankos buvo beveik juodos, burna prasižiojusi, iš jos tekėjo raudonos seilės – jis įsikando liežuvį. Temudžinas pamatė prie savo šeimos gero stovintį Basaną, išbalusiu ir įsitempusiu veidu.

Elukas priėjo pasveikinti Tolujaus, linksmai žvilgtelėjęs į suniokotą kūną, kurį vienu metu laikė tokiu svarbiu. Elukas džiaugėsi, kad visko neužbaigė iškart. Jautė palengvėjimą ir žinojo, kad bus nesunku nuspręsti, ką daryti toliau. Iš tiesų jo nuotaika buvo puikiausia, taigi, kol kariai Temudžiną tempė į duobę ir ant jos vertė grotas, jis juokais susikovė su Tolujumi.

Temudžinas tūnojo ledinėje tyrėje, beveik nejausdamas, kur esąs. Purve ant dugno jis rado dantį, tokį kaip žmogaus. Jis neprisiminė, kiek laiko sėdėjo, žiūrėdamas į dantį. Gal net buvo užmigęs – negalėjo tikrai pasakyti. Skausmas ir neviltis jo pojūčius tiek atbukino, kad nebesuprato, miega ar ne. Skaudėjo kiekvieną kaulelį, nubrozdintas veidas buvo taip ištinęs, kad matė tik pro siaurą plyšelį viena akimi. Kitą akį vis dar dengė sukrešėjęs kraujas, ir jis nedrįso jo nukrapštyti. Iš baimės, kad dėl gausybės įbrėžų ir žaizdų labai skaudės, visai nesinorėjo judėti. Jis niekada nebuvo toks iškamuotas, teliko laikytis, kad nepradėtų šaukti ir verkti. Ir jis tylėjo, suradęs valios jėgų, kurių turintis iki šiol

nė neįtarė. Šios jėgos dar sustiprėjo dėl neapykantos. Džiugiai pajuto savo tvirtą šerdį ir puoselėjo ją, pamatęs, kad gali viską iškęsti ir gyventi.

– Kur mano tėvas? Kur mano gentis? – sielvarto perkreiptu veidu tylutėliai šnabždėjo Temudžinas. Jis troško grįžti pas vilkus, tačiau jiems jis visai nerūpėjo. Nutraukti paskutines gijas, siejančias su vaikyste ir bendra praeitimi, buvo nelengva. Jis prisiminė paprastą senojo Horgiuzo ir jo šeimos gerumą, parodytą jam ir broliams, kai jie liko vieni. Jis negalėjo viso to suvokti, tad stovėjo suglebęs, atsirėmęs į purviną sieną, ir mąstė. Mintys plaukė lėtai, tarsi ledo lytys upe.

Virš galvos sugirgždėjo, ir Temudžinas išsigandęs pašoko, prasiblaivė, tarsi būtų nubudęs iš miego. Duobės dugnu nuslinko šešėlis. Pusiau aklomis Temudžinas žvilgtelėjo aukštyn ir, nors buvo atbukęs, nustebo, kad grotų nebėra. Žvaigždžių šviesa į duobę sruvo be jokių kliūčių. Nesuprasdamas, kas darosi, jis tik žiūrėjo. Jeigu būtų buvęs nesužeistas, būtų pabandęs lipti iš duobės, tačiau dabar vos galėjo pajudėti. Matyti galimybę pabėgti ir nesugebėti ja pasinaudoti buvo nepakeliama. Nors kankinamas jis stengėsi patirti kuo mažiau sužalojimų, dešinė koja skaudėjo tarsi sudraskyta į gabalus. Į purvą lėtai sunkėsi kraujas. Iššokti iš duobės buvo tas pats, kas iš jos išskristi paukščiu.

Pagalvojęs, kad nežinomas gelbėtojas, nusprendęs, jog Temudžinas iš duobės išsigaus pats, nuėjo, jis suvokė, kad nesuvaldomai kikena. Rytą tas kvailys jį ras duobėje, ir Elukas be sargybos jo daugiau nepaliks.

Kažkas nuslydo žemyn siena, ir Temudžinas atšoko, pagalvojęs, kad tai gali būti gyvatė. Prisilietęs prie šiurkščių pintos virvės plaušų, pamanė – pojūčiai jį apgauna. Bet atsirado vilties. Viršuje juodavo žvaigždes užstojantis pavidalas, ir jis tylutėliai prakalbo.

– Negaliu išlipti, – pasakė.

– Prisirišk, – iš tamsos atsklido jau girdėtas balsas. – Ir padėk man, kai imsiu traukti.

Neklusniais pirštais Temudžinas apsirišo virvę aplink juosmenį, vėl svarstydamas, kas nepabijojo užsitraukti Eluko įniršio. Buvo aišku – jei dabar juos aptiktų, jo gelbėtojas kartu su juo atsidurtų duobėje ir abiejų lauktų toks pat likimas.

Virvei įsitempus ir prisispaudus prie nugaros, Temudžinas bejėgiškai ėmė spirtis į duobės kraštus. Pajuto, kad į žemes gali įsikabinti rankomis, nors skausmas jas deginte degino. Viduje kunkuliavo besiveržiantis klyksmas, akių kampučiuose nevalingai ištryško ašaros. Tačiau jis liko nebylus. Galų gale atsidūrė ant sušalusios žemės miegančioje stovykloje.

– Bėk kuo toliau, – pasakė gelbėtojas. – Upės dumblu panaikink savo kvapą. Jei išgyvensi, aš ateisiu ir nugabensiu toliau.

Žvaigždžių šviesoje Temudžinas įžiūrėjo, kad žmogus žilaplaukis ir stiprių pečių. Deja, kas jis, neatpažino. Nespėjus Temudžinui atsakyti, nepažįstamasis į ranką įspraudė maišelį, ir nuo svogūnų bei avienos kvapo burna prisirinko seilių. Maišelis buvo šiltas, ir Temudžinas jį čiupo, tarsi tai būtų buvusi paskutinė jo viltis.

– Kas tu, mano gelbėtojau? – sušnibždėjo jis.

Kažkuri jo dalelytė šaukė, kad tai nesvarbu, kad reikia bėgti, tačiau buvo neįmanoma ištverti nesužinojus.

– Aš prisiekiau tavo tėvui Jesugėjui, – atsakė Arslanas. – O dabar eik. Kai kils sąmyšis, aš surasiu tave.

Temudžinas dvejojo. Gal visa tai sugalvojo Elukas, norėdamas sužinoti, kur jo broliai? Jis negali pasakoti nepažįstamajam apie tarpukalnę – pavojinga.

– Išvykęs jok penkias dienas nuo saulėlydžio iki saulėlydžio į šiaurę. Susirask aukštą kalvą ir dairykis manęs. Jei galėsiu, atei-

siu ir atsivesiu savo šeimą. Dėkoju už viską, žmogau, bet nežinau tavo vardo.

Pamatęs jaunuolio ryžtą, Arslanas nusišypsojo. Ginklakaliui jis priminė sūnų Želmę – jaunuolis degė tokia ugnimi, kurią užgesinti būtų buvę sunku. Jis neketino ištarti savo vardo – jaunąjį karį galėjo sugauti ir priversti pasakyti jį. Temudžino žvilgsnis padėjo jam apsispręsti ir jis linktelėjo.

– Aš esu Arslanas. Keliauju su sūnumi Želme. Jei liksi gyvas, mes dar susitiksim, – pasakė jis ir paspaudė Temudžinui ranką.

Temudžinas vos nesuriko iš netikėto skausmo. Arslanas padėjo grotas ir akmenį į vietą, paskui nuėjo tykindamas tarsi katė žvaigždžių šviesoje. Temudžinui beliko šlubčioti kita kryptimi. Jam reikėjo sutelkti visas jėgas, kad liktų gyvas ir nueitų kuo toliau, kol dar neprasidėjo medžioklė.

Šiek tiek prašvitus du vaikai drąsindami vienas kitą atėjo prie duobės pasižiūrėti į belaisvį. Kai pagaliau sukaupė visą drąsą ir žvilgtelėjo pro duobės kraštą, niekas į juos iš apačios nepažvelgė, tad šaukdami nubėgo pas tėvus.

Elukas susijaudinęs išėjo iš gero. Galingas raudonas paukštis tupėjo ant odinės dešinio dilbio rankovės. Tamsus paukščio snapas buvo prasižiojęs, kyšojo tamsaus liežuvio galas. Jausdami šeimininko nuotaiką, aplinkui lodami šokinėjo du medžioklniai šunys.

– Išsirikiuokite po tris, – paliepė Elukas susirinkusiems kariams. – Aš josiu vakarų pusėje. Tas, kuris sugaus jį, iš mano rankų gaus naują delą ir du peilius rago kriaunomis. Tolujau, jok paskui mane. Ant žirgų, broliai! Šiandien mes medžiojame.

Jis žiūrėjo, kaip vyresni ir jaunesni kariai susiburia po tris, prieš šokdami į žirgų balnus pasitikrina aprangą, ginklus ir mais-

to atsargas. Matydamas pakilią karių nuotaiką, Elukas džiūgavo ir didžiavosi, kad nusprendė parsivesti Temudžiną į stovyklą. Galbūt tai, kad pamatė jį sumuštą ir tampomą žirgo, yra paskutinis įrodymas, jog Dangiškasis tėvas myli naująjį vilkų chaną. Galų gale jis nenubaudė Eluko, nenutrenkė žaibu. Net seniausia boba turėtų būti patenkinta tuo, ką jis pasiekė.

Galvoje šmėkštelėjo klausimas, kaip Temudžinas išlindo iš duobės, tačiau jį išspręs grįžęs. Taip sužalotas jaunuolis negalėjo toli nubėgti. Kai jį sugaus, Elukas paklaus, kaip jis sugebėjo užkopti slidžiais duobės kraštais arba kas jam padėjo. Pagalvojęs apie tai, Elukas suraukė antakius. Gal gentyje yra išdavikų? Jei taip, jis juos raute išraus.

Elukas apsivyniojo pavadį apie kumštį ir, džiaugdamasis kojų jėga, įlipo į balną. Raudonasis paukštis išskėtė sparnus, kad išlaikytų pusiausvyrą. Jausdamas, kaip tankiau ima plakti širdis, Elukas suspaustomis lūpomis šyptelėjo. Paprastai išsibudinti reikėdavo šiek tiek laiko, tačiau sužeisto žmogaus medžioklė uždegė jam kraują ir jis buvo pasirengęs leistis šuoliais. Raudonasis paukštis tai pajuto, palenkė galvą ir savo ilgais nagais ėmė stumti nuo galvos gaubtą. Elukas nutraukė gaubtą, ir paukštis krykšdamas pakilo į orą. Elukas stebėjo, kaip jis plasnoja kildamas kuo aukščiau. Jo ranka, nebespaudžiama paukščio svorio, pakilo ir atrodė, kad jis sveikinasi arba atsisveikina. Tokį rytą Elukas jautėsi savas gamtoje. Jis apžvelgė stovyklą ir linktelėjo Tolujui.

– Pirmyn. Pažiūrėsime, kaip toli jam pavyko nubėgti.

Tolujus nusišypsojo savo viešpačiui ir valdovui, įrėmė kulnus žirgui į šonus ir pasileido į priekį. Medžiokliniai šunys skalydami bėgo šalia, ištroškę grobio. Buvo šalta, tačiau kariai vilkėjo delus su pamušalu. Kilo saulė.

Temudžinas gulėjo nekrusteldamas ir žiūrėjo, kaip purve priešais veidą ropoja musė. Naikindamas savo kvapą, jis išsitepė upelio dumblu, – bet ar tai padės? Tamsoje jis nubėgo tiek, kiek pajėgė, nors galop visai šlubavo ir kas žingsnis kūkčiojo. Buvo keista, kad likęs vienas jis atskleidžia savo silpnumą. Niekam nematant jis liejo ašaras, nors jos gelte gėlė žaizdotą odą. Kiekvienas žingsnis buvo didžiulė kančia, tačiau iš paskutiniųjų stūmėsi pirmyn, prisimindamas, ką pirmosiomis dienomis tarpukalnėje pasakė Hiulana. Jie neišsigelbės ir jų kančioms niekada nebus galo, jeigu viso to nepadarys patys. Ir Temudžinas nesiliovė ėjęs vildamasis, kad tamsa jį paslėps nuo sargybinių ant kalvų šlaitų.

Išaušus rytui, jis šlubavo tarsi sužeistas žvėris, susilenkęs iš skausmo ir silpnumo. Galų gale pargriuvo ant upelio kranto. Dūsuodamas gulėjo veidu į blyškų dangų, jame jau ryškėjo saulėtekis. Suprato – jie pamatys, kad jis pabėgo, vos prašvitus. Kiek jis nubėgo? Temudžinas žiūrėjo, kaip toli tamsiame akiratyje įsižiebia pirmas auksinis spindulėlis – per ryškus jo akims. Skaudančiomis rankomis ėmė kastis į molį. Išjudėjo lūžusio piršto kaulai, ir Temudžinas suriko iš skausmo.

Šiek tiek laiko jis gulėjo užsimiršęs, tai kiek nuramino. Molio tyrė tarp pirštų buvo minkšta, tad jis galėjo išsitepti odą ir drabužius. Molis buvo šaltas, o jam džiūnant ėmė beprotiškai niežėti.

Temudžinas susivokė žiūrįs į sulaužytą pirštą – po purvo sluoksniu buvo matyti ištinęs sąnarys ir raudona oda. Pajutęs, kad snūduriuoja, krūptelėjo. Jis išsigando, kad guli išsekęs, o laikas bėga. Jo kūnas beveik nebegalėjo daugiau kentėti, ir vienintelis dalykas, kurio jis troško, buvo pasiduoti ir mirti. Giliausioje širdies kertelėje vis dar žioravo noras gyventi, tačiau tas noras padarui, kuris voliojosi purve ant kranto ir, norėdamas justi dangumi slenkančią saulę, sunkiai galėjo pasukti galvą, blėso.

Tolumoje pasigirdo šunų lojimas, ir Temudžinas atsipeikėjo. Buvo sušalęs ir išsekęs. Arslano įduotą maistą seniai suvalgė, tad vėl jautėsi alkanas. Šunų lojimas artėjo, ir jis staiga išsigando, kad dvokiantis upelio dumblas jo neapsaugos. Jis karštligiškai šliaužė kranto šlaitu slepiamas žolės. Buvo silpna. Šunys skalydami priartėjo, ir, kai pagalvojo, kaip šunys nuo kaulų drasko gyvą mėsą, Temudžino širdis ėmė daužytis iš baimės. Kanopų dunksėjimo dar nebuvo girdėti, tačiau jis suprato, kad yra nubėgęs netoli.

Sudejavęs nuo geliamo šalčio, Temudžinas paniro į vandenį ir pasuko ten, kur buvo giliausia, o nendrės tankiausios. Toji jo dalis, kuri dar gebėjo mąstyti, liepė nepasilikti čia – jeigu jie ras, kur jis gulėjo, apieškos viską aplinkui.

Upelis apmalšino skausmą, ir nors buvo seklus, keturpėsčią ropojantį Temudžiną minkštu dumblu nešė srovė. Jis jautė tarp pirštų judant kažkokius gyvius, tačiau šaltis pojūčius taip atbukino, kad nebesuvokė ryšio su aplinka. Jie pamatys jo sukeltą dumblo debesį vandenyje. Tai buvo beveik beviltiška, tačiau jis nesustodamas ieškojo gilesnės vietos.

Po senais pasvirusiais medžiais upelis darė posūkį. Kitame krante buvo mėlyno ledo, šešėlyje išlikusio dar nuo žiemos. Greita tėkmė po juo pragraužė urvą ir, nors buvo labai šalta, Temudžinas nėrė į urvą nedvejodamas.

Jis pasvarstė, kiek laiko galėtų išbūti šaltame vandenyje. Palindo po ledu ir, iškišęs tik nosį bei akis, atsiklaupė dumble. Norint jį pastebėti reikėtų įbristi į vandenį, tačiau jis neabejojo, kad medžiotojai aukštyn ir žemyn pagal upelį paleis šunis.

Šaltis stingdė visą kūną, atrodė, kad jis miršta. Kad netaukšėtų dantimis, Temudžinas sukando žandikaulius ir trumpam pamiršo, kas vyksta, tūnojo kaip žuvis, sušalęs ir be jokių minčių. Matė, kaip nuo jo iškvėpto oro virš vandens kyla garas. Nusėdus dumblo debesiui vanduo tapo skaidresnis.

Jis girdėjo, kaip šalia įsiutę cypia šunys, bet mintys tekėjo taip lėtai, kad jis nejautė baimės. Ar nepasigirdo šūksnio? Jam atrodė, kad pasigirdo. Gal jie surado jo pėdsakus molyje? Gal suprato, kad tokius pėdsakus galėjo palikti ant pilvo tarsi žvėris šliaužiantis žmogus? Visa tai jam daugiau neberūpėjo. Atrodė, šaltis įsigavo į vidų ir su pasiutusia jėga gniaužia širdį, jos plakimas lėtėja. Kiekvienas širdies dūžis krūtinėje palikdavo šilumos, bet ji plakė vis silpniau ir silpniau.

Po kurio laiko šunų kauksmas ėmė tilti, tačiau Temudžinas liko tūnoti. Galų gale nevalingai pasijudino – paskatą davė nenorintis mirti kūnas. Suėmė silpnumas, ir Temudžinas vos nenuskendo. Jis stengėsi galvą laikyti virš vandens. Lėtai nusigavo kur giliau. Sąnariai buvo tokie sunkūs, kad vos ne vos juos judino.

Jis nušliaužė į kitą krantą ir vėl atsigulė ant tamsaus molio. Šliauždamas aukštyn jautė, koks tas molis švelnus. Įlindo į aukštą žolę ir apalpo.

Kai atsigavo, buvo dar šviesu, niekur negirdėti jokio garso, tik čiurleno upelis, nešantis kalnuose tirpstančio sniego vandenį. Į sąnarius pritekėjo kraujo ir vėl atgijo skausmas, iš žaizdų kraujas lašėjo į vandenį. Jis ištiesė ranką ir truputėlį pašliaužė nuo vandens. Atgyjančio kūno skausmas vertė dejuoti. Šiaip taip pasikėlė ir pažvelgė pro medžius. Aplinkui nieko nebuvo.

Temudžinas buvo įsitikinęs – Elukas nepasiduos. Jei nepasiseks pirma medžioklė, jo ieškoti jis pasiųs visą gentį, apieškos vienos dienos kelionės plotą aplink stovyklą. Jie žino, kad jis negalėjo toli nubėgti, tad anksčiau ar vėliau jį ras. Jis gulėjo žiūrėdamas į dangų ir suvokė, kad yra vienintelė vieta, kur eiti.

Nusileidus saulei, klupdamas Temudžinas atsistojo. Jis taip drebėjo, kad, atrodė, subyrės į gabalus. Kojos nebelaikė, ir kurį laiką

jis šliaužė žole. Tolumoje švietė stovyklos deglai, ir Temudžinas suprato, kad nusilpęs jis nuėjo visai netoli. Ko gero, dauguma medžiotojų jo ieško dar didesniame plote.

Temudžinas palaukė, kol nebeliko paskutinių saulės spindulių ir žemė vėl tapo tamsi ir šalta. Atrodė, kūnas dar truputėlį gali judėti pirmyn, ir jau nebegalvojo, kiek pajėgs nušliaužti sumuštais, skaudančiais sąnariais. Upelio vanduo nuo užtinusios akies nuplovė purvą ir, paaiškėjus, kad ta akimi jis šiek tiek mato, truputėlį palengvėjo. Tiesa, vaizdas buvo neryškus, akys ašarojo.

Nors tikėjosi, kad upelio dumblas užgožia jo kvapą, bijojo stovyklos šunų. Vien mintis apie piktą žvėrį, atlekiantį susidoroti su juo, kėlė siaubą, bet išeities nebuvo. Jeigu nustotų šliaužti, jau kitą dieną medžiotojai jį aptiktų. Jis judėjo toliau, o atsigręžęs nustebdavo, kaip toli nuėjęs.

Jis žinojo, į kurį gerą eina, ir dėkojo Dangiškajam tėvui, kad tas geras yra tyliame stovyklos pakraštyje. Ilgai gulėjo ant pilvo žvalgydamasis, ar nieko nėra aplinkui. Eluko sargybiniai žiūrėjo tolyn nuo stovyklos, tamsia žeme šliaužiančiam molinam pavidalui įžiūrėti būtų reikėję pelėdos akių.

Veltinę gero sieną Temudžinas palietė, regis, praėjus amžinybei. Prisilietimas prie sauso šiurkštaus paviršiaus sukėlė kažką panašaus į džiugų alpulį. Paaštrėjo kiekvienas pojūtis, ir, nors vėl ėmė skaudėti, jis jautėsi gyvas. Svaigo galva. Jis pagalvojo, kad reikėtų bandyti į gerą įlįsti po siena, tačiau ji buvo pritvirtinta prie žemės, o jis nenorėjo, kad kas nors imtų šaukti išsigandęs ar pamanytų, jog čia vilkas. Nuo šios minties šyptelėjo. Jis tapo apskurusiu vilku, atslinkusiu nuo kalvų ir ieškančiu šilumos ir pieno. Žvaigždes uždengė debesys, tad tamsoje jis pasiekė žemutes gero duris ir pastūmęs atidarė. Įėjęs uždarė duris ir uždusęs atsidūrė dar gilesnėje tamsoje.

– Kas čia? – išgirdo moters balsą.

Kairėje pasigirdo antklodžių šnarėjimas ir kitas, žemesnis, balsas.

– Kas čia? – paklausė Basanas.

Temudžinas žinojo, kad karys dabar ima peilį.

– Temudžinas, – sušnibždėjo jis.

Jo vardą pasitiko tyla. Temudžinas laukė žinodamas, kad jo gyvybė dabar kabo ant plaukelio. Išgirdo, kaip į plieną atsitrenkia titnagas. Akimirksnį iš tamsos išniro visų jų veidai. Basano žmona ir vaikai nemiegojo. Kol Basanas įžiebė lajinę lempą ir kiek įmanoma sumažino jos liepsnelę, Temudžinui liko bukai spoksoti į juos. Lempos liepsnelė dabar atrodė tarsi žarija.

– Tu negali čia likti, – tarė Basano žmona.

Jos veide buvo baimė, tačiau Temudžinas su nebyliu prašymu atsisuko į tėvo karį ir ėmė laukti.

Išsigandęs knapsinčio namuose atsiradusio bėglio, Basanas papurtė galvą.

– Jie tavęs ieško, – pasakė jis.

– Tada paslėpk mane nors kelias dienas, kol jie nustos ieškoti, – paprašė Temudžinas. – Prašau svečio teisių.

Atsakymo neišgirdo – staiga visai paliko jėgos ir jis suklupo, galva nusviro.

– Mes negalim jo išvaryti, – Temudžinas išgirdo Basaną sakant žmonai. – Leisti, kad jį nužudytų.

– Jis nužudys mus visus, – pasakė ji garsėjančiu balsu.

Tarsi rūke Temudžinas matė, kaip Basanas eina per gerą ir abiem rankomis suėmęs jos veidą prašo:

– Užvirink jam arbatos ir surask ko nors valgyti. Aš tai padarysiu dėl jo tėvo.

Ji neatsakė. Nuėjo prie virdulio ir neįžvelgiamu veidu geležinėje viryklėje ėmė kurstyti ugnį. Temudžinas pajuto, kaip jį kelia stiprios Basano rankos, ir paniro į tamsą.

Apieškoti stovyklos gerų Elukas nesusiprotėjo. Antrą ir trečią dieną neradus jokių pabėgėlio pėdsakų buvusi smagi nuotaika sugedo. Ketvirtos dienos vakare Basanas pasakė Temudžinui, kad dingo ir Arslanas su sūnumi. Tą rytą su vienu kariu jie išjojo į šiaurę ir iki saulės laidos niekas iš jų negrįžo. Elukas iš pykčio buvo kaip nesavas. Nusiuntęs žmones apžiūrėti gero, kurį buvo skyręs ginklakaliui, sužinojo, kad dingo ir vertingiausi įrankiai. Niekas nesitikėjo, kad karys grįš, ir jo šeimynykščių verksmas ilgai aidėjo naktyje. Vilkai irzo. Žmogui, drįsusiam paklausti, ar jie vėl bus pasiųsti ieškoti, Elukas trenkė taip, kad šis griuvo be sąmonės.

Pirmųjų dviejų dienų Temudžinas beveik neprisiminė. Ko gero, dvokiančioje duobėje buvo pakilęs karštis. Šaltas upelis nuplovė odą ir gal tai jį išgelbėjo. Griežtai Basano žmonai sekėsi gydyti jo žaizdas, ji nuplovė likusį purvą, virintu airagu sudrėkintu skudurėliu nuvalė kraują ir pūlius. Prisilietus jai Temudžinas dejuodavo. Vėliau prisiminė, kad ji nuslopindavo garsą, ranka užspaudusi jam burną.

Basanas juos palikdavo, nes kasryt kartu su kitais išjodavo, sūnums griežtai prisakęs niekam nieko neprasitarti. Jie išsigandę, bet smalsiai žvelgė į Temudžiną. Juos baugino tai, kad nepažįstamasis nieko nekalba ir yra šitaip baisiai sužeistas. Jie buvo nebemaži ir suprato, kad tėvo gyvybė priklauso nuo jų tylėjimo.

Kasdien ieškotojams grįžtant tuščiomis rankomis, Elukas vis daugiau gėrė. Savaitės pabaigoje būdamas girtas jis įsakė šeimoms toliau keliauti į šiaurę – vylėsi, kad palikus nelemtą duobę kituose plotuose juos lydės sėkmė. Tą vakarą į gerą jis grįžo su dviem jauniausiomis genties merginomis. Jų šeimos nedrįso skųstis. Nuo vidurnakčio iki aušros Basanas saugojo stovyklą. Jis manė, kad tai – gera galimybė padrąsinti Temudžiną galų gale sprukti iš čia. Visi buvo nelaimingi ir įsitempę, tad jis žinojo,

kad visur yra akių, kurios stebi, ir ausų, kurios klausosi. Nors eiti Temudžinui buvo pavojinga, jį aptiktų išardžius gerus, taigi liko tik ši naktis arba nieko.

Ką nors nepastebimai daryti tvirtai susietoje genties bendruomenėje buvo sunku. Basanas palaukė kiek galėdamas iki vidurnakčio ir nuo gero nuėmė viršutinį veltinio gabalą, kad būtų matyti, kaip dangaus skliautu slenka žvaigždės. Visi drebėjo nuo šalčio, kol sulaukė, kad gentis nurimtų ir nutiltų. Tie, kurie dar nemiegojo, neturėjo atkreipti dėmesio į patikimą karį, jojantį į sargybą. Basanui buvo sunku apsispręsti, ar duoti Temudžinui vieną iš savo žirgų. Jų turėjo vienuolika ir visus mylėjo kaip savo vaikus. Galų gale jis išrinko nedidelę juodę ir atvedė ją prie gero durų. Prie balno pririšo krepšius su maistu – jo Temudžinui turėtų pakakti visai kelionei.

Temudžinas stovėjo ten, kur tamsiausia, ir stengėsi rasti padėkos žodžių. Jis neturėjo ko duoti net vaikams, jautė gėdą dėl vargų ir baimės, kuriuos atnešė į jų namus. Basano žmona ir toliau žvelgė į jį neprielankiai, nors Basano vyriausias sūnus, išgirdęs, koks žmogus jų namuose, regis, nustojo nerimauti ir juto tik pagarbią baimę. Kai Basanas pasakė, kad Temudžinas naktį išeina, berniukas sukaupė visą drąsą ir prisiartino prie Temudžino, drovėdamasis kaip dvylikos metų vaikas. Temudžino nuostabai, berniukas priklaupė ant kelio, paėmė jo ranką ir uždėjo ją sau ant galvos. Temudžinas pajuto, kaip prie kietos jo odos prisilietė berniuko plaukai.

Dėl tokio paprasto berniuko poelgio Temudžinui suspaudė gerklę.

– Tavo tėvas – drąsus vyras, – sušnibždėjo jis. – Sek jo pėdomis.

– Seksiu, mano chane, – atsakė berniukas.

Temudžinas žiūrėjo į jį, o Basano žmona tyliai sušnypštė. Ba-

sanas nuo durų išgirdo jų pokalbį ir išsigandęs papurtė galvą. Nespėjus Temudžinui atsakyti, Basanas priėjo ir pakėlė berniuką.

– Vaike, tu negali duoti priesaikos šiam žmogui. Atėjus laikui, tu, kaip ir aš, savo kardą ir gyvybę paskirsi Elukui.

Kalbėdamas jis nežiūrėjo Temudžinui į akis, tačiau berniukas nesipriešino kietuose tėvo gniaužtuose. Jis nėrė atgal į motinos glėbį ir žvelgė į abu vyrus iš po jos alkūnės linkio.

Temudžinas krenkštelėjo.

– Mano tėvo dvasia mus mato, – sumurmėjo žiūrėdamas, kaip iš burnos šaltame ore eina garas. – Tu darai jam garbę, gelbėdamas mane.

– Eime kartu, – sumišęs liepė Basanas. – Su niekuo nekalbėk. Tada jie manys, kad esi kitas kalvų sargybinis.

Jis atidarė duris, ir Temudžinas pasilenkęs išėjo, virpėdamas nuo užsitraukusių žaizdų skausmo. Jis vilkėjo švarius marškinius, po pamuštu žieminiu delu buvo antblauzdžiai – viską davė Basanas. Didžiausios jo žaizdos buvo storai aptvarstytos. Iki visiško pasveikimo dar buvo toli, tačiau jis troško sėsti į balną. Jis susiras sau gentį tarp tyrų klajoklių ir vilkai jo daugiau nebeaptiks.

Basanas per stovyklą tyčia ėjo neskubėdamas ir tikėjosi, kad einančiojo greta tamsoje neatpažins net tie kvailiai, kurie liko šaltyje. Kas nors galėjo pastebėti, kad grįžo jis be savo kumelės, bet nebuvo kas daryti. Išeiti iš stovyklos pavyko greitai, niekas jų nepašaukė. Abu vyrai ėjo tylėdami, už pavadžių vesdami žirgą, kol vilkų stovykla liko toli. Buvo vėlu, tad Basanui teks gerokai pasistengti, kad pasiektų savo tarnybos vietą nesukeldamas kitų sargybinių šnekų. Kai juos uždengė kalvos šešėlis, jis padavė pavadį Temudžinui.

– Aš suvyniojau ir štai čia paslėpiau antrąjį savo lanką, – tarė jis plekšnodamas per ryšulį prie balno. – Maisto ne per daugiausia, bet palieku dvi strėles medžioklei. Eik pėsčiomis, kol nutol-

si, nes sargybiniai gali išgirsti kanopų bildesį. Stenkis kuo ilgiau būti kalvų šešėlyje.

Temudžinas linktelėjo ir ištiesė ranką, norėjo spustelti kariui petį. Jis kartu su Tolujumi jį sugavo, tačiau, nepaisydamas pavojaus šeimai, išgelbėjo. Temudžinas nesuprato jo elgesio, tačiau buvo dėkingas.

– Lauk manęs pasirodant, Basanai, – tarė jis. – Aš turiu sąskaitų su vilkais.

Basanas žvilgtelėjo į jį ir pamatė ryžtą, kuris šiurpinamai priminė jauną Jesugėjų.

– Taip sakydavo tavo tėvas, – netikėtai sudrebėjęs atsakė jis.

Temudžinas ilgai žiūrėjo į Basaną, tada pliaukštelėjo jam per petį.

– Pažadu – kai susitiksim kitą kartą, tavo šeima bus saugi, – pasakė jis ir čekštelėjo liežuviu, ragindamas kumelę.

Basanas žiūrėjo, kaip jis tolsta, kol suvokė, kad vėluoja, ir pasileido bėgti. Kai Temudžinas išnirs iš kalvos šešėlio, tik Basanas matys jį, tačiau jo ragas tylės.

XIX
SKYRIUS

Kačiunas sėdėjo vienas ant neaukšto šlaito, valgydamas kietos duonos gabalėlį ir avienos su prieskoniais likučius. Jiems su Chazaru pavyko sugaudyti didžiumą kaimenės, kurią išvaikė Tolujus, tad Hiulana papjovė avių ir išrūkė mėsos – jos turėjo užtekti daugeliui dienų, kol jis, vienišas, sulauks brolio. Nors stengėsi valgyti kuo mažiau, atsargos seko, ir jis žinojo, kad, jeigu nenorės badauti, rytoj teks eiti medžioti švilpikų ir paukščių.

Žiaumodamas sausą mėsą, jis jautė, kaip pasiilgo savo šeimos, ir svarstė, ar jie dar gyvi. Kaip ir visi, jis puikiai žinojo, kokios nesaugios vienišos klajoklių šeimos tyruose, net jeigu keliauja tik naktimis. Kačiunas prisiminė, kaip kadaise jie užpuolė piemenis, ir neabejojo – plėšikus gali privilioti negausi jų kaimenė arba jojami žirgai. Jis žinojo – Chazaras tada parodytų, ką galįs, tačiau užpuolus dviem ar trims plėšikams baigtis būtų viena.

Kačiunas tyliai atsiduso. Jam buvo skaudu dėl to, kad visas pasaulis atsigręžė prieš juos. Kai kartu buvo Temudžinas, jie drįsdavo pasvajoti apie šį tą daugiau negu gyvenimas bijantis kiekvieno nepažįstamojo. Šalia brolių jis jautėsi išdidžiai ir prisiminė, kaip viskas buvo tada, kai Jesugėjus buvo gyvas. Kačiunas bijojo dėl jų visų, jo vaizduotė bėgant dienoms jam nenorint piešė vis naujus kruvinus vaizdus.

Būti vienam buvo sunku. Hiulanai nusivedus paskutiniuosius tris vaikus į vakarus, Kačiunas juto, kokia keista jo padėtis. Būdamas mažas, jis ne vieną naktį ėjo sargybą, tačiau šalia visada būdavo vyresnis karys, kuris žiūrėdavo, kad jis neužmigtų. Net tos ilgos valandos neparengė jo siaubingam vienišumui tuščiuose tyruose. Jis suprato, kad savo šeimos, motinos ir Temudžino gali niekada nebepamatyti. Žolės jūra neįsivaizduojamai plati, jeigu jie mirtų, jis nerastų net jų kaulų.

Praėjus kelioms dienoms jis suvokė, kad garsiai kalbėtis su savimi padeda – žiūrint į tolimas kalvas būdavo gera girdėti savo balsą. Vieta, kurią jis pasirinko, buvo aukštai tarpukalnėje, netoli tos, kur jie su Temudžinu taip seniai nužudė Bekterį. Kiekvieną rytą eidamas pro tą žemės lopinėlį į stebėjimo vietą jis sudrebėdavo. Įtikinėjo save, kad Bekterio dvasios čia nebėra, tačiau apeigas išmanė miglotai. Kačiunas prisiminė, kad senasis Čagatajus kreipdavosi į kelias dvasias. Viena iš jų skrajoja aukštai vėjuose, bet ar kokia nors jos dalis nėra susijusi su žeme? Nieko baisaus buvo eiti pro Bekterio žūties vietą šviečiant ryto saulei, tačiau, kai užtrukdavo sargyboje ir grįždavo temstant, įsivaizduoti medžių šešėliuose stovintį mirtinai išbalusį Bekterį buvo visai nesunku. Kačiuną nuo to nukrėsdavo drebulys. Atrodė, visi jo prisiminimai apie Bekterį sustingo tą akimirką, kai paleido jam į nugarą strėlę. O iki tol buvo visai kitoks gyvenimas, jį dabar dengė migla. Jis prisiminė savo siaubą, kad Bekteris gali išsitraukti strėlę ir įsiutęs jį pulti. Pasaulis pasikeitė tada, kai Bekteris nugriuvo ant drėgnų lapų, ir Kačiunas pagalvodavo, ar jis vis dar moka už tą dieną. Temudžinas yra sakęs, kad dvasios duoda užtektinai proto ir jėgų žmogui gyventi, o paskui tuo žmogumi visai nebesidomi, tačiau Kačiunas baiminosi, kad už kiekvieną žiaurų poelgį reikia mokėti. Tada jis buvo vaikas, bet juk galėjo atsisakyti paklusti Temudžinui.

Pagalvojęs apie tai, jis tyliai nusijuokė. Nė vienas iš brolių negalėjo atsisakyti padėti Temudžinui. Jame tėvo buvo kur kas daugiau, negu Kačiunui atrodė pirmosiomis dienomis. Tai vis labiau aiškėjo matant, kaip Temudžinas derasi ir prekiauja su tokiomis kaip senojo Horgiuzo klajoklių šeimomis. Nepaisant amžiaus, įveikti jį būdavo nelengva, tad jeigu jis žūtų, Kačiunas suteiktų jam garbę bandydamas sekti jo pėdomis. Jis susirastų motiną ir ten, kur yra švaraus vandens ir ganyklų, sukurtų saugią vietą gyventi. Gal jiems pavyktų susirasti nedidelę gentį, sutiksiančią priimti šeimą. Hiulana vėl ištekėtų, ir jie gyventų šiltai ir būtų saugūs.

Tai buvo svajonė ir, nors jis tai žinojo, valandų valandas įsivaizduodavo kai ką daugiau negu vaikystė tarp vilkų gerų ar žirgas, kuriuo jodinėdavo šviečiant saulei. Nebuvo nė dienos, kad jis negalvotų apie ateitį, bet jam stigo senojo užtikrinto gyvenimo, tvirto pagrindo po kojomis. Ant aukštos kalvos vėjas taršė jo plaukus. Jam viso to trūko ir jis ilgėjosi Temudžino. Žaizda šlaunyje vis dar skaudėjo, nors Hiulana ją užsiuvo. Dabar sėdėdamas ir klausydamasis vėjo Kačiunas ją tingiai kasė.

Kačiunas buvo įsitikinęs, kad Temudžinui nepavyko pasprukti nuo persekiotojų. Tolujų jis prisiminė kaip piktą peštuką, kurį slapčiomis visi gnaibydavo ir iš jo tyčiojosi. Pagalvojęs apie Temudžiną jo valioje, Kačiunas susibruko rankas į delo rankoves. Jesugėjaus šeimai teko sunkus likimas, bet niekas negalėtų pasakyti, kad jie pasiduoda. Būdavo akimirkų, kaip tą rytą prieš atvykstant Tolujui, kai Kačiunas imdavo tikėti, kad grįžta įprastas priimtinas gyvenimas. Dabar iš jų tai vėl atimta, ir nors jis dar laukė, tačiau beveik nebesitikėjo pamatyti į tarpukalnę grįžtančio Temudžino. Jei Dangiškasis tėvas būtų teisingas, jis atneštų Elukui ir jo parankiniams kančias, bet ir tai tik svajonė. Pasaulyje nėra teisingumo, klesti blogieji. Supdamasis į delą, Ka-

čiunas stengėsi negrimzti į neviltį, tačiau prisiminė, kad būdavo akimirkų, kai jis nekentė taip baisiai, kaip nekentė Temudžinas. Teisingumas turi būti. Turi būti atkeršyta.

Jis suvalgė mėsos likutį ir įkišo pirštus į maišelį, ieškodamas paskutinio trupinio. Po ilgo sėdėjimo jautėsi pavargęs ir sustiręs, bet stingdė ne tik šaltas vėjas. Kažkur vakaruose Hiulana joja sutikti pavojų, o jo, turinčio žudyti dėl jos ir žūti su ja, šalia nėra. Čia jį laiko tik užsispyrimas.

Tolumoje aukštai ant kalvos Temudžinas pamatė du žmones. Širdis šoktelėjo – tai gali būti Arslanas su sūnumi. Tačiau pasitikrino, ar lankas įtemptas ir parengtas. Jei ten plėšikai – jis prisiekė – po susišaudymo jis iškeps jų širdis. Šauti Basano lanku žaizdos jam nekliudys, o po to, ką iškentėjo, nebuvo nusiteikęs elgtis kilniai.

Šašai nusitrynė iki kraujo, bet jis jojo penkias dienas, nuo saulėlydžio iki saulėlydžio, kaip buvo liepęs Arslanui. Iki tarpukalnės nuo šios negyvenamos vietos buvo toli, tačiau taip jis galėjo sužinoti, ar verta pasitikėti žmonėmis, pabėgusiais nuo Eluko. Naujajam vilkų chanui neužteks proto viską numatyti taip toli į priekį, nors Jesugėjui būtų užtekę. Nuo saulės prisidengęs akis, Temudžinas stebėjo raitelius, besileidžiančius kalva. Kad išlaikytų pusiausvyrą, jie atsilošė balnuose. Temudžinas suniurnėjo matydamas, kaip vienas nulipo nuo žirgo ir iškėlęs rankas eina jo link. Ženklas buvo aiškus, tad Temudžinas atsakydamas iškėlė lanką. Ten galėjo būti tik Arslanas.

Temudžinas, tebelaikydamas paruoštą lanką, prijojo arčiau. Šis vyras jį ištraukė iš duobės, bet tai buvo jau seniai, ir praeis daug laiko, kol Temudžinas vėl ims tikėti žmonėmis. Jis sustojo ir žiūrėdamas, kaip ramiai Arslanas žengia per stangrią žolę,

palaukė, kol šis prieis. Jo eisena buvo panaši į Jesugėjaus, ir prisiminimas sukėlė staigų skausmą, bet tai neatsispindėjo Temudžino veide.

– Žinojau, kad tu pabėgsi, – švelniai šypsodamasis pasakė priėjęs Arslanas. – Maniau, neatvyksi dar daug dienų, nors, matau, susiradai puikią kumelę.

– Tai žmogaus, kuris prisimena mano tėvą, dovana, – šaltai atsakė Temudžinas. – Sakyk, ką mes dabar darysime?

Arslanas mirktelėjo ir nusijuokė.

– Manau, tu mostelsi mano sūnui atjoti prie mūsų, mes susėsim ir kartu pavalgysim. Stovykla mūsų, tad suteikiu tau svečio teises.

Temudžinas krenkštelėjo. Šiam žmogui jis be galo daug skolingas, todėl būti jam našta atrodė nesmagu.

– Kodėl jūs man padedat? – paklausė jis.

Arslanas pakėlė akis. Jis matė dar neišnykusias mėlynes ir tai, kaip jaunuolis susikūprinęs sėdi balne. Pagalvojo, kad Jesugėjus tokiu sūnumi didžiuotųsi.

– Aš prisiekiau tavo tėvui, Temudžinai. Tu esi vyriausias gyvas jo sūnus.

Prisiminus Bekterį Temudžino akys sužibo. Ar šis žmogus būtų padėjęs ir jo vyresniajam broliui? Temudžinui teliko stebėtis, kaip pasisuko likimas.

– Tu nepažįsti manęs, – tarė jis.

Arslanas sustingo.

– Aš – ne. Ketinau nesikišti, kai puvai toje duobėje, tačiau nesu iš tų, kurie nesikiša. Net jeigu būčiau nesutikęs tavo tėvo, būčiau ištraukęs tave iš ten.

Temudžinas paraudo.

– Aš... dėkoju už tai, ką padarei, – pasakė jis žiūrėdamas tolyn į kalvas.

– Nekalbėkime apie tai, – atsakė Arslanas. – Tai praeitis. Taip, dabar tu manęs nepažįsti, tačiau pamatysi, mano žodis – geležis.

Temudžinas žvilgtelėjo į jį – ar iš jo nesišaipo? – tačiau išvydo tik tvirtą savitvardą.

– Tavo tėvas taip sakydavo, – kalbėjo toliau Arslanas. – Jis patraukė mane, ir aš juo patikėjau. Jeigu tu esi bent pusė to, kas buvo jis, mes su sūnumi prisieksime tau ir garbingai susisiesime su tavo palikuonimis.

Temudžinas žvelgė į vyrą ir jautė ramią jo jėgą. Jis buvo neginkluotas, tačiau jiems kalbantis kumelė pažengė tris žingsnius tolyn nuo Arslano, kaip ir Temudžinas, nujausdama, kad prieš ją – susitvardęs plėšrūnas. Temudžinas svarstė, ar Arslanas nemano, kad jo grįžtant čia laukė daug karių. Pagalvojo, kad žmogus, kuris brangina savo žodį, liks jam ištikimas ir tada, kai pamatys, kad čia nieko nėra, tik keli liesi berniukai, jo broliai, besislapstantys kalvose. Buvo pagunda nutylėti tiesą, bet Temudžinas atmetė tai – negalėjo meluoti žmogui, kuris išgelbėjo jam gyvybę.

– Neturiu nei genties, nei turto, nieko, tik besislapstančią šeimą, – pasakė Temudžinas. – Neturiu nieko, ką galėčiau pasiūlyti tau ar tavo sūnui. Jei nuspręsi joti toliau be manęs, grįšiu pas savuosius – ir vis tiek būk palaimintas už pagalbą.

– Tu sakei, kad esi kalvų žemė ir kaulai, – tyliai atsakė Arslanas. – Tikiu, kad kalbėjai tėvo žodžiais. Eisiu paskui tave.

– Tada pakviesk sūnų, – staiga susijaudinęs tarė Temudžinas.

Jis nenorėjo nusitverti vilties, tačiau nelaisvė jį pakeitė. Jam nebepakako tik išlikti. Jis pažvelgė į Arslaną ir įsivaizdavo ugnies ir kraujo pėdsaką, nutįsusį per gentis ir užsibaigiantį vilkų geruose. Tokį vaizdą regėdavo tamsiausiomis dienomis duobėje – ten, nors aplink zyzė musės, jo vaizduotė liepsnojo.

Želmei priėjus, Temudžinas nulipo nuo žirgo ir prišlubavo prie vyrų.

– Jei vadinsite mane chanu, jūsų valia nebebus jūsų, – pasakė jis prisiminęs, kaip šiuos žodžius tardavo jo tėvas. – Atsiklaupkite prieš mane.

Arslanas ir jo sūnus priklaupė ant vieno kelio, ir Temudžinas ant jų galvų uždėjo sužeistas rankas.

– Prašau jūsų druskos, pieno, žirgų, gerų ir kraujo.

– Jie tavo, mano chane, – kartu ištarė abu vyrai.

– Tada mes giminės ir vienos genties, – nustebindamas juos, pasakė Temudžinas. – Aš vadinu jus broliais ir mes esame viena tauta.

Įkvėpti Temudžino dvasios ir visko, kas vyko, prasmės, abu vyrai pakėlė galvas. Nuo kalnų stiprėjo vėjas. Temudžinas pažiūrėjo į tą pusę, kur gali slėptis jo šeima. Jis žinojo, kad savo gentį gali rasti tarp žmonių, kuriuos visi niekina, tarp klajoklių ir piemenų. Tokių, kaip Horgiuzas ir jo šeima, kuriuos nužudė Tolujus. Jų nedaug, tačiau jie užsigrūdinę. Juos išvarė ir daugelis jų trokšta to paties, kaip ir jis – genties ir galimybės smogti atgal pasauliui, kuris juos atmetė.

– Tai prasideda čia, – sušnibždėjo Temudžinas. – Užtenka slapstytis. Tegu dabar jie slapstosi *nuo manęs*.

Kačiunas pastebėjo tris į pietus jojančius vyrus. Kas jie, jis nežinojo. Įsižiūrėjo, kur jie joja, ir šmurkštelėjo į plyšį tarp uolų. Lankas ir strėlės buvo parengti. Vietas čia jis žinojo geriau negu kas kitas, taigi šokavo per nuvirtusius medžius ir senus kelmus žemyn vidiniu šlaitu, kol užduso.

Jis susirado žemų miško augalų gerai dengiamą vietą netoli tako, kur jie turėjo prajoti. Kačiunas rengėsi žudyti. Jei su savo belaisviu grįžta Tolujus ir Basanas, Kačiunas bandys iššauti du tolimus šūvius. Jis pasitikėjo savo patirtimi. Jis daug mokėsi, ir

nei Chazaras, nei Temudžinas nešaudė geriau už jį. Pasirengęs žudyti, jis laukė, kol pasigirs kanopų bilsnojimas.

Kai jie pasirodė, Kačiuno širdis ėmė šokčioti iš susijaudinimo – jis atpažino brolį. Užteko vien pamatyti Temudžiną, ir Kačiuno nuotaika, kuri buvo subjurusi per pastarąsias dienas, pasitaisė. Kietai suspaudė lūpas ir tik tada suvokė, kad prieš tai balsu kartojo savo brolio vardą. Nutaikęs strėlę į vyresnįjį Temudžino palydovą, jis suvokė, kad per ilgai čia buvo vienas.

Kačiunas dvejojo, savo aštriomis akimis apžiūrinėdamas kiekvieną jojantį apačioje. Temudžinas tvirtai sėdėjo balne, ir nebuvo matyti jokios virvės ar pavadžio, pririšto prie kito raitelio. Ar jie pasitikėtų belaisviu, kuris pasitaikius menkiausiai progai gali pasileisti šuoliais? Kažkas buvo ne taip. Kačiunas dar stipriau įtempė lanką ir pajuto, kad galingi pečių raumenys ima virpėti. Jis neleis jiems prajoti, negali leisti, bet jeigu paleistų įspėjamąjį šūvį, prarastų galimybę staigiai juos nužudyti. Abu vyrai buvo ginkluoti lankais, nors Kačiunas matė, kad jie neįtempti. Jie jojo visai kitaip negu jojama per priešų žemę. Kačiunas matė, kad jie turi ilgus kardus, panašius į Jesugėjaus, juosimus prie šlaunies. Viskas buvo keista. Kol jis svarstė, jie priartėjo.

Kačiunas ryžosi.

– Temudžinai! – sušuko jis, kildamas iš savo vietos ir įtempdamas lanką.

Temudžinas jį pamatė akies krašteliu.

– Nešauk, Kačiunai! Nešauk! – sušuko jis, pakeldamas rankas ir mojuodamas.

Kačiunas matė, kad, išgirdę jo balsą, abu nepažįstamieji greitai tarsi katės pranyko. Abu, nušokę kitoje savo žirgų pusėje, prisidengė jais nuo antpuolio. Temudžinas jam linktelėjo ir nevikriai ėmė ropštis nuo žirgo. Kačiunas su palengvėjimu atsiduso.

Jo širdis sudrebėjo nuo to, ką pamatė. Vilkai sužeidė jo brolį,

tačiau dabar jis čia ir saugus. Kai abu pasileido vienas kito link, Temudžinas pastebimai šlubavo. Susijaudinęs Kačiunas apkabino brolį. Viskas vėl bus gerai.

– Nežinojau, ar jie draugai, ar priešai, – uždusęs pasakė Kačiunas.

Temudžinas linktelėjo, raminamai apkabino brolį per sprandą.

– Savi, brolau, – atsakė Temudžinas. – Arslanas ir Želmė. Jie mane išgelbėjo iš nelaisvės. Atėjo pas mus pasiųsti mūsų tėvo dvasios.

Kačiunas atsisuko į artėjančius vyrus.

– Tada sveiki atvykę į mano stovyklą, – tarė jis. – Turiu porą ančių pavaišinti, jeigu išalkę. Norėčiau išklausyti, kas tau atsitiko.

Temudžinas linktelėjo, ir Kačiunas suprato, kad nuo tada, kai pastebėjo brolį, šis nė karto nenusišypsojo. Temudžinas pasikeitęs, nuo patirties naštos tapęs tarsi niūresnis.

– Nakvoti mes liksime čia, – pasakė Temudžinas. – O kur motina ir kiti?

– Jie iškeliavo į vakarus. Aš buvau čia vienas ir laukiau tavęs sugrįžtant. Jau... ruošiausi iškeliauti. Buvau praradęs viltį vėl pamatyti tave.

Temudžinas krenkštelėjo.

– Niekada neprarask tikėjimo manimi, broliuk. Mano žodis geležinis, aš visada grįšiu namo.

Nustebęs Kačiunas akyse pajuto ašaras. Sutrikęs dėl svetimų žmonių jis sumirksėjo jas sulaikydamas. Kačiunas per ilgai buvo vienas ir dabar niekaip negalėjo išlaikyti bejausmio veido. Jis iš paskutiniųjų stengėsi tramdyti savo jausmus.

– Eime. Užkursiu laužą ir pakepsiu mėsos, – tarė jis.

Temudžinas linktelėjo.

– Gerai, jeigu taip sakai. Anksti rytą mes išvyksime. Reikia pasivyti motiną.

Trys vyrai paskui Kačiuną nusekė į stovyklą drėgnoje vietoje, vargu ar vertą stovyklos vardo. Aplink nedidelę ugniavietę mėtėsi seni kaulai. Pritūpęs prie atšalusių pelenų, Kačiunas nevikriomis rankomis ėmė kurti laužą.

– Pusę dienos kelio į vakarus traukia klajoklio šeima, – darbuodamasis su titnagu ir plienu pasakė jis. – Trys vyrai ir dvi moterys. Jie prajojo čia vakar vakare.

Jis pamatė, kad Temudžinas susidomėjo, ir neteisingai suprato ugnelę brolio akyse.

– Jeigu prieš jodami per juodąsias kalvas mes pasuktume į pietus, jų nesutiktume, – tarė jis patenkintas, kai liepsna ėmė laižyti pintį.

Temudžinas žiūrėjo, kaip įsidega laužas.

– Nenoriu jų aplenkti, broli. Gal jie ir nežino, tačiau jie to paties kraujo kaip aš ir tu.

Kačiunas sutrikęs atsisėdo.

– Nesuprantu, – pastebėjęs, kaip Arslanas ir Želmė žvilgtelėjo vienas į kitą, pasakė jis. – Ko mums reikia iš klajoklių?

– Jie – didi gentis, – tarsi sau atsakė Temudžinas. Jis kalbėjo taip tyliai, kad Kačiunas turėjo įtempti klausą. – Aš vėl grąžinsiu jiems šeimą. Surinksiu juos, užgrūdinsiu ir tada pasiųsiu prieš tuos, kurie nužudė mūsų tėvą. Jesugėjaus vardą užrašysiu totorių krauju. O kai mes dar labiau sustiprėsime, grįšiu atgal į šiaurę ir snieguose išvaikysiu vilkus.

Kačiunas staiga sudrebėjo. Gal tai buvo tik jo vaizduotė, bet jam pasirodė, kad girdi, kaip vėjyje barška seni kaulai.

ANTRA DALIS

XX
SKYRIUS

Chazaras laukė giliame sniege. Nors išteptas lajumi, jo veidas stingo nuo šalčio. Chazarui buvo šiek tiek savęs gaila – regis, broliai pamiršo, kad šiandien jo šešioliktas gimtadienis. Iškišo liežuvį gaudydamas snaiges. Čia jis buvo seniai, tad jautėsi pavargęs ir viskas čia pakyrėję. Per baltą kokių šimto žingsnių plotą žvelgdamas į totorių stovyklą, tingiai svarstė, ar susiras čia moterį. Vėjas vis labiau gildė skruostus, danguje kaip patrakę lėkė debesys – atrodė, tarsi nuo audros bėgtų pilkos ožkos. Chazarui patiko žodžiais išreikštas vaizdas, vėl pakartojo juos. Grįžęs turi nepamiršti to pasakyti Hiulanai. Chazaras pagalvojo, kad būtų neblogai sušilti gurkštelėjus juodojo airago, tačiau prisiminė Arslano žodžius ir susilaikė. Ginklakalys į antrąją odinę jo gertuvę įpylė tik puoduką brangaus skysčio.

– Nenoriu, kad pasigertum, – griežtai pasakė Arslanas. – Jei totoriai aptiks tave, reikės tvirtos rankos ir šviesių akių.

Chazarui patiko tėvas ir sūnus, kuriuos parsivedė Temudžinas. Ypač – vyresnis vyras. Chazarui jis priminė tėvą.

Klaidžiojančios Chazaro mintys nutrūko – tolyje kažkas judėjo. Vis labiau šąlant buvo nelengva susikaupti ir stebėti stovyklą. Jis nusprendė verčiau išgerti airago, negu sušalti taip, kad

nebepajėgs nė krustelėti. Jo judesiai buvo itin lėti, stengėsi, kad nesuirtų sniego danga ant delo ir gūnios.

Airagas nudegino burną, tačiau greitai jį prarijo ir pajuto, kaip iš skrandžio į plaučius ima sklisti šiluma. Totorių stovykloje kažkas vyko. Chazaras gulėjo nuo jų į vakarus, nematomas po sniego sluoksniu. Jis matė bėgiojančius žmones, o vėjui trumpam aprimus išgirdo šūksnius. Chazaras linktelėjo. Temudžinas juos užpuolė. Dabar jie sužinos, kas ten: nedidelis totorių būrys ar pasala jiems, apie kurią perspėjo Arslanas. Totoriai buvo pasirengę brangiai mokėti gindamiesi nuo būrelio plėšikų, į jų žemes atjojusių iš šiaurės. Temudžinui pavyko suburti karius iš klajoklių šeimų – jų žmonas ir vaikus jis priimdavo savo globon ir elgėsi su jais pagarbiai. Taip totoriai lediniuose tyruose padėjo Temudžinui kurti savo gentį.

Chazaras išgirdo, kaip pliaukštelėjo paleistos strėlės. Iš tokio atstumo buvo neįmanoma pasakyti, ar jos lėkė iš totorių lankų, bet tai buvo nesvarbu. Temudžinas buvo liepęs jam nesijudinant gulėti po sniegu – taip jis ir darys. Chazaras girdėjo lojant šunis ir vylėsi, kad kas nors juos iššaudys, kol jie nespėjo pulti Temudžino. Jo brolis vis dar bijo šių padarų, ir būtų negerai atskleisti naujiesiems kariams šią jo silpnybę – kai kurie jų vis dar atsargūs ir nepasitiki Temudžinu.

Chazaras nusišypsojo. Temudžinas stengėsi imti karius, turinčius žmonas ir vaikų. Kai artimieji lieka stovykloje, prižiūrimi Hiulanos, kariai jo neišduos. Apie išdavystę nebūdavo užsimenama, apie ją pagalvodavo nebent Chazaras. Jo brolis užtektinai protingas, protingesnis už juos visus.

Chazaras prisimerkė, staiga tankiau ėmė plakti širdis – jis pamatė du iš stovyklos bėgančius vyrus. Atpažino Temudžiną ir

Želmę, jie skuodė su parengtais lankais ir strėlėmis. Juos vijosi šeši totoriai, apsirengę kailiais apvedžiotais puošniais drabužiais, bėgdami jie klykė iššiepę geltonus dantis.

Chazaras nesvyravo. Jo brolis ir Želmė prabėgo pro šalį net nežvilgtelėję į jį. Chazaras truputėlį palaukė, kol totorių kariai priartės, tada pašoko iš sniego tarsi keršto dvasia ir įtempė lanką. Dvi strėlės nužudė du vyrus, jie nuvirto veidu į sniegą. Kiti, apimti baimės ir sutrikę, slystelėję sustojo. Jie būtų užgriuvę ir sudraskę Chazarą, tačiau Temudžinas ir Želmė nepaliko jo vieno. Išgirdę, kad Chazaras iššovė, abu sustojo, apsisuko, priklaupė ant kelio ir subedžiojo į sniegą savo strėles, kad būtų galima stverti kiekvieną akimirką. Jie pakirto kitus totorius. Chazarui užteko laiko paskutiniam šūviui – strėlė arčiausiam totoriui pervėrė gerklę. Totorių karys čiupo strėlę, tačiau, nespėjęs išsitraukti, pargriuvo. Žmogui mirštant, Chazarą nukrėtė šiurpas. Totorių delai buvo panašūs į Chazaro ir jo žmonių, tik šie šiauriečiai buvo keisti baltaodžiai. Atrodė, jie visai nejaučia skausmo. Tačiau mirdavo jie taip pat lengvai, kaip ožkos ir avys.

Temudžinas ir Želmė greitais peilių kirčiais ištraukė iš negyvėlių savo strėles. Darbas buvo kruvinas, ir, kai Temudžinas padavė Chazarui keletą visu ilgiu drėgnų raudonų strėlių, jo veidas buvo aptaškytas krauju. Netaręs nė žodžio, brolis patapšnojo Chazarui per petį, tada abu su Želme nusėlino į totorių stovyklą. Bėgo susirietę, jų lankai beveik siekė žemę. Chazaro širdis ėmė rimti. Strėlių vėl galėjo prireikti, taigi kruvinas strėles tvarkingai susidėjo, o lanką, kad liktų tvirtas ir sausas, rūpestingai apvyniojo riebaluotu audiniu. Tada vėl įsitaisė savo vietoje. Šaltis skverbėsi iki kaulų, vėl ėmė snigti, ir jis pasigailėjo, kad nepasiėmė daugiau airago.

– Nėra pasalos, Arslanai! – per visą totorių stovyklą suriko Temudžinas.

Ginklakalys gūžtelėjo pečiais ir linktelėjo. Tai nereiškia, kad jos niekada nebus. Jos nėra tik šį kartą. Arslanas įtikinėjo juos taip dažnai nepuldinėti totorių žemių. Jeigu Temudžinas naudosis kiekviena jų teikiama galimybe, paspęsti spąstus bus nesudėtinga.

Arslanas žiūrėjo, kaip jaunasis chanas eina tarp žuvusių vyrų gerų. Ėmė verkti moterys, o Temudžinas šypsojosi. Tai reiškė jų visų pergalę. Arslanui dar neteko pažinti žmogaus, kuris būtų toks negailestingas kaip Jesugėjaus sūnus.

Arslanas pažvelgė į tyliai krentančias snaiges, jautė jas leidžiantis ant plaukų ir blakstienų. Jis nugyveno keturiasdešimt žiemų, du jo sūnūs mirę, vienas gyvas. Žinojo – jeigu būtų vienas, likusius savo metus gyventų atsiskyręs nuo genčių, gal kur nors aukštai kalnuose, kur gyvi išlieka tik tvirčiausi. Turėdamas Želmę, jis galėjo mąstyti tik kaip tėvas. Žinojo – jaunuoliui reikia bendraamžių ir reikia susirasti žmoną, turėti savo vaikų.

Arslanas jautė, kaip per delą, kurį jis nurengė nuo žuvusio totoriaus, kanda šaltis. Jis nebuvo ketinęs vėl lįsti į pavojų – tai būtų kaip laikyti tigrą už uodegos. Matydamas, kaip Želmė garbina Temudžiną, nors šiam tik aštuoniolika metų, Arslanas nerimavo. Jis niūriai mąstė, kad jo jaunystėje chanas būdavo užgrūdintas daugelio žiemų ir mūšių. Tačiau jis neturėjo jokių priekaištų Jesugėjaus sūnums dėl drąsos. Per visus žygius Temudžinas neprarado nė vieno žmogaus. Svarstydamas, ar ilgai taip tęsis, Arslanas tyliai atsiduso.

– Kalvi, taip stovėdamas sušalsi į ragą, – už nugaros pasigirdo balsas.

Arslanas atsigręžė ir išvydo šalia stovintį Kačiuną. Temudžino brolis turėjo ramios stiprybės, tik jos nerodė. Arslanas

pripažino – vaikinas tikrai moka tyliai eiti. Buvo matęs, kaip Kačiunas šaudo, ir nė kiek neabejojo, kad tada, tarpukalnėje, iš savo slėptuvės galėjo nukauti juos visus. Visa šeima turi kažką tokio, – pagalvojo Arslanas. Jų laukia šlovė arba greita mirtis. Jis suvokė, kad abiem atvejais Želmė liks su jais.

– Nejaučiu šalčio, – išspaudęs šypseną sumelavo Arslanas.

Skirtingai negu Chazaras, Kačiunas prie jo nepriprato, tačiau jo santūrumas tirpo. Tokio pat santūrumo Arslanas matė turint daugelį atėjusiųjų į Temudžino stovyklą. Jie atėjo todėl, kad Temudžinas juos priėmė, tačiau žmonėms, tiek laiko gyvenusiems ne gentyje, buvo sunku atsisakyti senų įpročių. Žiemos buvo per daug atšiaurios, kad lengvai pasitikėtum ir ištvertum.

Arslanas matė ir tai, kad Temudžinas bendražygius renkasi labai rūpestingai. Kai kuriems reikėjo nuolat kelti dvasią, todėl Temudžinas pavesdavo juos prižiūrėti Chazarui, pasižyminčiam šiurkščiais įpročiais ir pomėgiu juokauti. Kiti negalėjo atsikratyti dvejonių, kol nepamatydavo, kaip kartu su jais savo gyvybę stumia į pavojų ir Temudžinas. Antpuolis po antpuolio, ir jie įsitikino, kad jis nejaučia baimės ir gali stoti net prieš nuogus kardus, nes *žino*, kad vienas neliks. Taigi jie sekė paskui jį. Arslanas tikėjosi, kad visų jų labui taip bus ir toliau.

– Ar jis vėl puls? – staiga paklausė Arslanas. – Totoriai to ilgiau nebepakęs.

Kačiunas truktelėjo pečiais.

– Pirmiausia išžvalgysime jų stovyklas. Dabar, žiemą, jie tingūs ir lėti. Temudžinas sako, kad puldinėti juos galime dar keletą mėnesių.

– Bet juk tu puikiai supranti, jie prisivilios mus tinkamu masalu, o kiekviename gere bus pasislėpęs karys, – pasakė Arslanas. – Ar nesupranti? Anksčiau ar vėliau pateksime į spąstus.

Jo nuostabai, Kačiunas nusišypsojo.

– Jie tėra totoriai. Manau, kiek tik jų puls, su visais susidorosim.

– Jei erzinsi juos visą žiemą, jų gali būti tūkstančiai, – atsakė Arslanas. – Prasidėjus polaidžiui, jie prieš mus gali atsiųsti visą kariuomenę.

– Gerai būtų, – tarė Chazaras. – Temudžinas mano, kad tai – vienintelis būdas suvienyti visas gentis. Jis sako, kad mums reikia priešo ir grėsmės mūsų žemėms. Aš juo tikiu.

Tarsi užjausdamas, Kačiunas patapšnojo Arslanui per petį ir nuėjo per sniegą. Ginklakaliui šis prisilietimas sukėlė tik nuostabą. Juk jis laiko tigrą ne už uodegos – laiko už ausų, o jo galva žvėries nasruose.

Prie jo tykiai kažkas priėjo, ir jis išgirdo vienintelį mylimą balsą.

– Sušalsi čia, tėve, – tarė šalia sustojęs Želmė.

Arslanas atsiduso.

– Ne iš tavęs pirmo girdžiu. Nemanykit visi, kad esu toks senas, kaip jums atrodo.

Kalbėdamas jis žvelgė į sūnų – šis jau ėjo svyruodamas. Želmė švęsdamas pergalę pasigėrė, jo akys blizgėjo. Nors Arslanas didžiavosi sūnumi, matė, kad jaunuolis vos pastovi. Kažkur netoliese Temudžinas turėtų būti surinkęs savo karo tarybą, rengiasi vėl pulti gentį, kuri nužudė jo tėvą. Kiekvienas antpuolis buvo vis drąsesnis ir sunkesnis, o naktimis dažnai visi gerdavo ir su paimtomis į nelaisvę moterimis pasitraukdavo toliau nuo stovyklos. Rytą viskas atsirūgs, bet Arslanas savo sūnui nepavydėjo naujųjų draugų. Šiaip ar taip, jo įgūdžius naudoti lanką ir kardą Temudžinas vertino. Bent to Arslanas savo sūnų išmokė.

– Ar tu nesužeistas? – paklausė Arslanas.

Želmė nusišypsojo, pasirodė nedideli balti dantys.

– Nė įbrėžimo. Aš nužudžiau tris totorius strėlėmis ir vieną kardu, traukdamas ašmenis, smūgiu iš viršaus, kaip mokei.

Jis parodė tai judesiais, ir Arslanas patenkintas linktelėjo.

– Šis smūgis tinka, jeigu priešas netekęs pusiausvyros, – atsakė jis, tikėdamasis, kad sūnus mato, kaip juo didžiuojasi. Jis nemokėjo to išreikšti. – Prisimenu, kaip jo mokiau tave, – netvirtai kalbėjo Arslanas.

Norėjo rasti daugiau žodžių, tačiau juos skyrė kažkoks atšiaurumas, ir Arslanas nežinojo, kaip jį įveikti.

Želmė žengtelėjo ir sugriebė tėvą už žasto. Arslanas pagalvojo – gal kūniško sąlyčio įprotį jis bus perėmęs iš Temudžino. Arslano kartos žmonėms atrodė, kad tai brovimasis į žmogų, ir jis visada turėdavo kovoti su noru nustumti svetimą ranką. Bet ne sūnaus. Sūnų jis per daug mylėjo, kad būtų dėl to sukęs galvą.

– Ar nori, kad likčiau su tavimi? – paklausė Želmė.

Arslanas nusijuokė prislopintu juoku, buvo justi liūdesys. Tie jaunuoliai tokie pasipūtę – tai skaudino jį, tačiau klajoklių šeimose iš jų išaugo plėšikų gauja, niekada neabejojanti savo vadu. Arslanas juto, kad juos it grandinė vis labiau sieja pasitikėjimas vienas kitu, tad būdamas blogos nuotaikos svarstydavo, ar sūnus žus anksčiau už jį.

– Aš apeisiu stovyklą ir pažiūrėsiu, ar nėra kokių netikėtumų, kurie galėtų sutrikdyti šiąnakt mūsų miegą, – atsakė Arslanas. – O tu eik.

Jis per jėgą nusišypsojo, o Želmė linksmai sukikeno – jo džiaugsmas liete liejosi. Jis nulėkė tarp baltų gerų, kur Arslanui buvo girdėti puotos garsai. Arslanas pagalvojo, kad šie totoriai toli nuo didžiosios dalies genties. Jis žinojo – totoriai ieško negailestingai juos triuškinančių užpuolikų. Suvokia tai Temudžinas ar ne, bet naujienos gali pasiekti vietinius chanus ir jie tikrai

duotų atkirtį. Į antpuolius jie negalėjo nekreipti dėmesio. Rytuose turėjo būti didžiųjų Kinijos miestų seklių, ieškančių savo priešų silpnųjų vietų.

Eidamas aplink stovyklą, Arslanas sutiko du tą patį ką jis darančius vyrus ir vėl pagalvojo apie Temudžiną. Jis turėjo pripažinti, kad jaunasis karys išklauso, nors nemėgsta prašyti pagalbos. Tai reikėtų prisiminti.

Grįždamas per gilėjantį sniegą, Arslanas išgirdo tylų kūkčiojimą, sklindantį iš medžių tankmės šalia totorių stovyklos. Nesukeldamas nė menkiausio garso, jis ėmė traukti kardą ir tarsi sustingusi statula stovėjo tol, kol ašmenys pasirodė visu ilgiu. Ten galėjo būti ir spąstai, nors jis taip nemanė. Stovyklos moterys liko geruose arba pasislėpė šalia stovyklos. Vasaros naktį jos galėtų sulaukti, kol užpuolikai pasitrauks pas savuosius, tačiau žiemos sniege tai neįmanoma.

Jeigu nebūtų buvęs užtektinai atsargus, keturiasdešimties metų būtų nesulaukęs – taigi Arslanas kardo nepaleido ir tada, kai išvydo jaunos moters veidą. Jai buvo maždaug dukart mažiau metų nei jam. Maloniai šypsodamasis, į makštį įsikišo kardą ir ištiesė ranką padėti moteriai atsikelti. Ji tik žiūrėjo išpūtusi akis, ir Arslanas tyliai nusijuokė.

– Mergaite, šiąnakt tave kas nors turės sušildyti po antklodėmis. Manau, geriau tau likti su manimi, o ne su kokiu jaunesniu. Mano metų vyrai ne tokie atkaklūs, bent iš pradžių.

Didžiuliam jo pasitenkinimui, jaunoji moteris susijuokė. Arslanas svarstė, ar tarp žuvusiųjų nėra jos artimųjų, ir priminė sau, kad, jeigu norės gerai išsimiegoti, turės gerai paslėpti savo peilius. Jis girdėjo apie ne vieną vyrą, kurį nužudė švelniai besišypsanti belaisvė.

Moteris padavė jam ranką, jis pastatė ją ant kojų, paskui užsimetė ant peties. Eidamas atgal per stovyklą, švelniai plekšnojo

jai per užpakaliuką. Ėjo sau tyliai niūniuodamas, kol susirado gerą su krosnimi ir šilta lova – priedangą nuo minkštai krentančio sniego.

Išgirdęs, kiek nužudyta totorių, Temudžinas patenkintas sugniaužė kumštį. Lavonai nekalba, tačiau jų per daug, kad būtų buvęs medžiotojų būrys, ir dar vidurziemį. Kačiunas manė, kad tai į juos panašūs plėšikautojai.

– Mes pasiimsime jų žirgus ir parsivesime sau, – pasakė Temudžinas bendražygiams.

Ratu ėjo airagas, ir visų nuotaika buvo džiugi. Netrukus jie pasigers ir ims dainuoti, gal įsinorės moterų, nors tikėtis ko nors šioje tuščioje stovykloje buvo neverta. Temudžinas nusivylė pamatęs, kad dauguma moterų čia tvirtos senės, kurias galima pasiimti į negyvenamas vietas, kad jos virtų ir siūtų, o ne keltų aistrą. Jis dar privalėjo surasti žmoną Chazarui arba Kačiunui. Kaip chanui, jam reikėjo kuo daugiau ištikimų šeimų greta.

Senes klausinėjo apie stovyklos vyrus, bet, aišku, jos sakė nieko nežinančios. Temudžinas žiūrėjo į vieną ypač raukšlėtą senę, maišančią puodą avienos gere, kurį pasirinko sau. Nusišypsojo pagalvojęs, kad maisto pirma paragauti turėtų kas nors kitas.

– Ar turi viską, ko reikia, motin? – paklausė jis.

Moteris žvilgtelėjo į jį ir pabrėžtinai nusispjovė ant grindų. Temudžinas garsiai nusijuokė. Viena didžiųjų gyvenimo tiesų ta, jog, kad ir kaip siaustų vyras, jį visada galima sutramdyti jėga, tačiau niekas negali sutramdyti įtūžusios moters. Ko gero, prieš valgant reikia jai liepti paragauti maisto pačiai. Jis pasižiūrėjo į kitus ir liko patenkintas.

– Jeigu nė vieno neapsnigo, yra dvidešimt septyni negyvėliai, – pasakė jis. – Tarp jų senė, kurią nušovė Kačiunas.

– Ji puolė mane su peiliu, – užsigavęs atsakė Kačiunas. – Jei būtumėt ją matę, taip pat būtumėt šovę.

– Ką gi, tada ačiū dvasioms, kad tavęs nesužeidė, – nutaisęs rimtą veidą, pasakė Temudžinas.

Išgirdęs, kaip sukikeno vyrai, Kačiunas užvertė galvą. Čia pat stovėjo Želmė apsnigtais pečiais ir trys broliai, kurie prisidėjo prie jų tik prieš mėnesį. Jie buvo tokie žali, kad galėjai ant jų užuosti samanas, tačiau Temudžinas pasirinko juos, kad būtų šalia pirmąsias nedarnaus mūšio sniege akimirkas. Metęs žvilgsnį į juos, Kačiunas susižvalgė su Temudžinu. Užteko vyresniajam broliui vos linktelėti, ir Kačiunas ėmė juos laikyti saviškiais, priėmė nuoširdžiai, nes jie jau pasirodė, kas esą. Visi trys šypsodamiesi žvalgėsi aplinkui, be galo džiaugdamiesi savo pirmąja pergale šiame žygyje. Ant viryklės buvo karšto airago, kiekvienas jo gurkšnojo tiek, kiek reikėjo apšilti, kol troškinys grąžins jėgas pavargusiems sąnariams. Jie užsidirbo maisto, ir visų nuotaika buvo puiki.

Temudžinas kreipėsi į vyriausiąjį, neaukštą vikrų vyrą labai tamsia oda ir pasišiaušusiais plaukais. Jis buvo iš kvirajų genties, tačiau susipyko su chano sūnumi ir turėjo kuo greičiau su broliais išjoti, kol neprasiliejo kraujas. Temudžinas juos visus pasveikino.

– Batu, manau, laikas parvesti mano brolį Chazarą iš šalčio. Šiąnakt daugiau netikėtumų nebus.

Batu atsistojo, ir Temudžinas pasisuko į Želmę.

– Tikiuosi, tavo tėvas apžiūri stovyklą?

Padrąsintas Temudžino šypsenos, Želmė linktelėjo.

– Taip ir maniau, – pasakė Temudžinas. – Jis uolus žmogus. Ko gero, geriausias iš mūsų visų.

Patenkintas Želmė lėtai linktelėjo. Temudžinas senajai totorei parodė nešti valgyti. Ji aiškiai nenorėjo paklusti, tačiau, gerai pagalvojusi, atnešė jam didelį garuojančio troškinio davinį.

– Ačiū, motin, – dėdamasis valgį į burną pasakė Temudžinas. – Skanu. Manau, nėra nieko skanesnio kaip kito žmogaus maistas jo gere. Jei turėčiau gražią jo žmoną ir dukteris pasismaginti, daugiau nieko netrūktų.

Jo žmonės, gavę maisto, atsikrenkštė ir ėmė ryti kaip žvėrys. Kai kurie iš jų, ilgai gyvendami atsiskyrę, beveik sulaukėjo, tačiau Temudžinas vertino jų laukinumą. Jie ne iš tų, kurie svarstytų, ar verta vykdyti jo įsakymus. Jei jis liepdavo žudyti, jie žudė tol, kol rankos išsikruvindavo iki alkūnių, kad ir kas būtų pastojęs kelią. Kai jis atkeliavo su savo šeima į šiaurę, rado juos išblaškytus. Žvėriškiausi gyveno atskirai, o vienas ar du panėšėjo į pasiutusius šunis, tad jais nebuvo galima pasitikėti. Tuos jis išvedė iš gerų ir pirmuoju Arslano nukaltu kardu greitai nužudė.

Valgydamas Temudžinas prisiminė mėnesius, kai grįžo į šeimą. Tada nebūtų net pamanęs, ko ištroškę žmonės aplinkui ir kaip jiems reikia, kad kas nors juos vėl priimtų į gentį. Ne visada viskas klojosi puikiai. Viena šeima prisidėjo tik todėl, kad naktį juos apvogtų, ir išsinešė kiek tik pakėlė. Temudžinas su Kačiunu juos susekė ir parnešė pavogtus daiktus į stovyklą, kad visi juos pamatytų, o tą šeimą paliko žvėrims. Pas jį atėjusiems žmonėms nebebuvo kelio į senąjį gyvenimą. Žinodamas, ką priima, Temudžinas suprato: jis negali pasirodyti esąs silpnas, kitaip jie sudraskytų jį į gabalus.

Kartu su Batu įėjo Chazaras, pūsdamas į rankas ir trindamas jas, kad sušiltų. Tyčia kuo arčiau Temudžino ir Kačiuno nusipurtė sniegą. Tie nusikeikė ir bandė dengtis nuo minkšto sniego kąsnių, lekiančių į visas puses.

– Ir vėl mane užmiršai? – paklausė Chazaras.

Temudžinas papurtė galvą.

– Ne, ką tu. Jeigu dabar, kai viskas nurimo, jie būtų paskutinį kartą puolę, tu būtum buvęs mano slaptas ginklas.

Chazaras pažvelgė į brolius ir nusisuko pasiimti savo dubenėlio troškinio. Tuo metu Temudžinas pasilenkė prie Kačiuno ir sušnibždėjo:

– Buvau pamiršęs, kad jis lauke.

Jis šnibždėjo garsiai, kad visi girdėtų.

– Žinojau! – suriaumojo Chazaras. – Aš beveik mirtinai sušalau, nors nuolat kartojau sau: „Temudžinas nepaliks tavęs vieno, Chazarai. Jis pasirodys bet kurią akimirką ir pakvies tave į šilumą."

Visi apstulbę žiūrėjo, kaip Chazaras įsikiša ranką į kelnes ir kažko ten ieško.

– Atrodo, mano kamuoliukai visai sušalo, – gailiai pasakė jis. – Ar tai įmanoma? Ten tik gabalas ledo.

Girdėdamas jo nelaimingą balsą, Temudžinas juokėsi taip, kad vos neišpylė savo valgio.

– Tu susitvarkei puikiai, broli. Į tą vietą nebūčiau siuntęs žmogaus, kuriuo nepasitikiu. Argi negerai, kad ten buvai?

Jis papasakojo apie besivijusius totorių karius, kuriuos nukovė Chazaras ir Želmė. Airagui sušildžius kraują, visi ėmė pasakoti savo nutikimus. Kai kurie pasakojimai buvo juokingi, kiti niūrūs ir šiurpūs, į šiltą gerą atnešę žiemos žvarbos. Jie neskubėdami dalijosi savo patyrimais. Skirtingai nuo Jesugėjaus sūnų, mažajam Batu vaikystėje neteko mokytis šaudyti iš lanko, bet jis žaibiškai švaistėsi peiliu ir tvirtino, kad į jį negali pataikyti strėlė, jei tik jis spėja pamatyti, kaip ją iššauna. Želmė su kardu ir lanku kovėsi kaip jo tėvas, taip ramiai ir užtikrintai, kad Temudžinas pasvarstė, ar nepaskyrus jo antru po savęs. Želme buvo galima

pasikliauti, ir Temudžinas dėkojo dvasioms už tėvą ir sūnų, ir visus, kurie atėjo po jų.

Daug kartų jis sapnavo save toje dvokiančioje duobėje, laukiantį, kada jį nužudys. Kartais sapnuodavo nesužeistą, sveiko kūno. Kartais kūnas būdavo randuotas arba skaudėjo, kraujavo atviros žaizdos. Kaip tik ten jam atėjo keista mintis, dabar deginte deginanti iš vidaus. Čia, tyruose, yra tik viena gentis. Nesvarbu, kaip jie save vadina – vilkais, olchunais ar begenčiais klajokliais, visi kalba ta pačia kalba, yra to paties kraujo. Tačiau jis suprato: lengviau virve apjuosti žiemos rūką, negu po tūkstančio metų nesantaikos visas tas gentis sujungti į vieną. Jis padarė pradžią, deja, to per mažai.

– Taigi, ką darysime suskaičiavę mūsų naujus žirgus ir gerus? – pertraukdamas brolio mintis paklausė Kačiunas.

Kiti, norėdami išgirsti atsakymą, nustojo kramtyti.

– Manau, kitam antpuoliui galėtų vadovauti Želmė, – pasakė Temudžinas.

Arslano sūnus išsižiojęs pakėlė akis nuo valgio.

– Noriu, kad juos sutriuškintum, – pasakė jam Temudžinas. – Saugok mūsų karius nuo pavojaus, bet jei rasi nedidelį būrį, sunaikink jį mano tėvo atminimui. Jie – ne mūsų žmonės. Jie – ne mongolai, kaip mes. Tegu mums stiprėjant totoriai mūsų bijo.

– Tu dar kažką turėjai galvoje? – šypsodamasis paklausė Kačiunas.

Jis pažinojo savo brolį.

Temudžinas linktelėjo.

– Atėjo laikas grįžti pas olchunus ir pareikalauti savo žmonos. Ir tau reikia geros moters. O Chazaras sako, kad jam reikia blogos. Mums visiems reikia vaikų, kad pratęstume giminę. Dabar, išvydę mus, jie nebesišaipys.

– Želme, aš išvyksiu keletui mėnesių, – žiūrėdamas į Arslano sūnų pasakė Temudžinas.

Jo geltonos akys nemirksėjo, ir Želmė negalėjo ilgai išlaikyti jų žvilgsnio.

– Parsivesiu daugiau žmonių padėti mums, jau žinau, kur jų rasti. Kol manęs nebus, jūs turite nuleisti totoriams kraujo, kad jie bijotų ateinančio pavasario.

Želmė ištiesė rankas, ir juodu, patvirtindami susitarimą, suėmė vienas kitą už dilbių.

– Būsiu jų siaubas, – pasakė Želmė.

Temstant Temudžinas stovėjo linguodamas šalia gero, kurį pasirinko Arslanas, ir patenkintas klausėsi iš vidaus sklindančių garsų – galų gale ginklakalys susirado, kas padėjo jam atsikratyti įtampos. Temudžinui tokio santūraus žmogaus iki šiol neteko sutikti. Išskyrus tėvą, nebuvo ir tokio, su kuriuo jis geriau jaustųsi mūšyje. Galbūt todėl, kad Arslanas buvo iš tos kartos, Temudžinas jautė – meistrą jis gerbia be jokių išlygų ar pastangų rodyti savo pranašumą žodžiu ar elgesiu. Prieš sutrukdydamas mylėtis, Temudžinas padvejojo, tačiau, kai sprendimas priimtas – į pietus ketino išvykti kuo anksčiau, norėjo paklausti, ar Arslanas jos kartu.

Paklausti buvo ne taip paprasta. Kiekvienas matė, kaip Arslanas švilpiant strėlėms saugo savo sūnų. Versdamas palikti Želmę vieną šaltoje šiaurėje, jis išbandys Arslano ištikimybę. Temudžinas neabejojo, kad Arslanas bandymą atlaikys. Galų gale jo žodis – geležis. Buvo bekeliąs ranką belsti į duris, bet apsigalvojo. Tegu ginklakalys pasimėgauja ramybe ir malonumais. Rytą jie jos atgal į pietus. Pagalvojęs apie vaikystės kalvas, Temudžinas pajuto kartėlį – jis sūkuriavo tarsi riebalai vandens paviršiuje. Ta žemė prisimena viską.

XXI
SKYRIUS

Temudžinas ir Arslanas jojo žolės jūra. Arslanas nustebo supratęs, kad jam patinka tarp jų tvyranti tyla. Jie kalbėjosi visą naktį prie laužo, paskui mankštinosi su kardais, kol išpylė prakaitas. Temudžino kardas buvo puikiai padirbdintas, jame buvo griovelis kraujui, todėl traukiamas iš žaizdos neužkliūdavo. Temudžinui šį kardą nukalė Arslanas. Jis pamokė, kaip prižiūrėti ašmenis ir, kad nerūdytų, plieną tepti riebalais. Kol Temudžinas įprato prie Arslano kardo, dešinės jo rankos raumenys išsipūtė – kaip gūbriai. Arslanas jį mokė, ir meistriškumas augo kasdien.

Kai jodamas nemąstė, laikas bėgo ramiai, be rūpesčių. Arslanas jautėsi tarsi keliautų su Želme, tad kelionė jo nevargino. Jis žiūrėdavo, kaip Temudžinas joja šiek tiek priekyje arba žvalgosi nuo kalvos, ieškodamas geriausio kelio į pietus. Kiekvienas jaunojo raitelio judesys rodė ramų pasitikėjimą savimi. Arslanas mąstė apie likimo posūkius, kurie leido jam išgelbėti Temudžiną nuo vilkų genties. Jų mažoje stovykloje visi jį vadino chanu, nors jų buvo vos dvidešimt vyrų ir saujelė moterų bei vaikų. Temudžinas tarp jų vaikščiojo jausdamas savo vertę, o jie puldavo ir vieną po kito laimėjo mūšius. Kartais Arslanas pasvarstydavo: ką jis paleido nuo saito?

Nuo to laiko, kai sužinojęs apie tėvo sužeidimą Temudžinas su Basanu paliko olchunų stovyklą, gentis kraustėsi daugybę kartų. Vien pasiekti žemę apie Raudonąjį kalną prireikė dviejų mėnesių, o kur rasti olchunus, Temudžinas nežinojo. Jie galėjo vėl iškeliauti į pietus kaip prieš keletą metų – tada rasti jų būtų neįmanoma. Arslanas matė, kaip po kiekvieno pokalbio su sutiktais klajokliais ir piemenimis bandant ką nors sužinoti jo jaunasis bendražygis vis labiau nerimauja.

Prijoti prie nepažįstamų su Arslanu Temudžinui būdavo nelengva. Net tada, kai jis savo lanką pririšdavo prie balno ir iškeldavo rankas, juos sutikdavo įtempti lankai ir baimingos vaikų akys. Temudžinas nulipdavo nuo žirgo pasikalbėti su begenčiais žmonėmis, nors ne vienas, pamatęs jį su Arslanu, šuoliavo tolyn. Kai kuriuos jis pasiuntė į šiaurę, savo vardu pažadėdamas, kad juos ten gražiai priims. Jis nežinojo, ar jie patikėdavo. Paieškos atrodė beviltiškos, tačiau kartą viena bebaimė senė, išgirdusi genties vardą, linktelėjo ir parodė į rytus.

Jodamas žemėmis, kurias pažinojo nuo vaikystės, Temudžinas nerimo. Jis klausinėjo ir apie vilkus, kad išvengtų netikėto susitikimo su jais. Elukas buvo kažkur šiuose plotuose, tad nepasirengęs susidurti su jų medžiotojų būriu Temudžinas neturėjo jokio noro. Jis žinojo, kad su jais kada nors suves sąskaitas, bet tai bus tik tada, kai surinks tiek karių, kad per vilkų gerus jie galėtų praūžti tarsi vasaros audra.

Joję dar mėnesį, jie išvydo didžiulę olchunų stovyklą. Temudžinas, apimtas prisiminimų, sustabdė žirgą. Stovyklos pakraštyje pakilo dulkių debesis – tarsi vapsvų spiečius jų link pasileido raiteliai.

– Kai jie prijos, neliesk kardo, – sumurmėjo jis Arslanui.

Ginklakalys susilaikė nenusiviepęs – juk tai aišku ir be perspėjimo. Balne jis sėdėjo tarsi akmeninis. Temudžino žir-

gas bandė grybštelti nurudavusios žolės kuokštą, bet Temudžinas pliaukštelėjo jam per sprandą ir įtempė pavadį. Savo tėvą Temudžinas prisiminė taip aiškiai, kad atrodė, jog jis šalia. Jo jausmų niekas nepamatys – veidas liks it kaukė. Už tokį veidą Jesugėjus jį būtų pagyręs.

Arslanas pajuto permainą – matė, kaip įsitempė jaunuolio pečiai, pakito sėdėsena ant žirgo. Žmogaus praeityje visada daug skausmo, pagalvojo Arslanas, sutelkęs valią nusiramino ir laukė, kol šaukiantys, rodantys savo šaunumą kariai priartės.

– Kas bus, jei jie nesutiks jos atiduoti? – paklausė Arslanas.

Temudžinas pažvelgė į meistrą, ir šis, veriamas šalto geltonų akių žvilgsnio, pasijuto keistai. Kas tas vaikinas, kad gali jį taip paveikti?

– Be jos aš neišjosiu, – atsakė Temudžinas. – Jei norės mane išvaryti – bus kraujo.

Susirūpinęs Arslanas linktelėjo. Jis prisiminė, kai pačiam buvo aštuoniolika, bet tie nutrūktgalviški metai seniai praėjo. Nuo jaunystės jis daug ko išmoko ir nesutiko nė vieno žmogaus, kuris įveiktų jį kardu arba lanku, nors manė, kad toks žmogus yra. Jis negali būti toks kaip Temudžinas – šaltas, visiškai abejingas mirčiai. Toks gali būti tik labai jaunas žmogus. Be to, jis turi sūnų.

Arslanas neparodė, kokia vidinė kova jame vyksta, o tuo metu prie jų priartėjo olchunų kariai, taigi jis išmetė iš galvos visas mintis ir nurimo.

Šuoliuodami artyn su įtemptais lankais ir nutaikytomis strėlėmis, kariai klykė. Taip jie norėjo padaryti įspūdį, tačiau nei Arslanas, nei Temudžinas nekreipė dėmesio. Arslanas matė, kaip vienas karys, pažvelgęs į Temudžiną, stipriai truktelėjo pavadį. Staiga sustabdytas žirgas vos nesuklupo, apstulbusio kario veidas įsitempė.

– Tai tu, – pasakė raitelis.

Temudžinas linktelėjo.

– Atvykau savo žmonos, Koke. Sakiau – kai tik galėsiu, atvyksiu.

Arslanas matė, kaip olchunų karys atsikrenkštė ir nusispjovė ant žemės. Spustelėjęs kulnais savo išdarą, jis prijojo arčiau, taip arti, kad galėtų pasiekti Temudžiną. Šis nesijaudindamas žiūrėjo, kaip Kokė išblyškusiu, pykčio perkreiptu veidu pakėlė ranką jam trenkti.

Savo žirgą arčiau privarė ir Arslanas. Žaibiškai išsitraukęs kardą, nutaikė jį taip, kad aštrus kaip skustuvas smaigalys atsidūrė prie pat Kokės gerklės. Pasigirdo kitų karių pikti šūksniai. Jie įtempė savo lankų temples, tačiau Arslanas į juos net nepažvelgė, tarsi čia jų nė nebūtų. Jis laukė, kol Kokė mirkčiodamas atgręžė į jį liguistos baimės kupinas akis.

– Jūs nepaliesite chano, – tyliai pasakė Arslanas. Akies krašteliu jis stebėjo kitus karius ir matė, kad vienas lankas įtemptas labiau negu kiti. Mirtis buvo taip arti, ją galėjai justi ore. Atrodė, laikas sustojo.

– Koke, kalbėk atsargiai, – šypsodamasis perspėjo Temudžinas. – Jei kas nors iš tavo žmonių šaus, tu mirsi pirmiau už mus.

Arslanas suprato, kad Temudžinas taip pat mato įtemptą lanką, ir vėl nusistebėjo jo ramumu.

Kokė atrodė tarsi statula, nors jo žirgas išsigandęs trypčiojo. Nenorėdamas, kad gerklę jam perpjautų dėl staiga pašokusio žirgo, Kokė tvirčiau suspaudė pavadį.

– Jei nužudysi mane, jus sudraskys į gabalus, – pašnibždomis tarė jis.

Temudžinas jam nusišypsojo.

– Taip ir bus, – atsakė, bet daugiau niekuo nenorėjo padėti.

Nors jis šypsojosi, giliai viduje niršo. Jis neturėjo kantry-

bės kęsti atvykėlių žeminimo apeigos. Ypač atliekamos šių žmonių.

– Patrauk kardą, – liepė Kokė.

Jo garbei reikia pasakyti, kad kalbėjo jis ramiu balsu, tačiau Temudžinas matė, kaip, nepaisant vėjo, jo kaktą išpylė prakaitas – ką gi, taip būtų kiekvienam, kas atsidurtų prie mirties slenksčio. Jis stebėjosi, kodėl pats nejaučia baimės – nebuvo nė menkiausio jos pėdsako. Staiga sugrįžo blankus paukščio, sparnais daužančio jam veidą, prisiminimas, ir jis pasijuto nesusijęs su tuo, kas čia vyksta, visiškai saugus. Jis pagalvojo, kad gal tėvo dvasia vis dar prižiūri jį.

– Pasveikink mane atvykusį į savo stovyklą, – pasakė Temudžinas.

Kokės žvilgsnis nuo Arslano peršoko prie seno pažįstamo. Temudžinas suprato – Kokė yra nepavydėtinoje padėtyje, jam tenka rinktis: nusileisti ir dėl to patirti pažeminimą, arba žūti.

Temudžinas ramiai laukė. Jis apžvelgė visus aplinkui, ilgai žiūrėjo į karį, laikantį įtempto lanko strėlės galą prie pat ausies. Karys buvo pasirengęs šauti, todėl Temudžinas, norėdamas parodyti, kad tai mato, staigiai vos kilstelėjo smakrą.

– Sveikas atvykęs į stovyklą, – sušnibždėjo Kokė.

– Garsiau, – liepė Temudžinas.

– *Sveikas atvykęs* į stovyklą, – pro sukąstus dantis pakartojo Kokė.

– Nuostabu, – tarė Temudžinas. Jis pasisuko balne į žmogų, kuris tebelaikė įtempęs lanką.

– Jei paleisi strėlę, aš ją ištrauksiu ir suvarysiu tau į gerklę, – pasakė kariui.

Karys sumirksėjo. Temudžinas nenusuko akių, kol adatos smailumo strėlės antgalis kone droviai nusileido. Už nugaros girdėjo, kaip Arslanui nuleidus kardą Kokė atsiduso. Temudži-

nas giliai atsikvėpė ir, savo nuostabai, suprato, kad visa tai jam patinka.

– Ką gi, jojam kartu, Koke, – plekšnodamas pusbroliui per nugarą pasakė jis. – Aš atvykau žmonos.

Ar galima eiti į stovyklą neaplankius olchunų chano, nebuvo nė klausimo. Temudžinas prisiminė, kaip Jesugėjus ir Sansaras stengdavosi parodyti, kuris viršesnis chanas. Jis ėjo pakelta galva ir nejuto jokios gėdos, kai Kokė jį vedė į Sansaro gerą stovyklos viduryje. Temudžinas buvo daug pasiekęs kovose su totoriais, bet dar neprilygo Sansarui, kaip kadaise jo tėvas. Geriausiu atveju jis karo vadas, plėšikautojas, bet ne tokio lygio, kad jį visur pripažintų. Temudžinas suprato – jei atsidurs dar žemesnėje padėtyje, kiti eis kartu tik dėl jo tėvo atminimo, ir tai ne visada.

Nulipę nuo žirgų, juodu su Arslanu padavė pavadžius, kad juos nuvestų. Lankus pasiliko. Nuo tada, kai jie matėsi, Kokė tapo tikru vyru, ir Temudžinui buvo įdomu, kaip chanui artimi kariai pažiūrės į pusbrolio teisę eiti į chano gerą vien sumurmėjus keletą žodžių. Temudžinas suprato, kad Kokė iškilo, ir svarstė, kokia Kokės tarnyba pas olchunų chaną.

Kokei negrįžtant, Temudžiną vėl užplūdo prisiminimai, jis staiga sukikeno, pažadindamas Arslaną iš nebylios įtampos.

– Tie žmonės kaip visada verčia mane laukti, – tarė Temudžinas. – Bet aš kantrus, ar ne, Arslanai? Aš pakeliu jų įžeidimus labai nuolankiai.

Jo akyse blykstelėjo ne linksmumas, o kažkas kita, ir Arslanas nulenkė galvą. Šioje stovykloje Temudžinas vos tvardėsi, nors jo įtampos nebuvo matyti. Arslanas bijojo, kad čia juos gali pražudyti išsprūdęs neapgalvotas žodis.

– Savo tvardymusi tu darai garbę tėvui, – tyliai pasakė jis. – Žinai, kad tvardaisi ne iš silpnumo, o dėl to, kad esi stiprus.

Temudžinas piktai žvilgtelėjo į jį, tačiau, atrodė, Arslano žodžiai jį nuramino. Arslano veide dėl to neatsirado palengvėjimo – Temudžinas daug ką geba, bet vis dėlto jam tik aštuoniolika. Su kreiva šypsena pagalvojo, kad kelionei į pietus Temudžinas pasirinko gerą bendražygį. Jie pateko į baisų pavojų, o Temudžinas, kaip kiekvienas tokios padėties išdidus jaunuolis, greitas įsižeisti. Arslanas pasirengė būti ta raminamąja jėga, kurios dabar reikėjo, tai suprato ir Temudžinas blaiviai mąstydamas.

Kokė grįžo negreitai, kiekvienas jo judesys rodė šaltą panieką.

– Mano viešpats Sansaras priims jus, – pasakė jis. – Tačiau turite atiduoti ginklus.

Temudžinas jau žiojosi prieštarauti, tačiau Arslanas spragtelėjęs pirštais atsegė savo kardo makštį ir įspraudė kardo rankeną Kokei į delną.

– Gerai saugok jį, vaikine, – tarė jam Arslanas. – Per visą gyvenimą nepamatysi tokios kokybės.

Kokė negalėjo ištverti nepasvėręs kardo rankoje, tačiau viską sugadino Temudžinas – jis į Kokės rankas įspraudė savąjį, taip pat Arslano nukaltą kardą, todėl Kokei liko ir jį paimti arba būtų abu kardus išmetęs ant žemės. Atidavęs kardą, Temudžinas pajuto, kokia tuščia jo ranka, ir nenuleido akių nuo ginklų, kai Kokė žengtelėjo atgal.

Arslaną prie durų sustabdė chano sargybinis. Arslanas plačiai išskėtė rankas ir leidosi apieškomas, tačiau stovėjo anaiptol ne nuolankiai, ir Temudžinas prisiminė, kaip prieš šuolį sustingsta gyvatė. Ir sargybinis tai pajuto, todėl apžiūrėjo kiekvieną kardų meistro kūno dalelę, net delo rankogalius ir kulkšnis.

Temudžinui teko elgtis taip pat. Per kratą jo veide nebuvo matyti jokios išraiškos, nors viduje ėmė virti. Jis nemėgo tų žmonių, tačiau didžiausia jo svajonė buvo iš visų aplinkui gyvenančių genčių sukurti naują didelę gentį. Olchunai liks nuošalyje, kol jiems bus nuleista kraujo.

Baigę kratą, sargybiniai nėrė pro duris, o Temudžinas mintimis vėl grįžo į naktį, kai sužinojo apie tėvo sužeidimą. Nušveistos medinės grindys buvo tos pačios, ir Sansaras neatrodė pasikeitęs po praėjusių metų.

Jiems įėjus, olchunų chanas sėdėjo kaip sėdėjęs. Jo tamsios akys į atvykėlius žvelgė kaip patenkinto, viskuo persisotinusio žmogaus.

– Man garbė būti pas jus, viešpatie, – aiškiai ištarė Temudžinas.

Sansaras nusišypsojo. Jo oda susiraukšlėjo tarsi pergamentas.

– Nemaniau, kad vėl pamatysiu tave čia, Temudžinai. Tavo tėvo mirtis buvo nuostolis visiems mūsų žmonėms, visoms gentims.

– Dar iki galo neatlyginta tiems, kurie jį išdavė, – atsakė Temudžinas.

Sansarui savo soste palinkus į priekį, Temudžinas pajuto vos pastebimą įtampą. Atrodė, Sansaras laukia kažko daugiau. Tylai tapus nebepakeliamai, Sansaras nusišypsojo.

– Girdėjau apie tavo puldinėjimus šiaurėje, – šnypščiančiu balsu pasakė chanas gero prieblandoje. – Tavo vardas garsėja. Manau, tavo tėvas tavimi didžiuotųsi.

Temudžinas, nežinodamas, ką atsakyti, nuleido akis.

– Manau, pas mane atėjai ne pasigirti susirėmimais su keletu plėšikų, – kalbėjo toliau Sansaras.

Jo balsas skambėjo taip, tarsi būtų turėjęs kėslų, tad Temudžinas pajuto prarandąs pusiausvyrą. Tačiau atsakė ramiai.

– Atvykau to, kas man pažadėta, – tarė žiūrėdamas Sansarui tiesiai į akis.

Sansaras akimirką apsimetė sutrikęs.

– Merginos? Bet tada tu buvai chano sūnus, vienas iš tų, kurie galėjo paveldėti vilkus. Dabar viskas kitaip.

– Visai ne, – atsakė Temudžinas.

Sansaras sumirkčiojo, jo žvilgsnis tapo patenkintas. Jis jautė malonumą, tad Temudžinas ėmė svarstyti, ar jam bus leista išvykti gyvam. Chano gere buvo du kardais ginkluoti kariai. Šalia chano nulenkta galva stovėjo Kokė. Žvilgtelėjęs Temudžinas sumetė, kad jo laikomus kardus galima atimti. Jo pusbrolis tebėra kvailys.

Temudžinas prisivertė nusiraminti. Jis atvyko ne tam, kad mirtų šiame gere. Jam teko matyti, kaip Arslanas žudo plikomis rankomis, tad manė, kad pradžioje jie galėtų pasipriešinti, tačiau kariams subėgus viskas būtų baigta. Temudžinas atmetė šią mintį. Nei dabar, nei kada nors Sansaras nebus vertas Temudžino gyvybės.

– Tai ką, olchunai nesilaiko žodžio? – paklausė jis tyliai.

Sansaras giliai įkvėpė su švilpesiu traukdamas orą pro dantis. Jo sargybiniai sujudėjo, čiupo kardus už rankenų.

– Tik jaunas gali taip nerūpestingai elgtis su savo gyvybe – įžeisti mane mano paties namuose, – tarė Sansaras.

Jo žvilgsnis nukrypo į Kokę ir paaštrėjo, kai sustojo ties kardais.

– Ką gali menkas plėšikėlis pasiūlyti už vieną olchunų moterį? – paklausė Sansaras.

Jis nepastebėjo, kaip, norėdamas nuslėpti pasipiktinimą, akimirksnį užsimerkė Arslanas. Šį kardą jis turi daugiau kaip dešimt metų, tai geriausias jo padarytas kardas. Tačiau daugiau jie nieko negali pasiūlyti. Staiga Arslanas pagalvojo: ar Temudžinas suprato, ko iš jų norima? Nusprendė nieko nesakyti.

Temudžinas atsakė ne iš karto. Sansaro sargybiniai į jį žiūrėjo, kaip žiūrima į pavojingą šunį, kuris tuoj turėtų iššiepti nasrus ir už tai būti nudobtas.

Temudžinas atsiduso. Pasirinkimo nebuvo, tad jis net nežvilgtelėjo į Arslaną, klausdamas jo leidimo.

– Siūlau nuostabų kardą, kurį nukalė žmogus, neturintis lygių visose gentyse, – atsakė jis. – Ne kaip užmokestį, bet kaip dovaną mano motinos artimųjų garbei.

Sansaras maloningai linktelėjo galvą ir pakvietė Kokę prieiti. Temudžino pusbrolis nustojo šypsotis ir atkišo abu kardus.

– Atrodo, aš turiu iš ko pasirinkti, Temudžinai, – šypsodamasis tarė Sansaras.

Nusiminęs Temudžinas žiūrėjo, kaip Sansaras pirštais liečia drožinėtas rankenas, nykščiais trina kaulą ir varį. Net gero prietemoje buvo matyti, kokie jie nuostabūs, ir Temudžinas prisiminė savo tėvo kardą, kurį iš jo atėmė pirmiausia. Įsivyravusioje tyloje jis pagalvojo apie savo pažadą broliams ir, nespėjus Sansarui prabilti, pasakė:

– Be žadėtos moters, aš noriu dar dviejų – į žmonas savo giminėms.

Sansaras gūžtelėjo pečiais, iš makšties ištraukė Arslano kardą ir pakėlęs ėmė žiūrėti išilgai geležtės.

– Temudžinai, jei padovanosi abu kardus, su tavo siūlymu sutiksiu. Mūsų geruose per daug merginų. Tu gali pasiimti Šolojaus dukterį, jei tik ji sutiks. Ji jau seniai mums kaip dieglys šone. Niekas negalės sakyti, kad olchunai nesilaiko savo pažadų.

– Ir dar dvi, jaunas ir stiprias, – spaudė Temudžinas.

Pasidėjęs kardus ant kelių, Sansaras ilgai į jį žiūrėjo. Galų gale nepatenkintas linktelėjo.

– Tavo tėvo atminimui, aš tau duosiu dvi olchunų dukras, Temudžinai. Jos sustiprins jūsų giminę.

Temudžinui norėjosi ištiesti ranką ir stverti chaną už sudžiūvusios gerklės. Jis nusilenkė, o Sansaras nusišypsojo.

Kaulėtomis rankomis Sansaras glostė ginklus, jo žvilgsnis tapo išsiblaškęs, atrodė, jis beveik pamiršo priešais stovinčius vyrus. Tingiai mostelėjo, kad abu išvestų. Sargybiniai išvedė juos į šaltą orą, ir Temudžinas, jausdamas, kaip daužosi širdis, giliai įkvėpė.

Arslano veidas buvo įsitempęs iš pykčio, tad Temudžinas prisilietė prie jo riešo. Arslanas vos nepašoko, tačiau Temudžinas liko ramus, nors jautė, kaip vidinė Arslano jėga tai įsitempia kaip spyruoklė, tai atsileidžia.

– Tai didesnė dovana, negu tau atrodo, – pasakė Arslanas.

Žiūrėdamas, kaip už jų ateina Kokė tuščiomis rankomis, Temudžinas papurtė galvą.

– Kardas viso labo tėra kardas, – atsakė.

Arslanas šaltai pažvelgė į jį, bet Temudžinas nė nemirktelėjo.

– Tu mums abiem padarysi geresnių.

Tada atsisuko į Kokę, kuris jų pokalbio klausėsi susižavėjęs.

– Pusbroli, vesk pas ją.

Nors olchunų gentis nuo tada, kai Temudžinas buvo jų stovykloje, daug keliavo, atrodė, kad Šolojaus ir jo šeimos padėtis išliko ta pati. Kokė nuvedė Temudžiną ir Arslaną į stovyklos pakraštį, prie to paties lopyto ir tąisyto būsto, kurį Temudžinas prisiminė. Nors čia jis praleido tik keletą trumpų dienų, tas laikas jo atmintyje buvo gyvas. Tik prisivertęs, Temudžinas atsikratė savo prisiminimų. Tada jis buvo dar beveik vaikas. Dabar, jau vyras, jis svarstė, ar Bortė džiaugsis jam sugrįžus. Jeigu jam nesant ji būtų ištekėjusi, Sansaras būtų pasakęs. Temudžinas

pagalvojo, kad olchunų chanas džiaugtųsi, du nuostabius kardus gavęs už nieką.

Kokei prisiartinus, jie pamatė Šolojų išnyrant iš savo gero. Jis ištiesė nugarą ir pasitaisė virvę ant juosmens. Senis išvydo juos ateinančius ir, kad geriau įžiūrėtų, prisidengė akis nuo saulės. Prabėgę metai Šolojui paliko daugiau pėdsakų negu chanui. Jis buvo liesesnis, nei prisiminė Temudžinas, jo pečiai po senu purvinu delu nulinkę. Priėjęs arčiau, Temudžinas pamatė jo grublėtas rankas, mėlynų gyslų raizginį. Tarsi tik dabar juos atpažinęs, senis sujudėjo. Be jokios abejonės, jo akys nusilpo, nors kojos dar turėjo šiek tiek jėgos. Atrodė tarsi sena šaknis, kuri stirksos tol, kol išvirs.

– Maniau, tavęs nebėra gyvo, – atgalia ranka šluostydamasis nosį pasakė Šolojus.

Temudžinas papurtė galvą.

– Dar gyvas. Sakiau, kad grįšiu.

Šolojus sušvokštė, ir tik po kelių akimirkų Temudžinas suprato, kad jis juokiasi. Besijuokdamas Šolojus užspringo, atsikrenkštė ir ant žemės išspjovė bjaurų rudą skreplį.

Suirzęs Kokė taip pat krenkštelėjo.

– Šolojau, chanas leido, – tarė Kokė. – Atvesk dukrą.

Šolojus nusišaipė.

– Nemačiau jo praėjusią žiemą, kai iširo mano geras. Tada senasis Sansaras neatėjo man padėti vėjyje, neatnešė lopų ir siūlų. Dabar jo taip pat čia nėra, taigi užsičiaupk, kai mes kalbamės.

Kokė paraudo, jo akys ėmė šokinėti nuo Temudžino prie Arslano.

– Koke, atvesk merginas mano broliams, – paprašė Temudžinas. – Aš sumokėjau daug, tad žiūrėk, kad jos būtų stiprios ir gražios.

Kokė irzo, kad čia nebereikalingas, bet susivaldė. Jis nuėjo nelydimas nei Temudžino, nei Arslano žvilgsnio.

– Kaip tavo žmona? – paklausė Temudžinas Kokei nutolus.

Šolojus patraukė pečiais.

– Mirė prieš tris žiemas. Atsigulė į sniegą ir mirė. Dabar turiu tik Bortę, ji vienintelė mane prižiūri.

Temudžinas pajuto, kaip išgirdus merginos vardą širdis ėmė plakti tankiau. Iki šiol jis net nežinojo, ar ji gyva. Jis suprato senio vienišumą, bet čia jau niekas negalėjo padėti, negalėjo nieko padaryti ir dėl smūgių bei piktų žodžių, kurie yra kliuvę senio vaikams. Apgailestauti buvo per vėlu, nors atrodė, kad visi susigriebia tik pasenę.

– Kur?.. – pradėjo Temudžinas.

Jam nespėjus nieko daugiau ištarti, atsidarė gero durys ir ant šaltos žemės žengė moteris. Kai ji išsitiesė, Temudžinas pastebėjo, kad ji paaugo ir dabar yra beveik jo ūgio. Bortė atsistojo šalia tėvo ir sutiko Temudžino žvilgsnį neslėpdama smalsumo. Galų gale sveikindamasi linktelėjo galvą. Šis judesys tarsi išsklaidė kerus. Temudžinas pamatė, kad Bortė apsirengusi kelionei, su kailiu apsiūtu delu, už nugaros surištais juodais plaukais.

– Ilgai tu keliavai, – tarė ji Temudžinui.

Jis prisiminė jos balsą, ir vėl užgriuvo prisiminimai. Ji nebe liesa mergytė, kokią jis pažinojo. Veidas stiprios moters, tamsios akys veria tarsi kiaurai. Storas delas slėpė jos kūną, tačiau laikysena buvo graži, oda sveikutėlė. Jai pasilenkus pabučiuoti tėvą į skruostą sužvilgėjo plaukai.

– Juodajam kumeliukui reikia gydyti vieną kanopą, – tarė ji. – Būčiau to ėmusis šiandien.

Šolojus liūdnai linktelėjo. Jie neapsikabino. Iš gero Bortė atsinešė medžiaginį maišą ir persimetė per petį.

Temudžiną ji tiesiog užkerėjo, jis, regis, net negirdėjo, kaip

su jų žirgais grįžta Kokė. Kartu ėjo dvi jaunos merginos, jų veidai buvo paraudę – jos verkė. Vienai nusikosėjus ir purvina skepetaite nusišluosčius burną, Temudžinui užteko į ją tik žvilgtelėti.

– Šita serga, – pasakė jis Kokei.

Pusbrolis įžūliai gūžtelėjo pečiais, ir Temudžino ranka slystelėjo ten, kur turėjo būti kardas. Kokė matė, kaip Temudžino ranka sugniaužė tik orą, ir išsišiepė.

– Ją kartu su seserimi Sansaras liepė atiduoti tau, – pasakė Kokė.

Temudžinas sučiaupė lūpas. Jis ištiesė ranką ir, suėmęs merginą už smakro, pakėlė jos galvą. Pamatęs, kokia ji išbalusi, Temudžinas nusiminė. Sansaras kaip visada ieško naudos, net kai sandoris patvirtintas.

– Ar seniai sergi, mažyte? – paklausė Temudžinas merginos.

– Nuo pavasario, viešpatie, – išsigandusi atsakė ji. – Tai užeina ir praeina, bet aš stipri.

Temudžinas atsisuko į Kokę ir žiūrėjo tol, kol pusbrolis nustojo šypsotis. Gal jis prisiminė, kaip senais laikais vieną naktį Temudžinas jį primušė. Temudžinas atsiduso. Nežinia, ar ji ištvers kelionę į jo stovyklą šiaurėje. Jeigu ji mirtų, vienas iš brolių turėtų ieškotis žmonos tarp pagrobtų totorių moterų.

Arslanas suėmė pavadį, ir Temudžinas, žiūrėdamas į Bortę, užlipo ant žirgo. Mediniame balne dviem vietos neužteko, tad jis ištiesė ranką, ji užsiropštė ir, prie savęs spausdama maišą, atsisėdo skersai priekyje. Arslanas pasisodino kosinčią mergaitę. Jos seseriai teks eiti pėsčiomis. Temudžinas pagalvojo, kad reikėjo pasiimti daugiau žirgų, tačiau gailėtis buvo per vėlu.

Žinodamas, kad jie niekada nebesusitiks, Temudžinas linktelėjo Šolojui.

– Tu laikaisi savo žodžio, seni, – pasakė jis.

– Saugok ją, – atsakė Šolojus.

Jis negalėjo atitraukti akių nuo dukters.

Nieko nesakęs, Temudžinas nusisuko ir jie su Arslanu nujojo per stovyklą. Olchunų mergina bėgo iš paskos.

XXII
SKYRIUS

Arslanas pirmąją naktį susiprato palikti juos vienus. Ginklakalys vis dar galvojo apie prarastus kardus, tad nusprendė pasiimti lanką ir, kol Temudžinas pažins olchunų moterį, pamedžioti. Pėsčiomis ėjusiai seseriai vakare, kai jie apsistojo nakvoti, skaudėjo kojas, ji buvo pavargusi. Temudžinas sužinojo, kad jos vardas Elujina ir kad ji slaugo sergančią seserį Machdą. Pavalgius Temudžinas jas abi paliko prie žirgų, ir kartkartėmis iš ten pasigirsdavo stiprus Machdos kosėjimas. Merginoms apsikloti šaltą naktį jie turėjo tik žirgų gūnias, nors nė viena iš seserų neatrodė labai stipri. Jeigu Machda išgyventų ir pasiektų šiaurę, Temudžino motina surastų žolelių merginai pagydyti. Bet ši viltis buvo menka.

Temudžinui ant žemės šalia traškančio laužo patiesus antklodę, Bortė nepasakė nė žodžio. Jis buvo įpratęs miegoti susisupęs į delą, to užteko apsiginti nuo šalčio, bet dabar atrodė neteisinga liepti tą patį ir Bortei. Jis nežinojo, kaip ji gyveno ir kaip Šolojus su ja elgėsi jam išvykus. Temudžinas augo be seserų, tad su Borte jautėsi kažkaip nesmagiai.

Jodamas jis norėjo su mergina kalbėtis ir jos klausytis, tačiau ji sėdėjo tiesia nugara, nejudėdama ir žvelgdama į tolį. Jis praleido progą laisvai įsišnekėti, todėl dabar tarp jų tvyrojo įtampa – atrodė, nėra kaip jos sumažinti.

Grįžęs iš medžioklės, Arslanas ėmėsi šeimininko vaidmens ir, kaip visada, jam sekėsi. Jis išmėsinėjo sugautą švilpiką ir kepino jo mėsos gabaliukus, kol jie skaniai parudavo. Paskui jis dingo tirštėjančiose sutemose. Temudžinas laukė, kad Arslanas pagirtų jį už išsirinktą žmoną, tačiau ginklakalys tik niūriai tylėjo.

Žvaigždėms sukantis apie šiaurinį tašką, Temudžinas muistėsi, nerasdamas patogios padėties. Jis matė Bortės glotnią įdegusią odą, kai mergina upelyje prausėsi veidą ir rankas. Tekantis vanduo buvo toks šaltas, kad ji ėmė kalenti dantimis. Temudžinas pastebėjo, kad jos dantys geri – sveiki ir balti. Kiek pasvarstė, ar nepagyrus jos už tai, tačiau tai panėšėtų į žavėjimąsi nauju žirgu, tad jis nutylėjo. Jis negalėjo apsimesti, kad nenori atsidurti po viena antklode, tačiau atskirai praleisti metai buvo tarsi siena tarp jų. Jeigu ji būtų paklaususi, jis būtų papasakojęs, ką veikė nuo tada, kai aną kartą išsiskyrė, bet ji nepaklausė, o jis nežinojo, kaip pradėti.

Gulėdamas po žvaigždėmis, Temudžinas tikėjosi, kad ji išgirs gilius jo atodūsius, bet ji, net jei girdėjo, niekuo neišsidavė nemieganti. Jis pasijuto vienišas pasaulyje – gal taip ir yra? Įsivaizdavo, kaip būdraus iki pat aušros, tada ji pamatys jo nuovargį ir susigės, kad nekreipė į jį dėmesio. Mintis buvo įdomi, tačiau kęsti įžeistą orumą – to ilgai neištvėrė.

– Ar nemiegi? – staiga išsprūdo jam.

Jis matė, kaip Bortė atsisėdo.

– Kaip man miegoti, kai tu taip alsuoji ir šniokšti? – atsakė ji.

Jis prisiminė šį balsą, paskutinį kartą girdėtą tamsoje, ir bučinį po to. Tai jį taip sužadino, kad pajuto, kaip po delu kaista kūnas, nors buvo šalta.

– Maniau, pirmąją naktį būsime po antklode kartu, – atsakė Temudžinas.

Jo ketinimai buvo geriausi, bet žodžiai nuskambėjo tarsi

irzlus skundas, ir jis išgirdo, kaip prieš atsakydama Bortė susijuokė.

– Kas galėtų atsispirti tokiems švelniems žodžiams? – tarė ji.

Jis laukė kupinas vilties, tačiau tyla buvo visas atsakas. Akivaizdu, ji gali atsispirti. Temudžinas atsiduso, tačiau išgirdęs ją kikenant greitai užsidengė burną antklode. Staiga pralinksmėjęs, tamsoje jis nusišypsojo.

– Per tuos metus apie tave galvojau daugybę kartų, – pasakė.

Jis matė, kaip Bortė tamsoje sujudėjo, ir pagalvojo, ar neatsisuko į jį. Atsigulė ant šono veidu į ją ir pasikasė nosį – odą kuteno drėgna žolė.

– Kiek kartų? – tyliai paklausė ji.

Akimirką jis pagalvojo.

– Vienuolika, – atsakė jis. – Su šia naktimi dvylika.

– Tu negalvojai apie mane, – pasakė ji. – Ką apie mane prisimeni?

– Prisimenu, kad turėjai gražų balsą, o po nosimi buvo snarglių, – atsakė jis taip nerūpestingai nuoširdžiai, kad Bortė neteko žado.

– Aš ilgai laukiau, kad ateitum ir pasiimtum mane iš tėvo, – galų gale vėl prabilo ji. – Kartais vakarais svajodavau apie tave atjojantį ir kad tu – vilkų chanas.

Temudžinas tamsoje įsitempė. Ar tikrai? Ar nauja jo padėtis sumenkino jį jos akyse? Norėdamas atsakyti, jis pasikėlė ir atsirėmė alkūne, o ji, nenujausdama apie jo greitai besikeičiančią nuotaiką, kalbėjo toliau:

– Aš atstūmiau tris jaunus olchunų vyrus. Paskutinį – kai mano motina jau sirgo ir buvo matyti, kad žiemos neišgyvens. Moterys juokėsi iš merginos, kuri nyksta laukdama vilko, tačiau aš laikiausi išdidžiai.

– Tu žinojai, kad grįšiu, – kiek pasipūtė Temudžinas.

Ji suprunkštė.

– Maniau, kad tu miręs. Tačiau nenorėjau tekėti už kokio šiurkštaus berno iš mūsų gerų, nenorėjau jam gimdyti vaikų. Jie juokėsi iš mano išdidumo, o tai vienintelis turtas, kurį turiu.

Temudžinas žvelgė į tamsą, stengdamasis suprasti, kiek jai teko kovoti – galbūt ne mažiau negu jam. Jau žinojo, kad yra tokių, kurie puikiai gyvena vieniši ir net semiasi jėgų iš tokio gyvenimo. Tie žmonės gyvybingi, pavojingi ir džiaugiasi viskuo, kas juos skiria nuo kitų. Atrodo, Bortė viena iš tokių. Ir jis toks. Akimirką prisiminė motiną. Ji liepė jam būti švelniam.

– Kai pirmą kartą buvau atvykęs pas olchunus, tave atidavė man, nes tai tiko mano tėvui, – pasakė jis švelniai. – Antrą kartą atvykau savo valia tavęs susirasti.

– Tu norėjai į mane išlieti savo sėklą, – pasakė ji tvirtai.

Jis troško tamsoje matyti jos veidą.

– Taip, – atsakė jis. – Noriu, kad tu gyventum mano sūnuose ir dukteryse. Jie bus geriausi tarp olchunų ir vilkų.

Temudžinas išgirdo šnaresį jai slenkantis arčiau, o kai klojo jį savo antklode, nuo jos padvelkė šiluma.

– Pasakyk, kad aš labai graži, – vėl jį sužadindama į ausį sušnibždėjo Bortė.

– Tu labai graži, – kimiu balsu tarė Temudžinas.

Tamsoje jis perbraukė ją rankomis, atvertė jos delą ir pajuto jos pilvo švelnumą.

– Tavo dantys labai balti.

Ji sukikeno jam į ausį, bet rankos jau lietė jį, ir jis neberado žodžių. Žodžių ir nebereikėjo.

Kita diena su Borte jojančiam Temudžinui buvo keistai ryški. Visi jo jausmai buvo pakilūs iki skausmo. Kaskart, kai susilies-

davo jų kūnai, jis galvojo apie praėjusią ir ateinančias naktis. Nuo to, ką patyrė, ir jų artumo buvo apimtas jaudulio.

Keliavo jie negreitai, nors Arslanas, paėmęs pavadį, gerą pusdienį leido joti abiem seserims. Stabtelėjo pamedžioti ir dviem lankais sumedžiojo tokį laimikį, kad kiekvieną vakarą turėjo mėsos. Atrodė, palikusi savo pastogę Machda kosti vis stipriau, o Elujina padėdama seseriai kūkčiojo. Arslanas abiem kalbėjo švelnius žodžius, tačiau po mėnesio Machdą teko pririšti prie balno, kad nusilpusi neiškristų. Apie tai niekas nekalbėjo, tačiau visi matė, kad gyventi jai liko nedaug.

Jojant į šiaurę žalumos mažėjo, o vieną rytą nubudęs Temudžinas pamatė snaiges. Juodu su Borte, susivynioję į antklodes, išvarginti šaltų bekraščių tyrų, miegojo gerai. Kai išvydo sniegą, Temudžino nuotaika šiek tiek subjuro. Sniegas ženklino laimingo gyvenimo pabaigą – ko gero, laimingiausio per visą nugyventą laiką. Jis žinojo, kad grįžta sunkumai ir kovos, kad vėl turės vesti savo brolius prieš totorius. Bortė pajuto tarp jų atsiradusį atstumą ir užsisklendė, taigi dabar valandų valandas jie jojo tylėdami, nors anksčiau tarškėdavo kaip paukščiai.

Klajoklius tolumoje pirmas pamatė Arslanas. Jo balsas netikėtai pažadino Temudžiną iš susimąstymo. Kalvos užuovėjoje savo mažą kaimenę laikantys trys vyrai buvo pasistatę purviną gerą apsisaugoti nuo šalčio. Nuo tada, kai Sansaras paėmė jų kardus, Temudžinas bijojo tokio susitikimo. Pagalvojęs apie tai, kad kartu yra Bortė, jis tyliai nusikeikė. Tolumoje buvo matyti, kaip klajokliai greitai šoka ant žirgų ir leidžiasi šuoliais. Gal jie ir neturi kėslų, tačiau pamatę tris jaunas moteris jie virs žvėrimis. Temudžinas įtempė pavadį ir nukėlė Bortę ant žemės. Jis išsivyniojo lanką, pritaisė geriausią iš likusių templių ir atidengė strėlinę. Arslanas jau buvo pasirengęs. Ginklakalys nupjovė Machdą balne laikančias virves ir abi seseris paso-

dino ant įšalusios žemės. Lipdamas į balną, susižvalgė su Temudžinu.

– Ar lauksim? – paklausė Arslanas.

Temudžinas žiūrėjo į šuoliuojančius karius ir galvojo, kaip dabar praverstų kardas. Trys vargšai klajokliai neturės kardų, dėl to susidūrimo baigtis būtų buvusi aiški. O dabar jie su Arslanu vos per kelias kruvinas akimirkas gali būti palikti paukščiams. Pulti būtų mažiau pavojinga.

– Ne! – šūktelėjo jis per vėją. – Nužudysim juos.

Jis kulnais suspaudė žirgo šonus ir paruošė lanką. Už jo nugaros išsigandusios aimanavo seserys. Kad ir kas iš to bus, joti puikiai laikant pusiausvyrą tik keliais ir paleisti mirtiną strėlę smagu.

Lekiant tyrais atrodė, kad atstumas tarp jų didelis, tačiau staiga jie vieni prie kitų priartėjo. Ausyse kaukė vėjas. Temudžinas klausėsi, kaip vienodai į žemę taukši žirgų kanopos. Šuoliuojant visos keturios kanopos akimirką pakibdavo ore – Jesugėjus mokė, kad geriausia šauti tą akimirką, tada lengviausia pataikyti.

Iš priekio atjojantys vyrai to metų metus nesimokė. Susijaudinę jie neapskaičiavo atstumo, todėl pirmosios jų strėlės prazvimbė Temudžinui ir Arslanui virš galvų. Dundėjo kanopos, žirgams skriejant kartojosi nesvarumo akimirkos. Temudžinas ir Arslanas iššovė vienu metu. Jų strėlės nulėkė.

Karys, į kurį taikėsi Arslanas, sunkiai išvirto iš balno strėlės perverta krūtine, jo žirgas sužvengė, ėmė spardytis ir stojo piestu. Temudžinas taip pat pataikė, taigi dar vienas vyras išlėkė iš balno ir griuvo ant įšalusios žemės. Temudžinas matė, kaip trečias jiems prasilenkiant visu greičiu paleido strėlę – ji lėkė tiesiai jam į krūtinę.

Jis metėsi į šoną. Strėlė pralėkė virš galvos, tačiau jis per daug pasilenkė į šoną ir nebegalėjo atsitiesti. Pajutęs, kad koja išslydo

iš balnakilpės, jis šūktelėjo iš pykčio. Dabar kybojo beveik žirgui po kaklu, o tas dūsuodamas šuoliavo kaip patrakęs. Po Temudžinu lėkė žemė, visas jo svoris taip smarkiai tempė pavadį, kad žirgui ištrūko žąslai, o jam iš balnakilpės išslydo ir kita koja. Kelias akimirkas žirgas jį vilko apledėjusia žeme, tada sukaupęs valią Temudžinas paleido pavadį ir nukritęs ant žemės žūtbūtinai stengėsi nusiristi į šoną, kad išsilenktų žirgo kanopų.

Žirgas nušuoliavo vienas, jo kanopų aidas slopo sniegynų tylumoje. Temudžinas gulėjo aukštielninkas ir atgaudamas nuovoką klausėsi savo trūkčiojančio kvėpavimo. Visur skaudėjo, drebėjo rankos. Atsisėdo ir sumirksėjo, stengdamasis įžiūrėti, kas atsitiko Arslanui.

Ginklakalys antra strėle pervėrė paskutiniojo kario žirgo kaklą ir karys, persivertęs per galvą, nugriuvo. Temudžinui bežiūrint, klajoklis kniūbčiodamas atsistojo. Buvo matyti, kad jis prisitrenkė.

Arslanas iš delo išsitraukė peilį ir neskubėdamas nuėjo užbaigti pradėto darbo. Temudžinas norėjo sušukti, tačiau, kai įkvėpė oro, krūtinėje sudiegė, ir jis suprato, kad krisdamas susilaužė šonkaulį. Šiaip taip atsistojęs, giliai įkvėpė.

– Palauk, Arslanai! – šūktelėjo jis, gūždamasis nuo aštraus skausmo.

Ginklakalys išgirdo, tad stovėjo ir žiūrėjo į vyrą, kurį nuvertė nuo žirgo. Temudžinas prispaudė ranką prie šonkaulių ir kūprindamasis iš skausmo bandė eiti.

Klajoklis į jį žiūrėjo viskam pasirengęs. Jo bendražygiai gulėjo tarsi skudurų krūvos, o jų palaidi žirgai susipynusiais pavadžiais ganėsi netoliese. Jo paties žirgas gulėjo ant šaltos žemės ir gaišo. Prisiartinęs Temudžinas pamatė, kaip klajoklis priėjo prie besispardančio gyvulio ir jam į gerklę suvarė peilį. Silpstančios žirgo kojos nurimo, pasipylė raudonas garuojantis kraujas.

Temudžinas pastebėjo, kad nepažįstamasis nedidelio ūgio, labai raumeningas, tamsios rausvokos odos ir po sunkiais antakiais giliai įsodintomis akimis. Nuo šalčio buvo apsimuturiavęs gausybe drabužių ir dėvėjo kampuotą skrybėlę smailia viršūne. Atsidusęs jis pasitraukė nuo savo negyvo žirgo ir kruvinu peiliu pamojo Arslanui.

– Ką gi, prieik ir nužudyk mane, – tarė jis. – Žiūrėk, ką turiu tau.

Arslanas tylėjo. Jis atsisuko į Temudžiną.

– Kas čia darosi? – sušuko Temudžinas, eidamas prie jo.

Kalbėdamas jis atitraukė ranką nuo šono ir bandė atsitiesti, nors, kai kvėpteldavo, jį purtė nuo skausmo. Vyras žiūrėjo į Temudžiną tarsi būtų pamišęs.

– Laukiu, kad jūs mane nužudytumėt, kaip nužudėt mano draugus, – pasakė jis. – O gal atiduosit man žirgą ir vieną iš savo moterų?

Temudžinas žvilgtelėjo ten, kur sėdėjo Bortė, Elujina ir Machda, ir šyptelėjo. Jam pasirodė, kad net čia girdėti Machdos kosulys.

– Suspėsim žudyti, pirma reikia pavalgyti, – atsakė jis. – Aš tau suteikiu svečio teises.

Žmogaus veidas iš nuostabos susiraukšlėjo.

– Svečio teises?

– Kodėl ne? Mes valgysim tavo žirgą.

Kai jie rytą išjojo, abi seserys turėjo po žirgą, o jie – dar vieną karį kovoti su totoriais. Klajoklis visai netikėjo Temudžinu, tačiau jo abejonės pasiekus stovyklą sniego laukuose turės išnykti. Jei ne, jis greitai mirs.

Vėjas draskėsi kaip pasiutęs, į akis ir ant odos žeriamas sniegas deginte degino. Elujina klūpėjo sniege šalia sesers lavono ir rau-

dojo. Machdos mirtis buvo sunki. Nuolatinis šaltis dar labiau pakenkė jos plaučiams. Visą praėjusį mėnesį kiekvienas rytas prasidėdavo tuo, kad Elujina daužė seseriai per nugarą ir krūtinę, kol viduje atitrūkdavo dideli skreplių ir kraujo gumulai ir ji galėdavo juos išspjauti. Elujina pirštais valydavo seseriai burną ir gerklę, o Machda, nebegalėdama įkvėpti net gurkšnelio oro, žiūrėdavo sustingusi iš baimės ir springdavo. Jos oda pasidarė vaško spalvos, o paskutinę dieną jai buvo taip sunku, kad, atrodė, kvėpuoja pro švilpiančią dūdelę. Temudžinas stebėjosi jos ištverme ir ne kartą ketino perrėžti jai gerklę ir viską greitai užbaigti. Arslanas jį spaudė tai padaryti, tačiau kiekvieną kartą jam tai pasiūlius Machda alsiai papurtydavo galvą.

Iš olchunų jie keliavo jau beveik tris mėnesius, kai ji staiga balne susmuko ir pasviro į šoną, ją laikančios virvės įsitempė, ir Elujina nebepajėgė jos pasodinti tiesiai. Arslanas iškėlė Machdą iš balno ir paguldė ant sniego, Elujina ėmė raudoti. Jos raudą gožė kaukiantis vėjas.

– Mes turim joti, – padėjusi ranką jai ant peties pasakė Bortė. – Tavo sesuo išėjo, jos čia nebėra.

Elujina, jau nutilusi, paraudusiomis akimis, linktelėjo. Sesers rankas sukryžiavo ant krūtinės. Galbūt ją užsnigs nespėjus jos aptikti dėl išlikimo besigrumiantiems laukiniams žvėrims.

Vis dar ašarojanti Elujina leidosi Arslano įkeliama į balną. Ji ilgai žiūrėjo atgal į mažytį kūną, kol šis dingo tolumoje. Temudžinas matė, kad Arslanas jai davė savo atsarginius marškinius, ji vilkėjo juos po delu. Ir apsirengusiems keliais drabužių sluoksniais bei kailiais jiems buvo šalta. Visų jėgos seko, tačiau Temudžinas žinojo, kad stovykla turi būti netoliese. Keliaujant į šiaurę, Šiaurinė žvaigždė kilo vis aukščiau. Temudžinas spėjo, kad jie – jau totorių žemėse. Nuo priešų juos slėpė sniegas, tačiau per tą patį sniegą jų negalėjo įžiūrėti broliai ir Želmė.

Kartą leidę pailsėti žirgams, jie sušalusiomis kojomis klampojo per sniegą. Bortė ėjo su Temudžinu, sukišę rankas į plačias vienas kito rankoves, tad bent vienai kūno daliai buvo šilčiau.

– Turėsi surasti šamaną, kuris sutuoktų mus, – nežiūrėdama į jį pasakė Bortė.

Prieš vėją palenkę galvas, šerkšnu aptrauktais antakiais, jie atrodė tarsi žiemos dvasios. Temudžinas tarstelėjo sutinkąs, o ji pajuto, kaip akimirką jis tvirčiau suspaudė jos ranką.

– Šį mėnesį man nebėgo kraujas, – tarė ji.

Dėliodamas kojas, jis išsiblaškęs linktelėjo. Jų žirgai be geros žolės buvo vieni kaulai ir oda – netrukus jie kris. Turbūt reikia vėl ant jų sėsti ir pajoti dar bent kelias valandas. Temudžinui skaudėjo kojas, su kiekvienu pavadžio timptelėjimu jis jautė lūžusį šonkaulį.

Jis stabtelėjo sniege ir atsisuko į Bortę.

– Tu nėščia? – paklausė netikėdamas.

Bortė pasilenkė ir patrynė savo nosytę į jo nosį.

– Ko gero. Trūksta maisto, kraujo gali nebūti ir dėl to. Tačiau manau, kad esu nėščia.

Ji matė, kaip jis atsigauna iš einant apėmusio snūdo ir jo akys nušvinta šypsena.

– Pradėtas tokioje kelionėje sūnus turėtų būti stiprus, – pasakė Temudžinas.

Jam kalbant, vėjas sukaukė dar baisiau, ir jiems teko nusisukti. Saulės nebuvo matyti, bet buvo justi, kad artėja vakaras, tad jis šūktelėjo Arslanui paieškoti prieglobsčio.

Arslanui žvalgantis užuovėjos, Temudžinas pro sniego maršką pastebėjo kažką judant. Jis pajuto pavojų ir tyliai švilptelėjo Arslanui grįžti. Klajoklis pašaipiai į jį žvilgtelėjo ir, įsmeigęs akis į sniegynus, ėmė tyliai traukti peilį.

Visi trys įsitempę tyliai laukė Arslano, o sniegas juos čaižy-

te čaižė. Pūgoje jie beveik nieko nematė, tačiau Temudžinui vėl pasirodė, kad šmėkštelėjo raitelio šešėlis. Bortė kažko paklausė, bet jis neišgirdo klausimo, nes tuo metu nuo apvynioto lanko nugremžęs ledą prie vieno lanko galo tvirtino arklio ašutų templę. Temudžinas suniurnėjo nepatenkintas – nors suvyniota į riebaluotą audinį, templė buvo sudrėkusi. Jam pavyko lanko įpjovoje pritaisyti kilpą, tačiau lankas sutraškėjo, ir Temudžinas pagalvojo, kad vos įtempus jis gali lūžti. Kur dingo Arslanas? Netoliese buvo girdėti šuoliuojančių žirgų kanopų dundėjimas. Garsas baltumoje sklido iš visų pusių, tad buvo neaišku, iš kur raiteliai atjoja. Su strėle lanke jis sukiojosi ir klausėsi. Jie artėjo. Temudžinas išgirdo, kaip laukdamas puolimo pro dantis įkvėpė klajoklis. Žiūrėjo, kaip jis pasirengė atsilaikyti, ir mintyse pasidžiaugė suvokęs, kad šalia yra dar vienas drąsus žmogus. Temudžinas pakėlė traškantį lanką. Šmėžavo tamsūs šešėliai, aidėjo šūksniai. Akimirką pamanė, kad atlekia totoriai jo nužudyti.

– Čia! – išgirdo šaukiant. – Jie čia!

Pažinęs Kačiuno balsą, Temudžinas suprato, kad yra tarp savųjų, ir iš palengvėjimo vos nepaleido lanko. Sustingęs stovėjo, o Kačiunas iššoko iš balno į sniegą ir pribėgęs jį apkabino.

– Gera buvo žiema, Temudžinai, – pasakė Kačiunas, pirštinėta ranka smagiai daužydamas jam per nugarą. – Eime. Pamatysi.

XXIII
SKYRIUS

Nors žirgai griūte griuvo iš nuovargio, Temudžinas ir kiti likusį kelio galą iki stovyklos jojo. Stovykla, į kurią jie atvyko, buvo įkurta priešais didžiulę tamsią žemių nuoslanką, o nuo šalčiausių vėjų ją saugojo kyšulys virš stovyklos ir kalnas už jos. Du tuzinai gerų atrodė tarsi kerpės ant uolos. Visose priedangose nuo vėjo aplink stovyklą glaudėsi laukiniai šunys, buvo pririšti žirgai. Nors pjovė nuovargis ir norėjosi karšto maisto, Temudžinas negalėjo susilaikyti neapžiūrėjęs, kas dedasi apsnigtoje stovykloje. Buvo matyti, kad Želmė stovyklą laiko kovinėje parengtyje. Į ilgai truksiančią sargybą prieš vėją palenkę galvas ėjo kariai. Temudžinas apžiūrinėjo stovyklą naujomis prašalaičio akimis ir pastebėjo, kad vyrų joje daug daugiau negu moterų ir vaikų. Buvo nuostabu – jie pasirengę išjoti ir kautis kiekvieną akimirksnį, bet taip nebus amžinai. Vyrai jos paskui savo vadus į karą, tačiau jie norės grįžti namo, kur tamsoje lauks švelnios moters rankos ir prie kojų tarsi šuniukai dūks vaikai.

Tiems, kurie patyrė badą ir baimę būdami klajokliai, turėjo užtekti jaukiai įsikurti sniegyne su nauja nepatyrusia gentimi, bet jie buvo nepatiklūs kaip laukiniai šunys. Temudžinas sutramdė savo nekantravimą. Klajokliai išmoks laikyti broliu tą, kuris anksčiau buvo priešas. Jie suvoks, kad Dangiškasis tėvas

mato žmones, o *ne* gentis. Temudžinas pažadėjo sau: taip kada nors būtinai bus.

Eidamas per stovyklą jis vis įdėmiau žvalgėsi, numojęs ranka į nuovargį, nes pastebėjo akį traukiančių smulkmenų. Aukštai ant uolos virš galvos jis matė nuo vėjo apsitūlojusius sargybinius. Nepavydėjo jiems ir suprato, kad sningant jie mato netoli. Tačiau tai rodė Želmės uolumą, ir Temudžinui tai patiko. Stovykla atrodė nuolat pasirengusi netikėtumams, – daugelis kitų stovyklų žiemą būna apsnūdusios ir taip susilaukia bėdų. Kai tik jis pasirodė, stovyklą apėmė tylus jaudulys.

Buvo keli nauji vyrų ir moterų veidai. Šie žmonės į Temudžiną žiūrėjo kaip į svetimą. Jis įsivaizdavo, kad jiems jų būrelis atrodo tarsi dar viena atvaryta nuskurusių klajoklių šeima. Temudžinas žvilgtelėjo į Bortę, nūsdamas suprasti, kaip jai patinka jo mažytė gentis. Ji taip pat buvo net balta iš nuovargio, tačiau jojo šalia ir žvalgėsi skvarbiu, visa matančiu žvilgsniu. Temudžinas kažin ar būtų galėjęs tvirtinti, kad jai čia patinka. Jie prajojo pro gerą, kuriame Arslanas prieš keletą mėnesių sumūrijo kalvę, ir Temudžinas pamatė liepsnojantį žaizdrą ir šviesos liežuvį ant sniego. Gere šildėsi vyrai ir moterys, ir Temudžinas, jodamas pro šalį, išgirdo juoką. Jis atsisuko į ginklakalį pažiūrėti, ar šis tai mato, tačiau Arslanas atrodė išsiblaškęs. Jo žvilgsnis klaidžiojo po stovyklą ieškodamas sūnaus.

Želmė išėjo jų pasitikti, kai tik išgirdo šaukiant Kačiuną. Iš kito gero slidinėdamas sniegu ėjo Chazaras. Matydamas būrelį žmonių, kurių čia nebuvo pusę metų, jis visas švytėjo. Kai tik jie nulipo nuo žirgų, niekieno neliepti abu vaikinukai atbėgo jų prilaikyti. Vienam broliui Temudžinas kumštelėjo, šis susilenkė. Jam patiko, kaip Želmė prižiūri gentį. Kol jis buvo išvykęs, niekas nesustorėjo ir neaptingo.

Buvo akivaizdu, Arslanas didžiuojasi savo sūnumi. Želmė

linktelėjo tėvui ir, Temudžino nuostabai, priklaupė ant kelio, ir paėmė Temudžino ranką.

– Želme, stokis, – kone irzliai pasakė Temudžinas. – Noriu pasislėpti nuo vėjo.

Želmė nepajudėjo, tik kilstelėjo galvą.

– Leisk, kad tai pamatytų naujieji žmonės, mano viešpatie chane. Jie tavęs dar nepažįsta.

Temudžinas viską suprato, tad Želmė jo akyse dar labiau pakilo. Kai kurios klajoklių šeimos žinojo, kad Želmė pavaduoja chaną, kol Temudžinas išvykęs. Buvo svarbu parodyti, kad grįžo tikrasis vadas. Temudžinas nebesiginčijo ir leido Želmei ant galvos užsidėti jo ranką, paskui jį pakėlė ir apkabino.

– Ar tarp naujų atvykusiųjų nėra šamano? – paklausė Temudžinas.

Želmė, išgirdęs klausimą, suraukė antakius.

– Yra vienas, bet jis pavogė airago atsargas ir maisto prašo daugiau, negu jam priklauso.

– Ką gi, pažiūrėk, kad keletą dienų būtų blaivus, – tarė Temudžinas. – Po to, kai jis paves mano vedybas Dangiškajam tėvui ir motinai Žemei, galės gerti visą mėnesį.

Jis apsižvalgė ir pamatė, kad daugybė žmonių stovi sniege ir vėjyje ir žiūri, kas vyksta. Kai jo žvilgsnis susidurdavo su pažįstamų žmonių, jie nuolankiai nulenkdavo galvą. Želmės žvilgsnis nukrypo į Bortę ir Elujiną, vaikinas joms žemai nusilenkė.

– Mums garbė matyti jus čia, olchunų dukros, – pasakė jis.

Bortė nežinojo, ką atsakyti šiam ištikimam klajokliui. Ji skubiai linktelėjo ir, apsidairiusi aplinkui, paraudo. Niekada gyvenime ji nepatyrė tokios pagarbos ir dabar turėjo pamirksėti, kad akyse neliktų ašarų.

Pagal nustatytą tvarką sutikęs atvykusius, Želmė galėjo paimti tėvą už rankos ir jį apkabinti.

– Aš praliejau daug totorių kraujo, – stengdamasis per daug nesididžiuoti pasakė jis Arslanui.

Tėvas nusijuokė ir patapšnojo sūnui per nugarą. Galbūt einant laikui jis įpras elgtis nevaržomai, kaip skatina savo žmones Temudžinas.

– Aš namie, – taip tyliai, kad niekas neišgirdo, pasakė Temudžinas. Čia ne ką daugiau negu plėšikų stovykla ant įšalusios žemės, kur visiems trūksta maisto ir pastogės, bet tai namai. Bortę jis parsigabeno namo.

– Želme, vesk mane pas motiną, – drebėdamas vėjyje paprašė Temudžinas. – Ji laukia žinių iš olchunų.

Jis pastebėjo, kaip išgirdusi jo žodžius susijaudino Bortė, ir panoro ją nuraminti.

– Borte, ji tavęs laukia kaip tikros dukters.

Želmei juos vedant, Temudžinas pamatė klajoklį, kurį pasiėmė kelionėje. Žmogus jautėsi nesmagiai, stovėjo šone prie jų būrelio. Temudžino galva plyšo nuo gausybės dalykų, kuriuos reikėjo prisiminti, tačiau jis negalėjo to žmogaus palikti vieno tarp nepažįstamųjų.

– Kačiunai, čia Barachas, puikus karys. Jam reikia pasimankštinti su lanku ir jis niekada nėra laikęs kardo. Tačiau jis drąsus ir stiprus. Pažiūrėk, kaip gali jam padėti. – Kalbėdamas jis susiraukė, nes prisiminė kitą skolą. – Duok Arslanui visko, ko reikia naujiems kardams nukalti. Pasiųsk žmones prikasti rūdos.

Kačiunas linktelėjo.

– Šiame kalne yra klodas. Mes jau pririnkom pilkųjų akmenų. Želmė niekam neleido jų liesti, kol negrįžęs tėvas.

Temudžinas matė, kad Arslanas su sūnumi klausosi jų.

– Labai gerai, – atsakė nedelsdamas. – Arslanas nukals du kardus, kokių mes akyse nematėm. Ar ne?

Matydamas, kad sūnus sveikas, stiprus ir vadovauja vyrams, Arslanas net svaigo iš džiaugsmo.

– Aš juos nukalsiu, – tarė jis.

– Na, o dabar su Dangiškojo tėvo palaima eime vidun nuo to vėjo, – tarė Temudžinas. – Maniau, jau bus pavasaris.

Chazaras patraukė pečiais.

– Taip toli šiaurėje mums tai ir yra pavasaris. Man patinka, oras jau švelnesnis.

Temudžinas pažvelgė į Chazarą, Kačiuną, Želmę ir Arslaną. Jie geri kariai, todėl, kai pagalvojo, ką visi kartu gali padaryti, jo širdis šoktelėjo. Jis namie.

Hiulana gyveno atskirame gere, jai padėjo klajoklių mergina. Tuo metu, kai išgirdo sambrūzdį, ji švariu lajumi tepėsi odą. Jos tarnaitė išėjo pažiūrėti, kas vyksta, ir grįžo paraudusi, žiopčiodama nuo šalčio.

– Šeimininke, grįžo tavo sūnus, – pasakė ji.

Indas su tepalu iškrito Hiulanai iš rankų, jas nusivalė senu skudurėliu. Skubindama mergaitę, ji pliaukštelėjo liežuviu ir ištiesė rankas, kad ją apvilktų delu. Nustebo pajutusi, kokie stiprūs jos jausmai, kai širdis išgirdus naujieną suvirpėjo. Temudžinas vėl išliko gyvas. Nors niekaip negalėjo pamiršti, ką jis padarė sunkiausiu jiems metu, vis dėlto jis jos sūnus. Motinos meilė yra keistas ir nepaaiškinamas dalykas.

Kai lauke pasigirdo balsai, Hiulana buvo susikaupusi, laikė mažąją Temuluną ant kelių ir, kad nurimtų drebančios rankos, šukavo jai plaukus. Atrodė, mergytė pajuto keistą motinos nuotaiką, durims atsidarius ji apsidairė plačiai atvertomis akimis. Temudžinas į vidų įnešė žiemos – sniego sūkurį ir šaltą orą. Hiulana suvirpėjo, o Temuluna, išvydusi taip seniai matytą vyriausią brolį, džiugiai sukrykštė.

Hiulana žiūrėjo, kaip Temudžinas apkabina sesutę ir, kaip visada, giria jos nuostabius plaukus. Mergytė plepėjo, o Hiulana

siurbte siurbė kiekvieną smulkmeną žiūrėdama į jaunuolį, kuris jai kėlė tokių prieštaringų jausmų. Nežinia, ar Temudžinas supranta, tačiau jis yra toks sūnus, kokio norėjo Jesugėjus. Sunkiausiomis akimirkomis ji žinojo – Jesugėjus būtų pritaręs, kad Bekteris turi mirti, kai visi taip badavo. Jos sūnūs paveldėjo tėvo negailestingumą. O gal toks gyvenimas padarė juos negailestingus?

– Džiaugiuosi matydama tave, sūnau, – šaltokai pasakė Hiulana.

Temudžinas nusišypsojo ir pasisuko, ketindamas privesti arčiau aukštą jauną moterį ir dar vieną merginą. Hiulanos akys padidėjo, kai išvydo nuostabių bruožų savo genties moteris. Skaudžiai dilgtelėjo namų ilgesys – po tiek metų tai buvo keista. Ji pakilo ir, paėmusi abi jaunas moteris už rankų, pasivedė, kur šilčiau. Temuluna glaustėsi apie jas ir reikalavo pasakyti, kas jos.

– Uždėk daugiau malkų, – liepė Hiulana savo tarnaitei. – Jūs abi sušalot. Kuri iš jūsų Bortė?

– Aš, motin, – nedrąsiai atsakė Bortė. – Iš olchunų.

– Supratau iš tavo veido ir delo rašto, – tarė Hiulana ir pasisuko į kitą merginą. – O kuo tu vardu, dukra?

Elujina vis dar sielvartavo, tačiau pasistengė atsakyti maloniai. Hiulana pajuto, kaip merginai sunku, ir netikėtai apkabino ją. Pasodino jas ir liepė atnešti karštos arbatos sušilti. Temuluna gavo maišelį šviežios varškės ir nurimo, atsisėdusi kampe ėmė knaisiotis po maišelį. Temudžinas žiūrėjo, kaip kalbasi olchunų moterys, jam patiko, kad Bortė šypsosi girdėdama motinos prisiminimus. Hiulana suprato – svetimoje vietoje joms nejauku, kadaise ji jautė tą patį. Merginos kiek apsiprato, ir ji užvertė jas klausimais, ėmusi kalbėti senąja tarsena, kurią Temudžinas girdėjo viešėdamas pas olchunus. Buvo keista, kai taip taria motina, bet tai vėl priminė Temudžinui, kad buvo laikai, kai ji dar neturėjo Jesugėjaus ir vaikų.

– Ar Sansaras tebėra chanas? Kaip mano sūnėnas Kokė ir jo tėvas Enkas?

Bortė atsakinėjo nesivaržydama, motinos klausimai jos visai netrikdė, o Temudžinas klausėsi didžiuodamasis, tarsi tai būtų jo nuopelnas. Atrodė, motina jį pamiršo, tad jis atsisėdo ir linktelėjo tarnaitei atnešti dubenėlį karštos arbatos. Dėkingas ją paėmė ir iš malonumo užsimerkęs pajuto, kaip kūnu sklinda šiluma. Elujina taip pat įsitraukė į pokalbį, tad Temudžinas pagaliau leido sau atsipalaiduoti ir užsimerkti.

– Ši pūga neturėtų ilgai tęstis, – išgirdo sakant motiną. – Prasideda atodrėkis, kalnų perėjose mažėja sniego.

– Niekad nemačiau tokių šalčių, – atsakė Bortė, trindama rankas.

Atrodė, moterys viena kitai patinka, ir Temudžinas patenkintas atsilošė.

– Aš atgabenau Elujiną, kad ji taptų Chazaro arba Kačiuno žmona. Jos sesuo mirė kelionėje, – tarė jis trumpam atsimerkęs.

Moterys žvilgtelėjo į jį, paskui, tarsi jis nieko nebūtų sakęs, vėl ėmė kalbėtis. Temudžinas tylutėliai prunkštelėjo. Joks vyras negali būti savo motinos chanas. Šilumoje ėmė miegas ir, girdėdamas švelnius moterų balsus, jis užsnūdo.

Gretimame gere sėdėjo Kačiunas ir Chazaras. Jie kramtė avieną, pusdienį lėtai virusią sultinyje. Kai taip šalta, viralą visą dieną reikėjo laikyti ant ugnies, tada prieš einant į lauką visada būdavo karštimo. Kai Temudžinas buvo iškeliavęs, jie visai neturėdavo kada pailsėti. Broliai geraširdiškai pakęsdavo Želmės nurodymus – jie žinojo, kad taip lieptų ir Temudžinas. Tačiau, likę vieni, jie atvirai ir nuoširdžiai kalbėdavosi kone visą naktį.

– Man patiko ta Elujina, – pasakė Chazaras.

Kaip jis ir tikėjosi, Kačiunas iškart čiupo jauką.

– Chazarai, *tavo* mergina mirė. Elujina pažadėta man, ir tu tai gerai žinai.

– Nieko negirdėjau apie tai, broleli. Ar nepastebėjai, kad arbatą ir troškinį pirmiausia gauna vyriausiasis? Tas pats ir dėl žmonų.

Kačiunas murmtelėjo kiek sutrikęs. Elujiną jis pamatė pirmas, tada, kai jojo gavęs žvalgo ženklą. Apsimuturiavusios nuo šalčio, jos nedaug matė, o dabar jautė, kad turi atradėjo teisę. Mergina jam priklauso labiau negu Chazarui, jis sutiko ją tik išėjęs iš gero.

– Temudžinas nuspręs, – tarė jis.

Šypsodamasis Chazaras linktelėjo.

– Džiaugiuosi, kad nebesiginčijam. Galų gale aš vyresnis.

– Sakiau, kad jis nuspręs. Jis nepasirinks tavęs, – rūgščiai atsakė Kačiunas.

– Man ji pasirodė graži. Kojos ilgos.

– Kaip tu galėjai pamatyti kojas? Tiek prisirengusi ji atrodė kaip koks jakas.

Chazaras pažvelgė į tolį.

– Ji aukšta, Kačiunai. Argi nepastebėjai? Jeigu ji kojomis siekia žemę, jos turi būti ilgos. Stiprios kojos, kurios gali apsikabinti vyrą, jei tik supranti, ką turiu galvoje.

– Temudžinas ją gali atiduoti Želmei, – labiau norėdamas įgelti broliui negu tikėdamas, kad taip bus, pasakė Kačiunas.

Chazaras papurtė galvą.

– Pirmiausia – savas kraujas, – tarė jis. – Temudžinas tai žino geriau negu kas kitas.

– Jei paklausytum, ką jis kalba, žinotum: anot jo, kraujo ryšiu susiję visi stovyklos vyrai ir moterys, kad ir kokios būtų genties ar šeimos, – atsakė Kačiunas. – O dvasios! Apie savo

pilvą ir strėnas galvoji daugiau negu apie tai, ką jis bando čia padaryti.

Broliai piktai pažvelgė vienas į kitą.

– Jei turi galvoje, kad nesekioju paskui jį kaip beglobis šuo, tada tu teisus, – atsakė Chazaras. – Tai tu su Želme jį garbinate.

– Tu kvailys, – pagalvojęs lėtai ištarė Kačiunas.

Chazaras paraudo. Jis žinojo, kad yra ne toks įžvalgus ir sumanus kaip Temudžinas ar Kačiunas, tačiau verčiau būtų miręs, negu sutikęs tai pripažinti.

– Tai gal nueik ir atsigulk sniege prie motinos gero durų? – paklausė jis. – Įkištum į sniegą nosį ar dar kai ką.

Jie abu su Temudžinu ir su Želme nužudė daug žmonių, tačiau, kai susikibo, ėmė švaistytis alkūnėmis kaip įsiaudrinę berniūkščiai. Veidai išraudo. Peilio nė vienas neišsitraukė, o Chazaras netrukus jau laikė pažastyje prispaudęs Kačiuno galvą ir purtė jį.

– Pasakyk, kad esi jo šuo, – dusdamas liepė Chazaras. – Greičiau. Man laikas į sargybą.

– Aš pamačiau Elujiną pirmas, ji – mano, – springdamas atsakė Kačiunas.

Chazaras dar labiau suspaudė.

– Sakyk, kad atiduosi ją į lovą savo gražiam vyresniam broliui, – reikalavo jis.

Kačiunas grūmėsi tarsi pamišęs, jie nusirito prie lovos, paskui Chazaro gniaužtai atsileido. Abu gulėjo sunkiai kvėpuodami ir atidžiai stebėjo vienas kitą.

– Man nesvarbu, kad esu jo šuo, – pasakė Kačiunas. – Nesvarbu ir Želmei. – Jis giliai įkvėpė, laukdamas, kad brolis vėl puls. – Nesvarbu ir tau, – pridūrė.

Chazaras gūžtelėjo pečiais.

– Man patinka kautis su totoriais, bet jei jie ir toliau su savo

plėšikautojais siųs tik senes, nežinau, ką reikės daryti. Net Arslanas prieš išjodamas sugebėjo rasti jauną gražuolę.

– Ar ji vis dar tavęs neprisileidžia? – paklausė Kačiunas.

Chazaras susiraukė.

– Ji sakė, kad Arslanas nužudys mane, jeigu ją paliesiu. Manau, ji teisi. Nenoriu eiti jam skersai kelią.

Arslanas stovėjo gere, kurį pasistatė aplink kalvės žaizdrą, ir mėgavosi kūną užplūstančia šiluma. Jo brangūs įrankiai buvo sutepti ir suvynioti, kad nerūdytų, tad sutikęs Želmę neturėjo dėl ko skųstis.

– Gerai tvarkaisi čia, sūnau. Mačiau, kaip kiti vyrai žiūri į tave. Gal tai Dangiškasis tėvas mus atvedė pas vilkus.

Želmė gūžtelėjo pečiais.

– Tai – jau praeitis. Aš čia radau savo tikslą, tėve, savo vietą. Dabar man rūpi ateitis, jei tik kada baigsis ši žiema. Nesu matęs tokios.

– Per visą savo gyvenimą, – šypsodamasis pritarė Arslanas.

Kol jo nebuvo, Želmė įgavo daugiau pasitikėjimo savimi, tad dabar Arslanas nebežinojo, kaip elgtis su jaunu taip ramiai į jį žvelgiančiu kariu. Ko gero, kad taptų vyru, jam reikėjo pabūti be tėvo. Tai buvo blaivi mintis, tačiau Arslanas dabar nenorėjo būti blaivus.

– Gal gali man atnešti odmaišį ar du airago, kad jau kalbamės, – paprašė jis. – Noriu išgirsti apie žygius.

Želmė nuėjo į savo gerą ir atnešė didelį odmaišį stipriojo skysčio.

– Liepiau atnešti karšto troškinio, – tarė jis. – Jo nedaug, bet dar turim sūdytos ir džiovintos mėsos.

Abu vyrai stovėjo prieš žaizdrą, džiaugdamiesi šiluma. Ars-

lanas, norėdamas visas sušilti, atsirišo delą.

– Mačiau, nebeturit kardų, – pasakė Želmė.

Arslanas susierzinęs krenkštelėjo.

– Jais sumokėjom už moteris, kurias parsigabeno Temudžinas.

– Gaila, – atsakė Želmė. – Bet tu nukalsi kitus tokius pat – ar net geresnius.

Arslanas susiraukė.

– Kiekvienam reikia mėnesio sunkaus darbo. Ir tai neskaitant rūdos kasimo ir geležies lydymo. Kaip manai, kiek man liko? Amžinai aš negyvensiu. Kiek kartų dar gebėsiu pagaminti gero plieno ir tinkamai jį apdoroti?

Jis nusispjovė ant žaizdro ir žiūrėjo, kaip čirškia seilės. Jos nedingo iškart – buvo aišku, kad trūksta karščio.

– Maniau, kai mirsiu, tau atiteks tas mano kardas.

– Gal atiteks, jeigu mes sustiprėsim ir atimsim jį iš olchunų, – pasakė Želmė.

Tėvas atsisuko nuo žaizdro.

– Taip manai? Kad toks mažas plėšikų būrelis pavasarį viską nušluos šiose žemėse?

Želmė atkakliai žvelgė į tėvą, tačiau nieko neatsakė. Arslanas pašaipiai prunkštelėjo.

– Auginau tave, kad būtum protingesnis, o dabar še tau. Pagalvok, kaip kariaujama, Želme, kaip tave mokiau. Kiek mūsų? Trisdešimt karių, ne daugiau. Kiek jų yra mokyti kautis nuo mažumės, kaip mes – tu, Temudžinas ir jo broliai?

– Nė vieno, bet... – pradėjo Želmė.

Vis labiau pykdamas, tėvas staigiai ranka kirto ore.

– Želme, net mažiausios gentys gali surinkti šešiasdešimt ar aštuoniasdešimt karių, ir tie kariai strėle gali pataikyti į skrendantį paukštį, turi gerus kardus ir moka išsirikiuoti puslankiu

puldami ar tvarkingai pasitraukti. Netikiu, kad ši stovykla galėtų įveikti net penktąją dalį olchunų karių. Neapgaudinėk savęs! Šiai sušalusiai vietelei reikės Dangiškojo tėvo pagalbos, kad išgyventų kelis mėnesius po atodrėkio. Totoriai staugdami atlėks ieškoti, kam atkeršyti ir už tą menkiausią žalą, patirtą žiemą.

Želmė žvelgė į tėvą kietai suspaudęs žandikaulius.

– Mes atėmėme žirgų, ginklų, maisto, net kardų...

Ir vėl tėvas nutildė jį.

– Kardų, kuriuos galiu sulankstyti rankomis? Berniuk, aš žinau, kokie tie totorių ginklai.

– Gana! – netikėtai suriaumojo tėvui Želmė. – Tu nežinai, ką mes padarėm. Tu tik gąsdinai ir pranašavai, ir net neleidai man apie tai papasakoti. Taip, mus gali sunaikinti pavasarį. Padariau viską, ką tik galėjau, apmokiau juos, kol tavęs nebuvo. Kiek žmonių tu priėmei dirbti į kalvę ir išmokei savo amato? Negirdėjau, kad būtų bent vienas.

Arslanas išsižiojo, tačiau Želmė buvo įsiutęs ir niekas negalėjo jo sustabdyti.

– Gal norėtum, kad pasiduočiau ir gulčiausi į sniegą? Aš pasirinkau šį kelią. Suradau žmogų, kuriuo noriu sekti, ir daviau jam priesaiką. Tėve, mano žodis – geležis. Tu mane šito mokei. Nejaugi manei, kad žodis galioja tik tau ir tik tada, kai viskas tavo rankose? Ne. Jeigu tikiesi, kad paliksiu šiuos žmones, tu mane mokei nelabai teisingai. Sakiau, kad turiu savo vietą ir nesvarbu, kuo viskas baigsis.

Užplūdus jausmams, Želmė patylėjo giliai kvėpuodamas.

– Kaip sakiau, priverčiau totorius manęs bijotis. Tikėjausi, manimi didžiuosies, o tu kaip tuščiakalbis senis pliurpi išpūsdamas visokias baimes.

Arslanas neketino jam trenkti. Bet sūnus stovėjo labai arti ir, kai pajudino rankas, tėvas nevalingai atsakė – kietu kaip geležis

kumščiu trenkė jam į žandą. Apsvaigęs Želmė parvirto, pečiu užkabindamas žaizdro kraštą.

Išsigandęs Arslanas žiūrėjo, kaip po kelių akimirkų sūnus pakilo. Jis buvo ramut ramutėlis. Trynėsi žandą, jo veidas buvo labai išblyškęs.

– Nedaryk to daugiau, – žiūrėdamas griežtu žvilgsniu švelniai pasakė Želmė.

– Padariau klaidą, sūnau, – atsakė Arslanas. – Tai vis dėl rūpesčių ir nuovargio.

Jis žvelgė taip, tarsi skaudėtų pačiam.

Želmė linktelėjo. Per jų susirėmimus mokantis kautis jam buvo tekę ir daugiau, tačiau pyktis vis dar neslūgo – buvo sunku jį suvaldyti.

– Išmokyk vyrus kalti kardus, – tarsi įsakydamas tarė Želmė. – Mums jų reikės visų iki paskutinio. Išmokyk, nes amžinai negyvensi. Niekas amžinai negyvens.

Jis vėl pasitrynė žandą, o šiam trakštelėjus susiraukė.

– Čia supratau kai ką vertinga, – stengdamasis, kad ir tėvas suprastų, pasakė Želmė. – Gentys kovoja tarpusavyje ir tik švaisto jėgas. Mes įrodėm, kad žmogus viską gali pradėti nuo pradžių, ir visai nesvarbu, kas jis buvo – naimanas ar vilkas.

Arslanas sūnaus akyse pamatė keistą žvilgesį ir sunerimo.

– Jis duoda maisto jų skrandžiams ir jie kurį laiką pamiršta savo kerštus ir nesantaiką. Štai ką aš čia matau, – atkirto jam Arslanas. – Gentys kaunasi tūkstantį metų. Manai, visą tą praeitį, tą nesantaiką gali atkirsti vienas žmogus?

– O ką dar galima padaryti? – nuo durų paklausė Temudžinas.

Abu vyrai atsisuko į jį. Temudžinas pamatė tamsią mėlynę ant Želmės žando ir iš karto viską suprato.

Tada priėjo prie žaizdro. Atrodė nuvargęs.

– Negalėjau miegoti, kai tos trys moterys ir sesutė tarška kaip paukščiai, todėl atėjau čia.

Ir tėvas, ir sūnus tylėjo, tad Temudžinas kalbėjo toliau:

– Aklų sekėjų man nereikia, Arslanai. Tu teisus klausdamas, koks mūsų tikslas. Matai apskurėlių būrelį, kuriam vargu ar užteks maisto išgyventi iki nutirps sniegas. Gal kur nors ir susirastume slėnį, augintume ten gyvulius bei vaikus, tačiau gentys toliau klajos ir žudys vienos kitas.

– Nereikia nė sakyti, kiek klajoklių žūva tuose mūšiuose, – įsitikinęs pasakė Arslanas.

Geltonų Temudžino akių žvilgsnis nukrypo į kardų meistrą. Atrodė, tas žvilgsnis užlieja visą gerą.

– Dėl kruvinos neapykantos mes laistome žemę savo krauju, – pasakė Temudžinas padelsęs. – Taip visados buvo, bet tai nereiškia, kad taip turi būti. Aš įrodžiau – kartu gali gyventi kvirajų, vilkų, vojelos, naimanų žmonės. Mes – viena gentis, Arslanai. Kai mes sustiprėsim, aš *priversiu* juos ateiti pas mane. Jei ne – palaušiu juos po vieną. Sakau jums, mes – viena tauta. Mes *mongolai*, Arslanai. Mes – sidabriniai žmonės, mus visus gali valdyti vienas chanas.

– Tu girtas, o gal sapnuoji, – nekreipdamas dėmesio į sutrikusį sūnų tarė Arslanas. – Kodėl manai, kad jie pripažins tave?

– Aš – žemė, – atsakė Temudžinas. – O žemė nemato jokių mūsų tautos šeimų skirtumų.

Jis žvelgė tai į vieną, tai į kitą.

– Neprašau, kad būtumėt man ištikimi. Tai gavau su jūsų priesaika, esat susieti ja iki mirties. Gali būti, mes visi žūsim vos pradėję, bet jeigu ši mintis sustabdys jus, vadinasi, esat ne tokie, kokiais jus laikiau.

Jis tyliai nusijuokė ir pasitrynė akis, kad nusibrauktų šilumoje užplūdusį nuovargį.

– Kartą kopiau erelio jauniklio. Galėjau likti papėdėje, tačiau dėl to, ką laimėjau, buvo verta stengtis. Paaiškėjo, kad jaunikliai ten du, tad gavau daugiau negu tikėjausi.

Jo juokas atrodė liūdnas, bet kodėl daugiau nieko nepaaiškino, tik paplekšnojo tėvui ir sūnui per pečius?

– O dabar baikite niautis ir *kopkite* su manimi, – pasakė Temudžinas.

Jis nutilo ir laukė, kaip jie atsilieps į jo žodžius, paskui išėjo į šaltą pūgą. Reikėjo rasti, kur pamiegoti.

XXIV
SKYRIUS

Pro neštuvų užuolaidas Ven Čao atidžiai žiūrėjo, kaip tarnai vargsta tempdami neštuvus. Kiekvieną medinę rankeną laikė trys vyrai, tad jiems neturėjo būti šalta, bet, pažvelgęs iš po šilko stogelio, Venas pastebėjo, kad ne vieno vergo lūpos mėlynuoja. Jis išvyko jau pradėjus tirpti žiemos sniegui, tačiau po kojomis dar traškėjo ledas ir pūtė atšiaurus vėjas. Jis nujautė, kad, kol pasieks mongolų stovyklą, praras dar vieną vergą, o gal net du. Geriau susisupo į kailius ir suirzęs pagalvojo – ar iš viso jie ras stovyklą?

Ven Čao šiek tiek pasismagino, keikdamas Togrulą, kereitų chaną, kuris tvirtino žinąs, kur žiemoja plėšikautojai. Labiau įsikarščiavo ir prireikė lakesnės vaizduotės siunčiant dar įmantresnius įžeidimus Dzinų rūmų Kaifenge gyventojams.

Vos pamatęs eunuchų veido išraiškas Venas suprato, kad jį pergudravo. Eunuchai buvo kaip liežuvaujančios senės, jie žinojo beveik viską, kas darosi rūmuose. Prisiminė piktą pirmojo eunucho mažojo Džango džiugesį, kai šis lydėjo jį pas vyriausiąjį ministrą.

Tai prisiminęs, Venas irzliai sučiaupė lūpas. Jis didžiavosi savo patirtimi varžybose dėl valdžios, tačiau viskas žlugo. Praleido tik vieną svarbų susitikimą, tačiau tada jį suviliojo moteris iš geriausių Kaifenge Gluosnių namų. Venas atsiduso prisimi-

nęs, kokia ji buvo patyrusi, kiekvieną geidulingą jos prisilietimą ir vieną ypatingą dalyką, kurį ji darė su plunksna. Pamanė, kad už tas paslaugas jo priešai turėjo jai brangiai sumokėti. Kai jį vidurnaktį iškvietė tiesiog iš jos lovos, Venas suprato: netrukus teks mokėti už patirtus malonumus. Dešimt metų triūso dingo per vieną girtą poezijos ir meilės naktį. Deja, ir poezija buvo prasta. Ministras lyg suteikdamas didžiausią garbę paskelbė, kad Venas siunčiamas su diplomatiniu pavedimu į barbarų gentis. Venui teliko nusišypsoti ir nulenkti galvą iki pat grindų, tarsi būtų išsipildžiusi didžiausia jo svajonė.

Praėjo dveji metai, o jis vis dar laukė, kol bus atšauktas. Jis buvo išsiųstas toli nuo Dzinų rūmų pinklių ir žaidimų, ir visi jį pamiršo. Jis siuntinėjo savo ataskaitas patikimiems draugams, prašydamas jas persiųsti toliau, tačiau atrodė, kad jie jo laiškų net neskaitė. Buvo nesunku pamesti laiškus tarp tūkstančių raštų, pasiekiančių Vidurio valstybės rūmus, ypač turint galvoje, kad juos tvarko dviveidis Džangas.

Venas nepasidavė nevilčiai, tačiau gali būti ir taip, kad jis baigs savo dienas tarp bjaurių mongolų, mirtinai sušalęs arba apsinuodijęs nesibaigiančia gaižia aviena ar raugintu pienu. To jau tikrai būtų per daug jo padėties žmogui, ištarnavusiam tiek metų. Jis pasiėmė vos dvylika tarnų bei sargybinių ir nešikų, tačiau žiema silpnesniems buvo per sunki. Gyvenimo ratas nunešė juos, kad vėl įsikūnytų. Prisiminęs, kaip peršalo ir mirė jo asmeninis raštininkas, iki šiol niršdavo. Tas žmogus atsisėdo į sniegą ir atsisakė eiti toliau. Paliepus Venui, sargybinis jam spyrė, tačiau žmogelis tiesiog piktdžiugiškai išleido dvasią.

Venas karštai tikėjosi, kad raštininkas atgims kaip grindų grandyklė arba nuolat smagiai pliekiamas arklys. Dabar, kai žmogus mirė, Venas apgailestavo, kad mušė jį ne pats. Laiko visada trūksta, net sąžiningiausiems šeimininkams.

Jis išgirdo dundant kanopas ir nusprendė atitraukti neštuvų užuolaidą, saugančią nuo vėjo, tačiau iškart apsigalvojo. Be abejonės, tai jo sargybiniai, kurie praneš, kad nieko nematyti, kaip praneša jau dvylika dienų. Išgirdus jų šūksnius, jo sena širdis nurimo, nors būtų buvę per žema tai parodyti. Argi jis ne imperatoriaus antrosios žmonos penktos eilės pusbrolis? Taip, pusbrolis. Taigi jis išsitraukė raštų ritinėlį su gausybe savo pastabų ir perskaitė filosofo žodžius. Paprastos jo mintys nuramino. Jam niekada nepatiko iškilnūs Konfucijaus pamokslavimai, tačiau jo mokinys Siundzi buvo žmogus, su kuriuo Venas norėtų išgerti. Tai jo žodžius Venas skaitydavo apėmus blogai nuotaikai.

Venas nekreipė dėmesio, kaip susijaudinę sargybiniai ginčijasi, kuriam sutrukdyti prabangoje ir vienumoje skendintį šeimininką. Siundzi tikėjo, kad kelias į tobulumą yra kartu kelias į šviesą – Venas šio patrauklaus požiūrio laikėsi ir savo gyvenime. Jis ištiesė ranką paimti rašymo įrankių, tačiau neštuvai nusileido ir Venas išgirdo, kaip prie pat ausies kažkas nervingai krenkštelėjo. Jis atsiduso. Kelionė buvo nuobodi, tačiau mintis, kad vėl reikės bendrauti su nesipraususiais vietiniais, jo kantrybę visai išsekino. Ir visa tai už vieną ūžavimo naktį, pagalvojo jis, atitraukdamas užuolaidą ir žvelgdamas patikimiausiam sargybiniui į veidą.

– Juanai, atrodo, mes sustojome, – pasakė jis, pirštais su ilgais nagais barbendamas pergamentą, kad parodytų savo nepasitenkinimą.

Juanas tupėjo prie neštuvų, o prabilus Venui puolė kniūbsčias ir prispaudė kaktą prie apledijusios žemės. Venas garsiai atsiduso.

– Gali kalbėti, Juanai. Jei tylėsi, iš čia nepajudėsime visą dieną.

Jis išgirdo tolumoje verksmingai vėjyje gaudžiant perspėjamuosius ragus. Juanas pažvelgė atgal, ten, iš kur jie atkeliavo.

– Mes radome juos, šeimininke. Jie atjoja.

Venas linktelėjo.

– Tu – geriausias mano sargybinis, Juanai. Pasakyk, kai jie baigs mus gąsdinti ir rėkauti.

Jis paleido šilko užuolaidą ir ėmėsi rišti raudonas pergamento juosteles. Išgirdo artėjančių žirgų kanopų bildesį ir neatsispyrė smalsumui. Atsidusęs dėl savo silpnumo, jis atidengė stebėjimo skylutę neštuvų rėme ir pažvelgė. Tik Juanas žino apie tą skylutę, tačiau niekam nepasakys. Vergams atrodys, kad šeimininkas nekreipia dėmesio į pavojų. Venas manė, kad svarbu vergams pateikti tinkamą savo įvaizdį. Dar pagalvojo, ar užtektų laiko užrašyti šią mintį pergamente prie kitų filosofinių pastabų. Sau pasižadėjo, kad pergamentą apkraštuos ir išsiųs atgal, kad jį paskelbtų. Jame itin neigiamai vertino eunuchų vaidmenį Kaifengo rūmuose. Žiūrėdamas pro skylutę jis pagalvojo, kad geriausia pergamente savo vardo neįrašyti.

Temudžinas jojo viduryje, Arslanas ir Želmė – iš šonų. Su jais buvo dešimt geriausių karių. Chazaras ir Kačiunas, likę su dviem mažesniais būreliais, apsupo stovyklą, rengdamiesi atremti antrą antpuolį.

Iš pirmo žvilgsnio Temudžinas suprato – kažkas čia ne taip. Jis nusistebėjo, kad tiek daug ginkluotų vyrų saugo dėžę. Ir tie vyrai atrodė keistai, tačiau įsižiūrėjęs suprato, kad tai – prityrę kariai. Užuot puolę, jie keturkampiu apsupo dėžę ir laukė, kol jis prijos. Pakėlęs antakius, Temudžinas žvilgtelėjo į Arslaną. Dundant kanopoms, Arslanas turėjo šaukti.

– Jok atsargiai, mano viešpatie. Ten tegali būti Dzinų pasiuntinys, aukštos padėties žmogus.

Temudžinas įdėmiau pažvelgė į keistą vaizdą. Jis buvo girdė-

jęs apie didelius miestus rytuose, tačiau niekada nematė nė vieno jų gyventojo. Buvo kalbama, kad ten jų knibžda kaip musių, o namus jie stato iš aukso. Kad ir kas čia toks, buvo aišku – jis svarbus žmogus, nes keliauja su tuzinu sargybinių ir tiek vergų, kiek jų reikia blizgančiai dėžei nešti. Matyti visa tai negyvenamose vietose buvo keista. Dėžė buvo juoda, žvilgėjo, o jos šonus dengė saulės spalvos audinys.

Temudžinas jojo žirgą valdydamas vien keliais, nes lanke buvo įsidėjęs strėlę. Lanką nuleido ir paliepė greta jojantiems padaryti tą patį. Jeigu tai spąstai, kinų kariai sužinos, kad ateidami į šias žemes jie padarė klaidą.

Jis sustojo. Patyrusi akis būtų pastebėjusi, kad jo kariai išlaiko tobulą rikiuotę. Temudžinas tvarkingai pririšo lanką prie balno odiniu dirželiu, dėl sėkmės palietė kardo rankeną ir lėtai nujojo prie žmogaus keisto būrelio viduryje.

Jis tylėjo. Šios žemės priklauso jam, todėl jis nesirengė aiškinti, kodėl jis čia. Jo geltonų akių žvilgsnis įsmigo į karį. Temudžinas susidomėjęs pastebėjo vienas ant kitų užleistas šarvų plokšteles. Kaip ir dėžė, šarvai buvo padengti blizgančia it juodas vanduo medžiaga, o jungtys paslėptos. Atrodė, kad šarvai gali sulaikyti strėlę, ir Temudžinas svarstė, kur tokius galėtų gauti išbandyti.

Karys į Temudžiną žiūrėjo iš po šalmo su pamušalu, dalį veido dengė geležinės plokštelės ant skruostų. Temudžinui jis atrodė nesveikuojantis – balkšvai geltona oda išdavė jį daugybę vakarų girtavus. Bet jo akių baltymai buvo skaidrūs. Karys, matydamas tiek daug Temudžino įsakymų laukiančių ginkluotų žmonių, nė nemirktelėjo.

Visi tylėjo, Temudžinas laukė. Galų gale karių vadas susiraukė ir tarė:

– Mano ponas iš Nefrito rūmų nori su tavimi pasikalbėti.

Juanas kalbėjo tvirtai, tik jo tartis Temudžinui pasirodė keista. Kaip ir jo ponas, Juanas nemėgo genčių karių. Jie buvo žiaurūs ir nemokėjo laikytis, jo supratimu, deramos drausmės. Jie priminė jam niršius skalikus ir kalbėti su jais kaip su žmogiškomis būtybėmis jam atrodė neoru.

– Ar jis slepiasi toje dėžėje? – paklausė Temudžinas.

Karių vadas įsitempė, ir Temudžinas nuleido ranką ant kardo rankenos. Šimtus vakarų jis praleido mokydamasis su Arslanu, todėl nebijojo netikėto susirėmimo kardais. Gal tai parodė jo akys, nes Juanas susivaldė ir sustingo tarsi būtų akmeninis.

– Turiu perduoti žinią nuo Togrulo iš kereitų, – tarė Juanas.

Išgirdęs tai, Temudžinas susidomėjo. Apie kereitų gentį jis buvo girdėjęs, o jo stovykloje buvo trys iš jos išvaryti klajokliai.

– Tai sakyk savo žinią, – liepė Temudžinas.

Karys prabilo tarsi pasakininkas, žiūrėdamas į tolį.

– Patikėk šiais žmonėmis ir mano vardu suteik jiems svečių teises, – pasakė Juanas.

Nustebindamas Dzinų karį, Temudžinas staiga šyptelėjo.

– Ko gero, tai būtų išmintinga. Ar jūs pagalvojote, ką darytumėte, jei nesuteikčiau teisių?

Susierzinęs Juanas pažvelgė į Temudžiną.

– Reikės suteikti. Tu gavai įsakymą.

Temudžinas garsiai nusikvatojo, nors ištiesto kardo atstumu stovinčio kario iš akių neišleido.

– Kereitų Togrulas ne mano chanas, – tarė jis. – Jo įsakymai čia negalioja.

Vis dėlto jo susidomėjimas keistu būreliu, pasirodžiusiu šalia savo karo stovyklos, didėjo. Karių vadas nieko daugiau nebesakė, nors skleiste skleidė įtampą.

– Galėčiau jus visus nužudyti ir paimti tai, ką slepiate toje

nuostabioje dėžėje, kad ir kas ten būtų, – pasakė Temudžinas, tenorėdamas įgelti kariui.

Jo nuostabai, karys nesupyko, jo veide netgi pasirodė niūri šypsena.

– Tu neturi užtektinai vyrų, – ramiai atsakė Juanas.

Temudžinui ruošiantis atsikirsti, iš dėžės Temudžinui nesuprantama kalba pasigirdo įsakmus balsas. Atrodė, tarsi žąsis sugageno, bet karių vadas tučtuojau nusilenkė.

Temudžinas nebepajėgė tramdyti savo smalsumo.

– Labai gerai, suteikiu svečių teises savo namuose, – tarė jis. – Jokit kartu su manim, kad mano sargybiniai strėlėmis nepervertų jums gerklių. – Pamatęs, kad Juanas raukosi, pridūrė: – Jokit lėtai ir nedarykit staigių judesių. Mano stovykloje yra žmonių, kurie nemėgsta svetimų.

Juanas pakėlė kumštį, visi dvylika nešikų sugriebė ilgas rankenas ir vienu metu atsistojo. Jų akys be jokios išraiškos buvo įsmeigtos į priekį. Temudžinas nežinojo, kaip tai suprasti. Jis davė įsakymus savo vyrams ir su Arslanu nujojo priekyje. Želmė ir kiti, saugodami užnugarį, jojo apsupę būrelį.

Susilyginęs su Arslanu, Temudžinas balne pasilenkė ir sušnibždėjo:

– Ar pažįsti šiuos žmones?

Arslanas linktelėjo.

– Buvau juos anksčiau sutikęs.

– Ar jie mums pavojingi?

Temudžinas laukė, kol Arslanas pagalvojęs atsakys.

– Gali būti. Jie labai turtingi ir sakoma, kad jų miestai didžiuliai. Nežinau, ko jiems iš mūsų reikia.

– Arba kokį žaidimą žaidžia Togrulas, – pridūrė Temudžinas.

Arslanas linktelėjo ir daugiau jie nesikalbėjo.

Ven Čao palaukė, kol ant žemės padės neštuvus ir šalia jų atsistos Juanas. Į stovyklą jis žvelgė susidomėjęs, bet, pamatęs pažįstamus gerus ir liesas avis, užspaudė dejonę. Žiema buvo sunki, todėl žmonių veidai atrodė suvargę. Dar toli nuo stovyklos jis užuodė avių lajaus kvapą – žinojo, tas kvapas jo drabužiuose liks net daugelį kartų išskalbus. Juanui atitraukus šilkines užuolaidas, Venas išsiropštė ir atsidūrė tarp jų. Stengėsi kvėpuoti kaip galima negiliau. Iš patirties jis žinojo, kad pripras, tačiau jam teko sutikti vietinių, kurie maudydavosi tik kartą ar du per metus ir tik tada, kai įkrisdavo į upę. Tačiau jis privalėjo atlikti savo užduotį, tad, tyliai keikdamas mažąjį Džangą, išlindo į šaltą vėją taip didingai, kaip tik mokėjo.

Net jei būtų nepamatęs, kaip visi klauso jaunuolio geltonomis akimis, Venas būtų supratęs, kad vadas čia jis. Kaifengo rūmuose buvo žinoma apie tuos, kuriuos vadino nendrynų tigrais, tuos, kurių gyslomis teka kario kraujas. Tik išvydęs Temudžino akis, Venas nusprendė, kad jis vienas iš tų tigrų. Kokios akys! Tokių Venui matyti dar neteko.

Vėjas kiaurai pūtė per plonus drabužius, tačiau žvelgdamas į Temudžiną ir jam lenkdamasis Venas neparodė, kad jam šalta. Tik Juanas pastebėjo, kad Venas nusilenkė kur kas mažiau, negu liepia mandagumo taisyklės, tačiau Venui patiko įžeidinėti tuos laukinius. Jo nuostabai, plėšikautojas į jo judesį beveik neatkreipė dėmesio, ir Venas pajuto šiurpuliuką.

– Aš esu Ven Čao, šiaurės Sungų Dzinų rūmų pasiuntinys. Man garbė lankytis jūsų stovykloje, – pasakė jis. – Žinios apie jūsų kautynes su totoriais sklinda toli.

– Ir todėl savo dėžutėje atvykai čia? – paklausė Temudžinas.

Tiek daug tarnų turintis keistasis žmogus jam buvo labai įdomus. Jo oda taip pat buvo geltona, ji Temudžinui atrodė nesveika, tačiau atėjūnas vėjo plaikstomu plačiu palaidu drabužiu

laikėsi gerai. Temudžinas jam davė per keturiasdešimt metų, nors jo oda buvo lygi. Dzinų pasiuntinys jiems, užaugusiems čia, gentyse, atrodė keistas. Žalias jo apdaras mirguliavo, plaukai kaip ir jų buvo juodi, tačiau sušukuoti atgal ir supinti į kaselę, susegtą sidabrine sąsaga. Nustebęs Temudžinas pamatė, kad vyro pirštų nagai tarsi paukščio ir blyksi šviesoje. Jis pagalvojo, kiek laiko tas žmogus galės kęsti šaltį, atrodė, jo nejaučia, tačiau bežiūrint jo lūpos pamėlo.

Prieš prabildamas, Venas vėl nusilenkė.

– Atnešiau linkėjimus iš Nefrito rūmų. Daug girdėjome apie jūsų pergales, tad turime apie daug ką pasikalbėti. Tavo brolis iš kereitų taip pat siunčia linkėjimus.

– Ko Togrulas nori iš manęs? – paklausė Temudžinas.

Žnaibė šaltis, ir Venas ėmė pykti. Ar jo nepakvies į šiltą gerą? Jis nusprendė truputėlį spustelėti.

– Mano viešpatie, ar aš negavau svečio teisių? Kalbėti apie svarbius dalykus, kai aplinkui tiek ausų, netinka.

Temudžinas gūžtelėjo pečiais. Žmogui tikrai buvo šalta, ir, kol dar mirtinai nesušalo, Temudžinas norėjo iškamantinėti, kokias žinias jis nešė per priešiškus tyrus.

– Tu čia laukiamas, – Temudžinas mintyse ilgai pratinosi prie atvykėlio vardo, tačiau ištarė jį iškraipytą. – Venčo?

Senasis vyras susivaldė, ir nesuraukęs antakių Temudžinas šyptelėjo dėl jo išdidumo.

– Ven *Čao*, mano viešpatie, – tarė pasiuntinys. – Liežuvis turi paliesti gomurį.

Temudžinas linktelėjo.

– Tada eime ten, kur šilta, Venai. Tau atneš karštos sūdytos arbatos.

– Ak, arbatos, – sekdamas paskui Temudžiną į apskurusį gerą sumurmėjo Ven Čao. – Kaip aš jos noriu.

Venas sėdėjo prietemoje ir kantriai laukė, kol pats Temudžinas jam į rankas įspraus dubenėlį karštos arbatos. Į gerą prisirinko vyrų, jie žvelgė į Veną varžydamiesi. Kol priprato prie jų kūnų prakaito kvapo, jis stengėsi kvėpuoti kuo negiliau. Troško išsimaudyti vonioje, tačiau tokių malonumų jau seniai buvo nepatyręs.

Temudžinas žiūrėjo, kaip Venas suspaustomis lūpomis ragauja arbatą. Aiškiai buvo matyti – apsimeta, kad arbata jam patinka.

– Papasakok apie savo žmones, – paprašė Temudžinas. – Girdėjau, kad jų labai daug.

Venas linktelėjo, apsidžiaugęs, kad galės kalbėti ir nebereikės siurbčioti arbatos.

– Mūsų karalystė padalyta į dvi dalis. Pietinėje dalyje yra daugiau kaip šešiasdešimt tūkstančių žmonių, juos valdo imperatorius Sungas. Šiaurinėje Dzinų karalystėje gyvena maždaug tiek pat.

Temudžinas sumirksėjo. Skaičiai buvo didesni, negu jis galėjo įsivaizduoti.

– Manau, tu perdedi, Ven Čao, – atsakė jis ir net nustebo, kad vardą ištarė teisingai.

Venas truktelėjo pečiais.

– Kas gali žinoti. Valstiečiai dauginasi greičiau už utėles. Vien Kaifengo rūmuose yra per tūkstantį tarnautojų, suskaičiuoti pagal nustatytą tvarką prireikė daugelio mėnesių. Tikslių skaičių aš nežinau.

Venui patiko nustebę mongolų karių žvilgsniai.

– O tu? Ar tu jų chanas? – toliau klausinėjo Temudžinas.

Venas papurtė galvą.

– Aš išlaikiau... – Jis ėmė ieškoti tinkamo žodžio. – Mūšius? Ne. – Ir ištarė keistą žodį. – Tai reiškia, kad sėdėjau prie rašomo-

jo stalo ir kartu su šimtais kitų atsakinėjau į klausimus, kuriuos užduoda imperatoriaus tarnautojai, pirmiausia apygardoje, paskui pačiame Kaifenge. Buvau pirmasis tarp tų, kuriuos išbandė tais metais. – Jis pasirausė atmintyje ir pakėlė dubenėlį prie lūpų. – Tai buvo seniai.

– Kam tu tada priklausai? – stengdamasis suprasti, paklausė Temudžinas.

Venas nusišypsojo.

– Gal vyriausiajam valstybės ministrui – tačiau manau, kad tu turi galvoje imperatorius Sungus. Jie valdo šiaurę ir pietus. Galbūt sulauksiu, kada abi Vidurio valstybės dalys vėl susijungs.

Temudžinas stengėsi suprasti. Visiems į jį žiūrint, Venas padėjo dubenėlį ir įkišo ranką į apdarą, norėdamas kažką ištraukti. Visi įsitempė, ir jis sustingo.

– Mano viešpatie, noriu išimti paveikslėlį, daugiau nieko.

Susidomėjęs Temudžinas mostu parodė, kad išimtų. Venas išvyniojo ryškių spalvų popierėlius ir vieną padavė jam. Popierėlyje buvo nesuprantami ženklai, o viduryje nupieštas tiesiai žvelgiantis jaunuolis. Temudžinas visaip sukiojo popierėlį stebėdamasis, kad jaunuolio veidas nuolat žiūri į jį.

– Jūs turite gerų dailininkų, – nenoromis pripažino jis.

– Tai tiesa, mano viešpatie, tačiau paveiksliukas, kurį laikai, išspausdintas didele mašina. Jis turi vertę ir mes jį keičiame į įvairias prekes. Už keletą panašių į jį sostinėje aš galiu nusipirkti gerą žirgą arba jauną moterį nakčiai praleisti.

Temudžinas popierėlį pasiuntė ratu kitiems, ir Ven Čao susidomėjęs stebėjo jų veido išraišką. Pagalvojo, kad jie kaip vaikai. Gal išvykdamas jis turėtų kiekvienam po tokį padovanoti?

– Kalbi žodžiais, kurių nesuprantu, – tarė Temudžinas. – Ką reiškia išspausdinti, kaip sakei? Didelė mašina? Gal tu nori mus apkvailinti?

Temudžinas kalbėjo rimtai, ir Venas priminė sau, kad šių genčių žmonės gali būti negailestingi net savo draugams. Jeigu nors akimirką įtars, kad iš jų kas nors šaiposi, tas žmogus mirs. Jeigu jie ir vaikai, verčiau prisiminti, kad gali būti mirtinai pavojingi.

– Mašina piešia greičiau negu žmogus, – raminamai pasakė Venas. – Gal vieną dieną apsilankysi Dzinų žemėje ir viską pamatysi pats. Žinau, kad kereitų chanui mano kultūra patinka. Jis ne kartą yra sakęs, kad nori turėti žemių Vidurio valstybėje.

– Taip sakė Togrulas? – paklausė Temudžinas.

Venas linktelėjo ir paėmė banknotą iš paskutinio jį rankose laikančio žmogaus. Rūpestingai sulankstė ir visiems žiūrint įsikišo piniginę į vietą.

– Tai – didžiausia jo svajonė. Ten dirva tokia juoda ir derlinga, kad joje auga viskas, yra nesuskaičiuojama daugybė laukinių žirgų ir pasaulyje geriausios vietos medžioti. Mūsų valdovai gyvena didžiuliuose akmeniniuose namuose ir turi tūkstančius tarnų, vykdančių kiekvieną jų norą. Kereitų Togrulas nori tokio gyvenimo sau ir savo palikuonims.

– Kaip jūs perkeliate akmeninį namą? – netikėtai paklausė vienas vyras.

Sveikindamasis su juo Venas linktelėjo.

– Jo negalima perkelti kaip jūsų gerų. Kai kurie namai kalno dydžio.

Tai išgirdęs, Temudžinas nusijuokė, pagaliau supratęs, kad keistasis žmogelis juokauja.

– Tai man netiktų, Venai, – pasakė jis. – Kai nelieka ko medžioti, gentys turi kraustytis į kitą vietą. Manau, tame akmeniniame kalne mirčiau iš bado.

– Ne, mano viešpatie, nes tavo tarnai maisto nupirktų turguje. Jie augintų gyvulius mėsai ir javus duonai bei ryžius. Galėtum turėti tūkstantį žmonų ir nežinoti, kas yra badas.

– Ir tai patinka Togrului, – lėtai ištarė Temudžinas. – Suprantu, kodėl.

Jo galvoje virė gausybė naujų minčių, bet jam dar rūpėjo išgirsti, kodėl Venas dėl jo atsitrenkė taip toli nuo savo namų, į šias laukines vietas. Jis padavė Venui puoduką ir pripylė į jį airago. Pamatęs, kad Venas nustojo kalenti dantimis, Temudžinas suniurnėjo.

– Išsitrink juo rankas ir veidą. Aš įpilsiu dar, – pasakė jis.

Prieš pasinaudodamas Temudžino siūlymu, Venas dėkingas nulenkė galvą. Skaidrus skystis nurausvino jo geltoną odą, ja staiga pasklido šiluma. Jis išgėrė kas liko, beveik akimirksniu ištuštino antrą puoduką ir atkišo jį, kad įpiltų trečią.

– Gal kada nors nukeliausiu į rytus, – tarė Temudžinas, – ir tuos keistus dalykus pamatysiu savo akimis. Vis dėlto svarstau, kodėl tu palikai visa tai ir atkeliavai, kur kardu ir lanku valdo mūsų žmonės. Čia jūsų imperatorius mums nerūpi.

– Nors jis visų mūsų tėvas, – iš įpratimo pasakė Venas. Temudžinas įdėmiai pažvelgė į jį, ir Venas pasigailėjo, kad nieko nevalgęs išgėrė tiek daug.

– Jau dveji metai, kai aš keliauju per gentis, mano viešpatie. Kartais savo žmonių labai pasiilgstu. Mane pasiuntė šiaurėn rasti sąjungininkų kovoti su totoriais. Kereitų Togrulas mano, kad esi iš tų, kurie nekenčia tų blyškiaodžių šunų.

– Atrodo, Togrulas daug žino, – atsakė Temudžinas. – Bet iš kur?

Jis pripylė Venui ketvirtą puoduką ir žiūrėjo, kaip jo turinys keliauja paskui pirmų trijų. Jam patiko, kad tas vyras geria. Prisipylęs puoduką ir sau, ėmė siurbčioti lėtai, kad nepamestų galvos.

– Kereitų chanas išmintingas žmogus, – atsakė Ven Čao. – Jis daugelį metų kovoja su totoriais šiaurėje ir iš mano šeimi-

ninkų gavo daug aukso. Tiek, kiek užsidirbo, supranti? Jeigu į Kaifengą pasiųsčiau prašymą atvaryti į vakarus šimtą žirgų, jie ten atsirastų per kelis mėnesius. Kereitas už tai pralietų totorių kraujo ir neleistų jų prie mūsų sienų. Nenorime, kad jie klajotų mūsų žemėmis.

Vienas besiklausančių vyrų neramiai sujudėjo, ir Temudžinas pažvelgė į jį.

– Arslanai, kai mes būsim vieni, reikės pasitarti, – tarė Temudžinas.

Vyras nurimo. Venas apžvelgė juos visus.

– Čia atvykau su tokiu pat siūlymu. Galiu jums duoti aukso, žirgų...

– Kardų, – įsiterpė Temudžinas. – Ir lankų. Jeigu sutiksiu, turėsite duoti tuziną šarvų, kokius lauke vilki jūsų kariai, šimtą žirgų – ir kumelių, ir eržilų. Iš aukso man tokia pat nauda kaip iš akmeninio namo, kurio negalima pajudinti.

– Čia, stovykloje, nėra nė šimto vyrų, – nesutiko Venas.

Iš tikrųjų jis džiaugėsi – derybos prasidėjo kur kas lengviau, negu tikėjosi.

– Tu visų nematai, – krenkštelėjęs atsakė Temudžinas. – Be to, dar nepasakiau, kad sutinku. Kas tas Togrulas? Jo aš niekada nemačiau, nors apie kereitus girdėjau. Gal po tavęs prašyti pagalbos ateis jis?

Veno veido spalva pasikeitė. Jis padėjo airago puoduką, kurį ką tik kėlė prie lūpų.

– Kereitai stipri gentis. Jie turi daugiau kaip tris šimtus ginkluotų karių, mano viešpatie. Apie jus jie sužinojo iš totorių belaisvių. Šie sakė, kad jūs puldinėjate vis toliau į šiaurę. – Venas nutilo, rinkdamas žodžius. – Togrulas žiūri į ateitį ir mane pas jus pasiuntė ne prašyti pagalbos, bet pakviesti sujungti pajėgas. Kartu totorius jūs išstumtumėte gal tuzinui kartų.

Žmogus, kurį Temudžinas pavadino Arslanu, regis, vėl ėmė šiauštis. Temudžinas prilietė jo ranką.

– Čia aš chanas. Atsakau už visus žmones, – tarė jis. – Tu nori, kad už keletą žirgų žeminčiausi prieš Togrulą?

Žmonių prisigrūdusiame gere sklandė vos juntama grėsmė, ir Venas staiga pasigailėjo, kad neleista šalia būti Juanui.

– Tada tu gali atsisakyti, ir aš išvyksiu, – pasakė Venas. – Togrului pavaldinio nereikia. Jis nori negailestingo ir stipraus karo vado. Jam reikia tiek žmonių, kiek jūs galite surinkti.

Temudžinas žvilgtelėjo į Želmę. Buvo aišku, kad po begalinės žiemos totoriai trokšte trokš keršyti. Galimybė susijungti su kita gentimi buvo viliojanti, tačiau Temudžinui reikėjo laiko tai apgalvoti.

– Pasakei daug įdomių dalykų, Ven Čao, – patylėjęs tarė Temudžinas. – Dabar leisk man nuspręsti. Kačiunai, surask šiems vyrams šiltas lovas ir tegu jiems atneša troškinio alkiui apraminti.

Jis pastebėjo, kaip Veno žvilgsnis nukrypo ten, kur ant grindų stovėjo pustuštis airago odmaišis.

– Ir airago sušilti naktį, – pridūrė, pagautas dosnumo.

Venui atsistojus, atsistojo ir kiti. Ant kojų Venas laikėsi ne taip tvirtai, kaip įeidamas į gerą. Jis vėl nusilenkė, ir Temudžinas pastebėjo, kad šį kartą vos vos žemiau. Gal tada jis buvo sustingęs po kelionės?

Likus vieniems, Temudžinas savo spindintį žvilgsnį nukreipė į patikimiausius vyrus.

– Noriu to, – tarė Temudžinas. – Knieti kuo daugiau sužinoti apie tuos žmones. Akmeniniai namai! Tūkstančiai vergų! Ar jums tai neįdomu?

– Tu nepažįsti to Togrulo, – tarė Arslanas. – Tai sidabro žmonės parduodami? – niekinamai prunkštelėjo jis. – Tie iš Dzinų

mano, kad nupirks mus pažadais, nugąsdinę kalbomis apie savo milijoninius miestus. Kas jie mums?

– Pagalvokim, – atsakė Temudžinas. – Turėdamas kereitų žmones, galėčiau įveikti totorius. Tegu upės paplūsta jų krauju.

– Aš prisiekiau tau, o ne Togrului, – tarė Arslanas.

Temudžinas atsisuko į jį.

– Žinau. Netarnausiu niekam. Bet jeigu mes sujungsim pajėgas, man tas sandoris bus naudingesnis negu jam. Pagalvok apie Želmę, Arslanai, apie jo ateitį. Mes tokie gyvybingi, nejaugi savo gentį telksime iš pavienių žmonių. Eikime pirmyn dideliais žingsniais. Nebijokime pavojų. Ar sėdėsi ir lauksi, kol ateis totoriai?

– Tu žinai, kad nesėdėsiu, – atsakė Arslanas.

– Tada aš nusprendžiau, – susijaudinęs pasakė Temudžinas.

XXV
SKYRIUS

Ven Čao išbuvo stovykloje tris dienas, jie derėjosi. Išgėrė ne vieną odmaišį airago. Galų gale auksinės neštuvų užuolaidos buvo nuleistos ir Juanas davė ženklą judėti.

Už šilkinių užuolaidų Venas kasėsi, buvo įsitikinęs, kad geruose užsikrėtė utėlėmis. Kaip tikėjosi, derėtis buvo nelengva, tačiau jie, kaip ir sakė Togrulas, labai troško kariauti su totoriais. Nieko keista, galvojo Venas keliaudamas tyrais. Gentys viena kitą puldinėdavo net žiemą. Dabar, kai atėjo pavasaris ir iš įšalusios žemės ėmė kaltis žolė, jie viso to imsis rimtai. Taip jie darė visada. Venas šypsodamasis paskaitinėjo Siundzi veikalą, užrašė vieną kitą pastabą paraštėse ir ėmė snūduriuoti. Jis galvojo, kad ministras gerai padarė siųsdamas prityrusį pasiuntinį. Mažasis Džangas nebūtų susiderėjęs, net jeigu būtų pažadėjęs žirgų ir ginklų. Tas švepluojantis eunuchas, matydamas vedybų apeigas, kurias Venas vakar stebėjo, būtų nesugebėjęs nuslėpti pasišlykštėjimo. Venas sudrebėjo prisiminęs karštą gėrimą iš pieno ir kraujo, kurio gavo. Siundzi jį pagirtų už tokią savitvardą. Moteris vardu Bortė buvo tokia pat gyslota ir tvirta, kaip ir jos vyras, prisiminė Venas. Ne jo skonio, nors, atrodė, jaunasis plėšikautojas ja žavisi. Kiek Venas būtų atidavęs už naktį su viena iš Gluosnių moterų! Šiose atšiauriose žemėse

nepamatysi glotnių pudruotų šlaunų – tad Venas nusiminęs vėl iškeikė savo darbą.

Kai ketvirtą kelionės dieną Venas jau ketino duoti įsakymą sustoti pavalgyti, iš žvalgybos atšuoliavo Juanas. Venas neštuvuose nekantriai klausėsi, kaip Juanas kapota kalba skubiai duoda nurodymus. Vaidinti didiką, kai aplinkui darosi tokie įdomūs dalykai, buvo sunku. Jis atsiduso. Per smalsumą buvo ne kartą įsivėlęs į bėdą.

Kol Juanas galų gale prijojo prie neštuvų, Venas spėjo susidėti raštus ir pasišildyti gurkšneliu skaidraus gentyje pagaminto skysčio. Bent jau tas skystis pravartus, nors, palyginti su ryžių vynu, kurį jis gerdavo namie, buvo siaubingas.

– Kas atsitiko šį kartą, Juanai? – paklausė jis. – Ruošiausi snustelėti prieš valgį.

Tačiau užteko žvilgsnio į išraudusį sargybinių vado veidą, kad širdis imtų dažniau plakti. Pagalvojo, kad būtina atgauti pusiausvyrą. Praleidęs tiek laiko su gentimis, vieną dieną jis pats, ko gero, išsitrauks kardą kaip paprasčiausias kareivis. Gentys paveikia net kultūringiausius žmones.

– Mano viešpatie, raiteliai. Totoriai, – kakta paliesdamas apledijusią žolę pasakė Juanas.

– O ką? Juk mes totorių žemėse, ar ne? Nieko keista, kad keliaudami į pietus kereitų link keletą jų sutikom. Tegu jie sau joja, Juanai. Jei pastos mums kelią, nužudyk juos. Tu trukdai mane dėl niekų.

Juanas nuleido galvą. Venas, nenorėdamas gėdinti savo sargybinių vado, greitai pasitaisė. Kaip ir eunuchai, Juanas buvo labai įžeidus.

– Juanai, kalbėjau nepagalvojęs. Tu pasielgei teisingai man pranešęs.

– Mano viešpatie, jų yra trisdešimt, visi gerai ginkluoti ir joja pailsėjusiais žirgais. Jie turbūt iš didesnės stovyklos.

Venas prabilo lėtai, stengdamasis neprarasti kantrybės.

– Nesuprantu, kodėl mus tai turi jaudinti. Jie žino, kad Dzinų pasiuntinio trukdyti negalima. Pasakyk, kad jotų savais keliais.

– Aš maniau... – pradėjo Juanas. – Sakau, gal galėtumėte pasiųsti raitelį į stovyklą, kur mes lankėmės, mano viešpatie. Perspėti. Ko gero, totoriai ieško jų.

Venas nustebęs sumirksėjo.

– Matau, kad tu pamilai mūsų šeimininkus, Juanai. Tai tavo silpnumas. Ar man rūpi, kad totoriai ir mongolai vieni kitus žudo? Ar skatinti žudynes ne mano užduotis? Juk tai pavedė pats ministras. Manau, tu užsimiršti.

Perspėdamas sušuko kitas sargybinis, ir Venas su Juanu išgirdo artėjant raitelius. Juanas nepajudėjo.

Venas akimirksnį užsimerkė. Šiose žemėse nėra taikos ir ramybės. Kai tik jam pasirodo, kad čia ramu, tuoj pat kas nors, ieškantis priešų, joja pro šalį. Pajuto tarsi kokią fizinę jėgą užplūstantį namų ilgesį, tačiau nepasidavė. Kol jo neatšauks, jam taip skirta.

– Malonėk pasakyti, kad mes nematėme tų plėšikų. Pasakyk, kad mankštinu savo vyrus, ruošiu pavasariui.

– Tavo valia, pone.

Venas žiūrėjo, kaip artėja totorių kariai. Jis pripažino, kad iš tiesų jie atrodo tarsi pasirengę kariauti, tačiau Temudžinas ir jo nuskurdę gerai jam nerūpėjo. Net jeigu būtų išžudyta visa totorių tauta ir visos mongolų gentys, jis nepralietų nė vienos ašaros. Gal tada jį pagaliau sugrąžintų namo.

Venas matė, kad Juanas kalbasi su totorių vadu, stambiu vyru, apsitūlojusiu kailiais, bet tokiu purvinu, kad net nusipurtė. Tikrai su juo nesikalbės, tiek nesižemins. Totorius atrodė piktas, bet Venui tai nesukėlė nerimo. Jo vyrai parinkti iš vyriausiojo ministro

asmens sargybinių ir kiekvienas vertas kokių penkių klykiančių laukinių. Juanas savo tarnybą laimėjo visos kariuomenės varžybose, jis buvo geriausias savo pulke. Bent jau šioje srityje Venas gerai aptarnaujamas.

Įsmeigę įsiutusias akis į neštuvus, totoriai ėmė rėkauti ir išsitraukė kardus, bet Juanas ramiai sėdėjo balne ir purtė galvą. Joti šalin totoriams neleido jaunatviškas išdidumas, ir Venas pagalvojo, ar nereikės jiems priminti, kas jis toks. Net nesiprausę totoriai žino, kad Dzinų pasiuntinio liesti negalima. Venas nurimo pamatęs, kad totoriai baigė savo pasirodymą ir neatsigręždami nujojo. Jis šiek tiek nusivylė, kad totoriai nutarė nesikauti. Juanas juos būtų išskerdęs. Venas nusprendė dėl to nesukti galvos. Jei jie suras mongolų stovyklą, nugalės vieni arba kiti. Bet kuriuo atveju jo miegą trikdančių vietinių bus mažiau.

Totoriams nujojus, Venas pajuto, kad sutriko virškinimas. Suirzęs pro lūpas išpūtė orą ir pašaukė Juaną, kad tas lieptų pastatyti palapinę – joje niekam nematant tuštindavosi. Jis darė viską, kad būtų kuo patogiau, tačiau vis tiek nedavė ramybės rūmų malonumai – moterį turėjo labai labai seniai. Jeigu jis nusižemintų ir parašytų mažajam Džangui, gal šis pasirūpintų jį atšaukti? Ne. Apie tai jis negalėjo net galvoti.

Totorių raiteliai pasirodė vos pasigirdus perspėjamiesiems ragų garsams. Jie lėkė ryžtingai ir greitai, žirgus ragino šuoliuoti ir kiekvienas laikė lanką, parengtą siųsti mirtį tam, kas atsidurtų jų kelyje.

Temudžinas ir jo broliai iš savo gerų iššoko dar nespėjus nutilti pirmiesiems ragų garsams. Kariai savo padėtis užėmė be jokios sumaišties. Tie, kurie saugojo pagrindinį taką, pakėlė ir pastatė medines užtvaras, dar sustiprino jas atramomis, kad

tvirtai stovėtų. Dabar raiteliai negalės laisvai prajoti tarp gerų, bus priversti vingiuoti tarp kliūčių, todėl turės sumažinti greitį.

Temudžinas žiūrėjo, kaip vyrai ruošia strėles, dėlioja jas ant įšalusios žemės. Keletą akimirksnių prieš pasirodant pirmajam priešui dvokiančiais kailiniais pasirengimas buvo baigtas.

Totoriai jojo išsirikiavę po tris. Ieškodami taikinių, jie stovėjo balnuose. Temudžinas suprato, kad jie nori išgąsdinti ir sutrikdyti, ir žiūrėjo į juos iššiepęs dantis. Jautė, kaip po kojomis dreba žemė, ir gailėjosi, kad nebeturi Arslano nukalto kardo. Jis teturėjo prastą totorišką kardą. Teks kautis su tokiu.

Pirmieji raiteliai pamatė kliūtis savo kelyje. Du pasuko į šoną, sutrukdydami trečiajam. Užtvarų šešėlyje jie pastebėjo vyrus ir tuoj pat paleido strėles – jos atsitrenkė į medį. Vos tik pasipylė strėlės, virš užtvaros pakilo Kačiunas ir Chazaras. Jų lankų templės sudūzgė, ir jie iššovė. Strėlės pervėrė raitelius, du visu greičiu šuoliuojantys totoriai nukrito ant kietos žemės. Jie nebepakilo.

Prasidėjo skerdynės. Už savo draugų jojantiems totoriams kelią užkirto raitelius numetę žirgai ir lavonai. Kol Kačiunas ir Chazaras dar kartą užtaisė lankus, du raiteliai peršoko užtvarą. Jie atsidūrė tuščiame plote, į juos iš visų pusių nukrypo įtempti lankai. Jiems neliko laiko net šūktelėti – žudančios strėlės persmeigė juos, nuslopindamos jų karo šūkius. Sukdamiesi totoriai išvirto iš balnų.

Dar vienas totorius pabandė peršokti pirmąją užtvarą. Jo žirgui nepavyko, bet jis nuvertė užtvarą, sulaužydamas atramas. Chazaras nusirito į šoną, tačiau Kačiuno koja įstrigo. Iš skausmo jis nusikeikė. Gulėjo ant nugaros bejėgis, o tuo metu daugiau totorių įjojo į stovyklą. Kačiunas suprato, kad jo gyvybę dabar lemia akimirkos.

Vienas raitelis pastebėjo Kačiuną stengiantis ištraukti koją ir įtempė templę, taikydamasis jį prismeigti prie žemės. Nespėjus

jam iššauti, iš šono žengtelėjo Arslanas ir kardu perpjovė jam gerklę. Totorius nuvirto, o jo žirgas kaip pasiutęs ėmė suktis vietoje. Tada Arslanas išlaisvino Kačiuną. Aplink juos švilpė strėlės. Chazaras klūpėjo ant vieno kelio ir vieną po kitos į totorius leido strėles, tačiau jo kraujas užvirė, kai per užtvarą prasiveržė net šeši neužkliudyti vyrai.

Temudžinas matė juos. Nelikus pirmosios užtvaros, raiteliai galėjo joti tiesiai į kairę nuo pagrindinio tako. Du jo vyrai bandė pastoti totoriams kelią, tačiau nugriuvo su styrinčiomis iš nugarų strėlėmis. Į prasiveržusius totorius ėmė šaudyti vyrai nuo antrosios užtvaros, bet prasiveržė dar šeši. Nepaisant visų jų parengties, mūšis buvo permainingas.

Temudžinas palaukė, kol vienas totorius iššovė, išlindo iš už pertvaros ir suvarė kardą priešui į šlaunį. Kaip pamišęs tampydamas pavadį, totorius rėkė, Temudžiną aptaškė jo kraujas. Nebegalėdamas suvaldyti žirgo, totorius pasuko jį į gerą, ir tas traškėdamas sulūžo, o totorius nuskrido per žirgo galvą.

Pirmųjų šešių būrelis nukreipė lankus į Temudžiną, ir jam teliko šokti į priedangą. Vienas karys urgzdamas pasileido priešais jį, įtemptą lanką nutaikęs į krūtinę. Temudžinas pasirito į šoną, paskui laikydamas iškeltą kardą pašoko ir kardo ašmenys susmigo priešui į pilvą. Totorius suriko, jo strėlė prazvimbė Temudžinui virš galvos. Pralėkdamas arklys šonu užkliudė Temudžiną ir nuvertė ant žemės. Temudžinas netvirtai atsistojo ir apsidairė.

Stovykloje siautė suirutė. Totoriai neteko daug žmonių, tačiau tie, kurie liko gyvi, jojo džiūgaudami ir ieškodami taikinių. Daugelis numetė lankus ir išsitraukė kardus artimam mūšiui. Temudžinas matė, kaip dviese metėsi prie Arslano, ir čiupo savo lanką. Pirma strėlė, kurią išsitraukė, buvo sulaužyta, kitos išsibarstė. Karštligiškai paieškojęs, rado vieną tinkamą. Buvo gir-

dėti, kaip šaukia motina. Grįžtelėjęs pamatė, kaip iš gero paskui mažąją Temuluną iššoko Bortė. Mažoji jo sesutė bėgo išsigandusi, ją ir Bortę vijosi totorius. Temudžinas sulaikė kvėpavimą, ruošėsi šauti į Arslano užpuoliką, tačiau Arslanas pats jau buvo pasirengęs kautis. Temudžinas apsisprendė.

Jis įtempė templę, taikydamasis į totorių, kuris vijosi Bortę. Staiga pasigirdo dundėjimas – jį puolė kitas totorius, užsimojęs kardu nukirsti jam galvą. Išsisukti nebeliko laiko, tačiau Temudžinas suklupo, ir totoriui teko iš naujo ieškoti taikinio. Temudžinas iššovė, bet strėlė, nepasiekusi tikslo, atsimušė nuo žemės. Paskui jam kažkas stipriai trenkė ir jis pargriuvo.

Šalia tėvo prieš du puolančius totorius stojo Želmė.

– Pasitrauk kairėn, – žengdamas į dešinę liepė Arslanas sūnui.

Totoriai matė, kad jie pajudėjo, tačiau pasirodė paskutinę akimirką, kai totoriai jau nebespėjo nusitaikyti. Arslano kardas rėžė vienam vyrui į kaklą, Želmė kitam beveik nukirto galvą. Abu totoriai mirė akimirksniu, jų žirgai nušuoliavo nežinia kur tolyn.

Totorių vadas žuvo per pirmąjį užtvarų puolimą. Iš viso būrio totorių liko koks tuzinas. Už stovyklos stūksojo kalnas, todėl, perjojus stovyklą, iš jos išjoti kitoje pusėje buvo neįmanoma. Tie, kurie liko gyvi, kapojo viską priešais save rėkdami ir sukdamiesi ratu. Arslanas matė, kaip du kažkas nutempė nuo balnų ir nudūrė peiliais, jie raitydamiesi klykė. Liejosi daug kraujo, ir pagrindinių totorių pajėgų nebeliko. Keli likę gyvi žemai pasilenkę balnuose šuoliais pasileido tuo pačiu keliu, kuriuo buvo atjoję, paskui juos švilpė strėlės.

Arslanas pamatė iš kitos stovyklos pusės atjojantį totorių ir, tyliai atsistojęs jo žirgo kelyje, pasirengė smūgiui. Paskutinę akimirką jis pastebėjo, kad nuo totoriaus balno kabo belaisvės

kojos, ir nebesmogė. Kaire ranka jis stvėrė Bortę, norėdamas ją išlaisvinti, tačiau pirštai sugriebė tik drabužio kraštą. Totorius pralėkė pro šalį. Arslanas pastebėjo Chazarą taikantis į raitelį ir suriko:

– Nešauk, Chazarai, nešauk!

Stovykla staiga nurimo. Nebesigirdėjo šaukiančių totorių. Jų pabėgo ne daugiau kaip šeši. Arslanas nieko nelaukdamas pasileido prie žirgų.

– Ant žirgų! – suriaumojo jis. – Jie pagrobė mūsų moterį. Ant žirgų!

Bėgdamas jis žvalgėsi Temudžino, pamatė sukniubusį jo kūną ir išsigandęs slysdamas sustojo. Temudžinas gulėjo tarp lavonų. Šalia stovėjo drebantis žirgas sulaužyta koja, jo šonais sruvo balsvas prakaitas. Nekreipdamas dėmesio į gyvulį, Arslanas jį nustūmė ir priklaupė šalia jaunuolio, kurį išgelbėjo nuo vilkų.

Temudžino galva buvo visa kruvina, ir Arslanas pajuto, kaip širdis ima skausmingai trūkčioti. Jis užčiuopė nukarusią nuo Temudžino galvos odos atplaišą. Džiugiai aiktelėjo pamatęs, kad į balutę aplink Temudžino galvą dar sunkiasi kraujas. Arslanas pakėlė Temudžino galvą iš kraujo klano – pusė veido taip pat buvo užlieta krauju.

– Jis gyvas, – sušnibždėjo.

Arslano nešamas į pastogę Temudžinas neatgavo sąmonės. Vos žvilgtelėję į kūną ant Arslano rankų, Temudžino broliai nusivijo totorius. Prajojo pro Arslaną rūstūs ir pikti, jis taip pat nejautė jokio gailesčio tiems, kuriuos jie sugaus tą dieną.

Arslanas paguldė Temudžiną jo motinos gere ir atidavė jos globai. Kampe graudžiai verkė Temuluna, jos balsas buvo gyvas skausmas. Imdama adatą ir siūlą, Hiulana pažvelgė į Arslaną.

– Nuramink mano dukrą, Arslanai, – paprašė ji ir ėmėsi darbo.

Arslanas sutikdamas linktelėjo galvą ir priėjo prie mergytės.

– Ar galiu tave pakilnoti? – paklausė jos.

Temuluna pro ašaras linktelėjo, ir jis išmetė ją į orą. Mergytė žiūrėjo į jį, ir jis prisivertė nusišypsoti. Pasijuto žudynių padariniai – Arslanui svaigo galva, neramiai daužėsi širdis. Hiulana bedė kaulinę adatą į Temudžino galvos odą, ir Arslanas pastebėjo, kaip mažoji sudrebėjo ir vėl buvo bepravirkstanti.

– Viskas gerai, mažute. Aš nuvesiu tave pas Elujiną. Ji tavęs ieškojo, – pasakė.

Jis nenorėjo, kad mergaitė pamatytų lavonus, tačiau lygiai taip pat negalėjo likti gere ir nieko nedaryti. Tikėjosi, kad Elujina gyva.

Susirengęs išeiti, išgirdo, kaip Temudžinas sudrebėjęs aiktelėjo. Jis buvo atsimerkęs ir skaidriomis akimis sekiojo Hiulaną, greitais tiksliais judesiais siuvančią jam odą.

– Gulėk ramiai, – sūnui pabandžius pasikelti liepė Hiulana. – Turiu tai padaryti gerai.

Temudžinas nurimo, jo akys nukrypo į stovintį prie durų Arslaną.

– Papasakok viską, – liepė jis.

– Puolimą mes atrėmėme. Jie pagrobė Bortę, – atsakė Arslanas.

Jiems bekalbant Hiulana patraukė siūlą, ir Temudžino galvos oda toje vietoje susiraukšlėjo. Arslanas ant rankų sūpavo Temuluną, ši vėl nurimo ir ėmė žaisti su sidabrine jo delo saga.

Hiulana skudurėliu nuo sūnaus akių nuvalė kraują. Galvos žaizda vis dar smarkiai kraujavo, tačiau siuvimas padėjo. Hiulana perdūrė kitą mėsos lopelį ir pajuto, kaip Temudžinas įsitempė.

– Motin, man reikia keltis, – sumurmėjo jis. – Ar tu baigi?

– Tavo broliai išsivijo paskutiniuosius, – greitai ištarė Arslanas. – Turint tokią žaizdą vytis juos tau nėra jokios prasmės. Kol kas nėra. Tu netekai daug kraujo, gali nualpti.

– Ji – mano žmona, – atsakė Temudžinas, bet jo akys žvelgė abejingai.

Hiulana pasilenkė tartum jo pabučiuoti, tačiau tik nukando siūlo galą prie pat jo odos. Kai ji pasitraukė, Temudžinas atsisėdo ir pirštais palietė siūlę.

– Ačiū, – tarė jis.

Temudžino akys apsiblausė. Braukdama jam nuo skruosto sukepusį kraują, Hiulana linktelėjo.

Šalia gero pasigirdo Elujinos balsas. Arslanas išėjo pro duris ir atidavė Temuluną jos globai. Jis grįžo rūškanu veidu. Temudžinas bandė atsistoti. Jaunasis chanas susvyravo ir, kad nepargriūtų, įsitvėrė stulpo gero viduryje.

– Šiandien tau joti negalima, – pasakė Arslanas Temudžinui. – Viskas, ką galėtum padaryti, būtų sekti savo brolių pėdsakais. Tegu jie suranda ją.

– O tu? – paklausė Temudžinas.

Iš silpnumo jis užsimerkė, ir Arslanas susijaudino, matydamas jo ryžtą. Jis atsiduso.

– Aš josiu įkandin jų. Einu žirgo, atvesiu ir tavąjį.

Arslanui išėjus, Hiulana atsistojo ir paėmė Temudžiną už rankos.

– Tau nepatiks tai, ką turiu pasakyti, – tyliai tarė ji.

Temudžinas atsimerkė ir į akis vėl pritekėjus kraujo sumirksėjo.

– Sakyk viską, ką nori pasakyti, – tarė.

– Jei tavo broliai nepavys jų iki vakaro, ji nukentės.

– Žinau, motin, jie ją išprievartaus. Bet ji stipri.

Hiulana papurtė galvą.

– Nežinai. Jai bus nuplėšta garbė. – Norėdama, kad jis suprastų, ji patylėjo. – Jeigu ji nuo jų nukentės, tu turėsi būti labai stiprus. Nei su tavimi, nei su kitais ji nebebus tokia, kaip buvo.

– Aš juos nužudysiu, – virdamas pykčiu pažadėjo Temudžinas. – Jei taip padarys, aš juos deginsiu ir valgysiu jų mėsą.

– Tave tai nuramins, tačiau Bortei tai nieko nepakeis, – tarė Hiulana.

– O ką dar galiu daryti? Ji negali kaip aš jų užmušti. Ji net negali jų priversti ją nužudyti. Dėl to, kas atsitiks, ji bus nekalta. – Jis pajuto, kad verkia. Piktai nusišluostė kruvinas ašaras ir tarė: – Ji pasitikėjo manimi.

– Tu nieko negalėsi pakeisti, jei jie pabėgs nuo tavo brolių. Jeigu ji liks gyva, turėsi būti kantrus ir švelnus.

– Žinau tai. Aš ją myliu, ir to pakanka.

– To pakako, – nenusileido Hiulana. – Vėliau gali ir nepakakti.

Temudžinas stovėjo šaltame vėjyje, jo galvoje tvinkčiojo. Kai Arslanas atvedė žirgus, jis apsižvalgė – ore tvyrojo kraujo kvapas, visoje stovykloje voliojosi sudarkyti lavonai. Keli dar buvo gyvi. Vienas totorius leisgyvis gulėjo aukštielninkas, jo pirštai tarsi blyškūs vorai timpčiojo dvi strėles krūtinėje. Temudžinas išsitraukė peilį ir svyruodamas priėjo. Žmogus buvo keli akimirksniai iki mirties, tačiau Temudžinas priklaupė ir pridėjo peilio galą prie tvinksinčios gerklės. Prisilietus peiliui, mirštančiojo pirštai nurimo, totorius atsuko į Temudžiną beveik neregінčias akis. Jų žvilgsniai susitiko, ir Temudžinas, lėtai spausdamas peilį, perpjovė totoriui gerklę. Tvokstelėjo kruvinas garas.

Temudžinas atsistojo, bet kojos buvo silpnos. Saulė atrodė per ryški, jis nusisuko ir staiga ėmė vemti. Girdėjo, kaip kažką

sako Hiulana, bet per baisų ūžimą ausyse neišgirdo ką. Ji ginčijosi su Arslanu, ar Temudžinui galima joti. Temudžinas matė, kad Arslano veidą temdo abejonė.

– Aš nenukrisiu, – pasakė Temudžinas jiems abiem, įsitverdamas balno. – Padėkit man. Turiu joti paskui juos.

Įkelti į balną prireikė abiejų jėgos, tačiau balne Temudžinas pasijuto tvirtesnis. Jis papurtė galvą ir sudrebėjo iš skausmo, nudiegusio akių gilumoje.

– Želme, – pašaukė jis. – Kur tu?

Arslano sūnus, aptaškytas džiūstančiu krauju, išsitraukęs kardą vaikščiojo apie lavonus. Temudžinas žiūrėjo, kaip jis artinasi, ir miglotai prisiminė, kad niekada anksčiau jam neteko matyti pikto Želmės.

– Kol mūsų nebus, turi perkelti stovyklą, – neaiškiai tardamas žodžius liepė Temudžinas. Jam atrodė, kad galva per didelė ir svyruoja ant pečių. Ką Želmė atsakė, jis nesuvokė. – Keliaukit naktimis. Įsikurkit kalvose piečiau, kereitų link. Jei Togrulas turi tokių pat žmonių kaip aš, nušluosiu totorius nuo žemės paviršiaus. Grįšiu pas jus, kai surasiu žmoną.

– Tavo valia, mano viešpatie, – atsakė Želmė. – O kas bus, jei tu negrįši?

Tai reikėjo pasakyti. Temudžinas, pajutęs stiprėjantį skausmą, suvirpėjo.

– Tada surask slėnį, apie kurį pasakojau, ir augink sūnus ir avis, – galų gale atsakė jis.

Savo kaip chano pareigą jis atliko. Želmė puikus vadas, tad tie, kuriuos globojo Temudžinas, bus saugūs. Jis tvirtai suėmė pavadį. Reikia pasivyti brolius, jie dar nebus toli nujoję. Liko tik atkeršyti.

XXVI
SKYRIUS

Besileidžiančiai saulei nudažius tyrus auksine spalva, Chazaras ir Kačiunas aptiko vieno iš vyrų, kuriuos vijosi, lavoną. Bijodamas žabangų, Kačiunas su įtemptu lanku liko balne, o Chazaras, priėjęs prie kūno, pabaksnojo jį bato nosimi.

Iš totoriaus pilvo kyšojo nulaužta strėlė – matyt, sužeistas jis bandė ją ištraukti. Kūnas žemiau juosmens buvo juodas nuo kraujo, sustingęs veidas baltas kaip kreida. Jo žirgą nusivedė bendražygiai, velėnoje liko neryškūs įspausti kanopų pėdsakai. Chazaras skubiai apieškojo lavoną, bet, jei prie jo ir buvo kas nors naudinga, totoriai viską pasiėmė.

Broliai jojo, kol matė pėdsakus, tačiau stiprėjant sutemoms gavo sustoti – jei ne, jie galėjo pamesti persekiojamųjų pėdsakus. Tylėdami sumaišė gurkšnį pieno su krauju iš Kačiuno kumelės venos. Jie abu matė sąmonę praradusį Temudžiną ant Arslano rankų ir dabar iš paskutiniųjų stengėsi pavyti užpuolikus.

Miegojo nepatogiai, nubudo dar prieš aušrą ir pajudėjo, kai tik buvo galima įžiūrėti užpuolikų pėdsakus. Susižvalgę pasileido šuoliais. Jie tvirti ir užsigrūdinę, neleis priešams pabėgti pasidavę silpnumui.

Antrąją dieną kanopų pėdsakai darėsi vis šviežesni ir lengviau pastebimi. Kačiunas buvo geresnis seklys už savo brolį –

šis neturėjo kantrybės mokytis tokių smulkmenų. Taigi Kačiunas nušokdavo nuo balno ir kišdavo ranką į arklių mėšlo krūvelę pažiūrėti, ar dar šilta. Antros dienos vakare, įkišęs pirštus į tamsų kupstą, jis šyptelėjo.

– Šviežesnis negu anas. Baigiam pasivyti, broli, – pasakė Chazarui.

Totoriai beveik nebandė mėtyti pėdsakų. Pradžioje dar stengėsi, kad persekiotojai atsiliktų, tačiau antrą rytą pėdsakai vedė beveik tiesiai. Jei totoriai ir suprato, kad juos dar vejasi, nebesirūpino nusikratyti persekiotojų.

– Tikiuosi, pavysim jiems nespėjus pasiekti vietos, į kurią jie joja, – niūriai tarė Chazaras. – Jei ten didelė stovykla, ir jie, ir Bortė bus mums nepasiekiami.

Kačiunas vėl įsėdo į balną, iš persikreipusio jo veido buvo matyti, kad visas kūnas nuvargęs ir nebenori judėti.

– Jie turėjo iš kažkur atjoti, – tarė jis. – Jei pasislėps saugioje vietoje, vienam iš mūsų teks grįžti į stovyklą ir surinkti mūsų karius. Gal net su Temudžinu nujoti pas kereitus ir pastiprinti jėgas. Jie nepabėgs nuo mūsų, Chazarai. Vienaip ar kitaip juos sumedžiosime.

– Jei tik Temudžinas gyvas, – sumurmėjo Chazaras.

Kačiunas papurtė galvą.

– Gyvas. Net vilkai nepajėgė jo sustabdyti. Manai, sustabdys totorių žaizda?

– Visa tai dėl mūsų tėvo, – tarė Chazaras.

– Tai – skola, kuri vis dar neatlyginta, – piktai atrėžė Kačiunas.

Užmigdami trečiąją naktį, broliai jautėsi sustingę ir pavargę nuo sunkaus jojimo. Pienas su krauju jų jėgas galėjo palaikyti ilgai, tačiau atsarginių žirgų jie neturėjo, o kumelė ėmė rodyti ženklus, kad jai skauda kaip ir jiems. Abu mūšyje gavo mėlynių,

Kačiunui ištino kulkšnis ir prisilietus skaudėjo. Jis broliui nieko nesakė, tačiau išduodavo šlubavimas, kai nulipdavo nuo žirgo. Jie kietai miegojo, ir staiga Kačiunas krūptelėjo šaltiems ašmenims prisilietus prie gerklės.

Jis atsimerkė. Švietė žvaigždės, bet buvo labai tamsu. Bandė ristis į šoną, tačiau, išgirdęs pažįstamą balsą, nurimo.

– Arslanas galės parodyti jums vieną kitą dalykėlį, pravers ką nors sekant, Kačiunai, – visai šalia pasakė Temudžinas. – Beveik išaušo. Ar jūs pasirengę naujai dienai?

Kačiunas pašoko ir apkabino Temudžiną, paskui Arslaną, labai šį nustebindamas.

– Mes neturėtume būti nuo jų daug atsilikę, – tarė Kačiunas.

Už kelių žingsnių Chazaras nustojo knarkti ir apsivertė ant kito šono. Kačiunas priėjo prie jo ir įspyrė.

– Kelkis, Chazarai. Mes turim svečių.

Jie išgirdo, kaip Chazaras stojasi, kaip įtempiamas traška jo lankas. Nors miegojo kaip užmuštas, jis išlaikė budrumą.

– Čia aš, brolau, – į tamsą negarsiai pasakė Temudžinas.

Lankas vėl girgžtelėjo – tai Chazaras jį atleido.

– Kaip tavo galva? – paklausė Chazaras.

– Skauda, bet siūlės laikosi, – atsakė Temudžinas.

Jis pažvelgė į rytus ir išvydo brėkštančią aušrą, pirmąją pilką kaip vilko kailis šviesą prieš kylant saulei. Padavė broliams odmaišį juodojo airago.

– Greitai gerkit ir pasirenkit joti, – liepė jis. – Mes per ilgai juos vejamės.

Jo balse aiškiai skambėjo liūdesys, ir visi jį suprato. Bortė su plėšikautojais jau tris naktis. Bet apie tai jie nesikalbėjo. Airagas sušildė tuščius skrandžius ir suteikė jėgų, kurių jiems labai reikėjo. Pieno ir kraujo išgers vėliau, dieną. Turėtų užtekti.

Kai pastebėjo persekiojamuosius, broliai ir Arslanas buvo visai sudulkėję ir pavargę. Pėdsakai vingiavo per kalvas, iš jų buvo matyti, kad joja skubėdami. Temudžinas neištarė nė žodžio, totorių ieškantis jo žvilgsnis visą laiką buvo nukreiptas į tolį.

Saulė buvo jau žemai, kai jie pasiekė kalvos keterą ir tolimajame slėnio gale išvydo netvarkingai pabirusius raitelius. Visi keturi persekiotojai nušoko žemėn ir žirgus timptelėjo už kamanų, kad sugultų ir jų nepastebėtų. Temudžinas gulėjo apkabinęs savo žirgo sprandą, spausdamas jį į žolę.

– Ką gi, tai bus šiąnakt, – tarė jis. – Pulsim juos, kai rengs stovyklą.

– Turiu tris strėles, – pasakė Kačiunas. – Tai viskas, kas išjojant buvo likę strėlinėje.

Temudžinas atsisuko į jaunesnįjį brolį. Jo veidas buvo tarsi akmeninis.

– Jei bus įmanoma, nenužudykit jų. Noriu, kad jie ilgai merdėtų.

– Tai sunku, Temudžinai, – pasakė Arslanas, žiūrėdamas į būrelį tolumoje. – Geriau pulti ir kuo daugiau nužudyti. Atsiminkit, jie taip pat turi lankus ir kardus.

Temudžinas nė nepažvelgė į Arslaną. Jis žiūrėjo Kačiunui į akis.

– Jeigu *bus įmanoma*, – pakartojo jis. – Jei Bortė gyva, noriu, kad ji pamatytų, kaip jie miršta. Gal net nuo jos pačios peilio.

– Suprantu, – prisiminęs, kaip jie nužudė Bekterį, tyliai atsakė Kačiunas.

Dabar Temudžino veide buvo ta pati išraiška, tik bjauri siūlė ant kaktos ją darė dar baisesnę. Kačiunas nebeištvėrė pikto žvilgsnio, pasisuko į slėnį. Totoriai pasiekė jo galą ir pasislėpė tankiame miške.

– Laikas keliauti, – kildamas pasakė Temudžinas. – Mes turim juos pasiekti, kol jie neapsistoję nakčiai. Nenoriu pamesti jų tamsoje.

Nė nepažiūrėjęs, ar bendražygiai joja paskui, jis vėl pasileido šuoliais. Žinojo, kad ir jie joja.

Bortė gulėjo šonu ant senų šlapių lapų ir pušies spyglių. Rengdami stovyklą miške, jos rankas ir kojas totoriai tvirtai surišo. Su baime žiūrėjo, kaip kirvuku nuo nudžiūvusio medžio jie skaldo sausus šipulius ir kuria nedidelį laužą. Jie buvo išbadėję, ir tik dabar Bortei ėmė lėgti pirmųjų dienų neviltis. Ji klausėsi jų gerklinių balsų ir stengėsi nebijoti. Buvo sunku. Jie į Temudžino stovyklą įsiveržė visiškai tikėdami savo sėkme. Deja, juos nušlavė ir sumušė, jie prarado savo brolių, draugų gyvybių ir vos nežuvo patys. Du iš jų, galvodami apie savo pralaimėjimą, tiesiog degė iš gėdos. Tie patys, kurie atėjo pas ją pirmąją naktį ir vieninteliu jiems likusiu būdu nusiramino ir užgniaužė pyktį. Prisiminusi jų šiurkščias rankas, Bortė sudrebėjo. Jauniausias buvo beveik berniukas, tačiau jis buvo žiauriausias – suspaustu kumščiu daužė jai per veidą, kol ji apsvaigo ir apsipylė krauju. Paskui kartu su kitais ją išprievartavo.

Bortė tyliai suvaitojo, išsprūdo gyvuliškas baimės garsas – nepajėgė jo sulaikyti. Ji įtikinėjo save būti stiprią, tačiau, kai pamatė, kaip jauniausias totorius pakyla nuo laužo ir eina prie jos, jai netikėtai atsileido šlapimo pūslė ir šaltame ore pasirodė garas. Nors temo, totorius tai pastebėjo. Jis iššiepė dantis.

– Galvojau apie tave visą dieną, kol jojome, – pritūpęs šalia tarė jis.

Ji ėmė drebėti. Nekentė savęs, kad parodė silpnumą. Temudžinas jai sakė, kad ji, kaip ir jis, vilkė ir gali iškęsti viską. Ji nė

nešūktelėjo, kai totorius paėmė ją už pėdos ir nusitempė prie laužo pas sėdinčius vyrus. Stengėsi galvoti apie vaikystę, kaip lakstydavo tarp gerų. Netgi dabar iškilo prisiminimai, kaip tėvas ją muša, o motina į jos kančias nekreipia dėmesio. Svarbiausias prisiminimas buvo diena, kai Temudžinas pagaliau atjojo jos pasiimti. Jis buvo toks aukštas ir gražus su savo kailiais, olchunų žmonės net bijojo pažvelgti į jį.

Totoriai prie laužo susidomėję stebėjo, kaip jauniausiasis atriša jai kojas. Jų akys degė aistra, tad Bortė pasirengė vėl priešintis. Tai jų nesustabdys, tačiau priešintis – viskas, ką ji dar gali. Ji neatiduos jiems paskutiniojo garbės lašelio. Išlaisvinus kojas, ji spyrė, bet nuoga koja tik nevykusiai atsitrenkė į totoriaus krūtinę. Niūriai krenkštelėjęs, jis nustūmė ją.

– Jūs visi mirę, – šūktelėjo ji. – Jis nužudys jus visus.

Jaunasis totorius, išraudęs ir susijaudinęs, nieko neatsakė. Patraukė jos delą ir vakaro vėsai apnuogino krūtis. Ji priešinosi iš visų jėgų, ir jis galvos linktelėjimu paprašė, kad kas nors padėtų ją laikyti. Tas, kuris pakilo, buvo storas ir dvokė. Praėjusią naktį prie savo veido ji jautė jo bjaurų kvėpavimą ir dabar, prisiminusi tai, ėmė žiaukčioti, bet skrandis buvo tuščias. Tada ji spyrė iš visų jėgų, ir jaunasis totorius nusikeikė.

– Imk ją už kojų, Elikai, – nusismaukdamas kailius liepė jis.

Vyresnysis pasilenkė vykdyti paliepimo, ir tada visi išgirdo, kaip nuo žingsnių traška lapai.

Iš už medžių pasirodė keturi vyrai. Trys turėjo parengtus kardus, ketvirtasis laikė įtemptą lanką.

Totoriai buvo greiti – jie pašoko ir griebėsi savo ginklų. Bortę paliko ant šlapios žemės, ir ji atsiklaupė. Pamačius Temudžiną, jo brolius ir visų viduryje ginklakalį Arslaną, jos širdis ėmė skausmingai daužytis. Jie visi sparčiai artėjo visiškai ramūs, pasirengę pulti.

Totoriai iš baimės rėkė, o atėjusieji veikė tylėdami. Temudžinas išsisuko nuo kardo ašmenų ir savo kardo rankena jį puolusįjį išvertė iš kojų. Tada smarkiai spyrė priešui ir pajuto, kaip po padu sutraškėjo totoriaus nosies kaulas. Kitas pakilo nuo Bortės. Temudžinas į ją nedrįso net pažiūrėti. Turėdamas tik peilį, totorius šoko į priekį, o Temudžinas truputėlį pasitraukė, ir peilis kliudė tik jo delo kraštą. Tada tvojo kaire ranka, nubloškė totorių atgal ir kardu perrėžė jam šlaunis. Šaukdamas iš skausmo, totorius nuvirto aukštielninkas. Peilis nukrito į lapus, o Temudžinas ėmė dairytis, ieškodamas kito taikinio. Peilis atsirito prie Bortės, ir ji čiupo jį surištomis rankomis.

Jaunasis totorius dejuodamas gulėjo ant žemės. Jis bandė pakilti, bet kojos neklausė. Temudžinas ketino pulti trečiąjį, bet tas kovėsi su Kačiunu, taigi nuo jo pasitraukė. Pradžioje totorius nepastebėjo, kaip keliais jo link šliaužia Bortė. Pamatęs ją, iš nevilties tik purtė galvą, dar pakėlė kumščius, tačiau Bortė smogė jam peiliu į dešinę ranką, stengėsi suvaryti ašmenis kuo giliau. Kita ranka totorius stipriai sugriebė Bortę už gerklės. Bortė pajuto, kaip jam suspaudus temsta regėjimas. Tačiau atsikratyti Bortės buvo neįmanoma. Smaugdamas jis pakėlė jos galvą. Bortės pirštai atsidūrė jam prie gerklės ir ji pajuto, kaip tvinksi kraujas. Galėjo ten smeigti peilį, tačiau pakėlė ranką aukščiau, tvirtai laikydama jo galvą. Jis priešinosi, tačiau jam iš kojų liejosi kraujas, ir Bortė pajuto, kad jai stiprėjant jis silpsta.

Ji susirado jo akis ir visa jėga subedė į jas nagus klausydama, kaip jis klykia. Peilio smaigalys perbrėžė jam veidą, palikdamas žaizdą ant skruosto. Bortė visu svoriu užgulė jį, ir pasipriešinimas staiga dingo. Bortė susirado jo akies duobutę ir paspaudė. Ranka ant jos gerklės suglebo, gaudydama orą ji atsipalaidavo. Ant jos odos dar buvo justi prievartautojų kvapas ir netardama nė žodžio ji niršiai subedė peilį totoriui į akies duobutę.

– Jis nebegyvas, – šalia tarė Arslanas ir uždėjo ranką jai ant peties.

Tarsi nudeginta prisilietimo, ji atšoko. Pažvelgusi aukštyn, pamatė užuojautos sklidinas Arslano akis.

– Dabar tu saugi.

Bortė tylėjo, jos akyse buvo ašaros. Ji vėl išgirdo mūšio triukšmą stovykloje – buvo viską pamiršusi. Aplinkui iš siaubo klykė merdintys totoriai. Daugiau ji nieko ir netroško.

Bortė atsisėdo ir apsvaigusi žiūrėjo į kraują ant rankų. Ji numetė peilį ir įsmeigė akis į tolį.

– Temudžinai, – išgirdo, kaip kviečia Arslanas. – Ateik ir pasirūpink ja.

Bortė matė, kaip ginklakalys paėmė peilį ir numetė tarp medžių. Ji nesuprato, kodėl jis išmetė gerą peilį, pakėlė galvą norėdama paklausti.

Temudžinas ėjo per stovyklą. Nepastebėjęs ar nekreipdamas dėmesio, koja kliudė lauželį. Jis pakėlė ją už pečių ir paėmė ant rankų. Kūkčiodama ji priešinosi, bandydama ištrūkti.

– Nurimk! – liepė jis, kai ji pakėlė kumščius trenkti jam į veidą. Nuo pirmųjų smūgių jis susirietė ir dar tvirčiau ją suėmė.

– Borte, viskas baigta. Nusiramink.

Ji staiga nurimo ir verkdama atsileido jo glėbyje.

– Dabar turiu tave, – sušnibždėjo jis. – Tu saugi ir viskas baigta.

Kalbėjo jis pašnibždomis, nors jo jausmai skausmingai virė. Temudžinas, ją suradęs, nurimo, tačiau viduje kunkuliavo pyktis, jis troško kankinti tuos, kurie ją lietė. Pažiūrėjo, kaip broliai riša totorius. Du iš jų, kuriems į kojas ir rankas pataikė Kačiuno strėlės, spiegė tarsi vaikai. Trečias, kuriam Arslanas perrėžė pilvą, atrodo, tuoj mirs. Tačiau kiti turėtų išgyventi.

– Sukurkit laužą, – liepė Temudžinas broliams. – Noriu, kad jie pajustų karštį ir sužinotų, kas jų laukia.

Chazaras su Kačiunu surinko išsibarsčiusias žarijas ir užvertė ant jų seną rąstą. Liepsnos greitai ėmė laižyti sausą medį ir laužas įsidegė.

Arslanas žiūrėjo į kartu stovinčius vyrą ir žmoną. Bortės veidas buvo be išraiškos, atrodė, ji tuoj nualps. Ginklakalys papurtė galvą.

– Nužudykim juos ir grįžkim, – tarė Arslanas. – Tai, ką ruošiesi daryti, tau neteikia garbės.

Temudžinas pasisuko. Jo akys buvo tarsi laukinio.

– Jeigu nori, pasitrauk, – atkirto jis. – Tai – kraujo kerštas.

Arslanas stovėjo nejudėdamas.

– Aš nedalyvausiu, – galų gale pasakė jis.

Temudžinas linktelėjo. Šalia jo jau stovėjo Chazaras ir Kačiunas. Visi trys broliai žvelgė į ginklakalį, ir šis pajuto šaltį. Nė vieno akyse nebuvo matyti gailesčio. Už jų nugarų dejavo išsigandę totoriai ir traškėjo vis labiau įsidegantis laužas.

Temudžinas stovėjo nuoga krūtine, ant odos žvilgėjo prakaitas. Jo broliai į laužą metė kurą tol, kol jis virto liepsnojančiu pragaru ir prie riaumojančio geltono žaizdro pasidarė nebeįmanoma prieiti.

– Aš atiduodu jų gyvybes dangui ir žemei, išblaškysiu jų dvasias liepsnoje, – pakėlęs galvą į šaltas žvaigždes ištarė Temudžinas.

Jo burna ir krūtinė buvo kruvinos, didelė juoda kraujo dėmė siekė juosmenį. Jis laikė už gerklės paskutinį totorių. Žmogus buvo nusilpęs nuo žaizdų, tačiau bejėgiškai priešinosi, ant žemės juodavo jo kojų palikti dryžiai. Atrodė, Temudžinas nejau-

čia totoriaus svorio. Prie laužo jis stovėjo taip arti, kad nusvilo rankų plaukeliai, – jį buvo apėmęs mirties geismas ir jis nejautė skausmo.

Niūriai tylėdami, Kačiunas su Chazaru į tai žiūrėjo stovėdami už kelių žingsnių. Jie taip pat buvo apsitaškę totorių krauju ir buvo ragavę liepsnose apdegusios šviežios mėsos. Vienoje pusėje laužo gulėjo trys apnuoginti kūnai. Dviejų krūtinėse žiojėjo juodos kraujuojančios žaizdos – kraujo turėjo pakakti kančiai ir pykčiui nuplauti. To, kurį nužudė Bortė, jie nepjaustė. Laužas buvo tik gyviems.

Pamiršęs juos visus, Temudžinas ėmė giedoti giesmę, kurią šaltą naktį prieš daugelį metų išgirdo iš senojo Čagatajaus. Šamano giesmė buvo apie prarastį ir kerštą, ledą ir kraują. Jam nereikėjo pastangų žodžiams atsiminti, tarė juos tarsi būtų mokėjęs visada.

Iš siaubo vaitojo paskutinysis totorius, įsitvėręs Temudžino rankos, draskė ją nulaužytais nagais. Temudžinas pažvelgė į jį.

– Prieik, Borte, – žiūrėdamas totoriui į akis, tarė jis.

Bortė žengtelėjo į ugnies šviesą. Ant jos odos mirgėjo šešėliai, akyse atsispindėjo liepsnos – atrodė, kad ugnis dega joje.

Temudžinas pažvelgė į žmoną ir dar kartą iš už diržo išsitraukė peilį juodais nuo kraujo ašmenimis. Staigiu judesiu jis atvėrė totoriui krūtinę ir ėmė pjaustyti raumenis. Totoriaus burna prasižiojo, bet neišleido nė garso. Krūtinėje blizgėjo vidaus organai. Temudžinas įkišo ten ranką, suėmė ir atpjovė. Dviem pirštais jis ištraukė gabalėlį kraujuojančios širdies, užmovęs ant peilio smaigalio, įkišo į laužą. Mėsa ugnyje ėmė čirkšti ir spjaudyti riebalus, Temudžinui ant odos iškilo pūslių. Iš skausmo jis sudejavo, tačiau nepaisė skausmo. Temudžinas paleido totorių, ir tas vis dar atmerktomis akimis nukrito ant sudžiūvusių lapų. Netaręs nė žodžio, Temudžinas nuo peilio galo nuėmė apdegu-

sią mėsą ir atkišo ją Bortei. Žiūrėjo, kaip ši mėsos gabaliuką kelia prie lūpų.

Mėsa buvo dar beveik žalia, norint ją praryti Bortei teko gerai pakramtyti. Jautė, kaip nuo lūpų laša karštas kraujas. Ji nežinojo, kas nuo to bus. Suvalgyti sielą buvo senovinis burtas. Bortė pajuto, kaip mėsa nuslydo, ir iškart atsirado lengvumo ir jėgos pojūtis. Ji iššiepė lūpas apnuogindama dantis, ir Temudžinas, tarsi būtų kažko atsikratęs, nurimo. Ką tik giedojo paslaptingus užkeikimus, buvo keršto nešėjas. Staiga jis virto paprastu žmogumi, išvargintu kančios ir skausmo.

Bortė pakėlė ranką prie vyro veido ir palietė skruostą. Ten liko kraujo dėmė.

– Užteks, – garsiau už laužo traškėjimą pasakė ji. – Dabar tu vėl gali miegoti.

Jis alsiai linktelėjo ir, pasitraukęs nuo laužo, atsistojo greta brolių. Arslanas paniurusiu veidu stovėjo toliau. Jis nedalyvavo praliejant kraują ir nevalgė nuo gyvų žmonių atpjautos mėsos, taigi nepajuto nei siūbtelėjusio gyvybingumo, nei po to apėmusio nuovargio. Nežiūrėdamas į sudarkytus totorių kūnus, jis atsigulė ir po delu susikišo rankas. Žinojo – sapnai bus siaubingi.

XXVII
SKYRIUS

Kereitų chaną Togrulą iš miego šiurkščiai purtydama prikėlė pirmoji žmona.

– Kelkis, tinginy! – barėsi ji. Jos griežtas balsas išvaikė laimingus Togrulo sapnus.

Togrulas sumurmėjo ir atsimerkė. Žmona jam pagimdė šešias dukteris ir nė vieno sūnaus. Trindamasis veidą, jis suirzęs žiūrėjo į ją.

– Moterie, kodėl trukdai man? Sapnavau tave jauną ir gražią.

Atsakydama ji trenkė jam į paširdžius.

– Tas neseniai iškilęs žmogus, kurį kvietei, atvyko su apdriskusiais palydovais. Mačiau, jie atrodo ne ką geriau kaip purvini klajokliai. Ar taip ir drunysi visą dieną tu, nutukėli, kol jie slampinės po tavo gerus?

Togrulas susiraukė ir užgniaužęs žiovulį ėmė kasytis. Tada ant šaltų grindų nuleido kojas ir apsidairė.

– Nematau valgio, kuris duotų man jėgų, – raukydamasis pasiskundė jis. – Ar turėsiu pas juos eiti tuščiu skrandžiu?

– Tas skrandis niekada nebūna tuščias, – atkirto ji. – Negražu versti juos laukti, kol surysi dar vieną avį.

– Moterie, pasakyk dar kartą, kodėl aš tave laikau, – atsistodamas tarė jis. – Pamiršau.

Jam rengiantis ji paniekinamai purkštavo. Nors ir stambus, Togrulas judėjo stebinamai greitai. Kai sau ant veido šliūkštelėjo šalto vandens, žmona į ranką įspraudė maišelį su šilta riebia aviena ir duona. Jis pagaliau šyptelėjo jai, dideliu kąsniu atsikando pusę ir ėmė tyliai raugėdamas kramtyti. Pabaigė valgyti atsisėdęs, o žmona tuo metu avė jam batus. Togrulas ją labai mylėjo.

– Atrodai kaip aviganis, – jam einant prie durų tarė žmona. – Jei jie paklaustų, kur slepiasi tikrasis kereitų chanas, pasakyk, kad suvalgei jį.

– Moterie, tu mano širdies šviesa, – susilenkdamas, kad išlįstų pro duris, atsakė jis.

Buvo ankstyvas rytas. Išgirdęs, kaip žmona jam į nugarą kažką sviedė ir tas daiktas atsitrenkė į duris, Togrulas nusijuokė.

Kai pamatė į kereitų gerus atvykusius karius, jo nuotaika pasikeitė. Nulipusius nuo žirgų ateivius jau buvo apsupę tie avidvakai jo gentainiai, ir atrodė, kad glaudi jų minia karius erzina. Togrulas iškvėpė orą ir pasigailėjo, kad nepasiėmė ir kito maišelio. Skrandis gurgėjo ir chanas pamanė, kad atvykėliai turėtų apsidžiaugti jų garbei surengta puota. Vargu ar žmona dėl to pyktų.

Kereitų vaikų būrys prasiskyrė ir jis pamatė priešakyje stovinčius savo karius. Jis pasidairė Ven Čao, tačiau Dzinų pasiuntinys dar miegojo. Artėdamas prie atvykėlių, Togrulas pastebėjo, kad jų mažai, ir labai nusivylė. Kur ta orda, kurią pažadėjo Venas?

Dauguma atvykėlių žvalgėsi susidomėję ir sunerimę. Viduryje Togrulas matė šalia liesų žirgų stovinčius penkis vyrus atšiauriais, įsitempusiais veidais. Togrulas maloniai šypsojosi, jo kariai grūdosi už nugaros.

– Suteikiu jums svečių teises savo namuose, – tarė jis. – Kuris iš jūsų yra vilkų Temudžinas? Daug apie jus girdėjau.

Į priekį išėjo aukščiausias. Jis negrabiai nusilenkė, tarsi būtų nepratęs taip elgtis.

– Nebe vilkų, mano viešpatie. Savo tėvo genčiai aš nebepriklausau. Dabar tik šie žmonės yra mano.

Tokio storo žmogaus kaip Togrulas Temudžinui anksčiau nebuvo tekę matyti. Kol Togrulas sveikinosi su jo broliais, Želme ir Arslanu, jis stengėsi paslėpti nuostabą. Chanui buvo ne daugiau kaip trisdešimt, ranką jis spustelėjo stipriai, bet kūnas buvo toks storas, kad delas, sujuostas plačiu diržu, buvo per ankštas. Jo veidas buvo apvalus, virš apykaklės karojo storos riebalų klostės. Dar keisčiau atrodė tai, kad jis vilki platų apsiaustą, labai panašų į tą, kuriuo lankydamasis pas juos buvo apsirengęs Venas. Kaip ir kinų, Togrulo plaukai buvo surišti ant sprando. Temudžinas nežinojo, kaip elgtis su tokiu žmogumi, tokio chano jis nebuvo sutikęs, ir tik pažįstami veido bruožai bei rusva oda bylojo, kad jis – vienas iš jų tautos.

Kai Togrulas baigė sveikintis ir susidėjo ant pilvo sunkias rankas, Temudžinas susižvalgė su Kačiunu.

– Na, mano draugai, žarna žarną ryja. Jūs po kelionės alkani, ar ne?

Jis suplojo rankomis ir liepė atnešti valgyti. Temudžinas žiūrėjo, kaip minia ima skirstytis į savo gerus, buvo aišku – eina ieškoti maisto chano alkiui nuraminti. Atrodė, jiems tai ne naujiena.

– Su tavimi ne daugiau kaip trisdešimt karių, – tyliai suskaičiavęs, pasakė Togrulas. – Ven Čao sakė, kad jūsų ne mažiau kaip šimtas.

– Rasiu daugiau, – tuoj pat pasiteisino Temudžinas.

Togrulas nustebęs pakėlė antakius.

– Vadinasi, tiesa, kad į savo stovyklą priimate klajoklius. Ar jie nevagiliauja?

– Iš manęs ne, – atsakė Temudžinas. – Bet jie gerai kaunasi. Man sakė, kad jums reikia karo vado. Jei ne, grįšime į šiaurę.

Išgirdęs tokį griežtą atsakymą, Togrulas sumirksėjo. Vietoj keturių dukterų, kurias jam pagimdė žmona, akimirksnį troško turėti vieną vienintelį sūnų. Gal tada jam nereikėtų meilikauti laukiniams, ką tik nusileidusiems nuo kalnų.

– Ven Čao apie jus kalbėjo palankiai, ir aš tikiu tuo, ką jis sako, – tarė jis. – Tačiau apie tai mes kalbėsimės pavalgę.

Chanas nusišypsojo, buvo matyti, kad nekantrauja, užuosdamas iš gerų sklindantį kepamos avienos kvapą.

– Už mėnesio kelio nuo čia šiaurėje yra totorių stovykla, – nepaisydamas siūlymo pasakė Temudžinas. – Ten turėtų būti apie šimtą karių. Jeigu prie mano vyrų prisidės trisdešimt tavo karių, parodysiu, ką mes galime, ir atnešiu totorių galvas.

Togrulas nustebo. Jaunasis karys yra didelėje stovykloje, pilnoje ginkluotų vyrų. Jis kalbasi su žmogumi, kurį reikia patraukti į savo pusę, bet kalbasi taip, tarsi Togrulas turėtų nulenkti prieš jį galvą. Chanas pasvarstė, ar nereikėtų vaikinui priminti, kas jis toks, tačiau nusprendė nieko nesiimti.

– Pakalbėsime ir apie tai, – tarė jis. – Bet jei jūs nepavalgysite su manimi, aš įsižeisiu.

Temudžinas linktelėjo. Atnešus padėklus su garuojančia mėsa Togrulas atlėgo. Jis matė atvykėlių akis, kaip šie žiūri į maistą. Be jokios abejonės, žiemą jie gyveno pusbadžiu. Viduryje stovyklos buvo sukurtas laužas ir jam įsidegus Togrulas galva mostelėjo jo link. Temudžinas atsargiai žvilgtelėjo į bendražygius, ir Togrulas matė, kaip jo broliai gūžtelėjo pečiais. Vienas viltingai šypsojosi.

– Labai gerai, mano viešpatie, – nenoromis pasakė Temudžinas. – Mes pirmiausia pavalgysime.

– Man tai garbė, – nepajėgdamas nuslopinti aštrumo balse

pasakė Togrulas. Jis liepė sau nepamiršti žemių, kurias žadėjo Venas. Gal šis plėšikas šiek tiek pagreitins gauti tas žemes.

Saulei nušvietus akiratį, prie jų prisidėjo Ven Čao. Jo tarnai paniekino gūnias, patiestas ant šaltos žemės, ir savo šeimininkui atnešė suolelį. Susidomėjęs Temudžinas žiūrėjo, kaip prieš paduodami mėsą tarnai ją barsto milteliais iš mažyčių buteliukų. Togrulas pareikalavo mėsos spragtelėdamas pirštais, ir tarnai puolė vykdyti jo nurodymo. Buvo aišku, kad kereitų chanas visada taip elgiasi.

Ven Čao kareiviai kartu nesivaišino. Temudžinas matė, kaip jų vadas Juanas įsako užimti gynybinę padėtį aplink stovyklą, kol jų šeimininkas ramiai valgys.

Togrulas niekam neleido kalbėti, kol nepasisotino. Du kartus Temudžinas bandė prabilti, bet Togrulas tik mosteldavo į valgį, nesiliaudamas kramtyti. Tai erzino, ir Temudžinui pasirodė, kad Ven Čao akyse spindi linksmos kibirkštėlės. Be abejonės, jis prisiminė, kaip pats stebėjosi, kai pirmą kartą pamatė Togrulo gebėjimą suvalgyti ir išgerti tokius kiekius. Atrodė, storasis chanas gali šveisti amžinai, Temudžinas ir jo broliai pasisotino kur kas greičiau, tuoj po Veno, kuris tik paknebinėjo it paukštis.

Galų gale Togrulas pranešė esąs jau sotus ir prisidengęs ranka užgniaužė raugulį.

– Matote, mes žiemą nebūname alkani, – plekšnodamas sau per pilvą linksmai pasakė jis. – Dvasios kereitams palankios.

– Jos bus dosnios ir ateityje, – žiūrėdamas į Temudžiną, tarė Ven Čao. – Džiaugiuosi matydamas, mano viešpatie, kad priėmei siūlymą, kurį tau buvau pateikęs.

„Mano viešpatie“ iš jo lūpų nuskambėjo dirbtinai, bet Temudžinas tai išklausė, tarsi taip ir derėtų į jį kreiptis.

– Kodėl aš čia? – paklausė jis Togrulo. – Jūs turite užtektinai žmonių ir ginklų vieni nušluoti totorius. Kam reikia mano žmonių?

Togrulas vos nenusišluostė riebaluotų lūpų atgalia ranka. Regis, pajutęs, kaip į jį įsmigo Ven Čao žvilgsnis, iš delo išsitraukė skepetaitę.

– Tavo vardas garsus, Temudžinai. Teisybė, kereitai stiprūs, gana stiprūs, kad juos pultų kita gentis, tačiau Venas įtikino mane eiti toliau į šiaurę, ten, kur kariaujate jūs.

Temudžinas tylėjo. Iš pirmo žvilgsnio į šį milžinišką žmogų jis suprato, kodėl anas pats neveda gentainių į karą. Temudžinas abejojo, ar jis galėtų nujoti bent keletą mylių. Vis dėlto prie laužo jis matė šimtus kereitų žmonių ir kokį pusšimtį, kurie valgė kartu. Gentis didesnė už vilkų ir net olchunų. Nejaugi jie neturi nė vieno, kuris galėtų vesti raitelius? To nepasakė, tačiau Togrulas pamatė jo išraišką ir nusijuokė.

– Galiu pasiųsti vieną iš savo artimiausių karių pulti totorių, ar ne? Po kurio laiko jis ateitų pas mane su rankovėje slepiamu peiliu. Nemanyk, Temudžinai, aš ne kvailys. Kereitai sustiprėjo todėl, kad priverčiau juos būti stiprius, ir dėl to, kad Ven Čao iš rytų mums atgabeno žirgų, maisto ir aukso. Gal kada nors tame krašte ir aš žvelgsiu į savo žemes. Kol gyvas būsiu, kereitai gyvens taikiai ir turtingai, jei tik išvysiu totorius.

– Tu pasiimsi visą kereitų gentį į Dzinų žemę? – nepatikėjo Temudžinas.

Togrulas truktelėjo pečiais.

– Kodėl ne? Argi sunku įsivaizduoti gyvenimą be tuzino verčiančių kautis genčių, ieškančių tavo silpnų vietų? Venas žadėjo, kad ten gausime žemių, ir kereitai suklestės.

Aštriu žvilgsniu Temudžinas žvilgtelėjo į Dzinų pasiuntinį.

– Girdėjau daug pažadų, – tarė jis. – Tačiau nieko tikra dar

nemačiau, tik piešinukus popieriuje. Kur žirgai, kurie man pažadėti, šarvai ir ginklai?

– Jeigu mes šiandien sutarsime, ką darysime, siųsiu pasiuntinį į Kaifengą. Gausi visa tai greičiau nei per metus, – atsakė Venas.

Temudžinas papurtė galvą.

– Ir vėl pažadai, – tarė jis. – Geriau kalbėkime apie tai, ką aš galiu pačiupinėti.

Jis žvilgtelėjo į Togrulą, geltonos jo akys ryto šviesoje atrodė auksinės.

– Sakiau – šiaurėje yra totorių stovykla. Su broliais mes viską kruopščiai išžvalgėme ir žinome, kaip išsidėstę jų žmonės. Pasekėme mažą būrelį, kuris visą dieną buvo išvykęs iš stovyklos, ir jie mūsų nepastebėjo. Jeigu norite, kad vesčiau jūsų žmones į žygius, duokite patyrusių, ir aš sunaikinsiu totorius. Tegu tai, o ne dovanos, kurių gal niekada ir negausiu, patvirtina mūsų susitarimą.

Matydamas, kad jo žodžiais abejojama, Ven Čao pyko. Tačiau, kai prabilo, pykčio veide nebuvo nė ženklo.

– Mano viešpatie, tavo laimė, kad nesutikai išjojusių žygin iš tos stovyklos. Aš mačiau juos grįždamas pas kereitus.

Temudžinas šviesų žvilgsnį nukreipė į Dzinų pasiuntinį ir tarė:

– Jų nė vieno nebėra gyvo.

Sėdėdamas tarsi suakmenėjęs, Venas stengėsi suvirškinti naujieną.

– Paskutiniuosius pavijome bėgančius į pagrindinę stovyklą.

– Gal todėl pas kereitus atjojai su tiek mažai žmonių, – linktelėjęs pasakė Venas. – Suprantu.

Temudžinas susiraukė. Savo žmonių skaičių jis buvo padidinęs, ir dabar jie tai pastebėjo. Tačiau jis negalėjo nusileisti.

– Per antpuolį mes netekome keturių žmonių, o nužudėme

trisdešimt. Mes paėmėme jų žirgus ir ginklus, bet neėmėme vyrų tais žirgais joti. Gal rasiu jų čia.

Togrulas žvilgtelėjo į Ven Čao, laukdamas, ką tas sakys.

– Venai, jie padirbėjo gerai, ar ne? Jis nusipelnė garbės, kurios siekė. O tu bent suradai kereitams tinkamą žmogų.

Chano žvilgsnis nukrypo į keletą riebios mėsos gabaliukų ant padėklo. Jis juos paėmė, pirštais susėmė riebalus.

– Temudžinai, gausi tuos savo trisdešimt vyrų. Jie geriausi iš kereitų. Atnešk man šimtą galvų, ir tavo vardas bus įrašytas į mūsų dainų žodžius.

Temudžinas santūriai nusišypsojo.

– Mano viešpatie, tu darai man garbę, tačiau jeigu atneščiau tau šimtą galvų, vasarai norėčiau šimto karių.

Jis žiūrėjo, kaip galvodamas Togrulas skepetaite valosi riebaluotas rankas. Nors jis bjauriai storas, Temudžinas neabejojo – jo tamsiose akyse atsispindi bauginantis protas. Togrulas jau pasisakė bijąs būti išduotas. Ar prašalaičiu jis gali tikėti labiau negu savo genties žmogumi? Temudžinas svarstė: ar Togrulas tikisi, kad kereitų kariai po mūšio su totoriais į savo gerus grįš tokie patys. Jis prisiminė seniai pasakytus tėvo žodžius – nėra ryšių, stipresnių už tuos, kurie atsiranda tarp kartu mirčiai į akis žiūrėjusių žmonių. Ryšiai gali atsirasti ne tik šeimoje ar gentyje – Temudžinas tikėjo, kad tie kereitų kariai taps jo kariais.

Tylą nutraukė Ven Čao. Jis, ko gero, suprato Togrulo abejones.

– Mano viešpatie, karui skirk tik metus, – tarė jis Togrului. – Ir tu turėsi dar trisdešimt taikos metų. Valdysi nuostabias žemes.

Jis kalbėjo beveik pašnibždomis, ir Temudžinas į jį žvelgė su stiprėjančia neapykanta. Išgirdęs, ką Venas sako, Togrulas nė nekrustelėjo, bet po kurio laiko patenkintas linktelėjo.

– Duosiu tau savo geriausius žmones totorių stovyklai su-

triuškinti, – pasakė jis. – Jei tau pasiseks, galbūt patikėsiu tau jų daugiau. Nekvaršinsiu tau galvos kitais pažadais, nes, atrodo, tu jais netiki. Mes galime padėti vienas kitam, ir kiekvienas gaus, ko trokšta. Jeigu įvyktų išdavystė, aš su ja susidorosiu.

Temudžinas atsakė abejingu veidu, troškimo, kuris graužte graužė jį, neparodė.

– Ką gi, sutarėme. Venai, norėčiau ir vieno tavo kario. Jis vardu Juanas.

Venas tylėdamas sėdėjo ir mąstė. Iš tiesų jis tai ruošėsi pasiūlyti pats ir dabar net nustebo, kaip jam pasisekė. Apsimetė nelabai linkęs sutikti.

– Imk jį pirmajam puolimui. Jis puikus kareivis, nors norėčiau, kad jis nesužinotų, ką apie jį sakiau.

Temudžinas ištiesė ranką. Pirmas ją mėsingais pirštais paėmė Togrulas, paskui savo kaulėtais pirštais spustelėjo Venas.

– Aš juos *nublokšiu*, – tarė Temudžinas. – Pakviesk tą Juaną, Ven Čao. Noriu išbandyti jo šarvus ir pažiūrėti, ar negalime tokių pasigaminti daugiau.

– Per metus atsiųsiu šimtą šarvų, – nenorėjo sutikti Venas.

Temudžinas patraukė pečiais.

– Po metų aš galiu būti miręs. Kviesk savo karį.

Venas linktelėjo vienam iš nuolat greta stovinčių tarnų, ir tas nuskubėjo atvesti Juano. Jie grįžo po kelių akimirkų. Karys bejausmiu veidu pirma nusilenkė Togrului ir Ven Čao, paskui Temudžinui. Venas savo kalba kažką paliepė, ir Temudžinas priėjo prie kario. Jis atidžiai apžiūrėjo šarvus, kaip sujungtos ir prie sunkaus audinio prisiūtos viena ant kitos užleistos šarvų plokštelės. Karys stovėjo tarsi statula, kad ir ką Venas būtų jam liepęs.

– Ar jie sustabdo strėles? – paklausė Temudžinas.

Juanas nuleido akis ir linktelėjo.

– Jūsų – taip, – atsakė jis.

Temudžinas šyptelėjo.

– Nejudėk, Juanai, – tarė eidamas šalin.

Ven Čao susidomėjęs žiūrėjo, kaip Temudžinas pakelia lanką ir įdėjęs strėlę įtempia templę sau iki ausies. Lankas taikantis nė nekrustelėjo. Juanas nerodė baimės, ir Venas džiaugėsi kario ramumu.

– Pažiūrėsim, – atleisdamas templę tarė Temudžinas.

Strėlės smūgis buvo toks stiprus, kad Juanas šoktelėjo atgal ir parvirto. Apdujęs gulėjo akimirką, ir vos Temudžinas pagalvojo, kad karys nebegyvas, jis pakėlė galvą ir atsistojo. Jo veidas buvo be išraiškos, tačiau Temudžinas matė spindesį akyse, ir tai rodė, kad širdies gelmėse tai gyvas žmogus.

Į išgąstingus kereitų šūksnius aplinkui Temudžinas nekreipė dėmesio. Pašoko Togrulas, jo kariai puolė tarp chano ir klajoklio. Nenorėdamas jų pykinti, Temudžinas lėtai nuleido lanką ir atleido templę, paskui priėjo prie Juano.

Strėlė pramušė išorinę žvilgančio metalo plokštelę, tačiau smaigalys įstrigo apatiniame storame audinyje, nuo Juano kvėpavimo virpėjo styrantis kotas. Temudžinas atrišo raiščius ant Juano kaklo ir liemens ir praskleidė šilkinius marškinius. Pasirodė nuoga krūtinė.

Ant odos apie žaizdą sparčiai plėtėsi apvalaina mėlynė. Pilvo link tekėjo plonytė kraujo srovelė.

– Ar galėtum kautis? – paklausė Temudžinas.

Įtemptu balsu Juanas atsakė trumpai:

– Išbandyk.

Temudžinas, matydamas jo įniršį, nusijuokė. Tas žmogus buvo labai drąsus, tad Temudžinas paplekšnojo jam per nugarą. Jis įsižiūrėjo į strėlės padarytą įdubą.

– Šilkinių marškinių nepradūrė, – pasakė pirštu liesdamas kraujo dėmelę.

– Tai labai stiprus audinys, – atsakė Juanas. – Esu matęs žaizdų, į kurias buvo giliai įsmigę neperdrėksto šilko.

– Kur galėčiau gauti tokių marškinių? – tyliai paklausė Temudžinas.

Juanas žvilgtelėjo į jį.

– Tik Dzinų miestuose.

– Gal pasiųsiu pargabenti, – tarė Temudžinas. – Mūsų virinta oda taip gerai nesustabdo strėlių. Jūsų šarvai mums praverstų.

Jis pasisuko į Togrulą, tas vis dar negalėjo atsigauti po to, ką matė.

– Ar kereitai turi kalvę? Geležiai kalti.

Togrulas nieko nesakydamas linktelėjo, ir Temudžinas pasisuko į Arslaną.

– Ar galėtum padaryti tokius šarvus?

Arslanas priėjo ir ėmė apžiūrinėti Juaną, kaip pirma Temudžinas. Jis ištraukė strėlę iš šarvų ir pavartė rankoje nuplėštą pilko metalo plokštelę. Nuo jos nutrupėjo lakas, traukiant strėlę metalas sulinko. Arslanui stipriau spustelėjus, siūlė iširo, ir plokštelė atsidūrė jo rankoje.

– Teks pakeisti, – tarė jis. – Ši nebetinka.

Juanas žiūrėjo į sulaužytą geležies gabalėlį Arslano rankose. Kario kvėpavimas nurimo, ir Temudžinas negalėjo nesistebėti to žmogaus savitvarda.

– Jei čia liktume penketą dienų, kiek šarvų turėtume? – skubėdamas sužinoti paklausė Temudžinas.

Kardų meistras pamąstęs papurtė galvą.

– Tas plonas geležies plokšteles nukalti nesunku, nors kiekvieną paskui reikia apdoroti rankomis. Jeigu jas tik nukalčiau, be to, turėčiau pagalbininkų, o moterys siūtų... – svarstydamas jis stabtelėjo. – Gal trejus, gal daugiau.

– Tada – imkis darbo, – tarė Temudžinas. – Jeigu Ven Čao dar paskolins savo sargybinių šarvų, mūsų pajėgų totoriai neįveiks. Priversime juos mūsų bijoti.

Suraukęs lūpas Venas svarstė. Tai, kad vyriausiasis ministras paprašius atsiųsti žirgų ir aukso sutiks, buvo tiesa. Rūmai nesigėdija papirkinėti genčių. Bet jis nebuvo tikras, ar jie nepašykštės ir ginklų bei šarvų. Tik kvailys gali atsisakyti savo pranašumo kare susiviliojęs pažadais, kokių Venas davė jaunajam plėšikautojui. Jis neabejojo – jei leistų Temudžinui paimti savo žmonių šarvus, rūmuose apie tai išgirdę nustebtų. Bet ką daugiau daryti? Spausdamas šypseną jis palenkė galvą.

– Jie tavo, mano viešpatie. Šį vakarą gausi juos.

Įsivaizdavęs Temudžino karius, ginkluotus taip, kaip Dzinų kariai, jis susivaldė nesudrebėjęs. Gal kada nors jam teks derėtis su totoriais, kad šie pažabotų mongolus. Pagalvojęs, kad nežinia, kiek dar ištvers šiuose tyruose, jis nusiminė.

Naktį kereitų geruose Chazaras taip trinktelėjo savo jauniausiam broliui Temugei, kad net nubloškė. Būdamas trylikos, jis neturėjo nė kibirkštėlės vyresniųjų brolių ugnies. Bandydamas nusiraminti berniukas apsiašarojo.

– Už ką? – paklausė Temugė.

Chazaras atsiduso.

– Ir kaip tu, mažyli, gali būti mūsų tėvo sūnus? – pasakė jis. – Jei pabandyčiau taip užvožti Kačiunui, jis man galvą nuimtų. O jis tik pora metų vyresnis už tave.

Šaukdamas Temugė puolė Chazarą, tačiau gavęs dar vieną smūgį pargriuvo.

– Jau šiek tiek geriau, – krenkštelėjęs pripažino Chazaras. – Tavo amžiaus aš nužudžiau žmogų...

Matydamas, kaip Temugė šniurkščioja, jo skruostais rieda ašaros, jis nutilo.

– Ar tu tik *neverki*? Kačiunai, ar gali patikėti, šis netikėlis...

Kačiunas gulėjo lovoje gero kampe, nekreipdamas į juos dėmesio. Jis riebalais tepė savo lanką. Paklaustas stabtelėjo ir pažvelgė į nosį ir akis trinantį Temugę.

– Jis dar vaikas, – atsakė, grįždamas prie savo darbo.

– Ne! – suriko Temugė išraudusiu veidu.

Chazaras nusišypsojo.

– Rėki kaip vaikas, – erzindamas tarė jis. – Jei Temudžinas dabar tave pamatytų, paliktų tave šunims.

– Nepaliktų, – atsakė Temugė, jo akyse vėl pasirodė ašaros.

– Paliktų, pats žinai. Išrengtų tave nuogai ir paliktų ant kalvos vilkams suėsti, – apsimesdamas liūdnas kalbėjo Chazaras. – Vilkai mėgsta jaunus, jų mėsa švelnesnė.

Temugė niekinamai šniurkštelėjo.

– Jis sakė, kad, jeigu noriu, galiu joti su juo prieš totorius, – pareiškė jis.

Chazaras žinojo, kad tai tiesa, tačiau apsimetė nustebęs.

– Ką? Toks mažvaikis kaip tu? Prieš milžinus apžėlusius totorius? Tie kariai bjauresni už vilkus, berniuk. Aukštesni už mus ir blyškiaodžiai kaip vaiduokliai. Kai kas sako, kad jie tikrai vaiduokliai ir ateina tavęs, kai miegi.

– Palik jį ramybėje, – sumurmėjo Kačiunas.

Chazaras pamąstė ir nenoriai nutilo. Kačiunas iš jo tylėjimo suprato, kad brolis nusileido, ir atsisėdo lovoje.

– Jie ne vaiduokliai, Temuge, tačiau yra tvirti vyrai ir gerai kaunasi su lanku bei kardu. Tu dar per silpnas stoti prieš juos.

– Tu stojai, kai buvai mano amžiaus, – tarė Temugė.

Po jo nosimi kabėjo lašas, ir Chazaras pagalvojo, ar jis įkris

berniukui į burną. Žiūrėjo susidomėjęs, o Kačiunas, ketindamas kreiptis į Temugę, nuleido kojas ant grindų.

– Taip, būdamas tavo amžiaus aš geriau šaudžiau iš lanko. Mokiausi kasdien, kol sutraukdavo rankas ir pirštus pratrindavau iki kraujo.

Kaire ranka jis paplekšnojo sau per dešinį žastą, rodydamas įtemptus raumenis. Jie buvo didesni už kairės rankos ir jam judant kilnojosi.

– Taip aš tapau stiprus, Temuge. Ar tu darai tą patį? Kiek tik matau, žaidi su vaikais arba kalbiesi su motina.

– Aš mokiausi, – niūriai atsakė Temugė, nors visi žinojo, kad jis meluoja arba bent nutyli tiesą. Net su apsauginiu kauliniu žiedu ant pirštų jis šaudė prastai. Kačiunas ne kartą brolį buvo ištempęs į laukus palakstyti, kad taptų ištvermingesnis, tačiau neatrodė, kad tai padėtų. Nubėgęs vos mylią jis imdavo dusti ir springti.

Chazaras papurtė galvą, tarsi jam būtų nusibodę.

– Jei nemoki šaudyti ar esi per silpnas kautis kardu, tai kaip tu juos žudysi? – paklausė jis. Pagalvojo, kad jauniausiasis vėl gali pulti, bet Temugė pasidavė.

– Nekenčiu jūsų, – pasakė jis. – Norėčiau, kad totoriai jus abu užmuštų.

Jis puolė lauk iš gero, bet Chazaras pakišo jam koją ir Temugė tarpduryje išsitiesė. Pašokęs nulėkė neatsigręždamas.

– Tu per griežtas jam, – tarė Kačiunas, vėl imdamas savo lanką.

– Ne. Jei išgirsiu dar kartą, kad jis „toks jautrus berniukas“, susivemsiu. Ar žinai, su kuo jis šiandien kalbėjosi? Su Ven Čao. Eidamas pro šalį girdėjau, kaip jie plepa apie paukščius ir dar kažką. Pasakyk, ką tai reiškia.

– Nežinau, bet jis mano jaunesnysis brolis ir noriu, kad baigtum jį graužti kaip kokia senė. Ar aš noriu per daug?

Kačiunas kalbėjo šiek tiek įsikarščiavęs, tad Chazaras pagal-

vojo, kaip atsakyti. Kačiuną peštynėse jis dar įveikdavo, tačiau per paskutiniąsias gavo tiek daug skausmingų mėlynių, kad nusprendė daugiau peštynių nekurstyti.

– Mes visi su juo elgiamės skirtingai, ir koks iš jo išėjo karys? – paklausė Chazaras.

Kačiunas pažvelgė į jį.

– Gal jis bus šamanas ar sakmių sekėjas, kaip senasis Čagatajus.

Chazaras prunkštelėjo.

– Jaunystėje Čagatajus buvo karys. Arba bent taip sakydavo. Sakmės prastas užsiėmimas jaunam žmogui.

– Chazarai, leisk jam pačiam susirasti savo kelią, – tarė Kačiunas. – Jis gali skirtis nuo to, kuriuo stengiamės jį vesti.

Bortė ir Temudžinas gulėjo, neprisiliesdami vienas prie kito. Dar nenudžiūvus ant lūpų kraujui, juodu mylėjosi tą naktį, kai nubaudė totorius, nors Bortė, pajutusi ant savęs jo svorį, iš liūdesio ir skausmo pravirko. Jis būtų liovęsis, tačiau ji suėmė jį už šlaunų ir laikė savyje, o jos veidu liejosi ašaros.

Tai buvo vienintelis kartas. Nuo tos dienos ji negalėjo prisiversti leistis liečiama. Kai tik jis palįsdavo po kailiais, ji pabučiuodavo jį ir jo glėbyje susiriesdavo į kamuoliuką. Bet nieko daugiau. Mėnesinių kraujas nesirodė nuo tada, kai ji išvyko iš olchunų stovyklos, bet dabar ji bijojo dėl kūdikio. Buvo beveik užtikrinta, kad kūdikis Temudžino. Olchunų stovykloje ji daugybę kartų matė, kaip šunys jodinėja kales. Kartais šuniukai turėdavo ne vieno tėvo spalvų. Ji nežinojo, ar taip pat būna ir žmonėms, tačiau klausti Hiulanos nedrįso.

Svetimo gero tamsoje ji vėl ėmė verkti, o jos vyras miegojo. Kodėl verkia, nesuprato pati.

XXVIII
SKYRIUS

Temudžinas piktai nusibraukė akis užliejusį prakaitą. Arslano padarytas šarvuotas drabužis gerokai sunkesnis, nei jis manė. Jautėsi tartum įvyniotas į kilimą, o kardo kirčiai atrodė perpus lėtesni nei anksčiau. Saulei tekant, jis stovėjo priešais Juaną ir niršo matydamas, kad šio kakta sausutėlė, nors jis su tokiais pat šarvais.

– Dar kartą, – pareikalavo Temudžinas.

Juano akys smagiai žybtelėjo ir prieš pakeldamas kardą jis nusilenkė. Buvo paliepęs jiems visą laiką būti su šarvais, kol šie taps kaip dar viena oda. Net praėjus savaitei po žygio į totorių stovyklą jie kovėsi per lėtai. Temudžinas vertė savo vyrus kautis po dvi valandas auštant ir temstant, ir su šarvais, ir be jų. Pratybos čia užlaikė šešiasdešimt karių, atjojusių iš kereitų stovyklos, bet Juanas jų pastangomis buvo patenkintas. Nevikrūs šarvuoti vyrai būtų kaip kokie vėžliai, kurių prisiminė esant tėvynėje. Pirmąsias totorių strėles gal ir atlaikytų, bet pėsti būtų lengvai įveikiami.

Kereitų ginklakalių padedamas, Arslanas padarė penkis geležies plokštelių apdarus. Be to, Venas ištesėjo pažadą ir atgabeno dar dešimt, tiktai vienus pasiliko naujajam asmens sargybiniui. Šį vyrą parinko pats Juanas ir prieš išvykdamas įsitikino, kad jis supranta, kokia tenka atsakomybė.

Temudžinas vilkėjo naujuosius šarvus, ilgą sujungtų plokštelių antkrūtinį, atskirai buvo uždengtos slėpsnos ir šlaunys. Pečių šarvai nuo kaklo siekė alkūnes, ir kaip tik jie labiausiai vargino. Juanas visada tiesiog žengdavo į šoną ir lengvai išvengdavo lėto kirčio.

Jis stebėjo, kaip Temudžinas artinasi, iš eisenos numatydamas jo ketinimus. Jaunojo chano svorį laikė daugiau kairė koja, ir Juanas spėjo, kad jis pradės smūgiuoti žemais kirčiais iš kairės ir kils aukščiau. Jų kardų ašmenys buvo aštraus plieno, bet kol kas nė katram negrėsė didesnis pavojus. Juanas valdė kardą taip tobulai, kad per mokomąsias kovas niekam net neįbrėždavo, o Temudžinas neidavo per arti.

Paskutinę akimirką Temudžinas vėl perkėlė svorį ir, užuot puolęs, padarė įtūpstą. Juanas traukdamasis žengė dešine atgal, ir ašmenys, užkliudę jo šarvus, tik džerkštelėjo. Jis nesibaimino tokių nestiprių smūgių, to turėjo išmokti ir Temudžinas. Buvo galima nepaisyti daugybės smūgių arba tiesiog atsargiai juos atmušti.

Kardui nuslydus, Juanas staiga žengė į priekį ir pakelta kardo rankena prilietė Temudžino nosį. Tuo pat metu garsiai išpūtė orą iš plaučių, šūkteldamas „Ei!“, ir tik tada atsitraukė.

– Dar kartą, – irzliai tarė Temudžinas ir žengė, Juanui nespėjus atsistoti norima padėtimi.

Šį kartą jis iškėlė ašmenis virš Juano galvos ir kirto žemyn. Juanas atrėmė juos savo kardo ašmenimis, ir juodviem šarvai sudžerškėjo, susidūrus krūtinėmis. Temudžinas pakišo Juanui stipresniąją koją, ir karys parvirto aukštielninkas. Nuo žemės jis žiūrėjo į Temudžiną, laukdamas dar vieno smūgio.

– Na?

– Ką „na“? – atsakė Temudžinas. – Dabar aš perkirsiu tau krūtinę.

Juanas nė nekrustelėjo.

– Neperkirsi. Aš moku kovoti iš bet kurios padėties.

Kalbėdamas jis spyrė Temudžinui, ir tas gražiausiai išsitiesė ant žemės. Temudžinas pašoko persikreipusiu veidu.

– Jei nebūčiau su tais sunkiais šarvais, tau nebūtų buvę taip lengva, – tarė jis.

– Nušaučiau tave iš toli, – atkirto Juanas. – Arba pamatęs, kad tu su šarvais, nušaučiau tavo arklį.

Temudžinas buvo vėl bekeliąs kardą. Riešai net degė iš nuovargio, bet vis tiek ryžosi suduoti stiprų smūgį ir tik tada sėsti ant žirgo ir visą dieną joti. Tačiau dar delsė.

– Reikia ir žirgams šarvų, tik ant galvos ir krūtinės.

Juanas linktelėjo.

– Esu tai matęs. Geležies plokšteles galima lengvai įsiūti į odinius pakinktus kaip ir į tavo šarvus.

– Tu labai patyręs mokytojas, Juanai – ar esu tai sakęs? – paklausė Temudžinas.

Juanas neišleido jo iš akių žinodamas, kad gali susilaukti staigaus smūgio. Iš tiesų jis vis dar stebėjosi: Temudžinui, regis, visai nesvarbu būti įveikiamam savų karių akivaizdoje. Juanas negalėjo net įsivaizduoti, kad taip prieš visus pasirodytų jo senieji karo vadai. Pažeminimas jiems būtų nepakeliamas, o Temudžinas to lyg ir nesuvokia arba nepaiso. Jo gentainiai keistoki, bet gerte sugeria viską, ką tik Juanas pasako apie naujuosius šarvus. Su Temudžinu ir jo broliais jis net ėmė aptarinėti kovos būdus. Juanas dar nebuvo to patyręs – kad jaunuoliai taip įdėmiai klausytųsi. Kai dar saugojo Ven Čao, jis žinojo, kad gyvena vienam tikslui – atiduoti už pasiuntinį gyvybę arba bent nužudyti tiek priešų, kiek tik pajėgs prieš krisdamas. Visi kariai, išjoję su juo į tyrus, mokėjo savo darbą, ir jam retai kada reikėdavo ką nors pataisyti. Mokyti, pasirodo, vienas malonumas.

– Dar kartą, – išgirdo jis sakant Temudžiną. – Dabar aš pulsiu iš kairės.

Juanas šyptelėjo. Pastaruosius du kartus, sumanęs jį perspėti, Temudžinas puolė iš dešinės. Tai buvo visai nesvarbu, bet Juaną linksmino pastangos jį supainioti.

Temudžinas staiga puolė, jo kardas švystelėjo greičiau, nei Juanas buvo kada nors matęs. Nusileidus dešiniam Temudžino pečiui, pakėlė savąjį kardą. Pasitaisyti buvo per vėlu, kai Temudžinas smogė iš kairės. Juanas dar būtų galėjęs atremti smūgį, bet leido Temudžinui, uždususiam ir džiūgaujančiam, paliesti jam gerklę kardo smaigaliu.

– Jau geriau, – tarė Juanas. – Greičiau judi su šarvais.

Temudžinas linktelėjo.

– Tu tyčia nesigynei, ar ne?

Juanas leido sau šyptelti.

– Kai būsi labiau įgudęs, suprasi, – atsakė jis.

Leidęsis šuoliais, Juanas dairėsi į dešinę ir kairę, žiūrėjo, ar Temudžino broliai laikosi glaudžia greta. Pratybos truko visą dieną, ir Juanas pajuto svarstąs, kaip reikėtų pulti dideliu būriu. Jo lankas buvo pakabintas ant balno, bet šiems šešiasdešimčiai vyrų dabar svarbiausia ne šaudyti. Dvidešimt šio būrio karių buvo Togrului ištikimi gentainiai. Tvirti ir įgudę, bet nepatyrę kovoje, jie pradžioje nuo Temudžino gaudavo daugiausia pylos. Jo paties kariai iškart paklusdavo įsakymams, o naujokai nuolat atsilikdavo.

Juanas nustebo, kai jam buvo pavesta vadovauti kairiajam sparnui. Tas pareigas turėjo gauti viršesnis vadas, ir jis tikėjosi, kad jos atiteks Chazarui. Juanui nepraslydo pro akis, kaip piktai žvilgčioja į jį Temudžino brolis, jojantis su dešimčia savo karių

rikiuotės viduryje. Kiekvieną vakarą pasibaigus pratyboms Temudžinas sukviesdavo juos visus prie nedidelio laužo ir nurodydavo, ką reikės daryti kitą dieną. Gal tai buvo ir nereikšminga, bet jis tardavosi su Juanu taip pat, kaip su Želme ir Arslanu, klausinėdavo daugybės dalykų. Jie labai įdėmiai klausėsi, kai Juanas turėdavo ką pasakyti iš savo patirties. Kartais Temudžinas imdavo purtyti galvą, neišklausęs iki galo, ir Juanas suprasdavo, kodėl. Temudžino vyrai nepratę kovoti kartu. Ne visko įmanoma išmokyti per trumpą laiką, net įvedus griežčiausią drausmę.

Juanas išgirdo, kaip Temudžinas du kartus trumpai papūtė ragą. Vadinasi, kairysis sparnas turi joti įstrižai ir atsidurti visų priekyje. Dundant žirgų kanopoms, Juanas susižvalgė su Chazaru, ir abu būreliai paskubėjo užimti naują padėtį.

Juanas apsidairė. Įvykdyta tvarkingai, šį kartą net Togrulo kariai išgirdo ragą ir padarė, kas reikia. Jie darė pažangą, dėl to Juano širdyje įsižiebė išdidumo kibirkštėlė. Jei pamatytų senieji jo vadai, mirtų iš juoko. Geriausias Kaifengo karys jodinėja čia su laukinių laukiniais. Jis mėgino pasišaipyti iš savęs, kaip būtų pasišaipę kariai tėvynėje, bet širdis kažkodėl nepritarė.

Temudžinas papūtė ragą vieną kartą ir, palikęs vidurį už savęs, į priekį pajudėjo dešinysis sparnas. Juanas pažvelgė į jojančius ten Kačiuną ir Želmę, šarvuotus, rūsčius. Raiteliai greta Temudžino brolio buvo ne visai lygiai išsirikiavę, bet jam bežiūrint susilygino ir nudundėjo į priekį visi kaip vienas. Jis pritariamai linktelėjo, jau imdamas mėgautis būsimu mūšiu.

Iš užnugario Temudžinas išpūtė ilgą tylantį garsą. Visi kiekvienos dešimtinės vadai šūktelėjo įsakymus, ir kariai ėmė joti lėčiau. Tvirti žirgai leidosi ristele, paskui eidine, ir Temudžinas su Arslanu prijojo prie vidurinio būrelio.

Rikiuotei persitvarkius, Temudžinas pasuko žirgą skersai į

kairįjį sparną. Jis leido kitiems pasivyti, ir Juanas pamatė, kad jo veidas paraudęs iš susijaudinimo, akys švyti.

– Pasiųsk į priekį žvalgus, Juanai, – šūktelėjo Temudžinas. – Kol jie žvalgys, pailsės mūsų žirgai.

– Tavo valia, mano viešpatie, – negalvodamas atsakė Juanas.

Susigriebė pasisukęs balne į du jaunus karius, truktelėjo pečiais. Jau taip ilgai jis yra kareivis, kad sunku pakeisti tą įprotį, ir, tiesą pasakius, džiaugėsi gavęs užduotį paversti šiuos genčių vyrus kovos būriu.

– Tajanai, Rulachai, jokit iki nusileis saulė. Jei pamatysit ką nors daugiau nei kelis klajoklius, grįžkit.

Jis jau buvo įsiminęs visų šešiasdešimties vardus, kalte įsikalęs į atmintį, kaip buvo pratęs. Abu vyrai buvo iš Temudžino karių. Prajodami pro jį, jie linktelėjo ir suragino žirgus kulnais. Juanas slėpė pasitenkinimą, tačiau Temudžinas, regis, suprato, pamatęs šypsnį jo veide.

– Manau, ilgėjaisi viso to, mokytojau, – tarė Temudžinas. – Pavasaris audrina tau kraują.

Temudžinas grįžo į rikiuotę, ir Juanas jam neatsakė. Ven Čao sargybinio pareigas jis ėjo dvejus metus. Priesaika imperatoriui įpareigojo jį klausyti bet kokio įsakymo, duoto teisėtos valdžios. Širdies gilumoje jis pripažino, kad Temudžinas pasakė tiesą. Jis tikrai ilgėjosi karo žygyje juntamos draugystės, nors šių genčių vyrų negalėjo net lyginti su anksčiau pažinotaisiais. Tikėjosi, broliai liks gyvi, pirmą kartą sužvangėjus ginklams.

Praėjo mėnuo po išvykimo iš kereitų stovyklos, ir mėnulis vėl buvo pilnas. Po pirmųjų savaičių džiūgavimo visi susitelkė žiauriam tikslui. Prie laužų buvo nebe tiek daug kalbama kaip anksčiau, ir žvalgai buvo susirūpinę. Jie rado vietą, kur Temudžinas

su broliais buvo matę didelį totorių būrį. Juodai išdegę ratilai žolėje sugrąžino ten apsilankiusiems niūrius prisiminimus. Kačiunas ir Chazaras, nulipę nuo žirgų, buvo ypač tylūs. Ta naktis, kai jie išvadavo Bortę, tebedegino iš vidaus taip pat stipriai, jie nepamiršo nei Temudžino giedojimo, nei šviesos tvyksnio, kai nurijo savo priešų mėsą. Jie nesikalbėjo apie tai, ką buvo padarę. Ta naktis, atrodė, niekada nesibaigs, bet kai pagaliau išaušo, jie apžiūrėjo vietą – norėjo surasti, kur tas būrelis prievartavo Bortę. Totorių stovykla buvo nuo ten netoli. Paskutiniai kariai būtų pasiekę ją, joję visą rytą, ir Bortė būtų buvusi prarasta daugeliui mėnesių, jei ne visam laikui.

Temudžinas įkišo ranką į laužo pelenus ir susiraukė. Jie buvo šalti.

– Pasiųskit žvalgus plačiau apsidairyti, – pasakė jis broliams. – Jei pasivysim juos kelyje, viskas greitai baigsis.

Totorių stovykla buvo įrengta keliems mėnesiams, matyt, ketinta medžioti užpuolikus, visą žiemą nedavusius jiems ramybės. Iškeliavo jie su vežimais, pasikrovę gerus, vedėsi dideles bandas – pagal išmatas buvo įmanoma suskaičiuoti gyvulius. Temudžinas svarstė, ar jie toli. Prisiminė, koks jautėsi sugniuždytas, kai gulėjo su totorių krauju ant lūpų ir stebėjo ramią stovyklą, per didelę, kad galėtų pulti. Nė akimirkos neabejojo – neleis jiems pasprukti. Pas Togrulą ir nuvyko neturėdamas kito pasirinkimo.

– Šioje vietoje buvo daug žmonių, – jam prie peties prabilo Juanas. Kinų karys jau buvo suskaičiavęs juodus laužaviečių ratus ir pastebėjęs takus. – Daugiau nei šimtas, kaip sakei Togrului.

Temudžinas pažvelgė į jį.

– Galbūt. Negalėjau tiksliai žinoti.

Juanas žiūrėjo į žmogų, atvedusį juos čia per tyrus žudyti. Jam dingtelėjo, kad turėti penkiasdešimt geriausių Togrulo karių

būtų buvę geriau nei trisdešimt. Atėjūnai skaičiumi būtų pranokę Temudžino žmones, o tai jaunuoliui gal ir nepatiktų. Juanas buvo pastebėjęs, kaip Temudžinas sudarė mišrius būrelius, kad vyrai darbuotųsi drauge. Jis jau pagarsėjęs nuožmumu – ir tuo, kad jam sekasi. Į jį jau žiūrima kaip į chaną. Juanas pagalvojo, ar Togrulas žino, į kokį pavojų patekęs. Jis tyliai atsiduso, kai Temudžinas nuėjo pasikalbėti su broliais. Nuo didelių pavojų apsaugos auksas ir žemės, jei tinkamai juos naudosi. Ven Čao jau įrodė, kad tai tiesa.

Temudžinas linktelėjo broliams, pamojo ir Temugei. Jauniausiam broliui buvo parūpinti mažiausi šarvai. Ven Čao kariai smulkaus sudėjimo, bet šarvai vis tiek jam per dideli – žiūrėdamas, kaip Temugė visas sustingęs gręžiasi į savo žirgą, tikrina pakinktus ir pavadžius, Temudžinas užgniaužė šypseną.

– Viską darei gerai, broliuk, – pasakė jam eidamas pro šalį. Išgirdo, kaip paniekinamai prunkšteli Chazaras, bet nuleido negirdomis. – Greitai juos rasim, Temuge. Ar būsi pasirengęs, kai josim jų pulti?

Temugė pakėlė akis į garbinamą brolį. Neprasitarė nei apie vidurius šalčiu kaustančią baimę, nei kaip jodinėjimas jį išsekino, – jau manė, iškris iš balno ir visiems padarys gėdą. Kiekvieną kartą, kai nulipdavo nuo žirgo, kojos būdavo taip sustingusios, kad turėdavo tvirtai laikytis žirgo, antraip būtų galėjęs parklupti.

– Būsiu pasirengęs, Temudžinai, – prisiversdamas atsakė jis linksmai.

Tačiau širdyje džiaugsmo nejautė. Žinojo, kad jo lankas ir strėlės vargu ar verti to vardo, o Temudžino duotas totorių kardas jam per sunkus nulaikyti. Turėjo mažesnį ginklą paslėpęs po delu ir tikėjosi juo pasinaudoti. Bet vis tiek buvo baisu net pagalvoti, kad persmeigs kam nors odą ir raumenis, pajus rankas apipylusį kraują. Jis negali būti toks stiprus ir negailestingas kaip

kiti. Dar nežinojo, kuo galėtų būti jiems naudingas, ir matyti panieką Chazaro akyse buvo nepakeliama. Vakare prieš jiems išjojant buvo atėjęs Kačiunas, pasakė, kad Bortei ir Hiulanai reikės paramos kereitų stovykloje. Buvo visiškai aišku – taip mėginama jį apsaugoti nuo būsimo mūšio, bet jis atsisakė. Jei joms prireiktų pagalbos, ir penkiasdešimt karių kereitų stovykloje jų neapsaugotų. Jos pasiliko ten – tai laidavo, kad Temudžinas grįš su pažadėtomis galvomis.

Iš brolių tik Temugė nebuvo paskirtas vadu. Vadovavo Želmė, Arslanas ir Juanas, taip pat Temudžino broliai – iš viso šeši, kiek reikėjo, be to, Temugė žinojo, kad jis dar per jaunas, visai nepatyręs kovoje. Užsėdęs ant žirgo, pačiupinėjo savo ilgojo peilio ašmenis, pajuto, kokie aštrūs. Nuolat svajojo, kaip išgelbsti jiems gyvybę, – jie žiūrėtų į jį apstulbę ir suvoktų, kad jis tikras Jesugėjaus sūnus. Nenorėjo iš tų svajonių pabusti. Kai jie vėl išjojo, jis visas virpėjo, tartum būtų jautresnis šalčiui nei visi kiti. Stengėsi rasti širdyje lengvabūdiškos drąsos, kokią jie rodė, bet nerado ten nieko daugiau, vien siaubą.

Žvalgai aptiko pagrindines totorių pajėgas tik praėjus dviem dienoms po to, kai Temudžinas apsilankė senojoje jų stovykloje. Vyrai įjojo šuoliais ir nušoko nuo žirgų, skubėdami pranešti Temudžinui.

– Jie ateina, mano viešpatie, – išpyškino pirmasis. – Raitininkai išsiųsti į visas puses, bet kariuomenė lėtai traukia per slėnį į šitą pusę.

Temudžinas išsišiepė parodydamas dantis.

– Jie buvo pasiuntę trisdešimt vyrų mūsų ieškoti, bet nė vienas negrįžo. Jie turbūt spėja, kad šioje vietovėje apsistojusi didelė gentis. Tai gerai. Jei bus atsargūs, dar neskubės.

Temudžinas pakėlė ranką, kviesdamas artyn vadus. Visi atskubėję klausėsi, ką susijaudinę pasakoja žvalgai, tikėjosi naujienų.

– Liepkite savo kariams vykdyti įsakymus, – tarė užsėdęs ant žirgo Temudžinas. – Mes josim visi kaip vienas, tokiu greičiu kaip aš. Jei kuris nors suardys rikiuotę, paliksiu jį vanagams.

Pamatė, kad Chazaras šaiposi, ir piktai pažvelgė į jį.

– Net jei jis būtų mano brolis, Chazarai, net ir tuomet. Strėles paleiskit, kai duosiu ženklą, paskui išsitraukit kardus. Smogsim jiems visi kartu. Jei kas neteks žirgo, tegu stengiasi likti gyvas, kol mes baigsim žudyti.

– Ar belaisvių neimsi? – paklausė Arslanas.

Temudžinas atsakė nedvejodamas:

– Jei po mūsų antpuolio liks koks gyvas vadas, apklausiu, kad daugiau sužinočiau. O po to iš jų jokios naudos. Nedidinsiu mūsų gretų, priimdamas mirtinus priešus.

Vadai grįžo pas karius, ir visi tuoj viską sužinojo. Jie pavarė žirgus priekin viena greta. Kai perkopė viršukalnę, visi išvydo totorių būrį, jų raitelius ir vežimus, lėtai artėjančius per tyrus.

Visi kaip vienas pasileido risčia priešų link. Temudžinas išgirdo, kaip tolumoje ragai skelbia pavojų, ir atsirišo lanką, pasitikrino templę. Siekė už nugaros prie balno pririštos strėlinės, atsidarė ją, įsidėjo pirmąją strėlę, nykščiu perbraukė per jos plunksnas. Strėlė skries tiesiai ir taikliai, kaip ir pridera.

XXIX
SKYRIUS

Totoriams drąsos nestigo. Kai jų ragai tartum dejonė nuaidėjo per tyrus, kariai pribėgo prie žirgų, sėdo į balnus šaižiai šūkaudami, jų balsai atsklido ir iki Temudžino karių ausų. Jo šešios dešimtys karių jojo kaip vienas ir jau ėmė šuoliuoti. Vadai piktai šūkčiojo ant kiekvieno, pasirodžiusio pernelyg nekantraus, ir stebėjo Temudžiną – šis visiškai ramiai išsitraukė pirmąją strėlę.

Juanas jau buvo aptaręs su jais, kokie pranašumai pulti priešą viena greta, ir viskas pasitvirtino, kai susidūrę su totorių raiteliais praliejo pirmąjį kraują. Kai tik Temudžino vyrai užtektinai prisiartino, apšaudė priešakinius totorius ilgakotėmis strėlėmis, ir jų kūnai krito žemėn kartu su žirgais. Temudžinas matė, kad totoriai išskirstę pajėgas, palikę žmonių ginti vežimų, bet netikėtai buvo daugiau tokių, kurie tartum vapsvos pasipylė per tyrus tolyn.

Temudžino vadovaujami kariai įsiveržę šluote juos šlavė, žirgai ir žmonės krito ne po vieną, bet po du, penkis ar dešimt. Šuoliais lekiančių raitelių lankai nešė staigią mirtį, ir ta jėga buvo per daug galinga, kad jai atsispirtų pakrikusios totorių gretos. Temudžinui atrodė, jie vos prieš kelis širdies tvinksnius paliko už savęs gulėti nebegyvus vyrus ir žirgus be raitelių, o jau svaiginamu greičiu artėjo vežimai. Jis žvilgtelėjo į kairę ir

dešinę, tada greitai papūtė ragą tris kartus, liepdamas apsupti. Vos nepavėlavo, bet Juano kariai puolė sutartinai su Kačiunu ir Želme dešinėje. Šaukdami jie apsupo pusračiu vežimus, totorius ir jų gyvulius.

Nebeužčiuopęs strėlinėje nė vienos strėlės, Temudžinas metė žemėn lanką ir išsitraukė kardą. Jis buvo pusračio viduryje ir jam kelią užstojo sunkus vežimas, prikrautas veltinio ir odų. Pirmam pasitaikiusiam po kojų vyrui, jo beveik nematydamas, nunešė galvą vienu kirčiu, tada spustelėjo žirgą kulnais ir puolė į totorių karių tirštynę. Greta su juo kovėsi Arslanas ir dar dešimtis, žudydami visus savo kelyje. Moterys ir vaikai apimti siaubo nuo siūbtelėjusių raitelių metėsi po vežimais, jų klyksmai skambėjo kaip šaižūs vanagų balsai vėjyje.

Netikėtai viskas pasikeitė. Vienas totorius metė kardą ir būtų žuvęs, jei nebūtų griuvęs ir prisiplojęs prie žemės pro šalį jojant Chazarui. Ir kiti jau gulėjo kniūbsti, o Temudžinas su savo kariais šuoliavo aplink stovyklą žiūrėdami, ar kas nesipriešina. Kraujo troškimas per tą laiką apmalšo, ir Temudžinas, pasiėmęs ragą, papūtė tylantį garsą – jis reiškė, kad reikia joti lėčiau. Jo vyrai buvo apsitaškę šviežiu krauju, bet išgirdo ragą ir perbraukė per kardų ašmenis, nuvalydami gyvybės spindesį.

Akimirką stojo visiška tyla. Jų ausyse ką tik skambėjo kanopų dundesys ir rėkaujami įsakymai, o dabar visus gaubė tyla. Temudžinas nustebęs klausėsi tylos, ji truko tol, kol prie jo susirinko broliai. Bet kažkur ėmė rypuoti moteris, vėl pasigirdo avių ir ožkų bliovimas. Gal tie garsai sklido ir visą laiką, bet Temudžinas jų negirdėjo, nes ausis buvo užgulęs kraujo tvinksėjimas, kai stipriai plakė krūtinėje širdis.

Viską apžvelgęs, jis įtempė pavadžius ir apsuko žirgą. Stovykla sutriuškinta. Dar gyvi totoriai gulėjo įsikniaubę veidu į žolę tylūs, netekę vilties. Jis apmetė akimis antpuolio ruožą ir paste-

bėjo raitelį, kažkaip išvengusį mirties. Šis spoksojo išsižiojęs iš nuostabos, buvo taip apstulbęs, kad net nebėgo gelbėdamas savo gyvybę.

Temudžinas pašnairavo į vienišą raitelį ir linktelėjo Kačiunui.

– Atvesk jį čia arba nužudyk, – paliepė jam.

Kačiunas greitai linktelėjo ir patapšnojo Chazarui per petį, prašydamas strėlių. Chazaras turėjo tik dvi, bet abi atidavė, ir Kačiunas pasiėmė lanką, tvarkingai pririštą prie balno. Nenumetė žemėn brangaus ginklo, – pašaipiai, bet patenkintas pagalvojo Temudžinas.

Temudžinas su Chazaru nusekė akimis Kačiuną, šuoliuojantį prie totorių raitelio. Tas, pamatęs jį artėjantį, regis, staiga atsipeikėjo iš keistos būsenos ir pagaliau apgręžė žirgą gelbėtis. Kačiunas spėjo priartėti totoriui dar neįsibėgėjus, paleido strėlę ir pataikė į nugarą kiek žemiau sprando. Vyras dar truputį pajojo, tada nugriuvo, ir Kačiunas palikęs jį apsigręžė joti į stovyklą iškėlęs lanką, rodydamas, kad nužudė.

Temudžinas net krūptelėjo, kai vyrai ėmė juoktis. Jie visi stebėjo totorių, ir gavus ženklą, kad jis nukautas, išsiveržė susikaupęs jaudulys. Tie, kurie dar turėjo lankus, džiūgaudami iškėlė aukštyn. Viskas vyko taip greitai, kad dabar jie buvo tarsi sutrikę, neužtikrinti. Dabar visus užplūdo galingas džiaugsmas, patiriamas susidūrus akis į akį su mirtimi ir išlikus, ir jie nusėdo nuo žirgų. Keli Togrulo kariai susijaudinę nubėgo prie vežimų ir ėmė tempti kailius ir veltinį, žiūrėdami, kokį gaus laimikį.

Arslano vyrai surišo belaisvius, atėmę iš jų ginklus. Kai kurie buvo prasti žmogeliai, su jais buvo elgiamasi šiurkščiai, paniekinamai. Jie neturėjo teisės likti gyvi po tokios kovos, Temudžinui jie nerūpėjo. Jis pajuto, kaip dreba rankos, ir nulipęs nuo žirgo vedėsi jį įsitvėręs į pavadį, kad nuslėptų silpnumą.

Jis pakirdo iš susimąstymo ir pakėlė akis, pamatęs, kad

prijojęs Temugė lipa nuo žirgo. Berniukas buvo labai išbalęs ir akivaizdžiai sukrėstas, Temudžinas matė, kad jis laiko kruviną ginklą tartum nesuprasdamas, kaip tas pateko jam į ranką. Temudžinas bandė sugauti brolio žvilgsnį ir jį pasveikinti, bet Temugė nusigręžė ir išsivėmė ant žolės. Temudžinas nenorėjo, kad jis susigėstų, tad apsimetė nepastebėjęs ir nuėjo šalin. Kai berniukas atsigaus, jis ras žodžių jam pagirti.

Temudžinas stovėjo tarp vežimų, jausdamas savo vadų žvilgsnius. Jie kažko laukė, ir jis kilstelėjo ranką prie akių, kad nuvytų tamsias mintis, kurios greitai sukosi ir grūdosi galvoje. Jis atsikrenkštė ir prabilo įtaigiu balsu:

– Arslanai! Surask jų odmaišius su airagu ir pavesk saugoti tam, kuriuo pasitiki. Chazarai, pasiųsk į visas puses aštuonis žvalgus. Totorių gali būti ir daugiau. – Kai prijojo Kačiunas ir vikriai nušoko nuo žirgo, kreipėsi į jį: – Surink belaisvius, Kačiunai, ir tegu tavo dešimtukas kuo greičiau pastato tris jų gerus. Šiąnakt apsistosime čia.

Suprato, kad pasakė ne viską. Jie tebežiūrėjo į jį švytinčiomis akimis, ėmė rodytis šypsenos.

– Kovojot gerai! – sušuko jiems. – Ką laimėjom, viskas yra jūsų, pasidalykite po lygiai.

Pagaliau jie pratrūko džiugiais šūksmais, vogčia žvilgčiodami į visokių gėrybių prikrautus totorių vežimus. Daugeliui jų vien žirgai reikštų staigų praturtėjimą, bet Temudžinui ne tai rūpėjo. Kai tik mūšis buvo laimėtas, jis pripažino, kad teks grįžti pas Togrulą. Kereitų chanas, be abejo, pareikalaus savo dalies. Turi teisę, nors ir nebuvo čia. Temudžinas nepašykštės, duos jam kelis tuzinus žirgų ir kardų. Ir vis dėlto jam buvo neramu. Nenorėjo grįžti. Vos pagalvojęs, kad turės nuolankiai grąžinti Togrulo karius, taip gerai jam tarnavusius, įniršęs sukąsdavo dantis. Jam reikia jų visų, o Togrulas kaip atlygio laukia tik Dzinų žemių.

Staiga Temudžinas lyg pastūmėtas pasilenkė ir perbraukė ranka per žolę prie kojų. Suprato, kad šioje vietoje kažkas buvo nužudytas. Žolės lapai buvo apkibę kraujo lašeliais, ir atsitiesęs pamatė, kad susitepė rankas. Jis vėl pakėlė balsą:

– Prisiminkite, kai pasakosite savo vaikams, kad kovojote išvien su Jesugėjaus sūnumis. Tai viena gentis ir viena žemė, nepripažįstanti jokių ribų. Čia dar tik pradžia.

Jie džiugiai sveikino jį – gal todėl, kad dar buvo susijaudinę dėl pergalės; tai nesvarbu.

Totoriai buvo čia atėję pasiruošę ilgam karo žygiui. Vežimuose buvo prikrauta lempų alyvos, suvytų virvių, audinių – nuo ploniausio šilko iki tokių storų, kad buvo sunku sulenkti. Buvo ir odinis maišelis su sidabriniais pinigais, ir tiek juodojo airago, kad sušildytų gerkles ir šalčiausią žiemos naktį. Gėrimą Temudžinas paliepė atnešti jam ir padėti prie vidinės pirmojo statomo gero sienos. Po antpuolio liko gyvų dvidešimt totorių, ir jis apklausė juos, kad surastų jų vadą. Dauguma tik žiūrėjo į jį ir tylėjo. Temudžinas išsitraukė kardą ir tris nužudė, tik tada ketvirtas vyras nusikeikė ir spjovė ant žemės.

– Nėra čia jokio vado, – piktai iškošė totorius. – Jis nebegyvas, kaip ir visi kiti.

Netaręs nė žodžio, Temudžinas trūktelėjęs pastatė jį ant kojų ir perdavė Arslanui. Atšiauriai pažvelgė žemyn į kitus.

– Nemėgstu jūsų žmonių, man nėra reikalo palikti jūsų gyvų, – tarė jis. – Jei man iš jūsų nebus naudos, būsit čia nužudyti.

Niekas neatsakė, nežiūrėjo jam į akis.

– Labai gerai, – tarė Temudžinas tyloje. Jis pasigręžė į arčiausiai stovintį karį – vieną iš brolių, pasiimtų į stovyklą šiaurėje. – Tuoj pat juos nužudyk, Batu, – paliepė jam.

Vyrukas nepakitusia veido išraiška išsitraukė peilį.

– Palauk! Aš galiu būti tau naudingas, – staiga tarė vienas totorius.

Temudžinas patylėjo, tada gūžtelėjo pečiais ir papurtė galvą.

– Per vėlu, – tarė jis.

Arslanas vienintelį likusį gyvą totorių karį surištą laikė gere. Girdėjęs gailius kitų totorių riksmus, karys žvelgė su neapykanta.

– Nužudėt visus kitus. Nužudysit ir mane, kad ir ką pasakyčiau, – tarė jis tampydamas virvėmis už nugaros surištas rankas.

Temudžinas svarstė. Jam reikėjo kiek įmanoma daugiau sužinoti apie totorius.

– Jei nieko nenuslėpsi, prisiekiu – liksi gyvas, – tarė jis.

Totorius paniekinamai prunkštelėjo.

– Kiek laiko aš būsiu gyvas paliktas vienas be ginklo? – atkirto jis. – Pažadėk man lanką ir žirgą, ir pasakysiu tau, ką tik norėsi.

Temudžinas šyptelėjo.

– Tu deriesi su manimi?

Totorius neatsakė, ir Temudžinas nusijuokė.

– Tu drąsesnis nei maniau. Prisiekiu – gausi, ko tik paprašysi.

Totoriui palengvėjo, jis atsipalaidavo, bet Temudžinas neleido jam surikiuoti minčių ir ėmė klausinėti.

– Kodėl jūs atėjot į mano žmonių žemes?

– Tu esi Temudžinas iš vilkų? – paklausė totorius.

Temudžinas nesivargino pataisyti jo. Vilkų vardas kėlė baimę šiaurėje, ir nesvarbu, ar jis iš tos genties, ar ne.

– Taip.

– Už tavo galvą bus sumokėta. Šiaurės chanai trokšta tavo mirties, – tarė totorius su niūriu džiugesiu. – Jie tave medžios, kad ir kur eitum.

– Negali medžioti žmogaus, kuris pats ateina tavęs, – tyliai priminė jam Temudžinas.

Totorius sumirksėjo, prisimindamas tos dienos įvykius. Rytą pradėjo tarp stiprių karių, o dieną baigė negyvėlių krūvoje. Jis net nusipurtė ir staiga kimiai nusijuokė.

– Taigi mes medžiojam vieni kitus, o tunka tiktai krankliai ir vanagai, – pasakė.

Vyro juoke skambėjo kartėlis, ir Temudžinas kantriai laukė, kol jis susitvardys.

– Tavo žmonės nužudė vilkų chaną, – priminė jam Temudžinas.

Apie Bortę jis nieko nesakė. Tas skausmas dėl baisaus žiaurumo tebekankino, ir jis negalėjo leisti, kad žodžiai apie tai išsprūstų iš lūpų.

– Žinau tai, – atsakė totorius. – Žinau ir kas jį mums išdavė. Ne mano gentainis.

Temudžinas palinko į priekį, geltonos jo akys buvo nuožmios.

– Tu prisiekei pasakyti viską, ką žinai, – sumurmėjo jis. – Kalbėk ir būsi saugus.

Belaisvis svarstydamas nuleido galvą.

– Pirma atrišk pančius, – paprašė.

Temudžinas išsitraukė kardą, dar suteptą nužudytųjų krauju. Totorius ėmė gręžtis atkišdamas rankas, kad jam perpjautų virves. Tačiau Temudžinui prisiartinus pajuto šaltus ašmenis prie gerklės.

– Kalbėk, – liepė Temudžinas.

– Olchunų chanas, – tarė totorius, žodžiai vėlėsi, kliuvo vienas už kito. – Jis davė sidabro, pasiuntė mums žinią.

Temudžinas atsitraukė. Totorius vėl atgręžė į jį veidą, jo akys buvo paklaikusios.

– Štai nuo ko prasidėjo tas kraujo kerštas. Kiek jau nužudei?

– Už savo tėvą? Dar per mažai, – atsakė Temudžinas. – Tikrai per mažai. – Jis vėl prisiminė žmoną ir tarp jųdviejų atsiradusį šaltumą. – Dar net nepradėjau mokėti skolų taviškiams.

Tuo metu, kai atsidarė durys, Temudžinas buvo įsmeigęs akis į totorių. Iš pradžių nė vienas nepasižiūrėjo, kas įėjo į gerą, tada totorius sumirksėjo ir pažvelgė aukštyn. Staiga įkvėpė oro, pamatęs šalia stovintį Juaną rūsčiu veidu.

– Aš tave pažįstu! – tarė totorius, beviltiškai tampydamas surištas rankas. Persigandęs pasigręžė į Temudžiną.

– Susimilk, aš galiu...

Juanas buvo greitas, vienu judesiu išsitraukė ginklą ir kirto. Ašmenys perpjovė totoriui gerklę, ištryško kraujas.

Temudžinas žaibiškai čiupo Juaną už riešo, stumtelėjo taip, kad tas atsitrenkė į pintą vytelių sieną, ir ten jį prispaudė. Laikė Juaną už rankos ir gerklės, veidas kunkuliavo pykčiu.

– Aš jam pasakiau, kad liks gyvas, – tarė Temudžinas. – Kas tu toks, kad užtraukei negarbę mano žodžiui?

Juanas negalėjo jam atsakyti. Pirštai spaudė gerklę it geležiniai, jo veidas ėmė rausti. Temudžinas suko jam riešą tol, kol pirštai paleido kardą, tada keikdamasis ėmė įnirtingai jį purtyti. Staiga Temudžinas paleido Juaną ir tas parklupo. Temudžinas nuspyrė kardą tolyn, kol Juanas dar neatsigavo.

– Kokių paslapčių jis žinojo, Juanai? Iš kur jis tave pažinojo?

Kai Juanas prabilo, jo balsas buvo kimus ir gargė, ant kaklo jau ėmė ryškėti kraujosruvos.

– Nieko jis nežinojo. Gal ir buvau kada matęs, kai mano šeimininkas keliavo į šiaurę. Maniau, kad jis tave puola.

– Klūpėdamas? Surištomis rankomis? – nusišaipė Temudžinas. – Tu melagis.

Juanas pažvelgė aukštyn į jį, jo akys degė.

– Jei nori, priimsiu tavo iššūkį. Nuo to niekas nepasikeis.

Temudžinas šėrė jam taip, kad galva nusviro į šoną.

– Ką nuo manęs slepi? – primygtinai paklausė jis.

Už jų vėl atsidarė durys, atskubėjo Arslanas su Kačiunu, išsitraukę kardus. Gerų sienos nieko negalėjo nuslėpti nuo stovinčių netoliese, jie išgirdo grumtynes. Juanas nepaisė jų kardų, tik apsiniaukęs jo žvilgsnis žybtelėjo, akimirką sustojęs ties Arslanu. Jiems bežiūrint jis giliai atsiduso ir užsimerkė.

– Esu pasirengęs mirti, jei norėsi atimti man gyvybę, – ramiai tarė jis. – Kaip ir sakei, užtraukiau tau negarbę.

Žiūrėdamas į klūpantį ant žemės Juaną, Temudžinas pabaksnojo vienos rankos pirštų galeliais į kitos.

– Kiek jau laiko Ven Čao turi šnipų mano tautoje, Juanai? – paklausė Temudžinas.

Atrodė, Juanui atsakyti prireikė valios pastangų, tartum mintimis būtų nuklydęs kur nors toli.

– Dvejus metus, – atsakė jis.

– O ką jūsų vyriausiasis ministras buvo atsiuntęs iki jo?

– Nežinau, – atsakė Juanas. – Tada aš dar buvau kariuomenėje.

– Tavo ponas sudarė sandorį su totoriais, – kalbėjo toliau Temudžinas.

Juanas nieko neatsakė, tik žiūrėjo įsmeigęs akis.

– Sužinojau, kad mano tėvą išdavė olchunų chanas, – tyliai pasakė Temudžinas. – Kaip totoriai galėjo priartėti prie tokios didelės genties ir susitarti dėl tokio dalyko? Juk reikėjo tarpininko, nešališko žmogaus, kuriuo abi pusės galėjo pasitikėti, argi ne?

Jis išgirdo, kaip susivokęs jam už nugaros aiktelėjo Kačiunas.

– Ar tu buvai nukeliavęs pas olchunus? Prieš apsilankymą pas kereitus? – spaudė toliau Temudžinas.

Juanas laikėsi ramiai, tartum būtų buvęs akmeninis.

– Tu kalbi apie tuos laikus, kai mano pono dar net nebuvo šiose žemėse, – atsakė jis. – Ieškai paslapčių, kur jų nėra.

– Įdomu, kas dar buvo įsisukęs tarp mūsų iki Ven Čao, – sušvokštė Temudžinas. – Įdomu, kiek kartų kinai siuntė savo žmones į mano žemes ir išdavė mano gentainius. Kažin, ką jie *pažadėjo*?

Pasaulis, ką tik atrodęs toks vientisas, trupėte trupėjo aplinkui. Per sunku buvo suprasti tiek daug dalykų, ir Temudžinas pasijuto dūstąs, apkvaitęs nuo to, kas atsiskleidė.

– Jie nenori, kad mes sustiprėtume, ar ne, Juanai? Jie nori, kad totoriai ir mongolai suplėšytų vieni kitus į gabalus. Argi ne taip man sakė Ven Čao? Kad totoriai per daug sustiprėjo, per arti priėjo prie taip branginamų sienų?

Temudžinas užsimerkė, įsivaizduodamas šaltą kinų žvilgsnį jiems kalbantis apie gentis. Kiek jis žinojo, kinai ištisus šimtmečius sumaniai, beveik nepastebimai darė poveikį gentims, kad jos nuolat rietųsi.

– Kiek mano žmonių žuvo dėl tavo žmonių kaltės, Juanai? – paklausė jis.

– Jau pasakiau tau viską, ką žinau, – atsakė Juanas keldamas galvą. – Jei netiki manimi, atimk man gyvybę arba parsiųsk pas Ven Čao, – kalbėjo jis toliau ir jo veidas griežtėjo. – Arba duok man kardą ir leisk apsiginti nuo šių kaltinimų.

Prabilo Arslanas, jo veidas buvo baltas išgirdus tokius žodžius.

– Leisk man, mano viešpatie, – tarė jis Temudžinui, neatitraukdamas akių nuo Juano. – Duok jam kardą, ir aš stosiu prieš jį.

Juanas grįžtelėjo į ginklakalį, jo lūpų krašteliai pakilo. Nieko nesakė, tik palenkė galvą dėkodamas.

– Per daug visko prisiklausiau. Suriškit jį, nuspręsiu išaušus, – tarė Temudžinas.

Jis žiūrėjo, kaip Kačiunas įgudusiai riša Juano rankas. Šis nesipriešino, nesiveržė ištrūkti, net kai Kačiunas spyriu parvertė jį ant šono. Juanas gulėjo šalia totoriaus, kurį pirma nužudė, jo veidas buvo ramus.

– Pastatyk prie jo sargybinį, kol pavalgysim, – įsakė Temudžinas ir papurtė galvą. – Man reikia pagalvoti.

Vos ėmus švisti Temudžinas jau žingsniavo tarp nedidelių greta pastatytų gerų, jo veidas buvo susirūpinęs. Buvo nemiegojęs. Žvalgai, išsiųsti su Chazaru, buvo dar negrįžę, ir kankinamos mintys sukosi ratu be atsakymų. Jau daugelį metų jis keršija totoriams už tai, ką jie padarė, už savo tėvo mirtį ir už tai, kad jo tėvo sūnūs gyvena ne taip, kaip jiems derėtų. Jei Jesugėjus būtų likęs gyvas, vilkų chanu būtų tapęs Bekteris arba Temudžinas, o Elukas taip ir likęs ištikimas karys. Tarp dienos, kai jis sužinojo apie tėvo mirtį, ir šios dienos, kai jis prislėgtas rūpesčių ir nusiminęs, kai jo gyvenimas žlunga, nudrykęs kraujo ir kančios pėdsakas. Ką jis pasiekė per tuos metus? Prisiminė Bekterį ir akimirką pasigailėjo, kad jo nebėra gyvo. Jų gyvenimo kelias būtų visiškai kitoks, jeigu Jesugėjus nebūtų buvęs nužudytas.

Vienas ten stovėdamas Temudžinas pajuto, kaip krūtinėje iš naujo įsižiebia pyktis. Olchunų chanas nusipelnė atpildo už visas kančias, kurias jiems sukėlė. Temudžinas prisiminė, kaip jam buvo nušvitęs protas, kai buvo tapęs vilkų belaisviu. Nėra pasaulyje teisingumo – nebent pats jį įgyvendintų. Jis turi kirsti dukart giliau, negu jam kirto, už kiekvieną smūgį atsimokėti smūgiu. Jis turi tokią teisę.

Blausioje tolumoje Temudžinas pamatė atšuoliuojančius gerų link du iš savo žvalgų. Jis susiraukė, nes jie lėkė galvotrūkčiais, ir širdis ėmė plakti pastebimai greičiau. Jų pasirodymas neliko

nepastebėtas, Temudžinas pajuto, kaip atgijo stovykla vyrams skubotai, bet tvarkingai rengiantis delus, ginkluojantis ir balnojant žirgus. Visais jais didžiavosi ir vėl pagalvojo, kaip pasielgti su Juanu. Juo nebegalima pasitikėti, bet Temudžinas buvo jį pamėgęs nuo tada, kai kereitų stovykloje bandydamas šarvus iššovė strėlę jam tiesiai į krūtinę. Nenorėjo jo žudyti.

Kai žvalgai priartėjo, Temudžinas pamatė, kad vienas iš jų – Chazaras, jojantis kaip beprotis. Jo žirgas buvo uždusęs, visas prakaituotas, ir Temudžinas pajuto, kaip tarp žinių laukiančių karių sklinda nerimas. Chazaras ne iš tų, kurie lengvai pasiduoda baimei, bet dabar jis joja nepaisydamas nei savo, nei žirgo saugumo.

Kai Chazaras prijojo ir nušoko žemėn, Temudžinas prisivertė likti ramus. Kariai turi matyti, kad jis kitoks nei jie, nebijo to, ko jie bijo.

– Kodėl, mano broli, taip greitai jojai? – paklausė jis išlaikydamas tvirtą balsą.

– Tiek daug totorių dar nebuvau matęs, – dusdamas atsakė Chazaras. – Tokia kariuomenė, kad tie, kuriuos iššudėm, atrodytų kaip kokia plėšikautojų gauja. – Jis stabtelėjo atgauti kvapo. – Tu esi sakęs, kad pavasarį jų gali ateiti daug, ir jie jau ateina.

– Kiek jų? – paklausė Temudžinas.

– Daugiau, negu aš galėjau suskaičiuoti, jie už dienos kelio, dabar gal jau ir arčiau. Tie, kuriuos iššudėm, tik pramynė jiems kelią. Artinasi *šimtai* vežimų, žirgų. Vyrų gal tūkstantis. To dar niekada nebuvau matęs, broli, niekada.

Temudžinas susiraukė.

– Turiu ir aš žinių, kokių nenorėtum išgirsti. Jos dar palauks. Pagirdyk savo žirgą, kol nekrito. Liepk vyrams sėsti ant žirgų ir sau susirask nenuvargusį. Noriu pasižiūrėti į tą kariuomenę, kuri taip išgąsdino mano broliuką.

Chazaras paniekinamai prunkštelėjo.

– Aš nesakiau, kad mane išgąsdino, tik pamaniau, gal norėsi žinoti, kad visa totorių tauta traukia į pietus tavo galvos. Tik tiek. – Jis šyptelėjo iš savo minčių. – Prisiekiu dvasiomis, Temudžinai. Mes juos kandžiojom ir kandžiojom, ir štai jie atidunda. – Jis apžvelgė kiekvieno žodžio įdėmiai klausančius vyrus. – Tai ką dabar darysim?

– Palauk, Chazarai, pirma turiu dar šį tą sutvarkyti, – tarė Temudžinas.

Jis nuėjo prie gero, kur naktį praleido Juanas, ir dingo viduje. Arslanas ir Kačiunas nusekė iš paskos, ir visi trys išsivedė Juaną į pilką brėkšmą. Juanas trynėsi riešus, jau nebeveržiamus virvių, o Chazaras tik stovėjo ir stebėjosi svarstydamas, kas nutiko jam nesant.

Temudžinas sustojo priešais Dzinų karį.

– Laikiau tave draugu, Juanai. Negaliu šiandien tavęs nužudyti, – tarė jis.

Juanas stovėjo tylėdamas, o Temudžinas atvedė jam pabalnotą žirgą ir įdavė pavadžius į rankas.

– Grįžk pas savo poną, – tarė Temudžinas.

Juanas lengvai įšoko į balną. Jo žvilgsnis gana ilgai sustojo ties Temudžinu.

– Linkiu tau geros kloties, mano viešpatie, – pagaliau tarė Juanas.

Temudžinas paplekšnojo žirgui per pasturgalį, ir Juanas neatsigręždamas nujojo risčia.

Prie brolių priėjo Chazaras ir žvilgsniu kaip visi nulydėjo tolstantį karį.

– Manau, tai reiškia – man atiteko kairysis sparnas, – tarė jis.

Temudžinas trumpai nusijuokė.

– Susirask pailsėjusį žirgą, Chazarai, ir tu, Kačiunai. Noriu pamatyti tai, ką tu matei.

Apsidairęs jis pamatė, kad ir Želmė jau ant žirgo, pasirengęs joti.

– Grįžkite pas kereitus ir pasakykite, kad sutelkta totorių kariuomenė. Togrulas gaus kovoti arba bėgti – kaip jam labiau patiks.

– O mes? – paklausė sutrikęs Chazaras. – Mums juk reikia daugiau negu šešiasdešimt karių. Daugiau, negu kereitai gali iš viso pasiųsti į mūšio lauką.

Temudžinas pasigręžė į pietus, kankinamas skaudžių prisiminimų.

– Kai savo akimis pamatysiu tą įsiveržusią kariuomenę, mes grįšim į žemes prie Raudonojo kalno, – tarė jis. – Vyrų, kurių mums taip reikia, surasiu, bet pirmiausia turime sutikti dar vieną priešą.

Temudžinas kalbėjo taip tyliai, kad jie vos girdėjo, ir atrodė toks niūrus, kad net Chazaras nieko nesakė.

– Mano broliai ir aš esame neatsiteisę su olchunais, Arslanai. Mes visi galim žūti. Tau nereikia su mumis keliauti.

Arslanas papurtė galvą. Jis nežiūrėjo į Želmę, nors ir jautė savo sūnaus žvilgsnį.

– Tu esi mano chanas, – atsakė jis.

– Ar to pakanka? – paklausė Temudžinas.

Arslanas lėtai palenkė galvą.

– Tai yra viskas.

XXX
SKYRIUS

Temudžinas stovėjo išskėtęs rankas, kol olchunų chano asmens sargybiniai kruopščiai jį apieškojo. Chazarui ir Arslanui taip pat teko iškęsti jų rankų tapšnojimą po kiekvieną kūno plotelį. Kariai, saugantys Sansaro gerą, jautė niūrias svečių nuotaikas ir nieko nepraleido pro akis. Visi trys vyrai buvo su kiniškais šarvais, po jais vilkėjo vasarinius delus ir šilkinius apatinius marškinius, atimtus iš totorių. Temudžinas sviedė nuožmų žvilgsnį, kai olchunų karys ėmė čiupinėti įsiūtas į sunkų audinį keistas plokšteles. Kitas vyras žiojosi kažką apie jas sakyti, bet Temudžinas pliaukštelėjo jam per ranką ir ją nustūmė, tartum būtų pasipiktinęs, kad įžeistas jo orumas. Jis stovėjo ir laukė, kada susitiks su seniausiu savo priešu, jo širdis smarkiai plakė.

Aplinkui susirinko smalsuoliai, jie šnekėjosi rodydami į keistai apsirengusius žmones, kurie sutrukdė jų ryto darbus. Temudžinas nematė tarp jų Šolojaus, bet pikčiurna jo dėdė buvo ten, o jų kardus kaip aną kartą paėmė Kokė ir nuėjo į chano gerą pranešti apie jų atvykimą. Jaunasis karys, paėmęs jų ginklus, tartum nusivylė. Net iš pirmo žvilgsnio jis galėjo pasakyti, kad jie nebe tokios kokybės, kokius Temudžinas turėjo anksčiau. Totoriai nebuvo labai nagingi ginklakaliai, ir ašmenis reikėjo galąsti dažniau negu kardų iš geriausio Arslano plieno.

– Gali įeiti, – pagaliau pasakė vienas karys. – Ir tu, – pridūrė jis, rodydamas į Chazarą. – Tavo draugas turės palaukti čia.

Temudžinas neišsidavė nerimaująs. Nebuvo tikras, kad gali pasitikėti Chazaru – kad šis išliks šaltakraujis esant tokiai įtampai, bet Kačiunas tą rytą turėjo kitų užduočių. Nieko neatsakęs, Temudžinas pasilenkė įeidamas per žemas duris, o jo mintys lėkte lėkė.

Šį kartą Sansaras buvo ne daug vietos užimančiame didžiajame krėsle, kur sėdėdavo per svarbius susitikimus. Kai Temudžinas įėjo, jis tyliai kalbėjosi su dviem kariais. Greta juos stebėdamas stovėjo Kokė. Paimti kardai buvo nerūpestingai atremti į sieną, taip parodant, kad jie nieko verti.

Girgžtelėjus durims, Sansaras nutilo ir žengė į savo krėslą. Temudžinas pastebėjo, kad jis eina atsargiai, tartum kaulai nuo senatvės būtų tapę netvirti. Chanas vis dar panėšėjo į seną gyvatę – plikai nuskusta galva, įdubusios akys bėgioja. Temudžinui buvo sunku žiūrint į jį neparodyti nė krislelio neapykantos, bet jis išlaikė šaltą veido išraišką. Olchunų kariai sustojo abipus savo pono ir įdėmiai sužiuro į atvykėlius. Temudžinas prisivertė prisiminti mandagius žodžius, būtinus pasakyti galingos genties chanui.

– Man garbė būti tavo akivaizdoje, mano viešpatie Sansarai, – tarė jis.

– Deja, ir vėl, – atsakė Sansaras. – Maniau, daugiau tavęs nebepamatysiu. Kodėl neduodi man ramybės mano namuose, Temudžinai? Ko gero, matau tave dažniau nei savo žmonas. Ir ko dar tau iš manęs reikėtų?

Šnairomis Temudžinas pamatė, kad Kokė šypsosi, ir užvirė pykčiu dėl to, kaip tie žodžiai buvo ištarti. Jautė, kaip nerimsta niršdamas Chazaras, ir prieš atsakydamas žvilgtelėjo į brolį – įspėti.

– Gal esi girdėjęs, kad iš šiaurės tyrų sparčiai artinasi totorių kariuomenė? Mačiau juos savo akimis ir atvykau tavęs perspėti.

Sansaras sausai sukikeno.

– Visi klajokliai ir piemenys per tūkstantį mylių aplinkui apie juos kalba. Olchunai nėra nesantaikoje su totoriais. Mes nebuvome nukeliavę taip toli į šiaurę per pastaruosius keturiasdešimt metų, kai aš dar nebuvau chanas.

Jis palinko krėsle į priekį ir sublizgusiomis akimis žvelgė į abu vyrus, sustingusius priešais.

– Puldinėdamas sukurstei juos kariauti, Temudžinai. Dabar turi susitaikyti su padariniais. Bijausi dėl tavęs, tikrai bijausi.

Sansaro balsas prieštaravo žodžiams, ir Temudžinas tikėjosi, kad Chazaras paklausys jo paliepimo ir tylės.

– Jie negerbia genčių, kurios skelbiasi neturinčios jiems kraujo keršto, mano viešpatie, – kalbėjo toliau Temudžinas. – Jų stovykloje mačiau tūkstantį karių, tiek pat moterų ir vaikų. Jie atėjo į mūsų žemes galingesni, negu kas nors gali prisiminti.

– Baisiausiai persigandau, – nusišypsojo Sansaras. – Tai ką tu siūlai daryti?

– Užkirsti jiems kelią, – atrėžė Temudžinas, prarasdamas kantrybę dėl to, kad vyresniajam vyrui buvo aiškiai smagu.

– Kartu su kereitais? O, esu girdėjęs apie jūsų sąjungą, Temudžinai. Žinios greitai pasklinda, kai vyksta kas nors įdomaus. Bet ar to užteks? Nemanau, kad Togrulas galės atvesti į tą ypatingą pramogą daugiau kaip tris šimtus karių.

Temudžinas valdydamasis lėtai įkvėpė.

– Olchunų lankininkai garsėja kaip geriausi, mano viešpatie. Su dar trimis šimtais tavo vyrų aš galėčiau...

Jis nutilo, nes Sansaras kikendamas susižvalgė su Koke ir ki-

tais dviem savo kariais. Sansaras pamatė piktus Temudžino ir Chazaro veidus ir pasistengė surimtėti.

– Nepyk, bet sumanei tokį dalyką... – Jis papurtė galvą. – Atvykai čia maldauti iš manęs karių? Tikiesi, kad visos olchunų pajėgos išjos tavo vadovaujamos? Ne.

– Totoriai palaikys mus viena gentimi, – tarė Temudžinas žengdamas priekin, nes labai reikėjo įtikinti chaną. Sansaro kariai įsitempė jam pajudėjus, bet jis jų nepaisė. – Kiek laiko tu būsi saugus, kai kereitai bus sunaikinti? Kiek dar išgyvens kvirajai, naimanai, vilkai? Mes taip ilgai buvom atsiskyrę, tu turbūt pamiršai, kad esame viena tauta?

Sansaras sėdėjo nutykęs ir žiūrėjo į Temudžiną tamsiomis įdubusiomis akimis.

– Nepažįstu jokių savo brolių kereitų, – pagaliau tarė jis kone švogždamas. – Olchunai sustiprėjo be jų pagalbos. Turi atsilaikyti pats arba bėgti, Temudžinai. Mano karių negausi vestis. Toks mano atsakymas. Ir kito neišgirsi.

Temudžinas kiek patylėjo. Kai prabilo, atrodė, sunkte sunkia iš savęs kiekvieną žodį.

– Turiu pagrobęs iš totorių maišus sidabro. Pasakyk kainą už žmogų, ir aš nusipirksiu juos iš tavęs.

Sansaras atlošęs galvą ėmė juoktis, ir Temudžinas puolė. Stipriai truktelėjęs išlupo geležinę šarvų plokštelę ir stryktelėjęs priekin suvarė ją į nuogą Sansaro kaklą. Geležinę briauną grūdo ir traukė atgal, nors kibūs Sansaro pirštai stengėsi nustumti jo rankas. Kraujas aptaškė jam veidą.

Sansaro kariai buvo nepasirengę staigiai jo žūčiai. Kai jie atsitokėjo nuo sukrėtimo ir išsitraukė kardus, šalia jau buvo Chazaras, kumščiu gurino arčiausiai stovinčiam vyrui nosį. Ir jis laikė rankoje aštrią geležėlę, ištrauktą iš šarvų, – juodu su Temudžinu buvo vienoje šarvų vietoje įpjovę siūlus. Aršiai puolęs, perrėžė

gerklę kitam Sansaro kariui. Šis susverdėjo ir su trenksmu virto aukštielninkas ant medinių grindų. Ore pasklido stipri išsituštinusių vidurių smarvė, vyro kojos dar trūkčiojo, tartum spardėsi.

Temudžinas atsitraukė nuo susmukusio chano lavono dusdamas, apsipylęs krauju. Chazaro sužeistas Sansaro karys beprotiškai įniršęs puolė priekin, bet Chazaras jau laikė kardą, atėmęs iš jo draugo. Kai juodu suartėjo, Temudžinas prišoko nuo krėslo, ėmė daužyti Sansaro karį ir parvertė jį ant nušveistų grindų. Temudžinas jį palaikė, ir Chazaras kelis kartus suvarė kardo ašmenis į besikilnojančią krūtinę, kol karys nurimo.

Tiktai Kokė dar stovėjo išsižiojęs, neapsakomo siaubo ištiktas. Kai Temudžinas ir Chazaras nukreipė į jį negailestingas akis, jis atatupstas pasitraukė prie sienos ir kojomis užkliudė totorių kardus. Vieną jų sugriebė beviltiškai išsigandęs ir staigiu judesiu ištraukė iš makšties.

Temudžino ir Chazaro žvilgsniai susitiko. Temudžinas paėmė antrąjį kardą, ir abu vyrai grėsmingai žengė prie Kokės.

– Aš tavo pusbrolis, – tarė Kokė, jo ranka, laikanti kardą, drebėjo. – Palik mane gyvą, bent dėl savo motinos.

Temudžinas išgirdo lauke pavojaus šauksmus. Tuoj susirinks olchunų kariai, jo gyvybė kabo ant plauko.

– Mesk kardą ir liksi gyvas, – tarė jis Kokei.

Chazaras pažvelgė į brolį, bet tas papurtė galvą. Kokės kardas barkštelėjo nukritęs ant grindų.

– Dabar eik lauk, – tarė Temudžinas. – Bėk, jei nori, tu man nereikalingas.

Kokė vos nenutraukė vyrių, skubėdamas atidaryti duris. Temudžinas ir Chazaras pastovėjo tylomis, žvelgdami į perrėžtą olchunų chano gerklę. Nė žodžio netaręs, Chazaras priėjo prie krėslo ir taip stipriai paspyrė lavoną, kad tas nuslydo ir tartum bekaulis pasitiesė jiems prie kojų.

– Kai sutiksi mano tėvą, pasakyk jam, kaip mirei, – sumurmėjo Chazaras nebegyvam chanui.

Ant sienos Temudžinas pamatė du pažįstamus kardus ir juos nusikabino. Jie girdėjo lauke susirinkusių vyrų balsus, ginklų žvangesį. Temudžinas pažvelgė į Chazarą, jo geltonos akys buvo šaltos.

– Na, brolau, ar esi pasirengęs mirti?

Juodu žengė į pavasario saulės šviesą, greitai viską apžvelgė spręsdami, kas jų laukia. Per žingsnį nuo durų stovėjo Arslanas, jam prie kojų gulėjo du lavonai. Praėjusią naktį jie buvo aptarę kiekvieną veiksmų smulkmeną, bet juk negalėjai žinoti, kaip viskas vyks. Temudžinas, sutikęs Arslano žvilgsnį, truktelėjo pečiais. Jis nesitikėjo likti gyvas nė kelių akimirksnių. Buvo suteikęs progą jam ir jo sūnui pasišalinti, bet jie būtinai norėjo vykti kartu.

– Ar jis nebegyvas? – paklausė Arslanas.

– Taip, – atsakė Temudžinas.

Jis laikė senuosius Arslano kardus, vieną įspraudė ginklakaliui į ranką. Arslanas žinojo, kad gal nebeilgai jį turės, bet linktelėjo galvą paimdamas, o totorių kardą numetė ant žemės. Per ginklakalio petį Temudžinas žvelgė į visiškai sutrikusius olchunų karius. Daugelis turėjo rankose lankus, bet negavę įsakymų dvejojo, taigi Temudžinas pasinaudojo proga, kol jie atsitokėję jų nenušovė.

– Stovėkit ramiai ir klausykit! – griausmingai sušuko jis miniai.

Baimingi šauksmai sustiprėjo, bet tie, kurie buvo arčiau, stovėjo ir žiūrėjo. Temudžinas prisiminė, kaip medžiotojas gali vienu įdėmiu žvilgsniu sustingdyti žvėrį.

– Aš skelbiu savo valdžią olchunams kaip nugalėtojas, – suriko jis, stengdamasis, kad išgirstų kuo daugiau žmonių. – Prisiekiu, jums nebus padaryta nieko pikta.

Temudžinas apžvelgė juos svarstydamas, kiek jie išsigandę ir įniršę. Kai kurie kariai lyg ir ragino kitus pulti, bet niekas nerodė noro skubėti prie chano gero ir žudyti vyrų, su tokiu pasitikėjimu savimi stovinčių prieš juos.

Kliaudamasis nuojauta Temudžinas žengė porą žingsnių prie Sansarui artimų karių būrelio. Šie buvo užsigrūdinę kariai, ir jis žinojo – kaip tik čia didžiausias pavojus. Vienas klaidingas žodis ar dvejonė, ir prasiverš smurtas, nors jau per vėlu gelbėti žmogų, kurį jie prisiekė apginti. Kai Temudžinas vėl pakėlė balsą šaukdamas per jų galvas, veiduose nuolankumas kovojo su pykčiu.

– Aš esu Temudžinas iš vilkų genties. Jūs žinot mano vardą. Mano motina iš olchunų. Ir mano žmona iš olchunų. Tokie bus ir mano vaikai. Skelbiu paveldėjimo teisę pagal kraują. Ateis laikas, ir visos kitos gentys stos į mano pusę.

Kariai tebetylėjo. Temudžinas laikė kardą nuleistą prie kojų, žinodamas, kad pakėlęs jį prisišauks mirtį. Jis matė nukreiptus į save lankus ir prisivertė atrodyti ramus. Kurgi Kačiūnas? Brolis turėjo girdėti sumaištį.

– Neišsigąskit išgirdę sargų ragus, – pasakė jis tylesniu balsu. – Tai bus mano kariai, jiems įsakyta mano žmonių neliesti.

Jie ėmė atsigauti po pirmųjų sukrėtimo akimirkų, kai viskas buvo neaišku, ir Temudžinas nežinojo, ką jie darys. Arčiausiai stovintys, regis, klausėsi.

– Žinau, kad jūs užsirūstinot, bet būsit apdovanoti, kai aš nuvesiu savo žmones į šiaurę prieš totorius, – pasakė jiems. – Jūs atkeršysit už mano tėvo mirtį, ir mes visuose tyruose būsim viena gentis, viena tauta. Kaip visada turėjo būti. Tegu totoriai mūsų bijos. Tegu kinai mūsų bijos.

Jis matė, kaip ima atsipalaiduoti jų įtemptos rankos, ir stengėsi neparodyti džiūgavimo veide. Išgirdo pavojaus ragus ir dar kartą pasistengė nuraminti minią.

– Nebus nuskriaustas nė vienas iš olchunų, prisiekiu savo tėvo dvasia. Mano kariai jūsų nelies. Įsileiskite juos ir apgalvokite priesaiką, kurią paprašysiu jus duoti. – Jis apžvelgė minią ir matė, kad visi įsmeigę į jį akis. – Girdėjot – totoriams aš esu laukinis vilkas, esu jiems tikra nelaimė. Girdėjot – mano žodis geležinis. Ir dabar sakau: olchunai saugūs patekę į mano rankas.

Jis žiūrėjo, kaip per minią lėtai atjoja Kačiunas su savo dešimčia vyrų, ir jautė neapsakomą palengvėjimą. Kai kurie iš olchunų stovėjo kaip įkasti, ir prajojant teko juos stumtelti iš kelio. Kačiunui ir jo vyrams nulipus nuo žirgų minia tebetylėjo.

Kačiunas nežinojo, ko tikėtis, bet nustebo, kad olchunai sustingę spokso į jo brolį. Temudžinas greitai jį apkabino užvaldytas jausmų, galinčių sugadinti tai, ką laimėjo.

– Aš priimsiu tuos, kurie įsipareigos mane ginti, ir išklausysiu jų priesaiką, – pasakė Temudžinas miniai. Tyloje visi jį girdėjo. – Priimsiu jus visus saulei leidžiantis. Nebijokite. Rytoj stovykla pajudės į šiaurę prisidėti prie kereitų, mūsų sąjungininkų. – Jis apsidairė – lankai pagaliau nuleisti. Linktelėjo lankininkams. – Girdėjau, olchunų bijomasi mūšyje, – tarė jis. – Mes parodysim totoriams, kad jie negali įžengti į mūsų žemes ir likti nenubausti.

Stambiai sudėtas vyras prasibrovė per minią iš užnugario. Vienas berniukas nepasiskubino pasitraukti, ir vyras, smogęs jam per galvą atgalia ranka, pargriovė.

Temudžinas stebėjo jį ateinantį ir jo džiūgavimas blėso. Jis žinojo, kad Sansaras turėjo kelis sūnus. Tas, kuris artinosi, buvo tokių pat veido bruožų kaip tėvas, tik galingesnio kūno. Galbūt ir Sansaras kadaise buvo toks stiprus.

– Kur mano tėvas? – griežtai paklausė priėjęs vyras.

Kariai pasigręžė, daugelis nejučia nulenkė prieš jį galvas. Temudžinas suspaudė žandikaulius, pasirengęs atremti puolimą. Šalia įsitempė jo broliai, visų susirinkusių rankose staiga atsirado kardas ar kirvis.

– Tavo tėvas nebegyvas, – tarė Temudžinas. – Aš pareiškiau teises į gentį.

– Kas tu toks, kad drįsti kalbėti su manimi? – griežtai paklausė vyras. Temudžinui nespėjus atsakyti, Sansaro sūnus ištarė trumpą įsakymą pasirengusiems pulti kariams: – Nužudykit juos visus!

Nė vienas nepajudėjo, ir Temudžinas pajuto, kaip jo sugniuždytoje dvasioje vėl žiebiasi vilties kibirkštėlė.

– Per vėlu, – tarė jis tyliai. – Aš pareiškiau į juos teises pagal kraują ir todėl, kad nugalėjau. Tau čia nebėra vietos.

Sansaro sūnaus burna iš nuostabos prasižiojo, jis žvalgėsi į žmones, pažįstamus visą gyvenimą. Jie suko akis šalin, ir jo veidas pamažu virto sustingusia kauke. Temudžinas matė, kad drąsos jam nestinga. Jo akys buvo tokios pat kaip tėvo, jos klaidžiojo tol, kol įvertino naują padėtį. Pagaliau nusiviepęs tarė:

– Tuomet aš turiu teisę mesti tau iššūkį priešais juos visus. Jei nori užimti mano tėvo vietą, turėsi mane nužudyti arba aš nužudysiu tave.

Jis kalbėjo tvirtai įsitikinęs, ir Temudžiną nusmelkė susižavėjimas juo.

– Sutinku, – atsakė jis. – Nors ir nežinau tavo vardo.

Sansaro sūnus atpalaiduodamas pakraipė pečius.

– Aš esu Paliachas, olchunų chanas.

Drąsu buvo taip tvirtinti, ir Temudžinas, užuot paneigęs, tik nulenkė galvą. Jis priėjo prie Arslano ir paėmė iš jo puikųjį kardą.

– Greit jį nužudyk, – sulaikęs kvapą sušnypštė Arslanas. – Jei jie ims šaukti jį palaikydami, mes visi žuvę.

Temudžinas nieko neatsakė, tik pažvelgė Arslanui į akis ir grįžęs prie Paliacho mestelėjo jam kardą. Sansaro sūnus mikliai jį sugavo, ir mintyse Temudžinas susiraukė. Dabar jų gyvybė priklauso nuo įgūdžių, įgytų per daugybę mokomųjų susirėmimų su Arslanu ir Juanu.

Paliachas iššiepęs dantis švystelėjo kardu ore ir su panieka tarė Temudžinui, kai tas priėjo:

– Su šitais šarvais? Tai kodėl tau nenušovus manęs iš tolo? Bijai stoti prieš mane be jų?

Temudžinas būtų nepaisęs jo žodžių, jei olchunai nebūtų suūžę pritardami. Jis pakėlė rankas ir palaukė, kol Arslanas su Kačiunu atriš šarvų dalis. Kai jie pasitraukė, jis liko vien su plonais šilkiniais marškiniais ir storomis medvilninėmis kelnėmis. Žvelgiant visiems olchunų vyrams ir moterims, Temudžinas pakėlė kardą.

– Pulk mane, – tarė jis.

Paliachas įniršęs suriaumojo ir šoko į priekį, taikydamasis vienu kirčiu iš viršaus nurėžti Temudžinui nuo pečių galvą. Temudžinas išvengė kirčio žengdamas į kairę ir staigiai smogė Paliachui į krūtinę. Prakirto šoną, bet Paliachas, regis, to nė nejuto. Akinamai sušvytavo kardo ašmenys, ir Temudžinas turėjo atremti kirčius. Kaudamiesi jie trumpai suartėjo, ir Paliachas laisvąja ranka stumtelėjo Temudžiną atgal. Tą patį akimirksnį Temudžinas aštriais ašmenimis kirto jam per kaklą.

Sansaro sūnus bandė išspjauti gerklę užplūdusį kraują. Arslano kardas iškrito jam iš gniaužto, ir jis abiem rankom iš visų jėgų užsispaudė kaklą. Temudžinui neatitraukiant nuo jo akių, pasisuko, tartum norėdamas eiti šalin, tada išsitiesė kaip ilgas ir nebesukrutėjo. Per minią nubangavo atodūsis, bet Temu-

džinas šaltai žvelgė į juos svarstydamas, ar dabar jie suplėšys jį į gabalėlius. Tarp žmonių pastebėjo Kokę, jo burna buvo pražiota iš siaubo. Temudžinas pažvelgė pusbroliui į akis, tas nusisuko ir ėmė brautis per minią.

Visi kiti olchunai spoksojo kaip avinai, ir Temudžinui jau ėmė sekti kantrybė. Jis prasispraudė pro žmones prie ugniakuro, kur virė valgis, paėmė iš po puodo degantį pagalį. Atsukęs visiems nugarą, palaikė jį palei chano gero kraštą ir niūriai žvelgė, kaip įsiplieskusios liepsnos ima laižyti sausą veltinį, kildamos aukštyn. Viskas iki galo sudegs, ir gentainiai nepatirs per jį negarbės, nepamatys savo chano negyvo.

– Dabar palikit mus iki saulėlydžio, – sušuko jis miniai. – Darbų niekada nestinga, o auštant juos turėsite mesti. Būkit pasirengę.

Jis žiūrėjo į apstulbusią minią veriamu žvilgsniu, kol žmonės ėmė tolintis susiskaidę į mažesnius būrelius, aptardami, kas įvyko. Jie gręžiojosi į vyrus prie degančio gero, bet Temudžinas nepajudėjo, kol liko tik kariai.

Sansaras asmens sargybinių turėjo mažiau, nei Temudžinas buvo manęs. Olchunai jau keliasdešimt metų nekariavo, ir net vilkai laikė daugiau ginkluotų vyrų šalia savo chano. Vis dėlto jų buvo daugiau, nei atsivedė Kačiunas, ir tarp abiejų būrelių, kai jie liko vieni, kilo nejauki įtampa.

– Šįvakar netrikdysiu Sansaro žmonų ir mažesnių vaikų ramybės, – pasakė jiems Temudžinas. – Tegu oriai aprauda jo mirtį. Jie nenukentės nuo mano rankos ir nebus palikti vieni, kaip aš buvau paliktas.

Kai kurie Sansaro kariai pritariamai linktelėjo. Jiems visiems buvo žinoma, kas ištiko Jesugėjaus žmoną ir sūnus. Žinia apie tai sklido po gentis ir tapo pasakotojų perteikiamais padavimais ir sakmėmis.

– Kviečiu prie savo laužo, – pasakė jiems Temudžinas.

Pasakė taip, tartum nebūtų galima atsisakyti, gal todėl niekas neprieštaravo. Jis to nesuprato, bet buvo visai nesvarbu. Jį apėmė didžiulis nuovargis, pasijuto taip išalkęs ir ištroškęs, kad sunku buvo net kalbėti.

– Tegu mums atneša maisto, tada aptarsim mūsų laukiantį karą, – tarė jis. – Man reikia nuovokių vyrų, kad būtų mano karių vadais. Dar nežinau, kurie iš jūsų vadovaus, o kurie eis iš paskos.

Jis palaukė, kol Kačiunas su Chazaru prikrovė į ugniakurą daug malkų, įžiebė, kad aukštas laužas smarkiai degtų. Pagaliau Temudžinas atsisėdo ant žemės prie ugnies. Kartu buvo broliai ir Arslanas, paskui atėjo kiti, ir pagaliau jie visi sėdėjo ant šaltos žemės, atsargiai stebėdami naują jų gyvenime atsiradusią jėgą.

XXXI
SKYRIUS

Olchunai ir kereitai susitikdavo tik kariaudami, ir buvo matyti, kad abiejų pusių kariai nerimauja. Abi gentys buvo susiruošusios į kelionę, nes ir Togrulas nenorėjo, kad prie jo genties per daug priartėtų įsibrovėliai totoriai, traukiantys į pietus.

Temudžinas buvo pasiuntęs Kačiuną įspėti Togrulo, bet kereitai jau buvo apsiginklavę, kariai sėdėjo ant žirgų, stovyklos vidurys apsuptas gynėjų. Tykiame ore nuolat skambėjo graudūs ragų balsai. Temudžinas vedė savo motinos genties žmones arčiau, kol abu būriai išvydo vienas kitą už pusės mylios. Tada juos sustabdė ir išjojo į vidurį su Chazaru, Arslanu ir dešimčia patikimų Sansaro karių. Savo karius paliko prie vežimų, kad būtų pasirengę netikėtam puolimui iš bet kurios pusės. Buvo juntama tokia įtampa, kad net nereikėjo jų perspėti būti budrių. Net kereitams pasitraukus į pietus totoriai negalėjo būti daugiau kaip už dviejų savaičių kelio, o jis dar buvo nepasirengęs su jais susitikti.

Temudžinas nušoko ant žalios žolės, leido žirgui jos parupšnoti. Tolumoje matė Togrulą ir pagalvojo – kaip tas žmogus ras žirgą, kad jį paneštų. Kreivai šyptelėjo, kai Togrulas įsėdo į vežimą, traukiamą dviejų juodų išdarų, ir vadelėmis paragino juos į Temudžino pusę. Kartu atvažiavo ir Ven Čao. Kereitų genties

kariai, ginkluoti lankais ir kardais, sudarė glaudų keturkampį apie savo chaną.

Kai jie priartėjo tiek, kad buvo įmanoma susišūkauti, Temudžinas iškėlė rankas rodydamas, kad yra beginklis. Beprasmiškas ženklas, nes buvo supamas ginkluotų vyrų, tačiau nenorėjo, kad Togrulas dar labiau nerimautų. Temudžinui reikėjo storulio chano paramos.

– Sveikas atvykęs į mano stovyklą, kereitų chane Togrulai, – sušuko Temudžinas. – Gerbdamas tave užtikrinu tau svečio teises.

Togrulas išlipo labai atsargiai, mėsingas jo veidas buvo sustingęs tarsi akmeninis. Priėjęs prie Temudžino ištiestos rankos atstumu, pažvelgė į karių gretas už jo ir daugybę išsirikiavusių olchunų. Karių buvo beveik tiek pat, kiek ir jis turėjo, ir prieš prabildamas pakramtė apatinę lūpą.

– Priimu kvietimą, Temudžinai, – atsakė. Kažką išvydęs Temudžino akyse, nejučia ištarė: – Ar dabar tu esi olchunų chanas? Aš nesuprantu.

Temudžinas apdairiai parinko žodžius.

– Aš pareiškiau į juos teises pagal savo motiną ir savo žmoną. Sansaras nebegyvas, ir jie turės eiti kartu su manimi kovoti su totoriais.

Pažinodamas šį žmogų, Temudžinas paliepė užkurti laužus valgiui ruošti, vos olchunai įžengė į žalią lygumą. Jiems kalbantis buvo atnešti didžiuliai mediniai padėklai su kepta aviena ir ožkiena, ant žemės patiesti dideli balto veltinio patiesalai. Kaip šeimininkas, Temudžinas būtų turėjęs atsisėsti paskutinis, bet jis norėjo, kad Togrulas nusiramintų. Jis atsisėdo ant veltinio patraukdamas po savimi kojas. Kereitų chanas, davus tokį ženklą, nebeturėjo pasirinkimo ir atsisėdęs priešais pamojo Ven Čao sėsti šalia. Temudžinas ėmė atsipalaiduoti ir nebesidairė, kartu

su visais atsisėdus Chazarui su Arslanu. Greta kiekvieno jų sėdėjo kereitų karys, taigi jėgos buvo lygios. Temudžinui už nugaros tylomis laukė olchunų žmonės, stebėdami savo naująjį chaną.

Čia buvo ir Juanas, jis palenkė galvą sėsdamasis ant storo veltinio, kad nereikėtų žiūrėti į Temudžiną. Ven Čao žvilgtelėjo į geriausią savo karį ir susiraukė.

– Jei niekas daugiau neklausia, Temudžinai, – prabilo Togrulas, – tai atsakyk man – kaip čia yra, kad išjojai tik su dešimčia vyrų, o grįžti su viena didžiausių genčių savo žinioje?

Temudžinas prieš atsakydamas mostelėjo į padėtus valgius, ir Togrulas beveik nejučiomis ėmė valgyti, jo rankos darbavosi atskirai nuo įžvalgių akių.

– Mane saugo Dangiškasis tėvas, – atsakė Temudžinas. – Jis apdovanoja tuos žmones, kurie gina mūsų žemes nuo grėsmės.

Temudžinas nenorėjo pasakoti, kaip nužudė Sansarą jo paties gere, – nepasakos to žmogui, kuris reikalingas jam kaip sąjungininkas. Togrulas, ko gero, dar imtų bijoti savo karvedžio.

Togrulas buvo aiškiai nepatenkintas atsakymu ir norėjo vėl prabilti, atvėręs burną, pilną mėsos ir padažo, bet Temudžinas buvo greitesnis.

– Aš turiu į juos teises per kraują, Togrulai, ir jie manęs neatstūmė. Taigi mes turime užtektinai vyrų palaužti totoriams, kai jie ateis.

– Kiek tu atsivedei? – paklausė Togrulas, įnikęs kramtyti.

– Tris šimtus raitelių, visi gerai ginkluoti, – atsakė Temudžinas. – Ir tu gali tiek duoti.

– Totoriai turi daugiau kaip tūkstantį, esi mums sakęs, – staiga įsiterpė Ven Čao.

Temudžinas neatsakė, tik nukreipė savo geltonas akis į Dzinų pasiuntinį. Juto, kaip jį stebi Juanas, ir svarstė, kiek Ven Čao žino, ką Juanas jam yra pasakęs.

– Bus nelengva, – tarė Temudžinas Togrului, tartum Ven Čao nebūtų nieko sakęs. – Mums reikės daug kinų šarvų. Olchunai turi du kalvius, gebančius nukalti kardus ir plokšteles. Jau įsakiau jiems imtis darbo. Mums reikės šarvų ir žirgams – iš odos ir geležies, ant krūtinės ir sprando.

Jis nutilo žiūrėdamas, kaip Togrulas galynėjasi su kietu mėsos kąsniu.

– Jau esu įrodęs – mūsų kovos būdas prieš nedidelius būrelius sėkmingas, – kalbėjo toliau Temudžinas, – nors ir tada mūsų buvo mažiau. Totoriai nenaudoja mūsų staigaus antpuolio būdo, viena greta pusračiu apsupti sparnus. – Jis metė žvilgsnį į Ven Čao. – Aš nebijau tos jų daugybės.

– Vis dėlto man yra pavojus visko netekti, – tarė Togrulas purtydamas galvą.

Tylą, stojusią jų pokalbyje, nutraukė Ven Čao.

– Šią totorių kariuomenę reikia sutriuškinti, mano viešpatie chane, – švelniai tarė jis Togrului. – Mano šeimininkai prisimins tavo pagalbą. Jau skirtos žemės tavo žmonėms, gaus jas pasibaigus mūšiui. Tu būsi ten valdovas ir daugiau niekada nepatirsi alkio ir karo.

Temudžinas ir vėl gavo įrodymą, kad Ven Čao turi ypatingą įtaką storajam chanui, ir dar labiau ėmė nemėgti Dzinų pasiuntinio. Genčių tikslai buvo tokie patys, ir jis nesidžiaugė matydamas, kad jo tautietį taip pakerėjo tas apsukrus svetimšalis.

Kad paslėptų susierzinimą, Temudžinas ėmė valgyti gardžiuodamasis olchunų žolelių skoniu. Jis pastebėjo, kad Ven Čao derinasi prie jo ir taip pat tik dabar pradėjo valgyti. Tas vyras pratęs regzti pinkles, pagalvojo Temudžinas. Dėl to jis pavojingas.

Ir Togrulas jau pastebėjo, kur viskas krypsta, ir prieš dėdamasis gabalėlį mėsos į burną palaikė rankoje, apžiūrėjo, gūžtelėjo pečiais.

– Tu nori vadovauti kereitams? – paklausė Togrulas.

– Tik šį vieną mūšį, kaip jau buvo anksčiau, – atsakė Temudžinas. Tai buvo svarbiausias dalykas, ir jis negalėjo smerkti Togrulo už tai, kad tas bijo. – Dabar aš turiu savo gentį, Togrulai. Daugelis tikisi iš manęs saugumo ir vadovavimo. Kai totoriai bus sutriuškinti, aš metams kitiems iškeliausiu į pietus, į šiltesnius kraštus. Jau gana tos šaltos šiaurės. Už mano tėvo mirtį atkeršyta, ir gal radęs ramybę auginsiu sūnus ir dukteris.

– O kam daugiau mes kovojam? – sumurmėjo Togrulas. – Labai gerai, Temudžinai. Gausi tau reikalingus vyrus. Gausi mano kereitus, bet kai viskas baigsis, jie keliaus su manimi į rytus, į naujas žemes. Nesitikėk, kad jie liktų ten, kur negrasina joks priešas.

Temudžinas linktelėjo ir ištiesė ranką. Taukuoti Togrulo pirštai ją apglėbė, susitiko jų žvilgsniai – bet nė katras nepasitikėjo kitu.

– Dabar jau esu tikras – mano žmona ir motina norės grįžti pas savo gentainius, – tarė Temudžinas, tvirtai spausdamas ranką.

Togrulas linktelėjo.

– Atsiųsiu jas pas tave, – tarė jis, ir Temudžinas pajuto, kaip įtampa galutinai atlėgsta.

Hiulana su Borte ir Elujina ėjo per savo vaikystės stovyklą. Tris moteris lydėjo Chazaras su Kačiunu, taip pat ir Arslanas. Temudžinas buvo įspėjęs juos neatsipalaiduoti. Olchunai akivaizdžiai priėmė jį, atneštą įvykių antplūdžio, kuriam nepasipriešinsi. Tik tai dar nereiškė, kad jie gali saugūs vaikštinėti bet kur tarp gerų.

Bortė dėl nėštumo buvo apsunkusi, pasikeitė ir eisena, taigi ji vos spėjo su Hiulana. Ji pasinaudojo proga susitikti su olchu-

nų šeimomis. Buvo palikusi juos kaip užpuoliko moteris. Grįžti, tapus jų chano žmona, buvo nepaprastai malonu. Ji ėjo iškėlusi galvą, šūkteldavo, kai ką nors atpažindavo. Elujina susijaudinusi tiesė kaklą, dairydamasi savo šeimos. Kai juos pamatė, metėsi prie motinos pro du miegančius šunis. Atvykusi į stovyklą ėmė labiau pasitikėti savimi. Jos siekė ir Chazaras, ir Kačiunas, o Temudžinas, regis, buvo tuo patenkintas ir leido viską nuspręsti jiems patiems. Elujina nestokodama dėmesio tiesiog sužydo. Hiulana klausėsi, kaip ji pasakoja apie sesers mirtį – taip tyliai, kad vos buvo girdėti. Jos tėvas sunkiai atsisėdo ant rąsto prie gero durų, jo galva nusviro.

O Hiulana dairydamasi po stovyklą jautė tik liūdesį. Visi jos pažįstami buvo suaugę arba jau iškeliavę pas paukščius ir dvasias. Buvo keista ir nejauku matyti būstus ir puošnius delus šeimų, pažinotų, kai ji buvo dar mergaitė. Jos atmintyje jie liko tokie pat, bet iš tikrųjų čia buvo nepažįstamų žmonių stovykla.

– Ar pamatysi savo brolį, Hiulana? Savo sūnėną? – sušnibždėjo Bortė.

Ji stovėjo ir žiūrėjo it pakerėta, kaip Elujina susitinka su savaisiais. Hiulana matė, ko trokšta jauna jos sūnaus žmona. Bet apie apsilankymą savo namuose ji net neužsiminė.

Tolumoje buvo girdėti kanopų dundesys – tai Temudžinas ir jo vadai mokė olchunus ir kereitus savų kariavimo būdų. Jie ten jau nuo aušros, ir Hiulana žinojo, kad jos sūnus per kelias pirmąsias dienas juos labai nuvargins. Jo padėtis dabar kitokia, bet daugelis kereitų vis tiek piktinosi, kad turi kovoti šalia menkesnių šeimų. Dar nesibaigus pirmai dienai buvo dvejos muštynės, vienas kereitų vyras gavo gilią žaizdą peiliu. Temudžinas nužudė nugalėtoją, neleidęs jam net prabilti. Hiulana suvirpėjo įsivaizdavusi sūnaus veidą. Ar ir Jesugėjus kada nors būtų buvęs toks žiaurus? Ji manė, kad būtų, jei būtų gavęs vadovauti tokiai

daugybei žmonių. Jei šamanai sako tiesą, kad dalis sielos paliekama žemei, o kita dalis patenka į dangų, Jesugėjus didžiuotųsi tuo, ką nuveikė jo sūnus.

Hiulana ir Bortė žiūrėjo, kaip Elujina nesiliaudama bučiuoja tėvo veidą, kaip maišosi jų ašaros. Pagaliau ji atsistojo su jais atsisveikinti ir motina priglaudė jos galvą sau prie peties. Bortė nusigręžė nuo tos meilės akimirkos, bet jos veide negalėjai įskaityti jausmų.

Hiulanai net nereikėjo klausti, kas nutiko totoriams, pagrobusiems ją iš jos vyro. Buvo visiškai aišku iš to, kaip ji priešinosi kiekvieno prisilietimui, atšlydama net tada, kai Hiulana ištiesdavo ranką jos link. Hiulana iš visos širdies užjautė Bortę dėl to, ką ji iškentėjo, bet geriau negu kas kitas žinojo – laikas atbukins aštrius ašmenis. Net Bekterio prisiminimas atrodė tolimas, lyg ir nebe toks gyvas, nebe taip skaudino.

Atrodė, ir saulė nešildo odos, – Hiulana pasijuto nesidžiaugianti, kad grįžo pas olchunus, taip, kaip buvo tikėjusis. Viskas jau kitaip. Ji nebe maža mergaitė, jodinėjusi su savo broliais ir kartą sutikusi Jesugėjų. Prisiminė, koks gražus ir bebaimis jis buvo tą dieną, kai juos užpuolė. Enkas, kai jam pataikė į šlaunį Jesugėjaus strėlė, klykdamas puolė prie žirgo ir nušuoliavo tolyn. Tada ji nekentė svetimojo kario, bet kaip galėjo žinoti, kad jis bus tas vyras, kurį ji pamils? Iš kur galėjo žinoti, kad vėl stovės tarp saviškių jau kaip chano motina?

Tarp gerų pamatė sunkiai einantį senį, stipriai besiremiantį lazda. Į jį pažvelgusi Bortė aiktelėjo, ir Hiulana atspėjo, kas jis, iš to, kaip jo duktė stengėsi stovėti tiesiai, sutelkusi visą išdidumą.

Šolojus šlubčiojo prie jų, nuo galvos iki kojų apžiūrinėdamas jas saugančius karius. Permetė akimis Hiulaną, staiga ją atpažino.

– Prisimenu tave, mergaite, – tarė jis, – nors praėjo daug laiko.

Hiulana prisimerkė bandydama prisiminti, koks jis galėjo būti, kai ji buvo jauna. Miglotai prisiminė, kad tai tas vyras, kuris mokė ją pinti pakinktus iš virvių ir odos. Ir tada jau buvo senas, bent taip atrodė jaunoms jos akims. Net nustebo, kad ištryško ašaros.

– Ir aš prisimenu, – atsakė Hiulana, ir jis šyptelėjo, parodydamas rudas dantenas.

Bortė nieko nesakė, o jis linktelėjo jai, savo dukteriai, su dar platesne bedante šypsena.

– Nemaniau, kad vėl pamatysiu tave šioje stovykloje, – tarė jis.

Bortė atrodė sustingusi, ir Hiulana pagalvojo – gal ji neišgirdo meilės šiurkštokuose tėvo žodžiuose.

Staiga jis nusijuokė.

– Dvi chanų žmonos, dvi chanų motinos, o tik dvi moterys stovi prieš mane. Užminęs tokią puikią mįslę, laimėsiu bent vieną ar du maišelius airago.

Jis ištiesė ranką ir palietė Bortės delo krašteli, patrynė tarp pirštų žiūrėdamas, iš kokio jis audinio.

– Tu pasirinkai teisingai, dukra. Aš tai matau. Taip ir maniau, kad iš to vilko kas nors išeis. Ar nesakiau tau?

– Sakei, kad jis tikriausiai nebegyvas, – atsakė Bortė, tokio šalto jos balso Hiulana dar nebuvo girdėjusi.

Šolojus gūžtelėjo pečiais.

– Gal ir sakiau, – sutiko jis liūdnai.

Tyla tarp jų skaudino, ir Hiulana atsiduso.

– Tu nepaprastai ją myli, senuk, – tarė ji. – Kodėl jai to nepasakai?

Šolojus nuraudo, tik sunku buvo pasakyti, ar iš pykčio, ar dėl to, kad sutriko.

– Ji žino, – sumurmėjo jis.

Bortė išblyško. Ji papurtė galvą.

– Nežinojau, – atsakė. – Kaip galiu žinoti, jei niekada nesakei?

– Maniau, kad ir taip gerai, – atsakė Šolojus, žvelgdamas į stovyklą. Regis, jo dėmesį patraukė daugybės karių mokymai lygumoje, ir į dukterį nebegali žiūrėti.

– Aš didžiuojuosi tavimi, dukra, turėtum tai žinoti, – staiga tarė. – Jei galėčiau vėl tave auginti, elgčiausi švelniau.

Bortė papurtė galvą.

– Bet negali, – atsakė ji. – Ir aš neturiu ką tau dabar pasakyti.

Senis, regis, net susitraukė išgirdęs tokius žodžius, o kai Bortė pasisuko į Hiulaną, jos akys buvo pilnos ašarų. Šolojus to nematė, jis toliau žiūrėjo virš gerų į lygumas.

– Grįžkim, – tarė Bortė maldaudama akimis. – Klaida buvo čia ateiti.

Hiulana manė ją paliksianti čia su tėvu kelioms valandoms. Tačiau Temudžinas atsargus. Bortė nešioja jo įpėdinį, negalima palikti jos pavojuje. Hiulana užgniaužė susierzinimą. Gal todėl, kad ji motina, sudėtingi tos poros santykiai jai atrodė kvaili. Ji žinojo – jei dabar jos nueis, Bortė niekada nebepamatys tėvo ir vėliau gyvens gailėdamasi, ko neteko. Temudžinui teks tiesiog laukti.

– Įsitaisykit patogiau, – griežtai pasakė Hiulana savo sūnums ir Arslanui. Bent Chazaras ir Kačiunas pratę prie jos valdžios. – Mes čia pasiliksim, kol Bortė apsilankys savo tėvo gere.

– Chanas pasakė labai aiškiai… – pradėjo Arslanas.

Hiulana staiga į jį atsisuko.

– Ar mes ne viena gentis? – paklausė ji griežtai. – Olchunų nėra ko bijoti. Aš žinočiau, jei būtų kitaip.

Arslanas nuleido akis, nežinodamas, ką atsakyti.

– Kačiunai, – tarė Hiulana, – eik, surask mano brolį Enką ir pasakyk, kad sesuo pavalgys su juo.

Ji liko laukti, o Kačiunas nubėgo greitai švytuodamas kojomis, net nesumojęs paklausti, kur galėtų būti brolio geras. Hiulana žiūrėjo, kaip jis dvejoja, pasiekęs takų sankirtą, ir šypsojosi. Buvo tikra: jis verčiau pasiklaus kelio negu susigėdęs grįš atgal. Jos sūnūs turi savo galvas.

– Tu palydėsi mane, Chazarai, ir tu, Arslanai. Jūs pavalgysit, tada mes susirasim Bortę su tėvu ir pasiimsim juos.

Arslanui, prisimenančiam Temudžino įspėjimą, – nors persiplėšk. Nepatiko jam tokia padėtis, bet jei būtų ėmęs ginčytis, būtų padaręs gėdą Hiulanai prie olchunų, o to jis negalėjo sau leisti. Tad galų gale nulenkė galvą.

Šolojus atsigręžęs stebėjo permainas. Jis metė žvilgsnį į dukterį – kaip ji į tai žiūri.

– Norėčiau to, – pasakė jis.

Bortė sustingusi vos linktelėjo, ir jo veidą nušvietė šypsena. Juodu kartu nuėjo pro olchunų gerus, ir iš tolo buvo matyti, kaip Šolojus didžiuojasi. Hiulana patenkinta nulydėjo juos akimis.

– Mes rengiamės kariauti, – sumurmėjo ji. – Ar norėtum atimti jiems paskutinę progą pasikalbėti kaip tėvui su dukteria?

Arslanas nesuprato, ar klausimas skirtas jam, todėl nieko neatsakė. Hiulana atrodė paskendusi prisiminimuose, bet pagaliau pasipurtė.

– Aš išalkau, – pasakė ji. – Jei mano brolio geras ten, kur visada buvo, dar mokėsiu jį rasti.

Ji žengė priekin, o Arslanas su Chazaru nusekė kiek atsilikę, negalėdami žiūrėti vienas kitam į akis.

Praėjus keturioms dienoms po to, kai Temudžinas išsivedė olchunus, saulei leidžiantis per tyrus nuaidėjo įspėjami ragų gar-

sai. Abiejų genčių kariai per dieną buvo pavargę, tačiau pašoko metę valgį, iš viso pamiršę alkį, ir ėmė ginkluotis.

Kad toliau matytų, Temudžinas sėdo ant žirgo. Tik vieną labai nemalonią akimirką jam toptelėjo, kad gal totoriai kažkaip apsupo juos arba pasidalijo, kad pultų iš dviejų pusių. Rankos sugniaužė vadžias, veidas pabalo.

Kačiuno akys buvo skvarbios kaip visada, jis taip pat sustingo. Arslanas matė, kaip pasikeitė abu jaunesni vyrai, bet sutemoms tirštėjant nieko toliau neįžiūrėjo.

– Kas jie? – paklausė jis, prisimerkęs žiūrėdamas į daugybę atšuoliuojančių tamsių raitelių.

Temudžinas piktai nusispjovė ant žemės prie Arslano kojų. Jis matė, kaip tvarkingai susirikiavę joja tie svetimieji, ir burnoje pajuto kartėlį.

– Jie – mano tėvo gentis, Arslanai. Jie yra vilkai.

XXXII
SKYRIUS

Elukui įjojus į jungtinę stovyklą, geležiniai deglai plaikstėsi ir ūžė nakties vėjyje. Temudžinas pasiuntė Arslaną sutarti dėl susitikimo su chanu, kai tik vilkai sustojo. Pats nėjo, ir net kai pamatė Eluką, ateinantį pro gerus ten, kur jis sėdėjo su broliais, dar nežinojo, ar galės palikti jį gyvą. Užpulti svečią – nusikaltimas, tai būtų negarbė jam, taip pat olchunams bei kereitams, bet Eluką būtų galima sukurstyti, pagalvojo jis, kad šis netektų apsaugos, ir tada turėtų laisvę jį nužudyti.

Nuo tada, kai Temudžinas matė Eluką paskutinį kartą, anas buvo sustambėjęs. Galva plikai nuskusta, palikta tik perrišta sruoga, kuri einant siūbavo. Ant marškinių buvo apsivilkęs sunkų juodą delą, apvedžiotą tamsiu kailiu, buvo su antblauzdžiais. Temudžinas prisimerkė, atpažinęs vilko galvos pavidalo kardo rankeną jam prie šono. Elukas žingsniavo pro gerus nesidairydamas, įbedęs žvilgsnį į vyrus, sėdinčius prie laužo stovyklos viduryje. Vos atsilikęs kartu ėjo Tolujus – net didesnis ir galingesnis, nei Temudžinas prisiminė.

Temudžinas norėjo likti sėdėti, kad parodytų, koks nesvarbus pas jį atėjęs žmogus, bet negalėjo. Kai Elukas su Tolujumi prisiartino, jis atsistojo, tartum davus ženklą atsistojo ir jo broliai. Togrulas, matydamas, kokie jie įsitempę, taip pat atsikėlė

stenėdamas. Jam už nugaros stovėjo Juanas su dešimtimi geriausių karių. Kad ir kokie Eluko ketinimai, metęs nors menkiausią iššūkį jis neteks gyvybės.

Elukas mirkčiodamas apžvelgė Temudžiną, Chazarą ir Kačiuną, o pamatęs Temugę susiraukė. Jis nepažino jauniausio Jesugėjaus sūnaus, nors pastebėjo baimę jo akyse.

Kitų akyse baimės nebuvo. Kiekvienas stovėjo pasirengęs pulti, išbalusiu veidu, įtemptais raumenimis ir dunksinčia širdimi. Vilkų chanas lankė visus juos sapnuose, ir prieš nubusdami buvo daugybe būdų jį nužudę. Kačiunas ir Chazaras paskutinį kartą jį buvo matę tada, kai jis išsivedė vilkus, palikdamas juos mirti atviruose tyruose artinantis žiemai. Visa, ką jie nuo tos dienos iškentėjo, galėjo sudėti jam prie kojų. Jų vaizduotėje jo veidas buvo tapęs pabaisos snukiu, ir buvo keista matyti, kad jis, nors vyresnis, vis dar tvirtas. Sunku buvo išlaikyti ramų veidą.

Tolujaus žvilgsnį patraukė Temudžinas ir prikaustė jo geltonos akys. Jis taip pat turėjo prisiminimų, bet pasitikėjo savimi kur kas mažiau negu tada, kai sugavo Jesugėjaus sūnų ir grąžino jį savo chanui. Buvo išmokęs smurtauti prieš silpnesnius už save ir pataikauti tiems, kurie jį valdo. Nežinojo, kaip atsakyti Temudžinui, ir sunerimęs nugręžė akis.

Kai tyla pasidarė nejauki, pirmas prabilo Togrulas.

– Sveikas atvykęs į mūsų stovyklą, – tarė jis. – Ar pavalgysi su mumis?

Elukas linktelėjo galvą neatitraukdamas žvilgsnio nuo brolių.

– Pavalgysiu, – atsakė jis.

Jo balsas Temudžinui iš naujo sužadino neapykantos protrūkį, bet jis su visais atsisėdo ant veltinio kilimėlio, budriai stebėdamas, ar Elukas arba Tolujus nesiekia ginklo. Jo paties kardas buvo po ranka, jis buvo pasirengęs. Juk Sansaras manė esąs saugus savo gere.

Elukas abiem rankom paėmė jam skirtą dubenėlį sūdytos arbatos, tik tada Temudžinas siekė savojo, bet gurkšnojo nejausdamas skonio. Jis nekalbėjo. Elukas, kaip svečias, turėjo prabilti pirmas, ir Temudžinas slėpė nekantrumą laikydamas dubenėlį, nieko neparodė veide.

– Praeityje buvome priešai, – pasakė Elukas, išgėręs arbatą.

– Mes ir dabar priešai, – tuoj pat atsileidęs atsakė Temudžinas.

Elukas atkreipė į jį lygų veidą ir sėdėjo labai tykiai. Nors tiek daug vyrų buvo pasirengę griebti jam už gerklės, atrodė ramus, nors akys buvo paraudusios, tartum prieš tą susitikimą būtų gėręs.

– Gal tai ir tiesa, bet ne todėl aš dabar čia, – ramiai tarė Elukas. – Gentys daug kalba, kad į pietus traukia totorių kariuomenė, ta kariuomenė, kuri atsirado per tave, nes juos puldinėjai.

– Ir kas iš to? – paklausė Temudžinas.

Elukas vos išspaudė šypseną, jau nebevaldydamas pykčio. Tik prieš daugelį metų kitas žmogus yra drįsęs taip šiurkščiai su juo kalbėti.

– Tyruose nebėra klajoklių, – kalbėjo toliau Elukas. – Jie prisidėjo prie tavęs kovoti su bendru priešu.

Temudžinas staiga suprato, kodėl Elukas atsivedė vilkus. Jo burna kiek prasižiojo, bet jis nieko nesakė, galvojo toliau ir leido kalbėti Elukui.

– Daug kartų esu girdėjęs apie jauną vilkų genties vyrą, nuolat puldinėjantį totorius, – tarė Elukas. – Dabar tavo vardas žinomas tyruose. Tavo tėvas didžiuotųsi tavimi.

Temudžinas vos nešoko ant jo, įniršis tartum kruvina tulžis užliejo gerklę. Jam reikėjo didžiulių pastangų susitvardyti, ir Elukas tai jausdamas atidžiai jį stebėjo.

– Iškeliavęs su vilkais, dar nežinojau, kad tu susivienijai su olchunų ir kereitų kariais. Vis dėlto, manau, tau reikės mano vyrų, jei nori sumušti totorius ir nuvyti juos atgal į šiaurę.

– Kiek karių turi? – paklausė Togrulas.

Elukas gūžtelėjo pečiais.

– Šimtą keturiasdešimt. – Jis pažvelgė į Temudžiną. – Žinai, kokie jie.

– Mums jų nereikia, – atsakė Temudžinas. – Dabar aš vadovauju olchunams. Tavęs mums nereikia.

Elukas nusišypsojo.

– Tikrai, nesi toks apimtas nevilties, kaip maniau. Vis dėlto, jei iš tiesų turi tiek raitelių, kaip girdėjau, tau reikalingas kiekvienas vyras, galintis prisidėti. Jei vilkai bus kartu, turėsi daugiau... juk tavo gentis gyva. Tai žinai.

– O mainais? Tu čia esi ne šiaip sau, – tarė Temudžinas.

– Totoriai turi sidabro ir žirgų, – tarė Elukas. – Jie turi moterų. Toje kariuomenėje susivieniję daug genčių. Jie turi vertingų daiktų.

– Vadinasi, tave akina godumas, – niekinamai tarė Temudžinas.

Elukas kiek paraudo supykęs, o Tolujus už jo pasimuistė, suerzintas įžeidimo.

– Vilkai negali stoti prieš juos vieni, – atsakė Elukas. – Mums reikėtų trauktis į pietus, kai totoriai ateis. Kai išgirdau, kad kereitai priešinsis ir prie jų prisidėjo tavo raiteliai, pasinaudojau proga, ir tu galėsi kurį laiką pamiršti, kas nutiko kadaise. Tai, ką čia pamačiau, nieko nekeičia. Tau reikia vilkų. Tau reikia, kad eičiau išvien su tavimi.

– Už šeštą dalį jų turtų, – sumurmėjo Togrulas.

Elukas žvilgtelėjo į storąjį kereitų chaną slėpdamas bjaurėjimąsi.

– Jei totorius pasitiks trys chanai, kad ir koks bus grobis, jį reikės dalyti į tris dalis.

– Aš nesiderėsiu kaip pirklys, – Temudžinas atžariai užbėgo už akių Togrului. – Dar nepasakiau, kad priimsiu tave.

– Tu negali sutrukdyti man kovoti su totoriais, jei to norėsiu, – maloniai tarė Elukas. – Jokia gėda aptarti būsimas dalybas, kai jie bus nugalėti.

– Galėčiau tave sustabdyti vienu įsakymu, – tarė Temudžinas. – Pirmiausia galėčiau sumušti vilkus.

Jį užvaldė pyktis ir jis beveik nesuvokė, kad niršta kaip kvailys, bet ramybė jau buvo prarasta. Vargu ar pajuto, kad jau kyla iš vietos.

– Neturėtum to daryti šeimoms, – užtikrintai tarė Elukas jį stabdydamas. – Net jei galėtum, pražudytum veltui vyrus, reikalingus kautis su totoriais. Argi išmintinga kovoti tarpusavyje? Man sakė, kad tu įžvalgus žmogus, Temudžinai. Parodyk tai dabar.

Visi vyrai žvelgė į Temudžiną, laukė, ką jis atsakys. Jis pajuto jų žvilgsnius ir vėl atsisėdo, atleido susigniaužusius kumščius, nuėmė ranką nuo kardo rankenos, kur ji buvo atsidūrusi. Elukas nė nekrustelėjo. Antraip jau būtų buvęs negyvas. Priešo drąsa čia ateiti sugėdino Temudžiną, priminė tą metą, kai jis buvo berniukas tarp vyrų. Jis žinojo, kad Eluko atsivestų karių jam reikia, jeigu tik pajėgs pakęsti tą sąjungą.

– Ar jie klausys mano įsakymų, tie vilkai? Ar tu klausysi? – paklausė jis.

– Mūšyje gali būti tik vienas vadas, – atsakė Elukas. – Skirk mums sparną ir leisk man vadovauti jam. Josiu taip greitai, kaip ir tie kariai, kuriuos jau turi.

Temudžinas papurtė galvą.

– Tau reikės žinoti, ką reiškia ragų garsai, su kitais sutartą

išsidėstymą. Čia šis tas daugiau nei vien joti ir žudyti, kiek tik gali pasiekti.

Elukas nusuko žvilgsnį. Pasakęs vilkams susikrauti gerus ir išjoti, dar nežinojo, ką čia ras. Manė, pasitaikys progų gauti grobio iš genčių, kurias sumuš totoriai, bet slapčiausioje širdies gilumoje užuodė kraują kaip tikras laukinis vilkas ir negalėjo tam atsispirti. Kiek jis gyvena, dar nėra buvę tyruose nieko panašaus į totorių kariuomenę. Jesugėjus būtų ėjęs prieš juos, ir Eluko sielą degino žinia, kad senojo chano sūnūs meta iššūkį į pietus plūstančiai kariuomenei.

Vis dėlto tikėjosi, kad bebaimiai vyrai sutiks jį palankiai. Bet jie jau susivieniję su olchunais, ir jo karių vertė nebe ta. Jis buvo ketinęs reikalauti pusės grobio, ir še tau – Jesugėjaus sūnūs šalti ir pučiasi prieš jį. Tačiau jis jau įsipareigojęs. Negali jų šiaip sau palikti tyruose ir vestis vilkus atgal. Nukentės jo valdžia genčiai, jei jie pamatys, kad jis atstumtas. Liepsnojančių deglų šviesoje jis matė aplinkui dešimtis gerų, dar daugiau buvo tamsoje. Tokia daugybė karių atitiko jo svajones. Ką gali žmogus pasiekti turėdamas juos už savęs? Jeigu Jesugėjaus sūnūs žūtų mūšyje, jų kariai išsigąstų ir sutriktų. Jie papildytų vilkų gretas.

– Mano vyrai klausys tavo įsakymų, perduodamų per mane, – tarė jis pagaliau.

Temudžinas palinko į priekį.

– Bet tada, kai totoriai bus įveikti, mes tarp savęs atsiteisim senas skolas. Aš reiškiu teisę į vilkus kaip vyriausias likęs gyvas Jesugėjaus sūnus. Ar stosi prieš mane su šiuo kardu, kurį nešiojiesi, tartum jis būtų tavo?

– Jis *yra* mano, – atsakė Elukas, jo veidas įsitempė.

Stovykloje aplink juos stojo tyla. Togrulas, žvelgdamas į abu vyrus, matė neapykantą, vos pridengtą mandagumu. Elukas, apsimetęs galvojantis, prisivertė tylėti. Nuo pat pradžių žinojo, kad

Temudžinas norės jo mirties. Buvo apsvarstęs galimybę vilkams perimti gyvus likusius plėšikėlius iš nebegyvo Temudžino rankų. Bet štai jis priešais olchunų chaną, ir atlygis bus šimtus kartų didesnis. Tikriausiai dvasios jam palankios kaip niekad anksčiau.

– Kai totoriai bus palaužti, susikausiu su tavimi, – tarė Elukas žibančiomis akimis. – Mielai pasinaudosiu proga.

Temudžinas staiga atsistojo, ir daugelis rankų siekė kardų. Elukas sėdėjo it akmeninis, žvelgdamas į jį aukštyn, bet Temudžino žvilgsnis buvo nukrypęs kitur.

Prie susirinkusiųjų lėtai ėjo Hiulana, sustingusi, tarsi miegodama. Elukas atsigręžė pažiūrėti, kas patraukė Temudžino žvilgsnį, ir pamatęs Jesugėjaus žmoną atsistojo priešais ją kartu su Tolujumi.

Hiulana buvo išblyškusi, ir Elukas matė, kaip liežuvio galeliu ji apsilaižė apatinę lūpą – raudonas šmėstelėjimas, tartum gyvatės grasinimas. Kai jų akys susitiko, ji puolė į priekį iškėlusi ranką smogti.

Jai nespėjus pasiekti vilkų chano, tarp jų įsiterpė Kačiunas. Jis tvirtai laikė motiną, o ji stengėsi pasiekti Eluko veidą ranka tartum paukščio nagais. Eluko jie nepasiekė, ir šis nieko nesakė, jausdamas už nugaros Temudžiną. Hiulana veržėsi ištrūkti, žvilgsniu susirado vyriausiąjį sūnų.

– Kaip gali leisti jam gyventi po to, ką jis mums padarė? – piktai paklausė ji, veržDamasi iš Kačiuno glėbio.

Temudžinas papurtė galvą.

– Jis yra svečias mano stovykloje, motin. Kai nugalėsim totorius, gausiu iš jo vilkus arba jis gaus iš manęs olchunus.

Elukas atsigręžė, ir Temudžinas kandžiai šyptelėjo.

– Argi ne to nori, Elukai? Matau, tavo stovykloje neatsirado daugiau gerų nuo to laiko, kai palikai mus mirti tyruose. Dangiškasis tėvas apleido tavo valdomus vilkus, bet tai pasikeis.

Elukas susijuokė ir pamankštino pečius.

– Jau pasakiau viską, ko atėjau pasakyti. Kai išjosim, pamatysi, kad pranašesnis už tave gina vieną tavo sparną. O tada kaip reikiant pamokysiu tave ir šį kartą nebepaliksiu gyvo.

– Grįžk prie savo gerų, Elukai, – tarė Temudžinas. – Auštant pradėsiu mokyti tavo vyrus.

Totoriams plūstant į žalias pietines lygumas, mažesnės gentys bėgo nuo daugybės tų įsibrovėlių. Kai kurie nesustodavo ir pamatę, kokią didžiulę kariuomenę surinko Temudžinas, lenkė ją iš tolo, ir kariai jiems atrodė tarsi tamsūs taškeliai, judantys per tolimas kalvas. Kiti prisidėdavo prie Temudžino karių, taigi jo įniršusių raitelių kariuomenė kasdien pamažu didėjo. Temudžinas buvo išsiuntęs pasiuntinius pas naimanus, pas oiratus – visas, kiek tik buvo, dideles gentis. Arba žinia jų nepasiekė, arba jie nenorėjo prisidėti. Nors ir niekino juos, suprato jų nenorą. Nuo senų senovės gentys nekariavo išvien. Sujungti net tris jų į vieną jėgą buvo stulbinamas dalykas. Jie lavinosi drauge, kol, Temudžino manymu, jau pasirengė taip, kaip iš viso įmanoma pasirengti. Ir vis dėlto vakarais jį ne kartą kvietėsi, kad neleistų įvykdyti kraujo keršto arba nubaustų už tarpusavio pjautynes prisiminus skriaudas praeities kartoms.

Vilkų geruose jis neapsilankė. Nė viena iš senųjų šeimų neužtarė jo motinos, kai ji su vaikais buvo palikta mirti. Kartais kažin ką būtų atidavęs, kad tik būtų galėjęs pavaikščioti tarp žmonių, kuriuos pažinojo vaikystėje, bet Hiulana anksčiau už jį suprato, kad jie nebe tokie pat. Kol juos valdys Elukas, ramybės jis neturės.

Dvidešimtą kartą auštant po to, kai atvyko olchunai, atšuoliavę žvalgai pranešė, kad totorių kariuomenė jau matyti, ji mažiau

kaip už dienos kelio. Pirma savęs kaip kokias ožkas jie atsivarė dar vieną klajoklių šeimą. Temudžinas papūtė ragą šaukdamas rinktis, ir stovyklos nuščiuvo, kariai atsisveikindami bučiavo savo mylimąsias, sėdo ant žirgų. Daugelis kramtė dukterų ar motinų įduotą karštą avieną, kad įgautų jėgų. Susirikiavo sparnai. Eluko vilkai užėmė kairę, Kačiunas ir Chazaras dešinėje vadovavo olchunams. Temudžinas su kereitais viduryje patenkintas žvelgė į raitelių gretas kairėje ir dešinėje. Jo ženklo pulti priešus laukė aštuoni šimtai karių. Kereitų ir olchunų kalvių žaizdrai degė dieną naktį, tad beveik trečdalis karių buvo su šarvais, padarytais pagal Ven Čao duotus pavyzdžius. Jų žirgus saugojo odiniai skydai, nusagstyti viena ant kitos užleistomis geležinėmis plokštelėmis. Temudžinas žinojo, kad totoriai nematę nieko panašaus. Jis palaukė, kol pasitrauks moterys, matė, kaip Arslanas bučiuoja jauną totoraitę, kurią buvo pagrobęs ir paėmęs į žmonas. Temudžinas apsidairė, bet Bortės niekur nebuvo matyti. Gimdymas jau seniai vėlavo, ir jis nesitikėjo, kad ji išeis iš gero. Prisiminė Hiulaną pasakojus, kad ir Jesugėjus išjojo tą naktį, kai gimė jis, ir kreivai šyptelėjo. Ratas apsisuko, – bet pavojus dabar didesnis. Temudžinas padarė viską, ką galėjo, ir buvo nesunku įsivaizduoti, kad tėvas stebi savo sūnus. Temudžinas susižvalgė su Chazaru ir Kačiunu, susirado akimis Temugę antroje gretoje sau iš kairės. Linktelėjo jiems, ir Chazaras šyptelėjo. Jie nuėjo toli nuo tos tarpukalnės, kur kiekviena išgyventa diena reiškė pergalę.

Kai jie buvo pasirengę, į priekį ant baltutėlės kumelės išjojo olchunų šamanas. Jis buvo liesas ir senas, plaukai balti kaip ir jo kumelė. Visi buvo įsmeigę į jį akis, kol jis giedojo iškėlęs rankas į Dangiškąjį tėvą. Jis laikė apdegusį avies mentikaulį ir mosavo juo tartum ginklu. Temudžinas šyptelėjo sau. Kereitų šamanas ne taip ištroškęs kariauti, taigi apeigoms jis pasirinko kaip tik tą, kurį reikėjo.

Jiems stebint, šamanas nulipo nuo kumelės ir prisiglaudė prie žemės – apglėbė Motiną, jų visų valdovę. Jo tykų giedojimą sklaidė vėjelis, bet kariai gretomis sėdėjo ant žirgų nuščiuvę, laukė šamano žodžio.

– Motina džiaugiasi, – sušuko jis. – Ji trokšta totorių kraujo, kurio į ją įliesim. Ir Dangiškasis tėvas šaukia mus.

Rodydamas stebinamą jėgą jis rankomis perlaužė mentikaulį.

Temudžinas įtraukė pilnus plaučius oro ir suriko gretoms:

– Ši žemė pažįsta tik vieną tautą, mano broliai! Ji mena mūsų žingsnių svorį. Kovokit šiandien gerai, ir jie bėgs mūsų vejami.

Šaukdami jie pakėlė lankus, ir Temudžinas pajuto, kaip greičiau ėmė tvinksėti kraujas gyslose. Šamanas užsėdo ant kumelės ir prajojo pro gretas. Iš prietaringos baimės nė vienas karys nežiūrėjo senukui į akis, bet Temudžinas nulenkė prieš jį galvą.

Kraštiniai gretų raiteliai turėjo būgnelius ir dabar ėmė juos mušti, jų garsai atitiko širdies plakimą. Temudžinas pakėlė ranką ir nuleido ją į dešinę. Jis sugavo Chazaro žvilgsnį, kai brolis su šimtu geriausių olchunų karių darniai leidosi risčia. Visi buvo gerai apsišarvavę. Temudžinas tikėjosi, kad jų antpuolis bus nesustabdomas. Jie nutolo nuo pagrindinių pajėgų, ir Temudžinas lydėdamas juos akimis meldėsi, kad vėl susitiktų.

Kai Chazaras buvo jau beveik už mylios, Temudžinas spustelėjo žirgą kulnais, ir tylūs kereitų, vilkų ir olchunų kariai gretomis nujojo į priekį, palikdami moteris ir vaikus, palikdami už savęs saugią stovyklą.

XXXIII
SKYRIUS

Nors jie iš anksto žinojo, kokį sutiks priešą, vis dėlto buvo priblokšti, kai pamatė plačiai nusidriekusias totorių pajėgas. Daugybė raitelių, vežimų ir gerų lėtai judėjo per tyrus tartum tamsi dėmė. Temudžinas su broliais buvo susekę juos, kai dar buvo už penkių šimtų mylių šiauriau, ir vis tiek buvo neramu. Tačiau jie nedvejojo. Vyrai, jojantys su Jesugėjaus sūnumis, buvo pasiryžę kautis. Jei ir buvo baimės jų gretose, jos nebuvo matyti, kariai išlaikė abejingus veidus. Tik tada, kai toliuose išgirdo totorių ragų garsus, išsidavė esą įsitempę, nes nuolatos tikrinosi strėles.

Temudžinas jojo per žalią slėnį, jo kumelė buvo sutvirtėjusi, pasiganiusi geroje pavasarinėje žolėje. Jis nuolatos šūkavo stabdydamas karštakošius vadus. Elukas buvo iš jų neklusniausias, vis išlįsdavo į priekį kairysis sparnas, reikėdavo jį pristabdyti. Temudžinas jau beveik įsitikino, kad jo įsakymų tyčia neklausoma. Priekyje jis matė apie gerus šmirinėjančius totorius, ploni jų balsai nyko tolyje. Saulė buvo skaisti, Temudžinas nugara jautė palaimingą jos šilumą. Jis vėl pasitikrino strėles, jos tebebuvo strėlinėje. Totorius jis norėjo pulti šuoliuodamas ir žinojo, kad greitį turi padidinti išlaukęs iki paskutinės akimirkos. Totoriai keliavo į pietus jau bent tris mėnulius, jojo kiekvieną dieną. Jis

tikėjosi, kad jie nebus tokie pailsėję kaip jo kariai nei taip ištroškę žudyti.

Kai liko mylia, Temudžinas kiek atsitiesė balne, kad kanopos imtų minti ristele. Kariai tuoj pat juo pasekė, nors Elukas vėl pirmas veržėsi į žudynes. Temudžinas papūtė ragą ir visiems sulėtinus greitį, kol rikiavosi į vieną gretą, sugavo piktą Eluko žvilgsnį. Visus garsus buvo užgožęs kanopų dundesys, aplinkui šūkavo susijaudinę kariai, įtempę akis, nes labai sustiprėjo vėjas. Temudžinas įsidėjo į lanką pirmąją strėlę – žinojo, kad tuoj pat jų bus pilna ore. Gali būti, viena susiras jo gerklę ir nuvers mirštantį ant žemės, kad paskutinį kartą ją apkabintų. Širdis ėmė stipriai plakti, ir susikaupęs jis nuvijo baimę. Sušvilpė pirmosios strėlės iš totorių pusės, bet jis dar nedavė ženklo šuoliuoti. Viskas turėjo būti daroma tiksliai. Kai kariuomenės suartėjo, jis pasirinko tą lemtingą akimirką.

Temudžinas spustelėjo kumelę kulnais, suragino ir šūksniu. Kumelė atsakė mesdamasi į priekį šuoliais. Galbūt ir ji jaudinosi kaip visi. Karių greta susilygino su Temudžinu, jis iš visų jėgų įtempė lanko templę. Keletą akimirkų atrodė, kad tik dviem pirštais laiko suaugusio vyro svorį, bet templės neatleido. Visu kūnu jautė tolygų kanopų dunksėjimą, ir stojo visiškos tylos akimirka, kai kumelė skriejo neliesdama kanopomis žemės.

Totoriai jau lėkė šuoliais. Temudžinas, nors buvo pavojinga, žvilgtelėjo į savo karius. Per lygumą dundėjo dvi gretos, visi septyni šimtai jo vyrų buvo pasirengę šauti iš lankų. Iššiepęs dantis nuo įtampos pečiuose jis paleido pirmąją strėlę.

Pasigirdęs garsas buvo trakštelėjimas, atsimušęs aidu nuo juos supančių kalnų. Strėlės nuskriejo į žydrą dangų, ir atrodė, kad akimirką, prieš nerdamos į totorių gretas, jos kybo ore. Daugelis jų nuėjo niekais, susmigo į žemę iki pat plunksnų. Dar daugiau perskrodė kūnus ir vienu kirčiu išplėšė raitelius iš šio pasaulio.

Temudžinas nespėjo apsižiūrėti, kas darosi, o jau atėjo atsakas – strėlės lėkė virš galvos. Niekada nebuvo matęs jų tiek daug ir pajuto, kaip tarp tolimos saulės ir jo karių gretos slenka šešėlis. Strėlės lėkė lėtai, ir jų laukdamas jis stengėsi nesusigūžti. Tada pasirodė, kad jos lekia greičiau, jau galėjo girdėti, kaip artėja dūgzdamos tartum vabzdžiai. Jo pirštai panaršė ieškodami antros strėlės, ir jo vyrai vėl iššovė, kol totorių strėlės dar nesuardė jų gretos tartum kūjo smūgis.

Šuoliuojantys visu greičiu vyrai krito iš balnų, jų šauksmai bemat dingo toli už nugarų. Temudžinas pajuto, kaip kažkas trinkteli į šlaunį ir petį, kaip atšoka. Strėlės nepramušė šarvų, ir jis džiugiai sušuko, paskui kone stovėdamas balnakilpėse ėmė siųsti į savo priešus strėlę po strėlės. Akys nuo vėjo apsimiglojo, todėl smulkmenų nebematė, bet savo vyrus skyrė nuo priešų, o šiuos žudė iš peties kaip pašėlęs.

Turbūt praėjo vos kelios akimirkos, kai jie pasitiko pirmuosius totorių raitelius, o atrodė, kad jos tęsiasi be galo. Kai atėjo laikas, Temudžinas užmetė lanką ant kablio prie balno – kad neprarastų. Taip buvo sumanęs su savo vadais. Tada trūktelėjo Arslano jam nukaltą kardą, išgirdo, kaip ašmenys brūkšteli per makštį. Kiekvienas širdies tvinksnis truko amžinybę, taigi jis turėjo laiko. Čiupo ragą, kabantį ant kaklo, pakėlė prie lūpų ir papūtė tris kartus. Šnairomis matė, kaip sparnai pajudėjo į priekį, abiem rankom sugniaužė kardo rankeną ir nušuoliavo susitvardęs ir pasirengęs.

Jie pliekė totorius, kad net dundėjo. Žirgai lėkė kiek įkabina, nė vienas raitelis nesitraukė sutiktajam iš kelio, tad su trenksmu buvo išmetami iš balno. Kariuomenės įsiterpė viena į kitą, strėlės iš visai arti lėkė į veidus ir kaklus. Mirtis ištikdavo greitai, ir abi kariuomenės akimirksniu neteko dešimčių vyrų. Temudžinas matė, kaip saugo šarvai, ir vėl suriko mesdamas priešui

iššūkį, kviesdamas prie savęs. Vienas totorių karys šmėstelėjo pro šalį kaip neaiški dėmė, bet Temudžinas nukirto jį, nespėjusį prasilenkti. Kitas iššovė strėlę iš taip arti, kad ji pramušė šarvus, smaigalys įdūrė į krūtinę ir Temudžinas riktelėjo. Jautė, kaip su kiekvienu judesiu strėlės antgalis braižo odą. Puslankiu mostelėjęs kardu, nunešė šauliui galvą.

Per šarvus sunkėsi kraujas, varvėjo tarp geležinių plokštelių. Antpuolis nušlavė pirmąją totorių gretą, bet jų buvo tiek daug, kad dar anaiptol nebuvo sumušti. Kovotojų gretos ėmė sklaidytis į mažesnius būrelius pašėlusiai besikaunančių vyrų, sugrubusiais pirštais laidančių strėles, kol joms išsibaigus iš lankų nebebūdavo naudos ir jie griebdavosi kardų. Temudžinas pasidairė brolių, bet jie buvo kažkur pradingę žmonių grūstyje. Jis žudė ir žudė, o kumelė mesdavosi į priekį, vos jis paliesdavo kulnais. Į jį rėkdamas lėkė totorius, jo pražiota burna buvo pilna kraujo. Temudžinas suvarė kardą jam į krūtinę, tada stipriai trūktelėjo. Kitas totorius puolė jį iš šono kirviu, kirto per šarvus. Jų neprakirto, bet nuo smūgio jėgos Temudžinas vos nenuslydo nuo balno. Jis jautė, kaip kone plyšta šlaunų raumenys jam stengiantis išsilaikyti balne, o totorius jau buvo prajojęs pro šalį.

Eluko vilkai skynėsi kelią kairėje. Kai kurie buvo nulipę nuo žirgų ir kartu žengė į totorių tirštynę šaudami strėlę po strėlės. Jų odiniai šarvai buvo po delais, ir daugeliui buvo prikibusios lūžusios strėlės. Kai kuriems apie lūpas buvo matyti kraujo lašelių, bet jie nesiliovė kovoję, vis giliau ir giliau sprausdamiesi tarp totorių. Temudžinas matė jojantį tarp jų Eluką krauju aptaškytu veidu – jis kapojo priešus kardu, kadaise priklausiusiu Jesugėjui.

Gaišdami gulėjo ir smarkiai spardėsi žirgai, pavojingi bet kuriam prisiartinusiam. Temudžinas apsuko apie vieną iš jų ir pamatė, kad po žirgu prispaustas olchunų karys. Sutikęs vyro žvilgsnį, jis nusikeikė ir šoko iš balno jo ištraukti. Kai jau stovėjo

ant žemės, į krūtinę atsitrenkė strėlė – geležis ją sulaikė. Temudžinas nuo smūgio griuvo aukštielninkas, bet tuoj pat pakilo ir ėmė tempti tą vyrą, kol šis atsistojo ant kojų. Netoliese ant žemės gulėjo strėlinė, pilna strėlių, ir Temudžinas prieš sėsdamas į balną pasičiupo ją, siektelėjo savo lanko. Įsispyręs kulnais, visą jėgą sutelkė įtempti lankui. Totoriai, regis, ir nematė, kiek yra netekę, nenorėjo pasiduoti. Temudžinas šaukė jiems, kad stotų prieš jį, ir jo kariai matė, kaip jis įšoko į balną. Vėl užplūdus jėgoms jie drąsiai kapojo ir žudė. Temudžinas suprato – ilgai jie taip netvers. Matė, kaip dešinėje olchunai spaudžia priešus, bet jų buvo per mažai, kad galėtų apsupti. Išbaigę visas strėles, įsukę mėtė kirvius į glaudžiai susispietusius priešus ir daugelį nužudė dar neišsitraukę kardų.

Temudžinas pirma išgirdo dundant kanopas, tada pamatė Chazarą, atjojantį su dar nesikovusiais kariais. Slėpdamiesi už kalvų, jie dideliu ratu buvo apjoję mūšio lauką. Nuo savo kumelės Temudžinas regėjo glaudžią gretą, lekiančią beprotišku greičiu, vadovaujamą Chazaro. Vienas totorių sparnas bandė stoti jiems priešais, bet buvo per daug susigrūdę. Temudžinas pro kanopų bildesį girdėjo, kaip daugybė jų šaukia, įkliuvę į spąstus tarp savųjų.

Šarvuoti žirgai ir vyrai smogė totorių sparnui tartum paleista strėlė ir giliai įsiveržė tarp jų, palikdami už savęs kruvinus nukautuosius. Ir į žirgus, ir į žmones pataikydavo totorių strėlės, bet jie nesustojo, veržėsi į patį priešų vidurį, o tie sverdėdami nuo smūgių klykė.

Temudžinas pajuto, kad totoriai jam nusileidžia, ir nirtus jaudulys taip užplūdo krūtinę, kad jis nebegalėjo ištarti nė žodžio. Jis risčia įjojo tarp priešo vyrų, jo kumelė drebėjo iš skausmo, strėlėms atsimušus į odas ir geležis, saugančias jos besikilnojančią krūtinę. Temudžino strėlinė vėl ištuštėjo, ir dabar jis visus kas gyvas ėmė kapoti Arslano kardu.

Paieškojęs akimis vadų, pamatė, kad jie surinko gretas ir kaip vienas juda į priekį. Kačiunas ir Arslanas kaudamiesi ir šaukdami privertė olchunus veržtis į vidurį paskui Chazarą. Daugelis jų neteko žirgų, bet laikėsi drauge, ir kirčiai į jų šarvus atsimušdavo, o patys žudė kiekvienu kirčiu. Totoriai išgirdo jų balsus sau už nugarų, ir per juos nuvilnijo baimės banga.

Vyrams nuvargus, kova sulėtėjo. Kai kurie taip išseko žudydami, kad stovėjo abipus kovojančiųjų, jų krūtinės kilnojosi, trukčiojo kvėpavimas. Daugelis krito nuo mažiau nuvargusiųjų rankos, jų veidai buvo kupini nevilties pajutus, kad jėgų jau visai nebėra. Žolė po jų kojomis buvo raudona nuo kraujuojančių kūnų, nuklota lavonais, sužeistieji blaškėsi nenorėdami pripažinti, kad jau atslenka stingdantis šaltis. Per kovojančių vyrų būrelius praskriejo vėjelis, į nuilsusius plaučius atnešdamas skerdyklos kvapą. Totoriai pagaliau ėmė silpti ir žingsnis po žingsnio trauktis.

Elukas kaip beprotis metėsi į susitelkusį jų būrelį. Jis buvo visas kruvinas, atrodė lyg mirties dvasia paklaikusiomis akimis. Būdamas labai stiprus, jis parmušdavo priešus kumščiais bei alkūnėmis, ir juos sutrypdavo žirgai. Kartu puolė jo vilkai, ir totoriai beveik nebekėlė kardų, nes didžiulė baimė buvo atėmusi narsą. Kai kurie bėgo, bet kiti bandė telktis, kardais ginti šeimas, susirinkusias prie gerų.

Vis dar raitas Temudžinas matė, kaip moterys ir vaikai išblyškusiais veidais stebi savo kovojančius vyrus. Jie visiškai jam nerūpėjo. Dangiškasis tėvas apdovanoja sėkme stipriuosius. Silpnieji turi žūti.

– Mes juos nugalėjom! – suriko jis, ir jo kariai atsiliepė pamatę, kad jis joja kartu. Jie buvo pavargę, bet sėmėsi jėgų iš jo ir žudė toliau. Temudžinas slidžiais nuo kraujo pirštais čiupo ant kaklo kabantį ragą ir papūtė tris kartus – apsupti priešą. Ant nugludinto rago paviršiaus liko delno atspaudas, bet jis to nema-

tė, nes Elukas ir Kačiunas jau lėkė pirmyn. Visų strėlinės buvo tuščios, bet kardai dar švytavo, ir totoriai, pagaliau palūžę, bėgo prie gerų, kol dar nebuvo visiškai apsupti. Temudžinas suprato, kad ten jie priešinsis iki galo. Jam tai tiko.

Matė, kaip jo kariai nuskubėjo iš paskos, ir papūtė tylantį garsą, kad jie sulėtintų antpuolį. Totorių pabėgo mažiau negu du šimtai, tiek jų ir buvo dar gyvų. Temudžinas dabar jų nebebijojo. Susierzino pamatęs, kad Eluko vyrai žudo viską pamiršę ir nepaiso jo duoto ženklo. Akimirką manė leisiąs jiems vieniems stoti prieš vyrus prie gerų, bet negalėjo ištverti matydamas, kaip lengvai Elukas juos skerdžia. Totoriai ten veikiausiai turi lankų ir strėlių. Kas juos puls, turės pereiti pražūtingą strėlių krušą. Gal ir gerai daro Elukas nedelsdamas. Temudžino veidas sustingo, jis papūtė vienintelį garsą – pulti. Kumelės kanopomis laužydamas žuvusiųjų kaulus, nujojo į priekį vadovauti puolimui.

Iš gerų pasipylė nedarnus strėlių pliūpsnis. Kai kurios strėlės tikslo nepasiekė, nes lankus buvo stvėrusios moterys, bet kitoms užteko jėgos atimti gyvybę jau džiūgaujantiems dėl pergalės kariams. Temudžinas girdėjo, kaip šnopuoja jo kariuomenė skubėdama ir ragindama žirgus. Jų neįmanoma buvo sustabdyti, strėlės bergždžiai pliekė karius, jie tik susvyruodavo antgaliams atsimušus į geležines šarvų plokšteles. Kai atstumo tarp jų nebeliko, Temudžinas palinko sutikdamas tą audrą, pasirengęs užbaigti tai, ką jie pradėjo.

Kai viskas baigėsi, iš to, kaip suvirtę į būrelius tysojo žuvusieji, galėjai suprasti, koks buvo paskutinis totorių pasipriešinimas. Kurį laiką jie išlaikė gretą, kol pro juos prasiveržė Chazaro raiteliai. Temudžinas dairėsi aplinkui – trys gentys ieškojo vežimuose grobio, pagaliau ėmusios veikti vieningai. Jos kovojo ir laimėjo

drauge, ir jam atrodė, kad bus sunku grįžti prie ankstesnio nepasitikėjimo – bent jau tais žmonėmis, kuriuos pažinojo.

Temudžinas alsiai nusliuogė žemėn ir susiraukė, ėmęs atraišioti krūtinės šarvus. Dešimtys geležinių plokštelių buvo nuplėštos, o daugelis tų, kurios liko vietoje, sulankstytos. Iš drabužių sluoksnių kyšojo trys nulūžusios strėlės. Dvi karojo, bet trečioji styrojo tiesiai – kaip tik jos Temudžinas norėjo atsikratyti. Jis pajuto, kad negali kaip įprasta nusiimti šarvų. Pabandžius skausmas vėrė raumenis, užplūdo svaigulio banga.

– Aš tau padėsiu, – tarė Temugė, atsiradęs šalia.

Temudžinas žvilgtelėjo į jaunėlį brolį ir mostelėjo eiti šalin. Mūšio įkarščiui atslūgus, jis nenorėjo net kalbėti, nes kūnas ėmė justi visus patirtus smūgius ir skausmus. Stovėjo ir norėjo nusimetęs sunkius šarvus tik atsisėsti, bet net to nepajėgė.

Temugė priėjo arčiau, bet Temudžinas nekreipė į jį dėmesio, knebinėjo lūžusią plokštelę ir įsmigusią į kūną strėlę, besikilnojančią kvėpuojant.

– Ji negali būti giliai, – sumurmėjo Temugė. – Jei ramiai pastovėsi, aš ją ištrauksiu.

– Tai trauk, – atsakė Temudžinas – jam jau buvo vis tiek.

Jis sugriežė dantimis, kai Temugė peiliu nupjovė strėlės kotą, tada pakišęs ranką po šarvuotu audiniu sugriebė ten likusį galą. Lėtai nutraukė krūtinės šarvą ir numetęs apžiūrėjo žaizdą. Marškinių šilkas nebuvo perplėštas, tik giliai įspaustas į Temudžino krūtinės raumenis. Apie strėlės smaigalį sunkėsi kraujas, bet Temugė atrodė patenkintas.

– Jei kiek giliau, būtum jau negyvas. Manau, galėsiu ištraukti.

– Matei, kaip tai daroma? – paklausė žiūrėdamas į jį Temudžinas. – Strėlę traukdamas turėsi ją sukti.

Jis nustebo, kai Temugė šyptelėjo.

– Žinau. Ji įstrigusi į šilką. Tik stovėk ramiai.

Giliai įkvėpęs, Temugė tvirtai suėmė slidų medinį strėlės kotą, įsikirto į jį nagais, kad galėtų patraukti. Stipriau pajutęs strėlės antgalį, Temudžinas sudejavo iš skausmo. Per krūtinę nejučia perbėgo virpulys kaip arkliui vaikant muses.

– Ne taip, – ištarė jis.

Temugė paraudo.

– Jau turiu, – atsakė jis, ir Temudžinas pajuto, kaip trūkčiojantis raumuo atsileido, strėlei jo kūne pasisukus.

Strėlė buvo įsmigusi sukdamasi. Miklūs Temugės pirštai pasuko ją į kitą pusę ir lengvai ištraukė, pasirodė krešantis kraujas.

– Palaikyk ką nors prispaudęs, – tarė Temugė.

Jo balse buvo girdėti ramus džiugesys, ir Temudžinas linktelėjo, patapšnojo jam per petį.

– Tvirtą ranką turi, – pasakė.

Temugė gūžtelėjo pečiais.

– Ne man ta strėlė buvo įsmigusi. Jeigu taip man, būčiau bliovęs kaip vaikas.

– Ne, nebūtum, – atsakė Temudžinas.

Prieš nusigręždamas ištiesė ranką ir spustelėjo broliui sprandą. Jo išraiška nei iš šio, nei iš to taip staiga pasikeitė, kad Temugė grįžtelėjo pasižiūrėti, ką mato brolis.

Ant totorių vežimo stovėjo Elukas, vienoje rankoje laikydamas odmaišį su airagu, kitoje – kruviną kardą. Net iš tolo jis atrodė kupinas jėgų ir grėsmingas. Jį pamatęs, atgijo ir Temudžinas, iš rankų ir kojų dingo nuovargis. Temugė žiūrėjo, kaip Elukas kažką šaukia savo vilkams.

– Aš jo neprisimenu, – sumurmėjo Temugė jiems žvelgiant per kruvinos žolės plotą. – Stengiuosi, bet tai buvo taip seniai.

– O man neatrodo seniai, – piktai tarė Temudžinas. – Sapnuoju jo veidą kas naktį.

Jis lėtai išsitraukė kardą, ir Temugė pasisuko išsigandęs to,

ką išvydo brolio veide. Jie girdėjo, kaip juokiasi apstoję vežimą vyrai, kai kurie sveikino Eluką, o jis šūkavo jiems iš viršaus.

– Turėtum palaukti, kol būsi pailsėjęs, – tarė Temugė. – Žaizda negili, bet vis tiek esi nusilpęs.

– Ne. Jau kaip tik metas, – atsakė Temudžinas, žengdamas į priekį.

Temugė buvo beeinąs kartu, bet pamatė, kaip susižvalgę paskui brolį žengė Kačiunas su Chazaru. Temugė nebenorėjo matyti dar vienos mirties. Jam buvo nepakeliama galvoti, kad Temudžinas bus nužudytas, baimė suko vidurius, svaigo galva. Jeigu Elukas kausis ir laimės, viskas, ką jie yra pasiekę, bus prarasta. Temugė žiūrėjo, kaip ramiai, tvirtu žingsniu tolsta nuo jo Temudžinas, ir staiga suprato, kad ir jis turi būti ten. Jie yra Jesugėjaus sūnūs, ir jau atėjo laikas. Padvejojęs jis žingtelėjo ir netrukus jau skubėjo paskui brolį.

Elukas garsiai kvatojo dėl kažko jam pasakyta. Pergalė prieš įsibrovėlius totorius buvo šlovinga. Jis kovėsi narsiai, kariai ėjo ten, kur jis vedė, tiesiai į mūšio šerdį. Mielai klausydamas jų sveikinimų, jis nelaikė savęs geresniu negu iš tiesų buvo. Jis atliko savo darbą ir dar daugiau, taigi dabar laukia totorių turtai, o jais reikia džiaugtis. Moterys po vežimais – taip pat švenčiamos pergalės dalis, jis pasiims daug naujų mergaičių pas vilkus, kad gimdytų sūnus jo gentainiams. Gentis padidės, ir pasklis žinia, kad vilkai prisidėjo prie pergalės. Ten stovėdamas ir jausdamas, kaip vėjas džiovina prakaitą, Elukas svaigte svaigo džiaugdamasis gyvenimu. Su dviem vilkų kariais galynėjosi Tolujus, juokdamasis iš pastangų jį pargriauti. Visi trys suvirto į krūvą, Elukas kikeno jausdamas, kaip tempiasi oda skilinėjant ant jos sukepusiam kraujui. Jis padėjo kardą ir abiem sunkiomis rankomis

ėmė trintis veidą, grandydamasis mūšio bjaurastį. Pakėlęs akis, pamatė jo ateinančius Temudžiną su broliais.

Elukas susiraukė, susilenkęs pasiėmė kardą. Vežimas buvo aukštas, bet jis verčiau nušoko, kad nereikėtų ropštis žemyn atsukus jiems nugarą. Nušoko sėkmingai ir stojo prieš Jesugėjaus sūnus šypsnio tampoma burna. Juodu su Temudžinu vieninteliai čia chanai, matę pergalę. Nors ir kereitai kovėsi gerai, riebus jų vadas saugus savo stovykloje už penkių mylių į pietus. Elukas giliai įkvėpė ir dairydamasis atsistojo tvirčiau. Jo vilkai matė, kaip jis nušoko, ir traukė artyn prie savo chano. Olchunai metė grobio dalybas su kereitais ir po du, po tris ėjo arčiau pasižiūrėti, kas vyks. Jau buvo pasklidusi žinia apie vadų nesantaiką, ir jie nenorėjo praleisti kautynių. Moterys po vežimais aimanavo, o kariai nuėjo per žolę ten, kur tylėdami stovėjo Elukas ir Temudžinas.

– Tai buvo didi pergalė, – tarė Elukas, žvelgdamas į besirenkančius žmones.

Šimtas jo vilkų liko gyvi po mūšio, bet jie nebesišypsojo, išvydę grėsmę. Kitų genčių karių buvo gerokai daugiau negu jų, ir Elukas žinojo, kad viskas gali būti nuspręsta tik dviejų vyrų, sušaukusių juos į tą vietą.

– Čia sena skola! – sušuko jiems Elukas. – Nesikiškit. – Blaiviomis akimis jis žiūrėjo į stovintį priešais Temudžiną. – Aš nesiprašiau, kad tarp mūsų būtų pralietas kraujas, bet esu vilkų chanas ir to nevengsiu.

– Aš reikalauju savo tėvo žmonių, – tarė Temudžinas, žvilgsniu permesdamas karius ir asmens sargybinius. – Nematau jokio chano ten, kur tu stovi.

Elukas sukikeno keldamas kardą.

– Tai aš *priversiu* tave pamatyti, – tarė jis.

Pastebėjęs, kad Temudžinas nusiėmęs dalį šarvų, Elukas atstatė delną. Temudžinas stovėjo pasirengęs, bet nejudėjo, kol

Elukas atsirišo virintos odos skydus, mūšyje jam išsaugojusius gyvybę. Temudžinas iškėlė rankas, broliai atrišo jo apsaugą, taigi abu vyrai stovėjo vienmarškiniai, su antblauzdžiais ir batais, vėjelis džiovino tamsius prakaito ruožus ant drabužių. Abu slėpė nuovargį ir nerimavo, kad kitas atrodo žvalesnis.

Temudžinas pakėlė kardą, žiūrėdamas į Eluko kardą, laikomą taip, tarsi jis būtų besvoris. Buvo matęs Eluko veidą daugybėje mokomųjų susirėmimų su Arslanu ir Juanu. Tikras susirėmimas visai kas kita, ir jis nepajėgė įgauti žūtbūtinai reikalingos ramybės. Elukas atrodė net ūgtelėjęs. Žmogus, palikęs Jesugėjaus šeimą mirti, buvo nepaprastai stiprus, ir be šarvų jo kūnas kėlė baimę. Temudžinas papurtė galvą, tartum norėdamas tą baimę iš jos iškratyti.

– Eik šen, dvėsena, – sumurmėjo jis, ir Elukas prisimerkė.

Abu vyrai, ką tik stovėję visiškai ramiai, staiga greitais žingsniais metėsi į priekį. Temudžinas atrėmė pirmąjį smūgį į galvą, pajuto, kaip atsitrenkus ginklui dreba rankos. Skaudėjo krūtinę, kur raumenis išdraskė strėlė, bet jis stengėsi suvaldyti įniršį, nes nevaldomas jį pražudytų. Elukas smarkiai jį spaudė, mosuodamas kardu it mėsos kapone su tokia didžiule jėga, kad Temudžinui tekdavo atšokti į šoną arba patirti sukrečiantį smūgį. Su kiekvienu pasitiktu ir atremtu smūgiu jo dešinė ranka vis labiau stingo. Trijų genčių vyrai padarė jiems vietos, sustoję plačiu ratu, bet jie nei šaukė, nei katrą jų drąsino. Temudžinas matė susiliejusius jų veidus, sukdamas aplink priešą, apgaulingais judesiais versdamas pulti, ir Elukas kapojo tik orą.

– Tu lėtesnis negu būdavai, – pasakė jam Temudžinas.

Elukas neatsakė, jo veidas kaito. Jis dūrė, padaręs įtūpstą, bet Temudžinas atmušė kardo ašmenis ir smogė alkūne Elukui į veidą. Elukas bematant smogė atgal, kumščiu stipriai sudavė į neapsaugotą Temudžino krūtinę.

Perliejo skausmas, ir Temudžinas pamatė, kad Elukas buvo nusitaikęs į kruviną dėmę ant marškinių. Smogdamas atgal Temudžinas garsiai suurzgė – kančia kėlė jam įniršį. Elukas pasitiko jo smarkų mostą ir, kai vėl kirto į kruvinus raumenis, per senesnius kraujo ruožus ant marškinių nutekėjo plona raudona srovelė. Temudžinas riktelėjo ir žengė atgal, bet kai Elukas paėjo nuo jo neatsilikdamas, atšoko, kad mostas tėvo kardu jo nepasiektų, ir iš visų jėgų kirto Elukui į ranką žemiau alkūnės. Jei žmogus būtų buvęs silpnesnis, ranką būtų visai nukirtęs, bet Eluko dilbiai buvo labai raumeningi. Tačiau žaizda buvo baisi, iš jos tryško kraujas. Elukas nežiūrėjo į savo nebenaudingą ranką, nors kraujas varvėjo per krumplius ir krito žemėn tirštais lašais.

Temudžinas jam linktelėjo iššiepęs dantis. Jo priešas nusilps, bet jis nenorėjo, kad tai būtų greitai.

Elukas puolė, jo švytruojantis kardas virto pasklida dėme. Temudžino kūnas virpėjo nuo geležų žvangėjimo kaskart susidaužus kardams, bet jis ėmė džiūgauti pajutęs, kad Eluko jėgos silpsta. Kai juodu vėl susirėmė, Temudžinas gavo gilią žaizdą išilgai šlaunies, jo dešinė koja nusilpo, tad jis liko vietoje, o Elukas suko aplink ratu. Abu vyrai jau sunkiai alsavo, praradę paskutines gyvybingumo atsargas, įgautas po mūšio. Nuovargis juos gniuždyte gniuždė, jie liko kautis vienas su kitu akinami tik valios jėgos ir neapykantos.

Elukas pasinaudojo tuo, kad Temudžinui sužeista koja, puolė, paskui greitai žengė į šalį, kad Temudžinas nespėtų prisiderinti judesių. Du kartus ašmenys sužvangėjo visai ties Temudžino kaklu, o Elukas lengvai atmušdavo kirčius. Tačiau jis jau silpo. Rankos žaizda nesiliovė kraujavusi, atsitraukdamas jis staiga susvyravo, jam buvo sunku sutelkti žvilgsnį. Temudžinas pažiūrėjo į Eluko ranką – kraujas tvinkčiodamas dar tekėjo. Kai

Elukas ramiai stovėdavo, buvo girdėti, kaip jis tyška į dulkes, pabalo ir Eluko oda – anksčiau ji niekad tokia nebūdavo.

– Tu miršti, Elukai, – tarė Temudžinas.

Elukas neatsakė, tik vėl puolė gaudydamas orą. Temudžinas išsilenkė pirmojo smūgio, o antras, kai Elukas prisiartino, paliko jam rėžį šone. Temudžinas kirto atgal kaip gyvatė, ir Elukas svirduliuodamas netvirtais žingsniais ėmė trauktis. Krūtinėje po kaklu atsivėrė žaizda, iš jos sruvo kraujas. Elukui linko keliai, nusviro galva. Kairės rankos jau nebevaldė ir sunkiai kvėpuodamas vos nepaleido kardo.

– Mano tėvas tave mylėjo, – tarė Temudžinas, žiūrėdamas į jį. – Jei būtum buvęs ištikimas, dabar būtum šalia manęs.

Eluko oda nesveikai nublyško, krūtinė kilnojosi, jis šnopavo trokšdamas atgauti jėgas.

– Jis tavimi pasitikėjo, o tu negarbingai jį išdavei, – kalbėjo toliau Temudžinas. – Taigi *mirk*, Elukai. Man tavęs nebereikia.

Jis matė, kad Elukas bando kažką sakyti, bet ant lūpų pasirodė kraujas, ir jis neištarė žodžio. Elukas suklupo ant vieno kelio, ir Temudžinas laukdamas įkišo kardą į makštį. Atrodė, Elukas labai ilgai kabinasi į gyvenimą, bet pagaliau jis susmuko ir šonu nugriuvo ant žemės. Jo krūtinė nebesikilnojo. Temudžinas pamatė prieinant vieną iš stebėjusių kovą vilkų. Jis įsitempė atremti dar vieną puolimą, bet pažino, kad tai ištikimas chano karys Basanas, ir sudvejojo. Vyras, kartą išgelbėjęs Temudžiną nuo Eluko, priėjo ir sustojo prie lavono žvelgdamas žemyn. Basano veidas buvo susirūpinęs, bet nieko nesakydamas jis pasilenkė, paėmė kardą su vilko galvos rankena ir atsitiesė. Temudžinui su broliais žvelgiant, Basanas atkišo kardą rankena į priekį Temudžinui, ir tas paėmė jį, vėl pajuto jo svorį rankoje, tartum pasisveikino su senu draugu. Akimirką jam pasirodė, kad ir jis miršta, bet broliai sugriebė ir laikė jį.

– Ilgai laukiau, kad tai pamatyčiau, – tyliai tarė Chazaras.

Temudžinas nusipurtė apėmusį abejingumą prisiminęs, kaip brolis spardė Sansaro lavoną.

– Elkis su lavonu pagarbiai, broli. Aš turiu palenkti savo pusėn vilkus, o jie nedovanos mums, jei su juo blogai elgsimės. Tegu nuneša jį į kalnus ir paguldo ten vanagams. – Jis nužvelgė tylinčius trijų genčių karius. – Paskui noriu grįžti į stovyklą ir pareikalauti to, kas man priklauso. Aš esu vilkų chanas.

Jis ištarė tuos žodžius šnibždomis, klausydamasis, kaip jie skamba, o broliai, juos išgirdę, dar tvirčiau jį suspaudė, tik jų veidai stebintiesiems nieko neišdavė.

– Aš tuo pasirūpinsiu, – tarė Chazaras. – Pirmiausia reikia aprišti žaizdą, kol mirtinai nenukraujavai.

Temudžinas linktelėjo galvą apimtas didžiulio nuovargio. Basanas nepajudėjo iš vietos, ir Temudžinas pagalvojo – gal reikėtų ką nors pasakyti apstojusiems juos priblokštiems vilkams, – bet tai dar palauks. Jie daugiau neturi kur dėtis.

XXXIV
SKYRIUS

Mūšyje su totoriais žuvo daugiau kaip du šimtai karių. Temudžino kariuomenei dar nepasitraukus iš mūšio lauko, danguje ėmė sukti ratus maitvanagiai ir krankliai, kalnų pašlaitėse jie plakė sparnais stypindami tarp lavonų, pešdamiesi ir klykaudami. Temudžinas buvo įsakęs vienodai elgtis su visais – kereitais, olchunais ir vilkais. Trijų genčių šamanai įveikė nepalankumą vieni kitiems ir giedojo atlikdami apeigas, o kariai stebėjo virš galvų sklandančius plėšrūnus. Giesmėms dar nenutilus, pasišiaušę maitėdos nusileido ant žemės ir, straksėdami per žuvusiuosius, tamsiomis akimis sekiojo gyvuosius.

Totorius jie paliko ten, kur tie krito, bet tik visai įdienojus vežimai pajudėjo atgal į pagrindinę stovyklą. Temudžinas ir jo broliai jojo priekyje, vilkų chano kariai tuoj jiems iš paskos. Jei jis nebūtų senojo chano sūnus, jie būtų galėję jį nužudyti, kai tik žuvo Elukas, bet Basanas įteikė jam tėvo kardą, ir jie net nepajudėjo. Nors nedžiūgavo kaip olchunai ir kereitai, jie buvo patikimi ir buvo jo pusėje. Šaltai nusiteikęs su jais jojo ir Tolujus, jo veide buvo mėlynių. Chazaras su Kačiunu naktį buvo tykiai jį pasivėdėję į šalį, ir dabar jis jojo nuo jų nusisukęs.

Kai jie pasiekė Togrulo stovyklą, savo vyrų ir sūnų išėjo pasitikti moterys, jos susijaudinusios žvelgė į karių veidus ieškoda-

mos savųjų, kol susirasdavo gyvus likusius mylimuosius. Panašiai skambėjo džiaugsmo ir sielvarto kupini balsai, ir tyrai atgijo nuo sveikinimų ir raudų.

Temudžinas savo nusikamavusia kumele nurisnojo ten, kur stovėjo Togrulas, išėjęs iš gero su Ven Čao. Kereitų chanas buvo pasilikęs kelis sargybinius saugoti šeimų, ir tie vyrai nežiūrėjo Temudžinui į akis, kai jis permetė juos žvilgsniu. Jie nebuvo išjoję su juo.

Temudžinas nulipo žemėn.

– Mes palaužėm juos, Togrulai. Į pietus jie nebegrįš.

– Kur vilkų chanas? – paklausė Togrulas, žiūrėdamas į judrią karių ir jų šeimų minią.

Temudžinas truktelėjo pečiais.

– Jis stovi prieš tave, – atsakė. – Aš įtvirtinau savo teises į gentį.

Temudžinas nusigręžė duoti įsakymų broliams ir nematė, kaip keičiasi Togrulo veido išraiška. Vėjelis atnešė čirškančios avienos kvapą, sugrįžę kariai džiugiai šūkavo jį užuodę. Jie jau antrą dieną alko ir nieko nesiims, kol iki soties pavalgys ir atsigers.

Ven Čao pamatė atjojantį Juaną – jo blauzda buvo kietai apvyniota kruvinu raiščiu. Temudžinas jau buvo pasukęs į savo žmonos būstą, ir Ven Čao kantriai laukė, kol Juanas nulipęs nuo žirgo priklaupė ant vieno kelio.

– Mes nieko smulkiau nežinom apie mūšį, Juanai. Turėsi mums papasakoti, ką matei.

Juanas nepakėlė akių nuo žemės.

– Tavo valia, mano pone, – atsakė jis.

Saulei leidžiantis, kalnus nuruožavo auksinė šviesa ir šešėliai. Vyrai šventė, kol prisigėrė ir prisivalgė. Su jais buvo ir Togrulas,

tačiau jis kartu su kitais nesveikino Temudžino net tada, kai vilkų kariai atsivedė savo gentainius duoti Jesugėjaus sūnui ištikimybės priesaikos. Togrulas matė, kaip jiems suklupus prieš Temudžiną šio akys prisipildė ašarų, ir jį užplūdo pasipiktinimas. Tiesa, jis nesikovė kartu su jais, bet argi neprisidėjo? Be kereitų jie nebūtų laimėję, ir kaip tik Togrulas pasikvietė Temudžiną iš šaltosios šiaurės. Jis neaklas, mato, kad jo kereitai įsimaišę tarp kitų, jau nė nebeatskirsi. Jie žiūri į jaunąjį chaną su pagarbia baime – į žmogų, kuris sutelkė gentis ir joms vadovaudamas laimėjo triuškinamą pergalę prieš seną priešą. Togrulas matė kiekvieno jų žvilgsnį ir nulenktą galvą ir jautė, kaip į vidurius smelkiasi baimė. Žuvo Elukas, anksčiau – Sansaras. Nesunku buvo įsivaizduoti, kaip ginkluoti peiliais vyrai naktį ateina kereitų chano Togrulo.

Šventei pasibaigus, jis sėdėjo savo gere su Ven Čao ir Juanu ir kalbėjosi beveik visą naktį. Kai pakilo mėnulis, Togrulas giliai atsiduso ir pajuto plaučius prisipildžius juodojo airago garų. Buvo girtas, bet jam to reikėjo.

– Padariau viską, ką žadėjau, Ven Čao, – priminė jis pasiuntiniui.

Veno balsas skambėjo raminamai:

– Padarei. Tu būsi chanas didžiuliuose žemės plotuose, ir tavo kereitai gyvens ramiai. Mano šeimininkai bus patenkinti sužinoję apie tokią pergalę. Kai pasidalysite grobį, aš vyksiu su tavimi. Čia nebeturiu ką veikti, jau nebe. Galbūt paskutiniais gyvenimo metais galėsiu pasidžiaugti Kaifenge.

– Jeigu man leis išvykti, – staiga iškošė Togrulas.

Jo kūnas drebėjo iš pasipiktinimo ir nerimo, ir Ven Čao pakreipęs galvą žiūrėjo į jį tartum besiklausantis paukštis.

– Tu bijai naujojo chano, – sumurmėjo jis.

Togrulas paniekinamai prunkštelėjo.

– Kodėl turėčiau nebijoti, kai jis už savęs palieka negyvėlius? Turiu sargybinius aplink šį gerą, bet rytą kažin kiek truks, kol... – jis nutilo, galvodamas gniaužė pirštus. – Matei, kaip jį sveikino, ir manieji kereitai buvo tarp jų.

Ven Čao susirūpino. Jei rytą Temudžinas nužudys storąjį kvailį, atsakomųjų veiksmų teks imtis ne kam kitam, o jam, Venui. Jis svarstė, ką daryti, prietemoje jausdamas abejingą Juano veido išraišką.

Kai tyla tapo slegianti, Togrulas nugėrė didelį gurkšnį airago, atsiraugėjo.

– Kas žino, kuo galiu dar pasitikėti? – tarė jis verksmingu balsu. – Šiąnakt jis bus girtas ir kietai miegos. Jei numirs savo gere, rytoj niekas nesutrukdys man išvykti.

– Tave sulaikys jo broliai, – tarė Ven Čao. – Jie atkeršys įtūžę.

Togrulas pajuto, kad viskas aplink sukasi, ir krumpliais užspaudė akis.

– Mano kereitų yra pusė šitos kariuomenės. Jie nieko neskolingi tiems broliams. Jei Temudžinas bus nebegyvas, aš lengvai su jais susidorosiu. Jie manęs nesulaikys.

– Jei pamėginsi ir tau nepavyks, visi mes mirsim, – perspėjo jį Ven Čao.

Jis nerimavo, kad Togrulas, apsirikęs tamsoje, gali jį nužudyti, – kaip tik tada, kai jau įmanoma grįžti į Dzinų rūmus po tų metų tyruose. Suprato, kad, šiaip ar taip, jo saugumui kilusi grėsmė, bet atrodė geriau palaukti ryto. Temudžinui jis neskolingas, greičiausiai jam leis vykti namo.

– Nekelk sau pavojaus, Togrulai, – tarė jis chanui. – Jus abu saugo svečio teisės, ir jei iš baimės pasielgsi neapdairiai, viskas žlugs.

Venas atsilošė žiūrėdamas, ar jo žodžiai suvokti.

– Ne, – atsakė Togrulas, delnu kirsdamas per orą. – Matei,

kaip jį sveikino. Jei šiąnakt jis mirs, aš dar prieš auštant išsivesiu savo kereitus. Kol patekės saulė, per tą sumaištį jie mūsų nebepavys.

– Tai klaida... – pradėjo Ven Čao. Labai nustebo, kai Juanas jį pertraukė.

– Aš nuvesiu vyrus į jo gerą, mano viešpatie, – pasakė Juanas Togrului. – Jis man ne draugas.

Togrulas atsigręžė į kinų karį ir sugriebė jo rankas savo mėsingais delnais.

– Eik, Juanai, greičiau. Pasiimk šio gero sargybinius ir nudėk jį. Jis su broliais išgėrė daugiau už mane. Jie nebus budrūs ir tau nepasipriešins, šiąnakt tikrai ne.

– O jo žmona? – paklausė Juanas. – Ji miega su juo, tad nubudusi ims šaukti.

Togrulas papurtė airago apkvaitintą galvą.

– Nebent būtų būtina. Aš nesu pabaisa, – bet rytoj būsiu gyvas.

– Juanai? – griežtai paklausė Ven Čao. – Kas čia per kvailystės?

Geriausias jo karys pasuko į jį galvą, sutemoje tamsią ir bauginančią.

– Tas vyras per trumpą laiką greitai iškilo ir toli nuėjo. Jei šiąnakt jis mirs, po kelerių metų mes nepamatysim jo prie savo sienų.

Venas pasvarstė apie ateitį. Vis dėlto būtų geriau, jei Temudžinas nubustų. Jei jaunasis chanas panorės nužudyti Togrulą, Venui bent nebereikės kęsti to žmogaus draugijos iki pat savųjų žemių sienos. Juk Temudžinas leis Dzinų pasiuntiniui išvykti? Jis nebuvo tuo tikras ir, kol abejojo, Juanas atsistojo ir nusilenkęs abiem vyrams išėjo pro duris. Abejonių sukaustytas Ven Čao jam nieko nepasakė. Susiraukęs, neramus, jis žiūrėjo į Togrulą ir

klausėsi, kaip Juanas kalbasi su sargybiniais lauke. Ilgai netrukę jie nuėjo į didelės stovyklos tamsą ir jau buvo per toli, kad būtų įmanoma juos sugrąžinti.

Venas nusprendė pasikviesti savo nešikus. Kad ir kas nutiktų, jis norėjo iškeliauti auštant. Negalėjo atsikratyti šiurpinančio pavojaus ir baimės jausmo krūtinėje. Jis padarė viską, apie ką vyriausiasis ministras galėjo tik pasvajoti. Totoriai sutriuškinti, jis vėl pagaliau patirs ramybę ir globą dvare. Jo visą dieną nebelydės prakaito ir avienos dvokas. Apgirtusio Togrulo baimė dar gali viską išplėšti jam iš rankų – jis patyliukais raukėsi sėdėdamas su chanu, žinodamas, kad tą naktį poilsio jau nebus.

Kai Temudžino gero durys girgžtelėjusios atsidarė, jis kietai miegojo. Šalia gulėjo Bortė, jos miegas buvo neramus. Ji buvo tokia stora su kūdikiu pilve ir taip sukaito, kad nusimetė kailius, saugančius nuo žiemos vėsos. Blausiai žioruojanti krosnelė švietė gere rausvai gelsva šviesa. Kai Juanas su dviem vyrais įėjo, nė katras iš miegančiųjų nesujudėjo.

Abu sargybiniai nešėsi ištrauktus iš makščių kardus ir, kai Juanas sustojo žiūrėdamas į Temudžiną ir Bortę, jie žengė prie jų. Juanas išskėtė rankas ir sulaikė juos taip, tartum būtų atsitrenkę į sieną.

– Palaukit, – sušnibždėjo jis. – Aš nežudysiu miegančio žmogaus.

Tie susižvalgė, negalėdami suprasti svetimojo kario. Stovėjo ir tylėjo, o Juanas atsikvėpė ir sušnibždėjo miegančiam chanui:

– Temudžinai!

Vardas prikėlė Temudžiną iš neramių sapnų. Jis pramerkė apsiblaususias akis, pajuto, kaip smilksi galva. Grįžtelėjęs pamatė stovintį greta Juaną, ir akimirką jie žiūrėjo vienas į kitą.

Temudžino rankos buvo po kailiais, bet, kai jis kėlėsi, Juanas pamatė jį laikant rankoje tėvo kardą. Jaunuolis nuogas šoko iš lovos ir numetė šalin kardo makštį. Jo sujudinta atsimerkė Bortė, ir Juanas išgirdo ją baimingai aiktelint.

– Galėjau tave nužudyti, – ramiai pasakė Juanas priešais stovinčiam nuogam vyrui. – Gyvybė už gyvybę, kaip tu kadaise neatėmei manosios. Dabar mes vienas kitam nebeskolingi.

– Kas tave pasiuntė? Ven Čao? Togrulas? Kas?

Temudžinas papurtė galvą, bet kambarys, atrodė, svyruoja. Jis stengėsi atgauti aiškų protą.

– Mano ponas čia neįsivėlęs, – atsakė Juanas. – Rytą mes išvyksim, grįžtam namo.

– Vadinasi, Togrulas, – tarė Temudžinas. – Kodėl dabar jam užkliuvau?

Juanas truktelėjo pečiais.

– Jis tavęs bijo. Gal ir ne be reikalo. Prisimink, šiąnakt turėjau tavo gyvybę savo rankose ir galėjau ją atimti. Pasielgiau su tavimi garbingai.

Temudžinas atsiduso, širdis ėmė rimti, nebe taip daužėsi. Jam svaigo galva, buvo bloga, atrodė, tuoj susivems. Rūgštus airagas suko vidurius, ir, nors buvo kelias valandas numigęs, jautėsi visai išsekęs. Jis neabejojo – Juanas, jei tik būtų norėjęs, būtų jį nužudęs. Tik valandėlę buvo nusprendęs susišaukti iš gerų karius ir išsitempti Togrulą, bet apsigalvojo. Gal buvo pervargęs, tačiau jau per daug mirčių, ir Eluko kraujas tebedegino odą.

– Išvyksi saulei nepatekėjus, – tarė Temudžinas. – Pasiimk Ven Čao ir Togrulą. – Jis pasižiūrėjo į abu vyrus, įėjusius su Juanu. Šie stovėjo netekę amo dėl to, kas dedasi, nedrįso pažvelgti jam į akis. – Jo sargybiniai gali vykti kartu. Man jų nereikia čia po to, ką bandė padaryti.

– Jis norės kereitų, – tarė Juanas.

Temudžinas papurtė galvą.

– Jei norės, aš galiu juos visus sukviesti ir pasakyti apie šį bailio poelgį. Jie neseks paskui kvailį. Gentys yra mano, Juanai, taip pat ir kereitai.

Kalbėdamas jis stovėjo tiesiau, ir Juanas matė kardą su vilko galva žvilgant krosnelės žaroje.

– Pasakyk, kad neatimsiu jam gyvybės, jei išvyks prieš auštant. Jei po to rasiu jį dar čia, iškviesiu kautis visų jo karių akivaizdoje.

Jis tamsiomis atšiauriomis akimis žvelgė į kinų karį.

– Kiekviena šeima, jodinėjanti po žolės jūrą, pripažins mane chanu. Pasakyk tai savo ponui Ven Čao, kai grįši pas jį. Dabar jam nereikia manęs saugotis. Bet mes dar pasimatysim.

Jo žodžiai buvo tarsi Juano žodžių aidas, bet Dzinų žemės juk už tūkstančio mylių. Temudžino sutelktos gentys – tik saujelė prieš kariuomenes, kurias Juanas buvo matęs. Jam nėra ko bijoti išdidžių šio žmogaus siekių.

– Stovykla nubus mums išvykstant, – tarė Juanas.

Temudžinas pažvelgė į jį, tada, nepasivarginęs atsakyti, vėl įlipo į lovą. Pamatė iš baimės išsiplėtusias Bortės akis, ištiesė ranką nubraukti plaukų jai nuo veido. Ji neatšlijo, gal net nepajuto.

– Eik jau, Juanai, – švelniai tarė Temudžinas. Buvo vėl beužsiklojąs kailiais, bet luktelėjo ir pridūrė: – Ir dėkoju tau.

Juanas išsivedė sargybinius į vėsų nakties orą. Kai buvo kiek paėję, sustabdė juos ir tamsoje pajuto, kaip jie abejodami atsigręžia. Jie nematė, kaip jis išsitraukė iš diržo peilį, bet jei ir būtų matę, nebūtų prilygę žmogui, buvusiam geriausiu Kaifengo kovotoju. Po dviejų staigių dūrių jiems parklupus, Juanas palaukė, kol jie nuvirs ir sustings. Jis nepaklausė įsakymo, bet tai neslėgė širdies, be to, nebėra liudininkų, niekas nepasakys Ven Čao,

kaip jis pasielgė. Stovykloje buvo tylu, viskas sustingę žvaigždžių šviesoje. Vienintelis garsas buvo jo žingsnių girgždėjimas grįžtant pas savo poną pasakyti, kad Temudžinas pernelyg gerai saugomas. Nueidamas Juanas tik kartą grįžtelėjo pasižiūrėti į chano gerą mėnesienoje, įsiminė tą vaizdą. Jis atidavė skolą.

Kai mėnulis jau slinko žemyn už kalnų, Temudžinas nubudo antrą kartą, į gerą įėjus Chazarui. Dar ne visai susivokęs čiupo tėvo kardą ir pašoko. Sujudėjo Bortė, sudejavo per miegus, ir jis atsigręžė paglostyti jai skruosto.

– Viskas gerai, čia tik mano brolis, – sušnibždėjo jis.

Bortė kažką sumurmėjo, bet šį kartą nenubudo. Temudžinas atsiduso žvelgdamas į ją.

– Matau, kad sapnavai dailias moteris, – sukikeno Chazaras.

Temudžinas paraudo, užsitempė kailius iki juosmens ir atsisėdo lovoje.

– Kalbėk tyliau, kad nepažadintum jos, – sušnibždėjo jis. – Ko nori?

Pamatė įeinantį Kačiuną ir pagalvojo, ar dar turės tą naktį ramybės.

– Pamaniau, gal norėsi žinoti, kad lauke guli du lavonai.

Temudžinas mieguistai linktelėjo. To jis ir tikėjosi. Chazaras susiraukė, kad Temudžinas taip šaltai sutiko žinią.

– Iš visko matyti, Togrulas ir Ven Čao ruošiasi į kelionę, – tarė Chazaras vis dar linksmas. – Jų sargybiniai atsirinko žirgus ir turi tą juokingą dėžę, kurioje neša Ven Čao. Ar nori, kad juos sulaikyčiau?

Temudžinas galvodamas pasidėjo tėvo kardą ant kailių.

– Kiek vyrų jie pasiima? – paklausė jis.

– Gal kokius tris tuzinus, – atsakė nuo tarpdurio Kačiunas, –

kartu su Togrulo žmona ir dukterimis. Dar Juanas ir kinai sargybiniai, taigi nemažas būrys. Storulį Togrulą gabens vežimas. Ar tu žinai ką nors, ko mes nežinom?

– Togrulas buvo pasiuntęs manęs nužudyti, bet jis pasirinko tam darbui Juaną, – atsakė Temudžinas.

Chazaras pasipiktinęs sušnypštė:

– Galiu pasiųsti paskui jį vilkus, kai bus nenukeliavęs nė mylios. Jie mums artimiausi ir nėra priklausomi nuo Togrulo.

Jis nustebęs žiūrėjo, kaip Temudžinas purto galvą.

– Tegul sau nešdinasi. Mes turim kereitus. Šiaip ar taip, man būtų reikėję jį nužudyti.

Kačiunas sulaikęs kvapą tyliai švilptelėjo.

– Kiek dar jų prisijungsi, broli? Ne taip seniai buvai tik keleto plėšikautojų chanas šiaurėje.

Temudžinas ilgai neatsakė. Pagaliau pakėlė galvą ir prabilo nežiūrėdamas į brolius:

– Aš būsiu visų jų chanas. Mes esam viena tauta, ir vadovauti gali vienas žmogus. Kaip kitaip paimsime Dzinų miestus?

Chazarui bežiūrint į brolį, veidą pamažu nutvieskė šypsena.

– Yra genčių, nedalyvavusių mūšyje su totoriais, – priminė jiems Kačiunas. – Naimanai, oiratai…

– Pavieniui jie prieš mus neatsilaikys, – tarė Temudžinas. – Paimsim juos vienus po kitų.

– Tai mes vėl būsim vilkai? – paklausė Chazaras nušvitusiomis akimis.

Temudžinas kiek pagalvojo.

– Mes esam sidabro žmonės, mongolai. Kai kas nors paklaus, sakykit, genčių *nėra*. Pasakykit, kad aš esu žaliuojančių platybių chanas, ir jie pažinos mane tuo vardu – Čingis. Taip, pasakykit jiems tai. Pasakykit, kad aš esu Čingis ir kad toli nujosiu.

EPILOGAS

Tvirtovė Dzinų žemių pakraštyje buvo sunkus medžio ir akmens statinys. Keli kereitai, atvykę į tremtį su savo chanu, atrodė sunerimę, kai prie jos prisiartino. Nebuvo matę nieko panašaus į tą didžiulį pastatą su priestatais ir kiemais. Patekti ten buvo galima pro didelius medinius vartus, apkaltus geležimi, juose buvo įtaisytos ir mažesnės durys. Ten stovėjo du sargybiniai su labai panašiais į Ven Čao karių šarvais. Jie atrodė kaip nuostabios statulos, žvilgančios ryto saulėje.

Togrulas, žvilgtelėjęs į aukštas sienas, pamatė ir daugiau ginkluotų kareivių, stebinčių juos. Pačios žemių ribos buvo ne kas daugiau kaip paprastos vėžės. Jiems keliaujant Ven Čao gyrėsi didele tūkstančio mylių siena, bet ji buvo toli pietuose. Kai tik jie išvydo tvirtovę, Togrulas pasuko tiesiai į ją, žinodamas, kad kitaip pasielgęs gali prisišaukti greitą mirtį. Kinų valdovai nepageidauja tokių, kurie sėlina palei jų žemes. Togrulas širdies gilumoje jautė pagarbą ir baimę, žvelgdamas į aukščiausią pastatą, kokį buvo matęs. Kai Ven Čao neštuvai buvo padėti ant žemės ir pasiuntinys išlipo, Togrulas nepajėgė slėpti susijaudinimo.

– Palaukite čia. Aš turiu raštus, privalau juos parodyti, tik tada galėsime įeiti, – tarė Ven Čao.

Jis taip pat atrodė pagyvėjęs žvalgydamasis savo tėvynėje.

Neilgai trukus jis bus vėl Kaifengo šerdyje, ir mažasis Džangas galės sau griežti dantimis matydamas jo sėkmę.

Togrulas išsiropštė iš vežimo, atidžiai stebėdamas Ven Čao, prisiartinusį prie sargybinių ir su jais kalbantį. Šie nužvelgė būrelį mongolų, karių ir vergų, vienas linktelėjo ir atidaręs duris vartuose dingo už jų. Ven Čao laukdamas nerodė nekantrumo. Juk vis dėlto išgyveno ilgus metus toli nuo patogumų.

Juanas tylomis žiūrėjo, kaip išėjęs tvirtovės viršininkas skaito Ven Čao raštus. Jis negalėjo girdėti, kas ten buvo kalbama, ir nepaisė Togrulo į jį nukreiptų klausiamų žvilgsnių. Jis taip pat buvo pavargęs nuo mongolų gentainių, o išvydęs kinų žemes prisiminė šeimą ir draugus.

Pagaliau tvirtovės viršininkas atrodė patenkintas. Jis atidavė Venui raštus, ir šis ėmė kalbėtis su juo kaip su pavaldiniu. Vyriausiojo ministro įgaliojimai reikalavo bematant paklusti, ir sargybiniai stovėjo išsitempę kaip per patikrinimą. Juanas matė, kad durys vėl atsidaro ir tvirtovės viršininkas eina vidun, įsivesdamas ir savo kareivius. Venas iš karto nenusekė iš paskos, dar atsigręžė į stebinčiųjų būrelį. Susirado žvilgsniu Juaną ir pažiūrėjo į jį susirūpinęs. Prabilo Dzinų rūmų tarme ir kalbėjo labai sausai.

– Šiems žmonėms nebus leista įeiti, Juanai. Ar palikti tave su jais?

Juano akys prisimerkė, ir Togrulas žengė į priekį.

– Ką jis sako? Kas čia vyksta?

Ven Čao žvilgsnis nepaleido Juano.

– Nuvylei mane, Juanai, kai tau nepavyko nužudyti chano jo palapinėje. Ar dabar kiek nors verta man tavo gyvybė?

Juanas stovėjo labai ramiai, nerodydamas nė trupučio baimės.

– Liepk man stovėti, ir aš stovėsiu. Liepk įeiti, ir įeisiu.

Ven Čao lėtai linktelėjo.

– Tada eikš pas mane ir gyvenk žinodamas, kad galėjau atimti tau gyvybę.

Juanas priėjo prie durų ir žengė vidun. Togrulas žiūrėjo vis labiau baimindamasis.

– Kada mes eisim? – paklausė jo žmona.

Togrulas atsigręžė į ją, ir kai ji pamatė, kaip siaubingai jis išsigandęs, jos veidas persimainė. Kai Dzinų pasiuntinys vėl prabilo, jis kalbėjo mongolų genčių kalba. Tikėjosi, jau paskutinį kartą jo lūpos taria tuos bjauriai skambančius žodžius.

– Man labai gaila, – tarė jis nusigręždamas ir eidamas pro duris. Durys paskui jį užsidarė.

– Ką tai reiškia? – beviltiškai sušuko Togrulas. – Atsakyk man! Kas čia darosi?

Jis sustingo, pastebėjęs kažką judant ant aukštų tvirtovės sienų. Ten stovėjo eilė vyrų, ir Togrulas su siaubu įžiūrėjo, kad jie įtempę lankus taikosi į jį.

– Ne! Man pažadėjo! – suriko Togrulas.

Ore sušvilpė strėlės ir susmigo į juos, iš baimės nusigręžusius. Togrulas suklupo išskėstomis rankomis, į jo kūną įsmigus bent dešimčiai strėlių. Jo dukterys šaukė, jų balsus staiga nutildė duslūs smūgiai, skaudinantys Togrulą taip pat, kaip priešmirtinė kančia. Jis dar pasiuntė prakeiksmą žmonėms, kurie klastingai įsisuko į gentis kaip sąjungininkai ir užvaldė jas auksu ir pažadais. Menka žolė, ant kurios jis gulėjo, buvo apnešta mongolų žemės dulkėmis, jos pripildė plaučius ir uždusino jį. Pyktis išblėso, ir rytas vėl tapo ramus.

BAIGIAMASIS ŽODIS

Didžiausias džiaugsmas, kokį gali patirti vyras,
yra nugalėti priešus ir varytis juos pirma savęs.
Joti jų žirgais ir atimti jų turtą, matyti jiems brangių
žmonių veidus, paplūdusius ašaromis, ir glausti glėbyje
jų žmonas ir dukteris.

Čingischanas

Čingischano jaunystės įvykiai, suformavę jo asmenybę, nepaprastai įdomūs. Likę labai nedaug to meto rašytinių liudijimų, ir net žinomiausias iš jų, „Šventoji mongolų istorija", beveik buvo prarastas. Paties Čingischano jo kalba parengto originalo per šimtmečius neišliko. Visa laimė, vienas teksto variantas buvo fonetiškai užrašytas kinų kalba, ir kaip tik iš šių raštų semiamės daugiausia žinių apie Temudžiną iš bordžiginų – mėlynųjų vilkų. Arthuro Waley'o šio kūrinio vertimas į anglų kalbą ir buvo pagrindinis mano šaltinis, kai rašiau „Tyrų vilką".

Nors dėl tikslios vardo reikšmės ginčijamasi, yra žinoma, kad Jesugėjus nužudė totorių Temudžiną Ugę ir vėliau pavadino savo sūnų nugalėto kario vardu. Vardas šiek tiek panašus į mongolų žodį, reiškiantį geležį, ir ši vardo reikšmė visuotinai pripažįstama, nors tai galėjo būti atsitiktinis sutapimas. Temudžinas gimė sugniaužęs saujoje kraujo krešulį, ir tai galėjo išgąsdinti tuos, kurie teikia svarbą tokiems pranašingiems ženklams.

Kaip mongolas, Temudžinas buvo aukštas, turėjo „katės akis". Net užsigrūdinusių žmonių tautoje jis išsiskyrė ištverme

kęsti šaltį ir karštį ir visai nesijaudino dėl žaizdų. Buvo itin ištvermingas, tobulai valdė kūną. Mongolų tautos žmonės turi puikius dantis ir regėjimą, jie juodaplaukiai, rusvos odos ir tiki esą giminingi su Amerikos čiabuvių gentimis, kurios maždaug prieš penkiolika tūkstančių metų perėjo tada dar užšalusiu Beringo sąsiauriu ir pateko į Aliaską. Tų tautų panašumas stulbinamas.

Šiuolaikinėje Mongolijoje dauguma gyventojų tebemedžioja su lanku ar šautuvu, gano avis ir ožkas ir labai vertina žirgus. Jie praktikuoja šamanizmą ir pagerbia Dangiškąjį tėvą kokioje nors aukštumoje patiesdami mėlyno audinio atraižas. Laidoja danguje, t. y. paguldo lavonus ant kalvų, kad juos sudraskytų laukiniai paukščiai, – taip, kaip mano ir aprašyta.

Temudžinas visai jaunas buvo išsiųstas į motinos olchunų gentį, kad ten jam būtų parinkta žmona, nors jo motina Hiulana buvo paimta į žmonas *kitu* būdu – Jesugėjus su savo broliais pagrobė ją iš vyro. Jesugėjus turbūt iš tikrųjų buvo nunuodytas priešų totorių, nors tiksliai nežinoma.

Tėvui mirus, gentis išsirinko naują chaną ir paliko likimo valiai Hiulaną su septyniais vaikais, tarp jų – naujagime Temuluna. Į šį pasakojimą neįtraukiau vaikų netikro brolio Begutėjaus, nes jis nebuvo svarbus, be to, būtų per daug panašių vardų. Taip pat pakeičiau vardus, kai autentiškas vardas man pasirodė per ilgas ar per sudėtingas. Elukas kur kas paprasčiau negu „Tarchutajus-kiriltuchas“.

Vargiai buvo galima tikėtis, kad Hiulana su vaikais išgyvens, ir tai, kad nė vienas iš jų nemirė tą pirmąją žiemą, tik paliudija, kokia nepaprasta moteris buvo Hiulana. Tiksliai nežinome, kaip jie ištvėrė badą ir daugiau kaip dvidešimties laipsnių šaltį, tačiau Bekterio mirtis rodo, kaip arti tuo metu jie buvo prie išsekimo ribos. Mano gidas Mongolijoje per šalčius yra miegojęs apsi-

rengęs delu, ir jo plaukai pabudus būdavo prišalę prie žemės. Ši ištverminga tauta ir dabar praktikuoja tik tris sporto šakas – imtynes, šaudymą iš lanko ir jodinėjimą.

Temudžinas nužudė Bekterį beveik visai taip, kaip pavaizdavau, nors antrą strėlę paleido ne Kačiunas, o Chazaras. Bekteris vogė maistą, ir abu berniukai jo patykojo su lankais. Norint suprasti šį poelgį, manau, pirmiausia reikėtų pamatyti savo šeimą badaujančią. Mongolija – atšiaurus kraštas. Temudžinas vaikystėje nebuvo žiaurus, niekur neužrašyta, kad jis būtų mėgavęsis žudydamas priešus, tačiau galėdavo būti labai negailestingas.

Kai gentis pasiuntė vyrus pasižiūrėti, kas nutiko jų paliktai šeimai, broliai nuožmiai jiems pasipriešino, sutiko apšaudydami strėlėmis. Persekiojamas Temudžinas pasislėpė nuo jų giliai tankmėje ir išbuvo be maisto devynias paras, kol galiausiai badas privertė iš ten išeiti. Jį sugavo, bet jis paspruko ir slėpėsi pasinėręs upėje. „Šventojoje istorijoje“ nėra mano aprašytų mėlyno ledo krantų, bet keliaudamas po Mongoliją esu tai matęs. Pakeičiau vardą žmogaus, kuris pastebėjo jį vandenyje ir neišdavė, – iš Sorchansiros jis virto Basanu. Sorchansira paslėpė Temudžiną savo namuose. Kai jo daugiau nebeieškojo, Sorchansira, parsiųsdamas jį šeimai, davė juodą kumelę baltu snukiu, maisto, pieno ir lanką su dviem strėlėmis.

Temudžino žmoną Bortę veikiau buvo pagrobusi merkitų gentis, o ne totoriai, kaip rašau. Per antpuolį Temudžinas buvo sužeistas. Bortės nebuvo ne kelias dienas, o kelis mėnesius, taigi pirmojo sūnaus, Žočio, tėvystė taip ir liko neaiški, ir Temudžinas jo galutinai nepripažino savo sūnumi. Iš tiesų tik dėl to, kad antras jo sūnus, Čagatajus, atsisakė pripažinti Žočį tėvo įpėdiniu, Čingis vėliau skyrė paveldėtoju trečiąjį sūnų, Ogedajų.

Kanibalizmas – kai valgoma priešo širdis – buvo retas, bet

Mongolijos gentyse ne visai negirdėtas dalykas. Iš tiesų geriausia švilpiko mėsos dalis, mentė, buvo žinoma kaip „žmogiena". Ir šiuo atveju tai susiję su Amerikos čiabuvių genčių tikėjimu ir papročiais.

Kereitų chanui Togrului iš tiesų buvo pažadėta karalystė šiaurinėje Kinijoje. Nors Togrulas pradžioje globojo jaunąjį plėšiką, vėliau ėmė baimintis staigaus Temudžino iškilimo ir jo valdžios stiprėjimo, bet jam nepavyko jo nužudyti, ir taip jis sulaužė pagrindinę genčių taisyklę – chanui viskas turi sektis. Togrulas buvo ištremtas, jį nužudė naimanai, veikiausiai jo neatpažinę.

Kad buvo išduotas tų, kuriais pasitikėjo, regis, ir įžiebė Temudžinui keršto kibirkštį, niekada neišblėsusį galios troškimą. Tai, ką jis patyrė vaikystėje, sukūrė žmogų, koks tapo vėliau, – nieku gyvu nepasiduodantį ir nepripažįstantį jokios baimės ar silpnumo. Jam nerūpėjo nei turtai, nei gerovė, svarbiausia buvo pražudyti priešus.

Mongolų dvejopo lenkimo lankas toks ir yra, kaip aprašiau, jį galima įtempti daug stipriau negu didelį angliškąjį lanką (naudotą po dviejų šimtų metų, sėkmingai įveikdavusį šarvus). Jėgos jam suteikia keli virinto rago ir sausgyslių sluoksniai, papildantys medį. Vidinė pusė padengiama rago sluoksniu, nes ragas atsparus spaudimui. Sausgyslių sluoksnis, esantis išorinėje pusėje, atlaiko tempimą. Šie piršto storio sluoksniai suteikia ginklui tiek jėgos, kiek reikėtų dviem pirštais pakelti du vyrus – ir dar greitai šuoliuojant. Strėlės daromos iš beržo.

Čingio imperiją sukūrė šaudymas iš lanko ir dar neįtikimas gebėjimas prisitaikyti prie aplinkybių. Jo raiteliai jojo kur kas greičiau, nei važiuoja šiuolaikinės ginkluotos kolonos, jie gana ilgai galėdavo išgyventi misdami kraujo ir kumelės pieno mišiniu, jiems nereikėjo jokių tiekimo tinklų.

Kiekvienas karys į žygį imdavo du lankus ir nuo trijų iki še-

šių dešimčių strėlių dviejose strėlinėse, jei turėdavo – kardą, taip pat kirvį ir geležinę dildę strėlių antgaliams galąsti; dildė būdavo prie strėlinės. Be ginklų, dar turėdavo kilpavirvę iš arklio ašutų, virvę, ylą odai pradurti, adatą ir siūlų, geležinį virimo puodą, dvi odines gertuves vandeniui, dešimt svarų kieto varškės sūrio, po pusę svaro dienai. Kiekviena karių dešimtinė turėdavo būstą, kurį išardytą nešdavo atsarginis arklys, taigi buvo viskuo apsirūpinę. Jei turėdavo džiovintos avienos, paruošdavo ją valgyti daugelį dienų minkštindami po mediniu balnu. Ne veltui mongolų kalbos žodis, reiškiantis „vargšas", padarytas iš veiksmažodžio „eiti pėsčiomis", „vaikščioti".

Nepanaudojau pasakojimo apie tai, kaip Čingio motina Hiulana parodė, kad galima perlaužti vieną strėlę, bet jų ryšelis nepasiduos, – tai klasikinė susivienijusių žmonių stiprybės metafora.

Temudžino sąjunga su kereitų chanu Togrulu leido jam sutelkti šalininkus į grėsmingą plėšikaujančių karių būrį, globojamą galingo chano. Jei jis nebūtų suvokęs, kad kinai tūkstantį metų jo žmones valdo kaip tampomas už virvučių lėles, veikiausiai būtų likęs išskirtiniu žmogumi tik vietiniams. Tačiau taip nutiko, kad jį aplankė tautos vizija. Nepaprasti mongolų genčių kariniai gebėjimai nuolat buvo tuščiai eikvojami kovojant tarpusavyje. Pradėjęs nuo nieko, priešų apsuptas Temudžinas pakilo jų visų suvienyti.

Tai, kas įvyko vėliau, sukrėtė pasaulį.

Connas Igguldenas

Iggulden, Conn
Ig-06 Tyrų vilkas : romanas / Conn Iggulden ; iš anglų kalbos vertė Gendrutis Morkūnas, Kristina Miliūnienė. – Vilnius : Tyto alba, 2010. – 474, [2] p. : žml. – (Nuotykių vėjas)

ISBN 978-9986-16-766-2

Conno Igguldeno romanas „Tyrų vilkas“ – krauju ir ugnimi alsuojantis pasakojimas apie Mongolijos stepių siaubą – Čingischaną, jo gimimą, vaikystę ir pirmųjų pergalių skonį. Ši įtampos ir nuotykių kupina istorija – apie berniuką, kuris buvo priverstas tapti vyru greičiau, nei pats to norėjo, apie žiaurius genties įstatymus, apie ištremtojo kartėlį ir didvyrio triumfą.

UDK 820-3

CONN IGGULDEN

TYRŲ VILKAS

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Gendrutis Morkūnas (7–383 p.),
Kristina Miliūnienė (384–475 p.)
Viršelio dailininkė *Asta Puikienė*

Tiražas 3000 egz.
SL 1686. 2010 06 10. 18,79 apsk. l. l.
Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,
tel. 2497453, info@tytoalba.lt, www.tytoalba.lt
Spausdino UAB „Logotipas“, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

Conn Iggulden (Konas Iguldenas; g. 1971 m.) – britų rašytojas, vienuolikos knygų autorius. „Istorija pilna nuostabiausių pasakojimų“, – sako jis. Ne veltui „Imperatorių“ ir „Užkariautojų“ serijos, skirtos žymiausiems pasaulio istorijos herojams, jau patraukė daugelio šalių skaitytojų dėmesį.

Kaip gimė didieji užkariautojai, palikę kruviną pėdsaką istorijoje?

Conno Igguldeno romanas „Tyrų vilkas“ – krauju ir ugnimi alsuojantis pasakojimas apie Mongolijos stepių siaubą – Čingischaną, jo gimimą, vaikystę ir pirmųjų pergalių skonį.

– Hiulana, jis gimė su mirtimi dešinėje rankoje. Tai – geras ženklas. Jis – chano sūnus, ir visur jį lydės mirtis. Jis bus didis karys.

Ši įtampos ir nuotykių kupina istorija – apie berniuką, kuris buvo priverstas tapti vyru greičiau, nei pats to norėjo, apie žiaurius genties įstatymus, apie ištremtojo kartėlį ir didvyrio triumfą.

Temudžinas reiškia „geležis“. Chano naujagimio sūnaus likimas jau nulemtas: karas, kraujas ir pergalės. Tačiau po tėvo mirties jaunasis Temudžinas praranda viską – net savo gentį. Ištremtas ir vienišas, atskirtas nuo genties, jis klajoja atšiauriose Mongolijos stepėse. Tačiau jo mintys didingos: atstumtas, medžiojamas tarsi vilkas, jis svajoja suvienyti savo tautą. Jis taps didžiu kariu. Jis grįš kaip nugalėtojas, ir visi nuolankiai jam paklus. Jis įgis naują vardą, kurį išgirdęs drebės visas pasaulis. Tas vardas – Čingischanas.

– Pasakykit, kad aš esu žaliuojančių platybių chanas, ir jie pažinos mane tuo vardu – Čingis. Taip, pasakykit jiems tai. Pasakykit, kad aš esu Čingis ir kad toli nujosiu.

Pergalingi nuotykiai prasideda: „Tyrų vilkas“ – pirmasis pasakojimas apie Čingischaną. Laukite tęsinio.

ISBN 978-9986-16-766-2

9 789986 167662

TYTO ALBA

www.tytoalba.lt